

I. Skipunarbréf

konungsfulltrúa.

KRISTJÁN HINN NÍUNDI, með guðs miskun Danmerkur, Vinda og Gauta konungur, hertogi í Slèsvík, Holsten, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Oldenborg.

Vér boðum þér sérlega hylli vora! Þar eð ráðgefandi samkoma sú, er stofnuð er fyrir land vort Ísland með tilskipun 8. marz 1843 undir nafninu alþingi, samkvæmt 39. grein er af þér kölluð saman til móts í Reykjavík og til setu fyrsta virkan dag júlímánaðar þ. á., viljum vér samkvæmt ákvörðun tæðrar tilskipunar í 41. grein um útnefningu fulltrúa við umgetið þing, hér með hafa þig, oss elskanlegi, herra Sören Hilmar Steindór Finsen, stíptamtmaður vor yfir Íslandi og amtmaður yfir suðuramtinu sama staðar, riddari af dannebrog og dannebrogsmáður, útnefndan fyrir fulltrúa vörn við tæð alþingi. Og gefum vér þér enn fremur myndugleika til samkvæmt nýnefndri 41. gr. að kjósa þér aðstoðarmann, annaðhvort meðal þingmanna eða utanþings, til þess að vera í þinn stað í forföllum þínum.

Því bjóðum vér þér hér með, að þú lagir hentugleika þína til að mæta á alþingi, þegar það kemur saman ofanefndan dag, og að vera þar viðstaddur meðan þingsetan varir, og ber þér með tilliti til starfa þinna, sem fulltrúi, að hegða þér eptir tilsk. 8. marz 1843, eins og líka þeim skipunum, er oss að öðru leyti kann að þóknast að gefa þér.

Þetta er vilji vor. Vér felum þig guði á vald.

Skrifað í aðsetursstað vorum Kaupmannahöfn, 22. maí 1871.

Undir vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Krieger.

Skipun

til stíptamtmanns yfir Íslandi og amtmanns í suðuramtinu sama staðar, S. H. St. Finsen, riddara af dannebrog og dannebrogsmanns, til að vera fulltrúi konungs á alþingi.

II. Konungleg auglýsing

til alþingis

um árangur af þegnlegum tillögum þess og öðrum uppástungum á fundinum 1869.

VÉR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg, sendum voru trúa alþingi kveðju guðs og vora.

Af því, sem gjörzt hefir á alþingi árið 1869, höfum vér sæð með allrahæstri ánægju, hvernig alþingismenn vorir hafa leitast við að efla vort gagn og hag landsins. Vér höfum vandlega látið íhuga tillögur vors trúa alþingis um mál þau, er stjórnin bar undir álit þess hið nefnda ár, og aðrar uppástungur þingsins, og munum vér nú skýra hér í einu lagi frá, hvað í þeim efnum hefir af ráðið verið.

I.

Um þegnleg álitsmál, sem komin eru frá alþingi.

Þessar rjettarbætur hafa gjörðar verið um þau mál, sem vér höfum fengið um þegnlegar tillögur vors trúa alþingis:

1. Tilskipun handa Íslandi 11. desemberm. 1869, um eptirmyndun ljósmynda, og fl. (Sbr. auglýsing fyrir Ísland 10. febrúarmán. 1870 um tilkynning um einkarétt til að eptirmynda ljósmyndir).

2. Opið bréf handa Íslandi sama dag, um aðra skiptingu á lyfjavoginni en hingað til. (Sbr. auglýsing 5. marzmán. 1870 um, hve nær opið bréf handa Íslandi 11. desembermán. 1869, um aðra skiptingu á lyfjavoginni, skuli öðlast gildi, og um að hin nýja lyfjaskrá skuli leidd inn á Íslandi).

3. Opið bréf handa Íslandi sama dag, er nákvæmar ákveður um innheimtu á kröfum með forgangsrétti hjá þeim mönnum, sem hafa látið aðra fá sjálfsvörzluveð í lausafé sínu.

4. Tilskipun fyrir Ísland 12. marzmán. 1870 um uppreist á æru og fl.

5. Opið bréf handa Íslandi sama dag, um að þeir, sem senda inn bænarskrár og kæruskjöl, geti fengið álitsskjölin um málið.

6. Lög 2. janúarmán. 1871 um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu.

7. Tilskipun 4. marzmán. 1871, er inni hefir að halda við-
auka við tilskipun 5. janúarmán. 1866 um fjárkláða og önnur næm
fjárveikindi á Íslandi.

8. Tilskipun sama dag um byggingu hegningarhúss og fang-
elsa á Íslandi, m. fl.

Þegar lagaboð þessi hafa verið samin, hafa verið vandlega í-
hugaðar athugasemdir þær, sem alþingi hefir gjört um þau, og
hefir sumum þeirra eptir því verið breytt í ýmsu og ýmislegt verið
nákvæmar ákveðið.

Að því er sérstaklega snertir lögin 2. janúarmán. 1871, mun
alþingi af þeim athugasemdum, sem gjörðar eru um þetta mál í
ástæðunum fyrir frumvarpi því til nefndra laga, sem lagt var fyrir
ríkisþingið síðasta — en fulltrúi vor mun skýra alþingi frá þeim,
— fá vitneskju um, hvers vegna stjórnin hefir álitit það skyldu
sína, að leggja frumvarp það, sem tæð lög eru byggð á, fyrir ríkis-
þingið. Með því ríkisþingið samsinnti frumvarpinu, hefir stjórnin
getað látið lög þessi ganga út, og er með þeim hin óraskanlega
undirstaða fengin til endurbóta á fjárhags- og stjórnarmálefnum
Íslands.

Með tilliti til frumvarps þess, sem lagt var fyrir alþingi 1869,
til-stjórnarskrár um hin sjerstaklegu málefni Íslands, hefir alþingi
í þegnlegri bænarskrá farið þess á leit, að nefnt frumvarp verði
ekki gjört að lögum, eins og það þá lá fyrir þinginu, en að lagt verði
fyrir þing á Íslandi með fullu samþykktaratkvæði 1871 frumvarp til
stjórnarskrár fyrir Ísland, sem að minnsta kosti taki eins mikið
tillit til landsrjettinda Íslendinga, eins og það frumvarp til stjórn-
arskrár fyrir Ísland, sem kom frá alþingi 1867, og til vara, að frum-
varp til stjórnarskrár fyrir Ísland, sem alþingi hafði samið, verði
allramildilegast staðfest, og hefir þingið, ef þessu skyldi ekki verða
veitt áheyrsla, ráðið frá því, að hið konunglega frumvarp til stjórn-
arskrár um hin sjerstaklegu málefni Íslands öðlist lagagildi.

Það hið sama, sem olli því, að ógjörandi var, að fallast á
frumvarp það, sem kom frá alþingi 1867, eins og nákvæmlega var

útlitað í ástæðunum til frumvarps til stjórnarskrár fyrir Ísland, sem lagt var fyrir 1869, bar og til þess, að ekki hefir orðið tekið tillit til breytinga þeirra á þessu síðara frumvarpi, sem alþingi hefir stungið upp á, er frumvarpið með þeim komst aptur að mestu leyti í hið sama horf og frumvarp það, sem alþingi samþykkti 1867, en á hinn bóginn hefir oss eigi þótt tilefni til, að gjöra það frumvarp, sem lagt var fyrir alþingi 1869, til stjórnarskrár um hin sjerstaklegu málefni Íslands, að lögum gegn ósk alþingis. Aptur á móti höfum vèr með sèrstaklegu tilliti til þess, að lögin 2. janúarmán. þ.á. eru út gengin, látið semja nýtt frumvarp til stjórnarskrár um hin sèrstaklegu málefni Íslands, til þess að leggja það fyrir alþingi, sem nú fer í hönd.

Áður en ályktun verður gjörð um það mál, sem rætt er um í þegnlegu álitsskjali alþingis, hvernig framvegis skuli nota brennisteinsnámana í Þingeyjarsýslu, hefir þótt nauðsyn á, að láta mann, sem reyndur er í þeim efnum, rannsaka námana, og mun slík rannsókn fara fram í sumar.

Eptir að vèr höfum fengið þegnlegt álitsskjal alþingis um skiptingu á nokkrum sýslum í vesturumdæmi Íslands, höfum vèr allramildilegast fallizt á: 1) að Mýrasýsla, sem hingað til hefir verið sameinuð við Hnappadalssýslu, skuli vera lögsagnarumdæmi út af fyrir sig, og skuli eptirgjaldið af henni vera 80 rd. á ári; 2) að Hnappadalssýsla skuli lögð saman við Snæfellsnessýslu, þannig að borgaðir verði í eptirgjald af hinu sameinaða embætti 40 rd. á ári, og 3) að konungstíundin af Barðastrandarsýslu skuli veitt hlutað-eigandi sýslumanni fyrir afgang, og að eptirgjaldið af sýslunni skuli fært niður í 20 rd.; skal þetta allt talið frá 6. júní þ. á.

II.

Um þegnlegar bænarskrár, sem komið hafa frá alþingi.

1. Samkvæmt þegnlegri bænarskrá alþingis verður frumvarp til breytingar á þeim lögum, sem nú gilda um spítalahluti, lagt fyrir alþingi, sem fer í hönd.

2. Þar eð menn álitu, að niðurskurður hákarla spilli hákarlaveiði þeirri, sem við er höfð á svæðinu frá Látrabjargi í Barðastrandarsýslu til Hornbjargs í Ísafjardarsýslu á tímabilinu frá 1. degi októbrm. til 1. marzm., hefir alþingi þegnsmlega beiðzt þess, að frumvarp til tilskipunar, sem þingið hefir samið, um bann gegn niðurskurði á hákarli, allramildilegast verði staðfest.

Eptir þeim skýrslum, sem hafa getað fengizt um þetta, má samt álíta það mjög efasamt, hvort tilgangi þeim, sem alþingi hafði fyrir augum, verði náð með því, að leggja á slíkt bann, og með því það auk þess gæti orðið atvinnuvegi þeim, sem hér er getið, til hnekkis, þá hefir ekki þótt nægilegt tilefni til að taka uppástungu þessa til greina.

3. Alþingi hefir þegnsamlega beiðzt þess, að 3000 rd. styrkur verði veittur til stofnunar landbúnaðarskóla í Húnavatnssýslu með því skilyrði, að sýslubúar og aðrir skjóti saman jafnmiklu fé til þessa.

En með því stofnun búnaðarskóla á Íslandi er svo áriðandi fyrir allt landið, þá hefir stjórnin haldið, að ekki ætti að gjöra um þetta mál einungis fyrir einstaka sýslu, heldur ætti að koma skipulagi á það með lagabóði fyrir allt land, og verður hér að lútandi frumvarp nú lagt fyrir alþingi.

4. Stjórninni hefir þótt það ísjárvert, samkvæmt tillögum alþingis að veita Páli presti Pálssyni á Íslandi styrk til langframa úr ríkissjóðnum, eða nú úr hinum íslenska landssjóði, til þess að efla heyrnar- og málleysingja-kennsluna á Íslandi, en aptur á mót voru honum árið sem leið veittir í eitt skipti fyrir öll 200 rd. í þóknunarskyni fyrir framkvæmdir hans í þessu máli. Þar sem það að öðru leyti verður að vera komið undir samkomulagi milli þeirra, sem í hlut eiga, hve mikið skuli borga fyrir kennslu þessa, er svo fyrir skipað, að endurgjald það, sem Páli presti Pálssyni eptir því ber fyrir kennslu heyrnar- og mállausra barna, sem komið er fyrir hjá honum á opinberan kostnað, verði greitt honum fyrir fram fyrir hvern fjórðung árs úr jarðabókarsjóði Íslands. Sömu leiðis höfum vér allramildilegast fallizt á uppástungu alþingis, að kostnaðurinn við kennslu heyrnar- og mállausra barna, að því leyti hann hvílir á hinu opinbera, skuli eptirleiðis greiddur úr jafnaðarsjóði þess amts, sem í hlut á.

Þar sem alþingi að endingu hefir farið fram á, að það hér eptir verði gjört að skyldu, að útvega öllum heyrnar- og mállausum börnum á Íslandi, sem eru á tilteknu aldursskeiði, kennslu annaðhvort á Íslandi eða á heyrnar- og málleysingjaskólanum í Kaupmannahöfn, verður frumvarp um þetta efni nú lagt fyrir alþingi.

5. Af þeim ástæðum, sem fulltrúi vor mun skýra nákvæmar frá, hefir þegnleg bænaraskrá alþingis um stofnun lagaskóla á Ís-

landi ekki orðið tekin til greina, og hefir heldur ekki þótt næg ástæða til, að fallast á þá uppástungu alþingis, að þangað til skólinn kemst á, verði það gjört hinum íslenska landsyfrrætti að skyldu, að halda próf yfir þeim, sem á Íslandi vilji komast í laga-embætti, og sömuleiðis þegar krafizt verður, halda fyrirlestra til undirbúnings undir þvílíkt próf.

6. Þegnlegri bænarskrá alþingis um, að veittur verði 300 rd. styrkur á ári til forngripasafnsins í Reykjavík, hefir ekki orðið veitt áheyrsla. Þar á móti var stiptsyfirvöldunum veitt heimild til þess, að verja 500 rd. til þessa árið sem leið.

7. Þegnlegri bænarskrá alþingis um að stofna sjómannaskóla á Íslandi hefir ekki orðið veitt áheyrsla af þeim ástæðum, sem fulltrúi vor nákvæmar mun skýra frá, en aptur á móti verður honum falið á hendur, að koma því til leiðar, að alþingi láti uppi ítarlegra álit sitt um það, hvernig augnamiðinu geti orðið náð á hagfelldastan hátt.

8. Alþingi hefir í þegnlegri bænarskrá farið þess á leit, að stjórnin sjái um, að 1000 tonn af korni, auk þess korns, sem kaupmenn flytja til verzlunar, séu árlega til á Íslandi, og að þeim sé skipt niður á verzlunarstaðina eftir nákvæmari ákvörðun amtmannanna, til þess að ráða bót á því, ef of lítið er aðflutt af kornvöru.

Það hefir samt ekki þótt tilefni til, að taka bænarskrá þessa til greina, og það því síður sem það eftir frumvarpi því, er nú verður lagt fyrir alþingi, um að innleiða sveitastjórn á Íslandi, verður brýnt fyrir stjórnendum sveitarfélaganna, sem hlut eiga að máli, að gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf, til að af stýra hallæri í landinu.

9. Alþingi hefir þegnlega beiðzt þess, að það fê, sem með þarf, verði veitt til þess, að opinberir fyrirlestrar verði haldnir í Reykjavík yfir sögu Íslands og fornfræði Norðurlanda. En það hefir þótt ísjárvert, nú sem stendur, að leggja útgjöld til þessa á hinn íslenska landssjóð.

10. Út af þegnlegri bænarskrá alþingis um fiskiveiðar útlendra þjóða við strendur Íslands, og um það, að tollur sá, sem verið hefir á innfluttum fiski frá Íslandi til Frakklands, verði af numinn, mun fulltrúi vor skýra alþingi frá því, sem með þarf, og skal jafnframt vísað til þess frumvarps, sem nú verður lagt fyrir alþingi

til tilskipunar, sem inni hefir að halda nokkrar breytingar á tilskipun 13. júnímán. 1787, 1. kap., og fl.

11. Þegnleg bænarskrá alþingis um, að það verði ákveðið, að enginn megi framvegis stofna fasta verzlun á Íslandi, nema hann sé þar búsettur, og að lagafrumvarp um þetta efni verði lagt fyrir alþingi, sem nú fer í hönd, hefir eigi þótt til þess fallin, að hún yrði tekin til greina.

12. Áður en ályktun verður gjörð um þegnlega bænarskrá alþingis um, að reglulegum gufuskipsferðum verði komið á kringum strendur Íslands, hefir það, vegna þess engar skýrslur eru til, til þess að geta haft hugmynd um, hve miklu megi gjöra ráð fyrir af alls konar flutningum fram og aftur á gufuskipsferðum þessum, og heldur ekki nein áreiðanleg áætlun um kostnað þann, sem rísa mundu af ferðum þessum, þótt nauðsynlegt, að útvega þær skýrslur, sem með þarf í þessu skyni, til þess að af þeim verði ráðið, hvort það sé gjörandi, að koma gufuskipsferðum þessum á upp á kostnað hins íslenska landssjóðs; fyrir þessar sakir hefir oss þóknast 12. aprílm. þ. á. að setja 5 manna nefnd til þess, að íhuga allt það, sem hér að lýtur, og þar eftir láta uppi álit sitt og uppástungur viðvikjandi þessu máli.

13. Samkvæmt þegnlegri bænarskrá alþingis höfum vör 4. nóvbr. f. á. allramildilegast fallizt á, að sett verði 3 manna nefnd í Reykjavík, til þess að semja frumvarp til nýrra landbúnaðarlaga handa Íslandi.

Að því er snertir bænarskrá þá, sem nefnd er í auglýsingu vorri til alþingis 7. júlím. 1869 II. 9., um að út verði látið ganga lagaboð um friðun á laxi á Íslandi, skal að endingu vísað til lagafrumvarps þess, sem nú verður lagt fyrir þingið um þetta málefni.

Til staðfestingar allramildilegustum úrskurðum vorum, þeim er nú hefir verið getið, höfum vör sent yður þessa auglýsing vora, og heitum voru trúu alþingi hylli vorri og konunglegri mildi.

Gefið í vorum konunglega aðsetursstað Kaupmannahöfn,

22. dag maímánaðar 1871.

Undir vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Fr. Krieger.

III. Frumvarp

til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands.

I.

1. grein.

Í öllum þeim málefnum, sem samkvæmt lögum um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, 2. janúarm. 1871, 3. grein, varða Ísland sérstaklega, hefir það löggjöf sína og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt, að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi og dómsvaldið hjá dómendum.

2. grein.

Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari, og lætur hlutaðeigandi ráðgjafa framkvæma það.

Hið æðsta vald á Íslandi innan lands skal á ábyrgð ráðgjafans fengið í hendur landshöfðingja, sem konungur skipar, og hefir aðsetur sitt á Íslandi. Konungur ákvarðar með tilskipun verkswið landshöfðingja.

3. grein.

Ráðgjafinn hefir ábyrgð á því, að stjórnarskipunarlögunum sé fylgt. Það skal ákveðið nákvæmar með lögum, hvernig alþingi eigi að koma þessari ábyrgð fram.

Finni alþingi ástæðu til að bera sig upp undan því, hvernig landshöfðingi beiti valdi því, sem honum er á hendur falið, ákvarðar konungur, er alþingi fer þess á leit í hverju einstöku tilfelli, hvort og hvernig ábyrgð skuli komið fram á hendur honum.

4. grein.

Konungur veitir öll þess konar embætti, sem hann hefir veitt hingað til. Breytingu má á þessu gjöra með lagaboði. Engan þann má skipa embættismann á Íslandi, sem ekki hefir hin al-

mennu réttindi innbörinna manna og þar á ofan hefir fært sönnur á, að hann hafi fullnægt því, sem fyrir er mælt í lagaákvörðunum um kunnáttu í máli landsins. Sérhver embættismaður skal vinna eið að stjórnarskránni.

Konungur getur vikið þeim frá embætti, sem hann hefir veitt það. Eptirlaun embættismanna skulu ákveðin samkvæmt eptirlaunalögunum.

Konungur getur flutt embættismenn úr einu embætti í annað, þó svo, að þeir missi einkis í af embættistekjum, og að þeim sé gefinn kostur á að kjósa, hvort þeir vilji heldur embættaskiptin eða þá lausn frá embætti með eptirlaunum þeim, sem almennar reglur ákveða.

Með lagaboði má undan skilja ýmsa embættismannaflokka auk embættismanna þeirra, sem nefndir eru í 44. grein.

5. grein.

Konungur stefnir saman reglulegu alþingi annaðhvort ár. Án samþykkis konungs má það eigi eiga setu lengur en 6 vikur.

Breyta má þessu með lögum.

6. grein.

Konungur getur stefnt alþingi saman til aukafunda, og ræður hann, hversu langa setu það þá skuli eiga.

7. grein.

Konungur getur frestað fundum hins reglulega alþingis um tiltekinn tíma, en samt ekki lengur en 4 vikur, nema alþingi samþykkist það og ekki nema einu sinni á ári.

8. grein.

Konungur getur leyst upp alþingi, og skal þá stofnað til nýrra kosninga, áður tveir mánuðir séu liðnir, og alþingi stefnt saman næsta ár eptir að það var leyst upp.

9. grein.

Konungur getur látið leggja fyrir alþingi uppástungur til laga og ályktana.

10. grein.

Samþykkis konungs þarf til þess, að nokkur ályktun alþingis geti fengið lagagildi. Konungur annast um, að lögin séu birt og

að þeim verði fullnægt. Hafi konungur ekki staðfest eitthvert lagafrumvarp, sem alþingi hefir fallizt á, á undan næsta reglulega alþingi, er það niður fallið.

11. grein.

Þegar brýn nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli alþinga; eigi mega slík lög samt koma í bága við stjórnarskrána, og ætíð skulu þau lögð fyrir næsta alþingi á eptir.

12. grein.

Konungur náðar menn og veitir almenna uppgjöf á sökum.

13. grein.

Konungur veitir sumpart beinlínis, sumpart með því, að fela það hlutaðeigandi stjórnarvöldum á hendur, leyfi þau og undanþágur frá lögum, sem tíðkæzt hafa eptir reglum þeim, sem farið hefir verið eptir hingað til.

II.

14. grein.

Á alþingi eiga sæti 30 þjóðkjörnir alþingismenn og 6 alþingismenn, sem konungur kveður til þingsetu fyrir hvert nýtt alþingi. Tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna má breyta með lögum.

15. grein.

Alþingi skiptist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í efri deildinni sitja 12 þingmenn, í neðri deildinni 24. Þó má breyta tölum þessum með lögum.

16. grein.

Hinir konungkjörnu alþingismenn eiga allir sæti í efri þingdeildinni. Hina þingmennina í efri deildinni kys alþingi með óbundnum kosningum úr flokki hinna þjóðkjörnu alþingismanna til 6 ára í fyrsta sinn, er það kemur saman eptir að nýjar kosningar hafa farið fram. Verði, meðan á kjörtímanum stendur, nokkurt sæti laust í efri þingdeildinni, sem þjóðkjörnir alþingismenn sitja í, þá ganga báðar þingdeildirnar, þegar búið er að kjósa nýjan alþingismann, saman til þess að velja mann í hið lausa sæti meðal þjóðkjörnu þingmannanna.

17. grein.

Kosningarrétt til alþingis hafa :

- a, allir bændur, sem hafa grasnyt og gjalda nokkuð til allra stétta; þó skulu þeir, sem með sérstaklegu lagaboði kynnu að vera undanskildir einhverju þegnskyldugjaldi, ekki fyrir það missa kosningarrétt sinn;
- b, kaupstaðarborgarar, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 4 rd. á ári;
- c, þurrabúðarmenn, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 6 rd. á ári;
- d, embættismenn, sem annaðhvort hafa konunglegt veitingarbréf eða eru skipaðir af því yfirvaldi, sem konungur hefir veitt heimild til þessa;
- e, þeir, sem tekið hafa lærdómspróf við háskólann, eða embættispróf við prestaskólann í Reykjavík, eða eitthvert annað þessháttar opinbert próf, sem nú er eða kann að verða sett, þó ekki séu þeir í embættum, ef þeir eru ekki öðrum háðir.

Þar að auki getur einginn átt kosningarrétt, nema hann sé orðinn fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, hafi óflekkað mannorð, hafi verið heimilisfastur í umdæminu eitt ár, sé fjár síns ráðandi og honum sé ekki lagt af sveit, eða, hafi hann það sveitarstyrk, að hann þá hafi endurgeldað hann eða honum hafi verið gefinn hann upp.

18. grein.

Kjörgengur til alþingis er hver sá, sem hefir kosningarrétt samkvæmt því, sem nú var sagt, ef að hann

1. ekki er þegn annars ríkis eða að öðru leyti er í þjónustu þess;
2. hefir að minnsta kosti í síðustu 5 ár verið í löndum þeim í norðurálfunni, sem liggja undir Danaveldi; og
3. sje orðinn fullra 30 ára að aldri, þegar kosningin fer fram.

Kjósa má samt þann mann, sem á heima utan kjördæmis eða hefir verið þar skemur en eitt ár.

Hinar nákvæmari reglur um kosningarnar verða settar í kosningarlögunum.

III.

19. grein.

Hið reglulega alþingi skal koma saman fyrsta virkan dag í júlímánuði annaðhvort ár, hafi konungur ekki til tekið annan samkomudag sama ár.

20. grein.

Samkomustaður alþingis er jafnaðarlega í Reykjavík.

21. grein.

Hvor alþingisdeildin um sig á rétt á, að stinga uppá lagaboðum og samþykkja þau fyrir sitt leyti; einnig má hvor þingdeildin fyrir sig senda konungi ávörp.

22. grein.

Hvor þingdeildin fyrir sig getur sett nefndir af þingmönnum til þess, meðan þingið stendur yfir, að rannsaka málefni, sem eru áriðandi fyrir almenning. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rétt á að heimta skýrslur, munnlegar og bréflugar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum.

23. grein.

Engan skatt má á leggja, né breyta, né af taka nema með lagaboði; ekki má heldur taka lán, er skuldbindi Ísland, né selja eða með öðru móti láta af hendi neina af jarðareignum landsins, nema slíkt sé með lagaboði ákveðið.

24. grein.

Með lögum skal ákveðin föst fjárhagsáætlun, og skal í henni vera áætlun bæði um hinar venjulegu sérstaklegu tekjur landsins, þar á meðal tillagið úr ríkissjóðnum, og um gjöldin.

Hinni föstu fjárhagsáætlun verður ekki breytt nema með lögum. Fyrir hvert reglulegt alþingi, undir eins og það er saman komið, skal leggja frumvarp til laga um aukatekjurnar og aukagjöldin á tveggja ára fjárhags-tímabilinu, sem í hönd fer. Þessi frumvörp til fjáráukalaga skulu jafnan fyrst fengin neðri þingdeildinni til meðferðar.

25. grein.

Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í föstu fjárhagsáætluninni eða í fjáráukalögum.

26. grein.

Hver þingdeild kys yfirskoðunarmann, og skulu þeim veitt laun fyrir starfa sinn. Yfirskoðunarmenn þessir eiga að gagnskoða hina árlegu reikninga um tekjur og gjöld landsins, og gæta þess, að tekjur landsins séu þar allar taldar og að ekkert hafi verið út

goldið án heimildar. Þeir geta krafist að fá allar skýrslur þær og skjöl, sem þeim þykir þurfa. Síðan skal safna þessum ársreikningum fyrir hvert tveggja ára fjárhagstímabil í einn reikning og leggja hann fyrir alþingi ásamt með athugasemdum yfirskoðunarmanna, og skal því næst samþykkja hann með lagaboði.

27. grein.

Ekkert lagafrumvarp má samþykkja til fullnaðar fyr en það hefir verið rætt þrisvar sinnum í hvorri þingdeildinni um sig.

Lagafrumvarp, sem alþingi hefir fellt, verður ekki optar tekið til umræðu á því þingi.

28. grein.

Þegar lagafrumvarp er samþykkt í annarhvorri þingdeildinni, skal það lagt fyrir hina þingdeildina í því formi, sem það er samþykkt. Verði þar breytingar á gjörðar, gengur það aptur til fyrri þingdeildarinnar. Verði hér aptur gjörðar breytingar, fer frumvarpið að nýju til hinnar deildarinnar. Gangi þá enn eigi saman, ganga báðar deildirnar saman í eina málstofu, og leiðir alþingi þá málið til lykta eptir eina umræðu. Þegar alþingi þannig myndar eina málstofu, þarf til þess að gjörð verði fullnaðarárályktun á máli, að tveir þriðjungar þingmanna úr hvorri deildinni um sig sæu á fundi og eigi þátt í atkvæðagreiðslunni. Sæu ekki að minnsta kosti tveir þriðjungar atkvæða með frumvarpinu, er málið fallið.

29. grein.

Alþingi sker sjálft úr, hvort þingmenn þess sæu löglega kosnir.

30. grein.

Sérhver nýr þingmaður skal vinna eið að stjórnarskránni, undir eins og búið er að viðurkenna, að kosning hans sæ gild.

31. grein.

Alþingismenn eru eingöngu bundnir við sannfæringu sína, en eigi við neinar reglur frá kjósendum sínum.

Embættismenn þeir, sem kosnir verða til alþingis, þurfa ekki leyfi stjórnarinnar til þess að þiggja kosninguna.

32. grein.

Meðan alþingi stendur yfir, má ekki taka neinn alþingismann

fastan fyrir skuldir án samþykkis þeirrar deildar, er hann situr í, nè heldur setja hann í varðhald eða höfða mál á móti honum, nema hann sè staðinn að glæp.

Enginn alþingismaður verður krafinn til reikningsskapar utanþings fyrir það, sem hann hefir talað á þinginu, nema þingdeildin, sem í hlut á, leyfi.

33. grein.

Komist sá, sem löglega er kosinn, í einhverjar þær kringumstæður, sem svipta kjörgengi, missir hann rétt þann, sem kosningunni fylgir.

34. grein.

Landshöfðingjanum skal heimilt vegna embættisstöðu sinnar að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum, eins opt og hann vill, en verður að öðru leyti að gæta þingskapa.

Stjórnin getur einnig veitt öðrum manni umboð til að vera á þingi við hlið landshöfðingja og að láta því í té skýrslur þær, sem virðist nauðsynlegar. Í forðllum landshöfðingja má veita öðrum umboð til þess að semja við þingið.

Atkvæðisrétt hefir landshöfðinginn eða sá, sem kemur í hans stað, því að eins, að þeir sèu jafnframt alþingismenn.

35. grein.

Hvor þingdeildin um sig og eins hið sameinaða alþingi kys sjálft forseta sinn og varaforseta.

36. grein.

Hvorug þingdeildin má gjöra ályktun um neitt, nema að minnsta kosti tveir þriðjungar þingmanna sèu á fundi og greiði þar atkvæði.

37. grein.

Heimilt er hverjum alþingismanni að bera upp í þeirri þingdeildinni, sem hann á sæli, sérhvert opinbert málefni, ef hún leyfir það, og beiðast þar um skýrslu.

38. grein.

Hvorug þingdeildin má taka við neinu málefni, nema einhver þingdeildarmanna taki það að sèr til flutnings.

39. grein.

Þyki þingdeildinni ekki ástæða til að leggja úrskurð á eitt-hvert málefni, þá getur hún vísað því til landshöfðingjans eða ráðgjafans.

40. grein.

Fundir beggja þingdeildanna og hins sameinaða alþingis skulu haldnir í heyranda hljóði. Þó getur forseti eða svo margir þingmenn, sem til tekið er í þingsköpunum, krafist, að öllum utanþingsmönnum sæ vísað burt, og skal þingið þá skera úr, hvort ræða skuli málefnið í heyranda hljóði eða á heimulegum fundi.

41. grein.

Þingsköpin handa alþingi og báðum deildum þess skulu sett með lagaboði.

IV.

42. grein.

Skipun dómsvaldsins verður ei ákveðin nema með lagaboði.

43. grein.

Dómendur skulu eiga rétt á að skera úr öllum ágreiningi um embættistakmörk yfirvaldanna. Þó getur sá, sem þar um leitar úrskurðar, ekki komið sér hjá að hlýða yfirvaldsboðinu í bráð með því að skjóta málinu til dóms.

44. grein.

Dómendur skulu í embættisverkum sínum fara einungis eftir lögnum. Þeim dómendum, sem ekki hafa að auk umboðs-störf á hendi, verður ekki vikið úr embætti nema með dómi, og ekki verða þeir heldur fluttir í annað embætti á móti vilja þeirra, nema þegar svo stendur á, að verið er að koma nýrri skipun á dómstólana. Þó má veita þeim dómara, sem orðinn er fullra 65 ára gamall, lausn frá embætti, en eigi skal hann missa neins í af launum sínum.

V.

55. grein.

Hin evangelíska lúterska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi, og skal hið opinbera að því leyti styðja hana og vernda. Rættarástandi hennar skal skipað með lögum.

46. grein.

Landsmenn eiga rétt á að stofna fêlög til að þjóna guði með þeim hætti, sem bezt á við sannfæringu hvers eins, þó má ekki kenna eða fremja neitt, sem er gagnstætt góðu siðferði og alls herjar reglu.

47. grein.

Kjör trúarbragðaflokka þeirra, sem á greinir við þjóðkirkjuna, skulu nákvæmar ákveðin með lagaboði.

48. grein.

Enginn má neins í missa af borgaralegum og þjóðlegum réttindum fyrir sakir trúarbragða sinna, nè heldur má nokkur fyrir þá sök skorast undan almennri fêlagsskyldu.

VI.

49. grein.

Sjerhver sá, sem tekinn er fastur, skal leiddur fyrir dómara svo fljótt sem auðið er. Megi þá eigi jafnskjótt láta hann lausan aptur, ber dómaranum svo fljótt sem verður, og í seinasta lagi áður en 3 dagar sæu liðnir frá því, að sá, sem tekinn er fastur, var leiddur fyrir dómara, að leggja á úrskurð, er byggður sæ á tilgreindum ástæðum, um að hann skuli settur í varðhald; en megi láta hann lausan móti veði, þá skal ákveðið í úrskurðinum, hvert eða hversu mikið það skuli vera.

Úrskurði þeim, sem dómariinn kveður upp, má sá, sem í hlut á, þegar skjóta sær í lagi til æðra dóms.

Engan mann má setja í gæzluvarðhald fyrir yfirsjón, er að eins varðar fêsekt eða einföldu fangelsi.

Engan mann má draga frá löglegu varnarþingi hans.

50. grein.

Heimilið er friðheilagt. Ekki má gjöra húsleit, nè kyrrsetja brêf og önnur skjöl og rannsaka þau, nema eptir dómsúrskurði, ef lögin ekki gjöra særlega undantekning.

51. grein.

Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína, nema almenningsþörf krefji; þarf til þess laga-boð, og komi fullt verð fyrir.

52. grein.

Öll bönd þau, er hamla frelsi í atvinnuvegum og jafnrætti manna til atvinnu, og eigi eru byggð á almenningseignum, skal at taka með lagaboði.

53. grein.

Sá, sem ekki getur sæð fyrir sér og sínum, og sæ hann ekki skyldu-ómagi annars manns, skal eiga rétt á að fá styrk úr almennum sjóði, en þá skal hann háður vera skyldum þeim, er lögin áskilja.

54. grein.

Hafi foreldrar eigi efni á að fræða sjálf börn sín eður sæu börnin munaðarlaus eða öreigar, er það skylda hins opinbera að sjá þeim fyrir uppfræðingu og framfæri.

55. grein.

Hver maður á rétt á, að láta í ljósi hugsanir sínar á prenti; þó verður hann að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar slíkar tálmanir fyrir prentfrelsið má aldrei innleiða.

56. grein.

Rétt eiga menn á, að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi, án þess að leyfi þurfi að sækja til þess. Ekkert félag má leysa upp með stjórnarráðstöfun. Þó má banna félög um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn þeim, til þess þau verði leyst upp.

57. grein.

Rétt eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglustjórninni er heimilt að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar úggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

58. grein.

Sérhver vopnfær maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn landsins eftir því, sem nákvæmar kann að verða fyrir mælt þar um með lagaboði.

59. grein.

Rètti sveitarfélaganna til að ráða sjálf málefnum sínum með umsjón stjórnarinnar skal skipað með lagaboði.

Ef það þykir henta, að fá efri þingdeild alþingis í hendur yfirstjórn í sveitarmálefnum fyrir allt land, má gjöra það með lagaboði.

60. grein.

Skattgjalda- og skattheimtumálum skal koma fyrir með lagaboði.

61. grein.

Öll sérstakleg réttindi, er lögín hafa bundið við aðal, nafnbætur og tign, skulu vera af tekin.

VII.

62. grein.

Uppástungur, hvort heldur er til breytinga eður viðauka á stjórnarskrá þessari, má kera upp, bæði á reglulegu alþingi og aukaalþingi. Nái uppástungan um breytingu á stjórnarskránni samþykki beggja þingdeildanna, skal leysa alþingi upp þá þegar og stofna til almennra kosninga af nýju. Samþykki hið nýkosna alþingi ákvörðunina óbreytta, og nái hún staðfestingu konungs, þá hefir hún gildi sem stjórnarlög.

Ákvarðanir um stundarsakir.

1.

Þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skulu kosningarlögín 6. janúarmán. 1857, smbr. tilskipun 8. marzmán. 1843, framvegis gilda um kosningarnar til alþingis að öðru leyti en því, sem leiðir af 14., 17. og 18. grein í lögum þessum.

Þeirri tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna, sem ákvörðuð er í hinni fyrstu greininni, skal, þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skipt þannig niður, að þær sýslur, er nú skal greina: 1) Gullbringu- og Kjósar, 2) Árness, 3) Rangárvalla, 4) Skaptafells, 5) Ísafjarðar ásamt Ísafjarðar-kaupstað, 6) Húnavatns, 7) Skagafjarðar, 8) Eyjafjarðar ásamt Akureyrar-kaupstað, 9) Þingeyjar, 10) Norður-Múla og 11) Suður-Múlasýslur kjósa 2 alþingismenn hver, en hinar aðrar sýslur í Íslandi og Reykjavíkur-kaupstaður kjósa 1 alþingismann hver.

2.

Þangað til föst fjárhagsáætlun verður sett með lagaboði, til tekur konungur fasta fjárhagsáætlun til bráðabirgða; þó mega gjöldin til samans ekki fara fram úr 90,000 rd. Að því er snertir forræði yfir hinum sérstöku sjóðum Íslands, dómsmálasjóðnum lækna-sjóðnum og styrktarsjóðnum, skal farið eftir þeim reglum, sem nú gilda, þangað til öðruvísi verður ákveðið með lagaboði.

3.

Þangað til að þingskóp alþingis og beggja alþingisdeildanna verða ákveðin með lagaboði, áskilur konungur sér að ákveða þingskópin til bráðabirgða.

4.

Konungur gjörir ráðstafanir þær, sem með þarf, til þess að stjórnarskrá þessi geti öðlzt fullt gildi einhvern tíma á árinu 1873. Sér í lagi skal kjósa nýja alþingismenn, þótt umboð alþingismanna þeirra, sem nú eru, sé ekki á enda.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Út af frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1869, til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands hefir alþingi í þegnlegu álitsskjali sínu farið þess á leit, að nefnt frumvarp verði ekki gjört að lögum eins og það þá lá fyrir þinginu, en að lagt verði fyrir þing á Íslandi með fullu samþykktaratkvæði 1871 frumvarp til stjórnarskrár fyrir Ísland, sem að minnsta kosti taki eins mikið tillit til landsrættinda Íslendinga eins og það frumvarp, sem kom frá alþingi 1867, og til vara, að frumvarp til stjórnarskrár fyrir Ísland, sem alþingi hafði samþykkt, og sem fylgdi álitsskjalinu, verði allra mildilegast staðfest, og, ef þessu yrði ekki veitt áheyrsla, hefir þingið ráðið frá því, að frumvarp stjórnarinnar til stjórnarskrárinnar verði lög.

Í ástæðunum fyrir frumvörpum þeim til laga um fyrirkomulag á hinu íslenzka stjórnarmáli, sem fyr hafa verið lögð fyrir alþingi, er samt svo nákvæmlega útlistað, hvers vegna það geti ekki verið umtalsmál, að veita þessu þingi eða nokkru öðru íslenzku þingi

eiginlegt samþykktaratkvæði um fyrirkomulag þessara málefna, að það hlýtur að vera óþarfi, að taka það upp aptur við þetta tækifæri, og er þegar áður búið að gjöra nægilega grein fyrir því, sem varð að olla því, að það var ógjörningur fyrir stjórnina, að fallast á stjórnarfrumvarp alþingis 1867. Það nú breytingar þær, sem síðasta alþingi stakk upp á, við frumvarp það, sem þá var lagt fyrir, til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands, að mestu leyti miðuðu til, að koma því einmitt í það form, sem hið tilsvareandi frumvarp hafði, þegar það kom aptur frá þinginu 1867, þarf heldur ekki að fara frekara út í það, hvers vegna konungur hafi ekki getað allramildilegast staðfest frumvarpið með þessum breytingum. Aptur á hinn bóginn hefir það ekki verið tilgangur stjórnarinnar, að gjöra neina tilbreyting á fyrirkomulagi alþingis frá því sem nú er, á meðan þingið sjálft kys heldur að láta það vera eins og það er, en að taka við tilboði stjórnarinnar um rýmkað vald þess, og hefir konungur því ekki viljað gegn beinni ósk alþingis gjöra stjórnarfrumvarpið 1869 óbreytt að lögum, en apríl á móti hefir hann, eptir að lögin 2. jan. 1871 um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu eru gengin út og sèr í lagi með tilliti til þess að með þeim er að fullu og öllu gjört út um fjárhagsviðskipti Íslands og ríkissjóðsins, ekki viljað leiða það hjá sèr, með því að leggja fyrir hið endurskodaða frumvarp hèr að framan til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands, að gjöra enn eina tilraun til þess með fulltingi alþingis að ráða þessu máli til lykta, sem nú um svo langan tíma hefir verið umræðuefni.

Frumvarp þetta er í öllu því, sem snertir skipun alþingis og myndugleika þess, samhljóða hinu samsvarandi frumvarpi stjórnarinnar, sem lagt var fyrir alþingi 1869, og þegar frumvarp það var samið, var þegar tekið mjög ríflegt tillit til þess, sem alþingi hafði farið fram á í frumvarpi því, sem það samþykkti 1867. Frumvarpið hèr er að eins frábrugðið frumvarpinu 1869 að því leyti, að bæði hafa verið gjörðar formbreytingar, sem beinlínis leiða af því að lögin 2. janúar 1871 eru komin út á þessu millibili, og að einstakar greinir hafa verið orðaðar nokkuð öðruvísi til þess að skýra fullkomlega það, sem ætlazt var til í upphafi, og að endingu hefir verið sleppt úr nokkrum ákvæðunum, sem voru þess eðlis, að játa mátti, þegar betur var aðgætt, að þær ættu ekki vel við í stjórnarskránni eða hefðu inni að halda loford, sem ekki var næg ástæða til að taka upp í hana. Eptir því, sem nú var sagt, þykir að-

eins ástæðu til að geta sérstaklega þeirra breytinga, sem mest kveður að.

Að því er fyrir er mælt í 2. gr. frumvarpsins, að konungur ákvarðar með tilskipun, hver störf landshöfðingi (það hefir þótt betur við eiga, að nefna svo þann, sem æðsta valdstjórn er ætluð á Íslandi sjálfu, en að kalla hann landsstjóra, einsog fyr var stungið uppá) skuli hafa á hendi, skal þess getið, að það er vitaskuld, að hær að eins er átt við, að taka til stöðu hans í röð þeirra, sem umboðsstjórn hafa á hendi, bæði upp á við og niður á við, þannig að honum til dæmis verður ekki með þessari tilskipnn falið neitt starf á hendur, sem stjórnendur nýrra kosinna sveitarfélaga kynnu eiga að framkvæma eptir lögum.

Þegar svo er komizt að orði í 3. grein, að ráðgjafinn hefir ábyrgð á því, að stjórnarskipunarlögnum sè fylgt, og að það skal ákveðið nákvæmar með lögum, hvernig alþingi eigi að koma þessari ábyrgð fram, er gengið út frá því, að á meðan Ísland ekki eptir eigin beiðni hefir fengið kost á, að senda fulltrúa á ríkisþingið, geti það ekki komið til umtals, að láta koma ábyrgð þessari fram við nokkurn annan dómstól, en hæstarétt ríkisins (sbr. konungsúrskurð um ábyrgð ráðgjafanna, 24. marz 1848).

Í 12. grein er sleppt þeirri ákvörðun í sömu grein frumvarpsins 1869, að konungur að eins með samþykki neðri deildar alþingis geti náðað ráðgjafann eða landshöfðingjann fyrir refsingu, er þeim hefir verið dæmd á hendur fyrir brot á stjórnarskránni, sökum þess, að slíkri ákvörðun um ráðgjafann, ef hennar á annað borð þætti við þurfa, yrði að koma fyrir í lögum þeim, sem getið er um í 2. gr., og um langshöfðingjann á hún ekki við eptir þeirri stöðu, sem honum er ætluð samkvæmt frumvarpiuu. Sömu leiðis er sleppt 14. grein í fyrra frumvarpinu um það, að allir embættismenn og sýslunarmenn, sem skipaðir eru á Íslandi, sèu undir landsstjóranum, sökum þess, að allt fyrirkomulag á stöðu landshöfðingja í umboðsstjórninni, ætið á að vera á valdi konungs. Í sambandi við þetta skal þess getið, að það hefir þótt réttast, að láta 13. grein vera alveg samhljóða hinni tilsvareandi grein í grundvallarlögum Danmerkurrikis, til þess það geta seinna orðið álitismál, hvort ekki sèu til einstakar undanþágur frá lögnum þess eðlis, að það sè réttast, að fela ráðgjafanum á hendur að veita mönnum þær.

Þar eð það kynni að vera æskilegt í einstökum tilfellum, þegar

menntu eru kvaddir til þeirra sæta á þinginu, sem ætlað er ávallt konungi að skipa, að hafa kost á, að fara út fyrir flokk embættis-
manna, og það yfir höfuð þykir kynlegt, að binda kosningarvald konungs við svo lítinn flokk manna, er 14. grein breytt sem með þarf í þessu skyni. Breytingin á 17. grein, staflað d, er gjörð sökum þess, að orðfærið á hinni samsvarandi ákvörðun í frumvarpinu 1869 («eða eru skipaðir af landstjóranum») mundi útiloka alla presta, sem stiptsyfirvöldin hafa sett í embætti, og breytingin á staflað e í sömu grein að mestu leyti sökum þess, að það þykir eiga miður vel við, að gjöra beinlínis ráð fyrir því í stjórnarskrá, að stofnunum verði komið á fót, sem eftir öllum atvikum, að minnsta kosti um þann tíma, sem næst fer í hönd, er svo mikill efi um, hvort komist á, eins og um sérstaka skóla á Íslandi fyrir læknisefni og lagamenn.

Það, sem fyrir er mælt í frumvarpinu 1869 21. grein, um að alþingi sé friðheilagt, og að hver, sem brýtur gegn frelsi þess eða friði, eða býður eitthvað, sem þar að lýtur, eða hlýðir slíku boði, verði sekur um drottinssvik, hefir þótt óþarft eftir því, sem hin almennu hegningarlög 25. júní 1869, 96. grein, hafa inni að halda, sbr. 86. gr.

Það hefir ekki þótt ástæða til að halda því útlenda orði «Kommissioner» í 22. grein. Auk þessa hefir það þótt réttast, að taka það beinlínis fram, sem má álíta sjálfsagt eftir réttum stjórnarlegum grundvallarreglum, að réttur þessara rannsóknar-nefnda, til þess að starfa, sé bundinn við þann tíma, sem alþingi stendur yfir.

Af ástæðum, sem eigi þykir þurfa að skýra nákvæmar frá, og að auki samkvæmt því, sem áður hefir átt sér stað um konungsfulltrúa á hinu ráðgefandi alþingi, hefir það þótt réttast í 34. gr. að veita kost á, að skipaður verði annar maður samhliða landshöfðingja honum til aðstoðar við störf á alþingi. Með því þar að auki hugsagt getur, að einhver maður, sem þá væri embættislaus, væri flestum hæfilegleikum búinn til þess að ganga í stað landshöfðingja á þingi í forföllum hans, og enn fremur verður að taka tillit til þess, að landshöfðingi gæti dáið, eða á annan hátt verði ekki fær um að veita öðrum umboð til þess að ganga í sinn stað, er greininni breytt til samkvæmt þessu.

44. grein í frumvarpinu 1869, um það, að dómsgæzlan skuli aðgreind frá yfirvaldsgjörðum með lagaboði, og 47. grein um það,

að jafnskjótt og að svo miklu leyti sem því verður við komið, skuli dómar fara fram í heyrandi hljóði, er sleppt, hinni fyrri grein sökum þess, að það væri óeðlilegt að setja ákvörðun, er skilyrðin fyrir að koma henni fram að minnsta kosti nú sem stendur öldungis vanta, hinni síðari af því, að þegar haldið hefir verið, að aðalatriðið í hinni samsvarandi ákvörðun í grundvallarlögum Danmerkuríkis (loforðinu um nefndardóma og um að dómar fari fram munnlega) yrðu ekki tekin upp í hina íslensku stjórnarskrá, vegna þess hvernig sérstaklega hagar til á Íslandi, þykir það eiga síður við, að verja heilli grein í slíkum lögum til þess atriðis, sem langt um minna kveður að, þegar það er tekið út af fyrir sig (að dómar fari fram í heyranda hljóði). Sökum þess, að þessu er sleppt, er 44. grein breytt eftir því, og 4. ákvörðun um stundarsakir í frumvarpinu 1869 felld úr.

Samkvæmt ósk alþingis og með sérstaklegu tilliti til þess, sem lögín 2. janúar 1871. 2. gr. hafa inni að halda, er í 58. gr. skylda til herþjónustu bundin við vörn *landsins*, í stað þess að hún í frumvarpinu 1869 var miðuð við vörn *rikisins*.

Þar eð ekki mun verða neinn verulegur munur á því, hverjir eru í efri alþingisdeildinni og í hinu sameinaða amtsráði, sem er í ráði að stofna með frumvarpi, sem lagt er fyrir alþingi um leið og þetta, til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi, og hugsagt gæti, að það þætti heppilegt, þegar fram líða stundir, að fela alþingisdeildinni á hendur þau störf, sem ætluð eru amtsráðinu í nefndu frumvarpi, hefir, svo ekki þyrfti, til þess að koma slíkri ráðstöfun fram, að hafa við hina örðugri aðferð, sem útheimtist til stjórnar-breytingar, þeirri ákvörðun verið bætt við í 59. grein, að slíku mætti koma fram með venjulegum lögum.

Þegar samin var 2. ákvörðun um stundarsakir, hefir það verið haft fyrir augum, að nema burtu allan efa um, að upphæð þá, sem hingað til hefir verið ætluð til óvissra útgjalda, sem að höndum kynnu að bera, mætti taka upp í hina föstu fjárhags-áætlun, sem gefin er fyrst um sinn, og skal þar að auki getið þess, að það, sem í mesta lagi má taka upp í áætlunina til útgjalda að öllu samtöldu, er ákveðið hjer með tugatölu, sumsè 90,000 rd., með því sérstaklegt tillit er tekið til útgjalda-upphæðarinnar í áætluninni um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu 1871—72, sem staðfest er með konungsúrskurði 4. marz 1871. Þar eð það að öðru leyti hefir þótt réttast, að stjórnarskráin hafi inni að

halda beinlínis heimild fyrir því, að stjórnin skuli halda umráðunum yfir hinum sérstaklegu sjóðum Íslands, dómsmálasjóðnum, lækna sjóðnum styrktarsjóðnum, þangað til öðruvísi verði ákveðið með lagaboði, er tekin upp viðbót við sömu grein í ákvörðunum um stundarsakir, er miðar til þessa.

Að endingu hefir þótt við eiga að taka upp í 4. grein í ákvörðunum um stundarsakir, ákvörðun um, að það sé konungur, sem gjöri ráðstafanir til bráðabirgða, og láti bráðabirgða-tilskipanir ganga út, til þess að stjórnarskráin geti öðlazzt gildi. Þar sem á sama stað er mælt svo um, að skráin skuli koma í fult gildi einhvern tíma á árinu 1873, þá er með því átt við, að ef stjórnarskráin gengur út á árinu 1872, þá skuli kosningar fram fara vorið 1873, og gæti alþingi þar á eptir komið saman það sumar, sem í hönd fer. Hin fasta fjárhagsáætlun gæti þá gilt frá byrjun þess fjárhagstímabils, sem fer í hönd (1874—76), og skal jafnframt þess getið, að það mætti án efa álíta hagfellt, að láta fjárhagstímabilið framvegis byrja á öðrum tíma en 1. aprílm.

IV. Frumvarp

til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi.

1. grein.

Stjórn sveitamálefna í sveitum Íslands skal falin á hendur hreppsnefnd í hverjum hreppi, sýslunefnd í sýslu hverri, og einu sameinuðu amtsráði í ömtum landsins.

A. HREPPSNEFNDIR.

2. grein.

Í hreppsnefndinni skulu vera 3, 5 eða 7 menn eptir stærð hreppsins og fólkstölu; þeir skulu kosnir af þeim hreppsbúum, sem samkvæmt því, sem síðar er mælt fyrir, hafa kosningarrétt.

Amtmaður ákveður, áður en kosning fer fram í fyrsta skipti, hve margir hreppsnefndarmenn skuli vera í hverjum einstökum hreppi, eptir að hann um það hefir leitað álits vel metinna manna þar. Ef hreppsnefndin fer þess á leit eða samþykkir það, getur sýslunefndin breytt þeirri tölu nefndarmanna, sem þannig hefir verið sett.

3. grein.

Rétt til þess að taka þátt í kosningu hreppsnefndarinnar, og til að verða kosinn, á hver búandi maður í hreppnum, sem hefir óflekkað mannorð, er 25 ára að aldri og er ekki öðrum háður sem hjú, ef hann síðasta árið hefir haft fast aðsetur í hreppnum og goldið til hans þarfa, stendur ekki í skuld fyrir þeginn sveitarstyrk, og er fjár síns ráðandi.

4. grein.

Feður með afkomendum mega eigi eiga setu í hreppsnefndinni í senn.

5. grein.

Nefndarmenn eru valdir fyrir 6 ár. Af þeim, sem kosnir

eru í fyrsta skipti, skal hin stærri helft ganga úr nefndinni að 3 árum liðnum, og geti nefndarmenn ekki komið sér saman um, hverjir úr skuli ganga, ræður blutkesti, en hin helftin skal fyrst fara frá að 6 árum liðnum. Ef nefndarmaður deyr, eða fer frá sérlegra orsaka vegna, áður en þau 6 ár eru liðin, er hann var kosinn fyrir, skal sá, er kosinn er í hans stað (samanbr. 9. gr., 2. atriði), að eins vera í nefndinni þann tíma af hinum 6 árum, sem enn er eptir.

Þann, sem gengur úr nefndinni, má kjósa á ný, og tekur hann þá sæti eptir hinni nýju kosningu; en hafi hann verið í nefndinni í 3 ár eða lengur, er hann ekki skyldur til að taka við kosningu, fyr en að liðinn er jafnlangur tími, og hann hefir verið í nefndinni. Eins skal sá, sem orðinn er sextugur, mega skorast undan kosningu. Sama rétt hefir sá, sem situr í sýslunefnd.

6. grein.

Kosningarnar skulu ávallt — nema þegar aukakosninga við þarf — fara fram á hreppskilabingum á vorin eptir skrá, sem kjörstjórnin býr til; í kjörstjórninni eru í fyrsta skipti hreppstjórnin og tveir búsettir menn í hreppnum, sem hafa kosningarrétt, er sýslumaður til nefnir, en upp frá því oddviti hreppsnefndarinnar, og tveir nefndarmenn, sem hún sjálf kys til þess.

Skráin skal liggja öllum til sýnis um 3 vikur á undan kjördegi á stað, sem er hentugur öllum hreppsbum, eða eptir atvikum á fleiri slíkum stöðum.

Finni nokkur, að einhver er á skránni, sem ekki hefir rétt til þess, eða einhverjum sleppt, sem þar á að standa, skal hann í síðasta lagi á sjálfum kjördeginum koma fram með mótbárur sínar eða kröfur, sem kjörstjórnin þá leggur úrskurð sinn á, áður en atkvæðagreiðslan byrjar.

7. grein.

Dag og stund, þá kosningar skulu fram fara, skal anglýsa með þingboði um allan hreppinn að minnsta kosti 8 dögum áður. Kosningar skulu fara fram í heyranda hljóði, og hver kjósandi, sem vill nota kosningarrétt sinn, skal sjálfur koma á fund, og skýra munnlega frá, hverja hann kjósi, og skal það jafnóðum ritað í kosningarbókina. Þegar allir kjósendur, sem við eru staddir, hafa átt kost á, að greiða atkvæði sín, og þau eru bókuð, skal

atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki fyr en stund er liðin frá því, að kosningargjörðin byrjaði. Formaður kjörstjórnarinnar skal þá lesa greinilega upp öll atkvæði, sem greidd eru, en hinir í kjörstjórninni skulu rita þau upp og telja þau saman. Skal segja þá kjörna hreppsnefndarmenn, sem hafa flest atkvæði þegar búið er að telja upp. Ef fleiri hafa jafumörg atkvæði, ræður hlutkesti.

8. grein.

Færist sá, sem orðinn er fyrir kosningu, á einhvern hátt undan því, að taka við henni, skal kjörstjórnin skera úr því, hvort afsökun hans er gild. Ef kjörstjórnin tekur hana til greina, skal ný kosning fram fara; að öðrum kosti getur sá, sem kjörinn er, borið afsökun sína undir sýslunefndina; samt skal í fyrsta skipti, kosningar fram fara, sýslumaður einn skera úr málinu. Kjörstjórnin skal skýra sýslunefndinni frá því, hvernig kosningar hafi farið.

Hver sá, sem nokkuð hefir að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram hefir farið, eða yfir úrskurðum þeim, sem gefnir hafa verið, verður, ef kæran á að geta komið til greina, að hafa sent skriflega umkvörtun til formanns kjörstjórnarinnar innan 8 daga, eptir að úrskurðurinn er gjörður, eða kosningargjörðinni er lokið. Kjörstjórnin skal síðan tafarlaust senda umkvörtunina með áliti sínu til sýslunefndarinnar, til þess hún leggi úrskurð sinn á málið. Úrskurði sýslunefndin, að kosningin sé ógild, skal kjósa á ný.

9. grein.

Komist hreppsnefndarmaður í eitthvert það tilfelli, sem samkvæmt 3. grein sviptir hann kosningarrétti eða rétti til þess að verða kosinn, skal hann víkja úr nefndinni. Ef tálmunin á sér stað um tíma, má leysa hann um hríð frá störfum sínum, þangað til hún hverfur. Hinir hreppsnefndarmennirnir eiga að skera úr ágreiningi þeim, sem kann að verða í þessum efnum, eða af því, að nefndarmaður brjóti svo mjög á móti skyldum sínum, að nauðsyn beri til, að víkja honum úr nefndinni. Þó skal hlutaðeiganda heimilt, að skjóta úrskurði nefndarinnar til sýslunefndarinnar. Ef hreppsnefndarmaður af annari orsök þykist hafa tilefni til að beiðast lausnar úr nefndinni, áður en sá tími er liðinn, er hann var kosinn fyrir, getur hún, eða í öllu falli sýslunefndin veitt honum það.

Deyi nefndarmaður eða gangi úr nefndinni, skal kjósa á ný,

nema nefndarmenn í einu hljóði komi sèr saman um, að fresta megi að setja annan í hið auða rúm, þangað til almennar kosningar fara fram í næsta sinn.

10. grein.

Undir eins og kosningu nefndarmanna er lokið samkvæmt því, sem greint er hjer að framan, skal hinn elzti af þeim, sem kjörnir eru, kveðja hreppsnefndarmennina til fundar, til að velja oddvita; hann skal kosinn fyrir fardagaárið, og skal því sá, sem hefir á hendi oddvita- störf á síðasta ársfundi láta velja oddvita fyrir það ár, sem fer í hönd. Þó skal þessi kosning á þeim árum, er kjósa skal nýja helft í nefndina, og hinn kjörni oddviti fer frá, án þess að verða kosinn aptur, að eins vera til bráðabirgða, þangað til nýja hreppsnefndin getur látið hina endilegu kosningu fram fara á fyrsta fundi sínum.

Sèrhver nefndarmaður er skyldur til, að taka við kosningu sem oddviti, og framkvæma önnur sèrstakleg störf, sem hreppsnefndin felur honum á hendur. Þó getur sá, sem að minnsta kosti hefir verið oddviti í 3 ár, skorast undan því, að taka við kosningu til þess starfs um jafnlangan tíma, og hann hefir verið oddviti. Til þess að vera í oddvita stað í forföllum hans, skal kjósa varaoddvita.

Til þess að kosning oddvita og varaoddvita sè gild, útheimtið, að sá, sem kjörinn er, hafi fengið yfir helminginn af þeim atkvæðum, sem hinir viðstöddu hreppsnefndarmenn hafa greitt. Verði þessum atkvæðafjölda ekki náð, skal kjósa á ný. Nái heldur ekki þá nokkur yfir helming atkvæða, skal fram fara bundin kosning milli beggja þeirra, sem við kosninguna á undan hafa fengið flest atkvæði. Ef atkvæði eru jöfn við síðari kosninguna, ræður hlutkesti, um hverja tvo skuli velja, er hin bundna kosning fram fer. Sömu- leiðis skal hlutkesti ráða, þegar atkvæði eru jöfn við hina bundnu kosningu.

11. grein.

Oddviti skal sjá um, að nefndarmenn verði kvaddir til fundar; hann skal stjórna umræðunum, rita í gjörðabókina, og sjá um, að ályktanir nefndarinnar verði nákvæmlega bókaðar. Nema svo verði sjerstaklega ákveðið af hreppsnefndinni um einstök mál eða einstakar greinir mála, að einstökum nefndarmönnum skuli falið á

hendur, að sjá um bréfagjörð um þessi efni, og framkvæma einhverjar ályktanir, skal oddviti gjöra ráðstafanir til, að ályktanir nefndarinnar verði framkvæmdar, annast bréfagjörð, og sjá um, að reikningar, sem með þarf, verði samdir, og um aðra bókun. Sömu-leiðis skal hann varðveita allar gjörðabækur nefndarinnar, og bréf og önnur skjöl eða skilríki, er snerta þau mál, sem eru lögð undir hreppsnefndina.

12. grein.

Hreppsnefndin skal eiga fundi með sér að minnsta kosti 4 sinnum á ári: um miðjan vetur, þegar veðráttu og færð leyfir það, á vorin, um miðsumar og á haustin, og ella svo oft, sem oddvita þykir þörf á, eða þegar annaðhvort helmingur nefndarmanna, eða presturinn eða fátækrastrjórnin krefjast þess, að því er snertir kennslu- eða fátækramál.

Hreppsnefndin ákveður sjálf, hvenær og hvar halda skuli aðalfundi, en aptur á móti skal það vera komið undir oddvita, að ákveða þetta um aukafundi. Birta skal fundina, ef því verður við komið, með þingboði, eða á annan hátt, sem tíðkanlegt er þar í hreppnum; fundi skal halda í heyranda hljóði. Þó má hreppsnefndin í stöku tilfellum álykta, að ræða einstök mál fyrir lokuðum dyrum.

13. grein.

Enga ályktun getur nein hreppsnefnd gjört, nema helmingur hennar sé að minnsta kosti við staddur. Þegar nefndarmenn eru ekki á eitt sáttir um eitthvert mál, skal farið eftir atkvæðafjölda. Ef að jafnmörg eru atkvæði, skal atkvæði oddvita ráða. Fái fleiri jafnmörg atkvæði við kosningar, skal hlutkesti fram fara (samanb. þó 10. grein). Sjerhver nefndarmaður, sem er ekki hinum samdóma, má heimta, að ágreiningsálit hans verði ritað með fám orðum í gjörðabókina, og skulu allir hreppsnefndarmenn, sem eru við, rita nöfn sín undir hana.

14. grein.

Hreppsnefndirnar, sem að því leyti koma í staðinn fyrir hreppstjórnara sem nú eru, skulu eftirleiðis takast á hendur stjórn fátækramála hreppsins samkvæmt því, sem fyrir er mælt í reglugjörð 8. janúar 1834 og seinni tilskipunum, sem gengið hafa út um þetta, með þeim breytingum, sem leiðir af því, sem fyrir skipað er í þessari tilskipun. Hreppsnefndin getur falið á hendur einum eða

tveimur fátækrastrjórum eitt ár í senn, að hafa hina nánari tilsjón um framfærslu þurfamanna, og skal hreppsnefndin sjálf kjósa fátækrastrjórana úr tölu nefndarmanna.

Þá tilsjón, sem sóknarpresturinn eptir gildandi lögum á að hafa um uppfóstur og uppeldi barna, skal hann framvegis hafa á hendi, og hvort sem presturinn er í hreppsnefndinni eða ekki, skal hún, þegar hún getur ekki orðið prestinum samdóma um þessi mál, án tillits til atkvæðafjölda taka uppástungu prestsins til greina, að minnsta kosti þangað til úrskurður sýslunefndarinnar fæst um ágreining þann, sem er milli prestsins og hreppsnefndarinnar um þessi mál.

15. grein.

Sömuleiðis skal hreppsnefndin taka að sjer skyldur þær, sem hvíla á hreppstjórum samkvæmt tilskipun 15. marz 1861 með tilliti til viðhalds á aukavegum, og má hún fela einum eða tveimur nefndarmönnum á hendur hina nánari tilsjón um þetta. Að því er snertir viðhald á þjóðvegum, skal hreppsnefndin fyrir árs-lok senda sýslunefndinni uppástungur þær, sem með þarf, um það, sem á næsta sumri þar á eptir skal vinna að þjóðvegum í hreppnum, og skal þar með fylgja ráðagjörð um sjálf störfin, og áætlun um kostnað þann við þetta, sem gjöra má ráð fyrir. Vegabótagjaldi því, sem samkvæmt tilskipun 15. marz 1861 hvílir á hreppsjóðnum, skal nefndin jafna niður, og skal það gildið til sýslumannsins.

16. grein.

Hreppsnefndin skal hafa umsjón um þinghús hreppsins og aðrar fasteignir, sem hann á, eða hefir not af (t. d. kristfjárjarðir), og sjá um, að þeim sé haldið í tilbærilegu standi. Ef meiri kostnaður útheimtist til þessa en svo, að hann geti borgast með hinni venjulegu árlegu niðurgjöfnun, skal nefndin útvega samþykki sýslunefndarinnar til þess.

17. grein.

Hreppsnefndin skal á ári hverju gjöra áætlun um allar tekjur og útgjöld hreppsins, og að því leyti fátækraféundin eða aðrar tekjur hreppsins hrökkva ekki fyrir útgjöldunum, jafna niður því, sem á vantar, á alla hreppsbúa eptir efnum og ástandi. Áætlunina skal

semja eptir fyrirmynd, sem sýslunefndin segir fyrir um — en í fyrsta skipti eptir fyrirmynd til bráðabirgða, sem amtmaður býr til — og skal hún ásamt niðurjöfnunarskránni liggja á hentugum stað, sem birtur hefir verið fyrir fram á venjulegan hátt, öllum hrepps-búum til sýnis í 3 vikur á undan reikningsárinu. Um leið og áætlunin er lögð fram, skal senda sýslunefndinni eptirrit af henni.

Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera upp skriflega innan 3 vikna frá þeim fresti, sem nefndur var, fyrir oddvita hreppsnefndarinnar, en hann skal á næsta fundi leggja þær fyrir alla nefndina til úrslita. Sömuleiðis er hverjum heimilt, sem sveitartillagi er jafnað niður á, að bera sig upp um það, hvernig skatturinn er lagður á aðra, og um það, að einhverjum hefir verið sleppt við niðurjöfnunina.

Áður en nefndin leggur úrskurð sinn á nokkra umkvörtun, skal gefa bæði kæranda, og þeim, sem kært er yfir, tækifæri til á nefndarfundi, sem hann sé kvaddur til með 2 daga fresti, að segja álit sitt um umkvörtun þá, sem upp hefir verið borin, en það má einnig gjöra skriflega. Úrskurði þeim, sem hreppsnefndin leggur á umkvörtun þá, sem upp er borin fyrir henni, má innan 3 vikna frá því, að hann var birtur hlutaðeiganda, skjóta til sýslunefndarinnar, sem leggur endilegan úrskurð á málið á næsta fundi sínum.

Enginn, sem skattskyldur er, getur með því að skjóta skattálaggingunni til úrslita sýslunefndarinnar, komið hjá þeirri skyldu, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga. Ef sýslunefndin breytir álaginu, skal endurgjalda það, sem hinn skattskyldi, sem í hlut á, hefir greitt fram yfir það, sem honum bar, með því að borga honum það aptur, eða láta það ganga upp í þann hluta sveitartillags hans, sem greiða á næst þar á eptir.

18. grein.

Oddviti hreppsnefndarinnar skal einnig vera fêhirðir og reikningamaður, nema því að eins að hreppsnefndin feli öðrum nefndarmanni þessi störf á hendur.

Reikningsárið nær frá fardögum til fardaga. Reikningamaðurinn skal fyrir lok júním. gjöra reikning um tekjur og útgjöld hreppsins á árinu, sem leið, samkvæmt fyrirmynd þeirri, sem hina árlegu áætlun skal soiða eptir. Öll hreppsnefndin skal rannsaka reikninginn, eða taka einhvern til þess að endurskoða hann. Athugasemdir þær, sem gjörðar eru við reikninginn, ásamt svörum

reikningamannsins skal síðan leggja fram fyrir lok septemberm. hvers árs til sýnis hreppsþúum í 3 vikur á sama hátt, og mælt er fyrir í 17. grein um það, að leggja fram niðurjöfnunina. Í reikningnum skal telja upp allar eigur hreppsins, og rita yfirlit yfir efni hans og skuldir.

Fyrir lok nóvemberm. skal senda sýslunefndinni reikninginn ásamt fylgiskjölum, athugasemdum og svörum; hún skal láta rannsaka reikninginn, og sker úr þeim athugasemdum, sem gjörðar hafa verið við endurskoðun hreppsnefndarinnar, eða þá er hún sjálf lét yfirfara reikninginn.

19. grein.

Öll hreppsnefndin hefir ábyrgð á að reikningurinn sé réttur. Hún skal og ábyrgjast innstæðufé, skuldabréf og aðrar eigur hreppsins.

Án samþykkis hreppsnefndarinnar má ekki borga nein útgjöld af hreppssjóðnum, sem lög eða tilskipun er ekki fyrir, eða sem sýslunefndin eða hið sameinaða amtsráð hefir ekki samþykkt samkvæmt þessari tilskipun.

20. grein.

Hreppsnefndin skal með hverju móti, sem hún getur, leitast við, að koma í veg fyrir húsgang og flakk, og að öðru leyti styðja að því, að góð regla eflist og við haldist í hreppnum.

21. grein.

Þar að auki skal bera undir hreppsnefndina önnur mál, sem snerta sveitina sjálfa, án þess að nefndin eigi að gjöra út um þau, að svo miklu leyti þeim er svo varið, að því verði við komið, til dæmis um stofnun heilbrigðisnefnda, um fyrirkomlag á þeim mál-efnum, er snerta yfirsetukonur, um varnir gegn hallæri, o. fl., og skal nefndin einnig hafa heimild til þess, að gjöra uppástungur og senda bænarskjöl til stjórnarinnar um allt það, sem getur verið sveitinni til gagns.

Breytingar á hreppsskiptingu má ekki gjöra án samþykkis nefndar þeirrar, sem í hlut á, hvort heldur breytingin er fólgin í því, að leggja saman tvo eða fleiri hreppa, eða skipta einum hreppi í tvær eða fleiri sveitir. Bænarskjöl frá hlutaðeigandi hreppsnefnd um þess konar breytingar skal senda sýslunefndinni, sem skal láta

álit sitt fylgja með bænarskjalinu, og þar á eftir skal amtmaður taka við því og leggja það undir úrskurð landshöfðingja.

22. grein.

Hreppsnefndin hefir heimild til án milligöngu sýslumanns, að halda undirboðsþing á vega-störfum, og viðhaldi á þinghúsum og öðrum eignum hreppsins, og enn fremur á því, að fá til verk og varning í þarfr sveitarinnar.

23. grein.

Útgjöld til skriffæra, gjörðabóka, til þess að borga undir bréf, og til sendiferða skal endurgjalda oddvitanum eptir reikningi, sem hann gjörir um það.

24. grein.

Samþykki sýslunefndarinnar útheimtist til þess, að ályktan hreppsnefndarinnar sje gild í þeim tilfellum, sem nú skal greina :

1. til þess á ári því, sem yfir stendur, að hækka upphæðir þær, sem eru á niðurjöfnunarskránni;
2. til þess að sveitin takist á hendur nokkra skuldbinding til langframa, sem ekki heinlínis hvílir á henni samkvæmt lögum;
3. til þess að nokkuð verði borgað úr sveitarsjóðnum sem þóknun fyrir aðstoð við þau störf í þarfr sveitarinnar, sem einhverjum ber að leysa af hendi af því, að hann er kjörinn til þess;
4. til þess að á nokkru ári verði lagðir á skattar til sveitarsjóðsins, sem að öllu samtöldu nemi meiru, en skattarnir á hverju ári hafa verið að meðaltölu um hin 3 næstu ár þar á undan, með viðbót um helming. Þá skatta, sem á nokkru ári verða lagðir á fram yfir þetta með samþykki sýslunefndarinnar, má ekki telja með, þegar að því kemur síðar, að finna sýslunefnda meðaltölu;
5. til þess að selja megi fasteignir sveitarinnar, eða gefa þær að veði, ellegar til þess að kaupa nýjar fasteignir handa sveitinni;
6. til þess að eyða innstæðufé sveitarinnar;
7. til þess að taka lán handa sveitinni, sem nemi meiru eða se fyrir lengri tíma, en að það verði borgað aptur fyrir lok næsta árs, eða endurnýja slíkt lán, eða lengja þann tíma, er á að borga það aptur á.

25. grein.

Komist sýslumaður af áætlunum þeim og reikningum, sem honum hafa verið sendir, eða á annan hátt að raun um, að einhver ályktun hreppsnefndarinnar fer fram yfir það, sem hún hefir myndugleika til, eða að öðru leyti er lögum gagnstæð, eða miðar til, að gjöra einhverja ráðstöfun, sem sveitin getur haft tjón af, eða skorast undan að gegna skyldu þeirri, er á sveitinni hvílir, getur hann með bréfi til oddvita hreppsnefndarinnar fyrst um sinn ónýtt ályktunina, ef ekki er enn búið að framkvæma hana, og skal hann þar á eptir, jafnskjótt og því verður við komið, senda skýrslu um þetta til amtmannsins, sem aptur kemur henni til landshöfðingja og leggur hann úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslunni skal jafnframt sent hreppsnefndinni.

B. SÝSLUNEFNDIR.

26. grein.

Í hverri sýslunefnd skulu auk sýslumanns, sem er oddviti nefndarinnar, og héraðsprófasts vera 5, 7 eða 9 menn, sem til þess eru kjörnir. Ef einni sýslu er skipt í tvö prófastsdæmi, skal sá prófastur, sem hefir verið lengur í embættinu, sitja í sýslunefndinni, en þann yngri skal kveðja til vara í forföllum hins.

Í Vestmannaeyja-sýslu eru sýslumaðurinn, sóknarpresturinn og 3 kjörnir menn í nefndinni.

27. grein.

Eptir uppástungu sýslunefndarinnar skal hið sameinaða amtsráð skipta hverri sýslu, að Vestmannaeyja-sýslu undanskildri, í kjördæmi, og kys þá hvert um sig sinn fulltrúa til nefndarinnar. Áður en sýslunefndin á fund í fyrsta skipti, skal amtmáður gjöra ákvörðun um þessa skipting til bráðabirgða, eptir að hann um það hefir fengið álit sýslumanns. Þegar búið er að skipta sýslunni þannig í kjördæmi, skal kosningin í hverju þeirra fram fara á hinum árlegu manntalsþingum með beinlínis atkvæðagreiðslu undir tilefni kjörstjórnarinnar; í henni eru sýslumaðurinn og tveir nefndarmenn, sem eru útvaldir til þessa fyrir hvert kjördæmi, í fyrsta skipti af amtmanni, en síðan af sýslunefndinni. Þarsem fleiri breppar eru í einu kjördæmi, skal atkvæðagreiðsla fara fram á þingstað hvers hrepps, og skal síðan telja saman atkvæðin úr hinum einstöku pörtum kjördæmisins.

28. grein.

Um kosningarrétt til sýslunefndar og rétt til þess að verða

kosinn, og um það, hvernig haga skuli kosningunni, gildir að öðru leyti hið sama, sem fyrir er mælt í þessu efni að framan um hreppsnefndirnar; sömuleiðis skal farið eftir hreppsnefndarkjörskránum, þegar kjósa á í sýslunefndirnar (samanbr. 3.—7. gr.).

Um það, hvernig kosningin fer, skal senda hlutaðeiganda amtmanni skýrslu, svo það verði tilkynnt hinu sameinaða amtsráði.

29. grein.

Sýslunefndin skal skera úr mótmælum gegn lögmæti kosningarinnar, en til þess þeim verði gaumur gefinn, skal bera þau upp skriflega fyrir oddvita nefndarinnar innan 14 daga frá því, að kosningargjörðinni er lokið. Sýslunefndin skal sömuleiðis skera úr þeim málum, sem af því rísa, þegar einhver beiðist, að ganga úr nefndinni, og eins þegar spursmál er um, að víkja einhverjum úr nefndinni. Sè hlutaðeigandi óánægður með úrskurð nefndarinnar um þessi mál, má hann innan 4 vikna frá því, að úrskurðurinn er birtur honum, skjóta honum til hins sameinaða amtsráðs, sem þá leggur endilegan úrskurð á málin.

30. grein.

Nefndarmenn skal kjósa fyrir 6 ár. Af þeim, sem valdir eru í fyrsta skipti, skal stærri helftin ganga úr nefndinni að 3 árum líðnum, og skal einnig, að því snertir sýslunefndirnar, farið eftir því, sem fyrir er mælt í 5. grein um það, hvað lengi hreppsnefndarmenn hafa störf sín á hendi, og um endurkosningar þeirra.

31. grein.

Sýslunefndin skal eiga fundi að minnsta kosti tvisvar á ári, á vorin og haustin. Þar að auki má oddvitinn, ef honum þykir þörf á því, kveðja til aukafundar, og hann er skyldur til þess, þegar helmingur nefndarmanna heimtar það.

Í fyrsta skipti, sem nefndin á fund, ákveður oddviti, hvar hann skal haldinn; síðan ályktar nefndin sjálf, hvar fundir skuli vera.

Nefndarmönnum skal endurgoldinn ferðakostnaður, ef afstaðan milli fundarstaðarins og heimilis hvers um sig er yfir 3 mílur á landi og 1½ mílu á sjó, með 48 sk. fyrir hverja heila mílu á landi og hálfa á sjó, sem er á milli heimilis þeirra og fundarstaðar; á hinn bóginn skal þeim eigi goldin nein önnur þóknun fyrir starfa þeirra. Oddvita skal eftir reikningi hans endurgjalda það, sem hann hefir borgað fyrir skrifæri, gjörðabók, undir bréf, og í sendi-

ferðir, og ávísar öll nefndin honum þetta fè (samanbr. þó 39. gr. að niðurlagi).

32. grein.

Þegar gjöra skal einhverja ályktun, skal atkvæðafjöldi ráða, þó útheimtist til þessa, að við sé staddur að minnsta kosti helmingurinn af öllum nefndarmönnum. Ef atkvæði eru jöfn, skal atkvæði oddvita ráða. Sérhver nefndarmaður hefir heimtingu á, að ágreiningsálit hans verði ritað með fám orðum í gjörðabókina, og skulu allir nefndarmenn, sem við eru, rita nöfn sín undir hana, þegar fundi er slitið.

33. grein.

Skyldur oddvita með tilliti til þess, að stjórna umræðum nefndarinnar, o. fl., eru hinar sömu, og tilgreindar eru viðvíkjandi hreppsnefndunum í 11. grein.

34. grein.

Þyki oddvita, að einhver ályktun nefndarinnar fari fram yfir það, sem hún hefir myndugleika til, eða að öðru leyti sé lögum gagnstæð, eða að hún miði til, að gjöra einhverja ráðstöfun, sem sýslufélagið geti haft tjón af, eða skorast undan að gegna skyldu, sem hvílir á því, skal honum heimilt, að ónýta ályktunina, og skal hann þegar viðstöðulaust senda amtmanni skýrslu um þetta. Jafnframt skal fá sýslunefndinni í hendur eptirrit af skýrslunni. Ef amtmaður er á sömu skoðun um málið, og sýslumaður, skal hann leggja það undir úrskurð landshöfðingja. Finnist amtmanni aptur á móti, að eigi að ónýta það, að ályktun nefndarinnar var gjörð ógild, má hann gjöra þetta með úrskurði sínum.

35. grein.

Með næsta pósti eptir fundarhald sýslunefndarinnar, skal oddviti senda amtmanni endurrit af gjörðabókinni, og hefir amtmaður vald til í þeim tilfellum, sem nefnd eru í greininni á undan, að fella úr gildi ályktun nefndarinnar fyrst um sinn með bræfi til oddvita, og skal hann þar á eptir á þann hátt, sem getið er um að framan, leggja málið undir úrskurð landshöfðingja. Jafnframt skal senda sýslunefndinni eptirrit af skýrslunni.

36. grein.

Sýslunefndin sker úr þeim málum og gjörir ráðstafanir þær,

sem samkvæmt 2., 8., 9., 14., 16.—18. og 24. grein þessarar tilskipunar eru faldar henni á hendur með tilliti til hreppsnefndanna, og hefir hún almenna umsjón með því, að hreppsnefndirnar í stjórnarathöfnum sínum hegði sér eptir þeim boðum, sem fyrir skipuð eru. Virðist sýslunefndinni, að hreppsnefndin hafi látið greiða ólögmat útgjöld, eða neitað að borga það, sem hún á að greiða, eða leitt hjá sér, að framkvæma nokkra aðra ráðstöfun, sem hún er skyld til, eða hún á annan hátt hafi farið fram yfir það, sem henni er heimilt, skal hún gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf í þessu efni, og getur hún, ef nauðsyn ber til þess, beitt þvingunar-sektum, til þess boðum hennar verði fram fylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð á hendur hinum einstöku hreppsnefndarmönnum við dómstólana.

Þegar sýslunefndin er búin að leggja úrskurð á reikninga allra hreppsnefndanna, býr hún til formlegt yfirlit yfir efnahag hreppanna og sendir amtmanni það áleiðis til landshöfðingja.

37. grein.

Enn fremur stjórnar sýslunefndin öllum sveitarmálefnum sýslunnar, t. a. m.:

1. Hún hefir umsjón þá, sem hvílir á sýslumönnum samkvæmt tilskipun 15. marz 1861, um viðhald á þjóðvegum í sýslunni, og má til þessa ráða því, hvernig verja eigi vegabóttagjaldi því, sem heimt er saman í sýslunni á hverju ári, þó þannig, að hið sameinaða amtsráð hefir vald til þess, að ákveða, að verja megi allt að þriðjung af hinu árlega vegabóttagjaldi sýslunnar um skemri eða lengri tíma til að starfa að þjóðvegum amteins án tillits til, í hverri sýslu þeir eru. Eptir uppástungu nefndarinnar ákveður hið sameinaða amtsráð, hverjir vegir skuli vera þjóðvegir, og gjörir breytingar á reglugjörð þeirri, sem gildir um þetta. Enn fremur skal nefndin hafa umsjón um ferjur í sýslunni, brýr og lendingar, og gjöra ráðstafanir þær, sem með þarf í þessu tilliti; opinberan ferjustað má ei leggja niður án samþykkis hins sameinaða amtsráðs.
2. Hún skal semja reglugjörðir um notkun afrétta, fjárheimtur, ráðstafanir til þess að eyða refum, o. fl. Sömuleiðis skal hún annast um, að nákvæmar fjármarka-tölur fyrir sýsluna verði prentaðar 5. hvert ár.
3. Nefndin tekur þátt í hreppstjórákosningu þannig, að hún stingur upp á 3 bæfum mönnum í hvert skipti, er á að velja hreppstjóra, og velur amtmáður þá einn af þeim. Hún stingur

upp á, hve margir hreppstjórar skuli vera, og um laun þeirra, og gjörir hið sameinaða amtsráð síðan ályktan þar um. Því, sem með þarf, til að launa hreppstjórum, skal jafna niður á sýslubúa, ef það getur ekki fengist á annan hátt.

4. Nefndin skal endurskoða hina árlegu reikninga um útgjöld til bóluþættingar, og jafna þessum kostnaði niður ásamt hinum öðrum útgjöldum sýslunnar.
5. Eftir uppástungu nefndarinnar skal hið sameinaða amtsráð skipta sýslunni í viss yfirsetukvennahæruð. Kostnaðinn við kennslu ljósmæðra og við að útvega þeim hin nauðsynlegu verkfæri skal sýslan borga, og skal hún einnig veita tillag til hinna föstu launa ljósmæðra, ef þess þarf með.
6. Sýslunefndin getur með samþykki landshöfðingja gjört ályktun um stofnun heilbrigðisnefnda í hinum ýmsu hreppum sýslunnar, og búið til fyrirsögn um, hverja skuli setja í þær, og hvern myndugleika skuli veita þeim.
7. Hún skal gjöra ráðstafanir til þess að afstýra hallæri í sýslunni, eftir að hafa leitað álita hlutaðeigandi hreppsnefnda. Ef meira þarf til þess, en að það verði borgað með helmingnum af öllum hinum venjulegu árstekjum sýslunnar (eftir meðaltölu fyrir 3 ár), verður að leita samþykkis hins sameinaða amtsráðs til þess, sem nefndin ræður af. Þegar á liggur, er amtmanni samt heimilt, að samþykkja, að þau útgjöld verði greidd, sem ekki má fresta.

38. grein.

Sýslunefndin skal semja áætlun fyrir hvert reikningsár frá 1. jan. til 31. desbr yfir allar tekjur og útgjöld sýslunnar, og jafna niður því, sem með þarf til lúkningar gjaldanna. Ef ekki er heimild fyrir greiðslu einstakra gjalda með niðurföfnun á annan hátt, skal helmingnum af því, sem með þarf, jafna niður á lausafjrhundruð sýslunnar, og hinum helmingnum á allar jarðir í sýslunni, eftir dýrleika þeirra í hinni nýju jarðabók. Þennan skatt til sveitar-sjóðs sýslunnar skal sýslumaður síðan heimta á manntalsþingum ásamt öðrum opinberum sköttum og gjöldum, sem hvíla á sýslubúum.

Áætlunina skal semja samkvæmt fyrirmynd, sem hið sameinaða amtsráð ákveður, og í fyrsta skipti eftir fyrirmynd til bráðabirgða, sem amtmaður býr til.

39. grein.

Sýslumaður skal gjöra árlegan reikning um útgjöld og tekjur sýslunnar, og skal senda hann innan janúarmánaðar-loka endurskoðunarmanni, sem nefndin hefir kosið; skal hann aptur senda sýslumanni reikninginn fyrir lok febrúarmánaðar með þeim athugasemdum, sem hann hefir fundið ástæðu til að gjöra við reikninginn. Síðan skal nefndin á vörfundi yfir fara athugasemdirnar ásamt svörum sýslumannsins og reikninginn með fylgiskjölum, og skal síðan senda amtmanni öll hér að lútandi skjöl; eptir að hann hefir sjálfur yfirfarið þau, og heimtað ítarlegri skýrslur, sem honum þykir við þurfa, leggur hann reikninginn undir úrskurð hins sameinaða amtsráðs á næsta fundi þess. Reikninginn skal semja samkvæmt áætlun þeirri, sem nefnd er í næstu grein á undan, og skal honum fylgja skrá yfir eignir sýslunnar og yfirlitsreikningur um eigur og skuldir hennar. Fyrir lok másm. skal senda hverri hreppsnefnd í sýslunni endurrit af reikningnum, og skal nefndin sjá um, að það sé til sýnis fyrir hreppsþúa. Fyrir það að þúa til þessi endurrit, ber sýslumanni í þóknun 24 sk. fyrir hverja örk, og skal þetta borgað úr sýslusjóðnum.

40. grein.

Öll sýslunefndin hefir ábyrgð á, að reikningurinn sé réttur. Hún ábyrgist einnig innstæðufé, skuldabréf og aðrar eigur sýslufélagsins.

Ekkert gjald má greiða úr sýslusjóðnum, nema heimild sé fyrir því í lögum eða tilskipun, eða það sé ákveðið af sýslunefndinni eða hinu sameinaða amtsráði.

41. grein.

Í hinum sömu tilfellum, er staðfesting sýslunefndarinnar samkvæmt 24. gr. útheimtið til ályktana hreppsnefndarinnar, útheimtið samþykki hins sameinaða amtsráðs til þess, sem sýslunefndin ályktar.

C. HIÐ SAMEINADA AMTSRÁÐ.

42. grein.

Í hinu sameinaða amtsráði hafa sæti: amtmennirnir, biskupinn, og 2 alþingismenn úr hverju af ömtum landsins, sem alþingi velur til þess. Forsetasætið í ráðinu skal sá amtmáður hafa, sem elztur er af þeim amtmönnum, sem viðstaddir eru.

43. grein.

Alþingið tilsamans kýs fyrir hvert 6 ára kjörtímabil með atkvæðafjölda alþingismenn þá, sem skulu sitja í amtsráðinu, og að auki einn varafulltrúi fyrir hvert amt, sem skuli ganga í amtsráðið í forföllum einhvers hinna kjörnu fulltrúa. Gangi fleiri fulltrúar úr á kjörtímabilinu, kýs alþingi aðra í þeirra stað á næsta fundi.

44. grein.

Hið sameinaða amtsráð heldur reglulega fundi í Reykjavík annaðhvort ár á sama tíma, og alþingið kemur saman á reglulegan fund, á þann hátt, að fundir ráðsins venjulega byrji nokkrum dögum fyr, en alþingi er sett, og seú á enda nokkrum dögum eftir að þinginu er slitið. Þegar mjög áriðandi ástæður gjöra það nauðsynlegt, skal landshöfðingja heimilt, að kveðja ráðið til aukafundar.

45. grein.

Hinu sameinaða amtsráði skal skipta í deildir, eina fyrir hvert amt, og skulu í hverri deild sitja amtmaður og hinir tveir kjörnu alþingismenn úr því amt. Í deildinni skal amtmaður vera forseti.

Sérhver mál, sem að eins snertir einstakt amt, skal ræða til bráðabirgða í hlutaðeigandi deild, og skal það þar á eftir lagt fyrir hið sameinaða amtsráð til meðferðar.

46. grein.

Finni forseti, að einhver ályktun amtsráðsins gangi út yfir myndugleika þess, eða að öðru leyti sé lögum gagnstæð, eða að hún miði til ráðstöfunar, sem landið eða einstakt amt getur haft tjón af, eða til þess, að skorast undan einhverri skyldu, sem hvílir á amtssveitarfélaginu, getur hann um stund numið ályktunina úr gildi, og skal hann þá tafarlaust skýra landshöfðingja frá þessu, og leggur hann þá úrskurð sinn á málið. Endurrit af þessari skýrslu skal jafnframt leggja fram fyrir hið sameinaða amtsráð.

47. grein.

Fulltrúum þeim, sem ekki eiga heima í Reykjavík, skulu goldnir 3 rd. í þóknun fyrir hvern dag, sem þeir vegna fundar ráðsins verða að vera burtu frá heimili sínu, nema þeir fái borgun sem alþingismenn; ferðakaup eftir reikningi, sem hið sameinaða amtsráð úrskurðar, ber þeim að eins að svo miklu leyti, sem þeir fá ekki

slíkt kaup sem alþingismenn. Ráðið kys úr sínum flokki skrifara, sem ritar í gjörðabókina, og skal hann og forsetinn í sameiningu sjá um, að umræður ráðsins verði birtar samkvæmt 52. grein.

Gjörðabókina skal útvega á kostnað ráðsins.

48. grein.

Amtsráðið setur sjálft þingskipun sína með samþykki landshöfðingja.

49. grein.

Amtsráðið hefir þessi störf á hendi:

1. Það skal rannsaka og úrskurða alla reikninga sýslunna og yfir höfuð með tilliti til yfirstjórnar á sveitarmálefnum sýslunnar hafa á hendi það vald, sem getið er um í 27., 29., 37.—39. og 41. gr. hér að framan. Finni amtsráðið, að sýslunefnd hafi borgað ólöglegt útgjöld, eða skorast undan að greiða útgjöld, sem hún er skyld til, eða látið hjá líða, að gjöra einhverja aðra ráðstöfun, sem henni ber að framkvæma, eða á annan hátt farið fram yfir myndugleika sinn, skal það gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf í þessu skyni, og getur það, ef nauðsyn ber til þess, beitt þvingunar-sektum, til þess boðum þess verði fram fylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð við dómstólana á hendur sýslunefndarmönnum þeim, sem hafa tekið þátt í þessum ályktunum.

Þegar amtsráðið hefir úrskurðað alla sýslunefndarreikninga, skal það semja formlegt yfirlit yfir fjárhag sýslunna, eins og hann verður samkvæmt þessum reikningum, og senda það landshöfðingja.

2. Amtsráðið skal takast á hendur stjórn opinberra stofnana og gjafafjár, sem stiptsyfirvöldin eða amtmennirnir einir hingað til hafa stjórnað, að dómsmálasjóðnum og læknasjóðnum undanskildum, nema því að eins að stofnunarskrárnar eða gjafa-bréfin eða aðrar sérstaklegar ákvarðanir séu því til fyrirstöðu. Það skal sjá um, að fæ stofnana þessara verði ávaxtað eptir þeim reglum, sem gilda um lán fjár þess, sem til heyrir opinberum stofnunum, gjöra ályktun um, hvernig verja eigi hinum árlegu tekjum samkvæmt því, sem er fyrir mælt um þetta, og skal sjá um, að reikningar, sem á að gjöra fyrir hvert ár, verði endurskoðaðir og sendir til úrskurðar landshöfðingja ásamt með þeim athugasemdum, sem gjörðar hafa verið við þá, og svörum reikningshaldarans.

3. Það skal endurskoða reglugjörðir þær um skiptingu vega í þjóðvegi og aukavegi, sem útgengnar eru samkvæmt tilskipun 15. marz 1861, og gjöra breytingar þær, sem með þarf, á reglugjörðum þeim, sem hingað til hafa verið í gildi. Það ákveður, hvort verja skuli nokkrum hluta af vegabótagjaldi því, sem heimtað er saman úr einstökum sýslum, til þess að gjöra vegabætur á þjóðvegum, sem eru utan sýslu, þó má ekki verja til þess fram yfir $\frac{1}{3}$ af hinni árlegu upphæð vegabótagjaldsins.
4. Amtsráðið ákveður laun handa hreppstjórum, héraðsyfirsetu-
konum og öðrum, sem hafa líkar sýslanir á hendi; það fè, sem þarf til þess, skal að mestu leyti goldið af hlutaðeigandi sýslufélögum; þó má amtsráðið veita styrk til þessa af því fè, sem það hefir til umráða. Álits þess skal leita um innihald reglugjörðar fyrir hreppstjóra, en landshöfðingi lætur semja hana.
5. Þegar er í ráði, að stofna fangelsi í einstökum heruðum lands-
ins, skal leita álits amtráðsins, og svo um það, hvernig útvega skuli fè það, sem með þarf til þessa; álits þess skal og leit-
að, þegar er í ráði að gjöra aðrar almennar ráðstafanir, sem útheimta gjöld annaðhvort fyrir ömtin, eða fyrir fleiri sýslur í sama eða ýmsum ömtum, til dæmis stofnun landsbúnaðarskóla eða fyrirmyndarbúa, eða því um líkt. Þegar búið er að koma á fót þess konar byggingum eða stofnunum, skal amtsráðið hafa umsjón um þær, og bera umhyggju fyrir því, að þeim sé haldið við, að þær séu hafðar til þess, sem ætlað er, og að það fè, sem með þarf til þess, verði útvegað.
6. Það skal, eptir að hafa leitað álita sýslunefndanna, íhuga og gjöra uppástungur um það, hvort stofna skuli amtsfátækra-sjóði, annaðhvort til þess að veita einstökum hreppssjóðum eða sýslu-
sjóðum styrk, þegar á þarf að halda, eða til þess að greiða kostnaðinn við kennslu heyrnar- og málleysingja og því um líkt, og svo um það, hverjar tekjur skuli renna í amtsfátækra-sjóði þessa, og hver útgjöld skuli greidd úr þeim.

50. grein.

Amtsráðið skal fyrir tvö ár í senn semja áætlun um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóða amtanna, og skal þar með talið það fè, sem greitt er úr sjóðunum til sameiginlegra þarfa, t. d. kostnað við fundi amtsráðsins, sem skal skipta milli amtanna eptir tölu lausa-

fjárhundraða í hverju amti; það skal samkvæmt því ákveða, hve mikið jafnaðarsjóðsgjald, sem eins og hingað til á að jafna niður á lausafjárhundruðin, skal heimtað saman þau tvö árin. Aætlun-
ina skal semja eptir fyrirmynd, sem ráðið hefir samþykkt og lands-
höfðingi staðfest.

51. grein.

Sýslumenn skulu heimta saman jafnaðarsjóðsgjaldið á hinum árlegu manntalsþingum, og senda það ásamt reikningi yfir gjöldin til amtmannanna, sem eru reikningshaldarar fyrir jafnaðarsjóðina. Af þeim má ekki greiða nein útgjöld, án þess að heimild sé til þess í gildandi lögum, eða í ályktunum amtsráðsins. Beri nauðsyn til, að greiða nokkurt gjald, sem slík heimild ekki er fyrir, á því tímabili, sem er á milli funda amtsráðsins, getur amtmaður uppá samþykki ráðsins á eigin ábyrgð borgað þetta gjald úr sjóðnum.

Amtmaður skal fyrir hvert reikningsár, frá 1. janúarm. til 31. desbrm., semja reikning um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins, og senda fyrir lok febrúarm. eptirrit af honum hinum tveimur, sem eru í sömu deild amtsráðsins. Þegar amtsráðið næst kemur sam-
an, skal endurskoða reikninginn í þeirri deild, sem á í hlut, og þar á eptir skal hann ásamt með þeim skýrslum, sem fengizt hafa út af þessu, lagður fyrir hið sameinaða amtsráð, sem yfirlitur hann og leggur úrskurð sinn á þær athugasemdir, sem gjörðar hafa verið, þegar endurskoðunin fór fram.

Reikningar þeir, sem nefndir eru í þessari grein, skulu ásamt með athugasemdum þeim, sem gjörðar hafa verið við endurskoð-
unina, og úrskurði ráðsins, sendir landshöfðingja innan 4 vikna frá því að amtsráðinu var slitið. Verði hann þess áskynja, þegar hann fer yfir reikninginn, eða á annan hátt, að amtsráðið hafi greitt ólögsmæt útgjöld, eða neitað að borga þau útgjöld, sem eptir lögum hvíla á jafnaðarsjóðunum, eða á annan hátt farið fram yfir myndugleika sinn, skal hann gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf út af þessu, og getur hann, ef nauðsyn ber til þess, þeytt þving-
unar-sektum, til þess boðum hans verði framfylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð við dómstólana á hendur þeim úr amtsráðinu, sem tekið hafa þátt í þessum ályktunum.

52. grein.

Amtsráðið skal sjá um, að stutt ágríp af umræðum ráðsins,

áætlun sú, sem það hefir samþykkt, og enn fremur ágrip af hinnum árlegu reikningum jafnaðarsjóðanna og þeirra sjóða, sem ráðið hefir stjórn yfir, verði birt á prenti, og út býtt meðal allra sýslunefnda.

53. grein.

Amtsráðið getur ekki án þamþykkis landshöfðingja tekið stærri lán fyrir hönd jafnaðarsjóðanna eða fyrir lengri tíma, en að lánið verði borgað aptur fyrir lok þess reikningstímabils, sem fer í hönd, nè heldur ráðið yfir innstsæðufé því, sem það hefir umsjón um, eða selt eða gefið að veði fasteignir amtanna, eða keypt aðrar fasteignir fyrir þau. Samþykki landshöfðingja útheimlist einnig til þess, að amtsráðið geti tekizt á hendur nokkra skuldbinding til langframa, sem ekki samkvæmt lögum hvílir á ömtunum, og til þess að leggja á hærra jafnaðarsjóðsgjald að öllu samitöldu, en að það nemi meðalgjaldi á hverju hinna þriggja næst á undan umliðnu ára, að fjórða parti við bættum.

54. grein.

Á þeim tíma, sem er á milli funda amtsráðsins, skal amtmáður fyrir hönd þess hafa yfirumsjón þá, sem amtsráðinu ber yfir sýslunefndunum. Þær skulu því senda amtmanni öll þau mál, sem leggja skal fyrir amtsráðið, til þess hann geti séð um, að skýrslur þær, sem með þarf, verði útvegaðar, og einnig til bráðabirgða gjört þær ráðstafanir, sem eigi má fresta til næsta fundar ráðsins. Jafnskjótt og amtsráðið kemur saman, skal amtmáður skýra því frá ráðstöfunum þeim til bráðabirgða, sem hann hefir gjört fyrir hönd ráðsins.

55. grein.

Eptirleiðis skal Reykjavíkurbær ekki greiða neitt jafnaðarsjóðsgjald, en aptur á mót tekur bærinn sjálfur að sér þau útgjöld, sem fyrir hann hafa verið goldin úr jafnaðarsjóðnum.

Það skal ákveðið með konungsúrskurði, hvort kaupstaðirnir Akureyri og Ísafjörður í þessu tilliti skuli njóta sama sjálfræðis, og Reykjavík, eptir að bæjarstjórn þessara kaupstaða og amtsráðinu hefir verið gefinn kostur á, að segja álit sitt um það; með sama úrskurði skal einnig ákveðið, í hvaða hlutfalli tæð sveitarfélög skuli greiða jafnaðarsjóðsgjald, ef til þess kemur.

56. grein.

Dómsmálastjórnin gjörir nákvæmari ráðstafanir, til þess að koma þessari tilskipun í verk, svo hún geti öðlazzt fullt gildi 1. dag janúarmán. 1874.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Frá alþingi 1853 kom þegnleg bænarskrá um, að frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi yrði lagt fyrir næsta alþingi. Að álit alþingis skyldi stjórn sveitarmálefna á Íslandi falin á hendur nefnd í hverjum hreppi, sem væru í 4, 6 eða 8 menn, og sýsluráði eða sýslunefnd í hverri sýslu, og skyldu í þeirri nefnd vera sýslumaðurinn og 6 menn kosnir af hreppsnefndunum; aptur á móti dirfðist þingið ekki að gjöra neina uppástungu um hina æðstu stjórn þessara málefna og úrslit þeirra, þar eð þetta efni yrði að vera komið undir því, hvernig stjórnarskipun Íslands yrði komið fyrir.

Samkvæmt þessu samdi innaðrikisstjórnin frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi, og var það þar á eftir lagt fyrir alþingi 1855. Samkvæmt því frumvarpi skyldu hreppsnefndir og amtsráð gjöra út um sveitamálefni og stjórnarráðið hafa æðstu úrslit þeirra. Aptur á móti þóttist stjórnin, sem þá var, ekki geta fallizt á uppástungu alþingis um stofnun sýslunefnda sem milliliðs, sumpart sökum þess, að sýslurnar eiga enga sjóði út af fyrir sig, sumpart af því, að þvílíkt fyrirkomulag mundi gjöra málið flóknara en þörf væri á, þar sem þau að tiltölu fáu störf, sem sýslunefndunum yrðu falin á hendur, mætti eins vel leggja að nokkru leyti undir hreppsnefndirnar og að nokkru leyti undir amtsráðin.

Í álitsskjali sínu um frumvarpið stóð alþingi samt sem áður fast á því, að stofna ætti sýslunefndir, en kannaðist þó jafnframt við, að ekki yrði án amtsráða verið. Frumvarp alþingis fór fram á, að stofna skyldi fjórar sveitastjórnir, sem sè: 1. hreppsnefndir, 2. sýslunefndir, 3. amtsráð, og að auki 4. nokkurskonar alþingisráð eða nefnd, sem alþingi skyldi kjósa 7 menn í úr sínum flokki.

Hreppsnefndunum skyldi að öllu leyti koma fyrir samkvæmt frumvarpi stjórnarinnar. Í sýslunefnd skyldi sýslumaður vera sjálfkjörinn, og auk hans skyldu ekki vera færri en 4 og venjulega ekki fleiri en 8 menn í nefndinni, kosnir af hreppsnefndarmönnum úr þeirra eigin flokki. Sýslunefndin skyldi halda einn aðalfund á ári,

nema sýslumanni sem oddvita eða meiri hluta nefndarmanna þætti nauðsyn bera til, að kveðja til fundar optar; störf hennar skyldu vera fólgin í:

að endurskoða og úrskurða alla reikninga hreppsnefndanna, og hafa umsjón um, að eigum hreppsins sje varið haganlega,

að skera úr ágreiningi um, hvort kosningar til hreppsnefndanna sèu gildar, hvort afsakanir þeirra, sem kjörnir eru, sèu nægar, og fl. (úrslit þessara mála voru eptir frumvarpi stjórnarinnar falin á hendur amtsráðinu); enn fremur skyldu sýslunefndirnar skera úr ágreiningi um framsærslu fátækra eða önnur sveitarmálefni, og að öllu leyti gegna þeirra störfum að því er snertir alla sýsluna, sem hverri hreppsnefnd ber að gegna fyrir sinn hrepp;

að sjá um þjóðvegi sýslunnar, þinghús, ferjur, brýr, lendingar og réttir, og enn fremur

að semja áætlun um kostnaðinn við þessar almennu ráðstafanir í sýslunni á hverju ári, og jafna honum niður á hina einstöku hreppi.

Sökum þess, að þessi störf skyldu falin sýslunefndunum á hendur, átti að takmarka mjög verksvið það, sem ætlað var *amtsráðunum*, og skyldi það að eins ná yfir þau málefni, sem snerta ömtin sem sveitarfélög, sem sè: að jafna niður jafnaðarsjóðsgjaldinu, og hafa umsjón yfir opinberum sjóðum, þó skyldi amtsráðið í suðuramtinu takast á hendur að jafna niður alþingistollinum fyrir allt landið. Einnig átti að gjöra verulega breytingu á því, hverjir skyldu hafa sæti í amtsráðunum, og hvernig kosningar skyldu fram fara, þar sem alþingi hafði stungið upp á, að ekki skyldu vera fleiri en 5 menn í hverju amtsráði, sem sè auk amtmanns og einhvers prófasts úr amtinu 3 *menn kjörnir af alþingi*, en eptir frumvarpi stjórnarinnar skyldu í þeim vera: amtmáður, forseti, biskup eða einhver af próföstum í amtinu, og 5 *menn kjörnir af íbúum amtsins*.

Alþingisráði því, sem alþingi stakk upp á, og sem átti að vera saman í 3 vikur frá því, að alþingi væri slitið, skyldi fela á vald, að leggja endilegan úrskurð á ágreining þann, sem kynni að verða milli tveggja eða fleiri sýslunefnda um hvert sveitarmálefni sem væri, en eptir frumvarpi stjórnarinnar skyldi amtsráðið gjöra út um þennan ágreining þannig, að skjóta mætti úrskurði þess til stjórnarráðsins, ef hann væri milli tveggja hreppa eða sýslna í sama amti, en að öðrum kosti stjórnarráðið sjálft.

En eins og stjórnin þá þegar, er hún samdi frumvarp sitt, eins og getið er um að framan, var því mótfallin, að stofnuð væru sýsluráð, gat hún yfir höfuð að tala ekki fallið á fyrirkomulag það, sem stungið var upp á í álitsskjali alþingis. Að því er í fyrsta lagi snertir sýslunefndirnar, hafði alþingi talið það til sem ástæðu fyrir störfum þeirra, að sýslurnar væru svo víðáttumiklar, og að örðugt væri að sækja amtsráðsfundi. Þessi ástæða varð samt að áliti stjórnarráðsins að missa að mestu leyti þýðingu sína, ef samt ekki yrði án amtsráðanna verið, því þótt fundir amtsráðanna gætu orðið nokkuð styttri fyrir þá sök, að alþingi hafði stungið upp á, að amtsráðin skyldu hafa færri störf á hendi, yrði þó ekki komið hjá þeim aðalvandkvæðum, sem í því eru fólgin, að sækja verður fundina langt að. Þar sem alþingi þar næst hafði farið fram á, að sýslunefndarmönnum væri langt um kunnugra um, hvernig hagar til í einstökum hreppum, en amtsráðunum, þá þótti það geta jafnast við þetta, að langt um hættara væri við, að smámunaskapur og manngreinarálit reðu mestu á þess konar smáþingum eða fundum, en í amtsráði, þar sem álita má, að málin fremur verði leidd til lykta eftir almennum grundvallarreglum. Þar sem alþingi enn fremur hafði lagt mikla áherzlu á það, að nú þegar væru haldnir nokkurs konar sýslufundir á fleiri stöðum á Íslandi, er menn, sem kosnir væru af hinum hyggjustu sýslubúum, höldu einn og stundum fleiri fundi á ári, til þess að ráðgæst um ýmisleg mál, sem varða alla sýsluna, og einkum þau mál, sem snerta endurbætur á landbúnaði, var þess getið þessu til mótmælis, að með því að mál þau, sem rædd eru á þessum fundum, eigi séu sveitamál, gætu þau ekki komið undir verkabring sýslunefnda þeirra, sem stungið var upp á.

Að því er snertir kosningar til sýslunefndanna, hafði alþingi — eins og dregið er á að framan — stungið upp á því, að hreppsnefndirnar skyldu úr sínum eigin flokki kjósa menn í sýslunefndirnar, þó á þann hátt, að ef fleiri hreppar væru í sýslunni en 8 (og þær sýslur eru til, þar sem eru allt að því 19 hreppar), skyldi sýslunefndin skera úr því, að hve miklu leyti fleiri hreppar, og þá hverjir, skyldu hafa fulltrúa í sýslunefndinni, og að þeir hreppar, sem með þessu móti fengju engan fulltrúa, skyldu hafa rétt til þess, að senda umboðsmann eða talsmann í sýslunefndina, svo hann gæti gætt þarfa þeirra, án þess hann þó hefði atkvæðisrétt. Stjórnarráðinu varð samt að þykja þessi fulltrúasending þeim mun

óaðgengilegri, sem sá hreppur, sem engan fulltrúa hefði, og sem þætti, að rétti sínum væri hallað með úrskurði eða ályktunum sýslunefndarinnar, eptir uppástungu alþingis ekki hefði neinn kost á, að fá úrskurði sýslunefndarinnar hrundið. Á þessu yrði eigi ráðin bót með því, að leggja saman tvo minni hreppa þannig, að þeir hefðu 1 atkvæði í sýslunefndinni, því þar eð hver þessara hreppa er sveitarfélag út af fyrir sig með sveitarstjórn sér, og fátækra- og skólamálum sér o. fl., gæti svo til viljað, að ágreiningur yrði milli beggja hreppanna innbyrðis. Ætti að stofna sýslunefndir, yrði að álíta það nauðsynlegt, að hver hreppur hefði einn fulltrúa í sýslunefndinni, og enda þótt svo margir yrðu sýslunefndarmenn, að tala þeirra væri ekki samsvarandi störfum þeim, sem sýslunefndinni yrðu falin á hendur, virtist samt minna kveða að vandkvæðum þessum, en ef einstaka hreppa vantaði fulltrúa með öllu.

Önnur og enn meiri vandkvæði við hina fyrnefndu uppástungu alþingis yrði það þó, að sýslunefndin eptir henni skyldi hafa myndugleika til að leggja *fullnaðarúrskurð* á öll mál, sem varða einstaka menn eða hreppa í sýslunni, og sömuleiðis á ágreining milli fleiri hreppa í sömu sýslu, enda þótt þeir hefðu ekki fulltrúa í sýslunefndinni. Konungsfulltrúi, sem þá var, amtmaður Melsteð, hafði um þetta getið þess, að hann yrði að álíta það mjög ísjárvert, að sýslunefndunum yrði veitt svo mikið og því nær ótakmarkað vald, sem þingið hafði stungið upp á, er þeim með því að öllu leyti yrði komið undan þeirri tilsjón, sem æðri yfirvöld hingað til hefðu haft með sveitarmálum þeim, sem sýslumenn hefðu lagt fyrstan úrskurð á; því sumpart gætu sýslunefndirnar eigi án þessarar tilsjónar verið, og sumpart mundu landsmenn, sem nú opt áfrýja þessum málum til amtsyfirvaldanna, verða óánægðir með að missa þann kost, sem þeir hingað til átt hafa á því, að skjóta slíkum málum til úrskurðar æðra yfirvalds. Að áliti stjórnarráðsins yrði enn að bæta því við, að þar eð svo gæti farið, að hin sömu mál yrðu úrskurðuð sitt með hverju móti í hinum ýmsu sýslunefndum, gæti þetta hæglega valdið óánægju, sem ekki væri hægt að bæta úr, ef kostur yrði ekki gefinn þeim, sem í hlut á, að skjóta málinu til æðra yfirvalds. Væru aptur á móti mál þessi borin upp fyrir amtsráðinu, yrði að minnsta kosti í hverju amti skorið úr þeim eptir sömu grundvallarreglum, og með því mundi komast á föst venja, sem þar að auki hefði stöð í þeim reglum,

sem hingað til hefir verið fylgt, þá er gjört hefir verið út um slík mál.

Að því er þar næst snertir amtsráðin, var það atriði, hvernig kosningar til þeirra skyldu fram fara, sérstaklegum örðugleikum bundið sökum þess, hvernig hagar til á Íslandi, og einkum vegna víðáttu amtanna. Það hefði þannig getað verið íhugunarmál, hvort ætti að koma því fyrirkomulagi á, að hver hreppsnefnd skyldi velja kosningarmann úr sínum flokki, og að allir kosningarmenn síðan kysu menn í amtsráðið á sameiginlegum kjörfundi fyrir allt amtið, og mætti jafnframt leyfa kosningarmönnum úr þeim sýslum, sem fjærstar eru, að senda atkvæðamiða. En jafnvel í næstu sýslum mundi það þykja of örðugt, að ferðast fleiri dagleiðir kauplaust að eins til þess, að velja menn í amtsráðið, og stjórnarráðið áleit því ógjörning að fara þessu fram. Annar vegur væri sá, að kosningarmenn, sem hreppsnefndirnar hefðu kosið á sameiginlegum kjörfundi í hverri sýslu út af fyrir sig, kysu mann í amtsráðið af þeim, sem kjörgengir væru í sýslunni, og að hver sýsla þannig hefði fulltrúa í amtsráðinu, og yrði með þessu komið hjá því, að hafa við almenna kjörgengisskrá fyrir allt amtið, þar sem mætti nota kjörskrárnar til alþingiskosninga, sem fara fram í hverri sýslu út af fyrir sig. En það er hvorttveggja, að það virðist ekki samsvara eðli amtsráðsins, að í því sætu menn, kjörnir af hverri sýslu út af fyrir sig, enda væri með þessu loku fyrir það skotið, að utansýslumenn yrðu kosnir, þó kosning þeirra gæti verið mjög æskileg, einkum til þess, að komið yrði hjá örðugu ferðalagi til amtsráðsins frá fjarlægum stöðum í. a. m. úr Múlasýslunum, þegar til væru, sem efalaust gæti átt sjer stað, utansýslumenn, sem jafnvel að því, er snertir hinar sérstaklegu þarfir sýslunnar, mætti álíta hæfa til þessa starfs, jafnframt því að kosningarmenn úr hreppunum einnig opt yrðu að takast fleiri daga ferð á hendur til kjörfundarins í sýslunni, en þetta mundi valda óánægju, þegar ætti að gjöra það kauplaust, og enn fremur bættist það við, að fleiri hefðu sæti í amtsráðinu, ef það yrði skipað á þennan hátt, en nauðsyn bæri til. Þess vegna var álitid að stinga ætti upp á því, að amtmaður skyldi kveðja til nokkra menn og með þeim semja aðalskrá yfir alla kjörgenga búsetta menn í amtinu eptir skránum til alþingiskosninganna, að hver sýslumaður skyldi fá eptirrit af þessari skrá, og að allir hreppsnefndarmenn í sýslunni skyldu koma sjálfir á kjörfund og kjósa í amtsráðið eptir henni; þennan kjörfund skyldi halda í sambandi við

manntalsþingin, til þess að komast hjá útgjöldum og ómaki. Síðan skyldi senda amtmanni kjörskrárnar fyrir allar sýslur, og skyldi hann telja saman atkvæði. Alþingi fannst samt sem áður, að bæði kosningaraðferð þessi og hinar tvær, sem stjórnarráðið hafði bent til, væru of flóknar, og stakk þar á móti upp á, að láta þingið sjálft kjósa menn til amtsráðsins. Stjórnin, sem þá var, þóttist samt ekki geta tekið uppástungu þessa til greina, sökum þess, að amtsbúar með því yrðu sviptir þeirri hluttekning í stjórn sveitarmálefna amtsins, sem þeir gætu haft með kosningarrétti sínum. Þar að auki mátti varla búast við, að aðrir alþingismenn en fulltrúar hinna einstöku sýslna í hverju amti hefðu nægilega þekkingu til amtsbúanna þar, og sökum þess mundi það að álit stjórnarinnar verða þessir menn, sem kysu til amtsráðanna, þar sem hinir alþingismennirnir í þessu efni venjulega mundu fara eptir tilvísun þeirra, ef þingmenn eigi tæki það ráð, sem handhægast væri, einungis að gefa hverjir öðrum atkvæði innbyrðis. Að endingu gætu hæglega vandræði hlotizt af kosningaraðferð þessari, þegar hlutaðeigandi gæti ekki tekið við kosningu, þar eð alþingi einungis á fund annaðhvort ár.

Að því leyti, sem þingið hafði stungið upp á því, að síðustu úrslit þess ágreinings, sem kynni að verða milli tveggja eða fleiri sýslunefnda um eitthvert sveitarmálefni, skyldi leggja undir 7 manna nefnd, sem ætti að vera saman í 3 vikur eptir að þingi er slitið, í stað þess að amtsráðið eptir stjórnarfrumvarpinu skyldi leggja úrskurð sinn á ágreininginn (þó svo, að honum yrði skotið til stjórnarráðsins), ef hann væri milli tveggja hreppa eða sýslna í sama amti, en ella stjórnarráðið, áleit stjórnin, að slík uppástunga yrði ekki tekin til greina. Í þessu tilliti var einkum tekið fram, að þá mundi af því leiða mikinn örðugleika í framkvæmdinni og mikinn drátt á málunum, ef leggja ætti úrslit þessara ágreiningsmála, sem opt koma fyrir og optsinnis eru mjög flókin, undir nefnd af alþingismönnum, er að eins gætu komið saman annaðhvort ár, og að 3 vikna tíminn, sem alþingi hafði stungið upp á, mundi varla nægja til þess að gjöra út um öll þau mál úr landinu, sem safnast hefðu fyrir í tvö ár, auk þess að skjóta yrði á frest um önnur tvö ár afgreiðslu þeirra mála, sem ekki væru nægilega upplýst. En þó ekki væri tekið tillit til þessa, virtist stjórnin ekki eiga að sleppa allri hlutdeild í úrslitum sveitamála á Íslandi á hinum æðri stigum fremur en annarstaðar í ríkinu, þar

sem allt væri komið lengra áleiðis. Reyndar hafði alþingi í þessu tilliti bent til þess, að konungkjörnir þingmenn mundu sér í lagi verða kosnir til alþingisráðsins, en bæði er það, að engin vissa væri fyrir þessu, enda mundi ekki vera nægileg trygging í því, að hinir nefndu embættismeun yrðu kosnir, með því ekki væri víst, að þessir menn hefðu reynslu framar öðrum í þessum málum, og í öllu falli kæmu þeir ekki þar fram af hendi stjórnarinnar.

Ef yfir höfuð fyndist ástæða til að nota hluttekning alþingis við úrslit sveitamálefna, þá var, er málið aptur kom til fhugunar í stjórnarráðinu (1857), bent á annan veg til þess að koma málinu fyrir, sem, þó það fyrirkomulag eigi yrði álitid haganlegt í alla staði, yrði að taka fram yfir hinn, en það var að stofna *stiptsråd*, sem skyldi gjöra út um öll sveitamál fyrir allt Ísland, og leggja úrskurð á þau. Mætti þá hugsa sér að í þessu ráði skyldu ávallt sitja stiptamtmaður, amtmennirnir og biskupinn á Íslandi, og að auk tveir menn fyrir hvert amt, sem alþingi kysi úr sínum flokki, og skyldu síðan hin sérstaklegu amtsráð falla burtu, en þau mál, sem snertu hvert amt út af fyrir sig, t. d. niðurfjöfnun til jafnaðarsjóðsins og um hvernig verja skyldi opinberum eignum þess amts, gætu hlutaðeigandi amtmaður og hinir tveir kjörnu fulltrúar amtsins rætt um í deildum, og þar á eptir skyldu þessi mál lögð fyrir allt stiptsráðið til samans. Þar eð þetta ráð hefði stjórnarvald fyrir allt landið, mundi það einnig gjöra út um ágreining milli-tveggja héraða í ýmsum ömtum, og mætti þannig í því kljá á enda því nær öll sveitarmál, og þyrfti að eins endur og sinnum að fara til stjórnarráðsins. En með því búast mátti við, að mikill kostnaður mundi verða við það að stofna slíkt stiptsråd, er líklega yrði að halda það hvort ár, og þar að auki yrði að veita fulltrúunum dagpeninga og ferðakaup, og með því enn fremur bent hafði verið á í ástæðunum fyrir frumvarpi því, sem fyr hafði verið lagt fyrir alþingi, að koma mætti málinu þannig fyrir, án þess að þingið hefði gefið því nokkurn gaum, og þar eð að endingu konungsfulltrúi, enda þótt hann gæti ekki mælt fram með því, að nokkur af uppástungum þingsins yrði tekin til greina, hafði getið þess, að hann á hinn bóginn yrði að álíta, að nokkrar af aðfinningum þingsins við frumvarp stjórnarinnar væru ekki þýðingarlausar, og að hann fyrir þá sök þyrði ekki að leggja það til, að frumvarpið yrði gjört að lögum, eins og það hafði verið lagt fyrir þingið — þá þótti það réttast, fyrst um sinn að fresta því, að koma

málinu áleiðis, því fremur sem það þótti mega sjá af umræðum alþingis, að eigi þætti þá á Íslandi sérleg þörf á, að koma á nýrri sveitastjórn, og samkvæmt þessu var alþingi svarað í hinni konunglegu auglýsing 27. maí 1857. Samt sem áður var því áformi ekki sleppt, að leiða inn á Íslandi sveitastjórn, og var því sama ár skorað á alla amtmennina, að láta uppi álit sín um, til hvers skyldi taka til þess að koma málinu áleiðis, og vísaði stjórnin sér í lagi til þess, hvort ekki kynni vera hagfelld að stofna stiptsráð, og tók einnig fram efasemdir þær, sem nefndar eru að framan, á því, hvort leiða skyldi inn sýslunefndir þær, sem alþingi hafði stungið upp á.

Að eins tveir amtmennirnir ljetu upp álit um málið, nefnilega amtmaðurinn í suðuramtinu, stiptamtmaður Trampe, 9. nóvbrm. 1858 og amtmaður Melsteð í vesturumdæminu 25. aprílm. 1860, en amtmaðurinn í norður- og austuramtinu afsakaði sig sökum heilsuleysis. Stiptamtmaðurinn, sem hafði leitað álita um málið hjá ýmsum reyndum mönnum — bæði embættis- og alþingismönnum — mælti beinlínis með stiptsráði, er hann lét í ljósi, að það fyrirkomulag yrði ekki að eins að taka langt fram yfir uppástungu alþingis um stofnun alþingisráðs, heldur einnig fram yfir amtsráðsskipulagið, þar sem allt það, sem þætti flókið í stjórnarfrumvarpinu bæði yfir höfuð og einkum með tilliti til kosninganna til amtsráðsins, mundi hverfa með þessu, auk þess að með því fengist langt um meiri samkvæmni í meðferð málanna og á úrslitum þeirra; ennfremur var hann á því máli, að sýslunefndir þyrftu ekki, ef stofnað væri stiptsráð. Aptur á móti gat stiptamtmaður þess, að ef stofna ætti stiptsráð fyrir Ísland, þá yrði nauðsynlegt að gjöra breytingu á yfirstjórn landsins og sér í lagi að stofna stjórn fyrir landið sjálft, og með því mundi komizt verða hjá vandkvæðum þeim, sem fólgin væru sumpart í því, að amtmennirnir yrðu að ferðast til stiptsráðsins, — en af því flyti, að þeir yrðu að vera burtu frá ömtum sínum um lengri tíma, — sumpart í því, að skjöl þau, sem með þyrftu við meðferð á málunum, væri ekki við höndina. Amtmaðurinn í vesturamtinu, sem þegar áður sem konungsfulltrúi á alþingi 28. aprílm. 1856 hafði látið uppi álit sitt í málinu, þar sem hann meðal annars beinlínis hafði ráðið frá uppástungu alþingis um, að stofnaðar væru sýslunefndir, þóttist sökum athugasemda stjórnarráðsins verða að breyta nokkuð skoðun sinni um þessa grein málsins á þá leið, að hann nú álit, að fallast mætti á að

stofna nefndir þessar, þegar breytingar þær, sem stjórnarráðið hafði vísað til um verksvið þeirra og um hverjir í þeim ættu að sitja, væru teknar til greina, og bar hann fram sem ástæðu fyrir því, að hann þannig hafði breytt skoðun sinni, að hann væri kominn til þeirrar sannfæringar, að sú sveitastjórn á Íslandi, þar sem sýslunefndir vantaði, mundi verða óvinsæl bæði hjá alþingi og alþýðu. Aftur á móti þóttist hann geta mælt með amtsráðsskipuninni, þó með nokkurri breytingu í tilliti til kosninganna til amtsráðsins, og yrði hann að taka það fram yfir stiptsráð; reyndar játaði hann, að stiptsskipunin hefði það sér til ágætis, að gjört yrði fyrir fullt og allt út um sveitarmálin eptir samkynja grundvallareglum, og í flestum tilfellum án þess þyrfti að leita úrskurðar stjórnarinnar, en samt hélt hann, að þetta gæti ekki komið í samjöfnuð við vandkvæði þau, sem væru á því í framkvæmdinni, að koma stiptsráðsskipuninni á, og sem leiddi af kostnaðinum við það. Jafnframt þessu lagði tæður embættismaður það til, að framvegis yrði frestað að koma málinu áleiðis um nokkur ár, því ef sveitastjórn yrði leidd inn, mundi, hvernig sem henni yrði fyrir komið, af því rísa kostnaður, sem landsmenn, sökum þess að efnahagur þeirra hefði rýrnað mjög hin næst fyrirfarandi ár vegna harðinda og fjárkláðans, ekki mundu vera færir um að greiða.

Alþingi 1859 hafði samt sem áður á ný farið þess á leit, að sveitamálinu yrði komið áleiðis, og að frumvarp, sem byggt væri á grundvallarreglunum í álitsskjali alþingis 1855 um sveitastjórn í hreppum og sýslum, yrði lagt fyrir, en aftur á móti sleppti alþingi að segja álit sitt um, hvernig koma ætti fyrir hinu æðsta stjórnarvaldi í sveitamálum, þar sem þó mátti sjá af umræðunum, að þingið helzt var á því, að það skyldi vera annaðhvort alþingisráð eða stiptsráð. Þar eð stjórnarráðinu, sem þá var, þótti það óráðlegt, að fallast á, að stofnuð yrði slík sveitastjórn fyrir allt landið, á meðan að málið um breyting á yfirstjórn Íslands væri enn ekki á enda kljáð, og með því tíminn eptir því, sem amtmaður Melsteð, er eins og áður var konungsfulltrúi, hafði látið í ljósi, virtist mjög óhentugur til þess að koma á sveitastjórn, var þinginu tilkynnt með konunglegri auglýsingu 1. júní 1861, að slíkt lagafrumvarp yrði ekki þá lagt fyrir þingið.

Málið lá síðan kyrt, þangað til ný bænarskrá kom frá alþingi 1865 um, að fyrir það yrði lagt frumvarp til reglugjörðar um sveitastjórn. En þar eð lagt var fyrir alþingi 1867 frumvarp um

stjórnarskipunarmálið, þótti þá eigi vera ástæða til, að gjöra neitt við sveitastjórnarmálið, er gjört var ráð fyrir, að breyting sú á yfirstjórn landsins, sem að líkindum mundi leiða af hinni fyrirhuguðu breytingu á stjórnarmálefnum Íslands, mundi gjöra það að verkum, að gjöra yrði verulegar breytingar á fyrirkomulagi því á sveitamálefnum, sem haft var fyrir augum með lagafrumvarpi því, sem stjórnin fyrrum samdi, einkum að því leyti, er snertir hin síðustu úrslit málanna, og var því samkvæmt konungsráði 3. maí 1867 frestað að koma málinu áleiðis.

Er málið á ný var íhugað, þóttu sveitamáliu samt sem áður ekki standa í svo óaðskiljanlegu sambandi við stjórnarskipunarmálið, að ekki yrði gjört neitt við þau bæði undir eins. Þar eð einnig var álitid, að ekki bæri að setja hið nýja fyrirkomulag á umboðsstjórnina, sem kynni að virðast hagfelld, í beinlínis samband við stjórnarskipunarmálið, ályktaði stjórnarráðið að taka upp aptur sveitastjórnarmálið. Þess vegna var stiptamtanni Finsen með bréfi 3. nóvbr. 1870 falið á hendur, að íhuga málið um sveitastjórn á Íslandi, og semja hér um lagafrumvarp. Eptir að stjórnarráðið hafði fengið slíkt frumvarp, hefir þetta frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi verið samið, til þess það verði lagt fyrir alþingi.

Hinu áður umgetna atriði, er svo mikill ágreiningur hefir verið um, hver yfirvöld ættu að hafa stjórn sveitamálefna á hendi, hefir í þessu frumvarpi samkvæmt uppástungu stiptamtannsins verið ráðið til lykta á þann hátt, að auk hreppsnefnda í hverjum hrepp, er samkvæmt óskum alþingis gjört ráð fyrir að stofna sýslunefndir í hverri sýslu, og er auk þess loks stungið upp á að stiptsráð það, sem stjórnarráðið áður hafði drepið á, verði sett sem æðsta sveitastjórnaryfirvald og nefnt »hið sameinaða amtsráð«. Þar sem hér er stungið upp á að stofna sýslunefndir, þrátt fyrir tormerki þau, sem stjórnarráðið áður hefir talið á uppástungu alþingis um þetta efni, þá skal þess getið, að stiptamtmaður hefir tekið það fram, að sýsluskiptingin sè að hans hyggju betri undirstaða en amtaskiptingin, þegar á að mynda sveitastjórnarráð, þar sem nefnilega bæði eru meiri samgöngur milli íbúanna í hverri sýslu og þeir hafa fleiri málefni sameiginleg, en íbúarnir í hinum sèrstöku sýslum í sama amti; og geti menn því, þegar um sveitamál er að ræða, vonast eptir, að samvinnan verði affarasælli meðal íbúanna í einni sýslu, en í einu amti. Jafnvel þó að megi segja,

að hægur sýslubúa sè ekki sameiginlegur í sveitastjórnarmálefnum, að því leyti sem kostnaður til þarfa sýslunnar ekki er greiddur nú sem stendur af sýslubúum sem sýslubúum eða úr nokkrum sýslu-sjóði, þá eru þó eigi allfá mál, sem að mestu má skoða sem sveitamála, þar sem nú gildandi lög hafa lagt þýðing í sýsluskiptin, t. a. m. vegabætur samkvæmt tilskipun 15. marz 1861, eins og á hinn bóginn nokkur mál eru þess eðlis, að hægara mætti virðast að koma þeim fyrir eptir sýslum heldur en eptir ömtum, t. a. m. um yfirsetukonur, um bólusetningar og heilbrigðismál, ráðstafanir til að komast hjá eða ráða bót á hallæri, hagnýting afrétta o. s. frv. Þar nú auk þess mótmæli þau, sem áður hafa verið gjörð móti upp-ástungu alþingis um sýslunefndir, ekki voru gjörð móti sýslunefndum í sjálfu sèr, heldur móti þeirri tilhögun, sem alþingi hafði hugsað sèr að sveitastjórnarráð þetta hefði, og móti kosningar-aðferð þeirri, sem alþingi hafði stungið upp á, og þar að líkindum mætti haga þessu á þann hátt, að komizt yrði hjá öllum vandkvæðum, þá hefir stiptamtmaður álitid, að tilefni væri til að taka sýslunefndir fram yfir hin áður áminnztu amtsráð, og stjórnarráðið hefir því ekki viljað vera mótfallið þessari ósk um, að stofnaðar verði sýslunefndir.

Hvað hið sameinaða amtsráð snertir — og hefir þótt réttara að nefna það svo heldur en stiptsráð — þá hafa menn hugsað sèr það lagað eptir grundvallarreglum þeim, sem að framan er vikið á um síðast nefnt ráð. Anmarkar þeir, sem áður hefir verið sýnt að væru á því að stofna sèrstök amtsráð, sem hafa ættu æðsta vald í sveitamálefnum, geta ekki átt sèr stað um ráð það, sem hér getur um, þar eð kosningar þeirra manna, sem þarf að kjósa til ráðsins, verða mjög svo einfaldar, og hjer við bætist einnig það, að þegar á að út kljá mál úr ýmsum ömtum, verður ekki farið eptir ýmsum grundvallarreglum, en fyrir því mátti óttast, þegar sitt ráð í hverju amti átti að gjöra út um málin; auk þess geta vandkvæði þau, sem áður voru talin sökum kostnaðar þess, sem stofnun slíks ráðs hefði í för með sèr, ekki lengur átt sèr stað, þegar ráðið nú ekki á að koma saman nema annaðhvort ár um leið og alþingi í Reykjavík, því þá getur ekki verið umtalsmál um að greiða ferðakostnað til þeirra manna í ráðinu, sem einnig hafa setu á alþingi, nè heldur að gjalda þeim fæðispeninga fyrir þann tíma, sem þeir hafa þá sem alþingismenn. Þar sem því hefir verið hreift, að menn gætu óttast fyrir, að málin söfnuðust fyrir ó-

útkljáð til mikils бага, þegar hin æðsta sveitastjórn ekki kæmi saman nema annaðhvort ár, þá má geta þess, að mótbára þessi fellur að miklu leyti burtu, þegar stofnuð eru sýsluráð, sem eiga að leggja síðasta úrskurð á mörg sveitamálefni, og þegar amtmönnum er veittur takmarkaður myndugleiki til, á millibílinu milli funda hins sameinaða amtsráðs, að gjöra til bráðabirgða og í umboði amtsráðsins þær ráðstafanir, sem ekki verður skotið á frest.

Jafnvel þó þannig sè áformað að stofna þrjár sérstakar nefndir eða ráð í sveitamálefnum, þá skal þess þó getið, að tilgangurinn með þessu ekki hefir verið sá, að öll málefni skyldu rædd í öllum þrem sveitastjórnarráðum hverju eptir annað, en þar á móti hafa menn hugsað sèr, að þessu gæti orðið skipað á þann hátt, að ekkert málefni gæti orðið borið undir fleiri en eitt af hinum æðri sveitastjórnarráðum. Samkvæmt þessu verða því sýslunefndirnar æðsta sveitastjórn í öllum þeim málum, sem vita undir hreppsnefndirnar, og hið sameinaða amtsráð verður svo æðsta sveitastjórn að eins í þeim málum, sem sýslunefndirnar gjöra út um á fyrsta stigi.

Þess skal loksins nú þegar getið, að þegar frumvarp þetta var samið, hefir að öðru leyti verið höfð hliðsjón af frumvarpi því, sem stjórnin lagði fyrir alþingi 1855 og umræðunum um það á þinginu, einkum að því leyti er hreppsnefndirnar snertir, jafnframt hefir verið haft fyrir augum fyrirkomulag það, sem nú er komið á sveitamálefni í Danmörku eptir lögum um sveitastjórn 6. júlí 1867. Að svo mæltu skal um einstakar greinir frumvarpsins geta þess, sem hær fer á eptir.

Um 2. gr.

Í grein þessari er líkt og í frumvarpinu, sem fyr var nefnt og lagt var fyrir alþingi 1855, ekki tekið tillit til þess, hvort hver einstakur hreppur er ein sókn eða fleiri, eður að eins nokkur hluti sóknar. Þar á móti hefir stjórnin ekki álitid vert að halda ákvörðuninni, sem var í hinu frumvarpinu, um að hlutaðeigandi prestur og hreppstjóri skyldu sitja í hreppsnefndunum, og hafa þar atkvæði, en samkvæmt ósk alþingis er stungið upp á, að allir nefndarmenn skuli valdir af hreppsbúum.

Áður en kosningar til hreppsnefnda fara fram í fyrsta sinni, er nauðsynlegt að kveða á um tölu nefndarmanna. Til þess að þetta verði alstaðar með líkum hætti, er svo til ætlazt, að amtmenn

ákvarði tölu nefndarmanna, eptir að þeir hafa ráðfært sig við kunnuga menn í sveitinni. Auk þessa er stungið upp á, að sýslunefndir geti breytt þeirri tölu nefndarmanna í hreppsnefndunum, er amtmennirnir þannig hafa ákveðið, ef nefndir þessar fara þess á leit eða samþykkja það.

Um 3. gr.

Skilmálar fyrir kosningarrétti og kjörgengi til hreppsnefndanna eru settir samkvæmt uppástungu stiptamtmanns, þó hefir því skilyrði verið bætt við, að hlutaðeigandi hafi galdið sveitarútsvar, því það þótti móthverft gagni sveitarfélagsins, að menn, sem ekkert greiða í þessar þarfir, skyldu hafa áhrif á málefni þess með því að taka þátt í kosningu hreppsnefndarmanna.

Um 5. gr.

Í staðinn fyrir að nefndarmenn eptir hinu fyrra frumvarpi áttu að hafa starfa sinn á hendi að minnsta kosti í 4 ár, hefir nú þótt réttast að láta það vera 6 ár, af því að sömu reglur virðast eiga að gilda um þetta efni fyrir öll stjórnarráð í sveitámálum, og vegna sambands þess, sem ætlazt er til að verði milli hins sameinaða amtsráðs og alþingis, virtist réttast að láta þessa nefndarmenn hafa starfa sinn á hendi jafnlengi og alþingismennirnir.

Við undantekningar þær, sem stiptamtmaður hefir stungið upp á, hefir þótt réttast að bæta þeirri við, að hlutaðeigandi hafi setu í sýslunefndinni.

Um 6. gr.

Í frumvarpinu 1855 var ákveðið, að í fyrsta sinni skyldi í kjörstjórninni vera 2 menn, sem sýslumaður kveddi þar til, en hér er samkvæmt uppástungu stiptamtmanns kveðið á, að auk manna þeirra, sem sýslumaður hefir til kvatt, skuli og hreppstjóri vera í kjörstjórninni, með því að hann muni vera öllum öðrum færari um, að semja kjörskrárnar til hinnar fyrstu kosningar.

Um 7. gr.

er þess að eins getandi, að eptir uppástungu stiptamtmanns og samkvæmt ósk alþingis, hefir verið fallið á, að auglýsing sú um kosningarnar, sem boðin er í greininni, skuli fara fram með

þingboðsseðlum, af því þetta er vanalegt, og á bezt við eptir því sem hagar til á Íslandi.

Um 8. gr.

Grein þessi er í öllu verulegu samhljóða 8. gr. í frumvarpinu 1855, að því frá skildu, að skotið er til úrskurðar sýslunefndanna, og þegar kosið er í fyrsta sinni til sýslumanna, ef einhver skorast undan að taka við kosningu eða kvartað er yfir kosningum.

Um 13. gr.

skal þess getið, að þar sem hún annars er samhljóða 12. grein í hinu fyrra frumvarpi stjórnarinnar, hefir hér verið bætt við nýrri ákvörðun um, að þegar fleiri fá jöfn atkvæði, skal hlutkesti ráða, en ekki atkvæði kjörstjóra.

Um 14.-16. gr.

Það virðist ekki þurfa að rekja ástæður fyrir því, að störf þau, sem nefnd eru í greinum þessum, eru lögð til hreppsnefndanna, og sér í lagi virðist það eðlilegt, að vald það, sem hreppstjórar hafa í fátækramálefnum samkvæmt reglugjörð um fyrirkomulag og stjórn á fátækra málefnum á Íslandi 8. janúar 1834 og seinni tilskipunum, verði selt í hendur hreppsnefndunum, þegar þær komast á, og geta þær kosið menn úr sínum flokki til að hafa nákvæmara eptirlit á þessum málum.

Það þótti óráðlegt, að fela nefndunum á vald að hafa tilsjón með uppeldi barna og fræðslu, þar á móti þótti réttast, að láta sóknarprest, eins og að undanfögnu sjá þessu farborða. Verði því hreift, að sveitarfélagið taki þátt í þessu, einkum með tilliti til uppeldis fátækra barna, hefir hér, samkvæmt óskum þeim, sem komu fram af hálfu alþingis, þegar fyrra frumvarpið var rætt þar, verið tekin upp ákvörðun, sem svarar til ákvörðunarinnar í reglugjörð 8. janúar 1834 9. gr., að þegar hreppsnefnd og prest greinir á í þessum málum, skuli nefndin laga sig eptir presti, en að hún þó megi skjóta málinu til sýslunefndarinnar.

Um 17. gr.

Það er beinlínis tekið fram í þessari grein, að allir hrepps-*þúar* skuli taka þátt í sveitargjöldum — að svo miklu leyti sem þeir annars eru færir um að greiða nokkurt gjald — og hrökkvi ekki

fátækrafundin eða aðrar tekjur hreppsins til þessara útgjalda, skuli þeim jafnað niður á hreppsbúa eptir *efnum og ástandi*. Þennan nið-urjöfnunarmáta, sem að undanfögnu hefir hafður verið til að borga með aðalútgjaldagrein hreppsins, nefnilega gjöldin til fátækra, hefir stiptamtmaðurinn álitid hentugastan, eptir því sem hagar til á Íslandi.

Til þess að reikningsáætlanir hreppanna verði nokkurn veginn samkvæmar að niðurröðuninni til, er stungið upp á, að sýslunefndirnar — og í fyrsta sinni amtmennirnir — skuli búa til fyrirmynd til að semja þær eptir. Annars er grein þessi í öllu verulegu eins og fyrsti hluti 14. greinar í hinu fyrra frumvarpi stjórnarinnar.

Um 18. gr.

Fyrsti hluti þessarar greinar ersaminn samkvæmt reglunum í 11. gr. frumvarps þessa. Það þótti réttast að láta reikningsár hreppanna ganga frá fardögum til fardaga eins og að undanfögnu, því um þetta leyti flytja menn búferlum, og þá fara flest jarðakaup fram.

Í fyrra frumvarpi stjórnarinnar var amtmönnum ætlað, að rannsaka hreppsreikningana og leggja úrskurð á þá, en það leiðir af fyrirkomulagi því, sem stungið er upp á í þessu frumvarpi, að þessi störf hær eru ætluð sýslunefndunum.

Um 21. gr.

Grein þessi svarar til 17. greinar í fyrra stjórnarfrumvarpinu, þó með þeim breytingum, sem leiða af innihaldi frumvarps þessa.

Hær hefir og verið tekin upp ákvörðun um, hvernig fara skuli með breytingar á hreppaskiptingum, og er stungið upp á, að slíkum málum skuli ráðið til lykta af landsstjórninni á Íslandi (landshöfðingjanum), sem í ráði er að koma á fót; eins og nú standur, heyra þessi mál undir dómsmálastjórnina, shr. reglugjörð 8. janúar 1834, 1. gr.

Um 22. gr.

Það mun, einkum fyrst um sinn, sjaldan koma fyrir, að taka þurfi til valds þessa, sem hreppsnefndunum er gefið í þessari grein, því greiðslum þeim, sem geti komið til greina að fá með undirboði, er á Íslandi vanalega jafnað niður á hreppsbúa in natura; en eins og ákvörðun þessi, sem má álíta hentuga út af fyrir sig,

getur orðið að notum, þegar sveitamálefnið komast í fullkomnara horf, eins getur hún nú leitt til þess, að nefndin, þegar slíkt ber að höndum, taki til íhugunar, hvort undirboð ekki sé hentugri aðferð til að útvega greiðsluna, en niðurfjöfnunin in natura.

Um 24. gr.

Til að marka hverju stjórnarvaldi í sveitamálum út af fyrir sig sem nákvæmlegast verksvið þess, eru í þessari grein beinlínis talin upp þau tilfelli, þar sem úrskurðir hreppsnefndanna þurfa samþykkið sýslunefndanna.

Um 25. gr.

Það þótti réttast að taka upp í grein þessa ákvörðun um eptirlit með því, að hreppsnefndirnar fullnægi skyldum sínum, og gangi ekki út yfir takmörk þau, sem vald þeirra nær til. Í hinum dönsku sveitastjórnarlögum er samsvarandi eptirlit falið á hendur formanni hlutaðeiganda æðra sveitastjórnarráðs (amtmanni), og síðustu úrslit þessara málefna lögð undir innanríkisstjórnina, en hér er stungið upp á, að fela eptirlit þetta sýslumönnum í hendur, sem eru formenn sýslunefndanna, og hin síðustu úrslit málsins lögð undir landshöfðingjann.

Um 26. gr.

Það er stungið upp á, að í sýslunefnd skuli vera sýslumaður sem formaður, héraðsprófastur, og 5, 7 eða 9 menn kosnir. Með tilliti til, að prófastur er tekinn inn í sýslunefndina, skal þess getið, að af því að hreppanefndum eptir 14. gr. frumvarpsins er geymdur réttur til að skjóta málum um barnafræðslu til sýslunefndanna, þegar þær greinir á við sóknarprestinn, verður að álitá það nauðsynlegt, að prófastur sé í sýslunefndinni, að því leyti sem þessi mál snertir. Þetta virðist og yfir höfuð hentugt, því með þessu móti fást að jafnaði duglegir menn í nefndirnar.

Fyrir Vestmannaeyja-sýslu, sem er að eins einn hreppur með 4—500 íbúa alls, virtist réttast að láta vera í nefndinni sýslumann og sóknarprest og 3 menn kosna.

Um 27. gr.

Af því að tala hreppanna í hverri sýslu um sig ekki að eins er mjög ólík, heldur og mikill munur á stærð hreppanna, virðist

ekki eiga við að binda kosning sýslunefnda við hreppaskiptinguna, en að kosningin fari fram í sérstökum kjördæmum, sem hið sameinaða amtsráð skiptir sýslunni í, eptir uppástungu sýslunefndarinnar. Stiptamtmaður hafði stungið upp á, að við hinar fyrstu kosningar skyldi hver hreppur velja einn mann til að sitja í sýslunefndinni, en þegar menn yfir höfuð eru móti því, að fara eptir hreppaskiptingum í þessu efni, virðist miður hentugt, að hver hreppur fái sinn fulltrúa inn í sýslunefndina í fyrsta sinn sem kosið er; það er því stungið upp á því hér, að við fyrstu kosningar skuli amtmaður svo sem til undirbúnings skipta sýslunni í kjördæmi. Hvað Vestmannaeyja-sýslu snertir, virðist réttast, að hún sé eitt kjördæmi. Til að gjöra kjósendum, sem sjálfir eiga að greiða atkvæði á kjörfundinum, svo hægt fyrir að taka þátt í kosningunni sem unnt er, er stungið upp á, að kosningar fari fram á manntalsþingum, og atkvæðagreiðslan á þingstað hvers hrepps. En þar eð manntalsþingin jafnaðarlegast eru haldin í hverjum hreppi fyrir sig, getur það komið fyrir, að atkvæðagreiðslunni í kjördæmum, sem ná yfir tvo hreppa eða fleiri, ekki verði lokið sama dag, en það virtist ekki ástæða til að gefa þessu atviki frekari gaum móts við hagræði það, sem það er fyrir kjósendur, að geta greitt atkvæði á sínum eigin þingstað.

Seinna meir verða í kjörstjórninni sýslumaður og tveir menn fyrir hvert kjördæmi, sem sýslunefndin kveður þar til, en við fyrstu kosningarnar er stungið upp á, að amtmaður skipi þessa tvo menn í kjörstjórnina.

Um 28.—30. gr.

Eptir áliti stiptamtmanns er engan hæfilegan grundvöll að finna fyrir öðrum skilmálum fyrir kosningarrétti og kjörgengi til sýslunefndanna, en þeim, sem gilda fyrir hreppsnefndirnar; í 28. gr. er því stungið upp á, að reglur þær, sem gilda um hreppsnefndirnar, og nefndar eru í 3.—7. gr. frumvarps þessa, einnig skuli gilda fyrir sýslunefndirnar. Á sama hátt eru ákvarðanirnar í 29. og 30. grein samdar, að nokkru leyti í líkingu við, og að nokkru leyti alveg eins og ákvarðanirnar um hreppsnefndirnar.

Um 31. gr.

Alþingi 1855 áleit, að sýslunefndir þær, sem það stakk upp

á, þyrfti ekki að hafa nema einn reglulegan fund á ári, en af því sýslunefndunum, sem rætt er um í þessu frumvarpi, er ætlað meira verksvið, virtist nauðsynlegt, að þær ættu fund með sér að minnsta kosti tvisvar á ári. Þar eð nefndarmenn opt kunna að búa svo langt frá samkomustaðnum, að hugsast má, að kostnaður sá, sem það hefir í för með sér að taka þátt í nefndarfundum, kynni að aptra þeim frá því að koma á fundina, er stungið upp á í grein þessari, að greiða þeim ákveðinn ferðakostnað, eins og þar er nákvæmar til tekið. Annars er grein þessi að efninu til í öllu verulegu samkvæm því, sem skipað er fyrir um hreppsnefndir.

32. og 33. gr.

samsvara í öllu verulegu samkynja reglunum um hreppsnefndir.

Um 34.—35. gr.

Í þessum greinum eru settar ákvarðanir um tilsjón þá, sem þykir nauðsynleg til að stemma stigu fyrir, að sýslunefndir misbeiti valdi því, er þeim er gefið.

Varúðarregla sú, sem skipað er fyrir um í 35. gr., miðar til að gjöra við því, ef hlutaðeigandi sýslumaður skyldi slá slöku við tilsjón þá, sem með þarf, og ekki gæta þess, sem honum í þessu efni er boðið í 34. grein.

Um 36. gr.

Þar eð sýslurnar að undanfögnu ekki hafa myndað sveitarfélög, er áriðandi að ákveða svo nákvæmlega, sem unnt er, hvaða mál skuli lögð undir þessar nýju sýslunefndir. Eins og áður var getið, er í fyrsta lagi svo til ætlazt, að öll þau málefni, sem snerta hreppsnefndirnar sjálfar, eigi að vera undir tilsjón sýslunefndanna og hafa þar síðustu úrslit. Samkvæmt þessu er sýslunefndunum boðið í grein þessari, þegar þeim finnst, að hreppsnefndirnar annaðhvort hafi leitt hjá sér að gjöra það, sem þær áttu að gjöra, eða hafi misbeitt valdi sínu, að gjöra þær ráðstafanir, sem þurfa þykja, og fyrir þá sök er sýslunefndunum gefin heimild til, sumpart með þvingunar-sektum að hafa fram skipanir sínar, og sumpart að draga hreppsnefndarmenn sjálfa fyrir lög og dóm. Það sem skipað er fyrir í greininni um að senda inn yfirlit yfir ástand hreppanna, er og gjört með tilliti til landshagsins, til þess að landshöfðinginn geti fengið færi á að kynna sér búnaðarástand hrepp-

anna, og þetta getur orðið mjög svo áriðandi, ef óhöpp bera að höndum, svo nauðsyn verði á að hlaupa undir bagga með einhverjum hrepp. Svo er til ætlazt, að yfirlit þetta komi í staðinn fyrir skýrslur þær um ástand sýslanna, sem nú koma til stjórnarinnar frá amtmönnum. Stiptamtmaður hafði stungið upp á, að sýslunefndirnar skyldu skera úr ágreiningi milli tveggja hreppa í sömu sýslu um ómagaframsferlu. En af því þetta atriði er umboðslegs eðlis, eru úrslit þess ekki lögð undir sveitastjórnarráð, og það ekki einu sinni þar, sem sveitamálefni eru á fullkomnara stigi en á Íslandi, en þar á móti látn liggja undir umboðsstjórnina; stjórnin hefir því ekki getað fallizt á uppástungu stiptamtmanns.

Um 37. gr.

Í þessari grein eru nákvæmar talin upp þau mál, sem enn fremur er stungið upp á, að lögð verði undir sýslunefndirnar.

1, Eins og stungið er upp á að leggja nú undir sýslunefndirnar umsjón þá yfir þjóðvegum í sýslunni, sem sýslumenn eiga að hafa samkvæmt tilsk. 15. marz 1861, þannig hefir stjórnin yfir höfuð hugsað sér, að leggja vegabótamál undir nefnd þessa, og í því skyni eru umráðin yfir vegabótagjaldinu fengin sýslunefndunum í hendur. Þó hefir virzt, að geyma ætti hinu sameinaða amtsráði rétt til, að hafa umráð yfir þriðjungi vegagjaldsins til vegabóta utan sýslu í amtinu, að gjöra breytingar á reglugjörðum þeim, sem út hafa komið samkvæmt tilsk. 15. marz 1861, um ágreining á þjóðvegum og aukavegum, og að skera úr því, hvort leggja megi af lögferjur eður eigi.

2, Málefnum þeim, sem nefnd voru í fyrri málsgreininni, var áður komið fyrir með úrskurði amtmanna, eða með samþykktum landsbúa, en eru nú eptir ósk alþingis lögð undir sýslunefndirnar. Einnig er stungið upp á, að skylda sú, er liggur á sýslumönnum til að semja töflur yfir fjármörk, nú skuli falin sýslunefndunum á hendur.

3, Eptir fyrirkomulagi því á stjórn sveitamálefna, sem stungið er upp á í frumvarpi þessu, kemur veruleg breyting á stöðu hreppstjórnanna, þannig að þeir nú að eins halda þeim störfum, sem annaðhvort snerta dómgæzlu, lögreglu og gjaldheimtur, eða koma við málefnum þeim, sem eru lögð undir sýslunefndirnar. Hreppstjórnarnir verða því nú í raun réttir meðhjálparar sýslumanna og

sýslunefnda, og því virðist hentugt, að sýslunefndir taki þátt í að ákveða tölu hreppstjóranna og laun þeirra — á mál þessi leggur amtsráðið síðasta úrskurð — og einnig í því að velja þessa sýslunarmenn, eins og það líka verður skylda sýslunefndanna, að útvega fé til að launa þeim, ef það ekki getur fengizt með öðru móti, t. d. úr jafnaðarsjóðum amtanna.

4, Útgjöldin til kúabólusetninga, sem nú eru greidd úr jafnaðarsjóðum amtanna, virðist ætti að borga úr sjóði sýslnanna.

5, Þar eð vart er hugsandi til að fá eina yfirsetukonu í hvern hrepp, er stungið upp á, að hið sameinaða amtsráð, eptir uppástungu sýslunefndarinnar, skipti hverri sýslu í yfirsetukonu-umdæmi, og að þessi mál að öðru leyti verði lögð undir sýslunefndina.

6, Til þess að hafa samkynja reglur fyrir stofnun heilbrigðisnefnda og fyrirkomulagi á þeim, og til að hafa tryggingu fyrir því, að þeim ekki sé veitt meira vald, en staðizt getur að lögum, er landshöfðingja áskilinn réttur til að eiga hlut að þessum málum.

7. Þegar ástæða er til að óttast fyrir hallæri, virðist réttast að fela sýslunefndunum á hendur, að kveða upp hvaða ráðstafanir gjöra skuli; þær geta bæði fyr og áreiðanlegar, en amtmaður og amtsráð, dæmt um, hvort á slíkum ráðstöfunum muni þurfa að halda. Ef til þessa þarf meira fé, en nemur helmingi af vanalegum árstekjum sýslusveitarfélagsins samtöldum (að meðaltali í 3 ár), þá hefir það verið álit stjórnarinnar, að slíkri ákvörðun yrði að skjóta til amtsráðsins til staðfestingar, en jafnframt er amtmanni gefin heimild til, þegar mikið liggur við, að leggja samþykki sitt á útgjöld, sem ekki má fresta, þó þau fari út yfir takmark það, sem nefnt var.

Stiptamtmaðurinn hafði stungið upp á, að umsjón yfir sýslufangelsum, sem kynni að verða komið upp, skyldi verða lögð undir sýslunefndirnar undir yfirumsjón amtsráðsins. En af því málefni þetta ekki heyrir undir sveitastjórn að fullu, hefir stjórnin ekki getað fallizt á þessa uppástungu.

Um 38. gr.

Hingað til hafa sveitagjöld, sem nú er fyrirhugað að leggja á sýslurnar, að mestu leyti verið greidd úr jafnaðarsjóðum amtanna, og fé því, sem til þeirra hefir gengið, þannig verið jafnað niður á lausafjórðundruðin; en samkvæmt óskum alþingis hefir stjórnin stungið uppá, að að eins helmingur af sveitagjöldum

sýslunnar skuli lagður á lausaffjárhundruðin, og gekk stjórninni það til, að gjaldstofni þessum nú er mjög svo þyngt, og búast má við, að hin fyrirhugaða breyting á fyrirkomulagi sveitastjórnarmálefna, að minnsta kosti fyrst um sinn, muni hafa kostnaðarauka í för með sér. Hinum helmingnum hafði stiptamtmaður samkvæmt hinu fyrra stjórnarfrumvarpi stungið upp á, að skyldi jafna niður á öll jarðar-afgjöld í sýslunni. En þar eð ástæður þær, sem gjörðu, að stjórnin 1855 var því mótfallin, að jafnað væri niður á jarðarafgjöldin, eru horfnar, er hin nýja jarðabók er lögtekin, er hjer stungið upp á því, að þessi helmingur skuli greiddur af jörðunum sjálfum í hverri sýslu samkvæmt nefndri jarðabók.

Fardagar hafa ekki þá þýðingu fyrir sýslusveitarfélögin sem fyrir hreppana, og er því stungið upp á því í þessari grein, að reikningsárið skuli ganga frá nýári til nýárs, en það svarar bæði til þess reikningsárs, sem stungið er upp á fyrir amtsráðið, og sem hingað til hefir gilt fyrir amtsjafnaðarsjóðinn; mun það þar að auki koma vel saman við skattheimtu til sýslusjóðanna, sem fram fer á manntalsþingum á vorin, og við þá ákvörðun, að hið sameinaða amtsráð skuli úrskurða sýslureikninginn, er reikningurinn fyrir hið umliðna ár með þessu móti yrði lagður fyrir amtsráðið.

Um 42. og 43. gr.

Jafnframt og að öðru leyti skal vísað til þess, sem þegar er búið að taka fram, skal þess að eins getið hér, að þar sem amtmennirnir eru nefndir í 42. gr. meðal þeirra, er hafa sæti í hinu sameinaða amtsráði, þá er þetta gjört til þess að komast hjá að taka tillit til þeirra amtmannsembætta, sem nú eru, með því að það er í ráði, að koma stiptamtmansembættinu öðruvisi fyrir, og leggja saman suður- og vesturamtíð.

Um 44. gr.

Eins og áður er um getið, hefir það þótt nægja, að amtsráðið kæmi saman annaðhvort ár, en þó hefir þótt nauðsynlegt að veita landshöfðingjanum heimild til, þegar mjög áriðandi ástæður gjörðu það ráðlegt, að kveðja ráðið til aukafunda.

Ef svo stæði á, að einhver þeirra amtmanna, sem ekki búa í Reykjavík, ekki ætti sæti á alþingi, hafði stiptamtmaður vegna þess, að það mundi verða til mikils kostnaðar fyrir amtsráðið og tímatöf fyrir hlutaðeigandi amtmann, að hann væri í Reykjavík, meðan alþingi stæði yfir, stungið upp á því, að hann gæti gefið öðrum úr amtsráðinu umboð til að ganga í sinn stað í viðkomandi deild

ráðsins, svo að störfum deildarinnar með því móti yrði komið fram, á meðan alþingi stæði yfir. Stjórnarráðinu varð samt að virðast það óráðlegt, að veita hlutaðeiganda slíkt vald til þess að fela öðrum á hendur þann myndugleika, sem hann sjálfur hefir, og hefir því ekki getað fallið á þessa uppástungu.

Um 45. og 46. gr.

Inntakið í 45. gr. er í öllu verulegu samhljóða því, sem dregið er á að framan um fyrirkomulagið á hinu áður fyrirhugaða stiptsráði.

Stiptamtmaður hafði stungið upp á, að veita skyldi hinum einstöku deildum ráðsins rétt til þess, þegar hið sameinaða amtsráð gæti ekki fallið á ályktanir deildarinnar, að skjóta málinu til landshöfðingja, og gat hann í þessu tilliti þess, að sú skoðun gæti rutt sér til rúms hjá fulltrúum einstaks amts, að ráðið í heild sinni ekki gætti hags amtsins, sem vera bæri. Stjórnarráðinu fannst samt ekki, að slíkrar ákvörðunar mundi við þurfa, og skal vísað til þess, að í 46. grein frumvarpsins er forseta ráðsins boðið einnig að sjá um hag hvers einstaks amts gagnvart ályktunum amtsráðsins.

Um 47. gr.

Það varð að álíta sanngjarni, að þeim, sem ættu sæti í amtsráðinu, bæri endurgjald fyrir dvöl þeirra í Reykjavík, ef þeir eigi hafa það sem alþingismenn, og hefir þótt hæfilegt að láta þóknun þessa vera jafna þeirri, sem alþingismenn fá. Sömuleiðis ber að endurgjalda þeim ferðakostnað með sömu skilyrðum.

Um 49. gr.

1. Þessi ákvörðun er löguð eftir því, sem í 36. grein er fyrir skipað um sýslunefndirnar gagnvart hreppsnefndunum.

2. Þar sem hér er stungið upp á, að umráð yfir opinberum stofnunum og gjafafé, sem nú eru undir umsjón stiptsyfirvaldanna og amtmannanna, skuli lögð undir amtsráðið — nema því að eins að sérstaklegar ákvarðanir séu því til fyrirstöðu — og sömuleiðis, að það skuli falið þessu ráði á hendur, að sjá um endurskoðun reikninganna, sem gjöra skal á ári hverju eins og hingað til, hefir það, þar eð þessi mál í strangri þýðingu eigi eru sveitamála, eigi þótt rétt, að umsjónin með þeim væri með öllu tekin frá umboðsstjórninni, og er því hér stungið upp á, að reikningsúrskurður sá, sem stjórnarráðið hingað til hefir haft á hendi, skuli ganga til landshöfðingja og ekki til amtsráðsins. Að öðru leyti skal þess getið, að þar eð næst liggur að skoða dómsmálasjóðinn

og lækna sjóðinn sem parta af landssjóðnum, hefir ekki þótt næg ástæða til að fá amtsráðinu í hendur yfirumráðin yfir þessum sjóðum.

Um nr. 3. og 4. skal vísað til athugasemdanna um 37. grein, nr. 1., 3. og 5.; fyrir nr. 5 þykir ekki þurfa að tilfæra sérstaklegar ástæður.

6. Þessi liður er samhljóða því, sem stungið er upp á í fyrra frumvarpi stjórnarinnar.

Eins og stiptamtmaður hafði stungið upp á því, að sýslunefndirnar skyldu skera úr ágreiningi milli tveggja hreppsnefnda í sömu sýslu um framfærslu þurfamanna, þannig hafði hann hugsað sér, að amtsráðinu skyldi falið á hendur líkt vald með tilliti til ágreinings um slík mál milli sýslunefndanna. Auk þess, sem um þetta er getið í athugasemdunum að framan um 36. grein, má bæta því við sem mótháru gegn því, að slíkt vald verði veitt amtsráðinu, að úrslit þessara mála með því mundu dragast mjög.

Um 50. grein.

Þar eð amtsráðið að eins kemur saman annaðhvort ár, er það vitaskuld, að áætlun sú, sem samin er um tekjur og útgjöld, er snerta amtsráðið, verður að gilda fyrir tvö ár í senn.

Um 51. grein.

Sökum þess, að hinn árlegi reikningur amtsjafnaðarsjóðsins að eins annaðhvort ár verður lagður fram í hiau sameinaða amtsráði, er stungið upp á því, að reikningshaldarinn — sem eins og verið hefir er amtmaður sá, sem í hlut á — skuli jafnskjótt og reikningurinn er gjörður senda hinum tveimur, sem eru í þeirri deild amtsráðsins, endurrit af reikningunum, en með því verður þeim hægt í tækan tíma að heimta þær skýrslur, sem kynni með að þurfa.

Ákvörðun sú, sem tekin er upp í niðurlag greinarinnar, miðar til að sjá því farborða, að tilsjón verði höfð með amtsráðinu.

Um 53. grein.

Það, sem fyrir er mælt í þessari grein, samsvarar þeim reglum, sem í þessu tilliti eru settar hreppsnefndunum og sýslunefndunum, þó með þeirri breyting, að amtsráðið ekki án æðra samþykkis geti lagt á hærri jafnaðarsjóðsgjald að öllu samtöldu, en að það nemi meðalgjaldi þriggja næst undanfarinna ára, að fjórða parti við bættum, þar sem hreppsnefndirnar og sýslunefndirnar án staðfestingar geta lagt þetta meðaltölu-gjald á, að við bættum helmingi. Bæði af því að líkur munur er gjörður fyrir sveitarfél-

lög í Danmörku í lögum 6. júlí 1867, og svo sökum þess, að búast má við, að hærri gjald verði að tiltölu lagt á árlega til jafnaðarsjóðanna, en til sýslusjóðanna, og gjaldendur eigi beinlínis geta haft tilsjón með útgjöldum amtsráðsins, hefir þótt nauðsynlegt að takmarka meir myndugleika amtsráðsins til að leggja á gjöld, en beggja hinna sveitastjórnarráðanna.

Um 54. gr.

Eins og áður er um getið, hefir það sökum þess, hvað langt er á milli funda amtsráðsins, þótt nauðsynlegt, að veita amtmanninum heimild til framkvæmda fyrir hönd amtsráðsins í vissum greinum.

Um 55. gr.

Þar eð umráð yfir amtsjafnaðarsjóðunum og niðurjöfnun hinna árlegu gjalda til þeirra samkvæmt því fyrirkomulagi, sem stungið er upp á í þessu frumvarpi, verður falin hinu sameinaða amtsráði á hendur, en ekki er áformað að veita því vald yfir kaupstöðunum í sveitamálunum, virðist eiga að koma þeim úr sambandi því, við jafnaðarsjóðina, sem nú er. Að því er ráða má, munu engin vandkvæði verða af þessu fyrir Reykjavík, sem hefir svo mikla fólksölu og mikil efni til þess að geta greitt skatt, og má því búast við, að hún sé fær um að bera þau gjöld, sem fyrir hönd sveitanna eru greidd úr jafnaðarsjóðnum. Að því er snertir báða hina kaupstaðina, virðist vera meiri efi á því, hvort þeir séu færir til að standa straum af þessum gjöldum án hluttekningar í jafnaðarsjóðnum, og er það því í þessari grein látið vera óákveðið, hvernig þessu máli skuli koma í lag.

Um 56. gr.

Þar eð stjórnin verður að gjöra þær undirbúnings-ráðstafanir sem með þarf, áður en fyrirkomulag það, sem stungið er upp á í þessu frumvarpi, geti komið í kring, hefir ekki þótt tiltækilegt að ákveða, að tilskipunin skuli öðlast fullt gildi fyr en 1. janúar 1874.

V. Frumvarp

til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

1. grein.

Málefnum kaupstaðarins skal stjórnað af bæjarstjórn; í hana skulu kosnir bæjarfulltrúar, og er bæjarfógeti oddviti bæjarstjórnarinnar.

2. grein.

Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir og bæjarmálefna yfir höfuð, er á hendi oddvitans.

3. grein.

Með samþykkt má ákveða, að hinum sérstöku bæjarmálefnum sæ beinlínis stjórnað af föstum nefndum, og skal í samþykktinni til tekið nákvæmar, hverjir skuli vera í þeim, og um myndugleika þeirra. Ef bæjarstjórninni þykir við þurfa eða henni virðist það hagsfellt, má hún fela einum eða fleiri úr sínum flokki eða öðrum bæjarbúum út í frá, sem vilja takast það á hendur, að framkvæma sérstök bæjarstörf eptir þeim reglum, sem til skulu teknar í samþykktinni.

Þeir, sem eru í bæjarstjórninni, eru skyldir að taka að sér þau sérstöku bæjarstörf, sem þeim verða falin á hendur.

4. grein.

Það skal ákveðið í samþykktinni, hve margir hinir kjörnu bæjarfulltrúar skuli vera; skal tala þeirra ætíð standa á stöku, og mega þeir ekki vera færri en 7, og ekki fleiri en 13.

5. grein.

Með tilliti til kosninga skal bæjarfulltrúum skipt í tvo hluti, og skal annar þeirra vera einum fjölmennari en hinn. Minni hlutinn skal kosinn af öllum þeim kaupstaðarbúum, sem kosningarrett hafa til alþingis, ef þeir hafa verið búsettir í kaupstaðnum næsta ár frá nýári til nýárs á undan kosningunni, og greitt í beinlínis bæjargjöld í minnsta lagi 6 rd. Meiri hluti bæjarfulltrúa skal

kosinn af $\frac{1}{5}$ hluta allra þeirra áður töldu bæjarbúa, er kosningar-rétt hafa, og mest hafa greitt í bæjargjöld hið síðasta ár frá ný-ári til nýárs, ef þessi $\frac{1}{5}$ hluti hefir galdið minnst $\frac{2}{3}$ hluta allra gjaldanna. Nái fimmtungurinn ekkert þessari upphæð, skal svo mörgum við bætt af þeim, sem mest greiða úr hinum $\frac{4}{5}$ þörtun-um, að þessari gjaldaupphæð verði náð. Hafi fleiri greitt jafnmikil gjöld á því ári, og það verður nauðsynlegt, að kjósa nokkurn af þeim, til þess að ná hinum fyr nefnda fimmtung af kjósendum, eða $\frac{2}{3}$ þörtunum af gjaldaupphæðinni, skulu þeir allir ganga til kosningar.

Kjörgengur er hver, er kosningarrétt hefir til minni hluta bæjarfulltrúa.

Feður og afkomendur mega ekki sitja í bæjarstjórninni í senn.

6. grein.

Almennar kosningar skulu fara fram einhvern hinn fyrsta dag eptir nýár, og gildir kosningin í 6 ár. Þriðja hvert ár skal á vixl kosinn meiri eða minni hluti bæjarfulltrúa. Þeir, sem nú eru í bæjarnefndinni, skulu ganga inn í bæjarstjórnina, og fara fyrst frá, er sá tími er liðinn, sem þeir voru kosnir fyrir. Nú gengur úr bæjarstjórn maður innan þeirra 6 ára, sem hann er kosinn fyrir, og skal þá, ef í hans stað er kosinn annar bæjarfulltrúi, kosning hans að eins gilda fyrir þann tíma, sem eptir er af hinum 6 árum.

7. grein.

Kosningum ræður kjörstjórn, og eru í henni oddviti bæjarstjórnarinnar og tveir af bæjarfulltrúum, kosnir af og úr bæjarstjórninni. Svo skal kosningu undir búa, að kjörstjórnin semur kjörskrá yfir kjósendur, og skal þá farið eptir skattgjaldaskrám bæjarins frá næsta ári, áður en kosning fer fram. Kjörskráin skal vera til sýnis á opinberum stað um 14 daga á undan kjördegi. Kæfur um, að nokkur sé oftalinn eða vantallinn á kjörskránni, á, ef þær eiga að verða teknar til greina, að leggja fyrir kjörstjórnina, að minnsta kosti þremur dögum á undan kjördegi, svo að kjörstjórnin geti rannsakað málið og lagt úrskurð sinn á það áður kosning fer fram.

8. grein.

Formaður kjörstjórnarinnar skal boða dag, stað og stundu, er

kosningar skulu fram fara, að minnsta kosti 8 dögum á undan, og á þann hátt, sem almennt er í kaupstaðnum um opinherar auglýsingar. Skál kjörfundurinn haldinn fyrir opnum dyrum; skulu þá kjósendur allir, er neyta vilja kosningaréttar síns, koma sjálfir á kjörfund, og lýsa því yfir annaðhvort munnlega fyrir kjörstjórninni eða á opnum seðli, hvern þeir vilja kjósa. Atkvæði skulu greidd í einu um svo marga, sem kjósa skal.

Þegar enginn framar krefst, að taka þátt í kosningunni, skal atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki fyr en 1 stund er liðin frá því, að kosningargjörðin byrjaði. Þegar öll atkvæði eru bókuð, les formaður kjörstjórnarinnar þau upp, en hinir tveir kjörstjórnarnir rita þau upp og telja saman; þar eftir skal nefna kosna sem fulltrúa þá, er flest hafa fengið atkvæði. Nú hafa tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, og skal þá hlutkesti ráða.

Þá er í sama mund skal kjósa bæjarfulltrúa úr flokki allra kjósanda og úr flokki þeirra, er mest gjalda, skulu hinar almennu kosningar fram fara fyrst, og þar á eftir skal kjósa hinn hlutann, en ekki fyr en að 8 daga fresti

9. grein.

Sérhver sá, sem er kjörgengur, er skyldur að taka á móti kosningu, nema hann sé sextugur að aldri, eða hann vegna heilsu- brests, anna eða annars því um líks hefir sennilega ástæðu til þess, að skorast undan kosningu; kjörstjórnin skal skera úr þessu, og láta hann sér ekki lynda úrskurð hennar, skal skjóta málinu til bæjarstjórnarinnar. Sá, sem í minnst 3 ár í samfelli hefir verið bæjarfulltrúi, er eigi skyldur að taka á móti kosningu fyr en að jafnlangur tími er liðinn.

Sá, sem hefir eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin, eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður, eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina, að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan 8 daga, eftir að kosningin hefir farið fram. Innan 14 daga frá því, að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álita kjörstjórnarinnar. Úrskurði bæjarstjórnarinnar má innan 14 daga frá því hann er upp kveðinn, áfrýja til landshöfðingjans. Þegar almenningar kosningar (3. hvert ár) hafa átt sér stað, fara bæjarfulltrúar þeir, er áður voru, þá fyrst úr bæjarstjórninni, er úrskurður bæjarstjórnarinnar á fyrnefndan hátt er lagður á kær-

ur þær, er kunna að hafa komið fram um hinar nýju kosningar. Sè undanþága undan kosningu tekin til greina, eða kosning ónýtt, skal ný kosning fara fram sem fyrst, og skal til þess nota hinar síðast lagfærðu kjörskrár.

10. grein.

Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort beiðni hans skuli taka til greina. Bæjarstjórnin ákveður enn fremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá, eða honum skuli víkið úr bæjarstjórninni um stund sökum atvika, sem svipta hann kjör-gengi. Hið sama skal og gilda, ef bæjarfulltrúi vanrækir, eða fær-ist undan að gjöra það, sem hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til að hann fari frá. Þó má sá, sem fyrir þessu verður, bera kærú sína undir landshöfðingja, sem leggur endilegan úrskurð á málið. Þegar einhver fulltrúi fer úr bæjar-stjórn, skal kosið á ný, nema allir þeir, sem eptir eru, fallist á í einu hljóði, að því megi fresta til hinna næstu almennu kosninga. Fari tveir eða fleiri úr bæjarstjórn misreitis, skal jafnan svo fljótt sem verða má, skilmálalaust kosið á ný í stað þeirra, er frá hafa farið, eptir endurskoðaðri kjörskrá.

11. grein.

Oddviti bæjarstjórnarinnar stjórnar umræðum á fundum, og sèr um, að það, sem ályktað er, verði rétt bókað í gjörðabókina.

Til þess lögmæt ákvörðun sè gjörð, verður, auk oddvita, minnst helmingur bæjarfulltrúa að vera á fundi. Atkvæðafjöldi skal ávallt ráða. Sèu jafnmörg atkvæði með og mótt, fellur atkvæð-isefnið, nema við kosningar, því þá ræður hlutkesti. Fundir bæj-arstjórnarinnar skulu fara fram í heyranda hljóði. Einstök mál má þó ræða innan luktra dyra, þegar bæjarstjórnin ályktar það.

Það skal kunngjört bæjarbúum, hve nær og hvar bæjarstjórn-in heldur almenna fundi. Aukafundi má halda, þegar oddvita þykir nauðsyn bera til, eða minnst helmingur bæjarstjórnarinnar æskir þess.

Oddviti skal á undan fundum, að svo miklu leyti, sem unnt er, skýra bæjarfulltrúum frá því, hver málefni komi fyrir. Allir þeir, sem eru á fundi, skulu rita nöfn sín undir gjörðabókina við fundarlok, og á sérhver í bæjarstjórninni rétt á, að fá ágrein-

ingsatkvæði sitt stuttlega bókað. Að öðru leyti ákvarðar bæjarstjórnin sjálf þingskóp sín, en landshöfðingi samþykkir þau.

12. grein.

Virðist bæjarfógeta, að ákvörðun bæjarstjórnarinnar gangi út fyrir vald bæjarstjórnarinnar, eða að hún sé gagnstæð lögum eða skaðleg fyrir kaupstaðinn, eða að hún miði til að færast undan skyldum þeim, er á kaupstaðnum hvíla, má hann fella ályktunina úr gildi að sinni, með því að rita atkvæði sitt í gjörðabókina. Um þetta skal hann svo fljótt sem verða má, senda landshöfðingja skýrslu, og leggur hann þá úrskurð sinn á málið. Eftirrit af skýrslu þeirri, er bæjarfógeti sendir til landshöfðingja, skal ávallt jafnframt senda bæjarstjórninni.

13. grein.

Fátækranefnd sú, sem stofnuð er samkvæmt reglugjörð 27. nóvbr. 1846, skal upp hafin, og skulu störf hennar falin bæjarstjórninni á hendur. Í samþykkt bæjarstjórnarinnar skulu tilteknar nákvæmari reglur um stjórn fátækramálefna, og má þar í einnig ákveða, að hin sérstaklega umsjón með fátækum og fátækra-stofnunum skuli falin á hendur fátækrastrjórum, sem ekki eru í bæjarstjórninni, og eru þeir skyldir að takast þennan starfa á hendur kauplaust.

Sóknarpresturinn skal taka þátt í umræðunum um þau mál, er snerta uppeldi og kennslu fátækra barna, og hafa atkvæði í þeim. Fallist bæjarstjórnin ekki á álit hans um það, hvar koma eigi þessum börnum fyrir, má hann skjóta þeirri ályktun, sem gjörð hefir verið, til landshöfðingja.

14. grein.

Stjórn á tekjum og gjöldum skólamálefna skal bæjarstjórnin hafa á hendi, og yfir höfuð alla umsjón um skólasjóði og reikninga. Til þess að hafa umsjón með skólakennslunni og embættisverkum kennara skólans, skal sett skólanefnd, og eru í henni sóknarpresturinn og minnst tveir menn aðrir, sem bæjarstjórnin kys til þess, og skal að minnsta kosti annar þeirra vera úr flokki bæjarfulltrúa. Kosningin gildir fyrir 3 ár, og eru hlutaðeigendur skyldir að takast starfa þennan á hendur launalaust. Nefnd þessi velur sjálf formann sinn. Skólakennara kaupstaðarins má eigi kjósa í skólanefndina.

15. grein.

Bæjarstjórnin skal kjósa 2 menn, annan úr sínum flokki, til hafuarnefndarinnar samkvæmt reglugjörð 15. maí 1856.

16. grein.

Bæjarstjórnin kys 2 menn úr eigin flokki til að taka sæti í byggingarnefndinni samkvæmt opnu bréfi 29. maí 1839, 1. grein, og skal hún einnig kjósa hina 2 aðra menn úr kaupstaðnum, sem í nefndinni eiga að vera.

Enn fremur kys bæjarstjórnin einn mann úr sínum flokki í heilbrigðisnefndina.

17. grein

Bæjarstjórnin setur embættismenn og sýslunarmenn bæjarins. Lögregluþjóna, næturverði og fangaverði setur bæjarstjórnin eptir uppástungu lögreglustjóra, en hann getur veitt þeim lausn án samþykkis bæjarstjórnarinnar.

18. grein.

Innan 1. dags októbermán. ár hvert skal samin áætlun yfir tekjur og útgjöld kaupstaðarins fyrir hið næsta ár, samkvæmt fyrirmynd þeirri, er landshöfðingi hefir samþykkt. Skal áætlun þessi rædd í bæjarstjórninni á tveimur fundum með 8 daga millibili. Við aðra umræðu skal bæjarstjórnin íhuga áætlunina grein fyrir grein, og greiða atkvæði um hverja grein út af fyrir sig, og skal áætlunin í þeirri mynd, sem bæjarstjórnin þá samþykkir hana, vera regla, sem farið verður eptir, fyrir upphæð bæjargjalda og fjárstjórn næsta árs, án þess að æðra samþykkis þurfi við, nema í því tilfelli, sem getið er um í 19. grein. Áætlun þessa skal leggja fram innan 1. dag nóvbrm., og vera öllum til sýnis í eina viku.

Komi síðar til útgjalda, sem eigi eru á áætlun, eða verða eigi greidd af þeirri upphæð, sem til tekin er í áætluninni í útgjaldagrein þeirri, sem við á, og gjald þetta er ekki beinlínis lagt á með lögum, eða ef upphæðin í áætluninni auðsjáanlega einungis hefir verið sett upp á óvissu, má bæjarstjórnin því að eins gjöra ályktun því viðvikjandi, að hún hafi haft málið til íhugunar 8 dögum fyrir þann fund, er ályktun er gjörð. Séu eigi efni fyrir höndum, til að standa straum af því, sem útgjöldin hafa aukizt, ákvarðar bæjarstjórnin, hvort það, er á vantar, skuli útvega með láni, eða með því að hækka að því skapi skatta þá, sem búið er að jafna niður. Samþykkis landshöfðingja til þessa skal því að

eins við þurfa, ef farið verður út fyrir takmörk þau á valdi bæjarstjórnarinnar, sem sett eru í 19. grein, með því að taka nýtt lán eða heimta stærri skatta. Reikningsár kaupstaðarins er frá nýári til nýárs, eins og hingað til hefir verið.

19. grein.

Án samþykkis landshöfðingja má bæjarstjórnin eigi nokkurt ár leggja hærri bæjargjöld á til samans, en sem nemur meðaltali af öllum bæjargjöldum fyrir hin síðustu 3 ár, að fimmtungi viðbættum, og þegar seinna á að reikna meðalgjaldið fyrir hin 3 síðustu ár, má ekki telja með það skattgjald, sem á einhverju ári hefir með samþykki landshöfðingja verið lagt á fram yfir þetta. Bæjarstjórnin má heldur ekki án samþykkis landshöfðingja taka af innstæðufá kaupstaðarins, selja eða veðsetja fasteign hans, eða kaupa nokkra nýja fasteign, taka stærri lán, eða lán upp á lengri tíma, en að þau verði borguð aptur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, nè heldur endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum. Sömuleiðis útheimtist samþykki landshöfðingja til þess, að kaupstaðurinn geti gengið í samfélag við aðrar sveitir um þinghús, fangelsi, sjúkrahús og aðrar þess háttar stofnanir. Eptir uppástungu bæjarstjórnarinnar getur landshöfðingi samþykkt breytingar á reglum þeim, sem farið er eptir, þegar jafnað er niður útgjöldum í þarfir bæjarins, ef þau verða ekki borguð með öðrum tekjum.

20. grein.

Niðurföfnunarnefnd skal jafna niður gjöldum eptir efnum og ástandi; tala nefndarmanna skal ákveðin í samþykktinni; skal standa á stöku, og mega nefndarmenn eigi vera færri en 5, nè fleiri en 9. Með tilliti til kosningar skal nefndarmönnum skipt í tvo hluti, annan stærri, og annan minni; minni helftina kjósa allir bæjarbúar, er kosningarrétt hafa samkvæmt 5 gr., stærri helftina þeir, er greiða mest í skatt. Niðurföfnunarnefndin skal kosin í ágústmánuði. Að því er snertir rétt til þess að verða kosinn, og um það, hvernig haga skuli kosningum, o. fl., gilda hinar sömu reglur, og um kosning bæjarfulltrúa. Nefndarmenn þessir skulu gegna starfa sínum í 6 ár, og fer stærri helftin fyrst frá, og þar á eptir til skiptis. Með tilliti til ályktana niðurföfnunarnefndarinnar og atkvæðagreiðslu hennar, skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 11. grein, og kys nefndin sér oddvita úr sínum flokki.

21. grein.

Að þeim undanteknum, sem eru í bæjarstjórninni, getur enginn, sem er skyldur að taka á móti kosningu í hana, skorast undan að taka á móti kosningu í niðurjöfnunarnefndina, nema hann minnst í 3 ár samfleytt hafi haft þetta starf á hendi. Skal hann þá undanþeginn starfa þessum í jafnlangan tíma, og hann hefir verið við.

22. grein.

Niðurjöfnun eptir efnum og ástandi nær til allra, sem eru búfastir í bænum. Þeir skulu greiða þar fullt gjald eptir öllum efnabag sínum, nema þeir á gjaldárinu hafi líka haft fastan bústað annarstaðar; sè svo, þá má eigi leggja hærra gjald á þá, en samsvari þeim tíma, sem þeir hafi haft bústað í kaupstaðnum. Ef einhver hefir verið búfastur í bænum skemmri tíma, en 4 mánuði, þá kemur það ekki til greina. Landshöfðinginn skal úr því skera, hvort erlendir menn, sem ekki stunda neina borgaralega atvinnu, en hafa aðsetur í kaupstaðnum, sèu gjaldskyldir.

23. grein.

Niðurjöfnunarnefndin jafnar niður hinum árlegu gjöldum í nóvbrm. Niðurjöfnunarskráin skal, þegar búið er að bæta við hana annari skrá yfir það, sem hver gjaldandi að öðru leyti skal greiða í skatt til bæjarins, liggja öllum til sýnis í 14 daga fyrir árslok, annaðhvort á bæjarþingsstofunni eða á öðrum hentugum stað, eptir að búið er að birta það opinberlega. Bæjarstjórnin má ákveða, að aukaniðurjöfnun skuli fram fara í síðara hluta júním. hvert ár, og skulu skattar þá lagðir á þá, sem flutt hafa sig til kaupstaðarins, eptir að aðalniðurjöfnunin fór fram, og skyldir eru að greiða skatt samkvæmt 22. grein. Þessi aukaniðurjöfnun skal liggja öllum til sýnis í 14 daga, eins og sagt er að framan.

Kæror gegn hinni framlögðu niðurjöfnun skulu innan 14 daga frá því niðurjöfnunarskráin hefir verið til sýnis sendar skriflega niðurjöfnunarnefndinni. Innan 14 daga þar á eptir skal nefnd þessi skriflega tilkynna kærandanum, hvort nokkur, og þá hver breyting orðið geti á niðurjöfnuninni. Ályktun þá, sem niðurjöfnunarnefndin hefir gjört, má svo innan 14 daga þar á eptir bera upp fyrir bæjarstjórninni, sem leggur úrskurð sinn á málið. Mótmæli, sem koma fram eptir hinn ákveðna tíma, verða eigi tekin til greina.

Sérhverjum, sem settur er í bæjargjald, er heimilt að kvarta

yfir skattgjaldi því, sem lagt hefir verið, ekki að eins á hann sjálfan, heldur einnig á aðra, sem á niðurföfnunarskránni standa, einsog líka yfir því, ef einhverjum er sleppt úr henni. Ef kvartað er yfir gjaldi annars manns, eða yfir því, að einhverjum sé sleppt, skal þeim manni gefinn kostur á, að segja álit sitt þar um, áður en úr þessu er skorið af niðurföfnunarnefndinni eða bæjarstjórninni.

Ekkert bæjargjald má bæjarstjórnin lækka eða hækka, nema það reynist, að það hafi verið sett að minnsta kosti 10 % annaðhvort of hátt eða of lágt. Eigi má bæjarstjórnin heldur jafna gjaldi á neinn mann, sem sleppt hefir verið úr niðurföfnunarskránni, nema gjald hans geti numið í hið minnsta því lægsta gjaldi, sem þegar hefir verið lagt á einhvern annan á niðurföfnunarskránni.

Enginn getur með því, að bera sig upp við bæjarstjórnina um skattgjald sitt, komið hjá því, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga; en verði gjaldinu breytt, skal það, sem of gildið er, greiða aptur úr bæjarsjóði.

24. grein.

Ef ágreiningur verður milli Reykjavíkur og annars íslensks sveitarfélags um, hvernig skipta eigi milli þeirra skattgjaldi einhvers manns, skal landshöfðingi skera úr því. Verði þessi ágreiningur milli sveitarfélaga í Danmörku og á Íslandi, skal hlutaðeigandi stjórnarráð leggja úrskurð sinn á málið. Ef nokkur þykist ekki vera skattskyldur í bænum, má hann leita um það dóms og laga.

25. grein.

Bæjargjöld skal heimta á hverju missiri eða hálfu missiri í þeim mánuði, sem bæjarstjórnin ákveður í samþykkt sinni; séu gjöld eigi greidd fyrir lok næsta mánaðar þar á eftir, skal gengið að þeim með lögtaki eftir löglegan undirbúning.

Skattskyldur maður, sem ekki hefir fastan bústað í kaupstaðnum, á að til nefna fyrir bæjarstjórninni mann búsettan þar, sem greiði gjöld hans.

Flytji skattskyldur maður sig úr bænum innan nýárs, fellur allt það gjald burt, sem lagt er á hann sjálfan fyrir ár það, er fer í hönd. Sá, sem flytur sig úr kaupstaðnum einhvern tíma á árinu, er að eins skyldur að greiða skatt til loka þess fjórðungs

árs, er hann flytur sig. Sá, sem settur er á aukaniðurjöfnunarskrána, er að eins skyldur að greiða skatt frá 1. júlí.

26. grein.

Bæjarstjórnin og sérstaklega bæjarfógeti skulu hafa nákvæmar gætur á fjárstjórn kaupstaðarins, og því sjá um, að skattar og aðrar tekjur séu rétt heimtar og í tækan tíma, og teknar lögtaki, ef þess þarf við; enn fremur gæta þess, að geymt sé og óptir atvikum ávaxtað fé bæjarins, þangað til á því þarf að halda, til þess að borga útgjöld hans. Bæjarstjórnin skal hafa ábyrgð á innstæðum, skuldabréfum og öðrum eignum kaupstaðarins.

27. grein.

Fyrir opinber undirboðsþing, sem bærinn lætur halda á vegavinnu, aðgjörðum á skólum og fátækrahúsum, á því, að útvega verknað og varning í þarfir bæjarins, o. fl., skal ekki galdið neitt.

28. grein.

Bæjarstjórnin er skyld að útvega og láta stjórninni í té skýrslur þær, er hún kann að æskja, svo sem um fólkestal, skepnuhald, atvinnuvegi og annað ástand kaupstaðarins.

29. grein.

Ársreikning kaupstaðarins ber að semja, sem frekast unnt er, samkvæmt fyrirmynd þeirri, sem sett er fyrir áætluninni, og skal gjöra reikning þennan innan loka febrúarmánaðar á því reikningsári, sem í hönd fer. Skal reikning þennan síðan leggja fram til sýnis í 14 daga á þingstofu bæjarins, eða öðrum hentugum opinberum stað. Þar á eftir skulu tveir endurskoðunarmenn yfirlíta vandlega reikninginn ásamt fylgiskjöllum. Menn þessa skal venjulega kjósa fyrir 6 ár af öllum staðarþúum, sem kosningarrétt hafa, og á þann hátt, sem fyrir skipað er um kosningar bæjarfulltrúa. Bæjarstjórnin er skyld að láta endurskoðurum í té allar þær skýrslur, er við þurfa til þess að geta dæmt um tekju- og útgjalda greinir reikningsins. Eftir að reikningshaldara hefir verið skýrt frá athugasemdum endurskoðunarmannanna til svars og reikningslegrar meðferðar, skulu hinir kjörna bæjarfulltrúar á fandi og undir stjórn oddvita, sem sérstaklega til þessa er kjörinn, leggja úrskurð sinn á athugasemdir þær, er gjörðar hafa verið, og veita hlutaðeiganda kvittan; þó má enginn taka þátt í úrskurði á athugasemd, sem snertir þær framkvæmdir, er hann hefir tekið þátt í, sem

kvaddur í fasta nefnd, eða fyrir þá sök, að honum hefir sérstaklega verið falið eitthvert starf á hendur í þarfi bæjarins. Vilji reikningshaldari eða aðrir, er hlut eiga að máli, ekki viðurkenna, að úrskurður sá, sem fallinn er, sé réttur, má hann, ef úrskurðurinn leggur honum á herðar peningaábyrgð, heimta, að málið gangi til dóms og laga. Aðalreikning kaupstaðarins skal, eftir að hann er úrskurðaður, auglýsa á prenti.

30. grein.

Innan 30. septemberm. ár hvert skal senda landshöfðingja reikning fyrir hið liðna reikningsár, með athugasemdum endurskoðunarmanna og úrskurðum á þeim. Komist landshöfðingi að því, þá er hann yfirfer reikninginn eða á annan hátt, að bæjarstjórnin hafi við haft ólögmet útgjöld, neltað að greiða þau gjöld, sem löglega hvíla á kaupstaðnum, eða á annan hátt beitt ranglega valdi sínu, skal hann gjöra þær ráðstafanir, er við þarf, og, ef nauðsyn ber til, getur hann með lögsóku komið ábyrgð á hendur þeim bæjarfulltrúum, er hafa átt þátt í þessum ályktunum.

31. grein.

Bæjarstjórnin, sem nú er, skal semja frumvarp til samþykktar þeirrar, er getið er um hér að framan í 3., 4., 13., 20. og 25. gr., og skal senda hana landshöfðingja til staðfestingar.

Auk þess, sem fyrir er mælt í nefndum greinum, skal í samþykktinni sagt fyrir um tölu embættis- og sýslunarmanna bæjarins, veiting embættanna og lausn frá þeim, laun og störf embættismanna, og skal samþykktin enn fremur hafa inni að halda nákvæmari reglur um, hvernig semja eigi hina árlegu áætlun yfir tekjur og útgjöld kaupstaðarins, um tilhögun á sjárfstjórn og reikningum kaupstaðarins, og um endurskoðun og úrskurð reikningsins. Enn fremur má í iðri samþykkt setja nákvæmari reglur um niðarjöfnunina eftir efnum og ástandi, og yfir höfuð um sérhvert atriði í málefnum bæjarins, sem þykir æskilegt, að tilhaga nákvæmar samkvæmt grundvallarreglum þeim, sem tilskipun þessi hefir inni að halda. Samþykktina ber að auglýsa á prenti, eftir að landshöfðingi hefir staðfest hana. Henni má síðar breyta, og sömuleiðis auka hana eftir uppástungu bæjarstjórnarinnar, sem landshöfðingi hefir samþykkt.

32. grein.

Dómsmálastjórnin gjörir nákvæmari ráðstöfun til að koma

þessari tilskipun í verk, svo hún geti öðlzt fullt gildi 1. apríl. 1873.

ASTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Til alþingis 1869 kom bænarskrá frá Reykjavíkurbúum um ýmsar breytingar á reglugjörð 27. nóvbr. 1846 um stjórn bæjarmálefna í kaupstaðnum Reykjavík. Eftir að þingið hafði vísað bænarskrá þessari til stiptamtmanns, leitaði hann álits bæjarstjórnarinnar í Reykjavík um hana. Bæjarstjórninni þótti vera ástæða til, að bæjarmálefnum kaupstaðarins yrði að öllu leyti komið öðruvísi fyrir, og samdi því frumvarp til tilskipunar um stjórn bæjarmálefna í Reykjavík, sem í öllu verulegu er samhljóða lögum, 26. maí 1868, um stjórn bæjarmálefna í kaupstaðnum í Danmörku. Um leið og stiptamtmaður sendi dómsmálastjórninni frumvarp þetta, gat hann þess, að með því að Reykjavík næstum 25 ár hefir haft bæjarstjórn, sem að mestu leyti er samsvarandi því, sem fyrir er mælt um danska kaupstaði í tilskipun 24. októbr. 1837, gæti það ekki þótt ísjárvert, að gefa Reykjavíkurbúum kost á hlutdeild í endurbótum þeim, sem hinir dönsku kaupstaðir eru aðnjótandi samkvæmt tæðum lögum frá 1868, og það því síður, sem í orði er að koma á nýju frjálslegra fyrirkomulagi á stjórn sveitarmálefna Íslands. Stiptamtmaður stakk því upp á, að samfara frumvarpinu til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi verði lagt fyrir alþingi annað frumvarp til tilskipunar um stjórn bæjarmálefna í kaupstaðnum Reykjavík, sniðið eftir því, sem uppástunga bæjarstjórnarinnar fer fram á.

Þar eð stjórnarráðinu hefir þótt ástæða til að verða við ósk þessari, hefir þetta frumvarp verið samið, og er í því samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar farið eftir lögum 26. maí 1868, með þeim tilbreytingum, sem nauðsynlegar þykja eftir því, hvernig til hagar þar á staðnum.

Jafnframt og þess skal getið, að það hefir þótt óþarfi, að færa til nákvæmari ástæður fyrir frumvarpi þessu, sem í öllu verulegu er samhljóða opt nefndum lögum, 26. maí 1868, skulu að öðru leyti um hinar einstöku greinir frumvarpsins, gjörðar þær athugasemdir, sem hér fara á eftir.

Um 1. grein.

Þar sem konungur samkvæmt lögum, 26. maí 1868, 2. gr., sérstaklega skipar oddvita fyrir bæjarráðunum í hinum dönsku

kaupstöðum, — en þessi oddviti er venjulega hlutaðeigandi bæjarfógeti — er það hér ákveðið samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar og stiptamtmanns, að bæjarfógetinn í Reykjavík skuli vera oddviti bæjarstjórnarinnar.

Um 2. grein.

Þar sem bæjarstjórninni hefir eigi fundizt ástæða til, nú sem stendur, að stinga upp á borgaralegum ráðmönnum, hefir hún í frumvarpi sínu tekið fyrirvara í þessu tilliti. Þessa þykir samt sem áður eigi þurfa við, og sökum þess er því sleppt í þessari grein, sem að öðru leyti er samhljóða 4. grein í lögum 26. maí 1868.

3. grein

er að mestu leyti samhljóða 5. grein í lögum 26. maí 1868; samt er sleppt hér samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar því, sem fyrir er mælt í nefndri grein um stjórn hafnarmálefna.

Um 4. grein.

Í frumvarpi bæjarstjórnarinnar er stungið upp á því, að það verði ákveðið í tilskipuninni, að bæjarfulltrúar skuli vera 9. Stiptamtmaður hefir um þetta getið þess, að þó svo sè, að þessi tala nú sem stendur eigi vel við, megi samt við því búast, að svo geti atvikazt að ástæða verði til að fjölga þeim eða fækka. Þar eð það samt sem áður virðist miður æskilegt, að búa til lög um slíkt í hvert skipti, hefir stiptamtmaður stungið upp á, að að eins verði ákveðið í greininni samkvæmt því, sem fyrir er mælt á samsvarandi stað í lögum 26. maí 1868, að bæjarfulltrúar í minnsta lagi skuli vera 7 og í mesta lagi 13, og verði svo nákvæmar fyrir skipað um tölu þeirra milli þessara takmarka í samþykktinni. Þar eð stjórnarráðið fyrir sitt leyti hefir orðið að vera stiptamtmanni samdóma um þetta, er greinin samin samkvæmt því.

Um 5. grein.

Að því er snertir kosningarrétt til bæjarstjórnarinnar hefir stiptamtmaður álitid, að fara megi í öllum aðalatriðum eptir lögum 26. maí 1868, þannig að greinarmunur verði gjörður á kosningarrétti til meiri hlutans og minni hlutans, sem stungið er upp á

að skipta bæjarstjórninni í, og að þeim verði veittur kosningarréttur til meiri hlutans, sem hafa kosningarrétt til alþingis, samt skulu þeir hafa verið búfastir í bænum það ár, sem næst er liðið á undan kosningunni frá nýári til nýárs, og í beinlínis gjöld greitt í hið minnsta 4 rd.; aptur á móti skulu þeir bæjarbúar, sem gjalda mest í skatt, kjósa til minni hlutans samkvæmt því, sem nákvæmar er fyrirmælt í lögum 26. maí 1868, 6. grein.

Sökum þessa hefir stiptamtmaður ráðið frá þeirri uppástungu bæjarstjórnarinnar, að að eins minni hlutinn skuli kosinn af öllum þeim, sem hafa kosningarrétt, og meiri hlutinn af þeim, sem greiða mest, er hann hefir ekki getað fundið neina ástæðu til þess, að breytt verði út af því fyrirkomulagi, sem er í kaupstöðum í Danmörku. Þar sem bæjarstjórnin enn fremur hefir stungið upp á því, að þeir skuli hafa kosningarrétt til minni hlutans, sem að minnsta kosti greiða í bæjargjald 5 rd. á ári, hefir stiptamtmaður getið þess, að þar eð kosningarlögin 6. janúar 1857 ákveða, að kaupstaðarbúar skuli hafa kosningarrétt til alþingis, ef þeir gjalda til bæjarþarfa að minnsta kosti 4 rd. árlega, en tómthúsmenn, ef þeir gjalda að minnsta kosti 6 rd. á ári, geti það viljað til, ef uppástunga bæjarstjórnarinnar verði tekin til greina, að kaupstaðarbúi hefði kosningarrétt til alþingis, en ekki til bæjarstjórnarinnar. Þar eð stiptamtmanni virðist þetta síður æskilegt, hefir hann, eins og dregið var á, stungið upp á því, að þeir skuli hafa kosningarrétt, sem það ár hafa galdið til bæjarþarfa 4 rd., og fram á þetta fór einnig fyr nefnd bænarskrá til alþingis.

Þar eð tómthúsmenn, sem hafa greitt 2 rd. á ári í bæjargjald, samkvæmt reglugjörð 27. nóvbr. 1846, hafa rétt til þess, að kjósa í bæjarfulltrúa, mun nokkur hluti þeirra missa kosningarrétt til bæjarstjórnarinnar, ef heimtað verður, að þeir gjaldi 4 rd. til þess að geta kosið. En þar sem kosningarrétturinn fyrir þá tómthúsmenn, sem greiða 4 rd. — og það gjalda þeir langflestir eptir sögn stiptamtmanns — fær langtum meiri þýðingu, hefir stiptamtmanni aptur á móti ekki fundið næg ástæða til, annaðhvort að veita öllum þeim kosningarrétt, sem að eins gjalda 2 rd., eða láta það framvegis vera komið undir ólíkri borgaralegri stöðu kjósanda, hver skilyrði skuli vera fyrir því, að hafa kosningarrétt til bæjarstjórnarinnar, er það virðist í sjálfu sér óhæfilegt.

Stjórnarráðið hefir orðið að fallast á uppástungu bæjarstjórnarinnar um, að að eins minni hlutinn af bæjarstjórninni skuli kos-

inn af öllum þeim, sem hafa kosningarrétt, en meiri hlutinn af þeim, sem greiða mest í skatt, en á hinn bóginn hefir hvorki orðið fallið á uppástungu bæjarstjórnarinnar né stiptamtmanns um það, hve mikið skuli gjalda í skatt, til þess að hafa kosningarrétt. Stjórnarráðinu varð sumsið að þykja það óráðlegt, að heimta minna til þess, að hafa kosningarrétt til bæjarstjórnar, en til alþingis, og þar eð kosningarrétturinn til alþingis fyrir tómthúsmenn er bundinn við, að þeir greiði 6 rd., verður að álíta, að þeir skuli gjalda eins mikið til þess, að hafa kosningarrétt til bæjarstjórnarinnar. Þar eð stjórnarráðið þar að auki verður, að vera stiptamtmanni samdóma í því, að það sé óhæfilegt, eptir ólíkri borgarlegri stöðu kjósenda, að gjöra mismun á skilyrðum fyrir kosningarrétti til bæjarstjórnar, er hér stungið upp á því, að þeir bæjarbúar, sem greiða 6 rd. gjald, skuli hafa kosningarrétt.

Um 6. grein.

Í frumvarpi bæjarstjórnarinnar var sleppt þeirri ákvörðun í lögum 26. maí 1868, 7. gr., að þeir, sem nú væru í bæjarnefndunum, skyldu ganga inn í bæjarráðin án nýrra kosninga, en með því stjórnarráðið verður að vera stiptamtmanni samdóma í því, að þessi ákvörðun styður að því, að hið nýja fyrirkomulag komist á á hagfelldan hátt, er þessi grein samin samkvæmt fyr nefndri grein í lögum 26. maí 1868.

7. og 8. grein

eru í aðalatriðunum samhljóða 8. grein í lögum 26. maí 1868, þó með þeirri breytingu, að hér er stungið upp á samkvæmt til lögum bæjarstjórnarinnar eptir því, sem hingað til hefir verið venja í Reykjavík, að kjósendur megi, hvort sem þeir vilja, greiða atkvæði sitt munnlega eða skriflega á miða, sem þeir hafa með sér til þess, þar sem kjósendur í Danmörku eiga að fylla út atkvæðismiða, sem þeim er fenginn á kjörstaðnum. Það er sömuleiðis samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar, að svo er fyrir mælt í 8. grein, að kosningargjörðin skuli standa yfir að minnsta kosti eina klukkustund, í stað þess sem fyrir skipð er í lögum 26. maí 1868, að tvær stundir minnst skuli til þess.

Um 9. grein.

Þar sem samsvarandi grein í lögum 26. maí 1868 gefur kost á, að áfrýja úrskurðinum til hlutaðeigandi stjórnarráðs, er hér

samkvæmt uppástungu stiptamtmanns vegna fjarlægðar Íslands ákveðið, að úrskurðinum skuli skjóta til landshöfðingja, sem ætluð eru æðstu völd á Íslandi sjálfu.

Samkvæmt þessu er einnig í þeim greinum, sem á eftir fara, það vald, sem hlutaðeigandi stjórnarráð hefir samkvæmt hinum samsvarandi greinum í lögum 26. maí, falið á hendur landshöfðingja. Þess skal að öðru leyti getið, að þó bæjarstjórnin í frumvarpi sínu hafi stungið upp á því, að þetta vald verði falið stiptamtmanni á hendur, hefir hún samt í athugasemdum sínum við frumvarpið álitit það sjálfsgagt, að þegar stofnsett verði landstjórn á Íslandi sjálfu, skuli það ganga til hennar.

Um 10. gr.

Í þessari grein, sem er samsvarandi 10. grein. í lögum 26. maí 1868, er samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar eptir reglugjörðinni 27. nóvbr. 1846 ákveðið, að bæjarstjórnin geti vikið þeim bæjarfulltrúa frá, sem gjörir sig sekan í því, að brjóta gegn skyldum þeim, sem honum ber að gæta sem bæjarfulltrúa, en slík ákvörðun er ekki í fyr nefndri grein í lögunum frá 1868.

11. og 12. grein

eru í öllu verulegu samhljóða hinum samsvarandi greinum í lögum 26. maí 1868, þó er sú breyting gjörð samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar, að fyrir skipað er í 11. grein, að þingskipun þá, sem bæjarstjórnin setur, skuli landshöfðingi samþykkja, en samkvæmt 11. grein í lögunum frá 1868 þarf eigi staðfestingar við.

Um 13. grein.

Eins og 13. grein í lögum 26. maí 1868 nemur úr gildi hina fornu sèrstaklegu stjórn fátækramálanna í hinum dönsku kaupstöðum, svo er og stungið upp á hinu sama fyrir Reykjavík í þessari grein. Því er að auk beinlínis bætt við, að þeir, sem bæjarstjórnin kys til fátækra stjóra án launa, skulu skyldir að takast þetta starf á hendur, og er gjört ráð fyrir hinu sama í lögum 26. maí 1868.

Samkvæmt reglugjörð um fátækramálefna lögun og stjórn til bráðabirgða á Íslandi 8. janúar 1834, 9. gr. skal sóknarpresturinn hafa umsjón um uppfóstur og kennslu fátækra barna, og samkvæmt því er það í síðasta lið þessarar greinar gjört sóknarprestinum í

Reykjavík að skyldu, að taka þátt í umræðum bæjarstjórnarinnar um þetta, eins og honum samkvæmt uppástungu stiptamtmanns er veitt heimild til að skjóta ályktun bæjarstjórnarinnar um föstur fátækra barna til landshöfðingja. Þar sem bæjarstjórnin hafði stungið upp á því, að prestur sömuleiðis skuli taka þátt í umræðum fátækramálefna, að því er snertir, hvernig verja eigi hinum árlega styrk af Thorkillii skólasjóð, hefir stiptamtmaður fundið þessu til mótmælis það, að þar eð það með bréfi kirkju- og kennslustjórnarinnar 27. desbr. 1866 er falið á hendur fátækranefndinni og skólanefndinni í sameiningu að ákveða með samþykki stiptsýrvaldanna, hvernig verja skuli leigum sjóðsins, og með því sóknarpresturinn samkvæmt 14. grein þessa frumvarps er í skólanefndinni, þá sé engin nauðsyn til með tilliti til notkunar sjóðsins, að veita honum einnig atkvæðisrétt í umræðum um fátækramálefni. Samkvæmt þessari athugasemd stiptamtmanns er sá liður í þessari grein samin, sem hér á við.

14. grein

er í því verulega samhljóða uppástungum bæjarstjórnarinnar, þó eru þær breytingar gjörðar eptir tillögum stiptamtmanns, að bæjarstjórnin skal velja báða hina kjörnu skólanefndarmenn, þar sem stungið var upp á, að hún að eins skyldi velja annan þeirra, og enn fremur — vegna þeirra framfara bæjarins, sem vænta má —, að orðin «skólakennara kaupstaðarins» eru sett í staðinn fyrir «kennara skólans», sem er í frumvarpi bæjarstjórnarinnar.

Um 15. grein.

Bæjarstjórnin hefir stungið upp á, að hafnarmálefnum skuli framvegis stjórnað eptir reglugjörð 15. maí 1856, og hefir stiptamtmaður fallizt á uppástunguna; þó hefir honum þótt, að eigi að geta þess beinlínis, að heimild sú, sem veitt er bæjarnefndinni í reglugjörðinni, til þess að velja 2 menn í hafnarnefndina, annan úr sínum flokki, nú skuli falin á hendur bæjarstjórninni. Samkvæmt þessu er greinin samin.

Um 16. grein.

Stiptamtmaður hefir verið bæjarstjórninni samdóma í því, að vald það, sem amtmaður hefir samkvæmt opnu bréfi um byggingarnefnd í Reykjavík 29. maí 1839, sbr. reglugjörð 27. nóvbr.

1846, til þess að velja þá tvo menn í byggingarnefndina, sem eigi eru úr flokki bæjarfulltrúanna, eða nú bæjarstjórnarinnar, skuli falið bæjarstjórninni á hendur, og samkvæmt þessu hefir hann stungið upp á, að greinin verði búin til, eins og hún hér er samin.

17. grein

er samsvarandi 18. gr. í lögum 26. maí 1868.

Um 18. grein.

Þessi grein er samhljóða 19. grein í lögum 26. maí 1868. Bæjarstjórnin hafði stungið upp á, að breyta skyldi því, að fresturinn í nefndum lögum er látinn ná til 1. oktr., á þá leið, að fresturinn skuli ná til 15. oktr., en stjórnarráðið hefir verið stiptamtamanni samdóma í því, að engin ástæða sè til þessarar breytingar.

Þess skal getið, að stungið var upp á því í fyr nefndri bænarskrá til alþingis, að reikningsár bæjarins skyldi ganga frá fardögum til fardaga, eins og í öðrum sveitarfélögum á Íslandi, og væri við það unnið, að niðurjöfnunina og skattaheimtinguna, sem ætlazt er til að fari fram á sumrin, mundi bera að hendi skömmu eptir byrjun reikningsársins, þar sem reikningsárið, sem nú er, frá nýári til nýárs, er hálfliðið, áður en skattarnir eru goldnir, en það gæti að eins verið til skaða fyrir fjárhag bæjarins. En bæði hefir reikningsárið fyrir Reykjavíkurbæ, eins og getið var um, hingað til náð frá nýári til nýárs, og svo hefir líka bæði bæjarstjórnin og stiptamtmaður ráðið frá þeirri breytingu, sem stungið er upp á, og þykir því síður ástæða til breytingarinnar sökum þess, að vandkvæði þau, sem kvartað var undan, munu hverfa, þegar þess er gætt, sem fyrir er mælt í frumvarpi þessu, um tilbúning áætlunarinnar, niðurjöfnunina og skattaheimtinguna, þar sem breytingin mundi gjöra bæjarfulltrúum mikinn erfiðleika, af því þeir venjulega hafa öðrum störfum að gegna um sumartímann, og hafa því ekki tíma til að bæta á sig þeim starfsauka í sveitarþarfir, sem flýtur af lokum reikningsársins.

Um 19. grein.

Í frumvarpi bæjarstjórnarinnar er sleppt því, sem fyrir er mælt í lögum 26. maí 1868, 20. gr. um, að bærin megi ekki kaupa nokkra nýja fasteign án samþykkis æðra yfirvalds, en sam-

kvæmt uppástungu stiptamtmanns er þessi ákvörðun tekin upp í þessa grein, sem að mestu leyti er samin samkvæmt fyrir nefndri grein í lögnum frá 1868. Þar að auki er tekin upp í greinina ákvörðun, sem að mestu leyti samsvarar ákvörðun þeirri, er stendur í lögnum 26. maí 1868, 21. grein., 1. atr. um, að landshöfðinginn geti eftir uppástungu bæjarstjórnarinnar gjört breyting á reglum þeim, sem gilda um niðurjöfnunina á útgjöldum í þarflir bæjarins (sbr. regl. 27. nóbr. 1846, 19. gr.).

Um 20. grein.

Í frumvarpi því, sem kom frá bæjarstjórninni, var stungið uppá því, að 5 menn skyldu vera í niðurjöfnunarnefndinni, og að minni hlutinn skyldi kosinn af öllum þeim, sem kosningarrétt hafa, en meiri hlutinn af þeim, sem greiða mest í skatt. Stiptamtmaður hefir aptur á móti samkvæmt athugasemdum sínum við 4. og 5. grein í þessu frumvarpi stungið upp á því, að þessi grein verði samin samkvæmt þeim grundvallarreglum, sem nýnefndar greinir og 22. grein í lögum 26. maí 1868 hafa inni að halda. En stjórnarráðið hefir, eins og að framan við 5. grein er skýrt frá, ekki viljað setja sig á móti uppástungu bæjarstjórnarinnar, og er greinin því samin samkvæmt þessu.

21. og 22. grein

eru samsvarandi 23. og 26. grein í lögnum 26. maí 1868.

Um 23. grein.

Lög 26. maí 1868, 27. grein ákveða, að mótmæli gegn skattaálögum niðurjöfnunarnefndarinnar skuli bera upp við yfirniðurjöfnunarnefnd, og skuli í henni vera þeir þrír nefndarmenn, sem íðnanvíkisstjórnin hefir sett fyrir kaupstaðina, sem í hlut á, og hina tvö næstu kaupstaði; en samkvæmt tillögum bæjarstjórnarinnar, sem stiptamtmaður hefir fallizt á, er stungið upp á því í þessari grein, að bæjarstjórnin skuli leggja úrskurð sinn á umkvartanir þessar, og er þetta gjört fyrir þá sök, að ógjörningur er, eins og ástætt er, að setja yfirniðurjöfnunarnefnd fyrir Reykjavík með sömu eða líkri vísu fyrir óhlutdrægni, og fæst með því fyrirkomulagi, sem á sér stað eftir lögum 26. maí 1868,

Þeir 1—10 rd., sem yfirniðurjöfnunarnefndin samkvæmt 27. gr. nefndra laga getur lagt á þann, sem borið hefir upp ranga

umkvörtun, verða ekki skoðaðar sem sekt, heldur sem endurgjald fyrir kostnað, sem hafður hefir verið, en með því enginn kostnaður getur orðið af því fyrirkomulagi, sem stungið er upp á í þessari grein, er ekki neitt líkt ákveðið hér um þetta samkvæmt tillögum stiptamtmanns.

Að öðru leyti er greinin samhljóða hinni nefndu grein í lög-
unum 26. maí 1868.

Um 24. grein.

Frumvarp bæjarstjórnarinnar hefir að eins inni að halda ákvörðun þá, sem er í síðasta lið þessarar greinar, en stjórnarráðinu hefir þótt það réttast, að hér skuli einnig samkvæmt 28. gr. í lögum 26. maí 1868 fyrir mælt um það, hvernig skera skuli úr ágreiningi, sem kann að verða milli Reykjavíkur og annars íslensks sveitarfélags um, hvernig skipta eigi skattgjaldi einhvers, og sömuleiðis, hvernig skera skuli úr máli, þegar ágreiningurinn er milli sveitarfélags á Íslandi og sveitarfélags í Danmörku.

25. grein

er samhljóða 29. gr. í lögum 26. maí 1868. Þess skal getið, að síðasti liður greinarinnar var ekki í frumvarpi bæjarstjórnarinnar, en stjórnarráðið hefir verið stiptamtmanni samdóma í því, að engin ástæða væri til að sleppa þessari ákvörðun.

26. grein

er samhljóða 34. gr. í lögum 26. maí 1868.

27. grein

samsvarar 31. gr. í lögum 26. maí 1868. Þessi ákvörðun var ekki í frumvarpi bæjarstjórnarinnar, og kemur það að áliti stiptamt-
manns sumpart til af því, að undirboðsþing tíðkast mjög lítið á Íslandi, sumpart af því, að gjaldið fyrir að halda undirboðsþing er talið með tekjum bæjarfógetans í Reykjavík, en í Danmörku rennur það venjulega í rikissjóðinn. En stiptamtmaður hefir samt álitíð, að bæði kynnu undirboðsþing að verða tíðari, og svo væru þær tekjur, sem bæjarfógetinn hefði af þessu, of litlar til þess, að sleppt verði þeirra vegna, að gjöra ákvörðun, sem í sjálfu sér virðist heppileg, og hefir hann því stungið uppá, að þessi grein verði tekin upp í frumvarpið.

28. grein
er samhljóða 32. gr. í lögum 26. maí 1868.

29. grein
er að mestu leyti samhljóða 33. grein í lögum 26. maí 1868; sú breyting er að eins gjörð samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar, að reikningurinn skuli vera fullgjörður fyrir febrúarm., í stað þess, að lögin frá 1868 ákveða, að þetta skuli vera gjört fyrir aprílm.; sömuleiðis er hér samkvæmt uppástungu bæjarstjórnarinnar þeirri ákvörðun sleppt, að það megi í stöku tilfellum setja fasta endurskoðunarmenn með launum.

30. grein
er samsvarandi 30 gr. í lögum 26. maí 1868.

Um 31. grein.
Þessi grein er að mestu leyti samhljóða 35. grein í lögum 26. maí 1868. Aftur á móti hafði bæjarstjórnin í frumvarpi sínu sleppt ákvörðun samsvarandi 1. lið í nefndri 35. grein um það, að bæjarstjórnin, sem nú er, skuli semja uppástungu um samþykkt þá, sem opt er nefnd hér að framan, og þar á eftir senda hana æðra yfirvaldi til staðfestingar, er bæjarstjórnin í þessu efni líklega hefir gjört ráð fyrir því, að hin nýkjörna bæjarstjórn ætti að semja samþykktina. Þar eð samt sem áður skal ákveðið í þessari samþykkt, hve margir skuli vera í bæjarstjórninni, er þegar sökum þess nauðsynlegt að samþykktin sé til staðfest, áður en hinar fyrstu kosningar til bæjarnefndarinnar fara fram, og þess vegna er samkvæmt uppástungu stiptamtmanns hér sett ákvörðun, sem er lík því, sem fyrir er mælt í 1. lið nefndrar greinar í lögnum 26. maí 1868.

VI. Frumvarp

til tilskipunar handa Íslandi um gjald á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum.

1. grein.

Af alls konar víni og brennivíni eða þess háttar tilbúnum áfengum drykkjum, sem flytjast til Íslands, skal greiða aðflutningsgjald, 8 sk. af hverjum potti, ef þeir eru fluttir á árum, tunnum, eða þess konar tréflátum, en séu þeir tappaðir á flöskur, krukkur, brúsa eða þess konar ílát, skal greiða 8 sk. af hverjum 3 pelum.

Þar að auki skal borga 4% af fyr nefndu gjaldi í skattheimtulaun.

2. grein.

Þegar skip, sem á að kaupa leiðarbréf eða greiða lestagjald það, sem ákveðið er með lögum 15. apríl 1854, kemur á íslenska höfn með vörur, sem greiða á gjald af samkvæmt 1. gr., má ekki byrja að afferma það, áður en búið er að greiða gjaldið. Eigi ekki að afferma skipið á þeim stað, þar sem á að sýna lögreglustjóranum leiðarbréfið og hin önnur skipaskjöl, sem getið er um í tæðum lögum, skal samt greiða honum gjaldið af öllum þeim vörum í skipinu, sem eru af áðurnefndri tegund, þó að undanskildu því, sem þarf handa skipverjum sjálfum, áður en skipaskjölunum er skilað aptur. Um það, að gjaldið sé borgað, skal lögreglustjóri rita vottorð á skipaskjölin.

Til þess að ákveða gjaldið skal farið eftir vöruskrá þeirri eða tollskrá, sem skipið á að hafa meðferðis samkvæmt lögum 15. apríl 1854, 8. gr., og er þar að auki hver skipstjórnarmaður skyldur til að gefa skriflegt vottorð upp á sína æru og trú um það, að ekki séu í skipinu aðrar né fleiri af hinum nefndu vörum, sem gjalda þarf af, en þær, sem ritaðar eru á vöruskrána eða hina dönsku tollskrá og svo um það, hve mikið af því, sem aðflutt er, sé ætlað handa skipverjum sjálfum.

Sömuleiðis er hver sá, sem tekur við slíkum vörum, skyldur til, er lögreglustjóri krefst þess, upp á sína æru og trú að gefa

allar þær skýrslur, sem lögreglustjóra þykir við þurfa til þess hann geti framkvæmt eptirlit það, sem hann á að hafa á því að gjaldið verði greitt.

3. grein.

Sè í vöruskránni eða tollskránni skýrt ógreinilega frá vörum þeim, sem hér er umrætt, eða sè ástæða til að efast um, að skýrslan sè rétt, á lögreglustjóri að láta rannsaka farminn, og hafa gætur á, eins og með þarf, um afferming skipsins. Kostnaðinn við þetta skal skipstjórnarmaður og, ef við þarf, einnig eigandi farmsins borga, ef það reynist, að skýrslan hefir verið ónákvæm, en ella skal kostnaðurinn goldinn úr opinberum sjóði.

4. grein.

Verði vörur, sem gjalda skal af, fluttar á íslenska höfn á skipum, sem eigi þurfa að taka leiðarbréf, eða borga lestagjald það, sem ákveðið er í lögum 15. apríl 1854, skal skipstjórnarmaður eða afgreiðslumaður skipsins, ef víska er fyrir því, að slíkur maður er þar á staðnum, áður en vörur þær, sem tollur hvílir á, eru fluttar í land, senda hlutaðeiganda lögreglustjóra hleðsluskjöl þau eða fylgibréf, sem snerta hinar greindu vörur, sem gjalda skal af, og gjöra ráðstafanir þær, sem með þarf, til þess að gjaldið verði borgað, áður en vörurnar eru fengnar þeim, sem við á að taka. Um það, hvernig reikna eigi út gjaldið, og um borgunina á því skal að öðru leyti farið eptir því, sem fyrir er mælt í 2. gr.

Sè búið að láta vörurnar af hendi í töðum tilfellið, án þess að sá, sem veitti þeim móttöku, á undan hafi fengið kvittun hlutaðeiganda fyrir því, að búið sè að greiða gjaldið, skal hann innan 3 daga frá því, að hann hefir tekið við þess konar vörum, sem gjalda þarf af, gefa hlutaðeiganda lögreglustjóra þetta til nauðsynlegrar vitundar og greiða það gjald, sem á vörunum hvílir, eptir því, sem fyrir er mælt að framan.

5. grein.

Verði nokkur uppvís að því, að hafa annaðhvort sagt rangt til um, hvernar tegundar þær vörur eru, sem hann hefir tekið við eða sem honum voru ætlaðar og gjald hvílir á, eða um það, hve mikið var af þeim, eða hann hefir látið hjá líða, að segja til um aðflutning þess konar vöru samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 4.

gr., skal hann, ef brot hans varðar ekki þyngri hegningu eptir lögunum, sæta sektum sem sèu tvöfaldar við þá upphæð gjaldsins, sem hann með svo felldu móti hefir reynt til að draga undan, og skal hann þar að auki greiða gjald það af vörunum, sem ákveðið er í 1. gr.

6. grein.

Sá skipstjórnarmaður, sem brýtur móti banni því, sem gjört er í 2.—4. gr. gegn afferming skipa, áður en búið er að greiða gjald það, sem hér er verið að ræða um, eða að öðru leyti verður brotlegur í því, sem honum er gjört að skyldu með tilliti til borgunar gjaldsins, skal, ef brot hans varðar ekki þyngri hegning eptir lögum, sæta sektum frá 10 til 100 rd., og verði hann sekur á ný, skulu sektirnar tvöfaldast.

7. grein.

Hinar aðfluttu vörur, sem gjalda á af, skulu vera að veði fyrir því, að bæði gjaldið og sektirnar verði borgaðar, og hefir eigandinn ekki rétt til þess að ráða yfir þeim, fyr en búið er að greiða gjöld þessi. Lögreglustjórinn hefir vald til að gjöra þær ráðstafanir í þessu efni, sem með þarf, einkum með því að kyrrsetja vöurnar, og, ef ekki er borgað, selja þær til lúkningar á gjöldum þeim og sektum, sem upp á eru komnar.

8. grein.

Ef hlutaðeigandi ekki krefst þess, að málinu sè vísað til dómstólanna, getur amtmaður ákveðið sektirnar. Sè málinu vísað til dómstólanna skal fara með það sem opinbert lögreglumál.

Landshöfðingi hefir vald til, þegar ástæða finnst til þess í einstöku tilfellum, að lækka sektirnar.

9. grein.

Sektir þær, sem nefndar eru í 5. gr., skulu renna í hinn íslenska landssjóð, nema því að eins að einhver með frásögn sinni hafi komið því til leiðar, að hið drýgða afbrot kemst upp, og skal hann þá hafa helming þeirra.

Sektirnar eptir 6. gr. renna allar í landssjóð.

10. grein.

Fyrir heimtun bæði á tollgjöldum þeim og innheimtulaunum, sem mælt er fyrir um í 1. gr., og á sektum þeim, sem á eru lagðar samkvæmt 5. og 6. gr., skal lögreglustjóri, sem í hlut á, gjöra reikning eptir þeim reglum, sem hlutaðeigandi stjórnarráð ákveður nákvæmar.

Af skattheimtulaunum skal greiða kostnaðinn við umsjón hins opinbera á því, að gjald það, sem sett er með þessari tilskipun, verði borgað, og skal þar að auki greiða hlutaðeiganda skattheimtumanni 2 % af upphæð alls gjaldsins.

11. grein.

Tilskipun þessi öðlast gildi 1. dag aprílm. 1872.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Fyrir alþingi 1865 lagði stjórnin frumvarp til laga um brennivínsverzlun og brennivínsveitingar á Íslandi, og var í því frumvarpi stungið upp á, til þess að auka tekjur Íslands og til þess að sporna við ofdrykkju, að fá skyldi leyfisbréf til brennivínsverzlunar eða brennivínsveitinga fyrir ákveðið gjald. Þingið ræði samt frá þessari tilhögun, einkum sökum þess, að tíminn þótti síður hentugur, til þess að gefa ný skattalög, sem væru sérstakleg fyrir Ísland, ámeðan fjárhagsviðskipti Íslands við konungsríkið væru óútkljáð. Enn fremur var það haft á móti frumvarpinu sjálfu, að tekjurnar, sem ráð var gjört fyrir að mundu nema 9 til 10,000 rd., yrðu of litlar, en gjaldið kæmi ójafnt á, og yrði einkum þungbært fyrir smákaupmenn. Alþingi játaði, að brennivínsverzlun væri sá bezti gjaldstofn, en áleit betra að málinu yrði komið fyrir á þann hátt, að lagður verði beinlínis tollur, 4—8 sk., á hvern brennivínspott, sem seldur er á Íslandi, og að þetta gjald verði heimtað saman eins og tíund, það er að segja eptir tilsögn upp á æru og trú. Samkvæmt ósk alþingis var því samt frestað, að koma málinu lengra á leið.

Eptir að stjórnin hafði lagt fyrir ríkisþingið 1870—71 frumvarp til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, varð það

á ný að koma til yfirvegunar, hvernig auka mætti hinar sérstaklegu tekjur Íslands, ef ríkisþingið fællist á fyrirkomulag það á fjárhagsviðskiptum Íslands og konungsríkisins, sem ætlaðt var til með lagafrumvarpi þessu; var það þá næst fyrir hendi, að leiða inn gjald á brennivíni, sem alþingi sjálft hafði játað að væri hinn bezti gjaldstofn. Út af þessu bauð dómsmálastjórnin stiptamtmannum á Íslandi, að láta uppi álit sitt um þetta mál, og gat stjórnarráðið jafnframt þess, að enda þótt sér í lagi yrði að gæta þess, að málinu yrði komið svo fyrir, að Ísland fengi svo ríflegar tekjur með þessu, sem unnt væri, mætti samt ekki leiða hjá sér að gá að því, að fyr nefnd uppástunga þingsins mundi gjöra mönnum hægt, að hafa svik í frammi, og væri hætt við, auk þess, að sjálfar tekjurnar rýrnuðu við þetta, að það mundi spilla siðferði manna.

Stiptamtmaður sendi síðan stjórnarráðinu frumvarp til laga-boðs um fyrirkomulag á þessu máli, og fer það fram á, að leggja *aðflutningsgjald* á áfenga drykki. Tæður embættismaður gat þess um þetta efni, að þar sem það án efa væri nauðsynlegt, að útveguð yrði hér um bil 20,000 rd. viðbót við hinar sérstaklegu tekjur Íslands, færi það svo fjærri því, að þessar tekjur gætu fengist með því fyrirkomulagi, sem stungið var upp á í frumvarpinu 1865, að varla yrði við því búist, að fá þá upphæð, sem gjört var ráð fyrir í frumvarpinu. Það mætti sumse ekki við því búast, að tekin yrðu svo mörg leyfisbréf til brennivínsverzlunar og brennivínsveitinga, sem gjört var ráð fyrir í frumvarpinu, og mætti því varla gjöra ráð fyrir meiri tekjum af þessu, en 5000 til 6000 rd. á ári. Þar sem nú gjald það á atvinnuvegum þessum, sem stungið var upp á í frumvarpinu, en það var annaðhvort 100 eða 50 rd., yrði ekki hækkad, svo nokkru munaði, hafði stiptamtmaður einnig fyrir sitt leyti álitid það réttast, að leggja beinlínis gjald á drykkjarföng þessi, í stað þess að láta það vera komið undir leyfisbréfi, hvort mætti hafa þau til verzlunar og veitinga.

Að því er alþingi hafði stungið upp á, að greiða skyldi gjald af öllu brennivíni, sem væri *selt* á Íslandi, eptir skýrslu hlutaðeigandi verzlunarmanns, gat stiptamtmaður þess, að bæði mætti finna að þessari uppástungu hið sama, og stjórnarráðið hafði gjört, eins og drepið var á, enda væri það að henni, að gjaldið yrði fyrst talið og heimt saman, þegar þær vörur, sem gjaldið hvíldi á, væru farnar úr vörslum hins gjaldskylda, og sökum þess yrði að ýmsu leyti hætt við, að gjaldið fengist ekki hjá hlutaðeiganda.

Að álitu stiptamtmanns yrði komið hjá annmörkum þeim, sem þannig væru á uppástungu alþingis, ef það yrði ákveðið, að gjaldið skyldi heimtað af öllu brennivíni, sem væri flutt að til Íslands. Þá örðugleika, sem væru á því að heimta saman aðflutningsgjald í þessu landi, þar sem engin tollheimta er, og henni heldur ekki verður komið við án fjarstæðs kostnaðar, virtist mega sigra, ef gjaldheimtunin yrði sett í samband við eptirlit það, sem hafa skal á því, að lestargjaldið samkvæmt lögum 15. apríl 1854 um siglingar og verzlun á Íslandi verði gildið. Í þessu efni benti stiptamtmaður til þess, að svo er fyrir mælt í 8. grein tæðra laga, að þau skip, sem sigla til Íslands, skuli eptir því, hvort þau komi frá innlendum tollstað, eða frá útlöndum, hafa meðferðis tollskrá eða vöruskrá, sem sé staðfest af hinum danska verzlunarfulltrúa, sem á í hlut, eða eptir atvikum af hlutaðeiganda útlendu yfirvaldi, og skal í vöruskránni nákvæmlega skýrt frá farmi skipsins; skilríki þessi og hið íslenska leiðarbréf skal sýna lögreglustjóra á staðnum og skal hann rita á þau, áður en megi flytja nokkuð upp úr skipinu. Með því að hafa tollseðil þennan eða vöruskrána fyrir undirstöðu til þess að reikna gjaldið og heimta það saman, yrði, að því er álita má, nægileg tryggjandi umsjón höfð með gjaldinu, þar eð nefnd skjöl hafa inni að halda þær skýrslur, sem með þarf í þessu skyni, og á hinn bóginn verður að álita, að þau séu rétt, er yfirvald hefir samið þau.

Nú kynni það samt að vera uggvænt, að þessi skjöl væru svo nákvæm, að gjaldið yrði reiknað eptir þeim, en stiptamtmaður hélt, að komast mætti hjá þessum annmarka, ef tollembættismönnunum og verzlunarfulltrúunum yrði sagt fyrir að sjá um það, sem með þyrfti í þessu efni, og skyldi, hvernig sem atvikast, mega heimta af skipstjórnarmönnunum, og, ef svo ber undir, af þeim, sem taka við farminum, skýrslu upp á æru og trú um farminn. Þess var að öðru leyti getið, að það væri hvorttveggja, að langmest af því, sem að fluttist til Íslands af áfengum drykkjum, hafi verið danskt brennivín, sökum þess tollendurgjalds, sem veitt er fyrir að flytja brennivín úr Danmörku (samkvæmt „Skýrslum um landshagi á Íslandi“ IV. eru á árunum 1866—68. að meðaltölu fluttir að 519,196 pottar frá Danmörku, en 22,809 frá útlöndum), enda mundi tollendurgjaldið gjöra það að verkum, að tollskrárnar hefðu inni að halda með öllu nákvæmar skýrslur um, hve mikið væri á skipinu af brennivíni, þar sem það er hlutaðeiganda í hag, að draga ekki neitt undan við

tollafgreiðsluna, og með svo felldu móti kæmi að eins að því, að heimta skýrslu skipstjórnarmannsins og þess, sem tekur við vör-
unni, þegar flutt væri brennivín frá útlöndum.

Á þann hátt, sem getið er, mundi nægilega tryggjandi gætur verða hafðar á drykkjarföngum, sem flytjast að á kaupskipum, og kveður langmest að þeim; aptur á hinn bóginn yrðu þessar ráðstafanir ekki við hafðar, ef svo vill til, að áfengir drykkir væru fluttir að á skipum, sem eigi þurfa íslenzks leiðarbréfs, eða að öðru leyti eru ekki háð hinum íslenzku verzlunarlögum. Í tölu þeirra var talið hið íslenska póstgufuskip, ef það yrði leyst undan því, að greiða lestagjald, skip, sem eru höfð til fiskiveiða við strendur Íslands, og herskip, og var með tilliti til herskipa skýrt frá, að stundum sé með hinum frakknesku herskipum, sem hafa stöðvar við Ísland, sent Reykjavíkurbúum vín, er þeir hafa pantað hjá frakkneskum verzlunarmönnum. Að því er snertir póstgufuskipið og herskipin, mætti að líkindum koma nægilegum gætum við, ef það væri gjört hlutaðeiganda skipstjórnarmanni eða afgreiðslu-
manni að skyldu, að fá lögreglustjóra, þegar skipið kæmi, fylgi-
bræfin upp á vörur þær, sem gjalda skal af, og skipið kynni að hafa meðferðis, og láta þær eigi af hendi, fyr en sýnd væri kvitt-
un lögreglustjórans fyrir því, að gjaldið væri greitt. Ef svo væri, að þessa eigi hefði verið gætt, mætti mæla svo fyrir, að þeir, sem hefðu tekið við slíkum vörum, skyldu segja lögreglustjóra til þeirra, til þess gjaldið verði borgað. Hinum sömu reglum virðist einnig að ætti að fylgja með tilliti til þeirra skipa, sem ekki þyrftu að taka leiðarbréf. Að því er snertir fiskiskip, væri það reyndar örð-
ugra, að hafa með þessum reglum með öllu tryggjandi gætur á því, að ekki flyttust að drykkjarföng, sem gjalda skyldi af; en þó mætti álíta, að væri langtum síður hætt við þessu á Íslandi, en annarstaðar. Á þeim einstöku fjörðum, þar sem þess konar skip hleypa inn, væri venjulega strjálbyggt, og sem optast efnaleysi hjá mönnum til þess að kaupa áfenga drykki af fiskimönnum; þeir gætu heldur ekki komið því við, að leggja vörur sínar upp nokk-
urstaðar, til þess á síðan að verzla með þær, og með því, að flytja vörurnar í land, kæmust þeir undir lögin 15. apríl 1854, og yrðu skyldir til að taka leiðarbréf. Fjarlægð Íslands, og það hve hættu-
legt er að sigla við strendur þess, og hve strjálbyggt er í landinu, mundi að áliti stiptamtmanns gjöra það að verkum, að slík skip

gætu ekki haft neinn ábata af því, að reyna til að flytja að á laun áfenga drykki.

Eptir að stjórnarráðið hefir íhugað þessa uppástungu, hefir því fundizt, að ástæða sé til að fallast á uppástunguna um, að leggja aðflutningsgjald á brennivín, og samkvæmt þessu er frumvarpið að framan samið, til þess það verði lagt fyrir alþingi.

Um hinar einstöku ákvarðanir frumvarpsins, skulu þær at-
hugasemdir gjörðar, sem hér fara á eptir.

Um 1. grein.

* Að því, er snertir gjaldstofninn, er það álitid, að greiða eigi aðflutningsgjald ekki að eins af brennivíni og öðrum áfengum drykkjum, heldur einnig af víni. Reyndar er vinneyzla á Íslandi svo lítil (á árunum 1866—68 eru að meðaltölu fluttir inn 31,654 pottar á ári, en á sama tíma 510,351 pottar af brennivíni), að eigi verður búizt við tekjum, sem nemi nokkru, af gjaldi af þess konar drykkjarföngum, en ef ekki yrði heimtað gjald af víni, þegar lagt væri gjald á brennivín, kynnu menn að álíta, að með því væri hinum betur efnuðu ranglega vilnað í, og það virðist einnig sanngjarnt, að eigi síður sé lagt gjald á þessa óþarfavöru, en á brennivín.

Þar eð það mundi gjöra innheimtingu gjaldsins mjög örðuga fyrir hlutaðeigandi embættismenn, ef lagt væri ýmislegt gjald á ýmsar tegundir af áfengum drykkjum, þar sem þá yrði að rannsaka sérstaklega eðli þess, sem að væri flutt í hvert skipti, en sem ekki ella bæri nauðsyn til, hefir það þótt ógjörandi, að leggja á misjafnt gjald eptir ásigkomulagi vörunnar, þó afleiðingin af þessu geti orðið, að í staðinn fyrir meira af venjulegu brennivíni, verði að flutt minna af vínefni til þess að blanda það vatni, og að tekjurnar fyrir þá sök verði minni af afgangi því, sem á kynni að verða lagt. Aftur á móti hefir það þótt, að tekið yrði nægilegt tillit til þess munar, sem er á vöruverðinu, ef 8 sk. gjald verður sett fyrir hvern pott, sem fluttur er á tunnum eða þess konar trèslátum, og hið sama gjald á hverja 3 pela af því, sem tappað er á flöskur og því um lík ílát, þar sem þau drykkjarföng, sem flutt eru að töppuð á flöskur, venjulega eru meira virðis, en þau, sem flytjast á árum eða tunnum. Að því, er snertir gjald af víni, er ekki næg ástæða til þess, að láta það vera meira, en gjald á áfengum drykkjum, þar eð það vín, sem kaupmenn flytja til Íslands, samkvæmt skýrslu stiptamtmanns, er selt með ofverði, og

er venjulega af svo löku tægi, að hærri tollur verður ekki lagður á það.

Þegar gjald það, sem hér ræðir um, er látið vera 8 sk. fyrir hvern pott (eða 3 pela), fást að áliti stiptamtmanns meiri tekjur á ári en það, sem hann, eins og drepið var á að framan, hefir álitid nauðsynlegt fyrir Ísland, en sökum þess, að tilgangurinn með því, að leiða inn þetta gjald, meðal annars er sá, að reyna til að takmarka nautn áfengra drykkja — en ef því yrði náð, munu tekjur þær, sem gjört er ráð fyrir, minnka — þykir elgi ástæða til að setja minna gjald, en hér er stungið upp á. Þessari uppástungu stiptamtmanns er stjórnarráðið því fremur samdóma, sem reynslan yfir höfuð fyrst getur gefið vissu fyrir þeim arði, sem hefst af gjaldinu, auk þeirra afleiðinga, sem, eins og áður er á vikið, af því geta orðið, að enginn munur er gjörður á gjaldinu af hinum ýmsu vörutegundum.

Til þess að gjaldið óskert geti runnið í landssjóðinn, er stungið uppá því í þessari grein, að auk gjaldsins skuli greiða 4 % af upphæð þess í innheimtunargjald. Þetta innheimtunargjald skal eptir 10. grein frumvarpsins haft sumpart til launa fyrir störf lögreglustjóra við innheimtinguna og ábyrgð hans, sumpart til þess, að borga kostnaðinn við innheimtingu gjaldsins, og umsjón þá, sem með þarf, ef hann skal goldinn af því opinbera (sbr. 3. gr.), en hitt, sem af gengur, skal renna í landssjóðinn.

Um 2.—4. grein.

Um það, sem fyrir er mælt í þessum greinum, skal, jafnframt og bent er til hinna almennu athugasemda að framan, að eins bæta því við, sem hér fer á eptir.

Þó tollseðillinn og vöruskrána samkvæmt því, sem sagt er, megi álíta sem hina verulegu undirstöðu, til þess að ákveða gjaldið, hefir það samt mátt virðast þeim mun nauðsynlegra, að gjöra hlutaðeiganda skipstjórnarmanni og, ef svo ber undir, þeim, sem tekur við vörunum, að skyldu, að láta af hendi skriflega játning um, af hverju úr farminum gjalda skuli toll, sem hin nefndu skjöl að eins skýra frá þeim farmi, sem látinn hefir verið í skipið á þeim stað, er það hóf ferð sína frá, en ekki frá þeim vörum, sem skipstjórnarmaður kann að hafa tekið í skipið með því að hleypa inn á útlenda höfn á leiðinni til Íslands.

Til þess að gjöra umsjónina hægri fyrir, er svo mælt fyrir í

2. grein, að gjaldið skuli greiða á þeim stað, þar sem rannsókn á fram að fara um það, hvort skipið hafi heimild til að flytja vörur til Íslands.

Það er vitaskuld, að það er ekki tilgangurinn með þessu frumvarpi, að heimta gjald af drykkjarföngum þeim, sem höfð eru meðferðis handa skipshöfninni sjálfri, en sökum atvika, sem ekki þurfa nákvæmari útskýringar við, hefir það samt þótt réttast, að gjöra skipstjórnarmanni að skyldu, að segja til þess, hve mikið hann hafi meðferðis af drykkjarföngum til þessa.

Þegar svo vill til, að skjöl þau, sem nefnd eru í 2. grein, reynast ógreinileg, eða lögreglustjóri, sem í hlut á, að öðru leyti sinnur ástæðu til, að efast um, að rétt sé sagt til, er það gjört honum að skyldu í 3. grein, að ráða bót á þessu, með því að láta rannsaka farminn eða hafa gætur á affermingu skipsins, og jafnframt hefir það verið álitid, að skipstjórnarmaður eða sá, sem á farminn, ættu að borga kostnaðinn við þetta, ef rangt hefir verið sagt til.

Að því er stiptamtmaður hefir álitid, að ef hið íslenska póstgufuskip yrði leyst frá því, að greiða lestagjald, yrði að fara með það eptir því, sem fyrir er mælt í 4. grein, skal þess getid að þó svo væri, mundi ekkert vera því til fyrirstöðu, að það framvegis verði gjört nefndu skipi að skyldu, að hafa meðferðis tollseðil.

Um 5.—6. grein.

Stjórnarráðinu hefir orðid að þykja hegningar þær, sem settar eru í þessari grein eptir uppástungu stiptamtmanns, hæfilegar í samanburði við afbrigðin, en á hinn bóginn hefir það þótt óþarfi, samkvæmt uppástungu tæðs embættismanns að taka það beinlínis fram í 6. grein, að hegningarákvörðunin í lögum 15. apríl 1854, 9. grein jafnframt skuli vera í gildi.

Um 7. grein.

Þar eð því verður ekki við komid í öllum tilfellum, að koma í veg fyrir, að vörurnar verði fluttar upp úr skipi, er hér stungið upp á, að lögreglustjóri skuli hafa heimild til að kyrrsetja þær, þangad til gjaldið er greitt.

Um 8. grein.

Þar sem álíta má, að ekkert sé því til fyrirstöðu, að umboðsstjórnin ákveði sektirnar, ef sá, sem í hlut á, krefst ekki, að málið sé lagt í dóm, hefir það þótt óhentugt, að fela á hendur þeim hinum sama embættismanni, sem skal ákveða og heimta gjaldið, myndugleika til þess að ákveða sektirnar, og þess vegna er hér stungið upp á, að þetta sé lagt undir amtmennina. Verði málinu vísað til dóms og laga, verður að álíta það réttast, að með það sé farið sem opinbert lögreglumál.

Samhljóða því, sem tíðkanlegt er um þess konar sektir, er stungið upp á því, að landshöfðingja verði veitt heimild til, einstöku sinnum að færa niður þær sektir, sem lagðar eru á einhvern.

Um 9. grein.

Til þess að stuðla til þess, að afbrigði gegn ákvörðunum þeim, sem hér eru settar, verði uppgötvuð, hefir þótt við eiga, að láta helminginn af sektum þeim, sem nefndar eru í 4. grein, falla til sögumannsins. Aptur á móti hefir það þótt réttast, að láta hinn helminginn og sektir þær, sem nefndar eru í 6. grein, renna í landssjóðinn, en stiptamtmaður hafði hugsað sér, að hinar síðar nefndu sektir skyldu ganga til fátækra sjóðsins þar á staðnum.

Um 10. grein.

Umboðsstjórninni ber að á kveða hinar nákvæmari reglur fyrir reikningagjörð um gjaldheimtur þær, sem hér er getið, og um sektir þær, sem lagðar eru á einhvern samkvæmt því, sem fyrir er mælt að framan, og sömuleiðis getur verið ástæða til að ákveða nákvæmar, hvort gefa skuli sérstakt veð til tryggingar fyrir innheimtuninni.

Um það, sem stungið er upp á í þessari grein, viðvíkjandi því, hvernig verja skuli innheimtunargjaldinu, skal vísað til þess, sem getið er um við 1. grein.

Um 11. grein.

Það er ætlazt til, að tilskipunin skuli öðlast gildi 1. dag aprílm. 1872, til þess að gjald verði lagt á allt, sem að er flutt á reikningsárinu 1872—73, samkvæmt henni.

VII. Frumvarp

til tilskipunar handa Íslandi um póstmál.

1. grein.

Stjórn hinna íslensku póstmála í landinu sjálfu kemur undir landshöfðingjann á Íslandi.

Í Reykjavík skal sett póstskrifstofa og skipaður póstmeistari, sem konungur út nefnir, með 800 rd. launum á ári, er vaxa um 100 rd. fimmta hvert ár, þar til er þau eru orðin 1000 rd. Auk þessa veitast honum 100 rd. á ári til skrifstofukostnaðar.

Til kostnaðarins við póstafgreiðslu-störf á Íslandi og hirðing bréfa, hvort sem slík störf eru sameinuð einhverri annari sýslan, eða einstakir menn hafa þau á hendi, skal verja því fê, sem til þessa er ætlað í hinni árlegu fjárhagsáætlun.

2. grein.

Til sendinga með póstum á Íslandi verður viðtaka veitt:

a) lausum bréfum, og er hêr til að telja:

1. hvað eina, er sent er í brêfsformi, og
2. prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, eða sam-anbrotið að eins; og sômuleiðis ef sú sending er opið spjaldblað eða sýnishorn af varningi eða fyrirmynd við fatasnið; skulu þær sendingar vera með utanáskript, og eigi þyngri en 50 kvint, en hvorki má á þær skrifa verð þeirra, eða að þeim fylgi aðrir munir.

Þau skal álíta sem ábyrgðar-brêf, ef utan á þeim stendur: «mælt með», «á hendur falið» eða «NB», og eru búin frimerkj-um, svo nægir. Ef svo er, verður þeim eigi skilað móttöku-manni í hendur, nema hann greiði kvittan fyrir.

Öll þau brêf, sem lagðir eru inn í peningar eða peninga-virði, sem eigi er tilgreind upphæð á, hvort heldur það eru gjaldgengir peningar, peninga-ígildi, skuldabréf eða aðrar skuldajátningar, er hverjum þeim eru nýtar, sem þær í hönd-um hafa, skulu vera ábyrgðarbrêf.

b) peningabréfum, og telst hêr undir hvað eina í brêfsformi, að

þyngd og svo á sig komið, sem fyrir er mælt í staflið a, þegar verð hins innlagða er tilgreint og það er annaðhvort peningar eða pappírar. Fulla upphæð þarf eigi að til greina, utan sá beiðist tölu á, er sendir, þá er hann afhendir sendinguna;

- c) *bögglum*, og teljast hér undir allir þeir munir, aðrir en til greindir eru í staflidunum a og b, er sendir verða með póstum, ef vísað er til viss manns, er við skal taka, og þeir eru í umhúðum eða um þá er svo lukt, sem hlýðir.

Hverri böggulsending skal fylgja bréf sèr með utanáskript, og læst, ef menn vilja; en til þess má eigi hafa ábyrgðarbréf eða peningabréf. Tilvísunarbréfið má eigi vega meir en 3 kvint, en verður eigi talið þyngra fyrir því, þó lykill að sendingunni fylgi.

Á vetrarpóstferðum verða ekki teknar með aðrar sendingar, en þær, sem talað er um í staflidunum a og b.

3. grein.

Póststjórnin ákveður, hversu mikið af munum þeim, sem getið er um í 2. gr. að póstarnir geti tekið að sèr til flutnings og ráðstöfunar, svo og hver skilyrði skuli gjörð eða hverjar reglur settar í slíkum greinum.

4. grein.

Frá því, er senda má með póstum, eru þeir hlutir undan skildir, sem bannað er að breiða út, eða sem bera með sèr eitthvað það, sem ólöglegt er, eða ósæmilegt eða öðrum mönnum til hneisu; enn fremur þeir hlutir, sem hætta er búin af, ef fluttir eru, t. a. m. eldflamur, sprengihættir, etandi eða þess konar hlutir, og þeir, sem hafa illa lykt. Sè þagað yfir innihaldi þess háttar sendinga eða rangt til sagt, á póststjórnin bótaheimtu fyrir þann skaða, er af þeim verður.

5. grein.

Póststjórnin skal sjá um, að póstarnir komist reglulega áfram annaðhvort með þeim áhöldum, sem hún sjálf á, eða með öðrum fyrirbeina, allt eptir því sem henta þykir, og peningar að öðru leyti eru til þess í fjárhagaáætluninni.

6. grein.

Sérhver skipstjórnarmaður er skildur eftir áskorun póstsstjórnarinnar að taka á móti þeim hlutum til flutnings, er nefndir eru í 2. greinar staflað a, og flytja þá frá þeim stað, er skipið leggur út frá, og til þeirrar hafnar, er það ætlar til og nefnd er í leiðarbréfi skipsins.

Komi sú áskoran til skipstjórans við sérstakt tilfelli, eða ef hún er opinberlega birt fyrir þau skip, er eiga leiðir á tiltekna staði, þá ber skipstjóranum að segja til þess í tækan tíma á pósthúsi þess staðar, og í seinasta lagi 24 stundum áður, hvaða dag og stund hann ætlar sér að halda í burt, og má hann þá ekki fyr fara, nema póstsendingarnar séu á skip komnar; skulu þeim þá fylgja tvær sendingaskrár samhljóða, og fær póstforstöðumaðurinn aðra þeirra aptur ásamt kvittun skipstjórans, en hinni heldur hann eftir.

Skipstjóri er skyldur að geyma póstsendingarnar á þeim stað í skipinu á leiðinni, sem þeim er óhultast og bezt fer um þær, og annast um þær sér í lagi, þegar eitthvað ber að höndum.

Neyðist skipstjórinn til að leita hafnar á öðrum stað, en þeim, er leiðarbréf hans vísar til, skal hann segja til á pósthúsinu þar, að hann hafi póstsendingar meðferðis, eða ef þar er engin póstaafgreiðsla, láta þann embættismann vita það, er hann kann að hitta, svo ráðið verði af, eftir kringumstæðum, hvort beint skuli fyrir þeim með öðru móti.

Þegar skipstjórinn kemur þangað, sem ferð hans var heitið, skilar hann tafarlaust af sér póstsendingunum á pósthúsinu, er hann er lagstur við akkeri.

Það, sem hér er sagt, varðar og þau skip, er til stöðugra milliðflutninga eru höfð frá höfn á Íslandi; en þó skulu þessi skip skyld að taka það til flutnings, sem nefnt er í 2. grein, b. og c. Póststjórnin má og festa upp bréfakassa með læsingu til ilagningar bréfa í þeim skipum, þar sem hentugast er og hægast til að ná; um kassana og sendingarnar verður svo skipt á þeim stöðum, er skipin koma við á. Útgjörðarmaður eða skipstjóri þess skips, er senda á í flutningaferðir, eru skyldar í tækan tíma og í seinasta lagi samtíða hinni fyrstu auglýsingu sinni um ferðirnar að segja póstsstjórninni til um leið skipsins, viðkomustaði, burtsiglingar- og tilkomutíð, og eins um sérhverja þá breytingu, sem á ferðum þessum verður gjörð síðar.

Sè eigi annað um samið, borgar pósthjórnin fyrir flutning sendinga þeirra, sem hær ræðir um, fyrir allt það, sem flytja á á einni ferð, eptir vigt með umbúðum: milli hafna á Íslandi 16 sk. undir 10 pund, eða minna, og milli annara staða 16 skilðinga undir 10 pund eða minna fyrir hverjar 50 mílur af beinni vegalengd. Ókeypis skulu flutt aptur bréf, er eigi ná að komast til skila, tómir pósthækkir, töskur eða annað því um líkt.

7. grein.

Verði pósthjórnir eða fararskjótar þeirra fyrir slysum í ferðunum, eður ef þeir þurfa aðstoðar við annara orsaka vegna, til að halda áfram leið sinni, skal hver sá, er nærri býr, eptir áskorun veita þeim tafarlaust þá hjálp, sem með þarf, mót sanngjarnri borgun, hvort heldur það er hestlán eða annar beini.

Sú borgun gelzt eptir samkomulagi milli pósthjórnarinnar og þeirra, er aðstoðina veittu, en náist eigi samkomulag, kemur það mál undir úrskurð hlutaðeigandi lögreglustjóra.

8. grein.

Burðareyris er fyrir sérhverjar þær sendingar, sem getið er um í 2. grein.

a. undir laus bréf:

1. venjuleg bréf, þegar höfð eru frimerki,
 ef þau vega allt að 3 kvintum 4 sk.
 — yfir 3 kv. að 25 kv. 8 -
 — - 25 — 50 - 12 -

Sè eigi höfð frimerki, verður burðareyris tvöfaldur við það, sem hær er ákveðið.

2. undir prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, eða aðrar sendingar, sem um mælir í 2. greinar staflað a., 2., helmingur bréfburðareyris þess, sem getið var, ef frimerki eru viðhöfð, en þó eigi minna en 4 sk. undir hverja sendingu.

Sèu frimerki eigi viðhöfð við sendingar þessar, eða ef á þær er ritað nokkuð, sem eigi er leyft af pósthjórninni, eða ef umbúðirnar, sem eiga að vera svo lagaðar, að hægt sè að kanna, hvað í þeim er, eru með öðru móti, en hún hefir fyrir lagt, þá fer um borgunina eptir því,

sem mælt er um almenn bréf, þegar frímerki eru ekki viðhöfð.

3, 8 sk. greiðast enn fremur fyrir að takast á hendur ábyrgð hverrar sendingar, sem mælir um í 1. og 2.

b. undir peningabréf:

burðareyrir eptir vigt, eins og ákveðið er í a., 1., og að auki 4 sk. í ábyrgðargjald fyrir hvert 100 rd., eða minni upphæð þeirra peninga, er til eru greindir utan á bréfinu.

Sè þess krafizt, að peningar, sem sendir eru, sæu taldir á pósthúsinu, skal fyrir það greiða 4 sk. af 200 rd. og minni upphæð, og 1 sk. af hverjum 100 rd., eða minna af því, sem fram yfir er.

c. undir böggla :

16 sk. fyrir hvert pund, sem böggullinn vegur, og telst þá partur úr pundi sem heilt sæ. Sè verð til greint, greiðist enn fremur ábyrgðargjald það, sem fyrir er mælt í staðlið b. Sèu í bögglinum gjaldgengir peningar, peninga-ígildi, skulda-bréf, þeim nýt, er í höndum hefir, eða aðrir þess konar pappírar, og sæ beiðzt tölu á því fè, þá fer um þær sendingar sem um peningabréf. Undir tilvísunarbréf þarf eigi sèr í lagi að borga.

Sè miði látinn fylgja bréfum, sem falin eru á hendur, peningabréfum eða böggjum, til kvittunar af hálfu viðtakanda, verður undir hann að borga sem undir almennt bréf.

Um móttöku þeirra sendinga, sem nefndar eru í a., 3. og í b, og c, skulu póstembættismenn láta í tæ skriflega viðurkenningu borgunarlaust; þar á móti verður ekki krafizt viðurkenningar fyrir þær sendingar, sem nefndar eru í a. 1. og 2.

3 sk. skal greiða fyrir hvað eina af því, er hær er nefnt: fyrir að leggja til lakk til innsiglis á sending, fyrir merking sem þörf er á, fyrir umbúðir peningabréfs, fyrir utanáskript eða tilvísunarbréf, en þó má sú borgun samtals eigi fara fram yfir flutningseyri sendingarinnar.

Þegar þær sendingar, sem eigi hafa komizt úr vörzlum póststjórnarinnar, verða sendar aptur frá þeim stað, er þær áttu að fara til, eða þeim verður komið þeim lengri veg, gjaldast í aukagjald fyrir þann flutning 2 sk. fyrir hvert 100 rd., ef peningar eru sendir, og 4 sk. fyrir hvert pund í böggjum, og þó aldrei minna en 4 sk. Aðrar sendingar eru því aukagjaldi undanskildar.

Það, sem goldið er fyrir tölu á peningum, eptir því sem til tekið er í þessari grein, fellur til hlutaðeigandi pósthjóna.

9. grein.

Á pósthúsum má panta dagblöð og tímarit, og setur pósthjónin þær reglur, er hér þarf við að hafa.

Taki pósthjónin að sèr flutning á ritum þessum, er burðareyrir $\frac{1}{4}$ sk. fyrir hvert númer, og skal reikna þetta eptir meðaltölu á því, sem ætlast má til að komi út á því tímabili, sem áskript er miðuð við; þó skal 4 sk. greiða að minnsta kosti fyrir sending á þeim númerum, sem út eru komin á einum ársfjórðungi.

Fyrir að panta blöðin og fyrir borgunarheimtur og reikningskil, sem því eru sameinuð, greiðast 8 af hundraði af verði blaðsins fyrir áskrifendur á þeim stað, þar sem það er gefið út.

10. grein.

Borgunin, sem ákveðin er í 8. og 9. grein, greiðist fyrir fram: fyrir bréf, sem falin eru á hendur;

móttökukvittanir;

sendingar til konungs og konungsættingja;

sendingar til stjórnarvalda eða sveitastjórna, að þeim undan skildum, er koma frá öðrum mönnum en þessum yfirvöldum, er nú voru nefnd, og þær einungis hafa inni að halda skýrslur eða álit, sem krafizt hefir verið eða beðið um, og sá, er sendir, vottar það utan á bræfinu með eiginhandar undirskript, að það sè þess efnis;

opin bréf, eða bréf með þeirri utanáskript, að móttökumaður getur af henni ráðið, hvers efnis þau eru;

blöð og tímarit, sem menn skrifa sig fyrir fyrir fjórðung árs í minnsta lagi, frá venjulegum fjórðungaskiptum. Þó má pósthjónin í einstaka tilfellum miða borgunina við skemmri tíma.

Burðareyrir fyrir allar sendingar, sem eigi eru hér taldar, má sá, er sendir, greiða hvort sem hann kys heldur á þeim stað, er þær ganga frá, eða hinum, er þær eiga að fara til, eða skipta honum á báða staðina. Þegar er að eins greiddur burðareyrir að nokkrum hluta með frímerkjum, skal heimta burðareyrir af sendingunni, eins og ef ekkert væri goldið, en frá borguninni skal dregið verð þeirra frímerkja, sem höfð voru.

Einstakir menn, sem senda eitthvað með pósti, eru skyldir til

að borga eptir á ógoldna póstpeninga fyrir sendingar, sem ekki eru leystar inn af þeim, sem við á að taka, ef þess verður krafizt af póststjórninni.

11. grein.

Burðareyrir greiðist með því að líma á bréfið, tilvísunarbréfið, eða þær sendingar, sem talað er um í 8. gr. staflað a. 2., svo mörg frímerki, er samsvara burðargjaldinu; frímerki lætur póststjórnin búa til, og fást þau til kaups á póststofunni, á öllum póstaðgreiðslustöðum og bréfhirðingarstöðum, þannig að fyrir hvert fullt hundrað af frímerkjum, sem keypt eru í einu, borgar kaupandi 4% minna en þau hljóða upp á.

12. grein.

Af tekið er að flytja nokkuð kauplaust. Það skal koma undir úrskurð konungs, hvort embættismenn skulu fá uppbót fyrir þann kostnaðarauka, er af þessu kann að rísa fyrir þá, og hve mikil hún skal vera, ef veitt verður.

Til þeirra póstsendinga, er á þennan hátt er veitt þóknun fyrir úr landssjóðnum, má hafa þjónustu-frímerki. Hinar nákvæmari reglur um, hvernig þessu verði við komið, skulu settar af hlutaðeigandi stjórnarráði.

13. grein.

Glatist á byrgðarbréfi í vörzlum póstembættismanna, skal greiða þeim, er sendi, 10 rd. í skaðabætur.

Týnist peninga- eða böggul-sending, eða ef það skemmist eða kemst í glutur, sem var í þeirri sendingu, meðan hún var í vörzlum póstembættismanna, þá bætir póststjórnin þeim skaðann, er sendi, þó ekki fram yfir það, er greint var um verðið, þá er sendingin var fengin póstembættismanninum í hendnr, og eigi yfir 48 sk. fyrir hvert pund af vigt sendingarinnar í umbúðum, ef verðið var eigi til greint. Sè hluturinn týndur með öllu, skal og borga aptur þann burðareyri, er greiddur var.

Skaðabætur greiðast ekki:

- a. þegar skaðinn kemur eingöngu af eðli þess, sem sent er, eða orsakast af illum umbúðum;
- b. þegar böggullinn hefir ekki skaddast að utan á innsigli eða umbúðum, svo að því verði kennt um, að sendingin sjálf hafi skemmt eða glundrast. Þó skal þann skaða bæta, er

verður á peningum og pappírur, ef peningaverð hafa, sem látnir eru inn í umbúðum, eða á öðrum peningasendingum, hvort sem umbúðir eða innsigli eru ósködduð eða ekki, ef það fé var talið á pósthúsinu, þegar því var skilað þar.

Þær bætur, er póststjórnin á að gjalda, eptir því sem nú er sagt, ná að eins til verðs þess hlutar, er glatazt hefir, eða þeirrar rýrnunar, sem hinir skemmdu munir hafa orðið fyrir, en eigi skal bæta ábatamissi, eða söknuð hlutarins, eða peninga-verðfall, eða yfir höfuð neinar fjærri afleiðingar skaðans.

Fyrir hina hlutina, sem nefndir eru í 2. grein, skal engar skaðabætur greiða.

Skylda til skaðabóta fellur burt, ef póststjórninni eigi er skýrt frá kröfunni innan 6 mánaða frá því, að hluturinn var látinn á póstin.

14. grein.

Brot gegn póstlögnum skal varða þeim hegningum, sem hér skal greina :

- a. Sá, sem afhendir póstflutningsmanni eða öðrum póstþjóni hluti, sem eptir því, sem sagt er, má senda með pósti, til að koma þeim á framfæri utanpósts, skal sæta sektum, er nema sexföldum burðareyri eptir taxtanum.
- b. Fyrir það að senda peninga eða aðra verðmæta muni, sem nefndir eru í 2. grein staflað a, tilsagnarlaust í lausum bréfum án ábyrgðar, skal liggja við sekt, sem sé fimmtungur af verði því, sem leynt er, þó eigi yfir 10 rd.
- c. Fyrir misferli af hálfu skipsútgjörðarmanna og skipstjóra gegn því, er þeim er gjört að skyldu í 6. grein, skal greiða 2—10 rd. sekt. Valdi brotið því, að póststjórninni verði gjört að skyldu, að greiða skaðabætur, skal hlutaðeigandi þar að auki endurgjalda póststjórninni skaðabætur þær, sem hún á að láta af hendi.
- d. Sömu hegning skal sá sæta, er veitir eigi tafarlaust póstinum þá hjálpu, sem um er rætt í 7. grein.
- e. Þeir embættismenn eða sýslunarmenn, sem hafa þjónustufrímerki til annara sendinga en þeirra, er leyft er, eða láta aðra menn fá þau í þeim tilfellum, er þeim ekki er leyft slíkt, eða ef þeir með öðru móti verða þess ollandí, að heimt-

að verði af landssjóðnum meiri uppbót fyrir afnám ókeypsendinga, en greiða skal samkvæmt 12. grein, skulu sæta 5—50 rd. sektum.

Framan nefndar sektir ákveður póststjórnin, og skal úrskurður hennar standa óraskaður, nema hlutaðeigandi innan 14 daga, frá því er honum var birtur úrskurðurinn, heimti, að málið gangi til dóms, og skal þá fara með það sem opinbert lögreglumál.

Póststjórninni er heimilt, ef ástæða virðist til þess, í stöku tilfellum að færa niður ofan nefndar sektir, eða gefa þær upp með öllu.

Sektir þær, sem nefndar eru í staflidunum a og b, falla til þess, er með sögusögn sinni kemur því til leiðar, að hin drýgðu afbrot komist upp. Hinar sektirnar ásamt þeim burðareyri, sem undan er dreginn, falla í póstsjóð.

15. grein.

Sá, sem sendir eitthvað með pósti, hefir ráð yfir því, þangað til því er skilað.

Sendingar þær, er eigi komast til skila, skulu opnaðar, og farið með þær, sem póststjórnin ákveður nákvæmar, og skal selja munina póstsjóði í hag. Ef eigandinn segir til sín innan þriggja mánaða frá því selt var, fær hann það, er fyrir hlutinn kom, að frádregnum kostnaði og án leigna.

Að öðru leyti má enginn af þeim, sem hafa pósthjónustu á hendi, gefa nokkrum manni útífrá neina vísbendingu um það, er annar maður sendir með pósti, og eigi heldur má neitt af því, sem fengið er póstinum til flutnings með vitund póstembættismanna, opna nè lesa af óviðkomandi mönnum.

16. grein.

Í sérhverju tilfelli, er greiða skal sekt, burðareyri, eða skaðabætur út af einhverjum hlut, sem er í vörzlum póstsins, er póststjórninni heimilt, að halda honum aptur eða því, sem hann hefir inni að halda, unz borgað er, og verði eigi borgað, að ráða með öllu yfir hlutnum eða því, sem hann hefir inni að halda.

Ef skera á úr því, hvort eitthvað er látið á póstin eða sent með löglegu móti, og úrskurður þessi er kominn undir því, hvers eðlis hluturinn er, eða það, sem hann hefir inni að halda, og

hann er í vörzlum póstsins, má póststjórnin heimta, að hluturinn verði í viðurvist póstembættismanns brotinn upp, og rannsakaður af þeim, sem tekur við honum, eða, ef svo ber að, af þeim, sem sendir hann. Verði þessu eigi hlýtt, má póststjórnin ráða yfir hlutnum, eins og áður var getið.

17. grein.

Hlutaðeigandi stjórnarráð, eða landshöfðingi eptir undirlagi þess, sèr um tilhögun á póstgöngunum og setur allar þær reglugjörðir, sem útheimtað til þess, að koma þessari tilskipun í gildi.

18. grein.

Tilskipun þessi öðlast gildi í seinasta lagi 1. aprílm. 1873.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Eptir að stjórnin hafði þegar 1861 til undirbúnings undir nýtt fyrirkomulag á póstgöngunum á Íslandi, er yrði vorum tímum samsvarandi og sem brýnasta nauðsyn bar til, lagt fyrir alþingi frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um sendingar með póstum, voru enn fremur lögð fyrir alþingi 1865 tvö frumvörp, annað til opins bréfs fyrir Ísland, er skipar fyrir um ýmislegt, er snertir póstgöngur, og hitt til laga um laun handa íslenskum póstembættismönnum. Sökum þess, hvernig alþingi tók undir frumvarp, sem fyrir það var lagt sama ár, til laga um nýtt fyrirkomulag á fjárhagssambandinu millum Íslands og konungsríkisins, þótti stjórninni það ógjörandi að beiðast þess fjár, er þurfti, hjá ríkisþinginu, til að koma fram endurbótum á póstmálum Íslands, og varð því að fresta að koma þessu máli lengra áleiðis, eins og alþingi var skýrt frá í auglýsingu konungs til alþingis, 31. maí 1867.

Þegar stjórnin hafði lagt fyrir ríkisþingið haustið 1870 frumvarp það til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, sem konungur síðan staðfesti 2. janúar 1871, var það einna fyrst fyrir, að ihuga, hverjar ráðstafanir skyldi gjöra, ef ríkisþingið féllist á tæð lagaboð, til þess að koma í lag hinum íslensku póstmálum. Með tilliti til þess bauð dómsmálastjórnin stiptamtmanninum á Íslandi,

að íhuga þetta mál og láta svo uppi álit sitt um það, og eptir að stjórnarráðið hafði fengið frá þessum embættismanni uppástungu um, hvað gjöra ætli með lögum til þess að koma málinu í lag, er frumvarp þetta samið til tilskipunar fyrir Ísland um póstmál, til þess það verði lagt fyrir alþingi.

Það er hvorttveggja, að það hefir þótt réttast, að fylgja í þessu frumvarpi hugsun þeirri, sem er til undirstöðu lögum þeim, sem út gengu handa Danmörku 7. janúar 1871 um póstmál, og safna saman í eitt lagaboð öllum þeim reglum um póstmál, sem eru lagainnihalds, enda er í öðrum greinum, er þetta frumvarp var samið, tekið svo nákvæmlegt tillit, sem mátti eptir því, hvernig hagar til á Íslandi, til þess, sem fyrir er mælt í nefndum lögum, þar sem það varð að þykja æskilegt, að sömu reglur gildi um póstumdæmi, er standa í nánu sambandi hvort við annað. Þar eð dönsk póstmál, sem öll hin nefndu frumvörp, er lögð hafa verið fyrir alþingi, voru sniðin eptir, eru endurbætt mjög með opt nefndum lögum, og með því margar þær greinir, sem frumvörpin voru byggð á, mjög hafa breyzt — og skal til dæmis þess getið, að aðalpóststjórnin nú hefir tekið að sér póstgufuskiptferðirnar milli Danmerkur og Íslands — liggur það í augum uppi, að orðið hefir að víkja nokkuð við innihaldi þessa frumvarps frá því, sem hin voru.

Um hinar einstöku greinir frumvarpsins skulu þær athugasemdir gjörðar, sem fara á eptir:

Um 1. grein.

Með því það er í ráði, að stofna sérstaklega stjórn út af fyrir sig á Íslandi, hefir það þótt bezt við eiga, að leggja á hennar vald, að stýra póstmálum á Íslandi. Að öðru leyti er greinin samhljóða 2. og 3. grein í fyr nefndu frumvarpi til laga um laun handa íslenskum póstembættismönnum.

Um 2. grein.

Hér er farið eptir því, sem fyrir er mælt í lögum 7. janúar 1871, 3. grein. Í uppástungu sinni hafði stiptamtmaður ekki hugsað sér að «peningabréf» yrðu skoðuð sem sérstök sendingategund, er honum virtist, að eigi þyrfti með, að gjöra ákvarðanir um þau, sökum þess að bankseðlar eða önnur peninga-ígildi tíðkast ekki á Íslandi í viðskiptum manna á milli. En bæði af því, að taka verður tillit til þeirra manna, sem hafa viðskipti við konungsríkið eða útlönd, og svo sökum þess, að það getur borið við, að send verði

önnur skjöl, sem hafa peningagildi og hljóða upp á þann, sem hefir þau í höndum, hefir samt ekki þótt ástæða til, að sleppa því, sem fyrir er mælt í hinum dönsku póstlögum um «peningabréf», er sérstaklegar reglur gilda um meðferð á þeim, og umbúðirnar, og fl.

Eftir áliti stiptamtmanns ættu laus bréf ekki að vera þyngri en 25 kvint, bæði sökum þess, að það er sérstaklegum örðugleikum bundið á Íslandi að flytja stærri sendingar, og sökum þess, að það mundi auka póstafgreiðslumönnum erfiði, að burðareyrir yrði með fleira móti, ef send yrði þyngri bréf. Þar eð 50 kvinta þyngd á bréfum samt sem áður er tíðkanleg bæði í norðurálfu og vesturálfu, og það verður að þykja örðugra fyrir menn út í frá og póstafgreiðslumenn, að senda böggla en bréf, af því að bögglinum skal fylgja tilvísunarbréf, jafnvel þótt ýmislegs burðareyris væri að gæta, og það enn fremur getur ekki verið neinum sérstaklegum erfiðleikum bundið, að senda bréf, sem eru að þyngd 50 kvint, þar sem bögglar, sem þyngri eru, verða sendir með póstum á Íslandi, er hér stungið upp á því, sem fyrir mælt er í hinum dönsku póstlögum um það, hve þung bréf megi senda með póstum.

Það má ætla, að því, sem fyrir er mælt í hinum dönsku póstlögum um póstávísanir, og um það, að peningum verði komið til einhvers með því móti, að pósturinn heimti þá inn, verði ekki komið við á Íslandi sökum þess, hvernig þar hagar til, og er því ekki sagt neitt fyrir um þetta í þessari grein.

Sökum þess, að flutningar eru erfiðir á veturna, er stungið upp á því, að að eins megi senda bréf og peningabréf með vetrarpóstferðunum.

Um 3. grein.

Stiptamtmaður hafði stungið upp á því, að takmörk yrðu sett yfir höfuð fyrir því, hvað senda megi með pósti, og að þau yrðu miðuð bæði við þyngd og mál (mega sendingar ekki vera þyngri en 3 pund, og ekki stærri en 18 þuml. á lengd og 9 þuml. á breidd og hæð). Það hefir samt sem áður þótt réttast, að það verði falið póststjórninni á hendur, að ákvarða nákvæmar með reglugjörðum, með hvaða takmörkum póststjórnin geti tekizt á hendur að beina fyrir þeim hlutum, sem nefndir eru í 2. grein, og um önnur skilyrði fyrir því. Ákvörðun, sem miðar til þess, er sett hér samkvæmt 4. grein í hinum dönsku póstlögum.

4. og 5. grein
eru að mestu leyti samhljóða 5. og 7. grein í póstlögnum 7.
janúar 1871.

Um 6. grein.

Samhljóða því, sem stungið var upp á í frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1865, til opins bréfs fyrir Ísland, er skipar fyrir um ýmislegt, er snertir póstgöngur, og samkvæmt þeim reglum í hinum dönsku póstlögum, sem hér eiga við, er í þessari grein skipað fyrir, að skipstjórnarmenn skuli vera skyldir til eptir áskorun póststjórnarinnar, að flytja laus bréf, og ef skipið er haft til flutninga, þá einnig peningabréf og böggla. Stiptamtmaður hafði álitid, að það ætti ekki við í þessu frumvarpi, að gjöra þetta að skyldu fyrir skip, sem sigla frá íslenskum höfnum til hafna erlendis. En bæði hefir stjórnarráðið ekki getað fallizt á þessa skoðun, enda virðist það liggja í augum uppi, að einmitt sè sérstakleg þörf á þessari ákvörðun fyrir Ísland, og þess vegna er greinin samin samkvæmt þessu.

Um 7. grein.

Þessi grein, sem að mestu er samsvarandi 11. grein í lögum 7. janúar 1871, var einnig í frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1865, en þó er hegningarákvörðun þeirri, sem þar var, sleppt hér, og hún sett í 14. grein þessa frumvarps.

Um 8. grein.

Sökum þess, að kostnaðurinn við aðflutninga á Íslandi eykst langtum meira en annarstaðar að því skapi, sem sendingarnar eru þungar, hefir eigi, er snertir burðareyri fyrir bréf, þótt, að ætti að taka upp í frumvarpið þá reglu úr hinum dönsku lögum, að eigi að borga hið sama undir bréf, þó þau sèu misþung, en í þessu tilliti er farið eptir grundvallaratriðum þeim, sem frumvarp það, er lagt var alþingi 1861, hefir inni að halda, og samkvæmt því skal borga undir bréfin eptir þyngd þeirra. Sömu reglu er fylgt um böggla, og skal samt getið þess, að stungið er upp á því í þessu frumvarpi samkvæmt þeim grundvallarreglum, sem nú gilda í dönskum póstlögum, að burðareyrir bæði fyrir bréf og böggla verði færður niður um tölvert. Að því, er snertir burðareyri fyrir peningabréf, þá er hér mælt fyrir eins og í dönsku póstlögnum, að

greiða skuli í ábyrgðargjald 4 sk. fyrir hvert 100 rd. og minni upphæðir, sem sendar eru.

Það, sem að öðru leyti er fyrir skipað í greininni, er að mestu samhljóða hinum samsvarandi reglum í 12. og 16. grein hinna dönsku póstlaga, þó með þeim breytingum, sem stiptamtmaður hefir stungið upp á, og eru þær, að póstkvittanir fyrir sendingar þær, sem nefndar eru í staflíð a 3., b og c, skulu veittar kauplaust, en eftir dönsku póstlögum skal greiða 2 sk. fyrir kvittanir þessar, og að gjald það, sem í greinina er sett fyrir að telja peninga þá, sem sendir eru, skal falla til póstembættismanns þess, sem í hlut á.

Um 9. grein.

Stiptamtmaður hafði stungið upp á því, að burðareyri skyldi reikna öðruvísi fyrir fréttablöð en tímarit, og skyldi borga $\frac{1}{4}$ sk. undir hvert fréttablaðanúmer, og farið eftir meðaltölu blaðanna, sem ætlazt er til að komi út á því tímabili, sem áskriptin er miðuð við, en undir tímarit, sem gefin eru út í hepti upp á 1 örk eða fram yfir það, skyldi 1 sk. fyrir hvert hepti upp á 1 — 4 arka, og 2 sk., þegar heptið er stærra en 4 arkir. Þegar litið er til þess, hve örðugt það er, að gjöra skýran greinarmun á fréttablöðum og tímaritum, hefir stjórnarráðinu samt sem áður ekki þótt uppástunga þessi löguð til þess, að hún verði tekin til greina, en aptur á móti er að mestu leyti farið eftir því, sem fyrir er mælt í 12. gr. hinna dönsku póstlaga, með þeirri breytingu, að skuli að minnsta kosti borga 4 sk. undir þessar sendingar fyrir fjórðung árs.

Um 10. gr.

Samkvæmt því, sem ætlazt var til í frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1861, hafði stiptamtmaður stungið upp á því, að þeir, sem senda eitthvað með pósti, skyldu láta á það frímerki. En með því þessi ákvörðun mundi verða þeim, sem senda, til mikils бага, og þar eð henni þó ekki verður komið við um sendingar, sem koma úr öðrum póstumdæmum, og þannig verður ekki hjá því komizt, að skuldaviðskipti verði milli póstafgreiðslustaðanna, þó stiptamtmaður reyni til í frumvarpi sínu að sjá við þessu, hefir það ekki þótt rétt, að taka upp í þetta frumvarp slíka

ákvörðun, sem er frábrugðin dönskum póstlögum, og, að því kunnugt er, öllum öðrum póstlögum í norðurálfunni.

Aptur á móti er hér stungið upp á því samkvæmt 13. gr. nefndralaga, að greiða skuli burðareyri fyrirfram í þeim tilfellum, sem til greind eru í greininni.

11. grein

er að mestu leyti samsvarandi því, sem fyrir er mælt í hinum dönsku póstlögum, sbr. 14. gr. laganna.

Um 12. grein.

Eins og fyrir er mælt í 15. grein hinna dönsku póstlaga, er hér í þessari grein stungið upp á því, að tekið skuli af, að flytja nokkuð kauplaust, að mestu leyti eptir því, sem þar segir nákæmar frá.

13. grein

er samsvarandi 17. og 18. grein í hinum dönsku póstlögum.

Um 14. grein.

Í þessari grein eru teknar til hegningar fyrir afbrot gegn póstlögnum, eins og segir fyrir í 19.—25. gr. í hinum dönsku póstlögum.

Um 15. og 16. grein.

Það, sem fyrir er skipað í þessum greinum, er samsvarandi reglunum í 26., 27. og 28. grein í póstlögnum 7. janúar 1871; þó hefir þess ekki þótt við þurfa, að ákveða sérstaklega, í hvaða tilfellum megi skila póstsendingum til annara, en þeirra, sem skrifað er utan á til, sökum þess að varla má gjöra ráð fyrir því, að því verði komið á á Íslandi, að bréf verði borin um til manna.

Um 17. og 18. grein

þykir eigi ástæða til að gjöra nokkra athugasemd.

VIII. Frumvarp

til tilskipunar, sem inni hefir að halda nokkrar breytingar á tilsk.
13. júní 1787, 1 kap., og fl.

1. grein.

Ef útlendir fiskimenn hafa við nokkra fiskiveiði fyrir ströndum Íslands innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, eins og þau eru ákveðin í hinum almenna þjóðarétti, eða kunna að verða sett fyrir Ísland með sérstaklegum samningum við aðrar þjóðir, skulu þeir sæta 10—200 rd. sektum.

2. grein.

Sama hegning liggur við, ef útlendir fiskimenn flytja veiði sína í land, hvort sem það er upp á sjálfa ströndina, eða í eyjar og hólma við strendurnar, til þess að verka þar veiðina. Bíði nokkur tjón af þessu, skal að auk bæta skaðann samkvæmt hinum almennu grundvallarreglum laganna.

3. grein.

Þegar útlendir fiskimenn leita hafnar í neyð sinni, skal það tafarlaust tilkynnt yfirvaldinu þar á staðnum, og skal yfirvaldið hafa umsjón með, að ekki sé með þessu farið kringum verzlunarlögin eða skattalögin, nè brotið gegn þeim. Sé leitað á höfn til þess að fá læknishjálp við sótt, sem komin er upp meðal skipsverja, skal farið eptir hinum gildandi sóttvarnar-tilskipunum.

Fyrir að skoða skjöl skipsins og rita á þau, skal borga yfirvaldi því, sem í hlut á, 4 sk. af hverjum ton af rúmmáli skipsins, og 50 % að auki, ef sá, sem hefir umboð sýslumanns, ritar á skjölin samkvæmt tilskipun 28. desbr. 1836, 9. gr.

Brot gegn því, sem fyrir er mælt í þessari grein, skulu varða jafnmiklum sektum, og settar eru í 1. grein.

4. grein.

Á þeim stöðum, sem nú skulu taldir, sem sè: Reykjavík, Vestmannaeyjum, Stykkishólmi, Ísafirði, Akureyri og Eskifirði, skal

hlutaðeigandi amtaður hafa heimild til þess, að láta lögreglustjórann leyfa útlendum fiskimönnum, án þess að þeir greiði lestagjald, ef þeir borga þóknun til fátækra á staðnum allt að 50 rd., að leggja upp þá hluti, er þeir hafa til atvinnu sinnar, og þeim þykir ekki ástæða til að flytja heim milli tveggja ferða, sem farnar verða hvor á fætur annari, með því skilyrði, að þeir, sem í hlut eiga, gangist undir að hlýða þeim ráðstöfunum, sem lögreglustjóra þykir þurfa til tryggingar því, að þeir hlutir, sem upp eru lagðir, séu ekki hafðir til verzlunar, nè brugðið sè út af leyfinu á annan hátt. Brjótí sá, sem vörurnar hefir lagt upp, gegn því, sem skipað er fyrir í þessu tilliti, skal hann sæta 10—200 rd. sektum, og ef verzlað hefir verið með vörurnar, skal á eptir greiða lestagjald samkvæmt lögum 15. apríl 1854 af því eða þeim skipum, sem vörunum hefir verið skipað upp úr. Vörur, þær sem lagðar eru upp, skulu vera að veði fyrir sektum og gjaldi, og þegar ekki er borgað á annan hátt, hefir hlutaðeigandi yfirvald heimild til, að selja svo mikið af þeim, sem með þarf til þess að fá upphæðina borgaða.

5. grein.

Hver sá, sem hefir útgjörð til fiskiveiða á Íslandi, hvort sem það eru einstakir menn, eða félög, innlend eða útlend, er hafa þar hús, skal greiða sama lestagjald, og ákveðið er í lögum 15. apríl 1854 af þeim skipum, sem þeir flytja á afla sinn frá Íslandi, sem er verkaður þar.

6. grein.

Með mál út af afbrotum þeim, sem getið er um í þessari tilskipun, skal fara sem opinber lögreglumál. Sektir þær, sem mælt er fyrir um, skulu renna í hinn íslenska landssjóð.

7. grein.

Tilskipun þessi öðlast gildi 1. júlím. 1872.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Um vorið 1868 leitaði utanríkisstjórnin álits dómsmálastjórnarinnar um bréf, er komið hafði frá sendiherra frakknesku stjórnar-

innar í Kaupmannahöfn, og þar sem þess var farið á leit, að almennt leyfi fengist fyrir formenn frakkneskra skipa, sem fiska kringum Ísland, án lestagjalds að flytja í land til geymslu á vissum stöðum hluti, sem þeir hafa til fiskiveiðanna, og þeim ekki þykir ástæða til að flytja heim milli tveggja ferða, en þó með því skilyrði, að ekki sè verðlað með slíka muni. Út af þessu leitaði dómsmála-stjórnin álits amtmannaanna á Íslandi, og þegar það var fengið, kom það til yfirvegunar, hvort ekki kynni vera ástæða til, að rýmka svið þeirra ráðstafana, sem kynni þurfa að gjöra út af því, sem frakkneska stjórnin bað um. Því verður nefnilega ekki neitað, að í lögum þeim, sem nú gilda um fiskiveiðar við strendur Íslands, eru margar ákvarðanir um hluttöku útlendra manna í veiðum þessum, sem eru úreltar og örðugt að gæta. Stjórninni virtist því rétt, að vekja máls á því, hvort ekki mundi ástæða til að reyna að koma þessu og öðru, sem þar að lýtur, í betra og haganlegra horf með lögum. Stjórnin bauð því stiptamtmaninum yfir Íslandi að segja álit sitt um málið, og gaf honum jafnframt myndugleika til að setja nefnd til að íhuga málefni þetta í heild sinni, og sérstaklega það atriði, sem risið var af beiðni frakkneska sendiherrans. Samkvæmt þessu fól stiptamtmaður forsetanum í hinum íslenska landsyfirrætti, Th. Jonassen, land- og bæjarfógeta, kanseliráði A. Thorsteinson og Dr. phil. G. Thomsen á hendur, að taka málefni þetta til íhugunar og meðferðar, og að semja frumvarp til laga um það. Stiptamtmaður hefir nú sent stjórninni frumvarp til laga um fiskiveiðar við Ísland frá nefnd þessari, og á því er byggt frumvarp það, er hér er prentað. Í frumvarpi nefndarinnar voru annars tvær greinir til; önnur var um landhlut af fiskafna, en hin vísaði fyrirkomulagi á öðrum atriðum, sem snerta innlendar fiskiveiðar, til siðvenju landsbúa sjálfra með staðfesting yfirvaldanna; jafnframt hafði einn nefndarmanna fyrir sitt leyti samið heilt lagafrumvarp um fyrirkomulag á hinum innlendu fiskiveiðum í heild sinni. Það er hvorttveggja, að stjórnin frá upphafi ekki hafði hugsað sèr, að nefndin, sem sett yrði, skyldi ganga út fyrir þau atriði, sem ræðir um í frumvarpi þessu, enda mundi þurfa nákvæmari rannsóknir, en enn eru komnar fram í þessu máli, til að ákveða um almennt fyrirkomulag á hinum innlendu fiskiveiðum; þessu atriði er því með öllu sleppt í frumvarpi því, sem hér ræðir um.

Enn skal þess getið, að utanríkisstjórninni hefir verið gefið færi á, að kynna sèr innihald frumvarps þessa, og hefir hún ekki

fundið ástæðu til að gjöra neina athugasemd við það. Að svo mæltu, skal þess getið um hinar einstöku greinir frumvarpsins, er hér fer á eftir.

Um 1. grein.

Þegar nefndin sendi frá sér frumvarp það, sem áður var greint, lét hún í ljósi efa sinn um það, hvort það yfir höfuð væri hentugur tími til, nú þegar að skipa fyrir með lögum um aðgang útlendra til fiskiveiða kringum Ísland, þar sem enn ekki er útkljáð um samninga þá, sem stjórnin hefir staðið í við Frakkland og England, til að fá lönd þessi til að ganga að því, Íslendingum í hag, að aðgangur sá til fiskiveiða við Ísland, er almennur þjóðaréttur heimilar þegnum þeirra, verði takmarkaður, og það kynni mega bera kvíðboga fyrir því, að þjóðir þessar muni verða enn ótillíðanlegri til að slaka til í þessu efni, ef þær hefðu minnstu átyllu til að álíta, að hallað væri á þær með því að íslenska löggjafarvaldið gjörði eitt út um málið. En það liggur þó í augum uppi, að þegar bannið móti fiskiveiðum útlendra við Ísland er orðað, eins og stungið er upp á í 1. grein, nefnilega svo, að landhelgin einmitt sé miðuð við almennar þjóðaréttarreglur, sem þjóðir þessar aldrei hafa neitað að viðurkenna gagnvart Íslandi, eða við sêrstaklega þjóðsamninga, sem heppnast kynni að semja fyrir hönd Íslands, er ekki loku skotið fyrir neitt í þessu máli, og engin ástæða fyrir framandi þjóðir að snúast andvígur móti lagaþóði þessu. En hér kemur það einnig til greina, að ákvarðanirnar um fiskiveiðar útlendra við Ísland innan laudhelgi (sbr. tilsk. 13. júní 1787, I, 4. gr.) ákveða svo harðar hegningar (skip upptæk og farmur), að það hefir verið nauðsynlegt, ekki að eins að sjá í gegnum fingur með afbrotum gegn þeim, heldur einnig hreint og beint að sleppa að beita þeim; það er því áriðandi að fá aðrar ákvarðanir í staðinn, sem yrði fullkomlega framkvæmdar, ef til þess kæmi, og gagnvart yfirgangi útlendra fiskimanna að fá eindregnar og öflugar lagaákvarðanir í staðinn fyrir lög, sem ekki eru annað en dauður bókstafur. Stjórnin getur því ekki betur sêð, en að ákvarðanirnar í grein þessari sêu hentugar, og jafnframt því sem stjórninni hefir virzt, að hið hæsta sektar-stig fyrir afbrotum móti ákvörðunum í grein þessari, sem nefndin hafði stungið upp á, að skyldi vera lægra, ætti að færa upp í 200 rd., hefir hún, eins og

stiptamtmaðurinn, álitíð rétt að ákveða hið lægsta stig sektarinnar fyrir nefnd afbrot til 10 rd.

Um 2. grein.

Nefndin hafði líka stungið upp á, að taka upp í grein þessa bann gegn því, að útlendir fiskimenn við strendur Íslands eða á þeim, ellegar í eyjum eða hölmum nærri landi skjóti seli og fugla o. s. frv., eða taki burt æðardún og egg o. s. frv.; heldur ekki skyldu þeir mega taka nokkurn reka, er flyti fyrir landi innan ofangreindra takmarka, nema því að eins að þeir vildu bjarga rekanum fyrir þann, sem ætti. Um þessa seinustu ákvörðun hefir stiptamtmaðurinn, og það með réttu, gjört þá athugasemd, að hún ekki yrði leidd út af rétti þess til rekans, sem við ströndina býr, þar réttur hans ekki nær lengra en lóð hans eða netlagnatakmarkið heimilar, en ekki yfir landhelgi alla, sem er ríkiseign, og að varla sé nauðsynlegt hennar vegna að gjöra slíka ákvörðun, þó það á hinn bóginn ekki sé móti almennum þjóðrétti, að banna útlendum mönnum, að hafast nokkuð að sér til ávinnings í landhelgi.

En þar eð það má segja um ákvörðun þessa, eins og hið fyrsta bannboð, sem stungið er upp á — sem, hvað veiðiréttindi hlutaðeigenda snertir, er óþarft, eptir að tilskipun 20. júní 1849 er til — að hvorugt á við í þessum lögum, hefir stjórninni ekki þótt ástæða að taka þessar ákvarðanir upp hér. Sektina þótti hæfilegt, að ákveða sem í 1. grein, og um aðrar skaðabætur sem lög standa til.

Um 3. grein.

Grein þessi er samkvæm því, sem nefndin hefir stungið upp á; þó hefir stjórnin — meðal annars vegna frumvarps um brennivinsskatt, sem um sama leyti verður lagt fyrir alþingi — eptir bendingu stiptamtmannsins álitíð réttast, beinlínis að skipa hlutaðeiganda yfirvaldi að hafa tilsjón með því, að verzlunar- og skattalögin séu ekki brotin; einnig hefir stjórninni virzt, að sama hegning og í 1. gr. skyldi sett við brotum móti þessari grein, í stað þess að nefndin í því tilliti að eins vísaði til laganna 15. apríl 1854, 9. grein.

Um 4. grein.

Það virðist í sjálfu sér sanngjarnt og samkvæmt skoðun þess-

ara tíma, að gjöra þá tilslökun við útlenda fiskimenn, sem talað er um í þessari grein, þegar að eins nauðsynlegar ráðstafanir eru gjörðar, til að stemma stigu fyrir því, að hún sé misbrúkuð; þessvegna hafði nefndin og stungið upp á ákvörðun, sem eptir eðli sínu var öldungis samkvæm þessari grein. En að því leyti, sem nefndin hafði hugsað sér að láta tilslökun þessa vera komna undir konunglegri veiting og miða hana við 1 eða 2 af hinum löggiltu kaupstöðum, þá getur stjórnin ekki fallizt á þá uppástungu. Samkvæmt því, sem stiptamtmaðurinn hefir bent á í þessu tilliti, er skoðun stjórnarinnar sú, að hættulaust sé að láta tilslökunina ná til allra staða, þar sem yfir höfuð er mögulegt að hafa óyggjandi tillit með því, að hún ekki sé misbrúkuð; og má slíka tilsjón að líkindum hafa í öllum hinum 6 löggiltu kaupstöðum eptir lögum 15. apríl 1854, 2. grein. En þar sem stiptamtmaðurinn hafði haldið, að það mætti láta lögreglustjóran á þessum stöðum veita leyfi til að leggja þar upp, hefir það þótt varlegra, að áskilja hlutaðeigandi amtmanni, að gjöra það, og setja skilmálana fyrir því, til þess að leyfið verði ekki misbrúkað, eins og líka hefir þótt hæfa að gjöra það að skilyrði fyrir leyfinu, að fyrir það sé borguð þóknun til fátækra, sem amtmaður ákveður. Hegning fyrir afbrot móti því, sem boðið er í þessu efni, er sett eins og í 1. gr.; ank þess er ákveðið að lestagjald skuli borga eptir á, ef líka hefir verið brotið móti verzlunarlögnum.

Um 5. grein.

Stjórnin hefir ekki neitt á móti uppástungu nefndarinnar, sem stiptamtmaðurinn líka hefir fallizt á, um, að sérhver, sem stundar fiskiveiðar frá Íslandi, hvort sem það eru einstakir menn, eða innlend eða útlend félög, og sem eiga hús þar, skuli greiða lestagjald eptir lögum 15. apríl 1854 af skipum þeim, sem — án þess annars verzlun sé rekin — hinn verkaði afli er fluttur á frá Íslandi; þar á móti hefir stjórnin ekki getað fellt sig við þá skoðun, sem líka nefndin og stiptamtmaðurinn hafa verið samdóma um, að gjald þetta einnig skyldi tekið af skipum, sem að eins er flutt á til Íslands það, sem þarf til fiskiveiðanna (veiðarfæri, tunnur, salt o. fl.), en fara tóm aptur, og það því siður, sem slík ákvörðun kæmi bersýnilega í bága við tilslökun þá, sem útlendum fiskimönnum er gjört í 4. grein.

Um 6. grein.

Það þykir ekki þörf, að færa frekari ástæður fyrir því, að með mál, sem rísa af afbrotum gegn tilskipun þessari, skal farið sem opinber lögreglumál, nè fyrir því, að sektirnar skuli renna í hinn íslenska landssjóð.

IX. Frumvarp

til tilskipunar fyrir Ísland um síldarveiði með nót.

1. grein.

Sérhverjum þeim, sem er heimilt að fiska í landhelgi, skal leyft, að króa af síld með nót upp að landi annars manns, og draga veiðina þar á land, ef hann geldur í landhlut 3 af hundraði af veiðinni.

Þar sem landhlutur er goldinn, skal einnig leyft, að setja upp á land báta, nótir og önnur veiðarfæri til aðgerðar og þerris, og einnig að salta þar niður síldina.

2. grein.

Gjörri nótarmenn með þessu skaða á túni, engjum eða haga, eða sæu þeir almennum afnotum landeignarinnar til fyrirstöðu, skulu fyrir það koma sanngjarnar skaðabætur, sem, ef mönnum ekki kemur saman, skulu ákveðnar af óvilhöllum mönnum, sem rétturinn nefnir þar til; þeir skulu og kveða á um, hvort skaðabætur skuli falla undir landsdrottin eða leiguliða.

3. grein.

Ef ekki er öðruvísi um samið, fellur hálfur landhlutur undir landsdrottin og hálfur undir leiguliða.

4. grein.

Þegar landeigandi ekki býr sjálfur á jörð sinni, ellegar ef eru fleiri en einn eigandi eða leiguliði, skal hreppstjóra sagt til, hverjum hlutaðeigendur hafi gefið í vald, að semja um og taka á móti landhlut og skaðabótum. Sè þetta eigi gjört, skal hreppstjóra álíta málsaðila rættan, og hafi hann þá 4 af hundraði af því, sem undir landeignina fellur.

5. grein.

Þegar nót er upp dregin, er formaður skyldur til, áður en nótarmenn fara burt, að segja til veiðarinnar þeim, sem eptir næstu

grein á undan á hlut að máli, og svo framarlega sem mönnum ekki hefir komið saman um annað, skal þá þegar goldinn landhlutur með þeim parti af veiðinni, sem lögákveðinn er, og í því, sem veiðzt hefir. Sè ekki farið eptir ákvörðun þessari, eða ef rangt er sagt til veiðarinnar, skal landhlutur goldinn tvöfalt. Sè rangt sagt til veiðarinnar í sviksamlegum tilgangi, kemur það þar að auk undir hin almennu hegningarlög.

6. grein.

Bátar, veiðarfæri og affli nóteigenda skulu standa í veði fyrir landhlut og skaðabótum eptir 2. grein.

7. grein.

Sè nót lögð á helgidegi, og síld króuð inni, skal gjalda 2—50 rd. þóknun til fátækra sjóðs hreppsins, eptir því hvernig drættinum er varið og ákvörðun sýslumanns. Þessa þóknun má taka lögtaki.

8. grein.

Þar sem nót er lögð, má, eptir að búið er að gefa út streng og byrjað á lagningunni, og þessu er haldið áfram án þess óvanalegur dráttur eigi sér stað, engin veiðarfæri leggja niður á því sviði, sem ætlast má á, að nótin lyki fyrir.

Sè net áður útlögð, sem eru því til fyrirstöðu að nótin verði dregin og fest, hefir formaður nótarinnar rétt til að taka þau upp ellegar að draga nótina í land, og, ef til vill, hin útlögðu net með, ef hann bætir eiganda skaða og fiskisPELL.

Nú er nót fest og liggur yfir veiðarfærum, þá má þau eigi upp taka án samþykkis nótarformanns. Þar á móti skal nóteigandi, þegar svo á stendur, annaðhvort skila veiðarfærunum jafngóðum, áður 12 stundir líði, eða bæta þau með öðrum nýjum og óaðfinnanlegum, eða borga þau í peningum tvennu verði. Auk þessa skal eiganda bætt fiskisPELL eptir því sem almennt aflast dægur hvert, unz goldið er.

Net, sem liggja á sviði því, sem nótin lykur fyrir, má formaður nótarinnar taka upp að ósekju, en borgi fiskisPJÖLL.

9. grein.

Sitji fleiri en eitt nótfélög fyrir síld, hefir það rétt til nót-lagnar, sem fyrst hefir gefið út nótstrenginn og fyrst byrjað að

leggja nótina, og sè þessu haldið áfram tafarlaust svo sem verður, má ekkert hinna tálma þessu.

Nú hafa tvö nótfélög byrjað að leggja út nót samstundis og annað innar, þá skulu þau, ef sild er í báðum nótum og ytri nótin ekki getur bjargað afla sínum áður en sú innri er upp tekin, hafa drátt í sameiningu, og skal hlutur hvers þeirra ákveðinn eptir áætlun, ef þau hafa ekki komið sèr öðruvísi saman.

Nú leggja tvö nótfélög samstundis, og hvort í móti öðru, og dregur hvorugt nótina í land til sinnar hliðar, þá skulu þau hafa drátt í sameiningu, og skipta til helminga.

10. grein.

Nót, sem engin veiði er í, skal strax upp tekin, ef eigandi nótar, sem utar liggur, og veiði er í, krefst þess.

Nóteigandi, sem hefir nót lagða þannig, að öðrum er meinað að leggja nótir sínar, eða draga þær á land, skal skyldur til, þegar þess er krafist, að draga fram nót sína eða flytja festar og vörp svo mikið sem verður, án þess að skaða afla sinn.

11. grein.

Hver sá, er á nokkurn hátt reynir að tálma nótveiði, og eins hver sá, er með ásettu ráði skemmir nót, sem er lögð út og fest, eða spillir veiðinni að öllu eða nokkru leyti, skal sæta hegningu eptir tilskipun þessari, að því leyti sem þyngri hegning ekki liggur við verki hans eptir hinum almennu hegningarlögum.

12. grein.

Fyrir brot gegn ákvörðunum í 8. til 11. grein skulu koma sektir, frá 5 til 200 rd. Sektirnar renna í landssjóð.

13. grein.

Með sektamál eptir tilskipun þessari skal farið sem opinber lögreglumál.

Sök skal niður falla, þegar hlutaðeigandi við birtingu stefnunnar undirgengst að borga sekt þá, sem dómariinn hefir stungið upp á innan takmarka þeirra, sem nefnd eru í 12. grein, og greiðir sekt þessa og málskostnað að auki, áður 3 sólarhringar líði.

Gjörð þessa skal dómari bóka í dómabókinni svo fljótt sem verður um leið að stefnan er lögð fram.

14. grein.

Um sakarfyrning skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 67. grein í hinum almennu hegningarlögum.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Nú um hin síðustu ár hefir verið byrjað, einkum við strendur Norður-Múlasýslu, að stunda síldarveiði með stórfenglegra móti en áður. Hlutaðeigandi sýslumaður hefir því í skýrslu sinni til dómsmálastjórnarinnar gjört fyrirspurn um, hvort landeigendur eptir íslenskum lögum hafi rétt til að heimta landhlut eða part af veiðinni, þegar síld er króuð af með nótum upp að landi. Sýslumaður lét í þessu skyni fyrir sitt leyti það álit í ljósi, að gömul siðvenja heimilaði landhlut, en af því engin ákvörðun er til um það, hve stór þessi landhlutur skuli vera, áleit hann nauðsyn á að ákveða þetta með lögum fyrir Ísland, eins og þegar hefir verið gjört í Noregi. Skömmu seinna sendi «fiskifélagið danska» bænarskrá til stjórnarinnar um, að settar yrðu reglur um síldarveiði á Íslandi, ekki að eins um skyldu fiskimanna að greiða landeigendum landhlut, heldur og um skyldur og réttindi fiskaranna eða nótfélaganna sín í milli. Eptir að þannig hafði verið hafizt máls á þessu frá tveim hliðum, leitaði stjórnin álits allra amtmannanna á Íslandi um málið, og lét þá um leið vita, hvaða lög giltu í Noregi í þessu efni; auk þess hefir stiptamtmaður gefið nefnd þeirri, sem talað er um í ástæðunum fyrir öðru frumvarpi til tilskipunar um breytingar á tilskipun 13. júní 1787, 1. kap., sem lagt er fyrir alþingi, færi á að láta álit sitt í ljósi um þessi atriði. Eptir að hafa fengið álitsskjöl þau, er hér voru nefnd, hefir dómsmálastjórnin því næst látið semja frumvarp það til tilskipunar fyrir Ísland um síldarveiði með nót, sem hér er prentað að framan. Um hinar einstöku ákvarðanir þess skal getið, sem hér fer á eptir.

Um 1.—6. grein.

Menn hafa yfir höfuð verið samdóma um, að landhlutur sé heimtaður í Jónsbókar rekabálks II. kapitula, sem gefur landeigend-

um einum rétt til að fiska í netlögum, og einnig um, að bent-ugti væri að kveða á um þetta atriði með lögum; þar á móti hafa menn greint á um það, af hvaða afla landhlutur skuli goldinn, um hvað mikill hann ætti að vera, og loksins um það, hvernig hann skyldi goldinn. Um hið fyrsta atriði hefir nefndin, sem getið var, og stiptamtmaður stungið upp á, að landhlutur skuli yfir höfuð almennt goldinn af þeim fiskafra, sem fluttur er upp á annars manns lóð, t. a. m. síld, upsa, o. s. frv.; en amtmaðurinn í vesturamtinu áleit, að landhlut að eins skyldi gjalda af síldarafa, en þó án tillits til, hvort síldin er veidd með nótum eða í almennum netum. Þar á móti hefir hinn setti amtmaður í norður- og austuramtinu látið það álit í ljósi, að ekki væri ástæða til, hvorki í þessu eða öðru, að taka nokkurt tillit til netfiskis í lagaboði, sem kynni verða gefið um síldarveiði á Íslandi, þar netveiðarnar hafa mjög litla þýðingu, og menn vita heldur ekki til að landeigendur hafi krafizt landhlutar af slíkum veiðum; eptir hans álit ætti því að gjalda landhlut að eins af nótfski. Stjórninni hefir fundizt því meiri ástæða til að aðhyllast þessa skoðun, sem einmitt norður- og austuramtíð er hið einasta af ömtunum á Íslandi, þar sem ástæða hefir verið til að hreifa þessu máli. Einnig hefir stjórnin fallizt á uppástungu sama embættismanns um, að landshlutur skuli goldinn með 3 af hundraði, en amtmaðurinn fyrir vestan hafði stungið upp á 6 og nefndin 4 af hundraði. Þar á móti hefir stjórnin ekki getað fallizt á uppástungu norður- og austuramtsins um gjaldmátann. Uppástunga þessi fer fram á, að svo framarlega sem nóteigandi selur allan aflann í fjörunni, eða nokkurn hluta hans, eins og hann kemur úr sjónum, skuli landhlutur goldinn af kaupverði með lögskipuðu gjaldi af hverju hundraði, að sá, sem hlut á að taka, annars geti krafizt, að landhlutur sé goldinn í því sem veiðist, eptir sama hlutfalli, og skal hann þá láta sækja hlut sinn á söltunarstaðinn, og skal hluturinn strax afhentur honum af síld þeirri, sem dregin er á land þann dag, eptir áætlun, og, sé slík krafa ekki komin fram, að landhlut skuli gjalda í peningum eptir síldarverði á staðnum, og í réttu hlutfalli við aflann; komi mönnum ekki saman um gjald þetta, skuli sýslumaður ákveða það með tveimur óvilhöllum mönnum, sem hann kveður til; þessu ákvæði, sem á að vera með ástæðum, megi málsaðilar, hver um sig, skjóta til amtmanns úrskurðar áður 3 dagar líði. Uppástunga þessi fer því fram, að landhlutur ætíð

skuli goldinn í peningum, nema sá, er hlut á að taka, heimti að borgað sé í því, sem veiðist; sem ástæða fyrir henni er fært til, að á Íslandi verði ekki búizt við, að sá, sem hlut á að taka, jafnan sé við búinn með tunnur og salt, eins og fiskimenn sjálfir, til að salta niður hlut sinn, sem því optast yrði honum ónýtur. Stjórninni virðist þó, að þessari ástæðu ekki verði gefinn neinn verulegur gaumur, því það má búast við, að landeigendur á öllum stöðum, þar sem byrjað er á nokkuð stórfenglegri síldarveiði, muni sjá sinn eigin hag í því, að byrgja sig með það, sem þarf til að salta síldina, og heldur ekki getur stjórnin verið nefndinni, sem getið var um, samdóma um, að veiðimönnum skuli í sjálfs vald sett, hvort þeir vilji borga landhlut í því, sem veiðist, eða í peningum. Það þótti því betur fallið að setja ákvörðunina um þetta eins og hún er í 5. gr. frumvarpsins; þessu stakk amtmaður fyrir vestan upp á, og svona er það í norsku lögunum um landhlut 23. maí 1863. Þetta er bæði notalegra fyrir veiðimenn, en ef boðið væri að gjalda í peningum, og tekur af öll tvímæli um, hvers virði aflinn í raun og veru er. Ýmsar skoðanir hafa og komið fram um það, hvort landhlutur skuli falla undir landsdrottinn eða leiguliða, en réttast þótti að kveða á um þetta á þann hátt, sem gjört er í 3. gr., og hefir verið farið eptir sömu reglu við síldarveiðina á Seyðisfirði.

Um 7. grein.

Við nótfski er mjög svo áriðandi, að geta notað sér hverja stund, og hær getur opt verið um stórmikinn afla að teffa, stjórninni hefir því virzt, að ekki ætti alveg að banna, að leggja út nótir á helgidögum, en hefir stungið upp á, að þóknun skyldi goldin til fátækra sjóðs eptir því hvernig aflazt hefir, líkt og í fátækra reglugjörð 8. janúar 1834, 14. gr., nr. 4, og er þetta gjört til að stemma stiga fyrir því, að fiskað sé að nauðsynjalausu á slíkum dögum.

Um 8.—11. grein.

Um skyldur og réttindi fiskaranna og nótfélaganna sín í milli, hefir amtmaðurinn í vesturamtinu bent á, að gott væri, að geta haft nokkuð meiri reynslu í þessu efni, áður en lagaboð væri samið um það, en hefir þó jafnframt látið það álit í ljósi, að fyrirkomulag á þessu í öllu verulegu myndi mega laga eptir reglunum í

norsku lögunum um síldfiski 25. apríl 1863, — en af því það hefir sýnt sig, að bráð þörf er á, að kveðið sé á um þessi atriði með hreinu og beinu lagaboði, þótti stjórninni óráð að fresta því, að leggja frumvarp til slíks lagaboðs fyrir alþingi. Í þessu efni hefir stjórnin getað farið eptir uppástungu hins setta amtmanns í norður- og austuramtinu, að mestu leyti óbreyttri, því hann hefir sem sýslumaður nóg samlega haft tækifæri til að fá reynslu fyrir því, sem kemur til greina í þessu efni. Uppástungu sína hefir hann lagað svo mjög sem unnt var eptir hinum fyr nefndu norsku lögum, þó hefir hann sleppt sumu, bætt nokkru við, og breytt sumu, eptir því, sem ólíkt hagar til í Noregi og á Íslandi. Eptir því sem greint er hér að framan, hefir ekki sérstaklega verið gjört ráð fyrir netfiski, þó hafa verið teknar upp í 8. gr. reglur þær, er þurfa þótti, þegar nótveiðar kæmu í bága við net- og lóðarfiski.

Um 12. grein.

Af því að við nótfiski er tíðum um stórmikið fê að gjöra, er hið hæsta sektastig hér sett talsvert hátt, en þó hér um bil hálfu lægra en í norsku lögunum 1863.

Um 14. grein.

Eptir því, sem á stendur, mundi miður haganlegt, að láta vera komið undir samþykki amtmanns, hvort sök megi falla niður, og þegar sýslumaður ekki býr í nánd, væri bæði kostnaður og tímatöf að því, ef kveða skyldi á um sekt og um leið færa það til í dómabókinni; hér er því stungið upp á, að sök megi falla niður, þegar hlutaðeigandi lýsir því yfir, þegar stefnan er birt, að hann vilji láta lenda við sekt þá, sem dómarinn hefir stungið upp á í stefnunni — það er vitaskuld, að stefnuvottar eiga að rita á stefnuna vottorð sitt um þetta — og þar hjá innan þriggja sólarhringa greiðir sekt og málskostnað til hreppstjóra eða þess, sem sýslumaður kynni hafa falið á hendur, að taka móti þessu, en sjálfsagt er, að þessa gjörð verður að rita í dómabók sýslunnar, þegar stefnan er lögð fram.

X. Frumvarp

til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir.

1. grein.

Af alls konar fiski, sem aflast á báta eða skip, er höfð eru til fiskiveiða á Íslandi, og sem verkaður er annaðhvort til neyzlu í landinu sjálfu eða til þess að flytja hann út, skal goldinn spítalahlutur samkvæmt reglum þeim, sem hér fara á eptir:

- a, af hverju tólfræðu hundraði af fiski, sem hertur er, eða verkaður sem saltfiskur, skal goldinn $\frac{1}{2}$ alin,
- b, af hverri tunnu af fiski, sem saltaður er, skal sömuleiðis goldin $\frac{1}{2}$ alin,
- c, af hverri tunnu af lýsi, sem fæst af hákarli eða af öðrum fiski, sem gjald það, sem mælt er fyrir um í staflidunum a og b, ekki er greitt af, skal goldin 1 alin.

Af því, sem ekki nemur hálfu hundraði eða hálfri tunnu, skal ekkert gjald greitt; en af hálfu hundraði eða hálfri tunnu, og þar fram yfir, skal goldið eins og af fullu hundraði eða heilli tunnu.

2. grein.

Gjaldið rennur í lækna sjóðinn íslenzka, og skal í fyrsta skipti heimtað saman eptir þessari tilskipun 1. janúarmán. 1873 fyrir tímabilið frá 12. maím. 1872 til nefnds dags, og þar eptir við lok hvers árs fyrir það ár; skal það goldið í peningum eptir meðalverði á hvoru um sig, fiski og lýsi, í verðlagsskrá hvers árs.

3. grein.

Eigendur báta eða skipa skulu greiða spítalagjaldið af hendi, ef þeir eru innan hrepps, ella formenn. Eigi fleiri skip saman, og sèu eigi allir innan hrepps, þá skulu þeir gjalda, sem innan hrepps eru. Ef formaðurinn á að greiða gjaldið, og sè hann utansveitarmaður, skal hann hafa greitt hreppstjóra eða lögreglustjóra gjaldið, áður hann fer burt úr hreppnum. Sè það gjört, áður en hin nýja verðlagsskrá hefir öðlazi gildi, skal gjaldið greitt eptir verð-

lagsskrá næsta árs á undan. Fari hann burt úr hreppnum án þess að greiða gjaldið, skal hann sæta 10—20 rd. sekt, og rennur hún í lækna sjóðinn.

Greiðandi hefir rétt til endurgjalds af öllum þeim, sem hlut taka af skipi því, að hlutfalli réttu, og má hann, áður en sá, sem hlut tekur, fer frá skipi, leggja hald á svo mikið af hlut hans, sem nægir til þess, að borga hluta hans af gjaldinu.

4. grein.

Hreppstjórnir, og bæjarstjórnin í kaupstöðum, skulu halda nákvæma skrá um alla báta, opin skip og þilskip, sem höfð eru til fiski- eða hákarlaveiða í hreppnum, eða umdæmi bæjarins á hverju ári, — fyrsta skipti á tímabilinu frá 12. maím. 1872 til ársloka —, og skal þar skýrt frá eigendum skipa og báta, og, ef einhver þeirra er utanhreppsmaður, eða á ekki heima í kaupstaðnum, þá einnig frá formönnum.

Um fyrri hluta janúarm. skulu því næst hreppstjórar og bæjarstjórnin í kaupstöðunum heímta af eigendum bátanna og skipanna, eða formönnunum, þær skýrslur, sem með þarf til þess að ákveða gjaldið samkvæmt 1. grein að framan. Þeir eru skyldir til að láta til þessarar skýrslur upp á æru og trú. Segist þeir ekki geta skýrt svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, og vinna eið að því, skulu þeir láta þær skýrslur í tæ, sem þeim framast er unnt, og skal þá hreppstjóri til sveita, og í kaupstöðunum tveir af réttinum útnefndir og eiðfestir menn, eptir að þeir hafa útvegað þær ítarlegri upplýsingar, sem fengnar verða og jafnframt tekið til greina skýrslur annara gjaldanda um þetta, setja gjaldið eptir því sem þeir geta næst komizt og samkvæmt þeim eiði, er þeir hafa unnið.

5. grein.

Síðan skulu skrárnar yfir gjaldendur, og yfir upphæð þá, sem afgjaldið skal reiknað eptir, lagðar fram öllum til sýnis hjá hreppstjóranum í 14 daga, og á hann því næst að senda þær sýslumanni innan loka febrúarmánaðar. Í kaupstöðunum skulu skrár þessar lagðar fram almenningi til sýnis í 14 daga á sama stað og niðurjöfnun til bæjarsjóðsins, og skal bæjarstjórnin skila þeim til bæjarfógeta með sama fresti og áður var getið. Þegar bæjarfógetinn, og í sveitunum sýslumaður hefir rannsakað og endur-

skoðað skrár þessar, skal gjaldið heimt inn á manntalsþingum eptir skránum. Þyki sýslumanni eða bæjarfógeta ástæða til að efast um, að skrárnar séu áreiðanlegar, á hann að gjöra þær rannsóknir, sem þurfa þykir í þessu efni, og hefja ábyrgð á hendur þeim, er í hlut eiga, fyrir það.

6. grein.

Segi nokkur gjaldþegna rangt til afla þess, sem greiða skal gjaldið af, eða neitar að gefa þær skýrslur um þetta, sem hann hefir, skal hann sæta 10—20 rd. sekt til lækna sjóðsins; enn fremur skal hann til sama sjóðs greiða þrefalda upphæð við gjald það, sem hann ætlaði að svikjast undan.

Mál, sem rísa af afbrotum gegn ákvörðunum í tilskipun þessari, skal farið með sem opinber lögreglumál, nema því að eins að lagabrotið varði meiri hegningu en sekt.

7. grein.

Innan loka októbermánaðar ár hvert á sýslumaður eða bæjarfógeti að senda stjórn lækna sjóðsins reikning yfir alla spítalahlutina í sýslunni eða kaupstaðnum það ár, og um leið greiða henni féð. Reikningi þessum skulu fylgja skrár hreppstjóra eða bæjarstjórnar, er áður var getið.

8. grein.

Um spítalahluti af fuglatekju, að lundatekju með talinni, skulu ákvarðanir þær, sem settar eru í konungsbréfi 26. maím. 1824, gilda framvegis eins og hingað til.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Alþingi, er haldið var 1869, hefir sent bænarskrá til konungs og beðið um, að tilskipun um breytingu á ákvörðunum um gjald spítalahlutanna, er svo eru nefndir, á Íslandi, dags. 10. ágústm. 1868, mætti verða úr lögum numin svo fljótt sem auðið er, að lagt verði fyrir alþingi 1871 frumvarp til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, og að gjaldstofninn í frumvarpi þessu mætti verða hinn sami og í tilskipun 10. ágúst 1868. Í bænarskránni er því næst bent á allmargar breytingar við hinar einstöku ákvarðanir í til-

skipuninni, sem meiri hluti alþingismanna óskar verði teknar til greina í frumvarpi því, er kynni að verða lagt fyrir þingið.

Um bænarskrá þessa hefir stjórnin leitað álits stiptsyfirvaldanna, sem kveðast vera samdóma þinginu í því, að nauðsyn beri til, að gjöra breytingar í hinni nefndu tilskipun, bæði til þess, að gjald þetta komi jafnara niður á gjaldendur í hinum ýmsu hëruðum landsins, og til þess það standi í jafnara hlutfalli við fiskiaflann, en það gjörir eptir tilskipuninni; það er og tekið fram í álitsskjali stiptsyfirvaldanna, að það sè mörgum örðugleikum bundið, að heimta saman gjaldið eptir tilskipun 10. ágúst 1868, og að torvelt sè að hafa tilsjón með þessu til nokkurrar hlítar. Hvað sjálfan gjaldstofninn snertir, álitu stiptsyfirvöldin fyrir sitt leyti grundvallarregluna í frumvarpi stjórnarinnar 1867 betri, en ráða þó til, þar eð meiri hlutinn á alþingi bæði 1867 og 1869 hefir viljað að gjaldið væri lagt á aflann, að þessum gjaldmáta sè haldið; jafnframt hafa stiptsyfirvöldin gjört athugasemdir við hverja einstaka breyting í ákvörðunum tilskipunarinnar, sem stungið er upp á í bænarskrá alþingis.

Þannig hefir alþingi stungið upp á, að staflaðnum a í 1. grein tilskipunarinnar sè breytt á þann hátt, að gjald það, sem þar ræðir um, ekki sè greitt af háfi, en að eins af þorski, ísu eða steinbit, að af fisktegundum þessum — það er að segja, ef þær eru hálf alin á lengd eða meir — skuli greitt fullt gjald um vetrarvertíðina frá 3. febrúar til 12. maím., en að eins hálf fyrir hinn hluta ársins, og að gjaldið skuli að eins taka af heilum hundruðum. Stiptsyfirvöldin hafa að visu þótzt geta fundið bendingar í uppástungum þessum til breytinga, sem óska mætti að gjörðar yrðu á tilskipun 10. ágúst 1868, en álíta þó ekki að þær verði aðhylltar án talsverðra breytinga.

Það þykir sanngjarnt, að háfar sèu undanþegnir gjaldi þessu, þar eð svo að segja enginn annar arður er af fiski þessum, en lýsið, sem fæst úr lifrinni; en með því að nefna einstakar fiskitegundir, verður að einu leytnu ýms fiskur út undan, sem eins mikill arður er að, þar sem hann aflast, t. a. m. heilagfiski á Breiðafirði, og síld, einkum ef afla þessum færi fram; að hinu leytnu kynni opt verða vali á, hvort einstöku fisktegundir yrðu taldar til gjalds, t. a. m. ýmsir smáfiskar, sem eru þorska-tegundar, en í daglegu máli hafa sèrstök nöfn. Stiptsyfirvöldunum finnst það í sjálfu sèr ekki ósanngjarnt, að gjaldið að eins sè tekið af

fiski, sem er hálf alin á lengd eða meir; en þau álíta ákvörðun þessa óhentuga, því hún mundi gjöra tilsjónina með gjaldgreiðslunni enn þá torveldari en hún áður var. Það er að vísu margt, sem mælir fram með uppástungunni um, að fullt gjald skuli greitt af aflanum að eins um vetrarvertíðina, en hálf fyrir hinn hluta ársins, þar eð fiskiveiðarnar um þessa aðalvertíð eru langtum arðsamari atvinnuvegur en um hina aðra tíma ársins, þar sem aflinn mestmegnis gengur til daglegs fæðis; en þar eð vetrarvertíðin að eins á Suðurlandi fellur innan þeirra takmarka, sem nefnd eru í uppástungu alþingis, nefnir. frá 3. febrúar til 12. maím., er uppástungan, eins og hún er orðuð, þegar af þessari ástæðu óhæf, og það er eptir áliti stiptsyfirvaldanna ógjörningur, að ákveða sérstaklega aðalvertíðir fyrir hina ýmsu hluta landsins, og að gefa þessum sérstaklegu aðalvertíðum sömu þýðingu og vetrarvertíðinni, er nefnd var, á Suðurlandi. Það mundi að vísu lætta útreikning eða heimtingu gjaldsins, ef það að eins væri tekið af hverju fullu hundraði, en þetta kæmi líklega mönnum til að telja rangt fram, og það væri í öllu falli betur til fallið að kveða svo á, að hálf hundrað eða þar yfir sé reiknað sem fullt hundrað, en því sé sleppt, sem ekki nemur hálfu hundraði.

Í staðinn fyrir að leggja gjaldið á einstakar nafngreindar fisktegundir af tiltekinni stærð, ætti eptir áliti stiptsyfirvaldanna, þegar tala á um, af hverju gjalda skuli, að gjöra mun á þeim afla, sem hafður er til daglegs viðurværis, og þeim, sem verkaður er og gjörður að verzlunarvöru, og menn gætu þá látið lenda við, að eins að taka gjaldið af þeim hluta aflans, sem Íslendingar verka, annaðhvort handa sjálfum sér, eða til verzlunar, en þar á móti undan skilja allan þann hluta aflans, sem jafnóðum gengur til daglegs fæðis. Með þessu móti yrði að líkindum hægra að hafa tilsjón með heimtingu gjaldsins, en eptir tilskipuninni 1868, þar eð sjávarbóndanum verður langtum hægra að gefa upplýsingar um þann hluta aflans, sem eptir að hann er dreginn úr sjónum, heldur áfram að vera undir umsjón og umönnun bóndans, heldur en um hinn, sem hverfur jafnóðum, og hinum hreppsþúunum mun jafnaðarlega kunnugt um, hve mikinn fisk hver einstakur hefir verkað í sömu veiðistöðu, og með þessu yrði torveldara að draga undan við framtalið. Það virðist að gjaldið ætti að taka af öllum fiski, sem verkaður er á Íslandi, án tillits til hvort fiskurinn er verkaður handa landsmönnum sjálfum eða hann er fluttur út úr landinu, án

tillits til verkunarmátans, og án tillits til, hvort fiskurinn er veiddur frá skipum, sem eiga heima á Íslandi, eða eru gjörð út frá öðrum stöðum, þegar þau þó eru höfð til fiskiveiða á Íslandi, og afli þeirra er verkaður þar á einn eða annan hátt. Um hina síðustu breytingu á tilskipuninni frá 1868 skal þess þar hjá getið, að lestagjald það, sem skip, gjörð út annarstaðar frá, kynnu að hafa greitt fyrir vörur fluttar til landsins eða frá, virðist notkun skipanna til fiskiveiða óviðkomandi.

Þar sem alþingi þar næst hefir stungið upp á, að staflíðnum b í 1. grein sé breytt svo, að gjald þetta að eins sé greitt af hákarlslýsi, en ekki af öðrum lýsistegundum, og eptir sama hlutfalli af hákarlslífur, og jafnframt að að eins skuli goldið fyrir heilar tunnur, þá eru stiptsyfirvöldin alþingi samdóma, að svo miklu leyti, sem það vill undan skilja þær fisktegundir, sem goldið er af eptir staflíðnum a í 1. grein tilskipunarinnar, frá gjaldi af lýsinu, sem er nokkurs konar auka-arður af fiski þessum, en hafa ekki getað fundið neina ástæðu til að miða gjald það, sem hér ræðir um, við hákarlslýsið eitt, því líka eru aðrir fiskar, sem mestur arðurinn af er af lýsinu, og því ekki eru hafðir til annars en ná úr þeim lýsinu. Stiptsyfirvöldin geta heldur ekki mælt með þeirri uppástungu, að gjald sé lagt á hákarlslífrina, áður en hún er brædd og með því gjörð að verzlunarvöru.

Þar sem alþingi enn fremur hefir stungið upp á þeirri breytingu við 2. grein tilskipunarinnar, að gjaldið annaðhvort skuli greitt í peningum eptir meðalverði á hvoru um sig, fiski og lýsi, í verðlagsskrá hvers árs, ellegar í fiski og lýsi á landsvísu, hafa stiptsyfirvöldin ráðið frá þessari ákvörðun, af því lækna sjóðurinn missir miklu meir við að koma gjaldeyri þessum í peninga, en gjaldendur vinna við þessa tilhögun. Það er vonandi, að peningaekla sú, sem nú er, og sem einkum kemur af því, að kaupmenn eru ófúsir að kaupa af landsbúum fyrir annað en varning þann, sem þeir flytja til landsins, verði að eins um stundarsakir, og það getur, jafnvel eins og nú stendur, ekki orðið nokkrum gjaldanda torvelt að fá svo mikla peninga, sem til gjaldsins gengur, því þegar hann leggur inn hjá kaupmanninum, sem hann verzlur við, getur hann áskilið sér, að fá að minnsta kosti svo mikið borgað í peningum. Það kemur og hér til greina, að meðalverð verðlagsskráanna á þessum tveimur vörutegundum er jafnaðarlega lægra en verzlunarverð,

svo það verður meiri hagur fyrir gjaldendur að greiða gjaldið í peningum en í aurum.

Stiptsyfirvöldin gátu heldur ekki fallizt á uppástungur alþingis um, að hreppstjórar skuli heimta gjaldið, og að svo miklu leyti sem það er borgað í fríðu, fái $\frac{1}{6}$ alls gjaldsins fyrir að koma því í peninga. Það virðist að sýslumenn eigi að hafa gjaldheimtu þessa á hendi, bæði af því þeir taka móti öllum öðrum opinberum sköttum og gjöldum, og af því það er nauðsynlegt, að hafa nokkurn veginn tryggilega tilsjón með gjaldheimtunni á hverjum stað; það virðist heldur ekki rétt aðferð, að vilja bæta kjör hreppanna á kostnað lækna sjóðsins, og þessi umboðslaun væru líka í sjálfu sér allt of há.

Þar á móti gátu stiptsyfirvöldin aðhyllt uppástungu alþingis um rétt eiganda til, áður en hásetar skilja við skip, að láta kyrrsetja svo mikið af afla þeirra, sem svarar til þess, sem hver, er hlut tekur af skipi, á að greiða, um leið og þess skal getið, að uppástunga þessi gjörir annars enga breytingu í 3. grein tilskipunarinnar, sem og ákveður, að gjaldið skuli greitt af eigendum bátanna eða skipanna, en að greiðandi hafi rétt til endurgjalds af öllum þeim, er hlut taka af skipi því, að hlutfalli réttu, og einungis að svo miklu leyti, sem eigandi eða eigendur bátanna eða skipanna ekki eiga heima í hreppnum, er það skylda formannsins að greiða gjaldið í þeirra stað.

Einnig hafa stiptsyfirvöldin mælt fram með þeirri uppástungu alþingis, að gjaldið skuli heimt saman við lok hvers árs, í staðinn fyrir tímabilið frá 12. maí til sama dags á næstkomanda ári, þar það er í suðuramtinu einu, að 12. maí hefir nokkra verulega þýðingu fyrir fiskiveiðarnar, og það er jafnframt of skammt frá þessum degi til manntalsþinganna, til þess að skrár þær, sem heimta á gjaldið eftir, geti komizt svo tímanlega til sýslumanna, að þeir geti fengið tíma til að rannsaka þær og hafa eptirlit með þeim, eins og þörf er á, áður en hann heimtar gjaldið eftir þeim á manntalsþingunum; hér kemur það líka til greina, að það ekki altíð yrði gjaldendum mögulegt til þess tíma að segja, hvað mikið lýsi hann hefir fengið, því lýsið er ekki brætt, að minnsta kosti af miklum hluta vertíðaraflans, fyrir 12. maí.

Loksins hafa stiptsyfirvöldin vakið athygli á því, að það hefir komið fram, þegar beita hefir átt tilskipuninni 1868, að í hana vanta nægilegar ákvarðanir, þegar það kemur fyrir, að gjaldendur

ekki þykjast færir um að segja, hve mikill aflinn er, sem gjaldið skal greiða af. Árið sem leið hafa yfirvöldin verið neydd til, þegar tilskipuninni skyldi fullnægt, annaðhvort að skipa hreppstjóra, líkt og viðgengst, þegar meun eru settir í tíund, að meta afla hvers einstaks, eptir að hafa útvegað svo nákvæmar skýrslur í þessu efni, sem auðið var, og svo leggja gjaldið á eptir þessu mati, ell-egar þá að láta málið koma til dóms, til að fá ákveðna upphæð afla hvers einstaks. Þar eð hin fyr greinda aðferð virðist haganlegri, hafa stiptsyfirvöldin stungið upp á, að ákvörðun yrði tekin upp í frumvarp, sem kynni verða lagt fyrir þingið, svo heimild fengist fyrir henni að lögum.

Stiptsyfirvöldin hafa einnig, að undirlagi stjórnarinnar, skýrt frá því, sem gjört hefir verið, til að koma á ráðstöfunum þeim, sem skipaðar eru í tilskipuninni frá 1868. Þar eð það enn fremur hefir sýnt sig af skýrslum þessum, hve örðugt hefir veitt að framkvæma boð tilskipunarinnar einkum í suðuramtinu, þó að hún sé að öllu samhljóða uppástungu alþingis, virðist stjórninni, eptir því sem nú stendur á, að láta meg eptir ósk alþingis um laga-breytingu þessa, þó það sé í sjálfu sér ísjárvert, að breyta gjör-samlega lagaboði, sem ekki er nema tveggja ára, og þar eð stjórnin yfir höfuð hefir getað fallizt á skoðanir stiptsyfirvaldanna um fyrir-komulag þessa máls, hefir úrskurður konungs verið fenginn fyrir því, að leggja fyrir alþingi lagafrumvarp það, sem hær er prentað að framan og sem byggt er á skoðunum þeim, sem hær hafa verið teknar fram.

XI. Frumvarp

til tilskipunar handa Íslandi um friðun á laxi.

1. grein.

Frá 1. septbrm. til 20. maím. má ekki veiða eða deyða á nokkurn hátt lax í ám, árósum eða öðrum straum-vötnum, fjörðum, eða fyrir sjávarströndum, nè heldur við hafa, leggja eða liggja láta veiðivèlar fyrir lax.

2. grein.

Á öðrum tíma árs skal það enn fremur bannað frá náttmálum á laugardegi til miðnættis sunnudagskvöldið næsta eptir, að við hafa eða leggja veiðarfæri eða veiðivèlar fyrir lax, eða láta vèl-arnar liggja, nema þær sèu þannig fastar, að þær verði eigi tekn-
ar upp án stórskemmda. Þá mega þær kyrrar vera, ef auð op eru á þeim, er gangi frá botni og upp úr vatninu, þannig að op, sem að minnsta kosti sè 2 ál. á breidd, verði fyrir hverjar 20 ál. af lengd vèlarinnar fram í vatnið.

3. grein.

Hvergi, þar sem lax gengur, má við hafa lóðir, eða önnur þess konar veiðarfæri, er náð verði með smálaxi. Enn fremur skal það bannað, að hafa til laxveiðar stingi, krókstjaka, slaghnalla, snörur, voð með járnfesti til að halda henni niðri eða neins konar blýs. Í fjörðum og fyrir framan árósa má ekki við hafa nokkra veiðivèl, sem geti hindrað laxinn frá að ganga upp í árnar, eins og það hvervetna er bannað á nokkurn hátt að fæla lax frá að ganga upp í ár eða önnur straumvötn, eða upp eptir þeim.

4. grein.

Þar sem laxveiði er, má ekki hafa til veiðiskapar net eða önnur riðin veiðarfæri með minni möskvum en svo, að 2 þumlungar sèu millum hnúta, og möskvinn allt í kring 8 þumlungar, og sè mælt, er möskvinn er votur, og heldur ekki leggja netin á þann hátt, að laxinn komist ekki gegnum möskvana.

Á laxakistum og öðrum föstum veiðivélum fyrir lax skulu gríndurnar vera með spelum, sem standa beint upp og niður, og skal millibilið milli spelanna vera að minnsta kosti $1\frac{3}{4}$ þumlungur.

5. grein.

Í ám, árkvísllum, árósum eða vatna-ósum eða öðrum straumvötnum, sem lax gengur í, má ekki við hafa lagnet nè aðra fasta veiðivél nè garða, sem nái lengra út frá bakkanum en yfir helming vatnsfarvegarins, þegar vatn er sem minnst í honum. Ef settir verða garðar eða þess konar veiðivælar frá báðum bökkum, skulu vera opin göng millum garðendanna, þar sem áin er dýpst, er nemi $\frac{1}{10}$ hluta allrar vatnsfarvegs-breiddarinnar; þó skulu göngin aldrei þurfa að vera víðari en 40 fet, en ekki mega þau vera mjórri en 3 fet. Botninn í göngunum skal vera jafnlágur vatnsfarveginum, eins og hann er ofan og neðan stíflu, og skulu hliðarnar á göngunum liggja jafnlínis með straumstefnunni í ánni, þar sem stíflan er.

6. grein.

Enginn má hafa á boðstólum, kaupa eða taka á móti laxi, sem hann veit að veiddur er á friðunartíma þeim, sem ákveðinn er í 1. grein. Eigi heldur má nokkur, hvort sem það er á friðunartímanum eður ei, hafa á boðstólum, kaupa eða taka á móti laxi sem er styttri en 8 þumlungar.

7. grein.

Brot gegn þessari tilskipun skal varða sektum frá 1—50 rd., og skal sá, sem sekur er, þar að auki hafa fyrirgjört veiðinni eða andvirði hennar. Ólögleg net og önnur veiðarfæri skulu upptæk, og ólöglegir garðar eða þess háttar vèlar óhelgar fyrir broti. Hafi hlutaðeigandi að auk spillt veiðinni fyrir þeim, er fyrir ofan búa, skal hann bæta þeim skaðann eptir óvilhallra manna mati. Þriðjungur af sektunum og af andvirði hinnar ólöglegu veiði eða veiðarfæra skal falla til uppljóstrarmannsins, en hitt sem eptir er, rennur í landssjóð.

8. grein.

Með mál um afbrigði gegn tilskipun þessari skal farið sem

opinber lögreglumál. Sök skal niður falla, þegar sá seki við birtingu stefnunnar undirgengst, að borga sekt þá, er dómari hefir stungið upp á innan takmarka þeirra, sem sett eru í 7. gr., og greiðir sekt þessa og málskostnað að auki áður 3 sólarhringar líði.

Gjörð þessa skal dómari bóka í dómsbókinni svo fljótt sem verður um leið að stefnan er lögð fram.

9. grein.

Um sakarfyrning skal farið eftir því, sem fyrir er mælt í 67. grein í hinum íslenzku hegningarlögum.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Frá alþingi 1867 kom bænarskrá um, að frumvarp, sem þingið hafði samið, til tilskipunar um friðun á laxi á Íslandi mætti allramildilegast verða staðfest; bænarskrá þessi fór í því verulega fram á, s u m p a r t að laxveiði að eins verði leyfð á vissum tíma árs, s u m p a r t einnig að friða smálax á veiðitímanum með því, að hanna þess konar veiðivælar, sem til þess eru ætlaðar að veiða með bæði stóran og smáan fisk, s u m p a r t að endingu að hanna, að byrgja með ölln vatnsföll þau, þar sem lax gengur.

Þegar konungsfulltrúi sendi bænarskrá þessa, lét hann í ljósi, að sér fyndist, að frumvarpið yfir höfuð ætti vel við, en stakk upp á því, að stjórnarráðið leitaði álita bæði hjá amtmönnum og hjá reyndum mönnum á Íslandi, og gjörði síðan hinar nákvæmari ráðstafanir til, að frumvarpið óbreytt eða með breytingum yrði gjört að lögum, eða, ef það þætti vera óráðlegt, legði fyrir alþingi nýtt lagafrumvarp um hið sama efni.

Stjórnarráðið bauð síðan amtmönnum í vesturamtinu og í norður- og austuramtinu að segja álit sitt um málið. Hinn fyr nefndi amtmaður þóttist, eftir að hann hafði leitað álita hjá reyndum mönnum í amtinu, geta mælt með frumvarpinu með nokkrum breytingum, en amtmaðurinn í norður- og austurumdæminu ræð með öllu frá því, að fallast á frumvarpið, sem væri búið til eftir útlendum lögum án tilhlýðilegs tillits til, hvernig hagar til á Íslandi, og stakk upp á því, að sett yrði nefnd, og kvaddir í hana menn, sem reyndir væru í þessum efnum, og æðir lagamenn,

til þess að útvega skýrslur frá hinum ýmsu hêruðum, þar sem laxveiði er við höfð, og síðan húa til frumvarp til tilskipunar um friðun á laxi. Stjórnarráðið áleit, að gefa ætti stiptamtmannum á Íslandi kost á, að kynna sér þessar skýrslur, og var þar að auki skorað á hann, að gjöra þær athugasemdir, er honum fyndist ástæða til, einnig um uppástungu amtmannsins í norður- og austuramtinu um, að setja nefnd. Stiptamtmanni þótti ekki næg ástæða til þess, að taka þessa uppástungu til greina, og gat hann einkum þess, að á alþingi 1867 mundi hafa verið allur þorri þeirra manna, sem, eptir því sem gjörist á Íslandi, hefðu þekkingu til laxveiði, og að það atvik, að málinu þá var hreift, muni að líkindum hafa komið því til leiðar, að þingmenn, er málið aptur verður lagt fyrir þá, hafi notað millibilið, til þess að útvega sér allar þær skýrslur um laxveiði, sem hægt er að fá, svo að þingið sjálft muni hafa eins mikla greind á málinu, og við má búast, þó nefnd væri sett á Íslandi. Stiptamtmaður stakk því næst upp á fleiri breytingum á frumvarpi alþingis, auk þeirra, sem vesturamtið lagði til, og hefir hann haft sér til stuðnings álit frá manni í suðuramtinu, sem er reyndur í þessu efni.

Eptir að stjórnarráðið að endingu enn hafði gefið birkidómara Fiedler, sem stjórnin hefir sér til ráðaneytis um fiskiveiðamál, kost á, að segja álit sitt um málið, var lagafrumvarpið að framan samið, og er frumvarp alþingis haft til undirstöðu, og það tillit tekið, sem með þarf, bæði til allra þeirra álita, sem nefnd eru að framan, og einkum til hinna norsku laga um friðun á laxi og sjóurriða, 23. maí 1863, og hefir stjórnarráðið verið stiptamtmanni samdóma í því, að það mundi naumast vera næg ástæða til, að skjóta málinu enn á frest, til þess að fá álit nefndar um það.

Þess skal enn getið, að stjórnarráðið eptir öllu því, sem það hefir haft fyrir sér, hefir ekki getað betur séð, en að ástæða væri til þess eins á Íslandi, og hvervetna annarstaðar, þar sem settar hafa verið takmarkanir á laxveiði, að láta þessar takmarkanir gilda jafnt um veiði sjóurriða og laxa í þrengri merkingu, en með því bæði laxinn og sjóurriðinn í almennu máli eru kenndir við lax í víðari merkingu þessa orðs, hefir eigi þótt næg ástæða til, að nefna sjóurriðann sér í lagi, hvorki í fyrirsögn lagaboðsins, nè í hinum einstöku greinum þess; að öðru leyti skal um það, er þær hafa inni að halda, geta þess, sem hér fer á eptir.

1. grein

er samhljóða samsvarandi grein í frumvarpi alþingis; það hefir að eins verið leitast við, að gjöra það nokkuð einfaldara, þar sem talin eru upp þau vötn, sem bannið nær til, og skal um þetta getið þess, að því hefir verið sleppt að nefna «stöðuvötn», sökum þess að lax og sjóurriði að eins ganga í þau vötn, sem ná til hafs, og virðast þau því ganga inn undir orðin «önnur straumvötn». Þess skal þar að auki getið, að það hefir þótt óþarft, að taka upp nokkra ákvörðun, sem sè samsvarandi 2. grein í alþingisfrumvarpinu, sem fór fram á, að veiða mætti lax á öðrum tíma árs, með þeim takmörkunum, sem nefndar voru í greinunum þar á eptir.

Um 2. grein.

Þar sem grein þessi að öðru leyti er samsvarandi 3. grein í alþingisfrumvarpinu, hefir það með tilliti til skilyrðanna fyrir því, að fóst veiðivæl megi vera kyrr á sunnudegi, þótt réttast, að heimta færri og stærri op, en þingið hefir stungið upp á, þar sem vatnið þá rynni með meiri hraða, og laxinn yrði fúsari til að ganga gegnum opin á þeim tímum, sem á hverri viku eru ætlaðir til þess, að laxinn geti gengið fyrirstöðulaust upp eptir ám og öðrum vatnsföllum.

Um 3. grein.

Þar sem 4. grein í alþingisfrumvarpinu að eins nefnir lóðir, hefir það þótt við eiga, að í þessari grein sèu talin svo ítarlega, sem unnt er, öll þau veiðarfæri, sem ekki má við hafa, til þess að komast hjá að láta nýtt lagaboð út ganga, ef eitthvað vantaði.

Birkidómari Fiedler saknaði í frumvarpi alþingis ákvörðunar, sem skyldi miða til þess, að koma í veg fyrir þá miklu hættu, sem af því getur leitt, að skafa botninn eða róta honum upp á þeim stöðum í straum-vötnum, sem vel eru fallnir fyrir laxinn til að gjóta þar og klekja upp afkvæmi sínu, það er að segja á þeim stöðum, þar sem grynna er, og minni straumur, og stór mól eða smágrjót á botninum, þar sem hrognin og afkvæmið gætu falizt á milli steinanna og undir þeim og haft bæli þar. Ef hær er við haft fyrirdráttarnet, einkum þess konar, sem járnfesti er á, til þess að halda því niðri, mundi það valda miklum skemmdum á hrognum, sem lögð eru, og gæti einnig ollað því, að góður hrognlagningarstaður gjöreiddist. Samkvæmt þessum athugasemdum hefir

það þótt rættast, af því að örðugt er, að tákna þá staði, sem í hlut eiga, að banna með öllu, að hafa við voð eða fyrirdráttarnet, sem sèu þannig úr garði gjörð og getið var um. Álit þau, sem fengizt hafa hjá reyndum mönnum, og mest kveður að, eru samhljóða í því, að það sè nauðsynlegt, að banna beinlínis að hafa við í fjörðum eða fyrir ár-ósum veiðivælar, sem gætu hindrað laxinn frá því, að ganga upp í árnar. Þar sem það hefir þótt eðlilegast, að bæta við bann þetta þeirri almennu ákvörðun í 8. grein alþingisfrumvarpsins um, að ekki megi á nokkurn hátt fæla lax frá að ganga upp í eða upp eptir ám, hefir aptur á móti þótt eiga að sleppa í frumvarpinu þeirri ákvörðun, sem alþingi hafði sett á sama stað um, að það skuli heimilt að skjóta og fæla burtu seli í laxám og ár-ósum sökum þess, að fleiri af álitum þeim, sem fengizt hafa frá reyndum mönnum, hafa verið beinlínis á móti þessu, einkum vegna þess, að sú talsverða breyting, sem með þessu yrði á gildandi veiðilögum, virðist að hafa því nær enga þýðingu til þess að ná tilganginum með þessu lagaboði í samanburði við önnur friðunarmeðul.

Um 4. grein.

Þar eð það að því leyti, er snertir einstök vötn, þar sem silungsveiði er mjög arðsöm, en lítið fæst af laxi, kynni að vera hart, að banna að hafa við net með minni möskvum, en fyrir skipuð eru til laxveiði, var stungið upp á því í 5. grein alþingisfrumvarpsins, að hlutaðeigandi amtmaður mætti leyfa, að hafa við smáriðnari net, þegar það verður sannað, að slík veiðiaðferð sè mjög arðsöm fyrir hlutaðeigendur og eigi skaðvæn fyrir laxgönguna. Amtmaðurinn í vesturamtinu hefir mælt það á móti þessu, að tilgangi þeim, að efla silungsveiðina, yrði ekki náð með skilyrði því, sem alþingi hefir sett, þar eð það væri ekki hægt að sanna, að það sè óskaðvænt fyrir laxinn að hafa netin, þar sem hann gengur, svo smáriðnin, að smálax geti ekki komizt í gegnum möskvana, og hefir hann því gjört uppástungu, sem stiptamtmaður hefir fallizt á, um, að friða skuli lax einungis á þeim stöðum, þar sem laxveiði er við höfð, og að hlutaðeigandi amtmaður megi leyfa að hafa við smáriðnari net, en ella, þar sem lítil er laxveiði, og það þar að auki verður sannað, að silungsveiði sè mjög arðsöm.

Eptir skýrslum þeim, sem stjórnarráðið hefir útvegað um þetta efni, meðal annars einnig frá náttúrufróðum merkismönnum, hefir

stjórnin komizt til þeirrar niðurstöðu, að það þótti ekki ráðlegt, jafnvel þó eigi væri tekið tillit til hionna miklu vandkvæða, sem mundi verða við framkvæmdina á slíkri ákvörðun, að taka hana upp í lagaboð það, sem út á að ganga. Þar sem það nefnilega hefir fyrir augum, að koma í veg fyrir, að laxveiði minnki eða jafnvel eyðist, og það eptir vitnisburði reyndra manna er því nær ómögulegt, að greina lax- og sjóurriðaungana á vissu vaxtarskeiði þeirra frá silungi (lækjarurriða), væri það með öllu gagnstætt tilgangi lagaboðsins, silungsveiðinni í hag, að gjöra undantekningar frá hinum almennu friðunarákvörðunum laxveiðinni til handa að því, er snertir öll þess konar vötn, þar sem lax- og sjóurriði yfir höfuð ganga, það er að segja, vötn, sem með einhverju móti eru í sambandi við sjó. Aptur á móti getur ekki neitt verið því til fyrirstöðu, að veiða með hverju móti, sem vera skal, silung — sem aldrei leitar til sjávar —, í þeim vötnum, er enginn lax nè urriði geta gengið í úr sjó eptir því hvernig láttað er landslaginu; en um þetta þarf eigi að gjöra beinlínis ákvörðun, eptir því hvernig 1. grein er samín.

Í fyrsta lið þessarar greinar hefir því verið haldið, sem stungið er upp á í 5. grein alþingisfrumvarpsins um, hve smáir möskvar á laxanetum megi vera að minnsta kosti (2 þumlungar milli hnúta, eða 8 þumlungar allt í kring, þegar möskvinn er votur), en í öðrum lið greinarinnar hefir verið breytt út af því, sem fyrir er mælt í 6. grein tæðs frumvarps um, að eigi megi vera styttra milli rimanna á fastri veiðivæl með grind en $2\frac{1}{2}$ þumlungur, þar eð þessi síðari ákvörðun er ekki samkvæm hinni fyrri. Jafnframt og þeirri skoðun er fylgt, að rimarnar í grindinni skuli standa jafnhliða upp og niður — en það snið er bezt lagað til veiði eptir vitnisburði reyndra manna, þar eð grind með jafnstórum ferstrendum opum bæði mun verða fyrir meiri vatnsþyngslum, og þolir minni áreynslu —, er jafnvel ástæða til að láta vera skemmra milli rimanna en möskvahnútanna; því þegar lax, sem t. d. er 2 þumlungar á þykkt frá síðu til síðu, gengur í net með möskvum, sem eru 2 þumlungar á hvern veg, getur hann ekki, komizt í gegnum sökum þess að hann er stærri frá hrygg til kviðar, en aptur á móti á hann hægt með að komazt út milli rima, sem 2 þumlungar eru á milli. Samhljóða því, sem fyrir er um mælt í hinum norsku lögum um friðun á laxi og sjóurriða, 4. grein., er hér því ákveðið, að millibilið milli rima, sem standa

beint upp og niður, geti verið $\frac{1}{4}$ þumlungi minna, en milli möskvahnútanna.

Um 5. grein.

Þar sem alþingi hefir álitð í 7. grein frumvarps síns, að þriðjungur vatnsfarvegarins skuli vera opinn, svo lax geti gengið fyrirstöðulaust, þá virðist þessi ákvörðun, sem ekkert í fyr nefndum norskum lögum samsvarar, draga heldur mikið taum þeirra, sem veiði eiga ofar við ána, á kostnað þeirra, sem neðar búa. Svo mikla takmörkun þarf varla til friðunar á laxi, og stjórnarráðið hefir því, þegar greinin hér var samin, samkvæmt uppástungu stiptamtmanns, sem var byggð á álit manns, sem er reyndur í þessum málum, tekið sérstaklegt tillit til hinna ensku laxalaga 8. ágúst 1861, og virðast þau í þessu tilliti að eiga vel við og vera nægileg.

Um 6. grein.

Þar sem þessi grein að öðru leyti er samhljóða 10. grein í alþingisfrumvarpinu, er bannið á móti því að hafa falan lax, kaupa eða taka við laxi, sem er minni en ákveðið er, eptir uppástungu stiptamtmanns og samkvæmt hinum áður nefndu norsku lögum látið vera komið undir því, hve langur laxinn sè, er það virðist langt um hægra með sjónhendingu að sjá það, en hvað þykkur hann er.

Hér þykir eiga við að geta þess, að stjórnarráðinu hefir ekki fundizt að taka ætti upp í frumvarpið 9. grein alþingisfrumvarpsins, annaðhvort eins og hún er, eða með þeirri nákvæmari ákvörðun, sem amtmaðurinn í vesturamtinu hafði stungið upp á, að það skyldi vera komið undir beiðni hlutaðeiganda, hvort friðlýsa skyldi. Þar eð lagaboðið, sem ætlazt er til að út gangi, einmitt er byggt á þörfum alls samfélagsins og ekki einungis á því, sem er til gagns fyrir hvern einstakan mann, sem hefir veiðiréttindi á einhverjum stað, mundi það beinlínis vera tilgangi lagaboðsins til fyrirstöðu, ef friðunin væri látin vera komin undir beiðni þeirra, sem eiga veiðina. En án þessarar takmörkunar væri boð um friðlýsing bæði óþarft og gæti ollað misskilningi, þar eð ákvörðunum lagaboðsins skal fram fylgja skilmálalaust.

Um 7. grein

er samsvarandi 11. og 12. grein alþingisfrumvarpsins. Þó hefir verið haldið, að sleppa ætti ákvörðuninni um aukasekt fyrir hvern þann lax, sem veiddur er ólöglega, sem er svo miklum vandkvæðum bundinn í framkvæmdinni, og í stað þess hækka hina almennu sekt til 50rd.; sömuleiðis hefir það þótt réttast, að láta þann hluta sektanna o. s. fr., sem ekki fellur til uppljóstrarmannsins, renna í lanssjóðinn.

Um 8. og 9. grein.

Hin fyrri af þessum greinum er að mestu leyti samsvarandi 13. grein alþingisfrumvarpsins, og báðar er þær að öllu samhljóða 13. og 14. grein í frumvarpinu til tilskipunar handa Íslandi um sildarveiði með nót.

XII. Frumvarp

til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla á Íslandi.

1. grein.

Svo fljótt sem því verður við komið, skal stofna einn eða fleiri búnaðarskóla í hverju amti á Íslandi, sem skulu vera fyrirmynd í því, sem snertir landbústjórn, jarðyrkju og kvikfjárrækt; þar skulu og ungir menn geta fengið hina nauðsynlegu verklegu og bókfræðislegu menntun í þeim greinum, sem nefndar voru.

2. grein.

Dómsmálastjórnin skal gjöra hinar nákvæmari ákvarðanir um fyrirkomulag skólanna og stjórn þeirra, eptir að hún um það efni er búin að bera sig saman við amtmann þann, sem í hlut á. Þegar amtmaður býr til uppástungur þær um þetta efni, sem þörf er á, skal hann kveðja sér til ráðaneytis tvo þjóðkjörna alþingismenn, jarðyrkjufróðan mann og reyndan og hygginn bónda.

3. grein.

Til þess að borga með kostnaðinn við búnaðarskóla hvers amts, má fyrst um sinn á ári hverju jafna niður á allar jarðir í því amti í mesta lagi $1\frac{1}{2}$ skilding á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók.

4. grein.

Gjald þetta skal ábúandi jarðar hvernar greiða, og skal sýslumaður heimta það á manntalsþingum hvert ár. Dómsmálastjórnin ákveður, hvenær fara eigi að heimta gjaldið í hverju amti.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Eptir að alþingi 1863 hafði látið uppi álit sitt um frumvarp, sem fyrir það hafði verið lagt, til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla á Íslandi, og þar að auki látið í ljósi skoðun sína um fyrir-

komulag og skipan skólanna, og stungið upp á, hverjar jarðir skyldi taka til þess að setja þar skólana, og að endingu farið þess á leit, að kostnaðurinn til þess að koma þeim á fót í fyrstu, — en ráð var gjört fyrir, að hærumbil 4,000 rd. mundu ganga til hvers skóla —, yrði veittur úr ríkissjóðnum að láni móti 6 % í árlega leigu og afborgun skuldarinnar á 28 árum samfleyttum, — var leitað álita amtmanna um nefndar uppástungur, einkum um það atriði, á hverjum jörðum best mundi hent að setja skólana. Sú raun varð þá á, að ekki var hægt, eins og þá stóð á, að fá til kaups hentuga sjálfseignarjörð í suður- og vesturumdæminu með viðunanlegum kjörum, og að heldur ekki var til taks nein konungsjörð, sem höfð yrði til þessa. Í norður- og austuramtinu hefði það aptur á móti ekki verið bundið neinum örðugleikum, að finna hentuga jörð til þess að stofna þar búnaðarskóla, en með því að stjórnin sá sér eigi fært, eins og þá var hátað fjárhagnum, að fá samþykki ríkisþingsins til þess að útvega slíka jörð, og til þess, að það lán, sem með þyrfti í þessu skyni, yrði veitt, varð að fresta að koma málinu lengra áleiðis fyrst um sinn, eins og alþingi mun kunnugt af konunglegri auglýsing 31. maí 1867.

Þessar tálmanir fyrir því, að koma málinu áleiðis, eru nú horfnar, eptir að lög um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, 2. janúar þ. á., eru útgengin, og hefir stjórnarráðinu fundizt meiri hvöt til þess, að íhuga málið á ný fyrir þá sök, að bænarskrá kom frá alþingi 1869 um styrk til þess að stofna fyrirmyndarhú í Húnavatnssýslu.

Reyndar er þessi bænarskrá komin úr einstökum stað á landinu, en samt sem áður virðist hún að votta, að menn framvegis finni, að þörf sé á, að stofnaðir verði búnaðarskólar á Íslandi. Á hinn bóginn er það augljóst, að það nægir ekki, að koma þessu máli í lag í einni sýslu, og taka sérstaklegt tillit til þess, hvernig þar hagar til, heldur verður að reyna til, að koma þessu málefni, sem má álita mikilsvarðandi fyrir allt landið, fyrir samkvæmt almennum grundvallarreglum. Konungsfulltrúi hefir því einnig í álitsskjali sínu um bænarskrá þessa mælt með því, að fyr nefnt frumvarp, sem lagt var fyrir alþingi 1863, nú skyldi ganga út sem lög með þeim breytingum, sem þingið stakk upp á, sem þó ætti að laga nokkuð; en stjórnarráðinu hefir þótt réttara, að gefa alþingi kost á fyrst að íhuga málið á ný, þar eð svo

langur tími er liðinn síðan þingið hafði nefnt frumvarp til meðferðar.

Stjórnarráðið hefir því látið búa til nýtt frumvarp um fyrirkomulag þessa máls, og er frumvarpið í öllum verulegum greinum samhljóða því, sem lagt var fyrir 1863, en þó er tekið sérstakt tillit til þeirra breytinga, sem þingið stakk upp á, og einkum til þeirrar uppástungu, að jafna megi niður allt að 1½ sk. á hvert jarðarhundrað til þess að borga kostnaðinn við stofnun þessara skóla, og verður með því upphæð gjaldsins í mesta lagi 444 rd. 54 sk. fyrir suðuramtið, 319 rd. 58 sk. fyrir vesturamtið og 591 rd. 36 sk. fyrir norður- og austuramtið. Þar sem 2. grein frumvarpsins samt er orðuð nokkuð öðruvísi, en alþingi hefir stungið upp á, kemur þetta til af því, að það, til þess að innbyrðis samkvæmni yrði til leiðar komið, varð að álíta hagfelld, að áskilja dómsmálastjórninni, að gjöra endilega ákvörðun um fyrirkomulag og stjórn skólanna, eptir að búið var samkvæmt tillögum alþingis að útvega uppástungur þær um þetta efni, sem með þarf, hjá yfirvöldunum á Íslandi á þann hátt, sem alþingi hefir stungið upp á.

XIII. Frumvarp

til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja.

Foreldrar heyrnar- og mállausra barna og aðrir, sem ber að annast um uppfóstur þeirra og kennslu, skulu vera skyldir til að sjá um, að öllum slíkum börnum, ef þau eru hæf til náms, og hafa náð nægum aldri til þess, verði komið til kennslu á hinu konunglega heyrnar- og málleysingja-skóla í Kaupmannahöfn, nema því að eins að þeir sanni, að sèð verði um kennslu þessara barna á annan hátt, sem stiptsyflrvöldin álíta nægilega tryggan.

Kostnaðinn við kennslu og útbúnað barnanna, og ferð þeirra til einhverrar kennslustofnunar skal greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, ef barnið sjálft eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Alþingi 1869 hefir í þegnlegri bænarskrá, sem borizt hefir kirkju- og kennslustjórninni, meðal annars farið þess á leit, að það verði gjört að skyldu, að senda alla heyrnar- og málleysingja annaðhvort til þeirrar kennslu, sem er stofnuð á Íslandi fyrir heyrnar- og málleysingja, eða þá, ef hlutaðeigendur heldur æskja þess, til heyrnar- og mállausra-skólans í Kaupmannahöfn, undir eins og þeir hafa náð nægum aldri (10—20 ára) til að njóta kennslu, og að þeir hær eptir verði ekki sendir til kennslu á nefndan skóla á opinberan kostnað, nema því að eins að forráðamenn þeirra vilji sjálfir greiða það, sem keunslan með þessu móti verður dýrari. Þingið hefir um þetta efni bent til þess, hversu áriðandi það sè, að öll heyrnar- og mállaus börn geti öðlazzt uppfræðingu í hinum kristilegu trúarlærdómum, og að öðru leyti fengið slíka menntun, er gjöri þau að nýtum meðlimum mannfélagsins, en jafnframt hefir þingið lagt það til, að veita ætti þeim þessa kennslu á Íslandi, til þess að spara þann kostnað, sem af því flýtur að börn sèu send til Danmerkur, ef ekki hlutaðeigendur, eins og áður er sagt, sjálfir vilja greiða hann.

Konungsfulltrúi hefir í álitsskjali sínu um fyrnefnda bænarskrá mælt með þessari uppástungu þannig, að það verði gjört forráðamönnum heyrnar- og mállausra barna, eða, ef þeir eru ekki færir um að láta til kostnaðinn til þess, hlutaðeiganda sveitarfélagi að skyldu, að gjöra ráðstafanir til, að heyrnar- og mállausum börnum á tilteknu aldurs skeiði verði komið til kennslu annaðhvort á Íslandi eða í Kaupmannahöfn, ef ekki með öðru móti verði séð um uppræðingu þeirra.

Um þetta efni hefir stjórnarráðið leitað álita hjá amtmönnum um í norður- og austuramtinu, og í vesturamtinu. Þar sem amtmadurinn í norður- og austuramtinu hefir ráðið frá því, að taka uppástungu alþingis til greina fyrst um sinn, þangað til raun verður á um það, hver árangur verður af heyrnar- og málleysingjakennslu þeirri, sem fyrir skömmu er stofnuð á Íslandi, hefir amtmadurinn í vesturumdæminu álitit, að að eins ætti að gjöra heyrnar- og málleysingjakennsluna skilmálalaust að skyldu fyrir þau börn, sem annaðhvort sjálf eða forráðamenn þeirra hafa efni til, að borga kostnaðinn við kennsluna, en aptur á móti skyldi í hverju amti setja tiltekin takmörk fyrir tölu þeirra barna, sem á opinberan kostnað eigi að koma til kennslu, svo ekki leggist of þung byrði á hið opinbera. Teður embættismaður hefir þar að auki ráðið frá, að það yrði bannað, eins og alþingi hafði farið fram á, að senda heyrnar- og málleysingja til skólans í Kaupmannahöfn á opinberan kostnað, nema þeir sjálfir borgi það, sem það verður dýrara, og hefir hann um þetta efni tekið fram, að enn sé lítil reynsla fyrir því, að hve miklu leyti heyrnar- og málleysingjakennsla sú, sem stofnuð er á Íslandi, og að eins er bundin við einn einstakan mann, sé fær um að leysa af hendi ætlunarverk sitt, og við þetta bætist það, að hjá þessum manni er ekki kennd nein handvinna né iðn í eiginlegum skilningi, eins og á skólanum í Kaupmannahöfn, en það getur opt verið áriðandi fyrir heyrnar- og málleysingja að nema slíkt, þegar þeir sökum heilsuþrests eru ekki færir um að ganga í almenna bændavinnu.

Stjórnarráðinu hefir fyrir sitt leyti ekki getað annað fundizt, en að það sé æskilegt, að það verði gjört foreldrum heyrnar- og mállausra barna og öðrum, sem í hlut eiga, að þvingunarskyldu, eins og á sér stað í Danmörk samkvæmt opnu bræfi 11. apríl 1817, að sjá um, að þessi börn fái kennslu þá, sem með þarf. Aptur á móti þykir stjórnarráðinu það ekki heppilegt, að taka sérstaklegt

tillit í lagaboði því, sem með þarf um þetta, til heyrnar- og málleysingja-kennslu þeirrar, sem nú fæst á Íslandi, á meðan hún er bundin við einn einstakan mann, en á hinn bóginn þótti það sjálf-sagt, að ef heyrnar- og mállaus börn gætu fengið kennslu til hlítar á þennan hátt, þyrfti ekki að senda þau á hinn konunglega heyrnar- og málleysingja-skóla í Kaupmannahöfn.

Þar eð heyrnar- og mállaus börn á Íslandi, sem eru á þeim aldri, að þeim geti orðið kennt nokkuð, eru ekki mörg samkvæmt skýrslum þeim, sem stjórnarráðið hefir, og með því heldur ekki þarf ráð fyrir því að gjöra, að allir heyrnar- og málleysingjar þurfi að fá opinberan styrk til kennslu, virðist það ekki geta orðið þungbær byrði, sem lögð verður á jafnaðarsjóði amtanna með því að gjöra kennsluna að skyldu fyrir alla heyrnar- og málleysingja, og þess vegna hefir ekki þótt vera ástæða til, að setja takmörk fyrir tölu þeirra barna, sem má koma til heyrnar- og mállausra-kennslu á opinberan kostnað, eins og amtmaðurinn í vesturamtinu hefir stungið upp á.

Það hefir þótt réttast, að fela umboðsstjórninni á hendur, að ákveða, á hverju aldurs skeiði það eigi að gjöra heyrnar- og mál-lausum börnum að skyldu að taka kennslu, og einnig yfir höfuð að gjöra hinar nákvæmari ákvarðanir um það, hvernig haga skuli til kennslunnar; þess skal einnig getið, að þar sem hér er stungið upp á, að kostnaður sá, sem hér ræðir um, skuli greiddur af jafnaðarsjóði þess amts, sem í hlut á, ef hin heyrnar- og mállausu börn eða forráðamenn þeirra hafa ekki efni á að borga hann, þá er þetta samkvæmt uppástungu alþingis 1869, sem samþykkt er af hans hátign konunginum, og hefir þótt hæfa að taka það hein-línis fram, að kostnaðinn ekki að eins við kennslu barnanna, heldur einnig við útbúnað þeirra og ferðina til hlutaðeigandi kennslu-stofnunar skuli greiða á þennan hátt í stað þess, eins og áður, úr fátækra sjóðum hreppanna.

Að endingu skal því við bætt, að dómsmálastjórnin eptir til-efni þar til hefir látið í ljósi, að hún fyrir sitt leyti hefði ekki neitt á móti því, að leitast sé við, að koma málinu fyrir á þann hátt, sem hér er stungið upp á.

XIV. Frumvarp

til tilskipunar um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekretæra í hinum konunglega íslenska landsyfirrætti, Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti.

Öðrum yfirdómara og jústizsekretæra í hinum konunglega íslenska landsyfirrætti, Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti, skulu veittir 450 rd. úr hinum íslenska landssjóði í árleg eptirlaun frá 1. apríl. 1871.

ÁSTÆÐUR fyrir frumvarpi þessu.

Á öndverðu ári 1869 sendi stiptamtmaðurinn yfir Íslandi sem forseti í hinum konunglega íslenska landsyfirrætti skýrslu um ýmsa óreglu við réttinn; var þar sèr í lagi skýrt frá, að það vildi jafnaðarlega til, að rétturinn væri ekki settur á tilteknum tíma, og að í fleiri skipti hefði verið brotið á móti því, sem fyrir er mælt í tilsk. 3. júní 1796 um, að flýta tilbærilega fyrir málunum. Eins og hin fyrri óregla að mestu leyti var að kenna öðrum yfirdómara og jústizsekretæra, Benidikt Sveinssyni, sem, þegar hann fatlaðist frá að koma í réttinn, annaðhvort leiddi það með öllu hjá sèr, að segja til forfalla sinna, eða gjörði það í síðustu lög, átti hann sömuleiðis mestan þátt í hinni af óreglum þeim, sem kært var yfir, en um hana gat hæsta-rætti ekki ætíð orðið kunnugt. Þar eð álíta mátti, að það atvik, að yfirdómari Benidikt Sveinsson samkvæmt leyfi því, sem með konungsbræfi 14. maí 1808 fyrst um sinn var veitt dómendum í hinum íslenska landsyfirrætti, til þess að búa fyrir utan Reykjavík, hafði aðsetur sitt á jörð nokkurri 2 mílur frá kaupstaðnum, hafi ásamt öðru ollað hirðuleysi hans í fleiri tilfellum, og með því nefnt leyfi eptir því, sem nú hagar til, yfir höfuð eigi þótti við eiga framar, var leyfið samkvæmt þegnlegum tillögum dómsmálastjórnarinnar tekið aptur með konungsúrskurði 25. júní 1869, og samkvæmt því bauð stiptamtmaður yfirdómara Benidikt Sveinssyni að flytja til Reykjavíkur í fardögum 1870. Stjórnarráðið lét að auki stiptamtmann setja mjög alvarlega ofan í við

hann fyrir óreglusemi hans og hirðuleysi, og jafnframt var honum gefið í skyn, að ef hann aptur gjörði sig sekan að því, að vanrækja embættisskyldur sínar — og skyldi stiptamtmaður segja til þess —, gæti stjórnarráðið ekki leitt hjá sér að koma því til leiðar, að honum yrði vikið frá embætti.

Stiptamtmaður sendi þar á eftir sumarið 1870 skýrslu um, að yfirdómari Benidikt Sveinsson hefði ekki gjört neitt til þess að hlýðnast boði því, sem fyrir hann hafði verið lagt, að flytja til Reykjavíkur, og þá er stiptamtmaðurinn lét formanninn í yfirréttinum skora á hann, að segja til, hverju sætti, reyndi hann til að koma fram með nýjar viðbárur. Jafnframt þessu skýrði stiptamtmaður frá, að hann hafði tekið eftir því, er hann eitt skipti var í réttinum 8. dag júním. s. á., að atkvæðabók réttarins var ekki við í réttinum, og er hann eftir ítrekaða skipun hafði fengið bókina, kom það upp, að ekkert hafði verið í hana bókað frá 19. janúarm. 1861, það er að segja í yfir 9 ár, og er hann rannsakaði hinar aðrar gjörðabækur réttarins, hafði hann komið að því, að hirðulauslega hafði verið gengið frá dómsmálabókinni í fleiri greinum. Enn fremur tók stiptamtmaður það fram, að yfirdómari Benidikt Sveinsson seinasta árið tvisvar hafði verið dæmdur til sekta af hæsta-rétti fyrir drátt á útskriptum í aktarformi í sakamálum (dómar hæsta-réttar 11. oktbr. 1869 og 3. janúar 1870), að fyrir hæstarétti væri mál nokkurt, sem tekið hafði verið upp til dóms við yfirrétt 12. júlím. 1869, en fyrst dæmt í því 11. oktbrm. næst á eftir sökum dráttar yfirdómara Benidikts Sveinssonar á því að greiða dómsatkvæði sitt, að stiptamtið enn ekki væri búið að fá í fyrirskipuðu formi skýrslu um þau mál, sem hefðu verið fyrir landsyfirréttnum 1868, er yfirdómari Benidikt Sveinsson ætti að láta til, að hann aptur 1. dag marzm. hafði ekki komið í réttinn, án þess að segja til löglegra forfalla, er hann var farinn í langferð, og að hann sömuleiðis hafði fellt undan, að tilkynna formanninum í réttinum, að stefnt væri til að mál felli í rétt á vissum degi, svo að málið var ekki á réttarskránni fyrir þann dag. Við þetta bætti stiptamtmaður að því, er snertir breytni yfirdómara Benidikts Sveinssonar fyrir utan réttinn, því, að hann hafði verið dæmdur í 50 rd. sekt við undirréttninn fyrir það að hann hafði tekið rétt sinn sjálfur, svo hneyxli varð af, að hann ætti í sífelldum málaferlum bæði sökum þrætugirni sinnar og þess, að efna-

hagur hans væri kominn í ólag, og að hann þá hefði við ósæmlega málafærslu og undanbrögð.

Með nefndri skýrslu sinni sendi stiptamtmaður skjal frá formanninum í hinum íslenska landsyfirrætti um háttalag yfirdómara Benidikts Sveinssonar. Í því gat reyndar yfirrættar-formaðurinn þess, að Benidikt Sveinsson hefði seinasta árið bæði látið dómsatkvæði sitt og greitt af höndum útskriftir í tækan tíma, — en um það vísaði stiptamtmaður þó til þess, sem getið er um að framan, að fram var komið —, en lýsti því jafnframt yfir að það færi fjærri því, að háttalag Benidikts Sveinssonar að öðru leyti væri svo, sem æskilegt væri samkvæmt embættisstöðu hans, þar sem hann með hegðun sinni hefði rýrt mannorð sitt og traustið á sér sem dómara, svo það væri ekki að eins æskilegt, heldur einnig nauðsynlegt að breyting yrði á þessu. Bæði samkvæmt þessu og því, sem að öðru leyti var komið fram í þessu máli varð stiptamtmanni að þykja það sannað, að yfirdómari Benidikt Sveinsson bæði hafði gjört sig sekan í því, að vanrækja mjög embættisskyldur sínar, og að allt háttalag hans kæmi í bága við hina ábyrgðarmiklu og mikilsvarðandi stöðu hans, og hélt hann því þess vegna fast fram, að Benidikt Sveinssyni tafarlaust yrði vikið frá embætti, er hann yrði að bera kvíðboga ekki að eins fyrir því, að traust það á yfirrættinum, sem nauðsyn er á, að öðrum kosti mundi rýrna, heldur einnig að tign og álit stjórnarinnar á Íslandi gæti haft hneisu af, ef hótun stjórnarráðsins þeirri, er getið er að framan, væri ekki fram fylgt, þó yfirdómari Benidikt Sveinsson hefði ekki látið hana sér að kenningu verða.

Eptir öllu því, sem þannig var fram komið um háttalag yfirdómara og jústizsekretæra Benidikts Sveinssonar bæði í rættinum, og utan rættar, hlaut dómsmálastjórnin að álíta það skyldu sína, að gjöra þær ráðstafanir, sem með þyrfti, til þess að honum yrði vikið úr embætti, en með því að hann eptir því, sem getið er, ekki gat átt rétt til eptirlauna á venjulegan hátt, varð samkvæmt tilskipun fyrir Ísland 31. maí 1855, 6. grein, að gjöra ákvörðun með sérstöku lagabóði. Er búið var að semja um þetta mál við fjárhagsstjórnina, þóknaðist Hans Hátign konunginum samkvæmt tillögum dómsmálastjórnarinnar allra mildilegast að fallast á 19. ágúst. 1870, að víkja yfirdómara og jústizsekretæra Benidikt Sveinssyni frá embætti frá 1. degi októbr. s. á. þannig að ákveðið yrði um eptirlaun hans eins og getið er. Stjórnin lagði síðan fyrir ríkisþingið lagafrumvarp og skyldi eptir því veita Benidikt Sveins-

syni 450 rd. árleg eptirlaun frá nefndum degi; en eptir að lög 2. janúarm. 1871 um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu voru út gengin, var lagafrumvarpið tekið aptur, þar eð svo langur tími var liðinn, án þess að málið var á enda kljáð, að sá tími fór í hönd, að vald ríkisþingsins í slíku eptirlaunamáli væri á enda. Fyrir þessar sakir var látinn út ganga 1. aprílm. 1871 konungleg tilskipun til bráðabyrgða, sem er samhljóðandi frumvarpinu að framan, um eptirlaun handa embættismanni þessum, er vikið hefir verið frá embætti.

Að því er snertir upphæð eptirlaunanna, skal þess getið, sem hér fer á eptir. Embættin, sem annar yfirdómari og jústizsekretèri í opt nefndum rétti, voru með konungsúrskurði 12. apríl 1834 lögð saman í eitt, og var síðan hið sameinaða embætti veitt Benidikt Sveinssyni 5. maí 1859 með 950 rd. launum á ári úr ríkissjóðnum. Með lögum 19. janúar 1863 1. gr. A. um launaviðbót handa ýmsum embættismönnum á Íslandi voru þar að auki veittir honum 250 rd. í árlega launaviðbót fyrst um sinn, til þess launin gætu náð þeirri upphæð, sem stungið var upp á að byrja skyldi með í embættinu í frumvarpi því, sem lagt var fyrir 14. ríkisþingið, til laga um laun handa ýmsum embættismönnum á Íslandi. Samkvæmt grundvallarreglunum í þessu lagafrumvarpi, sem fylgt hefir verið í öllum fjárhagslögum, sem út hafa gengið síðan, hefir Benidikt Sveinssyni enn fremur verið veitt launaviðbót tvisvar með fjárhagslögnum 1864—65 og 1869—70. 200 rd. á ári í hvört skipti. Þótt fyr nefnd launaviðbót um stundarsakir eptir lögum 19. janúar 1863, 4. gr., eigi skuli reiknuð með til að finna út eptirlaunin, nema í því tilfelli, sem mælt er fyrir um í greininni að hlutaðeigandi embættismanni sökum þess að breytt yrði því fyrirkomulagi, sem þá var á fjárhagsstöðu Íslands í ríkinu, kynni að verða veitt biðlaun eða eptirlaun, mundi samt, ef Benidikt Sveinsson hefði fengið lausn frá embætti sínu einhverra orsaka vegna, sem honum ekki varð gefin sök á, hafa verið ástæða til, eins og gjört hefir verið einu sinni áður (sbr. lög 16. febr. 1866 um hvernig reikna skuli eptirlaun Helga G. Thordersens, biskups yfir Íslandi) að veita honum viðbót við eptirlaunin, sem væri ákveðin eptir hinni áður nefndu launaviðbót; en þetta getur eins og nú stendur ekki orðið umtalsmál, og hljóta eptirlaunin því að eins að verða talin eptir launum hans og launa-viðbótum fyrir aldurs sakir. Tekjur Benedikts Sveinssonar hafa að meðaltölu um hin 5 síðustu

ár — þegar ekki er tekið tillit til launaviðbótarinnar um stundarsakir samkvæmt lögum 19. janúar 1863 — verið 1203 rd. 32 sk. á ári, og hefði hann því fengið regluleg eptirlaun $\frac{5}{10}$ af tæðri upphæð, eða 601 rd. 64 sk.; hér er stungið upp á, að þessi upphæð verði færð niður til 450 rd., er stjórnarráðinu hefir fundizt að ætti í þessu tilliti að taka sérstaklega til greina, að Benidikt Sveinsson um mörg ár á talsvert að borga upp í lán, sem hann hefir fengið hjá lífsfjár- og framfærslustofnuninni, og verður því, sem hann á að borga upp í lánið, haldið eptir af eptirlaunum, eins og hingað til af embættislaunum hans.

BRÉF

stiptsyfirvaldanna um prentun alþingistíðindanna, dagsett 5. dag
júnímánaðar 1871.

Herra alþingisforsetinn hefir í þóknanlegu bræfi frá í fyrra-
dag spurzt fyrir um, með hverjum kjörum þingið geti fengið prent-
un á alþingistíðindunum og pappír til þeirra og annars þess, er
alþingi þarf að láta prenta, og látið í ljósi, að því mundi verða
tekið með þökkum, ef hvorttveggja gæti fengizt með vægara verði
en áður, samt talið það mjög áriðandi, að vèr gætum gefið
þinginu fulla vissu fyrir því, að prentun þingtiðandanna verði lok-
ið í seinasta lagi innan 1. marz næsta ár.

Vèr skulum út af þessu ekki láta hjá líða hèr með þenustu-
samlega að tjá yður til þóknanlegrar leiðbeiningar, að þar sem
prentsmiðjan nú verður að borga flutningskaup fyrir pappír sinn,
er ekki unnt að selja Median nr. 1 undir 38 rd. 48 sk. ballann, og
28 sk. hverja bók af prófarkapappír, og prentun þingtiðandanna með
setningunni, 12 rd. arkið, er þegar svo ódýr, að hún verður eigi
sett frekar niður að skaðlausu fyrir prentsmiðjuna. Hvað aðra
prentun fyrir þingið snertir, þá verður þar um að fara eptir reikning-
um forstöðumannsins, með því slíkt verður eigi ákveðið fyrir
fram; en það verðum vèr að áskilja, bæði að handrit það, er
prentsmiðjunni verður fengið til að prenta eptir, sè greinilegt og
fullkomið, og að hún eigi verði látin biða eptir prófarka-lestrin-
um. Að því er loksins því atriði viðvikur, að af oss er heimtuð
vissa fyrir því, að prentun þingtiðandanna skuli vera lokið fyrir 1.
marz 1872, þá er það ljóst að slíka vissu er ekki unnt að gefa
um verk, er enginn getur fyrir fram vitað hvað stórt kann að
verða; en um hitt getum vèr fullvissað þingið, að ekkert stór-
vægilegt mun verða prentað jafnframt þingtiðindunum nema blað-
ið „Þjóðólfur“, og að prentsmiðjan mun gjöra sèr allt far um, að
prentun þeirra gangi sem greiðlegast.

Hilmar Finsen. P. Pétursson.

Til

forseta alþingis 1871.

FIMM BÆNARSKRÁR

samhljóða úr Suður-Múlasýslu um sveitastjórn,
dags. í maím. 1871.

Ef konungur vor sendir á alþingi í sumar frumvarp um sveitastjórn hér á landi, eða nefnd verður sett til að búa undir þess konar lög, þá biðjum vör yður heiðruðu alþingismenn, að hugleiða og halda fram eins og aðal atriðum í lögum um sveitastjórn og mjög áriðandi mál hvers hrepps þeim greinum, er vör viljum taka hér fram:

1. Að kosnir séu 3 til 5 menn í hverjum hrepp til að annast um hag hans og nauðsynjar, og ráði þeir sem mestu í þeim efnum eptir því sem lög, er þar um verða sett, heimila þeim. Skal einn af þeim vera kosinn formaður þessarar hrepps-nefndar, er stýri framkvæmdum og annist lögregluumsjón í sveitinni, annar fæhirðir, þriðji skrifari, er greiði allar skýrslur af hendi. Í öðrum efnum skipta þeir störfum með sér. Um kosningar þessara hrepps-nefnda og starfstíma í hrepps-nefnd þarf að ákveða.
2. Að kosnir séu (t. a. m. á kjörþingum 6. hvert ár) 2 til 4 menn í sýslu til að vera í ráði með sýslumanni um sveitarmál og fleira, sem ber undir hans aðgjörðir, og leggur hann með þeim úrskurði á þau, en amtmaður staðfestir á eptir eða breytir. Má þá vísa því máli, ef vill, til landstjórnar.
3. Að gjörðarmenn séu kosnir í hverri sveit, ekki færri en 4, til að útkljá ýmsar smá-misklíðir, s. s. í hjúamálum, heimila- og nágrannakrit, landaþrætum o. fl., sem þeir, er greinir á, eru fánlegir til að leggja undir gjörð þeirra, kjósi hver sér sinn gjörðarmann og báðir hinn þriðja.
4. Að heilbrigðisnefndir séu kosnar í hverri sveit, til að líta eptir og minna á það, sem heyrir til heilsubóta og varna. Þeir menn þurfa að hafa erindisbréf. Skulu þeir árlega skýra héraðslækni frá heilsufari í sinni sveit og hvað þar var gjört það ár, til að auka hreinlæti og vernda heilsu manna.

(170 nöfn undir öllum 5 bænarskránum til samans).

(Vísað til nefndarinnar um sveitastjórnarmálið).

BÆNARSKRÁ

frá sýslufundi Borgfirðinga að Leirá þann 24. júní 1871
um laun handa hreppstjórum.

Að hreppstjórnarnir á Íslandi fái sæmileg laun fyrir starfa sinn, það álitum vèr mjög mikið áriðandi atriði í sveitarstjórnarmáli lands vors. Vèr biðjum því hið heiðraða alþingi, að taka þetta málefni til ítarlegrar íhugunar jafnframt sveitarstjórnarmálinu, verði það upphorið nú í sumar, og reyna til að útvega hreppstjórum þau laun, að duglegir menn staðnæmist í hreppstjórn landsins, svo hreppamálin fái meiri staðfestu, en hingað til verið hefir, og þessir menn verði fyrir meiri sanngirni en nú er.

(17 nöfn).

(Visað til nefndarinnar í sveitastjórnarmálinu).

TVÆR BÆNARSKRÁR

samhljóða úr Suður-Múlasýslu, um Skaptafellssýslu-póstinn,
dags. í aprílm. 1871.

Síðan því var hætt, að póstur gengi frá Kirkjubæ á Síðu alla leið til Eskifjarðar, hafa margir hér í Suður-Múlasýslu haft af því mikinn бага. Því þó póstur gangi norðanlands til Eskifjarðar, þá er svo langt þaðan, mörg fjöll, vegir vondir og ferðir fáar einkum um hávetur til suðvestur-sveita sýslunnar, að mörg áriðandi bréf eru ekki komin alla leið fyr en svo seint, að þeim verður eigi svarað með næstu póstgöngu norður um, og sum komast ekki fyrr en póstur er farinn aptur.

Vèr vitum eigi hvað því hefir valdið, að sunnangöngum póstsins hér um sveitir var hætt, en mikil og meinleg apturför finnst oss það hafa verið í póstgöngunum.

Því biðjum vèr yður, þingmenn góðir, á alþingi í sumar, að bera þá bón fram fyrir konung vorn, að hann skipi svo fyrir, að þeir, sem hann hefir boðið, að annast póstgöngur hér á landi, láti Skaptafellssýslu-póstinn ganga hér eptir að minnsta

kosti 4 sinnum á ári alla leið frá Kirkjubæ á Síðu austur á Eskifjörð.

(87 nöfn).

(Vísað til nefndarinnar um póstmálin).

TVÆR BÆNARSKRÁR

úr Snæfellsnessýslu um breytingu á veiðilögnum.

1. frá fundi að Þingvöllum á Þórsnesi, dagsett 3. d. júním. 1871.

Það er alkunnugt að lög þau, sem menn eiga bággt með að hlýða, eða hægt er að ganga á svig við, sèu til siðferðislegrar spillingar; þetta á sèr í lagi heima um opið bréf af 22. marz 1855, sem bannar öll selaskot á Breiðafirði fyrir innan línu miðaða frá Bjargtöngum að Öndverðarnesi. Enginn ber á móti því, að sèrhver, sem eignarráð á yfir nokkru, á að vera aðnjótandi laganna verndar, en á hinn bóginn ber þess að gæta, að sú vernd verður að vera jafnt fyrir alla, og að hún ei má ná yfir aðra hluti en þá, sem helgast af eignarumráðum auðkennilegum að meira eða jafnvel minna. Oss virðist að þessa hafi verið að litlu gætt, þar sem áður nefnt opið bréf þvertækur fyrir öll selaskot á stórum flóa, og munu ekki dæmi til vera, að slíkt eigi sèr stað nokkurs staðar í öðrum löndum. Vèr mundum að vísu kannast við, að þetta væri á góðum rökum byggt, ef að með því væri friðaður atvinnuvegur, sem gæti haft áhrif á hina almennu velmegun landsins eða héraðanna, en þetta er ei svo, því það er svo langt frá því, að arður þeirra af látrum og lögnum, síðan selaskotabannið á Breiðafirði komst á, hafi aukizt að tiltölu við veiði þá, sem stunduð var með byssu, að vèr megum fullyrða, að selaveiðar þeirra, sem fengu lagða einokun á veiði þessa, einungis hefir staðið í stað, og jafnvel á mörgum stöðum farið minnkandi, og er þetta mjög eðlilegt, þar margur er sá nú, síðan byssur eru farnar að tíðkast svo mjög, sem þykir hægra að smjúga innan um eyjar og sker til þess að skjóta, heldur en að stunda selaveiðar með byssu á útsjó, þar sem meira ber á; afleiðingarnar af slíkri aðferð eru óumflýjanlega þær, að selurinn flýr lagnirnar. Áður en algjört bann gegn selaskotum á Breiðafirði var leitt í lög, voru hèr margir menn, sem á vetrum höfðu atvinnu sína af selaveiðum með byssu, og var þetta fyrir þá arð-

samt, einkum, þar með því var samfara lítil verkatöf; fátækir menn, er eigi gátu róði til vertíðar eður eigi gátu lengi verið að heiman frá fjölskyldu sinni, höfðu af því talsverðan hagnað.

Nú er loku fyrir þetta skotið, eptir að einokun með selaveiðar er leidd í lög, og mundu menn henni vel una, ef sézt gætu skynsamlegar ástæður fyrir henni, en vör hljótum að benda til þess, að svo virðist eigi, að nokkur maður, sem á látur eða lagnir, hafi meiri heimtu á, að eignarréttur og eignarnot hans sé helguð af lögum á stærra sviði, en eignarland helgar og í nágrenni þess, svo bersýnileg veiðispijöll annars kynni afleiðast. Virðist oss því að sú helgi, er gefin var nágrenni látra og lagna með tilskipun 20. júní 1849, á góðum rökum byggð; en að þau hin fjarlægari takmörk, sem sett voru með opnu bréfi af 22. marz 1855, alls ekki sé byggð á þeim ástæðum, sem til greina verða teknar, þá um friðun eignar og hjargræðisvegs er að gjöra, heldur þvert á móti beinlínis gagnstæðar þeirri á öllum rétti og sannsýni grundvölluðu kröfu, er sérhver má álítast að hljóta að hafa, nefnilega þá að veiða á löglegan hátt þá guðsgjöf, er að landi gengur, og ekki er komin í helgi veiðiskaps annara, svo sem látur eða lagnir. Hversu langt hefir verið stigið út fyrir þessi takmörk, má af því sjá, er vör skulum nú til greina, og það er, að með því öllum í Snæfellsnessýslu og annars staðar við Breiðafjörð norðanvert eru bönnuð selaskot, er því varnað, að nokkur vöðuselur sé veiddur með byssu, og væri þó með því enginn skaði gjör, því hér í sýslu eru engar vöðuselalagnir, og heldur ekki annars staðar kringum Breiðafjörð svo teljandi sé, því reynslan hefir sýnt og sannað, að næturnar hafa styggt í burt vöðuselinn öllu fremur en skotin. Þeir tímar eru nú komnir, að þörf er á, að sérhver atvinna, sem að arði getur orðið, ekki sé einokuð til ímyndaðra en alls ekki sannra hagsmuna fyrir einstaka menn, sem búa á hlunnindajörðum; en þeirri fyrirstöðu, sem á er komin, verður burt að ryðja, til þess einnig þeir, sem lifa að mestu leyti af sjávarafli, geti orðið aðnjótandi þess, sem þeim með öllum rétti ber, en sem þeir nú að lögum eigi mega verða aðnjótandi. Þess ber og einnig að gæta, að selur sá, sem veiddur er hjá oss, eigi einungis er hafður til manneldis, heldur er veiði sú til undirstöðu öðrum mjög áriðandi atvinnuveg, og sem fyrir opið bréf af 22. marz 1855 hefir orðið fyrir hnekki. Þetta eru hákarlaveiðarnar, við hverjar fremur öðru verður að hafa sel til

beitu. Í nætur í lögnum veiðist nú svo lítið af sel, að hann til hákarlaveiða á mörg þiljuskip og íslenska báta, er stunda þessar veiðar, er ónógur, opt og tíðum ófáanlegur, torsóttur og allajafna of dýr til þeirra nota. Þessar skaðlegu afleiðingar af einokun selaveiðanna eru ómetanlegar. Vær viljum einnig benda á, að mjög æskilegt væri, að hert væri á útlátum við þá, er fara til skota í friðlýstum lögnum, og einnig að tímabil væri til tekið, á hverju skjóta mætti á sjó t. d. frá miðjum nóvember til miðs marz, en á öðrum tíma árs ætti engum að leyfast að fara með byssu á sjó til veiða. Vær viljum því skora á hið heiðraða alþingi að því mætti þóknast:

Að fram bera fyrir Hans Hátign konunginn þá allraþegnsamlegustu ósk, að opið bréf af 22. marz 1855 mætti sem fyrst verða úr lögum numið.

Enn fremur höfum vér áður ávíkið, að oss virðist, sem að sú helgi, sem veitt er selaveiðum í látrum og lögnum og í nágrenni þeirra eptir tilskipun af 20. júní 1849, sè á góðum rökum byggð, en vér verðum að hreifa því, að oss virðist að aðnjótendum þessara hlynninda sè heldur mikil réttindi veitt, þar sem afbrotum gegn selaveiðum skal framfylgja sem opinberum lögreglumálum. Vær getum ei kannast við, að hið opinbera hafi nokkra sérlega skuldbindingu á hendi til þess þannig að takast þessa byrði á hendur að friða veiðirétt einstakra manna. Vær getum ei þegjandi gengið fram hjá því, að oss virðist ósanngjarnt að meðhöndla afbrot gegn slíkum veiðirétti sem opinber lögreglumál, þar sem af því leiðir, að þann kostnað, sem ei verður goldinn af þeim ákærða, skal endurgjalda af jafnaðarsjóðnum, sem hefir of þung gjöld að bera, og oss getur ei skilist, að með þeirri sérlegu einokun á selaveiðum, sem á er komin, skuli einnig hafa átt að fylgja einkaleyfi fyrir aðnjótendur einokunarinnar, að fá vakað yfir einokunar-réttindum þeirra á kostnað jafnaðarsjóðsins, í stuttu máli, á kostnað allra vesturamtsbúa. Vær verðum því að fram bera þá áskorun fyrir alþingi, að því mætti þóknast að koma því til leiðar:

Að með öll afbrot gegn ákvörðunum þeim, sem gefnar eru í tilskipun af 20. júní 1849 um selaveiðar, verði ei lengur farið sem opinber lögreglumál.

(52 nöfn).

2. Úr Neshreppum utan og innan Ennis og Eyrarsveit, dagsett 8. dag júním. 1871.

Það er viðurkenndur sanuleiki meðal allra siðaðra þjóða, að einungis þau lög eður lagasetningar, sem byggð eru á náttúrunrættindum og réttarmeðvitund þeirri, sem býr í brjósti eins og sérhvers manns, geti heitið góð og affarasæl; en að ekkert geti verið fjærleitara í þessu tilliti hér hjá oss, en opið bréf af 22. marz 1855, er bannar öll byssuskot á seli fram á auðum sjó á öllum Breiðafirði, og hamlar þannig mönnum algjörlega frá, að færa sér í nyt þá gjöf, sem drottinn hefir ætlað öllum jafnt til blessunar og nota — það liggur öllum opið í augum. Þegar alþingi bað um þessi lög 1853, má sjá af tíðindunum, að í umræðunum, sem urðu um þetta mál, hafa það verið fleiri, sem mæltu mót heldur en með; en beiðnin mun hafa verið undir komin af nokkrum látra- og lagna-eigendum við Breiðafjörð, er hugsuðu, að þessi algjörlega friðun á selnum mundi bæta lagnir sínar, en reynslan hefir sýnt, að þetta er ekki svo, heldur máske þvert á móti, því vegna þess, að bannað er alstaðar að skjóta sel, þá mun þó ekki örgrannt um, að þeir menn sinnist, er ekki sitja af sér gott tækifæri til þess að skjóta með byssu, þar sem því verður við komið, sem þeim yrði hægra svo minna á bæri of nálægt lögnum, heldur en út á rúmsjó, þar sem það engum getur gjört skaða, því á hvorutveggju stöðunum er jafnt bannað; en öll þau lög, sem ekki eru höfð í hlýðni og heiðri, og sem ekki verður séð um að sé hlýtt, eru aldrei nema til spillingar.

Lög þessi af 22. marz 1855 mega heita öldungis óhafandi; þau eru bæði ósanngjörn og hlutdræg, því þau eru ekki byggð á þeim rökum, sem útheimtist til þess, lögin séu rættlát og góð fyrir almenningsheill. Það er rangt, að banna mönnum að veiða einn arðsaman hlut, sem engum einasta manni öðrum getur orðið til nokkurs бага, svo sem er það að skjóta sel út á rúmsjó; og vitum við ekki til, að hjá nokkurri menntaðri þjóð viðgangist þannig gjörð lög. Það er ekki lítilíllt, sem bannið á byssuskotum á seli öllir öllum þeim sveitum, sem liggja hërmegin, og enda umhverfis allan Snæfellsjökul, þar sem eru þvílík vandræði á, að fá sel til hákarla-beitu, því það verður að kaupa hann dýrum dómum og sækja með mikilli fyrirhöfn suður í Mýrasýslu. Og er synd til þess að vita, að þann skuli vera lagt á, að veiða allan þann vöðusel, sem hér kemur um nokkurn tíma vetrarins og fer allur svo burt aptur, að

enginn hefir hans not. Margur fátækur fjölskyldumaður hafði líka áður á þessu arðsaman atvinnuveg, sem nú er þetta fyrirmunað, og er nú kominn af þeirri orsök í fátækt og volæði.

Þetta, sem nú er sagt um lögin 22. marz 1855, vonum vér nægi til þess, að allir sjái, að slíkt gjörir þau að öllu óhafandi, og að þau ekki á nokkurn hátt bæti nè auki veiði í látrum og lögn-um, og viljum vér því biðja hið heiðraða alþingi, að ráða bót á þessu hjá okkur, með því að biðja Hans Hátign konunginn um, að opið bréf 22. marz 1855 sè sem fyrst úr lögum numið, en að löggjöf af 20. júní 1849 megi aptur standa í fullu gildi, því við álitum hana góð og réttlát lög; en það viljum vér leyfa oss að benda á, að æskilegt væri, að hert væri enn þá meir á útlátum við þá, er fara til skóta í friðlýstum lögnum; og þá álitum vér lög þessi (af 1849) hin beztu og fullkomnustu, sem við getum fengið.

Vér viljum því skora á hið heiðraða alþingi, að því mætti þóknast:

Að fram bera fyrir Hans Hátign konunginn, þá allraþegnsamlegustu ósk, að opið bréf af 22. marz 1855 mætti sem fyrst verða úr lögum numið, {og að löggjöf af 20. júní 1849 megi standa í fullu gildi.

(31 nöfn).

(Felldar frá nefnd).

UPPÁSTUNGA

Ásgeirs Einarssonar á Þingeyrum *um laxveiði* dags. í júnímán. 1869.

Heiðruðu alþingismenn.

Árið 1867 kom bænarskrá frá Mýrasýslu til alþingis um laxveiði. Þingið tók þessu máli með miklum fögnuði, og að lyktum samdi um það frumvarp, og sendi konungi með þeirri ósk, að hann staðfesti það, og gjörði að lögum, eins og það kom frá þinginu; en þetta hefir þó ekki orðið enn þá svo kunnugt sè, enn heyrzt hefir, að stjórnin hafi leitað upplýsingar um málið hjá ýmsum yfirvöldum eða embættismönnum hér á landi, og lítur út fyrir, að henni hafi eitthvað þótt ísjárvert við frumvarp þetta, og fallizt á

skoðun þeirra þingmanna, er vildu, að málið væri lagt fyrir alþingi aptur, áður en það yrði að lögum, þó ekki sé kunnugt, af hverri orsök, að stjórnin hefði ekki samþykkt ofangreint frumvarp alþingis, þó það haldi málinu fram með miklum ákafa, þá er ekki ólíklegt, að stjórninni hafi þótt ísjárvert, að gjöra seinni hluta 8. gr. frumvarpsins að lögum, þar svo stendur: »Enda skal hverjum manni heimilt að skjóta og styggja sel í veiðiám og ósum þeirra«; því það gat ekki dulizt heldur fyrir stjórninni heldur en einum skynsömum manni, sem hugsar um málið með rósemi, að þegar bornar eru saman ástæður 8. gr. við hana sjálfa, þá kemur fram ósamkvæmni; því í greindum ástæðum stendur: »það er auðsèð, að banna verður að fæla lax að ganga upp í vötn og ár«, og er eitt af þessum fæluverkum talið í greininni þannig: »svo sem með miklu busli og skotum ofan í vatnið«; sè það víst, að selurinn styggi og elti laxinn, eins og þingið lét í ljósi, og sè það víst, að laxinn sè eins styggur og það álitur, þá hlýtur hann eins að styggjast við busl og skot, þó þau sèu ætluð selnum, eins og laxinum; því mest mundu menn gjöra að þessu, þegar selur elti laxinn, en um skot á laxa ofan í vatnið hefði eg ekki heyrt getið hér á landi, og gæti ekki haft stað nema af ósvífnum illvilja, eða ef lax ætti að styggja í ádráttarnet, en þau hefði þingið ekki bannað, þó hvað mest busl sè brúkað í veiðíanum, en ofan á þessa ósamkvæmni bætist annað, sem hlaut að vera ljóst fyrir stjórninni, nl: að með síðari hluta nefndrar 8. greinar er kollvarpað aðalundirstöðu veiðilaganna af 20. júnímánaðar 1849, hvað friðun sela-látra áhrærir, en í sumum ám eða vatnaósum eru friðlýst selalátur, enda hér í sýslu, og tek eg þar til Húnaós, sem liggur undir Hjalta-bakka-prestakall og Hópsós, sem þingmaður Húnavatnssýslu getur um í ræðu sinni alp. tíð. bls. 594, enda þó sá ós sè mikið á aðra mílu frá Viðidalsárósi, og er því skoðunarmál, hvort hann getur kallast árós, en hvað um það: í báðum þessum ósum eru selalátur friðlýst samkvæmt veiðilögum af 20. júním. 1849; þó þinginu hafi nú þannig yfirsèzt í þessu verulega atriði, og annaðhvort ekki gætt, eða gleymt orðum hins djúpsæja og lögfróða framsögumanns, sem hann hafði eptir þingmanni Suður-Þingeyinga, og samþykkti, alp. tíð. bls. 575, er þannig hljóðar: »þegar lög eru samin, eiga menn að varast að brjóta grundvallarreglur hinna fornu laga«; hér við bætist, að hver maður á veiði fyrir sínu landi, nema annar hafi eignast hana að lögum, en væri selurinn ófriðhelgur í friðlýstum

selalátrum, mundu menn, sem ekkert ættu með laxveiðina, skjóta selinn sèr til ábata, og með því styggja laxinn um leið, og væri með þessu sérstaklega skertur eignarréttur þeirra, er selaveiðina ættu, og það án alls endurgjalds, og hlyti slíkt óréttlæti að hafa illar afleiðingar, og baka þinginu vantraust og óvinsældir, og, ef til vill, freista þeirra, er yrðu fyrir þessum halla, að fara í kringum svo ósanngjörn lög. Jeg vil því benda þinginu til, og jafnframt óska, að þegar laxveiða-lagamál þetta verður meðhöndlað á því hær næst á eptir, að það sleppi þessum áminnzta kalla úr 8. grein frumvarpsins, meðan ekki er komin næg reynsla fyrir því (í þeim ám er enginn selur er í), að laxinn aukist svo, að til sè vinnandi, að eyðileggja svo vissan hjargræðisveg, sem landselaveiðin er, (sem þó ekki getur átt sèr stað án endurgjalds), þar sem ekki er nú þegar búið að eyðileggja hana áður, en veiðilögin af 20. júním. 1849 komu út. En skyldi þessi ákvörðun gjörð á þeim stöðum, sem veiðilögin 20. júním. 1849 vernda ekki, þá ætti slíkt ekki að leyfast, nema landeigendunum eða sjálfum laxveiðamönnum, ef hinir sýndu fórsómun í slíku af skeytingarleysi; þó ber þess að gæta, að traúðla mun mögulegt, að eyða svo sel nálægt ósum, er liggja að sjó, að ekki komi ætíð aðrir, sem nóg er til að elta lax og silung upp eptir ánum.

Þó jeg hafi tekið þetta atriði fram, sem jeg var kunnugastur og lá augljósast fyrir, er ýmislegt fleira í áminnztu laxveiðafrumvarpi þingsins, sem eg held að annaðhvort sè ekki kominn tími til að taka inn í lögin, er það t. a. m. «laxalóðir», eða eigi ekki við. Þannig virðist mér uppástungan í 3. gr. um tíma þann, er veiði er bönnuð, ekki hagkvæmlega valin; mér virðist aðalagnamið laxveiðalaganna, að laxinn sè ekki veiddur of ungur og ekki of lengi eða á óhentugum tíma, en um hvorugt þetta atriði virðist að þingið hafi haft fullljósa þekkingu af reynslunni, sem varla var að vænta, þar sem engar þess konar rannsóknir hafa verið gjörðar hær, sem í öðrum löndum, og þar að auki er það víst, sem flutningsmaður bænarskráarinnar sagði, alp.tíð. bls. 129: «því mjög stendur ólíkt á í hinum ýmsu hærudum landsins». Þessa bendingu um laxveiðina sjálfa tek eg einungis fram, til að leiða athygli þingsins að því, að gjöra sem varlegast þær breytingar á laxaveiðalögunum nú í byrjuninni, sem kynnu að hafa lakari afleiðingar í för með sèr; því vart er búið svo um verndun þessa stranga frumvarps, að gott sè að halda vörð á lögum þess, eins og til hagar víða á Íslandi, einkum ef það þætti eiga illa við, því vart munu sömu lögin geta þenað jafnt öllum ám á landinu undantekningarlaust, sè það rétt

sagt, að hinn svo nefndi berglax gangi mest í sumar ár, og að honum sæ ekki stór vöxtur meðskapaður, þá er auðsèð, að í þessum ám ætti að vera möskvasmærrí net og veiðivælar, og þetta mun hafa dregið þingið til, að smækka möskvana frá uppástungu nefndarinnar, og var sú varkárni fyrirgefanleg, hefði slík varkárni verið alstaðar í frumvarpinu, en þar á móti getur mér ekki betur sýnt, en frumvarpið sæ of strangt í 7. gr., og þar bæði vikið frá þeim í ástæðum nefndrar greinar hrósuðu grundvallarreglum Jónsbókar og jafnvel gjört ómögulegt fyrir suma að veiða, nema þann, er fremstur býr við ána, þar bannað er, að leggja net eða garn við árbakka, ef grynna er við garðsendann. Þessi ákvörðun getur með öllu fyrir-
munað þeim veiðina, sem að ánni eiga lönd, einkum í smáum ám. Þar þingið álitur að laxinn gangi helzt eftir dýpinu, virðist mér því greidd ganga laxins nóg með takmörkun veiðitímans, nóg stórum möskvum á netunum og opnun veiðivællanna eitt sinn í viku hverri, þó grundvallarregla Jónsbókar haldist að öðru leyti í þessari grein, meðan hin nýja breyting laganna væri reynd; því það er almennt viðurkennt, að því harðari lögín eru, því meiri freistni er að fara í kringum þau, og það verður víst mögulegt í þessari grein.

Samkvæmt framanskriðuðu óska eg og bið:

1. Að þegar hið heiðraða alþingi ræðir og meðhöndlar laxveiðamálið þessu næst, felli úr frumvarpi sínu það, sem stendur í síðari hluta 8. greinar og þannig hljóðar: «enda skal hverjum manni heimilt að skjóta og styggja sel í veiði-ám og ósum þeirra». En ef því lík ákvörðun verður nauðsynleg, þar sem veiðilögin af 20. júním. 1849 ekki friða selinn, ætti þetta skotleyfi ekki að veitast öðrum en þeim, sem land ættu að selaveiðinni eða laxveiðamönnum, ef aðrir væru, með því móti að landeigendur sýndu skeytingarleysi í slíku, ef það álitist til bóta og nauðsyn.
2. Og sem bendingu til þingsins sting eg upp á: Að þingið gjöri sem minnstar breytingar frá lögum Jónsbókar, þar sem þau eru ekki aukin eftir hinum nýju hugmyndum og reynslu um laxveiði, og bendi eg hér helzt til ákvarðanna 7. greinar, samkvæmt því, er að framan er ritað.

Ritað að Þingeyrum í júní 1869.

Á. Einarsson.

BÆNARSKRÁ

úr Austur-Skaptafellssýslu um *jafnaðarsjóðsgjaldið*, skrifuð í maím.
1871.

Enginn veit hvar skórin kreppir að nema sá sem ber hann, segja menn, og ætlum vér að þetta megi í mörgu tilliti heimfæra upp á ástand manna nú. Það er margt, eins og öllum er kunnugt, sem hjálpað hefir til þess, að gjöra ástand manna bágborið og erfitt upp í mörg ár, fyrst það, að tíðarfar og árferði hefir rýrt víða hvar tilfinnanlega bústofn manna, og þar næst hefir kaupverzlun verið heldur ónotfelld og þungbær, því kornvara hefir nú upp í nokkur ár haldizt í háu verði, sem og margar aðrar nauðsynjar; enn fremur fer, eins og allir vita, sjávarafli víða hvar hnignandi um land, vegna vaxandi aðsóknar af útlendum fiskiskipum, sem draga allan afli frá landinu, og eru víða orðin svo tilfinnanleg brögð að aflaleysi, að fólk úr sumum þeim veiðistöðum, sem kallaðar hafa verið góðar, fær naumast nema lítinn styrk handa heimilum sínum. En af öllu þessu hefir leitt það, sem eðlilega hlaut að leiða, sem er, að sveitarþyngslin víðast hvar eru orðin óbærileg, svo sveitarfélögin rísa ekki undir þeim ómaga- og þurfa-manna-fjölda, sem fer sívaxandi ár eptir ár, og auk alls þessa hafa flest útgjöld talsvert vaxið í samanburði við það, sem áður var, þegar þó betur lét í ári, og hafa menn ekki sízt orðið þess áskynja, og það að marki, frá þeim tíma fjárkláðinn hófst hér á landi, því við það fóru fyrir alvöru að þyngjast og aukast jafnaðarsjóðsgjöldin af lausafé manna, en þó hefir þetta einkum yfirtekið í suðuramtinu, hvar fjárkláðinn hefir átt sitt höfuðból og aðsetur, og hvar því hefir orðið að verja miklu fé til að verja útbreiðslu hans, eða þá að lækna hann, þar sem hann hefir alizt. Vér, sem ritum þessar línur, ritum þær af því að oss finnst, að vér sèum hart leiknir í tilliti til hinna feikna-háu jafnaðarsjóðsgjalda, sem árlega er farið að innheimta af lausafènu hér í suðuramtinu, þar sem af hverju lausafjárhundraði hafa verið jafnaðarlega krafðir nú upp í nokkur ár frá 12—16 sk., og er þetta gjald svo mikið og tilfinnanlegt, að menn engan veginn fá risið undir því, eða sjá sér fært að svara því ásamt öðrum gjöldum, sem hvíla á lausafé manna, og þessi gjaldheimta er því ískyggilegri, sem ekki er að vita, nema hún ár af ári fari vaxandi, því þetta jafnaðarsjóðsgjald sýnist vera á einhverju því reki, sem menn botna ekkert í; þar hjá sjá menn ekki heldur glögglega, þó menn líti augum jafnaðarsjóðsreikninga amtsins, til hvers því og því er varið, sem talið er til útgjalda í jafnaðarsjóðsreikningunum. Því verður ef til vill ekki neitað, að

mikils þurfi með, af því nú eru þurftartíðir, til þess að jafnaðarsjóðurinn geti borið þau útgjöld, sem á honum hvíla, en það virðist þó ísjárvert, að þyngja svo gjöldum á lausafé manna, að þeir geti ekki risið undir, sem menn geta nú ekki, ef sama fram fer, og allar kringumstæður verða líkar því, sem verið hefir á næstliðnum árum; og það geta allir séð, hvað það muni vera tilfinnanlegt ofan á öll önnur útgjöld, þegar t. a. m. í einni lítilli sókn eða hreppi aukatollurinn verður af lausafénu frá 40—50 rd. Oss finnst, að aukatollur sá, sem lagður er á hvert lausafjárhundrað, ætti ekki að yfirstíga það, sem svarað er í einfalda tíund á lausafjárhundraði hverju, og virðist þetta vera fullálagt, eða að minnsta kosti virðist oss, að gjald þetta ætti talsvert að færast niður úr því, sem það nú er, sem virðist að keyra fram úr öllu hófi.

Af framan sögðum ástæðum viljum vör biðja vort heiðraða alþingi, að taka málefni þetta til íhugunar og umræðu, jafnframt sem vör óskum þess, að svo framarlega sem hlutaðeigandi amtmenn sjái sig ekki færa um að lækka jafnaðarsjóðsgjöldin úr því sem verið hefir, að bænarskrá verði send um það til hans hátignar konungsins, að ákvörðun verði um það gjörð eptir tillögum alþingis, hve mikið með sanngirni mætti leggja á hvert lausafjárhundrað til jafnaðarsjóðsgjalda.

(43 nöfn alls).

(Vísað til nefndarinnar í sveitastjórnarmálinu).

FIMM BÆNASKRÁR

samhljóða úr Suður-Múlasýslu um vegalög, dagsett í maí-
mánuði 1871.

Þegar vegabótalögin frá 15. marz 1861 urðu kunnng hér á Austurlandi, tóku menn illa á móti þeim og spáðu því margir, að ýmsar ákvarðanir þeirra mundu verða til þess, að margir vöndir vegir, sem verið var að káka við með gamla laginu, svo fara mætti um þá, yrðu ófærir á fám árum og skylduvinnan verða að falla niður í sumum sveitum.

Þessar illspár hafa nú fyrir löngu ræzt hér, það sýnir reynslan oss; því nú er víða orðið nærri ófært á alfaravegum, þar sem áður var bærilegt yfirferðar, meðan verið var að smálaga með gamla laginu, og margir kaflar, sem bættir hafa verið fyrir vegabótarfé, eru orðnir illfærir aptur eptir fá ár, því ýmist voru þeir illa bættir,

ellegar landslagið þar svo, að vegur getur eigi haldizt þar nema litla stund, og víða er efni ófáandi í varanlegan veg.

Skylduvinna að aukavegum hefir víða verið lítil eða engin framkvæmd um mörg ár, bæði fyrir skort á góðum vilja, með því mörgum hefir þótt ærið nóg, að gjalda fê til vegabóta, þó ekki bættist vinnan ofan á, og svo af skorti á atfylgi þeirra, sem eiga eptir lögunum að annast framkvæmdirnar, því of mikið er ætlað einstökum mönnum í þeim efnum. Það hefir og aptrað skylduvinnu, að sumstaðar er hær í sveitum varla nokkur vegur til, nema sá, sem má álíta þjóðveg eptir vegalögunum. Enda vitum vér ekki til, að hær hafi nokkurn tíma verið auglýstur neinn amtmannsúrskurður um það, hvaða vegir heita skuli þjóðvegir, þó 3. grein vegabótalaganna áskilji það.

Svo hefir það og vakið megna óánægju og óvilja manna, þegar vegabótagjaldi því, er menn greiða, fæst ekki varið, mörgum árum saman, til að bæta verstu kafla á þjóðvegum þeim, er gjaldendur þurfa allt af að fara um, heldur hefir verið varið á fjárlægum stöðum, þar sem stjórnendur vegabóta kveða á, en allur fjöldi gjaldanda kemur aldrei á æfi sinni.

Þetta má ekki svo búið standa; það þarf að lagfæra vegalögin, setja meira aðhald í þeim, og fylgja þeim betur fram.

Eptir vorri ætlun eru það skipti veganna og stjórn vegabótanna, sem mest þarf að lagfæra, og auka svo aðhaldið.

Virðist oss miklu betur haga, að skipta vegum í alfaravegi á fjöllum og heiðum næst bæja milli, og í sveita eða byggðavegi. Sanda, aura og skriður, sem eru sveita í milli og alfaravegur er um, mætti telja með heiðarvegum.

Með þessum skiptum fækka og stytast hær alfaravegir, sumstaðar meira en um helming, og þyrfti þá minna fê að verja til þeirra, og yrði þó meira aðgjört. Aptur fengist þá miklu meira verkefni til skylduvinnu í sumum sveitum, sem alfaravegir liggja eptir, og engir eða fáir aðrir vegir, og mætti bæta meira. Og þó ofhlaðið gæti orðið fyrir það sama sveitavegum á suma hreppa, þá er þar sumstaðar meiri vinnuafli, enda mætti haga svo til, að þangað fengist styrkur frá öðrum stöðum.

Umsjón og tilhögun vegabóta skilst oss að þyrfti að eiga aðalupptök og heimili í sveitum, þó uppástungur fari þaðan til yfirvaldaatkvæða, og þau hafi yfirumsjón vegabóta. Oss sýnist óhæfilegt, að ætla hreppstjórum einum allt, sem vegabótalögin ákveða, — Þeir eru ofhlaðnir áður skyldustörfum — og svo þykir oss sýslumönnum, sem hafa margt að annast, og eru optekki nógu

kunnugir, nauðsynlegt að hafa kunnuga menn í ráðum með sér um það, sem viðkemur vegabótum. Þeir þurfa og að hafa meiri styrk í lögunum, en nú er, til þess að geta framkvæmt það, sem þeim er ætlað þar.

Til þess að bæta úr því, sem oss þykir nú spilla vegabótalögunum, og gjöra þau svo gagnslítill, biðjum vör yður, virðulegu þingmenn á alþingi í sumar, að taka vegalögin, sem nú gilda, til yfirvegunar, og lagfæra þau eptir þeim uppástungum og athugasemdum, sem vör berum hér fram:

1. Vegum skal skipta í alfaravegi á fjöllum og heiðum næstu bæja milli og í sveitavegi. Með heiðarvegum má telja alfaravegi um sanda, aura og skriður sveita á milli.
2. Búendur í hverjum hrepp skulu kjósa á þingi 3 eða 5 menn í veganefnd, og sè einn þeirra kosinn formaður.
3. Veganefnd skal stinga upp á skiptum vega þar í hrepp.
4. Sýslumaður skal kjósa með sér 2 eða 4 menn gagnkunnuga til að leggja með sér úrskurð á uppástungur veganefnda um skipti veganna, sem amtmaður staðfestir á eptir og lætur auglýsa almenningi.
5. Veganefndir skulu senda sýslumanni hvert haust uppástungur um nauðsynlegar vegabætur næsta sumar; leggur hann úrskurð á þær með 2 eða fleiri kunnugum mönnum og skipar fyrir um framkvæmdir.
6. Til að bæta alfaravegi á fjöllum og heiðum skal gjalda fè í sveitum, eins og lögin gjöra ráð fyrir, en þriðjungi minna, því alfaravegir minnka svo mjög eptir því, sem hér er stungið upp á um vegaskipti. Skal fyrst verja vegagjaldi hvers hrepps til alfaravega á fjöllum og heiðum þaðan úr sveit, ef þeir eru þar til, og þangað til þeir eru búnir, en senda að öðrum kosti sýslumanni til vegabóta í öðrum stöðum í sýslunni. Ekki má verja vegabótafè einnar sýslu til vegabóta í annari, meðan þess þarf nauðsynlega innan sýslu.
7. Sýslumaður skal fela veganefnd á hendur, að útvega menn til vegabóta og láta koma þeim í verk á alfaravegum þaðan úr hrepp, þegar þess þarf, fyrir vegabótagjald hreppsins, og velur nefndin menn til umsjónar. Daglaun ákveður sýslumaður. Sek er veganefnd 5—10 dölum, ef hún framkvæmir eigi það, sem hér er fyrir mælt, ef fullgildar tálmanir eru ekki í vegi, og skal vegagjald hreppsins sendast sýslumanni, þegar því er ekki varið til vegabóta á alfaravegi yfir fjöll eða heiðar úr hreppunum.

8. Öllu vegabótafé, sem goldið er til sýslumanns úr sveitum, skal hann verja til annara alfaravega í sýslunni, sem ákveðið hefir verið að bæta skuli það ár, og útvega menn til þess eptir því, sem vegalögin ákveða. Nú getur sýslumaður ekki útvegað menn á þann hátt, og skal hann þá fela á hendur veganefndum næstu sveita, þar sem bæta skal vegi, að útvega ákveðna tölu manna til þessa fyrir ákveðin daglaun. Sek er veganefnd 5—10 dölum, sem vanrækir að útvega þá menn, sem sýslumaður kveður á. Allar bætur fyrir afbrigði í því, sem boðið er um vegabætur á alfaravegum yfir fjöll og heiðar, falla í vegasjóð sýslunnar.
9. Fyrir lok hvers árs sendir sýslumaður amtmanni skýrslu um, til hvers og hernig vegabótafé sýslunnar var varið það ár.
10. Sveitavegi skal bæta með skylduvinnu, eins og vegalögin kveða á, fyrst og fremst aðalvegi sveitanna. Annist veganefnd hreppsins þær vegabætur og skiptir með sér umsjón þeirra.
11. Veganefnd kveður á að haustnóttum, hvar bæta skal vegi í hreppnum á næsta sumri, svo búa megi undir vegabætur, ef þarf, að vetrarlagi, s. s. að aka grjóti eða öðru efni og því. Fyrir árslok skal hver veganefnd senda sýslumanni skýrslu um vegabætur í hreppnum það ár.
12. Verja má nokkru af vegabótafé til mestu torfæra á aðalvegum í byggð og til brúargjörða eptir uppástungum veganefnda og samþykki sýslunefndar og amtmanns.
13. Nú vanrækir veganefnd að láta framkvæma vegabætur eitt ár á sveitavegum og eru engar óvanalegar hindranir, þá er veganefndin sek 10—30 rdl. til vegasjóðs sveitarinnar.
14. Þegar sveitarvegir eru góðir eða búið að bæta til hlítar í einum hrepp, þá skal vinna þaðan vegabótavinnu í næsta hrepp ellegar borga í vegasjóð sýslunnar 2—4 fiskvirði fyrir hvern verkfæran mann í hreppnum.

Eptir þessum uppástungum eða sem næst þeim óskum vör að breytt verði vegabótalögunum frá 15. marz 1861.

(Nöfn alls 161).

(Vísað til nefndarinnar í sveitastjórnarmálinu).

BÆNARSKRÁ

úr Breiðuvíkurbrepp um uppsigling á Stapahöfn dagsett í júnímán.
1871.

Heiðruðu alþingsmenn!

Nú eru þegar 270 ár síðan að Stapahöfn í Snæfellsnessýslu var löglega uppsigld, en síðan hún var löglega niðurlögð, munu vera 47 ár. Hvernig eða með hvaða ástæðum það gjörðist, vitum vér ekki glögglega, en svo brá við, þegar amtmannssetrið fluttist þangað, og er hér um bil bert, að sá átroðningur, sem amtmanni hefir þótt standa af verzlun á Stapa, muni hafa mestu ráðið; en sè nú þessi getgáta rétt, þá væru lítilsmetandi ástæðurnar fyrir að leggja niður svo góða og nýtsama höfn, og lítið sýnist ætti að vega eins manns hagnaður móti hagnaði fleiri héraða. Síðan höfn þessa var hætt að sigla upp, hafa þeir, sem þangað sóttu áður, nú sótt að verzlunarstaðnum «Búðum», og er það neyðarbrauð fyrir skip að sækja þangað, þó allgott sè, þegar inn er komið, og sèst best á því, hve slæm höfn það er, að engir sækja þangað, nema eigendur kaupsinsins. Höfn þessi getur líka á einni flæði alveg af numizt, og eru þess ekki gömul dæmi, þegar af tók þá fyrri höfn, sem þar var, og þá sú, sem nú er, myndaðist. Látum allt þetta svo vera, væri nú viðunanleg verzlun á þessum stað, en henni fer nú, því er miður, sí og æ hnignandi, og má telja þar lítt viðunanlega verzlun, síðan Generalkonsúl Hans A. Clausen sleppti verzluninni. Nú síðustu tvo vetur hafa engar nauðsynjavörur fengizt þar, og enga hjálp þar að fá, þó borgun væri fram boðin, og fer svo í vöxt þessi vanmegnun Búðaverzlunar, að oss, sem landslagsins vegna erum neyddir til að sækja þangað, óir við eptirkomandi tímunum, ef ekki skyldi þetta lagast, og er því ei ástæðulaust, þó vér vildum reyna að fá einhverja bót á þessu, svo vér ekki allt af með ótta og kviða mættum líta fram á hvern vetur sem yfir oss kann að koma, meðan vér lifum, og fyrirkomulag þetta ekki alveg hefir kvalið úr oss lífið.

Þau einu ráð, sem vér höfum, eru einungis tvö, bið fyrri að biðja um að Stapahöfn mætti sem fyrst aptur löggildast til uppsiglingar fyrir lausakaupmenn, svo oss gæfist kostur á að öðlast nýja skiptavini, og gætum selt vörur okkar þeim mönnum, sem virtu betur vöruvöndun þá, er vér jafnan viljum stunda, en sem eins og annað er metið að vettugi af hinum einvalda Búðakaupmanni, því hann er óhræddur um vöruheppni, þar hann veit að

enginn vinnur fyrir, að hætta sér og skipi sínu í «Ósinn» svo kallaðan, sem er Búðakaupstaðar skipalægi. Hið annað ráðið væri, að flytja allir úr Breiðuvík og láta hana gjöreyðast.

Fátækt sú og örbyrgð, sem Breiðvíkingar eru í komnir, er að mestu Búðaverzlunarinnar verk, því sá munur, sem verið hefir á sölu og kaupum í tæðri verzlun móts við verzlunir aðrar, svo sem í Stykkishólmi, hefði hér um bil, hin síðustu árin, verið nægur til að kaupa korn fyrir handa flestum í hreppnum.

Það er því vor sameiginleg ósk og innileg bön, að hið heiðraða alþingi vildi bera þá bæn upp fyrir hans hátign konunginn, að Staphöfn í Snæfellsnessýslu mætti aptur fá hið fyrra gildi sitt, þannig, að í hið minnsta lausakaupmönnum væri leyft að sigla hana upp, til að verzla lög-ákveðinn tíma við oss.

(24 nöfn).

(Nefnd sett).

BÆNARSKRÁR

um spítalagjaldið.

1. Frá sýslufundi í Hafnarfirði, dags. 23. maím. 1871.

Hin nýju spítalalög eru nú þegar búin að sýna ávexti sína hér í sýslu.

Þessir ávextir eru: tjón fyrir þá stofnun, sem spítalagjaldið er ætlað, agg og þræta milli þeirra, sem laganna eiga að gæta, og þeirra, sem lögnum eiga að hlýða, og loksins margvísleg en mestmegnis ósjálfráð óhlýðni við þessi lög.

Það sem margir góðir menn hafa sæð fyrir fram og þar á meðal hinn hæstvirti konungsfulltrúi, sem sè, að ómögulegt er að lifa undir þessum lögum, er þegar fram komið, og þessi lög mega því nú þegar heita af numin í raun og rætti veru.

En — í þeirra stað er ekkert komið, og er því nauðsynlegt, að þetta lagist sem fyrst, ef lækna sjóðurinn á ekki að líða óbærligt tjón á tekjum sínum í bráð og lengd, og gjaldendur alveg missa sjónar á öllum réttum reglum fyrir gjaldinu. Því þegar gjaldheimtan er af handahófi, og framtalið á reiki, en sinni reglu fylgir hver, þá virðist oss mega heita, að sem næst sè lagaleysu. Þingmanni vorum er svo kunnugt um, hvað fram hefir farið í

þessu máli hér í sýslu, að vèr álítum þarfleysu, að orðlengja um það, en treystum honum til, að skýra það ljóslega fyrir alþingi.

Vèr leyfum oss því, að eins að taka það fram, að oss virðist full nauðsyn á:

annaðhvort og einkanlega, að frumvarp hinnar konunglegu stjórnar, sem lagt var fyrir alþingi 1867 um spítalagjaldið verði lögtekið óbreytt eða með breytingum;

eða þá til vara:

að fyrst um sinn, og þangað til að ný skattalög yfir höfðu verða lögleidd hér á landi, verði staðar numið við hina eldri spítalalöggjöf frá 1746.

Pórarinn Böðvarsson, Þorkell Bjarnason. Grímur Thomsen.
forstjóri. skrifarar.

2. Frá Vestmannaeyjum, dagsett í júním. 1871. Niðurlagsatriði:

Að hinu heiðraða alþingi mætti þóknast að mæla fram með því við hans hátign konunginu, að tilskipun 10. ágúst 1868 um gjald spítalahlutanna á Íslandi yrði breytt á þá leið:

1. að af öllum skipum stórum og smáum, sem gjörð eru út til fiskiveiða á Íslandi á þeim tíma árs, þá aðalvertið er í hverjum landsfjórðungi, er nákvæmar mætti til taka, skuli hér eptir goldinn spítalahlutur þannig:
 - a, af hverjum lifandi og dauðum hlut, er til skipta kemur á opnum skipum, skuli goldin hálf alin án tillits til hlutarupphæðar, og jafnmikið af hverju tólfræðu hundræði þorsks, er aflast á þilskipum árið um kring.
 - b, af hverri tunnu hákarlslýsis eða hennar jafngildi í hákarlslifur, er aflast, hvort heldur á opnum skipum eða þilskipum, skuli goldin 1 alin.
2. að ofangreint gjald greiðist í peningum eptir meðalverði á fiski og lýsi í verðlagsskrá hvers árs, og að embættismaður sá, er innheimtir gjaldið, skuli hafa $\frac{1}{6}$ alls gjaldsins í innheimtulaun.

3. Úr Reykjavík, dagsett 30. júním. 1871.

Árið 1869 rituðum vèr Reykjavíkurbúar, eins og margir aðrir landsmenn, bænarskrá til alþingis þess efnis, að vèr skoruðum á hið heiðraða þing, að beiðast þess allraþegnsamlegast 1., að til-

skipun. 10. dag ágústm. 1868 um spítalagjaldið allramildilegast mætti þá þegar aptur verða úr lögum numin; 2., að frumvarp það, er stjórnin lagi fyrir alþingi 1867 um breytingu á ákvörðununum um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir, á Íslandi, mætti verða lögleitt með þeim breytingum, sem nauðsyn þætti til bera, eptir því sem í bænarskrá vorri var bent til; og 3., að þangað til þetta nýja lagaboð næði lagagildi, mættum vér gjalda spítalahlutina á sama hátt og áður.

Í þessari bænarskrá vorri voru teknir fram ýmsir gallar, sem á tilskipuninni eru, og leidd ljós rök að, að hún væri sökum þessara galla og allrar undirstöðunnar bæði óhagkvæm, ósanngjörn og óhafandi, enda vorum vér eigi einir á bandi í þessu efni, þar sem bænarskrár komu úr flestum sýslum landsins, þar sem spítalahlut skal gjalda, sem fóru hinu sama fram og vér, að tilskipun 10. ágúst 1868 yrði þegar aptur úr lögum numin sem óhafandi, og flestar þeirra beiddust þess, að frumvarpið, sem lagt var fyrir þingið 1867, yrði að lögum gjört með nokkrum breytingum. Um mál þetta urðu miklar umræður á alþingi 1869, en þótt gallar tilskipunarinnar væru þar ljóslega margteknir fram, og ljós rök að leidd, þá vildi þó meiri hluti þingsins eigi láta sannfærast, að grundvöllur tilskipunarinnar og ýmsar ákvarðanir hennar væru óhagkvæmar, og jafnvel óhafandi, og varð því niðurstaðan á þinginu engan veginn sú, sem vér getum við unað. En þótt meiri hluti þingmanna 1869 eigi lèti sannfærast um það, hversu óhafandi þessi tilskipun um spítalagjaldið er, þá er þó vonandi, að reynslan hafi sannfært bæði hvatamenn hennar og meðmælendur um það; því að nú er húið að heimta spítalagjaldið eptir henni tvisvar sinnum, og hefir reynslan þegar sýnt, að ekkert verður reitt sig á gjaldið eptir henni, eins og líka hverjum einum hlýtur að liggja í augum uppi; en á hinn bóginn hlýtur hverjum einum að vera það ljóst, að tilskipunin er og mun allajafna verða mjög óvinsæl, þar sem af henni hefir leitt þrætur, þverúð, úlfúð og málaferli, og munu vinsældir hennar vissulega eigi verða meiri, eptir því sem tímar líða, heldur mun hún þvert á móti verða æ óvinsælli og óvinsælli, ef eptir því er gengið, að boðum hennar verði fullnægt, eða þá að hún mun falla um koll af sjálfu sér. Að minnsta kosti er raun orðin fyrir því hér á Suðurlandi, og allir finnum vér æ betur og betur til galla tilskipunarinnar, og verðum æ því óánægðari með hana, sem vér hugsum hana og reynum betur. Á hinn bóginn

sannfærumst vèr æ betur og betur um það, að undirstaða sú, sem lögð var í frumvarpi stjórnarinnar 1867, og öll aðalatriðin í því frumvarpi, sè hin haganlegasta, vafaminnsta, umsvifaminnsta og vinsælasta, sem fundin verði; en þótt ýmislegt smávegis í því frumvarpi megi öðruvísi betur fara, þá ætlum vèr enga þörf á, að telja það upp hèr, þar sem bæði var bent á það í sumum þeim bænarskrám, sem til þingsins komu 1869 um þetta mál, enda treystum vèr hinu heiðraða þingi til að laga allt slíkt í hendi sèr, þegar að eins aðalundirstöðunni fyrir gjaldinu er haldið.

Mál þetta hefir á tveimur hinum síðustu þingum verið svo vandlega rætt, og gallar tilskipunar 10. d. ágústm. 1868 þar svo ljóslega teknir fram, auk þess sem allmikið hefir um málið verið ritað í blöðunum þessi hin síðustu árin, að oss þykir með öllu óþarft, að fara að skýra það að nýju eða sýna fram á galla tilskipunarinnar, en látum oss nægja, að skora á hið heiðraða alþingi enn að nýju :

Að taka frumvarp stjórnarinnar 1867 um breytingu á ákvörðunum um gjald spítalahlutanna til nýrrar íhugunar, og rita síðan hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænaskrá þess efnis :

1. Að honum allramildilegast mætti þóknast, að nema nú þegar úr lögum tilskipun 10. ág. 1868 um gjald spítalahlutanna.
2. Að frumvarp það til tilskipunar, sem lagt var fyrir alþingi 1867, um spítalagjaldið mætti allramildilegast verða lögleitt með þeim breytingum, sem hið heiðraða alþingi telur nauðsynlegar í einstökum atriðum.
3. En ef hans hátign konunginum allramildilegast eigi þóknadist, að fallast á frumvarp það, sem alþingi að þessu sinni semdi, að honum þá allramildilegast mætti þóknast, annaðhvort að löggilda frumvarpið 1867 til bráðabyrgða, eða leyfa, að spítalahlutir mættu greiðast, eins og áður var, eptir tilskipun 27. maí 1746, unz nýtt frumvarp yrði lagt fyrir alþingi, og það yrði staðfest af hans hátign konunginum.

(40 nöfn).

4. Fimm samhljóða bænarskrár úr Suður-Múlasýslu, dags. í apríl. 1874.

Niðurlagsatriði:

Af því vör búumst við, að þessi spítalalög komi nú í þriðja sioni til umræðu á þingi í sumar, þá biðjum vör yður, virðulegu alþingismenn, að gefa gaum að og mæla fram með þeim tillögum, sem vör herum hér fram um þessi spítalalög:

1. Gjaldstofninn þykir oss hinn eðlilegasti og eini, sem notendi er.
2. Að af hverju hundraði tólfræðu af gildum þorski, þar sem 120 mundi gjöra allt að 3 vættum hörðum eða meira, borgist hálf alín, og eptir tiltölu af minna.
3. Að af hverjum 3 hundruðum tólfræðum af smáfiski og ísu, steinbít og háfi gjaldist hálf alín, og að tiltölu af færra.
4. Að af hverjum 90 skötum eða sprökum, sem aflast, gjaldist hálf alín, og að tiltölu af færrum.
5. Að af hverri tunnu hákarllifrar, sem aflast, gjaldist hálf alín. Þó sèu undanþegnar spítalagjaldi hinar fyrstu 20 til 40 lifrartunnur, sem aflast á þilskip, og 4—8, sem aflast á opin hákarlaskip stærri en feræringa.
6. Að af hverjum 3 vættum selspíks og 6 vættum hvalspíks og 20 vættum rengis af reiddum hvölum sè goldin hálf alín, og eptir tiltölu af minna.

Að öðru leyti föllumst vör á uppastungu minni hluta nefndarinnar í spítalamálinu á síðasta alþingi, er meiri hluti þingmanna samþykkti.

(alls 133 nöfn).

-
5. Úr Skaptafellssýslu, dags. 17. júním. 1871.
Uppástunga til nýrrar löggjafar um spítalagjald.

1.

Fyrir manntalsþing ár hvert skulu hreppsstjórar telja öll þau skip, er í vændum er að gangi í hreppi þeirra lengri eða skemmri tíma, frá því þingi, er talið er til, til hins næsta þar eptir; skal sýslumaðurinn síðan á manntalsþingi því, er haldið verður næst eptir að talið var, bjóða upp spítalagjald það, er greiðist af hverju skipi, til næsta þings þar eptir þannig, að hann hrópi til boðs 10 fiska af hverri tegund fyrir sig, þeirra er gjald leggst á. Nú ganga

fleiri skip en í vændum voru lengri eða skemmri tíma af árinu, þá skal formaður þeirra skyldur að tilkynna það hreppstjórum sem fyrst, sem þá bjóða upp spítalagjaldið af þeim skipum á sama hátt og sýslumaður, sè hann ekki innsveitis. Bjóða skal upp gjaldið af hverju skipi í hreppi þeim, sem það á heima í, þó það gangi í annari veiðistöðu; verði formaður hæstbjóðandi, skulu tveir af hásetum hans, ef svo margir eru, gefa honum vottorð sitt um, að rétt hafi verið skipt; og skal það vottorð fylgja skýrslu hans.

2.

Formenn skulu hafa nákvæma tölu á sérhverri fiskitegund, sem gjaldskyld er, er þeir afla á skip sín frá einu manntalsþingi til annars; þegar hann hefir fengið 30 fiska hlut af einhverri þeirri fiskitegund, er gjaldskyld er, skal hann taka af óskiptum afla, sem svari $\frac{1}{2}$ meðalfiski þeirrar tegundar fyrir hvern hlut af skipinu og afhenda hæstbjóðanda eður umboðsmanni hans, og skal þannig farið með hverja fiskitegund gjaldskylda, þegar kominn er af henni 30 fiska hlutur; af minni afla skal ekkert gjald taka; þygi kaupanda hann hlutmeltur af útsvarinu, skal hann og formaður kjósa sér óvilhalla menn, sinn hvor, er skeri úr ágreiningi þeirra. Í hvert skipti, sem formaður hefir fengið 30 fiska hlut af einhverri fiskitegund, skal hann hafa hina sömu aðferð; þann fisk, er gjaldfrí er, má ei telja til skipta með hinum gjaldskyldu fiskitegundum; en sè það gjört, má ei telja hann frá upphæðinni, áður gjaldinu sè lokið til kaupanda.

3.

Gjaldskyld fiskakyn eru: þorskur, ísa, þyrsklingur, steinbítur, háfur, lýsa, og hákarl á opnum skipum; af hverri hákarlslifrartunnu skal gjalda 2 potta, en ekki ef minna aflast.

4.

Þegar formannaskipti verða milli þinga, skal viðtakandi formaður fram halda skýrslunni.

5.

Fyrir hið næsta manntalsþing skulu formenn afhenda hreppstjórum skýrslur fyrir skip sitt um upphæð aflans af gjaldskyldum fiski, og kvittun kaupanda fyrir viðtöku spítalagjaldsins, og heimtar sýslumaður gjaldið af kaupanda eptir þessum skýrslum, og skal það síðan afdráttarlaust ganga í lækna sjóðinn.

6.

Formönnum þeim, er ekki senda hreppstjórum skýrslur sínar

í tækan tíma, skulu hreppstjórar skapa spítalagjald, en hafi kaupandi ekki fengið jafnmikla upphæð, skal formaður bæta honum það upp af sjálfs sín sjóði, nema hann sanni, að hann hafi að fullu goldið.

7.

Sannist að skýrsla einhvers formanns hafi orðið röng sökum hirðuleysis, bæti hann lækna sjóðnum þrennum bótum, en hafi hann falsað skýrslu sína vísvitandi, varði þjófssök.

8.

Skýrslur skal vefengja með gögnum og vitnum, ef þörf þykir; ekki skulu hér eiðar við hafðir við ákærða, sökum þess að slíkar skýrslur móti vilja hlutaðeiganda geta orðið ónákvæmar.

Þegar vör nú þannig höfum látið í ljósi óánægju vora með hin nýju lög um spítalagjaldið, sýnt fram á þá anmarka, er oss þykja þau hafa og bent á þá stefnu, er vör að minnsta kosti ætlu um réttari, en þá sem þau höldu, biðjum vör hið heiðraða alþingi, að stuðla til þess að lög þessi verði numin úr gildi, og óskum að þær bendingar, er vör hér höfum viljað gefa, mættu verða þinginu að einhverjum notum, þegar það fer að semja ný lög í þessu efni, er vör vonum að verði á alþingi í sumar.

(Samtals 44 nöfn).

6. frá sýslufundi að Leirá í Borgarfjarðarsýslu, dags. 24. júní 1871.

Niðurlagsatriði :

1. Að spítalagjald verði lagt á fullorðinn þorsk eingöngu, eða að minnsta kosti að það verði lagt á fiskitegundiðnar með meiri jöfnuði en áður.
2. Að ekkert gjald verði lagt sérstaklega á þorska- eða háfslýsi, heldur einungis á hákarlslýsi.
3. Að aldrei verði talið minna en hálft hundrað til þess að taka af spítalagjald.
4. Að maður verði skipaður í hrepp hverjum, sem spítalagjald er goldið í, til þess að innheimta gjald þetta og koma því í peninga, og hafi hann þar fyrir $\frac{1}{6}$ af gjaldinu í umboðslaun.
5. Að konungsbréf 26. dag maím. 1824 verði tekið upp í þessa spítalalöggjöf. — En virðist alþingi spítalagjald

verða of lágt með því móti, að gjalda $\frac{1}{2}$ alin af hverju þorskhundraði, þá virðist oss réttara að hækka gjaldið á þessari fiskitegund.

B. Brynjólfsson. Þorv. Ólafsson. St. Bjarnarson.

7. úr Rangárvallasýslu, dags. í maím. 1871.

Niðurlagsatriði:

að alþingi strax í sumar gjöri allt sitt til, að stjórnarfrumvarp það í spítalamálinu, er lagt var fyrir þingið 1867, verði annaðhvort til bóta breytt, eða óbreytt, gjört að gildandi lögum.

(74. nöfn).

Þessum bænarskrám var vísað til nefndar þeirrar, er skipuð var um konunglegt frumvarp um gjald spítalahlutanna.

BÆNARSKRÁ

Þingmanns Vestur-Skaftfellinga um árlega þóknun fyrir kennslu heyrnar- og málleysingja.

Til Alþingis!

Hinum háttvirtu alþingismönnum er kunnugt, að eg bar upp fyrir alþingi 1869 bænarskrá, er meðal annars þess, er snerti kennslu mállausra og heyrnarlusra barna hér á landi, fór fram á það, að þingið vildi með tillögum sínum hlutast til um, að mér yrði árlega veitt þóknun fyrir mál- og heyrnarleysingja-kennslu þá, er eg þegar hafði byrjað.

Eftir að alþingi hafði 1869 kosið nefnd í málefni þetta og rætt það á lögboðinn hátt, þá var það, auk annara atriða, samþykkt, að senda bænarskrá til konungs um, að mér yrði veittur úr ríkissjóði 200 rd. styrkur til að halda áfram kennslu þeirri, sem hér er um að ræða, og að áþekkur styrkur yrði framvegis á ári hverju veittur mér, og *til vara*: að mér það ár yrði veittur 50 rd. styrkur fyrir hvert heyrnar- og mállaust barn, sem hjá mér yrði, af þeim 4000 rd., sem ætlaðir eru til óvissra útgjalda handa Íslandi.

Jafnvel þó nú flest hin önnur atriði í bænarskrá alþingis við-

vikjandi fyrirkomulagi á kennslu mál- og heyrnarlausra barna, sem hjá mér eru, og greiðslu meðgjafariðnar með þeim, hafi sumpart fengið mildilega bænheyrslu, og sumpart sæ að komast í æskilegt horf, þá hefir þó það atriði, að mér yrði veittur árlegur styrkur fyrir kennsluna, ekki en þá getað haft annan árangur en þann, að mér árið sem leið voru veittir 200 rd. í þóknunarskyni *í eitt skipti fyrir öll*, fyrir framkvæmdir mínar í þessu máli, vegna þess að stjórninni hefir þótt ísjárvert að veita mér styrk til langframa úr ríkissjóðnum eða hinum íslenska landssjóð, til að efla heyrnar- og málleysingja-kennsluna hér á landi.

En þótt eg með pakklæti viðurkenni þann 200 rd. styrk, sem eg hefi áður áminnt, að mér var veittur árið sem leið, þá get eg samt ekki stillt mig um að láta það í ljósi, að mér þykir ekki viðfelldið, ef eg skyldi eiga að vera líklega sá eini maður í Danaveldi, sem er skylt að vinna að kennslu mál- og heyrnarlausra barna, án þess að fá nokkurn árlegan styrk í launaskyni fyrir starfa minn. Meðgjöfin, sem eg nú sem stendur fæ með hverju slíku barni, eru 120 rd. árlega, sem er naumast borgun fyrir fæðið einsamalt, og þó að meðgjöf þessi yrði hækkuð um 20 rd. á ári, sem eg ætla að mér muni heimilt að áskilja mér, samkv. bréfi kirkju- og kennslustjórnarinnar 4. sept. 1867, þá gæti sú hækkun varla orðið nóg til að borga klæðnað barnanna, þjónustu þeirra, bækur, myndabréf og ritfæri, sem þau ekki mega án vera.

Eg vona að af þessu sæ það auðsætt, að því fer fjærri, að eg hafi nokkurn afgang af meðgjöfinni með börnunum, í launaskyni fyrir kennslu mína og fyrirhöfn þá og yfirlegu, sem hún útkrefur. Auk þessa verð eg að leggja til kvennmann frá annari heimilisvinnu, til að kenna þeim innivinnu, eins og eg hlýt að láta önnur vinnuhjú mín, undir minni umsjón, kenna þeim alls konar útvinnu, og sem ekki verður hjá komizt, að valdi tíma- og verkátöf talsverðri.

Vegna ástæðna þeirra, sem eg þegar hefi talið, og í trausti til þess, að alþingi veiti þessari hlið málefnsins um kennslu mál- og heyrnarlausra barna jafnvelviljaðar undirtektir og 1869, þá dirfist og enn á ný að biðja hið heiðraða alþingi:

Að það vildi bera þá bæn fram fyrir hinn allramildasta konung vorn, að mér á ári hverju verði veittur fjárstyrkur annaðhvort úr ríkissjóði, eða hinum íslenska landssjóði, í

launaskyni, á meðan eg hefi á hendi kennslu mál- og
heyrnarlausra barna hér á landi.

Reykjavík 7. júlí 1871.

Páll Pálsson.

(Visað til nefndarinnar um konunglegt frumvarp um kennslu
heyrnar- og málleysingja).

UM VARPEYNA VIGUR
frá sèra Bjarna Sveinssyni.

Til alþingis 1871.

Með bræfi þessu legg eg undirskrifaður skýrslu mína til
stiptsyfirvaldanna af 2. jan. þ. á. um aðgjörðir mínar á varpeynni
Vigur 1870, samt afskrípt af svari stiptsyfirvaldanna upp á fyrir-
spurn þá, sem þessari skýrslu fylgdi, hvernig eg ætli að fara með
eyju þessa framvegis, og lýsi eg því hér með opinberlega, að eg er
ekki ánægður með svar þeirra upp á þessa mína fyrirspurn; það
greiðir ekkert úr því, er eg spurði um og mér þótti, og þykir enn
vandamál; mér finnst þeir vilja hleypta öllum vandanum upp á mig,
og eg þykt sjá á svarinu, að fari eg að gjöra stórkostnað árlega
til vöktunar á eyju þessari, þá ætlast þeir til, að eg beri allan
kostnaðinn, svo sem ef eg fer að smíða eða kaupa þar til skip og
leigja þar til menn. En gjöri eg á hina síðuna ekki neitt, nema
hirði eyju þessa, eins og áður hefir verið síður til, þá eyðileggst
eyjan, og svo fæ eg að bera skuldina fyrir það jafnvel bæði hjá
yfírmönnum og undirgefnum. Hin háu stiptsyfirvöld segjast ekki
sjá hér verði neitt við gjört, nema það, sem annarstaðar eigi sèr
stað, að halda fólk í eyjunni um varptímann, þó segja þeir mér
ekki, *hvar það er gjört*, eða hve nær það hefir verið prestum uppá-
lagt að verja varpeyjar fyrir ránum útlendra, því annars konar fólks-
hald í varpeyjum kemur ekki þessu máli við. Eg þekki ekki dæmi
til þess, að þess háttar vörn sè prestum uppálögð austanlands, eða
þar sem eg er kunnugur — og því liggur mér við að halda, að
þessháttar fólkskald í varpeyjum sè hvergi uppáboðið, og eigi sèr
trauðlega nokkurstaðar stað — og hvað ætlan þeirra snertir, að
tveir menn mundu nægja til að vera í Vigur og bjarga þar í öllum
sjó og veðrum því skipi, sem þar til er fært að fara þangað á, þá
ætla eg að hin háu stiptsyfirvöld geti ekkert um það dæmt, því
þó þeir kynnu að vera æfðir í því, að fara með skip í brimhöfn

og ókyrrum sjó, sem eg tel þó efasamt, þá veit eg þó hitt með vissu, að þeir eru öldungis ókunnugir, hvernig höfn og uppsátur eða lending er í Vigur, og hefðu þeir því, að mér finnst, gjört betur eptir bendingu minni í skýrslunni, að láta viðkomandi sýslumann taka um það þingsvitni, hvort skýrsla mín í þessu tilliti er áreiðanleg eða ekki.

Þar eð eg nú enn á þessu yfirstandandi vori hef enn ráðizt í, að fá menn hér í sókninni, til að liggja í tæðri varpeyju, án þess eg hingað til hafi haft nokkra hvöt, ráð eða tillögur frá þeim háu stiptsyfirvöldum, og er þess vegna enn í sama úrræðaleysi með málefni þetta eins og í fyrra — þá óska eg í þessu mínu bréfi að vort heiðraða alþingi taki málefni þetta til enn frekari yfirvegunar og meðferðar, þar eð málefni þetta snertir þá stofnun, sem er að álíta sem þjóðeign, nl. þetta prestakall, þá óska eg einkum fyrst og fremst, að til þess yrði sæð, að viðkomandi sýslumanni við næstu ferð sína hingað í austursýsluna verði til haldið að taka hér þingsvitni bæði um það, hvort varnar þurfi með í Vigur fyrir ránum útlendra eða ekki, og þar næst, hvort tveir nægi til að bjarga því skipi, hvað sem upp á fellur, sem til þess er fært eða ekki; því þá í fyrsta, þegar það er rannsakað, geta þeir, sem fyrir þessu prestakalli eiga að ráða, gefið mér þær reglur, viðvíkjandi meðferð tæðrar varpeyjar, sem eg annaðhvort get fylgt, eða þá ef eg álít mér það ofvaxið, losað mig við undir eins og prestakallið.

Stafafelli þann 6. júní 1871.

Virðingarfyllst

B. Sveinsson.

2. SKÝRSLA

um varpeyna Vigur til stiptsyfirvalda Íslands ár 1870 eptir prestinn á Stafafelli.

Eg vil ekki undanfella undir eins og eg sendi frá mér aðrar vanalegar ársskýrslur, að láta einnig meðfylgja skýrslu um, hvernig mér hefir gengið þetta umliðna ár með varpeyna Vigur, sem tilheyrir Stafafells-prestakalli. Þegar leið fram á maímánuð næstliðna, voru að vanda mörg útlend fiskiskip hér úti fyrir daglega. Þann 15. í tæðum mánuði, eða um þann tíma, sem varpið vanalega byrjar, og fugl fer að leggjast að þeim plásum, sem æðarvarp er, tóku þeir til að fara á bátum sínum upp í ey þessa; hvað þeir eiginlega hafa ætlað, er bágð að segja, en líkast er þó

að þeir hafi ætlað að aflu sèr eggja og fugla á vanalegan hátt, en ekki vitað það, að varp í úteyjum, sem liggja út í opnu hafi, byrjar vanalega viku eða allt að hálfum mánuði síðar en í þeim eyjum, er liggja inni á fjörðum og víkum; þessu hældu þeir stöðugt áfram alla hina eptirfylgjandi daga, og bátar fóru þangað af 2—3 skipum í senn, og aðrir komu, þegar hinir fóru, svo þeir voru þar að heita mátti alla þá daga; þegar eg sá þetta og hugsaði undir eins til þess, hvað árangurslausar mínar þrjár undanfögnu umkvartanir til alþingis og hinnar veraldlegu valdstjórnar hafa orðið, þá virtist mér sem einkis liðs mundi framar vera að vænta í málefni þessu frá þeirra hendi, og því ræðst eg í, í einskonar úrræðaleysi, að útvega mér bát og menn til vöktunar á eyjunni upp á minn eigin reikning; þetta gekk nú ekki sem greiðast, fyrir því að fáir eru hér fúsir til þess verks, því nóg eru dæmi til að austan, sem sýna að það er ekki hættulaust. Eg leitaði bræflega austur í Álptafjörð, sem er syðsta sókn í Múlasýslum, til að fá þar hugaðan formann, og varð það til forgefins. Við þessa formannsleit dróst tíminn allt fram til þess 24. maí, og fékk eg þá fyrst afsvarið. Á þessum tíma voru bátarnir upp í eyjunni mestan hluta dags á hverjum degi, og fiskiskipin sem þeir voru frá slógu sèr út til sjós á kvöldum, en komu aptur inn undir að morgni. Þegar mér brást að fá formanninn úr Álptafirði, fór eg á ný að leita á þeim, er mér þóttu líklegastir hér í sókninni; og líka fór eg að leitast við að fá skip handa þeim, því Vigrarskipið, sem brauði þessu hefir ætíð fylgt, allt frá dögum biskups Br. Sveinssonar, og máske fyr, er eyðilagt, og hefir það aldrei komið í mínar hendur. Það gekk um síðir, að 4 menn lofuðu að fara út á báti og liggja í Vigur; væru þeir færri, sögðust þeir ekki geta bjargað skipinu, sem þeir fóru á, hvað sem að bæri, þar sem ekkert uppsátur er, nema snarbrattar og ósléttar klappir, og sjórinn vanal. ókyrr; þeir lofuðu að vernda og hirða varpið svo vel sem þeir gætu og hefðu vit á upp á daglaun og fæðiskostnað álíka háan, og goldinn er hér við höndlanina, ekki að koma í land þegar fiskiskip sæjust og ekki yfirgefa vörðinn fyr en öll útlend fiskiskip væru í burtu. Til að koma þessu í verk, samt til að fá það, er með þurfti til skálagjörðar í Vigur, liðu enn nokkrir dagar, svo vörðmenn komust ekki út þangað fyr en með júnímánaðar byrjun, þá er þar og líka vanalega fuglinn lagstur að og varpið byrjað; þegar þeir komu þangað, var allur fugl þaðan á burt fældur og þau fáu breiður gjörsamlega

tóm, sem fuglinn hafði þá búið sér til; lítið eitt sáu þeir þó af fugli á flugi til og frá, allt mjög styggt og ókyrrt, eins og vant er eptir rán. Í eyjunni voru þeir allan júnímánuð út, nema það, sem vika gekk úr um og eptir hvítasönnu, því þeir fóru í land fyrir hátiðina og var þó illa fært á sjó, en næstu vikuna eptir voru svoddan rosar og brim, að hvorki komust varðmennirnir út í eyna, eða hinir upp í hana á bátum sínum. Ekki komu nokkur egg úr eyjunni fyrir en eptir miðjan júnímánuð; svo lengi var fuglinn að draga sig saman áptur; varðmenn þessir lágu þar alls í 24 daga, því eptir júnímánaðarlok fóru fiskiskipin hððan á burtu. Ekki áttust þeir illt við fiskimenn og varðmenn eptir að þeir voru komnir út þangað. Dúntekja varð á endanum hér um bil eins og áður hafði verið, en eggjatekja mjög lítil, því eg hefi nú eids og fyrri orðið að gefa mestan hluta þeirra fuglinum eptir til að unga þeim út, svo að varpið eyðilegðist eigi algjörlega af ráðum. Fyrir þessa legu varðmannanna í Vigur og fyrir skipslánið hefi eg borgað í allt um 100 dali, og þykir mér það að vísa nokkuð hart, þar eg veit ekki til, að nokkur prestur hér á landi hafi þau kjör, að verða að verja inntektir brauðs síns fyrir útlendum ránsmönnum. En svo verður þó að vera nú sem stendur, ef þessi litla eyja á ekki algjörlega að eyðast, og með henni mesti og bezt hlutinn af inntektum þessa brauðs. Nú skrifa eg ekki sögu þessa í því skyni, að eg ætlist til, að mál þetta verði meðhöndlað sem einbert þjófnadarmál, því þess mun aldrei auðið verða, eptir því sem hér stendur á, að fá upp nöfn og númer þeirra skipa, sem upp í Vigur fara, og það jafnvel ekki, þó menn væru þar fyrir, því reynslan hefir sýnt annarstaðar, að nóg eru meðul til að byrgja það eða fela, meðan farið er upp í eyjar til þess háttar fanga — heldur skrifa eg þetta af því, að eg er sjálfur í óvissu, hvað eg á að gjöra með eyju þessa á næstkomandi vori, ef eg lifi þá. Eg get að vísu ekki sagt, að eg með þessu móti hafi ekki haft vanalegt not af Vigur þetta liðna ár, en þegar eg verð að láta úti 100 rd. fyrir vörnina í 24 daga, og svo getur farið, að eg þurfi að borga tvöfalt eða þrefalt meira á næsta vori, ef eg þarf að halda þar varðmenn í 8 vikur eða allan varptímann, þá fer eg heldur að verða hikandi í áforminu, því þá er allur arður af ey þessari gjörsamlega tapaður. Eg skrifa þetta því miklu heldur í þeim tilgangi, að fá að heyrast ráð og tillögur hinna háu stíptysfirvalda yfirmanna minna og þessa lands, hvernig þeir álfti að eg bæði *eigi og geti* farið með eyju

þessa framvegis. Að selja eyjuna brauðinu til nota mundi verða ver en til einkis, þar eð hver, sem hana keypti og með vitinu væri, mundi fyrst vilja draga varðkostnaðinn frá arðsvoninni áður en hann færi að bjóða í hana. Að leyfa mér í náð að losast frá Stafafelli, þó hin háu stiptsyfirvöld Íslands vildu bjóða mér það, með þeim skilmálum að fá aptur annað jafngott brauð, mundi að sönnu vera gott fyrir mig, enda þó eg mundi varla treysta mér til að þiggja það, þó eg ætti kost á, vegna míns eigin heilsuleysis. En fyrir þá sjálfa og fyrir þetta brauð mundi það ekki vera til neins, því búast mega þeir við því, að hver sem hér kemur eptir mig, þá muni honum þykja þetta harðir kostir, og byrja hinar sömu umkvartanir. En eg vil nú bjóðast til, ef hin háu stiptsyfirvöld Íslands vilja það, að reyna til að halda vörð í Vigur næsta ár, ef svo væri, að þeir gætu útvegað mér þar til fjárstyrk nokkurn, sem þá ekki mætti minni vera en 100 dalir, og mundi eg þá, ef eg fengi það, vilja skjóta nokkru til af mínu eigin til viðbótar, þó svo færi, að varnartíminn þyrfti að vera lengri, en hann varð í sumar, sem leið, svo upphæðin þyrfti aldrei að verða meiri, hvað lengi sem verja þyrfti. Þetta tillag mætti og alveg hætta, ef nokkurn tíma kæmi sá tími, að útlendir fiskimenn lægju hér ekki undir landinu.

Eg læt þá þessa skýrslu þannig lagaða frá mér fara gegnum héraðsprófastinn til hinna háu stiptsyfirvalda Íslands, og vonast ekki eptir að þeir tortryggi sögu mína, en skyldi svo fara, að þeir hefðu nokkurn misgrun um áreiðanlegleik hennar, þá geta þeir hæglega gegnum viðkomandi sýslumann fengið rannsakað, hvort eg hef nokkuð mishiermt eða ofhiermt. Eg óska að endingu og vona eptir bréflægum svörum frá þeim og góðum tillögum, hvort sem þeir vilja gefa nokkurn gaum að tilboði mínu eða ekki.

Stafafelli þann 2. janúar 1871.

Bjarni Sveinsson.

3. AFSKRIFT

af bréfi stiptsyfirvaldanna til prófastsins í Austur-Skaptafellssýslu, dagsettu 17. febrúar. 1871.

Með þóknanlegu bréfi dagsettu 6 f. m. hafið þér herra prófastur sent oss bréf prestsins að Stafafelli sèra B. Sveinssonar, hvar í hann, næst því, að skýra oss frá ránum og yfírgangi útlendra fiskimanna í varpeyjunni Vigur, og hvern kostnað hann hafi orðið

að hafa næstliðið vör til að verja varpið, hefir borið undir oss, hvað hann eigi að gjöra í þessu efni framvegis.

Að vísu könnumst vör við, að gæzla tæðrar varpeyjar er meiri erfiðleikum og kostnaði bundin, en víðast hvar annarstaðar, en vör sjáum ekki, að hér verði annað gjört í þessu efni, en það sem annarstaðar á sér stað, sem sè að hafa fólk í eyjunni um varp-tímann, og ætlum vör, að til þess mundi nægja 2 menn. Að bæta upp þann tekjumissi, er þessir eða aðrir annmarkar brauða hafa í för með sér, er oss eigi unnt, þar eð vör ekkert fè höfum und-ir höndum til þess.

Þetta biðjum vör yður að tilkynna prestinum.

(Vísað forsetavegin).

BÆNARSKRÁ

frá sýslufundi í Hafnarfirði um, að tilsk. 30. apríl 1824 § 3. tölul. 10. verði breytt, dags. 23. d. maím. 1871.

Í tilskipun 30. apríl 1824 3. gr. 10. tölul. er svo kveðið á, að hvorugt þeirra hjóna, sem vilja vígjast saman, megi hafa þegið óendurgoldinn sveitarstýrk, nema svo sè, að stjórn þeirrar sveitar, sem brúðguminn er sveitlægur í, leggi þar á samþykki sitt. Síðan það varð kunnugt hér á landi, að prestur í Kaupmannahöfn hefði fyrir hæstarétti verið dæmdur til, að standa alla ábyrgð af afleiðingum slíks hjónabands, og annast afkvæmi hjóna þeirra, sem saman voru gefin, án þess þessa lagastaðar væri gætt, hafa sveitarstjórnir hér á landi verið gjörhugular um athæfi presta í þessu efni, og þegar getað náð nokkrum undir lögsókn. Eins og kunnugt er, er það opt erfitt, að vita nákvæmlega lífsferil manna hér á landi, og opt því erfiðara, að fá vissu fyrir, hvar hver einstakur á sveit, þar sem úrslit þeirra mála opt verða að rekast til ráðherrans í Kaupmannahöfn. Mundi það því valda mikilli hindrun á hjónaböndum, ef prestar tækju þá reglu, sem virðist liggja næst, eptir því, sem dómar hafa fallið að öðruhvori í þeim málum, að heimta af hverjum brúðguma sönnun fyrir því, hvar hann ætti sveit, og jafnframt skýrteini þeirrar sveitarstjórnar um það, að hún hafi eigi á móti hjónabandinu. Að hinu leytinu álitum vör það mjög óheppilegt, að fè jafnaðarsjóðanna sè eytt til slíkra málaferla, sem optast rísa af því, að prestar geta ekki gætt þeirra laga,

sem hér að lúta. Þannig er prestur nokkur í þessu héraði, al-
kunnur að vandvirkni og reglusemi í allri embættisfærslu, þegar
dæmdur í héraði í mikil fjárútlát fyrir brot á móti áminnztum
lögum.

Leyfum vèr oss því, að beiðast þess, að hið heiðraða alþingi
leggi það til við hans hátign konunginn, að hin áminnzta laga-
grein verði skýrar ákveðin, þannig, að prestinum verði að eins
gjört að skyldu, að spyrja vottanlega brúðhjónaefnin um það,
hvort þau, eptir 16 ára aldur, hafi þegið óendurgoldinn sveitarstyrk,
og að leyfi sveitarstjórnarinnar þurfi því að eins, að þau játi því.

Á sýslufundi í Hafnarfirði 23. maí 1871.

Pórarinn Böðvarsson, Þorkell Bjarnason. Grímur Thomsen,
fundarstjóri. skrifarar.

(Nefnd sett).

ÁSTÆÐUR

fyrir frumvarpi til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu.
(Lagt fyrir ríkisþingið á fundi þess 1870—71 og út komið sem lög
2. jan. 1871).

Af «skjölum viðvíkjandi stjórnarskipunar- og fjárhagsmáli Ís-
lands», sem ríkisþinginu voru fengin í hendur á síðasta fundi þess,
mun því vera kunnugt, að stjórnin lagði fyrir alþingi 1869 frum-
varp til laga, er hafði inni að halda nákvæmari ákvarðanir um hina
stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, og í öllum aðalatriðum var
byggt á skoðunum þeim, er höfðu komið fram á ríkisþinginu við
umræðurnar um frumvarp það til laga um fjárhag Íslands, er lagt
var fyrir ríkisþingið á fundi þess 1868—69, og eins mun þinginu
vera kunnugt, að alþingi komst að þeirri niðurstöðu í álitsskjali
sínu um hið fyrnefnda frumvarp, að ráða frá því, að frumvarpið
yrði að lögum gjört, en að það jafnframt fór þess á leit, að Ís-
landi yrði veitt fast árlegt tillag úr ríkissjóðnum, er næmi að minnsta
kosti 60,000 rd., þannig að gefin væru út óuppsegjanleg ríkis-
skuldabréf til Íslands fyrir innstæðu, sem samsvaraði þessu árgjaldi.

Þrátt fyrir afdrif þau, er frumvarpið, sem lagt var fyrir alþingi,
eins og nú var sagt, hlaut á þinginu, verður því ekki neitað, að
yfirgnæfandi ástæður engu að síður eru fyrir því tvönnu, fyrst að

leitast við að koma hinum helztu stjórnarlegu undirstöðuatriðum, tæðs frumvarps í lagaform, og í annan stað að fá lagaákvörðun um það, hversu mikið fæ skuli greitt árlega úr ríkissjóðnum sem tillag handa Íslandi. Það, sem virðist taka af öll tvímæli um hið síðar nefnda málsatriðið, er sú íhugsun, að vart mun mega búast við, að þeirri einbeittu notkun eigin krapta og eigin hjálparmeðala, sem verður að álíta óumflýjanlegt skilyrði fyrir framförum Íslands, hvað efnahag þess snertir, verði komið í kring, nema með því eina mótinu, að fyrir fullt og allt sé ákveðið um fjártillag til Íslands frá Danmörku. Á meðan því sama vindur fram, sem hingað til, að ríkisþingið hafi ályktunaratkvæði um fjárhagsáætlun Íslands í öllum greinum, mun vart verða hjá því komizt, að Íslendingar ávallt haldi fram kröfum á hendur ríkissjóði Danmerkur um, að hann fullnægi þörfum landsins, og þegar þeim er neitað, að þeir þá vilji láta ábyrgðina á því, að landið ekki tekur framförum, lenda á ríkisþinginu, en ef að aptur á móti væri búið eitt skipti fyrir öll að ákvarða með lögum, hversu miklu tillagi Íslendingar mættu búast árlega við úr ríkissjóðnum, þá yrðu þeir að neyta eigin krapta í tilliti þess, sem þar á ofan mundi útheimtað til hinna sérstaklegu málefna og sérstaklegu þarfa þeirra, svo að öll ábyrgðin í þessu efni yrði að lenda á sjálfum þeim, og það, hvort heldur sem 'fulltrúaðing Íslendinga að öðru leyti fengi ályktunaratkvæði um málefni landsins, eða það að eins, eins og að undanförunu, ætti að ræða þau með ráðgefandi atkvæði. Þar að auki hlaut stjórnin að leggja mikla þýðingu í það, að, þegar áður um getið lagafrumvarp var lagt fyrir alþingi, þá var það með berum orðum tekið fram, að það væri «áform konungs, er alþingi samkvæmt konungsbréfi 23. september 1848 væri búið að láta uppi álit sitt um tæð frumvarp, og er samþykki ríkisþingsins væri fengið, þá að gjöra fyrir fullt og allt út um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu». Því eptir slík ummæli mundi það hafa ísjárverð áhrif á stöðu stjórnarinnar gagnvart Íslandi og landsbúum þar, ef því væri skotið á frest um óvissan ókominn tíma, að koma áformi þessu í kring.

Nú er lagafrumvarp þetta hefir verið samið, til þess að það verði lagt fyrir ríkisþingið, er nú er saman komið, og hafðar hafa verið til undirstöðu skoðanir þær, sem að framan eru teknar fram, þá hefir þótt mega, þar sem málefni þetta þegar áður hefir verið ítarlega rætt í báðum deildum ríkisþingsins, fara fáam orðum um inntak frumvarpsins, og skulu því hér að eins gjörðar nokkrar at-

hugasemdir um helztu atriðin, þar sem þetta frumvarp annars vegar er frábrugðið hinu áður umgetna lagafrumvarpi, sem stjórnin lagði fyrir alþingi 1869, og frumvarpinu til laga um fyrirkomulagið á stjórnarskipun og fjárbag Íslands, eins og það var orðað, er það á næstisíðasta fundi ríkisþingsins kom aptur til landsþingsins frá einustu umræðu í fólksþinginu, hinsvegar.

Áð þeim mismuninum á þessu frumvarpi og báðum hinum frumvörpum kveður mest, að, þar sem svo var ráð fyrir gjört, að þau, er þau væru orðin að lögum, næðu ekki fullu lagagildi fyr en um leið og stjórnarskrá um Íslands sérstaklegu málefni væri leidd í lög, þá eru lög þau, er hér liggja fyrir sem frumvarp, ekki bundin slíku skilyrði, heldur er stungið upp á, að þau skuli öðlast lagagildi með byrjun næsta fjárhagsárs. Ástæðurnar fyrir þessari uppástungu liggja beint fyrir, og eru þær, að eftir því hvernig alþingi 1869 tók undir frumvarp það til slíkrar stjórnarskrár, sem stjórnin lagði þá fyrir þingið — en um það skal vísað í áður nefnd skjöl viðvíkjandi stjórnarskipunar- og fjárhagsmáli Íslands» — þá verður ekki með neinni vissu ætlað á, *hve nær* auðið verður að koma slíkri stjórnarskrá í kring, að minnsta kosti ekki nema því að eins, að stjórnin ræði af að gjöra breytingu á fulltrúaþingi Íslendinga (alþingi), er þingið sjálft ekki hefði áður lagt fram með. En auk þessa hefir stjórnin álitit, að hún með frumvarpi þessu færi beint að óskum ríkisþingsins sjálfs, þar sem því við 3. umræðu í fólksþinginu um frumvarpið til fjárhagslaganna fyrir 1870—71 var haldið mjög fast fram bæði af framsögumanni og af formanni fjárhagslaga-nefndarinnar, að ríkisþingið hlyti að æskja eftir að verða laust við að eiga að ræða öll einstök atriði í fjárhagsáætlun Íslands, en að það mundi miklu heldur kjósa að fá stjórninni til umráða tiltekna fjárupphæð sem tillag til hinna sérstaklegu útgjalda Íslands (smbr. «Rigsdags-Tidende for Samlingen 1869—70, Folkethingets Forhandling» II, 4928. dálk og 4948. dálk).

Áð því er snertir þær ákvarðanir frumvarpsins, er að stjórnarréttindum láta, þá hefir þótt réttast að fara ekki út yfir það, sem í strangasta skilningi er nauðsynlegt og ómissandi. Það hefir þótt við eiga, að láta frumvarpið byrja með ákvörðun þeirri, sem 1. grein hefir inni að halda, og að orða hana eins og alþingi hvað eftir annað hefir óskað. Þar sem ákvörðunin í 2. grein um, að atriðið um setu fulltrúa frá Íslandi á ríkisþinginu verði að eins ráðið til lykta með lögum, sem bæði hið almenna löggjafarvald

rikisins og hið sérstaklega löggjafarvald Íslands hafi samþykkt, er samkvæmt því, sem báðar deildir ríkisþingsins áður hafa verið ásaðttar um, þá hefir ekki þótt ísjárvert að slaka til við Íslendinga, eins og gjört er í sömu grein, í því atriði, að svo lengi sem Ísland ekki eigi fulltrúa á ríkisþinginu, skuli ekki verða krafizt af því, að það leggi neitt til hinna almennu þarfa rikisins, því, þó að sú grundvallarregla sè óyggjandi, að það er hið almenna löggjafarvald rikisins — og það hvort sem Ísland á fulltrúa á ríkisþinginu eður eigi — sem hefir vald til að leggja einnig á Ísland fjárfamlag og útboð, þá hefir samt verið talið sjálfsagt í öllum hinum fyrri umræðum um mál þetta, að þess mundi verða lengi að biða, að þessum rétti yrði beitt. Þess skal loks getið, að samkvæmt umræðunum á ríkisþinginu um mál þetta hefir virzt eiga að halda stöðu hæstaréttar sem æðsta dómstóls einnig í íslenskum dómsmálum óbreyttri, þannig að engin breyting verði þar á gjörð nema með jákvæði hins almenna löggjafarvalds rikisins.

Um ákvarðanir þær, er að fjárhagnum lúta, skal þess að eins getið, að í 5. grein er stungið upp á, að tillag ríkissjóðsins til Íslands verði ákveðið samkvæmt því, sem á næstsíðasta fundi rikisþingsins var samþykkt í einustu umræðu fólksþingsins um frumvarp það til laga um fjárhag Íslands, er rikisþingið þá hafði til meðferðar, og virðist ekki þörf á eptir öllum þeim umræðum, sem hingað til hafa átt sér stað um þetta mál, að færa til neinar sérstakar ástæður fyrir því.

UPPÁSTUNGA

þingmanns Reykvíkinga um sölu opinberra eigna, dags. 8. dag júlím. 1871.

Það mun mega telja það víst, að Íslendingar hafi þegar gjört sèr ljóst, hver afleiðingin er orðin af sölu hinna opinberu eigna hér á landi, og hvert tjón landið hefir af henni beðið, þar sem það hefir misst eignirnar, andvirðið horfið því að gagnslausu, og landið af þeim sökum tekjulaust, og getur ekkert gjört sèr til framfara. Árið 1857 ritaði alþingi eptir uppástungu þingmanns Gullbringu- og Kjósarsýslu, sem þá var (sjá alp.t. 1857, bls. 325) bænaraskrá til konungs, að engin sala á opinberum eignum í landinu

fari fram, nema áður væri um það fengið álit alþingis (alp.t. 1857, bls. 700). Í auglýsingu konungs til alþingis 1859 (alp.t. 1859, viðb. B, bls. 69) segir, að stjórnin hafi þá lengi gjört sér að reglu að selja eigi opinberar eignir á Íslandi, og þegar út af því hafi verið brugðið, þá hefðu öldungis sérstaklegar ástæður verið til þess, eins og hefði verið með söluna á Laugarnesi og Helliránunum, sem þingmaður Gullbringu- og Kjósarsýslu hafði nefnt til í uppástungu sinni. Það getur verið, að þessar hinar sérstaklegu ástæður til sölunnar á Laugarnesi og Helliránunum, án þess að bera það undir alþingi, hafi eigi verið nè sæu enn öllum ljósar; en allt um það mun þetta svar stjórnarinnar hafa vakið hjá mörgum fasta von þess, að stjórnin mundi alveg hætta þessari sölu á opinberum eignum, að minnsta kosti nema málið væri fyrst borið undir álit alþingis, enda er auðsætt, að hægt er að leita þess, enda þótt sérstaklegar ástæður væru til sölunnar, enda má telja það víst, að þingið mundi til greina hafa tekið allar þær ástæður, sem til sölunnar hefðu verið taldar og reynzt hefðu réttar, ef undir það hefðu verið bornar, en sökum vonar þeirrar, sem auglýsing konungs til alþingis 1859 vakti, mun þingið eigi hafa hreift þessu máli síðan. En þessi von Íslendinga hefur brugðizt, og stjórnin hefur á hinum síðustu árum næsta mjög brugðið út af reglu þeirri, sem hún kvaðst lengi hafa fylgt 1859. Því að auk þess, að skipti hafa verið höfð á ýmsum opinberum eignum gegn öðrum, sem mjög er hæpið, hversu haganleg reynast, er fram í sækir, þá hafa og ýmsar opinberar eignir verið seldar, og enda farið að selja prestsetur, að minni ætlun til mikils tjóns fyrir hlutaðeigandi presta; en ekkert af þessum kaupum hefir undir alþingi verið borið.

Jeg verð að telja víst, að hinu heiðraða þingi beri saman við mig í því, að jarðarsala og jarðarskipti sè opt mjög varúðarverð, og slíkt þurfi vel að ihuga í hvert einstakt skipti, þá er um þess konar sölu er að ræða, og því sè alls eigi of aukið, þótt alþingi sæu fengin slík mál til íhugunar og álita, og því leyfi eg mèn, að leggja það til við hið heiðraða þing, að það riti hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá:

að hann allra-mildilegast vilji svo fyrir skipa, að engin sala nè skipti á neinum opinberum eignum megí hèn eptir fram fara nema með ráði alþingis.

Reykjavík 8. dag júlím. 1871.

Halldór Kr. Friðriksson, þingmaður Reykvíkinga.
(Nefnd sett).

BÆNARSKRÁR

um stjórnarþótarmálið.

1. 6 samhljóða bænarskrár úr Þingeyjarsýslu syðri, upplestin ein frá sýslufundi að Ljósavatni, dags. 30.d. maím. 1871.

Það er nú orðið þjóðkunnugt hér á landi, að löggjafarþing Dana hefir á næstliðnum vetri samið lög um sambandið milli Danmerkur og Íslands, og að konungurinn hefir staðfest þessi lög 2. janúarm. þ. á. En í setningu laga þessara höfum vér Íslendingar eigi fengið að taka þátt, ekki einu sinni í sameiningu við Dani á sameiginlegu þingi, og því síður á sérstöku þingi í landi voru, eins og vér þó eigum náttúrlegan og löglegan rétt til, bæði eptir alþingislögunum og sér í lagi eptir konungsbréfi 23. d. septemherm. 1848.

Á því 23 ára tímabili, sem liðið er síðan hinn sameiginlegi konungur Dana og Íslendinga lagði niður alveldi það, er hann hafði áður, hefir jafnan komið fram sú skoðun frá danskri hálfu, að vér Íslendingar værum eigi sérstök þjóð, heldur hluti hinnar dönsku þjóðar, að Ísland, ættjörð vor, væri eigi sérstakt þjóðland, heldur hluti Danmerkur, að vér og land vort með öllu, sem þar til heyrir, væri ekki sérstakt þjóðfélag eður ríkisfélag, heldur einn hluti Danaveldis. Þar í móti höfum vér sjálfir álitit oss sérstaka þjóð með sérstaslegu þjóðerni, og land vort sérstakt land með sérstaklegum landsháttum og ásigkomulagi. Vér höfum álitit, að vér værum og hefðum æfinlega verið sérstakt ríkisfélag með sérstökum lögum og landsrættindum. Vér höfum álitit, að Ísland stæði og hlyti að standa í líku sambandi við Danmörku, eins og Noregur við stendur Svíþjóð.

Af þessum ágreiningi milli Dana og vor, um undirstöðuatriði landsrættinda vorra, hefir leitt binn afarlanga drátt á því, að vér fengjum ráðið stjórnarskipunarmáli voru til lykta.

Það er þó kunnugra en svo, að vér þurfum hér að fara um það mörgum orðum, að land vort var fyrst, eptir að það byggðist, um nærri fjórar aldir frjálst ríkisfélag eða ríki, án þess það væri í sambandi við neitt annað ríki. Síðan hefir það verið sambandsland ýmist Noregs eins, ýmist bæði Noregs og Danmerkur, ýmist allra hinna þriggja á Norðurlöndum í einu, og nú að síðustu Danmerkur einnar. Engin þjóð hefir nokkru sinni lagt land vort undir sig með herskildi; aldrei hafa Íslendingar hvorki viljugir né nauð-

ugir afsalað sér rétti til, að vera þjóðfélag eða ríkisfélag fyrir sig, og aldrei hafa þeir gjörzt hluti annars þjóðveldis hvorki Noregsveldis, Svíaveldis nè Danaveldis, þó þeir hafi verið bandapjóð allra þessara þjóða á Norðurlöndum. Þetta er kunnugt öllum þeim, er þekkja söguna, og við þetta kannast allir þeir, er sannleikanum unna, hvort sem þeir eru innlendir eða útlendir. Þó vilja nú Danir, bandamenn vorir, neyta aflsmunar við oss fámenna og fátæka þjóð; þeir vilja með ofríki og ójöfnuði setja oss þau lög, að vèr skulum nú verða og hèr eptir vera *einn hluti Danaveldis*. En vèr getum aldrei kannast við, að þeir hafi nokkurn rétt til, að setja oss slík lög án vors samþykkis, og aldrei getum vèr kannast við gildi slíkra laga fyrir oss og niðja vora. Vèr hljótum að standa fast á þeim skýlausa rétti vorum, að vèr sèum sérstakt þjóðfélag og land vort *sambandsland Danmerkur*, með sérstökum landsréttindum, en ekki hluti af Danmörku eða Danaveldi, fremur en Noregur er hluti Svíaveldis.

Þar sem Danmörk og Ísland eru sambandslönd, hafa sama konung og eru þannig eitt konungsríki, en hvort landið er þó ríkisfélag út af fyrir sig, þá hljóta að vera til ferns konar mál, sem nákvæmlega verður að aðgreina. Hin fyrstu eru málefni þau, sem varða Danmörku eina, og af þeim höfum vèr engan rétt til að skipta oss. Hin önnur eru þau málefni, sem snerta Ísland eitt; þau viðkoma oss eingöngu, en Dönum ekki. Hin þriðju eru mál þau, sem viðvíkja öllu ríki konungsins og snerta hag beggja sambandslandanna, jafnt Danmerkur og Íslands. Slíkum málum höfum vèr rétt til að ráða í samfélagi við Dani að tiltölu eptir stærð þjóðanna. En með því vèr erum svo fámennir í samanburði við Dani og svo afskekktir og fjarlægir fyrir sakir afstöðu lands vors, þá höfum vèr jafnan álitnið réttast og hentugast, að sleppa að svo komnu tilkalli voru til afskipta af þessum hinum sameiginlegu málum, og hlíta í því tilliti forsjá og ráðum bræðra vorra og bandamanna, Dana. Þannig höfum vèr eigi haft neitt á móti því, þó Danir einsamlir hafi kosið sér og oss konung og sett lög um konungserfðirnar framvegis, þótt vèr álitum, að oss hafi borið fullkomlega tiltölulegur réttur, að semja ásamt Dönum um þessi mál og önnur slík. Hin fjórðu mál eru þau, sem lúta að innbyrðis viðskiptum milli hins danska og hins íslenzka þjóðfélags; þeim má engan veginn blanda saman við hin sameiginlegu málin, sem áður voru talin, og þar sem hagsmunir beggja sambandslandanna eru

hinir sömu. Í þeim málum þar í mót, sem hér ræðir um, getur auðveldlega staðið svo á, að hagsmunir annars landsins komi í bága við hagsmuni hins, og málamiðlun og samkomulag þurfi þar til að koma, er úr þessu skal greiða. Þar sem í hinum sameiginlegu málum réttur og samgirni mælir með því, að sambandsþjóðirnar leggi til málanna eptir stærð eða mannfjölda hverrar fyrir sig, þá mælir aptur í móti réttur og sanningirni með því, að í þessum innbyrðis viðskiptamálum komi hvor þjóðin fyrir sig fram sem málsaðili, með jöfnum rétti til samninga og samkomulags, hvað sem mætti og mannafla liður.

Málið um stöðu Íslands eða samband þess við Danmörk er eitt hið helzta og merkasta viðskiptamál, sem fyrir getur komið milli þessara sambandslanda. Vær höfum jafnan staðið á því, að þjóð vor hefði fullan rétt til, að greiða um þetta mál jafngilt atkvæði eins og hin danska þjóð. Vær höfum ætíð farið því fram, að mál þetta yrði eigi á enda kljád, nema þjóðþing Dana á eina hlið og íslenskt fulltrúaðing með jöfnu valdi á aðra samþykktu sambandslögin milli landanna. Um þessa réttlátu kröfu vora, sem vér aldrei með frjálsum vilja getum farið ofan af, hefur oss undir ýmsu yfirskyni verið neitað í meir en tvo áratugi, og nú að síðustu hefir hin danska stjórn lagt smiðshöggið á þessa neitun með því, að fá hið danska löggjafarvald eitt, ríkisþingið og konunginn, til að setja um þetta lög, sem hún ætlast til að vér þorum eigi annað en taka, eins og þau væru góð og gild, þó brotinn sé með þessari aðferð á oss bæði vor náttúrlegur og löglegur réttur. Þetta kynni nú samt að geta verið þolandi, ef lögin að efninu til væru réttlát, en vér getum eigi kannazt við, að svo sé í öllum greinum, þó þau séu það í ýmsu. Hið ískyggilegasta í lögum þessum fyrir alda og óborna er það, að þau í 1. gr. ákveða, að Ísland skuli hér eptir vera hluti Danaveldis í staðinn fyrir það, sem landið hefir verið og er *sambandsland* Danmerkur. Og í annan stað er það bersýnilega rangt, að lög þessi, sem Íslendingar hafa eigi átt kost á að samþykkja, ákveða í síðasta at-riði fimmtu greinar, að öll undanfarin skuldaskipti Íslands við ríkissjóð Dana skuli með lögum þessum vera alveg á enda kljád.

Af ástæðum þeim, er vér nú höfum talið, viljum vér, sem hér ritum nöfn vor undir, leyfa oss, að bera fram fyrir hið heiðraða alþingi vort, er haldið verður í sumar, eptirfylgjandi bænaratríði:

1. Að alþingi mótmæli í nafni allrar þjóðar vorrar þeirri að-

ferð dönsku stjórnarinnar, að setja sambandslög milli Danmerkur og Íslands einungis eptir samþykki hins danska þjóðarþings, án þess samþykki sé fengið frá þjóðþingi Íslendinga jafnframt.

2. Að alþingi mótmæli gildi nefndra laga (2. janúarm. 1871) fyrir Íslendinga að svo vöxnu máli.
3. Að alþingi krefjist þess, að lögin, eins og þau eru nú samþykkt af hinu danska þingi, verði lögð fyrir íslenskt fulltrúaþing með ályktarvaldi til að staðfesta þau með þeim breytingum, sem nauðsynlegar eru.

Hér að auki leyfum vèr oss, að láta hinu heiðraða þingi í ljósi það álit vort, að það fulltrúaþing Íslendinga, sem fengi lög þessi til meðferðar, mundi geta fallizt á allar greinir laganna óbreyttar, nema fyrstu grein og síðasta kafla fimmtu greinar.

(336 nöfn samtals undir bænarskránum)

2. Frá héraðsfundi Eyfirðinga á Akureyri, dags. 13. d. júnímán. 1871.

Lögin um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu 2. jan. 1871 hafa, sem náttúrulegt er, vakið athygli manna víðs vegar um landið, og hefir verið margrætt bæði um tilbúnað þeirra og efni. Oss er eigi ókunnugt um, að sumir og enda nokkrir á meðal vor, líta svo á þessi lög, sem þau séu valdboðin oss, með því að þau hafi eigi verið lögð fyrir alþingi svo sköpuð, sem þau nú eru. En auk þess, að oss virðist það góð og gild regla, að líta skuli fremur á nytsamlegt efni laganna, en smásmuglega sniðgalla þeirra, þá getum vèr eigi fundið þá galla á skapnaði laga þessara, er gefi oss ástæðu til að álíta þau valdboðin, eptir þingrètti þeim eður lög-rètti, er vèr nú höfum, með því að ekkert það finnst í þeim, er eigi hafi annaðhvort verið áður lagt fyrir þingið, eður þá komið sem breytingar frá þinginu sjálfu; en fá munu þau lög vor vera, er hafi haft því dálæti að fagna, að þau hafi sniðin verið alveg orðrètt eptir tillögum alþingis. En í annan stað eru lög þessi góð að efninu til, nema hvað tillagið er lítið sakir fátæktar landsins, og í samanburði við réttarkröfur þær, er fram hafa komið af vorri hendi. Oss þykir það mestu skipta, að landið fái sem fljótast góða og hentuga stjórnarbót, og með því að vèr álitum, að hún geti vel samrýmzt með lögum þessum, þá finnst oss sjálfsagt, að koma eigi fram með nokkra þá bæn um breytingu á tédum lög-

um, er geti á nokkurn hátt hindrað framgöngu stjórnarbótarinnar; enda mun mega fullkomlega efast um, hvort nokkur sá sè sannur þjóðfrelsisvinur vor, er svo vill brjóta bág við lögum þessum, að hann með því aptri oss frá, að öðlast sem greiðlegast hina langþreyðu stjórnarbót.

En í öðru lagi er auðsætt, að eigi er nóg, að fá stjórnarbót að *nafninu*, heldur hitt, að hún sè það í *raun rætttri*. Vèr vitum nú sjálfsagt eigi, hvernig frumvarp það kann að verða lagað, er stjórnin ætlar sèr að leggja fram á þinginu; en þó nú frumvarp stjórnarinnar *nú* eigi yrði lakara en hið svo kallaða varafrumvarp þingsins 1869 í stjórnarmálinu, þá virðist oss, og vèr ætlum flestum skynsömum mönnum að sjá það, samt á því einkum einn sá stórgalli, er nær því gjörir það með öllu óhafandi, og hann er sá, að eptir því verður landsstjórnin að mestu útlend, svo sem nú er, og ábyrgðarlaus fyrir þinginu. Allir skynsamir menn munu óska, að stjórn allra sèrstakra mála landsins verði í landinu sjálftu, og að hún hafi fulla ábyrgð fyrir þinginu; en um hitt getur orðið mikill ágreiningur, hvernig stjórn þessari verði bezt fyrir komið. Vèr ætlum, að þetta geti þó einungis orðið á þann hátt, að konungur nefni einn mann til, er sè ímynd konungdómsins hèr á landi, og skuli því framkvæma vald konungs í hinum sèrstöku málum vorum; en þessi maður, er heita mætti hirðstjóri, nefnir sèr ráðgjafa einn eður fleiri, er hafi sæti á þinginu og beri fulla ábyrgð fyrir því. Með þessu falla alveg úr stjórnarskránni allar greinir um ráðgjafa í Danmörku og ábyrgð hans fyrir ríkisdeginum.

Í annan stað finnst oss engan veginn sú trygging, að tvískipta þinginu, að það sè tilvinnandi fyrir vafninga þá, tímatöf og kostnað, er af henni hlýtur að leiða.

Fyrir því leyfum vèr oss, að bera upp fyrir hið heiðraða alþingi fylgjandi bænaratrði, er vèr vonum og óskum, að það eptir speki sinni gefi hinn bezta gaum í tillögum sínum um stjórnarmálið :

1. Stjórnarbótina viljum vèr fremst af öllu, og að hún sè sannkölluð stjórnarbót; en þó jafnframt biðja um, að árgjaldið til Íslands verði þannig aukið, að landið haldi að minnsta kosti þeim 50,000 rd., sem föstu tillagi, er í stjórnarstöðulögum er nefnt sem fast og laust tillag, þó svo, að þessi bæn fari eigi í bága við hina eptiræsktu stjórnarbót.

2. Konungurinn skipi einn mann til landstjórnar hér á landi, er heiti hirðstjóri; hann framkvæmi konungsvald yfir hinum sérstöku málum landsins í nafni konungs eður í hans stað og umboði; hann hafi undir sér einn ráðgjafa eður fleiri, er hann sjálfur til nefnir; þeir eiga sæti á alþingi, rita undir lög og skipanir með hirðstjóranum og bera ábyrgðina.
3. Þingið sè óskipt, sem jafnan að undanfögnu verið hefir hér á landi.

Öll þessi atriði voru samþykkt með 16 samhljóða atkvæðum.

Í umboði fundarins

Arnþjótur Ólafsson.

3. Frá sýslufundi Húnavetninga að Miðhúsum dags. 13. júním. 1871.

Allir munu játa, að ekkert af þeim málum, er snerta land vort, er eins áriðandi og mikilsvarðandi fyrir það og stjórnarbótarmálið; er það nú búið að standa yfir í rúm 23 þungbær ár, og hefir þó enn ekki fengið þau úrslit, er Íslendingar svo að segja í einu hljóði hafa óskað, sem þeir virðast að hafa vafalausán rétt til, samkvæmt réttindum landsins og heitryðum konunga vorra, hvers eptir annan, og sem alþingi jafnan hefir framfylgt.

Vér Húnavetningar sfinnum oss því knúða til, að bera mál þetta enn að nýju upp fyrir yður, háttvirtu alþingismenn! til þess þér takið það til nýrrar meðferðar og beinið því veg, svo sem í yðar valdi stendur, til hinna heppilegustu úrslita fyrir velferð landsins.

Það er eigi ásetningur vor, að rekja allan hinn langa feril þessa máls eða allar þær mörgu og misjöfnu leiðir, er stjórn vor hefir gengið í því, því hvortlveggja þetta er kunnugt; en vér viljum að eins taka fram hín helztu atriði, er vér álitum að sèr í lagi verði að taka til greina, er máli þessu er ráðið til lykta.

Eins og kunnugt er, hefir ekkert af hinum ýmsu boðum hinna dönsku stjórnar áhrærandi stjórnarbótarmál vort verið jafnað-gengilegt og frumvarp það til stjórnarskipunarlags handa Íslandi, er hún lét leggja fyrir alþingi 1867; því þó að í fyrsta kafla frumvarps þessa, er ræðir um samband Íslands við Danaveldi í heild sinni, væru talin ofmörg sambandsmálin eða sem Íslandi eptir hinum sérstöku réttindum þess aldrei getur borið að leggja neitt til, nema það sjálft með nýjum samningi gefi samþykki sitt til þess, og þó að í frumvarpinu væru fleiri ákvarðanir um hin sameiginlegu mál

og hin sérstöku, sér í lagi ákvörðunin í öðrum kaflanum um ábyrgð ráðgjafans og landstjórnarinnar, sem þurftu breytingar við, til þess réttindum landsins væri borgið, þá var þó frumvarpið að öðru leyti byggt á frjálsum þjóðstjórnarreglum, og það sem mest var vert, að það innihélt fullkomna stjórnarskrá fyrir Ísland, bæði hvað snerti samband þess við Danaveldi sem og hin sérstöku mál, og viðurkenndi þannig Ísland sem sérstakt frjálst sambandsland Danmerkur; þá var og ekki ætlað til að ríkisþingið konungsríkisins Danmerkur ætti nokkurn þátt í undirbúningi þessarar sérstöku stjórnarskrár Íslands, hvorki um hin sameiginlegu né sérstöku mál þess, heldur skyldi alþingi eitt semja þar um við hans hátign konunginn; enda hafði dómsmálastjórnin áður í bréfi 27. apríl. 1863 til fjármálastjórninnar viðurkennt, að fjártillagið til Íslands væri hið eina atriði af Íslandsmálum, er spurning gæti verið um að leggja fyrir ríkisþingið. Hér við bættist og að konungsfulltrúinn á alþingi 1867 lýsti því sérstaklega yfir af hendi konungs, að alþingi hefði *samþykkjandi vald* í þessu máli og fullvissaði þingið um, «að hans hátign konungurinn vildi ekki oktroýera nein ný stjórnarskipunarlög handa Íslandi án samþykkis þingsins», er hlaut að snerta eins sambandsmálin og hin sérstöku, þar eð frumvarpið innihélt hvorttveggja. Þetta var og alveg samkvæmt hinu konunglega heitirði í konungsbréfinu 23. septembr. 1848, er hvert mannsbarn á Íslandi hefir treyst og treystir að standi óbrygðanlegt, þar sem það var gefið af hinum einvalda konungi, en þar er svo að orði kveðið: «Þá er það þó ekki tilgangur vor, að aðalákvarðanir, sem þurfa kynni til, að ákveða *stöðu Íslands í ríkinu að lögum* eptir landsins frábrugðna ásigkomulagi («med Hensyn til Islands særegne Forhold») skuli verða lögleiddar að fullu og öllu fyr en Íslendingar sjálfir á fundi í landinu eru búnir að segja álit sitt um þær. Og skal það, er í því tilliti þurfa þykir, verða lagt fyrir alþingi á næsta lögskipuðum fundi þess». Þetta var og gjört með því að fyrir alþingi 1849 var lagt frumvarp til kosningarlaga til þjóðfundar þess, er heitinn var í áminnztu konungsbréfi til að ræða og ráða til lykta frá Íslands hálfu stjórnarskipunarlögum þess og um stöðu þess í ríkinu eptir þess sérstöku stjórnarréttindum, og kosningarlög þessi til þjóðfundarins, er alþingi hafði samið og undirbúið, voru síðan útgefn og staðfest af konungi 28. sept. 1849. Á sama hátt höfðu standaþingin í Danmörku þegar áður undir búið kosningarlög til ríkisfundar Dana, er skyldi samþykkja grundvallarlögin fyrir konungs-

rikið Danmörk. Það virðist því auðsætt, að þjóðfundurinn hlaut að hafa sama vald eða samþykkisrätt til að kveða upp álit sitt um stjórnarskipun Íslands í heild sinni, sem ríkisfundurinn um grundvallarlög Dana; með öðrum orðum: þingin hlutu að standa öldungis samhliða að valdi og þjóðfundurinn í íslenskum málum, eins þeim, er snerta samband þeirra við ríkisheildina, sem sérstökum, og ríkisfundurinn í dönskum málum; og þetta sama vald hlaut einnig að veitast alþingi, er það skyldi ræða stjórnarbotarmál vort, í stað hins fyrirheitna þjóðfundar; því ella var ekki fullnægt hinu konunglega heitryði í konungsbræfinu 23. septembrm. 1848 nè hinu konunglega réttlæti, að allir þegnar hans skyldu njóta jafnréttis. Og loksins sýnir eðli málsins það sama, að konungur gat ekki afsalað sér einveldi sínu yfir Íslandi í hendur samþegna vorra, nè sett landinu ný stjórnarlög nema eptir samkomulagi við Íslendinga sjálfa.

Þannig sýnir þá bæði eðli málsins sjálfs, heitryði konungs í bræfi hans 23. septemb. 1848, og viðurkenningar stjórnarinnar sjálfrar, að grundvallarlög Danmerkur, er ríkisfundurinn samdi, geta alls ekki náð til Íslands, að ríkisþing Dana, sem myndaðist eptir grundvallarlögunum, hefir ekki minnsta löggjafarvald yfir Íslandi, hvorki í sameiginlegum nè sérstökum málum þess, og að það eru Íslendingar einir á fundi í landinu sjálfu, sem hafa rätt til að semja við konung sinn um stjórnarskipun þess. Hið eina, sem ríkisþingið hefir rätt til að segja álit sitt um í tilliti til Íslandsmála, er um upphæð fjártillagsins til Íslands frá Danmörku í staðinn fyrir andvirði hinna seldu svonefndu konungs- og stólsjarða, sem runnið hefur inn í ríkissjóðinn og sem hinir einvöldu konungar vorir hafa áður ákveðið að skyldi verja til Íslands þarfa, og sömuleiðis fyrir annað fê, er gengið hefir í ríkissjóð, en sem Íslandi ekki bar að greiða í hann eptir stjórnarstöðu þess, og sem það því hefir rätt til að heimta nú aptur, er það skal taka við fjárhag sínum aptur.

Í sambandi við það áðursagða, ber þess og enn fremur að gæta, að þegar alþingi 1867, sem var veitt samþykkisatkvæði, stakk upp á, að, ef stjórnin vildi ekki samþykkja stjórnarfrumvarpið eins og það þá fór frá þinginu, yrði þingið uppleyst, þá var það sjáanlega byggt á því, að hið nýja þing eins og hið fyrra hefði samþykkisatkvæði í málinu, og þetta verðum vèr að álíta að stjórnin hafi viðurkennt með því að fallast á þá uppástungu þingsins, að leysa það

upp, því að af því að skjóta málinu frá hinu uppleysta þingi til hins nýja, sem einmitt var valið til meðferðar þess máls, hlaut að leiða, að ályktun hins síðara þings yrði að standa samkvæmt almennum þjóðstjórnarreglum, er hér var fylgt, því alþingislögin gjöra ekki ráð fyrir neinni slíkri þingsupplausn.

En þrátt fyrir allt þetta hefur þó ríkisþing Dana leyft sér fleirum sinnum, að ræða stjórnarbótarmál Íslands, fyrst 1868, er dómsmálastjórinn Nutzhorn bar upp fyrir það frumvarp til fjárhagsaðskilnaðar milli Íslands og Danmerknr og fjárveitingarinnar til Íslands, er hann í fyrstu ætlaðist til að þingið skyldi ræða um einungis, enda virðist sem dómsmálastjórinn lèti sér ekki sérlega annt um, að verja þessa málsmeðferð sína eða hinar fyrri aðgjörðir stjórnarinnar í hinu íslenska stjórnarmáli; hann kvað sér enda finnast fyrir sitt leyti vera hinar ískyggilegustu misfellur á stjórnarlagafrumvarpi formanns síns fyrir Ísland, er lagt var fyrir alþingi 1867, einkum að því leyti, að þar væru greinir um sameiginleg mál, svo þau kæmu þar með undir ályktaratkvæði alþingis, eins og Íslendingar ættu engan rétt að eiga til að kveða álit sitt upp um þær greinir, heldur ætti ríkisþingið eitt að eiga rétt á að ráða þeim til lykta, jafnvel þó það hefði ekkert löggjafarvald yfir Íslandi; enda lét hann umræður ríkisþingsins sér að kenningu verða og bar upp fyrir alþingi 1869 tvö frumvörp um stjórnarmál Íslands, annað frumvarp til laga um samband landsins við Danmörku, er skyldi liggja undir síðustu úrslit ríkisþingsins, og hitt frumvarp til stjórnarskráar fyrir Ísland í þess sérstöku málum, þó með þröngum takmörkunum. Þar sem nú frumvörp þessi einkum hið fyrra og öll máls meðferðin urðu að álitast stríðandi gegn réttindum landsins og jafnrétti því við samþegna vora, er vèr ættum að geta átt von á að mega njóta, og þar sem þinginu enn fremur var nú neitað um samþykkisatkvæði, svo að engin víska var fyrir, að breytingar þess yrðu teknar til greina, þá var eigi að undra, þó að þingið hrynti frumvörpunum og óskaði að nýtt frumvarp til fullkominnar stjórnarskráar fyrir Ísland yrði lagt fyrir þing hér á landi með fullu samþykktaratkvæði, og erum vèr alveg samdóma þinginu um þessar aðgjörðir þess. Þessu næst tók ríkisþingið í Danmörku stjórnarbótarmál vort til meðferðar í fyrra, en þá fèll málið niður, og hugðum vèr, að vèr eigi þyrftum að óttast, að nein stjórnarskipunarlög yrðu sett á oss með valdi, en það fór öðruvísi, því dómsmálastjórinn Krieger bar upp fyrir ríkisþinginu í vetur nýtt frumvarp til laga um stöðu

Íslands í ríkinu, sem þingið tók til meðferðar og samþykkti að mestu óbreytt, og sem konungur vor hefir staðfest með lögnum 2. janúar þ. á., eins og kunnugt er.

Þannig hefir þá ríkisþingið leyft sér eitt, að ráða máli þessu til lykta að því, er stöðu Íslands snertir, en það er oss hulið, hvort nokkurt frumvarp til sérstakrar stjórnarskráar handa Íslandi verður af stjórninni lagt fyrir næsta alþingi.

Vér fáum nú ei betur séð en að þessi lög frá 2. janúar þ. á. séu til orðin á þann hátt, er eigi getur samþýðzt ekki einungis réttindum Íslands, konungsbréfinu 23. septemberm. 1848 og viðurkenningum stjórnarinnar sjálfar, sem áður er tekið fram, heldur alþingislöggjöfinni sjálfri, þar sem frumvarpið til stöðulaganna, er lagt var fyrir ríkisþingið, hefir aldrei verið lagt fyrir alþingið, nè nokkurt annað þing hér á landi, með því það er allt annað frumvarp en það, sem lagt var fyrir alþingi 1869.

Hið fyrsta sem vér þvi verðum að skora á yður með í þessu máli, háttvirtu alþingismenn! er að þér mótmælið lögum þessum, sem þannig til orðnum.

Hið næsta atriði í þessu máli, sem vér viljum vekja athuga yðar á, er það, hvað eigum vér Íslendingar nú að gjöra í stjórnarþóttarmáli voru? Það kynni nú að virðast efasamt, hvort eigi væri réttast að láta málið hvíla sig fyrst um sinn, með því það hlýtur að vera á ábyrgð hinnar dönsku stjórnar, meðan vér eigi náum rétti vorum, hvort hún neitar oss um fé til þarfa landsins, svo það geti tekið þeim framförum, er það getur móti tekið, en þetta gæti verið hentugur undirbúningstími fyrir landsmenn, til að efla fjármegin sitt með samtökum og öðru, og til að geta á síðan komið fram með meira afli til að öðlast stjórnarþótt samboðna réttindum landsins.

En með því fátækt landsmanna eptir undanfarna meðferð er svo mikil, að framför þeirra með þessum hætti hlýtur allajafna að verða seinfara með núverandi stjórnarþóttum landsins, og með því vér treystum því, að hagkvæm stjórnarþótt byggð á réttindum landsins, og þar sem stjórnin verði tekjum þess ekki einungis til að launa embættismönnum, sumpart mäske óþörfum, ef öðruvísi væri til hagað, heldur til að efla atvinnuvegi landsmanna á allan veg, þá verðum vér að álíta, að framfarirnar yrðu langtum fljótar, ef viðunandi stjórnarþótt fengist, og því verðum vér að skora á yður í öðru lagi, að, ef stjórnin leggur ekki frumvarp til stjórnarskráar

handa Íslandi fyrir alþingi í sumar, að þær þá semjið sjálfir frumvarp til hennar og beiðist staðfestingar konungs; en til þess, að stjórnarbótin verði viðunandi, verður hún að vera byggð á jafnfrjálsum undirstöðuatriðum að minnsta kosti og frumvarpið til stjórnarskráarinnar eins og það fór frá alþingi 1867. Þó viljum vèr vekja athygli þingsins í því tilliti á nokkrum atriðum:

1. Að ekki sèu talin upp fleiri sameiginleg mál, en þau er Íslandi geta komið við.
2. Að í Kaupmannahöfn sè erindsreki landstjórnarinnar á Íslandi, er beri málin upp af hendi landstjórnarinnar fyrir konungi, þau er til hans þurfa að ganga, og hafi erindsrekinn ábyrgð fyrir alþingi.
3. Að í landstjórninni á Íslandi sè auk landstjórans 1 eða 2 íslenzkir menn, er hafi alla ábyrgð stjórnargjörðanna fyrir alþingi, en landssjórinn að eins fyrir konungi, og samþykki hann af konungs hendi þau mál, er ekki þyrfti til konungs að ganga. Það er þessi stjórnarábyrgð, sem vèr verðum sèr í lagi að vekja athygli þingsins á, þar eð hún er hyrningarsteinninn undir allri frjálsri stjórnarbót.
4. Að engin föst fjárhagsáætlun eigi sèr stað, heldur sè öll fjárhagsáætlunin lögð fyrir alþingi í hvert sinn og það kemur saman.
5. Að efri deild alþingis sè öll kosin af þinginu í heild sinni, eins og ákveðið er um stórþingið í Noregi. Vèr teljum nefnil. víst, að alþingi haldi fast við það, er það áður hefir samþykkt, að þinginu, þegar það er orðið löggefandi, sè skipt í tvær málstofur, því trygging sú, er það veitir fyrir heppilegum og réttum úrslitum málanna, er meira virði en sá kostnaðarmunur, er þar af kann að leiða. Kostnaðaraukinn getur heldur ekki orðið mikill, ef jafnmargir verða þingmenn, hvort ein eður 2 eru málstofurnar og þingið stendur jafnlangan tíma; það eina, sem menn geta fært til á móti, er að færri mál kunna að verða afgreidd, en vèr álitum betra, að þau sèu færri og betur úr garði gjörð, en fleiri og lakar af hendi leyst.

En skyldi nú stjórnin sjálf leggja fyrir þingið frumvarp til stjórnarskrár fyrir Ísland, viljum vèr vekja athuga hins heiðraða alþingis á því, að það láti ekki leiðast til að taka neinum þeim kostum eða kjörum, er skerða landsréttindi vor, og að það bæði í

meðferð og breytingum þess frumvarps, sem og samningu nýrrar stjórnarskrár, taki þær bendingar vorar, er þessi bænarskrá inniheldur, til greina.

Að lyktum viljum vèr geta þess, að þó fjártillagsspursmálið hafi lengi verið ágreiningsefni milli Dana og vor Íslendinga, og vèr sèum fullkomlega sannfærðir um, að réttur vor sè þar fyrir borð borinn í þeim fjárframboðum, sem oss enn hafa verið gjörð, er vèr ekki einu sinni fáum helming þess fjár, sem alþingi hefir sýnt með skýrum reikningum að vèr höfum fulla heimtingu á, þá virðist oss þó ísjárvert, að hafna þess vegna frjálslegri stjórnarþót, ef kostur væri, að fá hana, en óskum að þingið enga kvíttan gefi fyrir viðskiptareikningum vorum við hinn danska ríkissjóð, heldur geymi sèr rétt til að framfylgja fullkomnum réttarkröfum í því máli, nær sem tækifæri gefst.

Samkvæmt framanskriðuðum leyfum vèr oss að skora á yður háttvirtu alþingismenn!

1. Að þingið mótmæli lögunum um hina sjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu 2. janúarm. 1871, þar eð þau eru ákomin gegn ráðum alþingis og án löglegrar hluttekningar Íslendinga í því máli.
2. Að þingið, ef stjórnin leggur ekki fram frumvarp til íslenzkrar stjórnarskrár, semji sjálf slíkt frumvarp og beiðist staðfestingar konungs á því, og viljum vèr að framanskriðuð atriði sèu tekin þar til greina. En ef stjórnin sjálf leggur frumvarp til stjórnarskráar fyrir þingið, þá gangi það ekki að neinum þeim kostum, er skerði landsrèttindi vor.
3. Að ef konungur eigi vill staðfesta frumvarp það óbreytt er þingið þannig semur eða breytir, þá beiðist það þess að stefnt verði til nýs þings með fullu samþykktaratkvæði og að allt stjórnarþótarmálið sè lagt fyrir það.

Á. Einarsson. G. B. J. Blöndal. J. Pálmason. Sveinn Skúlason.

4. Fimm samhljóða bænarskrár úr Suður-Múlasýslu, dags. 8. maímán. 1871.

Niðurlagsatriði:

Eptir þessum skilningi og ástæðum skorum vèr á yður, virðulegu alþingismenn:

1. Að mótmæla alvarlega tiltektum Danapings, að ræða og

ákveða nokkuð um stjórnarsamband vors lands við Danmörku.

2. Að þér takið þær ákvarðanir, sem Danapíng hefir leyft sér að gjöra um þetta mál, ef þær koma nú á alþingi, eins og tilboð af hendi konungs vors, og færið þær, eða það af þeim, sem yður virðist hæfilegt, inn í landstjórnarlög vor, sem vèr vonum að konungur vor muni senda frumvarp til á þingið í sumar.
3. Að þér lagið það í þessu frumvarpi, sem yður virðist þurfa, og breytið sér í lagi því, ef frumvarpið býður fjölgun þingmanna og tvískipt þing, en ákveðið heldur til tryggingarlagasetningu, að vandamál verði ekki kljád til lykta á einu þingi, heldur auglýst þjóðinni eins og í frumvarpi frá þinginu, og síðan lokið á hinu næsta, nema um þau mál, sem brátt lægi á, ætti alþingi að mega setja bráðabirgðalög, sem yfirveguð yrði þá á næsta þingi og búin undir staðfestingu konungs.
4. Að þér húið svo um, að frumvörp til laga, sem koma ætti á þing verði auglýst þjóðinni ári áður en þau skyldu ræðast á þingi.
5. Að þér fylgið enn kröptuglega fram þeim réttar- og sanngirniskröfum vorum, að vèr fáum til umráða úr sameiginlegum ríkissjóði að minnsta kosti svo mikið fè, sem beri 60 þúsunda dala ávöxt á hverju ári.

Drottinn styrki yður til allra góðra framkvæmda föðurlandi voru til heilla.

(Nöfn 173).

5. Bænaraskrá frá sýslufundi að Skinnastöðum í Norður-Þingeyjar-sýslu, dags. 6. d. júním. 1871.

Niðurlagsatriði :

1. Að það (þingið) mótmæli stjórnarstöðufrumvarpi Kriegers, sem oss óviðkomandi, en biðji konung vorn, að leggja innan 2 ára fyrir þing í landinu sjálfu með fullu samningsatkvæði um málið nýtt frumvarp um stöðu Íslands í ríkinu, byggt á óskertum rétti Íslendinga.
2. Að fáist það ekki, að frumvarp um stöðu Íslands í ríkinu verði lagt fyrir áður nefnt þing, þá leyfir þingið sér að skora á konunginn, að hann vilji veita Íslendingum sam-

þykki sitt til þess, að mál þetta verði lagt undir álit og gjörð óvilhallra þjóða, er hann og þeir komi sèr saman um, hverjar vera skulu.

(63 nöfn).

6. 2 bænarskrár frá amtsfundi á Akureyri 16. júním. 1871.

Niðurlagsatriði hinnar fyrri :

Fyrir því viljum vèr biðja yður, háttvirtu alþingismenn! ef þörf krefur, að flytja þær bænir vorar til konungs :

1. Að yfirstjórn allra hinna sèrstaklegu mála Íslands sè fengin í hendur landsstjórn, er hafi aðsetur á Íslandi og ábyrgð af gjörðum sínum fyrir alþingi.
2. Að ekki sè nema ein málstofa alþingis.

Jón Sigurðsson, E. Ásmundsson,
fundarstjóri. skrifari.

Niðurlagsatriði hinnar síðari :

Af ástæðum þeim, sem vèr nú höfum talið, leyfum vèr oss, að leita hins heiðraða alþingis, er haldið verður nú í sumar, og bera upp fyrir því þá áskorun vora :

1. Að alþingi mótmæli í nafni allrar þjóðar vorrar þeirri aðferð hinnar dönsku stjórnar, að setja sambandslög milli Danmerkur og Íslands einungis eptir samþykki hins danska þjóðarþings, án þess samþykki sè fengið frá þjóðþingi Íslendinga jafnframt.
2. Að alþingi mótmæli gildi nefndra laga (2. janúar 1871) fyrir Íslendinga að svo vöxnu máli.
3. Að alþingi krefjist þess, að lögin, eins og þau eru nú samþykkt af hinu danska þingi, verði lögð fyrir íslenzkt fulltrúaþing með ályktarvaldi til að staðfesta þau með þeim breytingum, sem nauðsynlegar eru.

Jón Sigurðsson, E. Ásmundsson,
fundarstjóri. skrifari.

7. Bænarskrá frá sýslufundi Skagfirðinga að Syðri-Brekkum, dags. 8. júní 1871.

Niðurlagsatriði :

Samkvæmt því, sem vèr höfum hèr að framan látið í ljósi, viljum vèr þá leyfa oss, að bera svo látandi ósk fram fyrir hið heiðraða alþingi :

1. Að það ekki taki frumvarp til stjórnarskrár Íslands til meðferðar frá stjórninni, nema því að eins að samþykkisvald fylgi í því máli.
2. Að það að öðrum kosti fari þess á leit við hans hátign konunginn, að nýtt frumvarp til stjórnarskrár Íslands verði lagt fyrir sérstakan fund í landinu næstkomandi sumar með samþykkisvaldi.
3. Að þessi stjórnarskrá sé byggð á þeim undirstöðuatriðum :
 - a, að þingið fái fullt löggjafar- og skattveizluvald á Íslandi;
 - b, að ráðgjafi sé settur fyrir íslensk mál í Kaupmannahöfn, er hafi ábyrgð fyrir alþingi;
 - c, að einn maður sé settur innlendum málum til yfirstjórnar, er hafi ábyrgð fyrir alþingi.
4. Að árgjaldinu til Íslands úr ríkissjóðnum, sem ákveðið er 50,000rd. með stjórnarstöðulögum Íslands 2. jan. 1871, verði breytt í 60,000 rd., eða þá að minnsta kosti, að það 20,000 ríkisdala-aukatillag, sem tiltekið er með fyrgreindu lagaþæði, sé ekki minnkað eða af numið án samþykkis alþingis.

Í umboði fundarins :

Ólafur Sigurðsson, Jónas Björnsson,
fundarstjóri. skrifari.

8. Bænaraskrá úr Strandasýslu dags. 12. d. júním. 1871.

Niðurlagstriði :

1. Að alþingi mótmæli lögunum um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu af 2. jan. 1871.
2. Ef stjórnin leggur eigi frumvarp til stjórnarskrár fyrir þingið í sumar, að alþingi þá semji slíkt frumvarp, og sendi konungi og beiðist staðfestingar, og gæti þess í því frumvarpi, að réttindi voru sèu í engu skerð.
3. En ef stjórnin leggur frumvarp fyrir, að þingið þá ekki gangi að neinu því, er skerði réttindi voru gagnvart Dönum, og sè það ýtarlega tekið fram, að hver svo sem hafi stjórnarábyrgðina, hafi hana fyrir alþingi, og ríkisþingið eigi þar engan þátt í.
4. Að hið fasta tillag verði hækkað að minnsta kosti til 60,000 rd. árlega.

5. Að, ef konungur getur ekki fallizt á uppástungur þingsins um málið, þá verði stefnt saman sèrstöku þingi og málið allt lagt fyrir það.

Jón Bjarnáson, Br. Tómasson,
fundarstjóri. skrifari.

9. Bænarsskrá úr Dalasýslu dags. 14. d. júním. 1871.

Niðurlagsatriði:

Að svo mæltu og samkvæmt því, sem að framan er vikið á, skorum vèr hèr með á hið heiðraða alþing:

1. Að yfirlýsa á þann hátt, sem bezt á við, óánægju Íslendinga yfir því, að lögin frá 2. jan. 1871 sè einkum í formlegu tilliti valdboðin upp á oss.
2. Að leggja allt kapp á, að fá því framgengt, að stjórnarskrá Íslands verði sem fyrst samín og staðfest, að í henni sè sem nákvæmlegast og vandlegast gætt nauðsynja og réttinda Íslendinga, svo þau hvorki bindist um of, nè skerðist til skaða. Enn fremur að yfirstjórn landsins sè í landinu sjálfu og hafi ábyrgð fyrir alþingi, samt að stjórnarskráin fullgjöríst á því þingi í landinu sjálfu, sem hafi fullkomið samþykktaratkvæði.
3. Að halda áfram kröfum vorum á hendur Dönum til þess fjár og til þess kostnaðar, sem vèr með fullri lagaheimild getum álitíð að þeim beri að standa skil á.

(16 nöfn).

10. Bænarsskrá úr Snæfellsnessýslu dags. 3. d. júním. 1871.

Niðurlagsatriði:

Vèr biðjum yður því, heiðroðu þingmenn, að til færa öll þau rök og allar þar ástæður, sem yður eru kunnar, til að sýna fram á, að ofannefnd lög frá 2. janúm. þ. á. ekki sèu orðin til á löglegan hátt.

(36 nöfn).

11. Bænarsskrá úr Snæfellsnessýslu um stjórnarmál. dags. 3. d. júním. 1871.

Niðurlagsatriði:

Samkvæmt því, sem nú hefir veið tekið fram, verður það því

bæn vor, að alþingi fylgi fram þessum atriðum í stjórnarbótarmálinu við hans hátign konunginn :

1. Að í stjórnarskrá Íslands verði tekin ákvörðun um að Ísland hafi sín sérstöku landsrættindi.
2. Að konungur kveðji til erindsreka (jarl) af sinni hendi, er eigi aðsetur á Íslandi og hafi þar hið æðsta vald í nafni konungs; sá erindsreki beri enga ábyrgð fyrir alþingi, heldur að eins fyrir konungi einum; hann velji sér ráðaneyti íslenzkra manna, 3 að tölu, er hafi alla stjórnina á hendi og standi ábyrgð fyrir alþingi.
3. Að yfir hin íslenzku mál, er til konungs-úrskurðar koma, verði settur ráðgjafi í Kaupmannahöfn, er sé íslenzkur maður og taki, sem ráðgjafi fyrir Ísland, þátt í meðferð á málefnum þess í ráði konungs. Ráðgjafi þessi standi ábyrgð gjörða sinna fyrir alþingi á sama hátt og ráðgjafar þeir, sem í landinu sjálfu eru.
4. Að dómsmál öll verði svo fljótt, sem því verður við komið, út kljád í landinu sjálfu, þannig að þaðan af verði engum dómsmálum skotið til hæstaréttar í Danmörku.
5. Að þær sjáið fyrir því, að stjórnarbótarmáli voru verði eigi ráðið til lykta, nema á þingi á Íslandi, er hafi fullt ályktunarvald.

(37 nöfn).

12. Bænarsskrá úr Mýrasýslu dags. 20. júním. 1871.

Niðurlagsatriði.

Samkvæmt þessu framanskriðuðum skorum vör á hið heiðraða alþingi vort, að það á fundi sínum í sumar beri fram á ný bænar vorar fyrir konung vorn á þessa leið :

1. Að það mótmæli lögunum 2. janúarm. 1871, að því leyti að þau eru gjörð í móti áðurgefnum lögum og loforðum, og án þess tilraun hafi verið gjörð til samkomulags við Íslendinga og án samþykkis þeirra, og svo að því leyti, að fjártillag það, sem þar er ákveðið, fullnægir hvorki rétti vorum né þörfum. En þetta fjártillag tókum vör sem afborgun skuldar þeirrar, er vör eigum í ríkissjóði.
2. Að það krefjist árgjalds úr ríkissjóði, samkvæmt reikningum nefndarinnar í stjórnarskipunarmálinu á alþingi 1869; þó viljum vör fela alþingi, að veita nokkurn afslátt af hin-

um hæstu kröfum, ef ástæða er til, en að fyrir árgjaldi þessu sæu gefin óuppsegjanleg skuldabréf, og að þess sæ getið í stjórnarskrá Íslands.

3. Ef stjórnin leggur frumvarp til stjórnarskrár Íslands fyrir alþingi í sumar, að það þá eigi gangi að neinu því, er skerðir réttindi vor gagnvart Dönum, og að hver, sem hefir stjórnarábyrgðina, hafi hana fyrir alþingi, en ríkisþing Dana hafi þar ekkert um að sýsla.
4. Ef stjórnin eigi leggur frumvarp þessa efnis fyrir þingið, að alþing þá semji frumvarp til stjórnarskrár Íslands og sendi konungi og beiðist staðfestingar og gæti þess einnig í því frumvarpi, að réttindi vor sæu í engu skerð og að stjórnarábyrgðin sæ fyrir alþingi.
5. Að ef konungur getur eigi fallizt á tillögur alþingis um málið, að þá verði stefnt saman sérstakt þing eptir sömu kosningarlögum og 1849, og að því þingi verði veitt fullt og frjálst samþykkisatkvæði, og stjórnarskipunarmálið allt óskipt lagt fyrir það þing, áður en málið verður til lykta leitt.

Í umboði sýslufundarins í Mýra- og Hnappadalssýslu, er haldinn var af kosnum mönnum úr öllum hreppum sýslunnar.

Galtarholti 20. d. júním. 1871.

G. Þ. Stefánsson. Þórður Þórðarson. Runólfur Jónsson.

13. Bænaraskrá frá sýslufundi að Leirá í Borgarfjarðarsýslu þann 24. júním. 1871.

Niðurlagsatriði:

Af þessum ástæðum, er vör höfum tekið fram hér að framan, viljum vör biðja yður og skora á yður, háttvirtu alþingismenn, að þér takið þetta eptirfylgjandi atriði, sem er innileg bæn vor, til greina:

Að alþingi jafnframt og það tekur frumvarp til stjórnarskrár Íslands um sérstaklegu málín til meðferðar, bindi tillögur sínar um það þeim skilyrðum, að breytt verði sumum atriðum í lögunum um stöðu Íslands í ríkinu, eptir tillögum þingsins í ár, og þau skeytt með þeim breytingum framan við stjórnarskrána.

(18 nöfn).

14. Bænarskrá úr Rangárvallasýslu dags. 19. júním. 1871.

Niðurlagsatriði :

Leyfum vèr oss, að biðja hið heiðraða alþingi, að fylgja kröptulega fram :

1. mótmælum gegn áminnztum lögum frá 2. jan. þ. á. bæði í tilliti til valdboðs þeirra og í öðru lagi hvað hið fasta fjártillag snertir úr hinum danska ríkissjóði, sem er að eins ákveðið til 30,000 rd., en að minnsta kosti samþykkist frá vorri hálfu til 60,000 rd. með óuppsegjanlegum ríkisskuldabréfum eins og áður var í ljósi látið á áminnztum sýslufundi.
2. Að alþingi vinni nú þegar að því, að stjórnarstöðulögum og fjárhagsaðskilnaði lands vors verði því að eins beitt, að stjórnarskipunarmálið yfir höfuð að tala verði jafnframt leitt til lykta, sem næst því í öllum greinum, sem stjórnarskráin frá alþingi 1867 ákveður, og ófrávikjanlega hvað 8., 9., og 10. gr. hennar snertir um ábyrgð stjórnarinnar.

(46 nöfn).

15. Bænarskrá úr Skaptafellssýslu dags. í maím. 1871.

Niðurlagsatriði :

Af þessum ástæðum, er vèr höfum tekið fram, skorum vèr á yður, háttvirtu alþingismenn :

1. Að þér farið því fram, að lög 2. janúarm. 1871 verði numin úr gildi, sem ólögmæt að formi og efni.
2. Að bænarskrá verði send til Hans Hátignar konungsins, sem taki það fram, að stjórnarbótarmálið í heild sinni verði lagt fyrir þjóðfund hér í landi með fullu samþykktaratkvæði, samkvæmt heitorði Friðriks konungs hins 7. 23. sept. 1848, og kosið sé til samkvæmt kosningarlögnum 1849.
3. Að Ísland fái að minnsta kosti fast árgjald úr ríkissjóði 60,000 rd., og fyrir árgjaldinu sæu gefin út óuppsegjanleg ríkisskuldabréf.

(64 nöfn).

Öllum þessum bænarskrám var vísað til nefndar þeirrar, er sett var til að ihuga konunglegt frumvarp um stjórnarskrá Íslands.

BÆNARSKRÁR UM EPTIRLAUN AMTM. P. HAVSTEINS.

1. Bænarskrá amtmanns Havsteins sjálfs.

Eins og hinu heiðraða þingi mun orðið kunnugt, var mér með konungsúrskurði 15. sept. f. á. veitt lausn frá amtmannsembættinu í norður- og austurumdæminu, og mátti eg skila því með öllu tilheyrandi 1. nóvember næst á eptir. Amtsstofunni Friðriksgáfu og jörðunni Möðruvöllum átti eg þá einnig að skila með lögmætri skoðunargjörð, en þetta fórst samt fyrir, þar eð viðtakandi, settur amtmaður Th. Jónassen, áleit, að það væri ótilhlýðilegt, eins og það er gagnstætt réttarvenjunni hér á landi, að svipta mig hæli og húsaskjóli um þann tíma ársins. Í bréfi löggæzlu-stjórnarherra Kriegers 27. sept. f. á., sem birti mér lausn mína, að hún væri veitt mér í náð, og heitin eptirlaun 100 rd. um mánuðinn, er seinna hafa verið augin um 5 rd. 80 sk. fyrir hvern mánuð; en eg vona, að það megi verða sérhverjum ljóst, að mér hefir eigi verið sýnd nein sérleg náð, þar sem eg, svo sem fyrirvaralaust, var sviptur því embætti, er jeg hafði þjónað í 20 ár, án þess nokkrar þær sakir væru til greindar, sem gætu réttlætt þessa aðferð, og án þess mér væri gefinn kostur á, að bera hönd fyrir höfuð mér; að eg eigi tali um hitt, að mér var ætlað, að fara á vonarvöl með fjölskyldu mína og hjú í byrjun vetrar, og um harðasta tíma ársins, hefði viðtakandi amtmaður fram fylgt fyrir-mælum stjórnarráðsins á ofan greindu efni.

Af því, sem þegar er sagt, vona jeg, að hinu heiðraða þingi megi verða það fullljóst, að jeg hefi verið heldur hart leikinn í þessum skiptum, er mér hefir orðið svo tilfinnanlegt, sökum þess, að eg hefi mikla fjölskyldu að annast, en efnahagur minn er heldur bágborinn, einkum á seinni árum, sem að nokkru leyti hefir stafað af því, að eg hlaut, að flytja mig inn á Akureyri, og dvelja þar á annað ár, meðan verið var að endurbæta amtmannshúsið Friðriksgáfu. Og þar sem eg hefi nú í eptirlaun að eins rúman þriðjung þeirra embættistekja, er eg áður hafði, munu allir hljóta að sjá, að eg get með engu móti veitt fjölskyldu minni sémilega forðargun framvegis.

Þegar jeg var sviptur embættinu, voru embættislaun mín auk skrifstofupeninga, 251 rd. 32 sk. um mánuðinn, og gjörir þetta í rúma 7 mánuði. eða frá 1. nóvember til 6. júní 1809 rd. 53 sk. En þegar hér frá dragast eptirlaun mín 105 rd. 80 sk. um mánuðinn, sem gjörir um sama tíma 762 rd., verður mismunurinn

1047 rd. 53 sk. Sè nú lítið óvilhellt á þetta mál, og alls þess gætt, sem hér ber að taka til greina, vona eg, að það muni, að minnsta kosti álitast sanngjarn, að eg fái þenna mismun endurgoldinn, svo eg haldi óskertum embættislaunum til næstliðinna fardaga.

Sökum þessa dirfist eg, að bera fram fyrir hið heiðraða alþingi þá auðmjúka beiðni mína, að því mætti þóknast, að hlutast til um það, að mér verði borgaðir þeir áður umgetnu 1047 rd. 53 sk., svo eg haldi óskertum embættislaunum til fardaga 1871.

Skjaldarvík 22. júní 1871.

Virðingarfyllst

Havstein.

2. Uppástunga þingmanns Eyfirðinga.

Einn af þeim embættismönnum, sem um langt árabil hefir þjónað ættjörðu sinni í embættisstöðu og slitið sér út í þeirri þjónustu, er amtmáður J. P. Havstein; enginn getur neitað því, að hann var einhver hinn röggssamasti maður í embættisfærslu sinni, og því ótulli embættismaður, er meira lá við, því þá horfði hann hvorki í kostnað né fyrirhöfn, er vandræðum þurfti af að stýra. Það er kunnugt, að honum var að óvörum veitt lausn í náð frá embætti sínu á síðastliðnu hausti og settur upp á eptirlaun. Að tala um lausn hans frá embættinu liggur fyrir utan umboð mitt, en eptir bön amtmanns Havsteins vil eg leyfa mér að minnast lítið eitt á eptirlaun hans.

Eptir bræfi amtmanns Havsteins, er eg hefi í höndum, eru eptirlaun hans um mánuðian ákveðin til 105 rd. 80 sk. og því um árið 1270 rd. Eptirlaunin eru samkvæmt 3. gr. eptirlaunalaganna, sem lögleidd eru hér á landi með tilsk. 31. maí 1855, reiknuð eptir hlutfallinu $\frac{36}{100}$ og eru því eins og þau væru reiknuð af 2116 rd. 4 mk. Að laun amtmanns Havsteins eru þannig talin, á vist rót sína í því, að launaviðbót sú, er honum var veitt með lögnum frá 19. jan. 1863, 700 rd. að upphæð, er eigi meðtalin, og hefir þó samsvarandi launaviðbót optar en einu sinni verið talin, þá er reiknuð hafa verið eptirlaun, (sbr. biskup H. G. Thordersen og skólakennara B. Gunnlögson), eins og einnig tekið er fram í ástæðunum fyrir lögnum 19. jan. 1863, að ríkisþingið muni sýna alla tilhliðrunarsemi, er sanngirni og kringumstæður heimila, með tilliti til eptirlauna af launaviðbótum eptir greindum lögum, og einnig í því, að amtmannssetrið Friðriks-

gáfa með jörðunni Möðruvöllum er að eins talið til 200 rd. í eptirlaunareikningnum, en er þó opt endrarnær talið til 300 rd., t. d. með tilliti til lífsábyrgðargjalds, svo að eg álít eins rangt, að rýra tæða 300 rd. um 100 rd., þá er eptirlaunin eru talin, eins og eg álít ósanngjarnt, að sleppa fyr greindum 700 rd. svo, að eigi séu reiknuð af þeim eptirlaun handa amtmanninum.

Þegar eg nú lít til þessa, er eg að vísu vildi að með öðru móti hefði verið, og gæti jafnframt langrar og röggsamlegrar embættisþjónustu amtmanns Havsteins, svo og einnig þess, að hann er fjölskyldumaður mikill, og þarf því að hafa mikinn kostnað, ef hann á að geta komist af svo sem stöðu hans er samboðið, en heilsa hans er farin að dvína, dirfist eg að bera það upp fyrir hinu heiðraða alþingi að því mætti þóknast að hlutast um það :

Að amtmaður J. P. Havstein fái, auk þeirra eptirlauna, er hann nú nýtur, einnig tiltöluleg eptirlaun af þeim 700 rd., sem hann fékk í launaviðbót eptir lögunum 19. jan. 1863, og af þeim 100 rd., sem amtmannssetrið Friðriksgáfa og jörðin Möðruvellir er vanreiknuð um, svo að eptirlaun hans verði alls 1750 rd.

Reykjavík 8. júlí 1871.

St. Jónsson.

3. 9 bænarskrár

úr Suður-Múlasýslu, Norður-Múla-sýslu, Norður-Þingeyjarsýslu, Eyjafjarðarsýslu, Skagafjarðarsýslu og Húnavatnssýslu.

Niðurlagsatriði allra bænarskránna :

«að amtmanni Jörgen Pètri Havstein veitist jafnmikið fè árlega og hann fékk fóst laun, meðan hann sat að amtmannsembættinu».

(426 nöfn undir öllum bænarskránum).

(Nefnd sett).

NEFNDARÁLIT

um kgl. frumvarp til tilskipunar, sem inni hefir að halda breytingar á tilskip. 13. júní 1787. 1. kap. og fl.

Nefnd sú, er hið heiðraða þing hefir kosið í þessu máli, hefir

yfirvegað og rætt það með sér, og er nú komin að þeirri niðurstöðu, sem hér skal greina.

Þegar breyta á eldri lögum, hvort sem þau eru hentug eða ei, þá virðist nefndinni ríða á, að þær ákvarðanir, sem setja á í stað hinna eldri, séu bæði hagfelldari í sjálfum sér og sér í lagi, eins og stjórnin sjálf að orði kemst í ástæðunum fyrir frumvarpinu, bls. 4—5, «eindregnar, öflugar og verði fullkomlega framkvæmdar». En nefndin verður að vera á því, að fyrsta grein frumvarpsins, sem mest riður á, sé allt annað en öflug, eða þess eðlis, að boð hennar «yrði fullkomlega framkvæmt, ef til kæmi». Því bæði er það, að samningatilraunir stjórnarinnar við útlendar þjóðir um undantekningar, Íslandi í vil, frá þjóðaréttinum í þessu efni sýna fram á, að hvorki landsmenn né stjórnin sjálf hafa álitnið takmörk landhelginnar, eins og hinn almenni þjóðaréttur ákveður þau ($\frac{3}{4}$ mílu frá yztu tóngum og skerjum), nægilega vörn fyrir öðrum höfuðatvinnuvegi landsbúa, og sú hefir þar á ofan í margt ár verið reynsla landsbúa, að útlendir fiskimenn virða vettugis landhelgi þá, sem þjóðrétturinn áskilur. Meðan engar skútur eru til, sem verja þessa landhelgi um hjargræðistímann, er ekki kyn, þótt útlendir fiskimenn vaði um fiskimið vor, fyrir innan alla landhelgi, og leiti fiskjar innan um opin skip og báta landsmanna. Útlendum er svo hægt, að fara í kringum lögin, á meðan alla lögregluvörn skortir í þessu efni, bæði með því, að bregða fjöllum og hærum yfir nöfn og númer skipa sinna, að þó einhver færi að kæra þá, þá yrði örðugt að vita, hvern kæra ætti í hvert skipti. Nefndin er sannfærð um, að fyrsta grein frumvarpsins yrði dauður bókstafur, allt að einu og tilsk. 13. júním. 1787, og fær því ekki séð hvað unnið væri við að lögleiða hana, fyr en þeir sèrstaklegu samningar, sem ráð er fyrir gjört í greininni, eru um garð gengnir. Þinginu er kunnugt að ákvarðanir þjóðréttarins um landhelgi hafa aldrei álitizt nægileg trygging fyrir yfirgangi útlendra fiskimanna hér við strendur, og nefndin þorir því ekki að ráða til að lögleiða þá ákvörðun, sem ætíð hefir þótt ónóg.

Á hinn hóginn játar nefndin fúslega, að talsverðir örðugleikar muni vera á, að ná þeim samningum, sem viðleitni stjórnarinnar nú í nokkur ár hefir hnigið að, en þar fyrir er landið engu bættara við að fá ný lög, sem í verkinu ekkert þýða. Nefndin er miklu fremur á því, að það yfir höfuð sé betra að láta um stund sitja við hina eldri löggjöf, þó henni sé aldrei fylgt, en að gefa út ný lög, sem

heldur ekki verður fylgt. Því það gefur að skilja, að þó gömul lög sè til, sem stríða gegn ákvörðunum þjóðrættarins, þá er honum engin hættu búin að því leyti, að þau vægari boð hans muni lúta lægra en hin strangari boð laganna; en hitt er verra, effarið er að lögleiða boð þjóðrættarins sem líka í sjálfu sèr er óþarft, ef þá er eins lítið lifað eptir honum eins og nú hefir verið um nokkur ár.

Nefndin gæti skilið, að stjórnin að svo komnu máli lèti sèr nægja, að nema úr lögum þær ákvarðanir í tilsk. 13. júním. 1787, sem eru þjóðrættinum gagnstæðar, en að lögleiða þjóðrættinn sjálfan er óþarft, ef næg tilsjón er höfð með, að þeir fylgi honum, sem það liggur næst í þessu efni, nl. útlendir fiskimenn, og skadlegt, ef þeir blýðnast honum ekki, meðan tilsjónina og framkvæmdina vantar af hálfu þeirra, sem eptirlitið eiga að hafa, hvort það er heldur útlendir eða innlendir. Nefndin verður því þess heldur að ráða þinginu frá að lögleiða 1. grein frumvarpsins, sem hver útlendur fiskimaður, er brotlegur reynist gegn þjóðrættinum, er sekur gegn lögum fósturjarðar sinnar og sætir þar hegningu, og það þess vegna ekki er að óttast, að nokkur að ósekju brjóti þjóðrættinn, ef það að eins sannast upp á hann, eins og nefndin heldur ekki efast um, að þegar það sannast, að útlendir fiskimenn brjóti hær ákvarðanir þjóðrættarins um landhelgi, muni yfirvöldin geta beitt við þá tilsk. 13. júním. I, 4. Að endingu ber þess að gæta, að þingið varla virðist mega taka fram fyrir hendurnar á seinni, og mäske löggjafarþingum í landinu, með því nú þegar að aðhyllast samninga, sem enginn veit að svo stöddu hvernig ráðast. Af þeim ástæðum, sem fram eru teknar, treystir nefndin sèr heldur ekki til að stinga upp á neinni gagngjörðri breytingu á þessari grein, því sú eina breyting, sem nokkuð verulegt gæti þýtt, væri innihald og úrslit þeirra samninga við útlendar þjóðir, sem greinin ræðir um, og sem enn þá eru að skapast.

Öðru máli er að gegna um hinar aðrar greinir frumvarpsins yfir höfuð að tala. Þær eru allar þess eðlis, að þeim má framkvæmd veita, og nefndin verður að mæla fram með þeim í öllu verulegu, sem þarflegum og enda nauðsynlegum. Um einstakar orðabreytingar má, ef þurfa þykir, koma sèr saman um milli 1. og 2. umræðu. Sèr í lagi álitur nefndin að það eigi betur við í 2. gr., að breyta orðinu «veiði» í «afla» og orðinu «sína» í «sinn».

Samkvæmt því, sem að framan er sagt, stingur nefndin því

upp á, að 1. grein frumvarpsins falli alveg burt, og að 2. grein því verði 1., að eins með þessari breytingu upphafsins 2. gr.: Það skal varða 10—200 rd. sektum, ef o. s. frv., 3. önnur o. s. frv., og 7. grein þannig 6. grein.

En skyldi hið heiðraða þing ekki fallast á þessa skoðun og vilja halda 1. grein, þá verður nefndin, til þess að minnsta kosti að girða fyrir, að ákvarðanir hennar geti orðið skaðlegar, að beiðast þess, að hún verði þannig orðið:

1. gr.

Ef útlendir fiskimenn hafa við nokkra fiskiveiði fyrir ströndum Íslands innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, eins og þau eru ákveðin í hinum almenna þjóðarrétti, eða kunna að verða sett *Íslandi* í vil, fram yfir það, sem þjóðrætturinn áskilur, með sérstaklegum samningum við aðrar þjóðir, skulu þeir sæta 10—200 rd. sektum.

og þá

2. grein

óbreytt.

Reykjavík 10. júlí 1871.

Hallgrímur Jónsson, Grímur Thomsen, Stefán Eiríksson.
formaður. skrifari og framsögum.

UPPÁSTUNGA

hins 4. konungskjörna þingmanns um að stofnað verði embætti í Reykjavík til þess að kennd verði saga Íslands og fornfræði Norðurlanda.

Eg hefi á undanförunum þingum leyft mér að stinga upp á því, að þingið beiddi konung vorn um, að fast kennaraembætti mætti verða stofnsett hér í Reykjavík með 1600 rd. launum og að kennara þeim yrði gjört að skyldu, að halda á veturna opinbera fyrirlestra í sögu landsins og fornfræðum Norðurlanda; hefir þingið tekið þessari uppástungu vel, þó henni hafi eigi enn þá fyllilega orðið framgengt hjá stjórninni.

Af hinni konunglegu auglýsingu nú tilalþingis er það auðsætt, að stjórn konungs vors, sem og var við að búast, hefir verið með öllu þinginu samdóma í því, að oss Íslendingum væri full vorkunn,

þó vèr vildum fá þetta embætti stofnsett hær á landi, en henni hefir að eins þótt það ísjárvert nú sem stendur að leggja útgjöld til þessa á hinn íslenska landssjóð.

Þar eð eg nú þannig sökum áminnztrar konunglegrar auglýsingar verð að telja það sem víst, að konungur vor allramildlegast vilji verða við þessari bæn vorri, ef hann sèr að oss er nokkur alvara með hana, eða að vèr viljum veita fà til þessa, og bera sjálfir kostnaðinn, og eg á hinn bóginn er þess fullviss, að þingið eins enn sem fyr skilur fullvel, hversu gagnlegt og sómasamlegt það væri fyrir land vort, að fá embætti þetta stofnsett, og að það því eigi muni horfa í kostnað þann, er þar af hlýtur að leiða, sem og svo eigi er teljandi, þá leyfi eg mèr enn á ný að skjóta því til hins heiðraða þings, hvort það finni eigi ástæðu til enn þá að endurnýja þá þegnlegu bæn til vors allramildasta konungs :

Að hann allramildlegast vildi stofnsetja hær í Reykjavík fast kennaraembætti með 1600 rd. launum í sögu Íslands og fornfræðum Norðurlanda, þannig að kennara þessum yrði gjórt að skyldu að halda í vísindagreinum þessum opinbera fyrirlestra á veturna.

Reykjavík, 11. júlí 1871.

Jón Pétursson.

(Felld frá nefnd).

BÆNARSKRÁ

úr Vestmanneyjum um að póstskipið komi þar við á ferðum þess til og frá Reykjavík.

Þar eð Vestmannaeyjar, eins og kunnugt er, liggja fyrir opnu hafi við suðurströnd Íslands, þar sem því mjög er brimsamt, eru ferðir milli lands og eyja, sem nærri má geta, bæði torveldar og hættulegar, sem og sjaldgæfar, því allopt mun það hafa borið við, að eigi hefir orðið fært milli lands og eyja í mánuð á sumri og um 3 mánuði á vetrum, og má því hær af glögglega sjá, hve vèr hær á Vestmannaeyjum erum illa farnir, hvað samgöngur og póstferðir snertir, þar sem vèr þannig um langan tíma, eins og nú er sagt, oss til mikils ógagns og skaða erum útilokaðir frá viðskiptum við aðra menn, að vèr eigi tölum um leiðindi þau og önnur óhagræði,

sem af slíku samgönguleysi leiðir. Síðan gufuskipsferðir komust á milli Íslands og Kaupmannahafnar, hefir nú gufuskipsstjóranum reyndar verið falið á hendur að koma við á Vestmannaeyjum á leiðinni til og frá Reykjavík, ef það ekki tefði fyrir, til þess að skila af sér pósthrefum, og taka aptur við þeim hëðan, en sökum þess, að gufuskipið í mesta skyndi hefir á stundum hër í þessu skyni komið við einungis um hásumarið, eður um þann tíma árs, þá ferðir hafa verið flestar milli lands og eyja, þykir oss það fyrirkomulag hafa lítið stöðað oss, þar sem það bæði hefir verið öldungis óvíst, hvort það mundi koma hër við á ferðum sínum, svo að menn gætu ætlað upp á það, sem og viðstaða þess allt of skammvinn, svo hefir og póstgufuskipið heldur eigi komið hër við, hvorki á hinum fyrstu eður seinustu ferðum sínum, sem einkum og sér í lagi er áriðandi fyrir embættis- og verzlunarmenn eyjanna, þar eð þessar ferðir falla á þeim tíma árs, þá aðrar samgöngur við Reykjavík eða meginlandið eru að mestu lokaðar.

Vér vonum því, að hinu heiðraða alþingi af ástæðum þessum, er vér nú höfum talið, vildi þóknast að veita oss sitt öfluga liðsinni til þess, að póstgufuskipsstjóranum af yfirboðurum hans verði gjört að skyldu, að koma við hër á Vestmannaeyjum á öllum ferðum sínum til og frá Reykjavík, svo framarlega sem skipinu þar við ekki væri nein hættu búin, enda þótt það hefði nokkrar tafr í för með sér, og að slíkt hið sama yrði ákveðið oss eyjabúum til nauðsynlegra hagsmuna, ef gufuskipsferðum yrði komið á kringum Íslands strendur, er að líkindum eigi þarf lengi að bíða

Vestmannaeyjum í júnímánuði 1871.

(25 nófn)

(Vísað forsetaveginn til yfirvaldanna).

FIMM BÆNARSKRÁR

samhljóða úr Suður-Múlasýslu, um stúdenta, er nema guðfræði.

Það er öllum ljóst, sem þekkja, hvað land vort er strjálbyggt, og vegir langir og vondir sveita í milli og innsveitis, hversu ónóg er læknaskipun hër á landi, til hjálpar þeim fjölda manna, sem þjáist af ýmsum kvillum og sjúkdómum, einkum þá landfarsóttir ganga yfir, eða bráð slys vilja til.

Verður harðla margur fyrir áhrifum þessara meina, þjáist og deyr, eða missir heilsu mörg ár, af því hann gat enga læknishjálp fengið í tíma.

Þó talað sé um, að verið sé að fjölga læknum, þá höfum vðr, sem berum hér upp kveinstafi vora, engin merki séð þess eða reynt, og erum fullkomlega sannfærðir um, að læknum verður aldrei fjölgað svo hér, að þessum nauðum af læknskorti lætti hér af, allrasízt í bráðum sóttum og slysa-viðburðum.

Það eina, sem oss skilst að gæti orðið til mikillar hjálpar og hugfróa í þessum vandræðum, og læknum þeim, sem eru, til mestu aðstoðar, til að geta gagnað sem flestum, virðist oss vera það, að prestar í sveitum væri kunnugir helztu bráðum sjúkdómum, og fyrstu ráðum, til að gjöra þá bærilegri, að þeir væri færir um að lýsa vel einkennum sjúkdóma fyrir læknum, og gætu tekið fljótt til líklegustu ráða, þegar slys vilja til, og að þeir væru kunnugir helztu atriðum heilbrigðisfræðinnar. Þetta geta prestar varla haft til að bera af sjálfsdádum, heldur verður að kenna þeim það helzta, sem til þess þarf, og virðist oss prestaskólinn vera næsta hentugur staður, til að nema það þar, með því landlæknir og spítalalæknir eru þar rétt hjá, og til þess gæti varla þurft svo mikinn kostnað eða langan tíma. En þá þyrfti að gjöra prestaefnunum að skyldu að nema það, sem til þess heyrði. Þykir oss líklegt, að betra væri, að sleppa vegna þessara hjálpsamlegu fræða einhverju öðru, sem kennt er, og vör getum ekki skilið að gjöri minnsta gagn prestaefnum í skyldustörfum þeirra, eða þeim, sem eiga að njóta þeirra.

Þetta málefni biðjum vör yður, virðulega þingmenn á alþingi í sumar, að taka til yfirvegunar, og fylgja því fastlega fram, að það verði leitt í lög, að á prestaskólanum verði hér eptir kennd, öllum prestaefnum, aðalatriði heilbrigðisfræðinnar, þekking algengustu bráðra og hættulegra sjúkdóma, kunnátta að lýsa sjúkdóma-einkennum, og rétt aðferð til að bæta úr meiðslum og tjóni af slysa-viðburðum, s. s. að binda um beinbrot, draga í llði, lifga frosna, og aðra, er dauðir sýnast, og fleira þessh. Gangi stúdentar undir próf í þessu námi, áður en þeir skrifast út úr skólanum.

Skrifað í Suður-Múlasýslu í aprílm. 1871.

(Samtals 171 nafn).

(Fellðar frá nefnd).

ATKVÆDASKRÁ

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar um nokkrar breytingar á tilskipun 13. júní 1787 1. kap., o fl.

1. gr. frumvarpsins.

1. *Benedikt Sveinsson*: að 1. og 2. grein frumvarpsins falli burt, en í þeirra stað komi:

«Ef útlendir fiskimenn gjöra sig á nokkurn hátt seka í skemmdum, rupli eður ráni, á hverjum helzt landsnytjum sem eru, við eður á ströndum Íslands og eyjum þess, skal sú hegning við lögð, sem fyrir er mælt í tilskipun 13. júní 1787, kap. I. 4. gr., auk þess, sem þeir, er verkið vinna, sæti hegningu eptir hinum gildandi lögum á Íslandi». (Fellt með 14 atkv. gegn 1).

2. *Nefndin*: að fyrsta grein frumvarpsins falli alveg burt. (Samþ. með 16 atkv. gegn 3).

3. *Sigurður Gunnarsson*: breytingaratkvæði við vara-uppástungu nefndarinnar (nr. 4):

á eptir orðið «þjóðrétti» bætist við: «(en það er $\frac{3}{4}$ danskar mílu frá yztu tóngum og skerjum)».

4. *Halldór Kr. Friðriksson*: að sleppt verði úr orðunum: «eins og þau eru ákveðin . . . samningum við aðrar þjóðir».

5. *Nefndin*: vara-uppástunga, ef þingið vill halda 1. gr., að hún verði þá þannig orðuð:

«Ef útlendir fiskimenn hafa við nokkra fiskiveiði fyrir ströndum Íslands, innan þeirra takmarka á sjó, þar sem landhelgi er, eins og þau eru ákveðin í hinum almenna þjóðrétti, eða kunna að verða sett Íslandi í vil fram yfir það, sem þjóðrétturinn áskilur, með sérstaklegum samningum við aðrar þjóðir, skulu þeir sæta 10—200 rd. sektum.

6. 1. grein frumvarpsins (óbreytt).

(Tölul. 2.—6. fallnir við 2. tölul.).

2. gr. frumvarpsins.

7. *Nefndin*: Ef fyrsta grein frumvarpsins fellur, þá verði 2. gr. þess hin fyrsta, og verði þannig orðuð:

«Það skal varða 10—200 rd. sektum, ef útlendir fiskimenn flytja afla sinn í land, hvort sem það er upp á sjálfa ströndina, eða í eyjar og hólma við strendurnar, til þess

að verka hann þar, eða skjóta þar eða veiða sel eða fugl, eða taka þar egg eða dún. Bíði nokkur tjón af þessu, skal að auk bæta skaðann, samkvæmt hinum almennu grundvallarreglum laganna». (Samb. með 21 atkv.).

Með því nokkrir þingmenn höfðu stungið upp á, að orðin: «eða taka þar egg eða dún» fellu í burt, var sérstaklega leitað atkvæða um þau, en sú atkvæðagreiðsla varð óglögg, og var því við haft nafnakall, og sögðu:

Já :

Nei :

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Davíð Guðmundsson.
Benidikt Sveinsson.	Jón Pétursson.
Egill Egilsson.	Pétur Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Þórður Jónasson.
Grimur Thomsen.	
Guðmundur Einarsson.	
Hallgrímur Jónsson.	
Helgi Hálfðánarson.	
Hjálmur Pétursson.	
Jón Kristjánsson.	
Jón Sigurðsson.	
Ólafur Pálsson.	
Páll Pálsson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	
Þórarinn Böðvarsson.	

Jón Hjaltalín greiddi ekki atkvæði. Og voru þessi orð þannig samþykkt með 19 atkvæðum gegn 5.

8. *Nefndin*: (ef nr. 7. fellur) orðabreyting: að fyrir orðin «veiði sína» verði sett: «afla sinn».
9. *Halldór Kr. Friðriksson*; að eptir orðið strendurnar í 2. gr. frumvarpsins verði sett: «til þess að verka hann þar, eða skjóta þar eða veiða sel eða fugl, eða taka þar egg eða dún, eða gjöra þar aðrar skemmdir». Samb. með 23. atkv.
10. 2. grein frumvarpsins (með breytingum). Samb. með 20 atkv. 3. gr. frumvarpsins.
11. *Nefndin*: að í stað orðanna: «yfirvaldinu þar á staðnum» verði

sett: »hlutaðeiganda yfirvaldi«. Samþykkt án atkvæðagreiðslu.

12. *Sigurður Gunnarsson*: að í stað orðanna: » yfirvaldinu þar á staðnum« komi: »yfirvaldinu, sem þar á yfir að segja«, og
13. *Eiríkur Kúld*: að í stað orðanna »yfirvaldinu þar á staðnum« verði sett: »sýslumanni eða bæjarfógeta, og skal hann« o.s.frv. fallnir við 11. tölul.
14. *Sami*: að í staðinn fyrir seinustu orðin í fyrra lið greinarinnar: »skal farið eptir hinum gildandi sóttvarnar-tilskipunum«,— verði sett: »skal farið eptir þeim sóttvarnar-tilskipunum, sem nú eru hér gildandi eða framvegis verða settar«. Samþ. með 12 atkv. gegn 8.
15. *Davíð Guðmundsson*: að í stað orðanna: »og 50% að auki« verði sett: »og að auki helming þess gjalds, ef sá« o. s. frv. Óglögg atkvæðagreiðsla, og var við haft nafnakall, og sögðu:

Já:

Nei:

Eiríkur Kúld.
Benidikt Sveinsson.
Davíð Guðmundsson.
Egill Egilsson.
Erlendur Gottskálksson.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Helgi Hálfðánarson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Hjaltalín.
Jón Kristjánsson.
Jón Sigurðsson.
Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórarinn Böðvarsson.

Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.
Hallgrímur Jónsson.
Jón Pétursson.
Ólafur Pálsson.
Páll Pálsson.
Stefán Eiríksson.
Þórður Jónasson.

Og var tölulíðurinn þannig samþ. með 17 atkv. gegn 8.

16. 3. grein frumvarpsins, með breytingum. Samþ. með 24 atkv. 4. gr. frumvarpsins.
17. *Nefndin*: að orðið »sumsè« verði felld úr. Samþ. án atkvæðagreiðslu.
18. *Davíð Guðmundsson*: að eptir orðið »Eskifirði« verði þannig

- orðað: »skal hlutaðeigandi lögreglustjóri hafa heimild til þess að leyfa«, o. s. frv. Felld með 17 atkv. gegn 1.
19. *Nefndin og Eiríkur Kúld*: að í stað orðanna: »skipað er fyrir« verði sett: »skipað verður fyrir«. Samp. án atkvæðagreiðslu.
20. 4. grein frumvarpsins (með breytingu). Samp. með 24 atkv.
21. 5. grein frumvarpsins (óbreytt).
22. 6. grein frumvarpsins (óbreytt).
23. 7. grein frumvarpsins (óbreytt).
Tölul. 21—23 samp. í einu lagi með 24 atkv.
24. Að tala greinanna breytist, eptir því sem samþykkt verður (hvort 1. grein fellur eða stendur). Samp. án atkvæðagreiðslu.
25. *Benidikt Sveinsson*: að fyrirsöguin verði: »Tilskipun um rán útlendra fiskimanna við strendur Íslands m. m.« Fallið við 1. tölul.
26. Frumvarpið allt í heild sinni (hvort þingið vill biðja um það verði þannig lögleitt). Samp. með 22. atkv.
27. *Eiríkur Kúld*: að sett verði í álitsskjalið til konungs grein, er taki fram, að landhelgi nái yfir *alla* firði og flóa. Samp. með 20 atkv.

NEFNDARÁLIT

í þingmálinu: Frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um sildarveiði með nót.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss í nefnd, til að ihuga: »frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um sildarveiði með nót«. Höfum vör átt fundi með oss, til að ræða þetta mál, og leyfum oss nú að kveða upp álit vort um það á þessa leið.

Nefndinni kom ásamt um það, samkvæmt því sem bent er til í ástæðum stjórnarfrumvarpsins, að æskilegt sè, að lög sèu sett um efni það, sem hér ræðir um, og með því nefndin einnig áleit, að frumvarp stjórnarinnar yfir höfuð að tala væri aðgengilegt, þá hefir hún ekki fundið ástæðu til, að gjöra verulegar breytingar við frumvarpið, en ræður þó til, að gjörðar sèu ýmsar smábreytingar í sumum greinum þess, sem miða til þess, að gjöra lögin enn ó-

brotnari, orðaskipunina íslenskulegri, og ákvarðanirnar sjálfar eðli-
legri eptir lögum vorum og landsháttum.

Við 1. gr.

Með því landhlutur sá, sem ræðir um í þessari grein, er borg-
un bæði fyrir að draga veiðina á land, og jafnframt bitt, að setja
á land báta, nótir og veiðarfæri, og að sildin er þar söltuð, virð-
ist nefndinni betur eiga við, að tengja 1. og 2. málsgrein nánar
saman, hækka landhlutinn um helming, og setja ákvörðunina um
hann seinast í greinina, þegar það allt er talið, sem hann er borg-
un fyrir. Svo virðist og orðaskipunin í þessari grein miður heppi-
leg, t. a. m. «ef hann geldur í» o. s. frv., og «þar sem landhlut-
ur er goldinn».

Við 2. gr.

Á þessa grein fellst nefndin óbreytta, en ræður að eins til,
að orðin: «þeir skulu og kveða um» o. s. frv. í enda greinarinnar
falli burtu, því nefndin fær eigi sæð, að hær geti orðið að ræða um
slík jarðspjöll, er jarðeigandi eigi bætur fyrir, þegar hann ekki
býr sjálfur á jörðunni, en á hinn bóginn getur þessi ákvörðun
hæglega valdið óþörfum ágreiningi.

Við 3. gr.

Nefndinni virðist réttast, að þessi grein sé sniðin eptir grund-
vallarreglu Jónsbókarinnar um leiguliða - afnot á jörðu yfir höfuð,
svo að leiguliði fái landhlut allan og skaðabætur, nema öðruvísi sé
um samið við landsdrottin.

Við 4. gr.

Nefndinni virðist, að ákvörðunin í þessari grein sé miður
hagfelld, og að það mundi geta valdið miklum erfiðleikum og vafn-
ingum fyrir nótarmenn, ef slíkt mál sem þetta ætti að koma til
hreppstjóra, sem opt getur búið í fjarska, enda virðist og eðlileg-
ast, að þegar fleiri en einn búa á sömu jörðunni, þá eigi þeir
landhlut að tiltölu við ábylisbluta þeirra, og að eins fari um skaða-
bætur, ef jarðspjöllin eru gjörð á óskiptu landi, en falli ella undir
þann einan, sem fyrir skemmdunum verður á afskiptu túni hans
eða engjum. Að því leyti, sem hær þannig ræðir um skaðabætur,
sem falla undir einn af ábúendunum, þá gildir reglan, sem gefin
er í 3. gr., og veldur engum vafa, en hvað landhlutinn og sam-
eiginlegar skaðabætur snertir, þá eru að vísu allir ábúendurnir
jafnréttir málsaðilar, enda er þeim innan handar að gefa einum
þeirra umboð til að semja við nótarmenn, og taka á móti land-

hlut öllum og skaðabótum, en eins og það getur hæglega komið fyrir, að sildarveiði komi á óvart, og allir sèu eigi við staddir, þannig má og gjöra ráð fyrir, að búendur komi sèr eigi saman svo greitt sem skyldi, eins og frumvarpið virðist gjöra ráð fyrir, en af hvorugu þessu virðast nótarmenn eiga að bíða óhagræði eður farartálma, þegar þeir greiða það af hendi, sem lög gjöra ráð fyrir, og ræður nefndin því til, að gefa formanni heimilt, þegar svona stendur á, að greiða landhlut og skaðabætur til eins af ábúendunum, og samkvæmt þessu ræður nefndin til að greinin sè orðuð.

Við 5. og 6. gr.

Ekkert að athuga.

Við 7. gr.

Nefndin ræður til, að þóknunin til fátækra sjóðsins sè í hið minnsta 5 rd., svo að 5—50 rd. komi í staðinn fyrir 2—50 rd., og að orðið «manns» sè breytt í «sýslumanns».

Við 8. gr.

Álitur nefndin ekkert athugavert.

Við 9. gr.

Í þessari grein stingur nefndin upp á, að orðin í fyrstu málsgrein: «*eitt nótfélag*» falli burtu, og í stað þeirra komi: «*einir*», og sömuleiðis að í stað orðanna í annari og þriðju málsgrein: «*tvö nótfélög*» komi: «*tvennir*». Eins ræður og nefndin til, að í stað orðanna í þriðju málsgrein: »og dregur hvorugt nótina í land til síns hliðar», sè sett: »og haga svo dráttum, að afli hvorutveggja rennur saman, er að landi kemur». Að öðru leyti eru þær orðabreytingar sjálfsagðar í greininni, sem eptir réttu máli fljóta af þessum orðamun.

Við 10., 11., 12., 13. og 14. gr.

sèr nefndin ekkert athugavert.

Af ástæðum þeim, sem nú eru taldar, ræður nefndin þinginu til, að fallast á frumvarpið þannig breytt.

1. gr.

Sérhverjum þeim, sem heimilt er að fiska í landhelgi, skal leyft að króa af sild með nót upp að landi annars mnnns, og draga veiðina þar á land, svo má hann og setja þar báta, nótir og önnur veiðarfæri, á land upp til aðgjörðar og þerris, og salta þar niður síldina, en gjalda skal hann landhlut 6 af hundraði af veiðinni.

2. gr.

Orðin: «þeir skulu og kveða á um — landsdrottin eða leiguliða» falli burtu.

3. gr.

Sá sem á jörðu býr tekur landhlut allan og skaðabætur, nema leiguliði sæ, og öðruvísi sæ um samið við landsdrottin.

4. gr.

Nú eru fleiri búendur á jörðu en einn, og fellur þá landhlutur og skaðabætur fyrir skemmdir á óskiptu landi undir þá eptir jarðarmegni, en heimilt skal formanni að greiða landhlut allan og sameiginlegar skaðabætur til einhvers þeirra, nema umboðsmaður gefi sig fram af hendi sambýlismanna.

5. og 6. gr. óbreytt.

7. gr.

Í stað orðanna: «2—50 rd.» komi: «5—50 rd.», og í stað: «manns» «sýslumanns».

8. gr. óbreytt.

9. gr.

Í fyrstu málsgrein komi í stað orðanna: «eitt nótfélag:» «einir», í stað: «hefir það» komi: «hafa þeir», og í stað: «hefir» komi: «hafi», og fyrir: «ekkert» komi: «engir».

Í annari málsgrein í stað orðanna: «tvö nótfélög» komi: «tvennir»; í staðinn fyrir: «annað» komi: «aðrir»; fyrir: «þau» komi «þeir»; fyrir: «hvers þeirra» komi: «hvorra fyrir sig», og fyrir: «þau» komi: «þeir».

Í þriðju málsgrein fyrir orðin: «tvö nótfélög» komi: «tvennir»; fyrir: «hvort í móti öðru», komi: «hvorir móti öðrum»; fyrir: «og dregur hvorugt nótina í land til síns hliðar», komi: «og haga hvorutveggi svo dráttum, að afli rennur saman, er að landi kemur», og fyrir: «þau» komi: «þeir».

10., 11., 12., 13. og 14. gr. óbreyttar.

Reykjavík, 14. júlí 1871.

Pórarinn Böðvarsson, Benidikt Sveinsson, Hallgrímur Jónsson.
form. og framsögum. skrifari.

BÆNARSKRÁ

um styrk til forngripasafnsins í Reykjavík.

Þó að bæði alþing 1869 og stjórnin fyrir tillögur þess snerist ágætlega við þörfum forngripasafns vors hér á landi, eins og kunnugt er, þar sem því veittust 500 rd. af stjórninni fyrir kröptugar tillögur þess, höfum vér þó séð svo mikið síðan, að vér, enn þótt fè þetta sé ekki alveg eytt enn sem komið er, náum skammt á leið með það til þess að ná nokkru að mun af fornmenjum þeim, sem enn kynnu að vera eptir í landinu hingað og þangað ófargaðar og óeyddar, með því vér höfum orðið að verja megninu af þessu fè til húsrúms og skápa og aðgjörða á hinum fengnu forngrípum; þess vegna hefur mjög svo lítið orðið afgangs af fè þessu til innkaupa á gripum, sem allir sjá þó að mest riður á næst eptir húsnaði fyrir safnið og umsjónarmann. Hér er einungis um tvennt að gjöra, hvort menn vilja safna fornmenjum til þess að geta af þeim þekkt menntunarsögn landsins, eða þá leggja alla slíka viðleitni og þekkingu fyrir óðal; því svo má að orði kveða, að allar fornmenjar séu á förum, nema því að eins að þeim sé safnað og það með töluverðu peningaafli og *undinn bráður bugur að*, því eins og við höfum áður skýrt bæði þinginu og stjórninni frá, fara útlendir ferðamenn hér æ fjölgandi, sem fara ýmist sjálfir um landið til að safna fornmenjum eða kaupa þær upp eða hafa Íslendinga og aðra, sem hér eru búsettir, fyrir sína erindsreka.

Flestir slíkra manna eru utanríkismenn, og er oss því skylt að leiða athygli þingsins og stjórnarinnar að því, hve ómetanlegur skaði þetta getur orðið, ekki einungis fyrir menntunarsögu Íslands, heldur sameiginlega allra Norðurlanda. Þessi eptirsókn útlendra eptir gripunum gjörir það að verkum, að fornmenjar fást ógreiðlega og opt og einatt ekki nema með peningaafli, sem langt gengur yfir okkar veiku krapta.

Þó við annars hefðum fegnir viljað komast hjá að knýja á þingið eða stjórnina svo bráðlega á ný um þetta mál, sjáum við okkur þó knúða til, að leita enn liðs hins heiðraða alþingis og beiðast þess góða fulltingis við stjórnina, að það stingi upp á, að hún sjái fyrir að árlegur styrkur fáiast handa forngripasafni Íslands eptirleiðis, og veittir verði á þessu yfirstandandi fjárhagsári að minnsta kosti

300 ríkisdalir af fè því, sem ætlað hefur verið til óvissra útgjalda Íslands.

Reykjavík 13. júlí 1871.

Sigurður Guðmundsson. Jón Árnason.

(Nefnd sett).

BÆNARSKRÁ

úr Borgarfjarðarsýslu um sveitaverzlun.

Vér vonum það sé áform landsstjórnarinnar, að endurbæta lögin um bjargræðisvegi landsins. Mörg af lögum þessum eru tilbúin á þeim tímum, þegar hugmyndir manna um landbústjórn voru byggðar á þeim grundvallarreglum, sem nú eru álitnar óhafandi og ekki eru samkvæmar lögum í þeim löndum, sem hafa frjálsar tilskipanir um atvinnu manna. Það er kunnugt, hvernig verzlun landsins hefir verið bundin á ýmsan hátt til skamms tíma, en ein-kennilegast við hana hefir þó verið það og er enn þá, að hún hefir verið bundin við kaupstaðina eina. Öll verzlun í sveitum, sem miðar til þess að kaupa útlendar eða innlendar vörur, til að selja þær aptur, er í rauninni bönnuð, því grundvallarreglan virðist vera sú, að sveitamenn flytji vörur sínar til verzlunarstaðanna, hvað langur eða ördugur sem vegurinn er, og kaupi þar aptur þær vörur, sem þeir þurfa með. Afleiðingarnar af þessu hafa nú verið þær, að allur hagnaðurinn af verzluninni hefir annaðhvort lent í kaupstöðunum, eða þá, hvað lakast var, í öðrum löndum, en alveg bægt frá sveitunum. Þó munu afleiðingarnar af þessu verða lakari, þegar fólkið fjölgar í landinu, verzlunin vex og vörumagn verður meira. Eptir því sem hlutirnir breytast og landið tekur meiri framsörum, eptir því verða viðskiptin með þessu fyrirkomulagi erfiðari og ófrjálsari. Eins og sveitaverzlun er nú víða leyfð erlendis, eins er það og einnig viðurkennt, að hún sé eitthvert hið bezta meðal til að efla velmegun héraðanna, koma á hreifingu meðal manna, og létta öll viðskipti á vörum, en þar af hlýtur aptur að fljóta fjölgun atvinnuvega, vöruvöndun, iðnaður og menntun. Þegar vér lítum á vegina hér á landi, þá sjá allir, hvernig þeir gjöra alla flutninga erfiða og torsóttu, allar sendiferðir seinar og kostnaðarsamar, eyða tímanum að óþörfu og kvelja sérhverja tegund iðnaðar og dagnaðar. Þetta er athugavert. Aptur á móti

sjá allir, hve miklu hægra og kostnaðarminna það er fyrir fáa menn eða einn mann, að flytja miklar vörur, en marga að flytja jafnmikið. Eins og forfeður vorir á hinum fyrstu tímum lögðu vörur þar að landi, sem þeim þótti hentast, án þess að vera bundnir við löggilta verzlunarstaði, þannig er það hentugast enn í dag, að sveitaverzlun væri leyfð, og sýnir það sig, að þó þetta band sé á verzluninni, geta menn þó ekki komið í veg fyrir varnings og mangara-sölu, sem þó er miklu skaðlegra, en þó sveitaverzlun væri leyfð með nokkrum takmörkum eða skilyrðum.

Vér leyfum oss því að biðja hið heiðraða alþingi, að semja frumvarp til laga um sveitaverzlun á Íslandi.

10 nðfn.

(Felld frá nefnd).

UPPÁSUNGA

um kennslu í sjómannafræði á Íslandi.

Árið 1869 kom uppástunga um sjómannaskóla á Íslandi til alþingis frá varapingmanni Snæfellinga, og var henni sérlega vel tekið á þinginu, og út af henni samin og send bænarskrá til konungs. — Lifðu menn því í góðri von, að fyrirtæki þetta mundi fá hin beztu afdrif, þar til vér í konunglegri auglýsingu til alþingis dags. 22. maí þ. á. fengum að sjá, að bænarskrá þessari ekki hafði verið veitt áheyrn, af ástæðum, sem fulltrúi konungs hér á þingi nákvæmara mundi skýra frá. — Þessar ástæður höfum vér nú líka heyrt, en þar eð þær, að mér virtist, voru ónógar, þá fer eg ei neinum orðum um þær, eins og líka tillögur þær, sem hinn hæstvirti konungsfulltrúi kom fram með hér á þingi í þessa átt, því miður ekki geta fullnægt augnamiði áminnztrar bænarskrár, að minnu álit.

Að sönnu get eg ekki neitað því, að mér finnst áminnzt uppástunga 1869 ekki í öllu sem heppilegust, einkum hvað húsbygginguna snertir, því þess konar húsasmíðar eru mjög ísjárverðar, og hryggileg dæmi höfum vér of mörg upp á það, hvernig slíkar opinberar byggingar hafa eyðilagzt, en verið til stórbyrðar, meðan þær hafa staðið. Eins líka strax í stað að taka fasta kennara á fóst laun við skóla, sem sjálfsagt fyrst um sinn yrði fámennur, og, ef til vill, stundum alveg lærisveinalaus.

Eg hefði því helzt viljað reyna að komast til þeirrar niðurstöðu í uppástungu minni, að ekki væri kostnaður gjör, nema á þyrfti að halda, en þá vildi eg líka mega vona, að ekki skorti fê, því nauðsyn sú, er hér ræðir um, er mjög brýn fyrir land og lýð.

Eg leyfi mér því hér með af sömu ástæðum, sem opt áminnt uppástunga varaþingmanns Snæfellinga 1869 var byggð á, enn nú að stinga upp á, að hið heiðraða alþingi vildi allraþegnsamlegast bera fram bænarskrá fyrir konung um, að fjárstyrkur fengist til kennslu í sjómannafræði hér á landi, og hefði eg hugsað mér fyrirkomulag á kennslu þessari og öðru þar að lútandi þannig:

Að þeim hér á landi, sem kunna sjómannafræði til hlítar, væri gefin upphvatning til að taka piltar þá til kennslu ímennt þessari, sem hæfilegir væru til þess álitnir, með því að þeim yrðu goldnir 50—60 rd. fyrir hvern þann lærisvein, sem staðizt gæti próf í sjómannafræði, en próf þetta ætti fram að fara í Reykjavík, hvar kennaranum í reikningslist við lærða skólann ætti að vera gjört að skyldu, að prófa lærisveina þessa í öllu því, er reikning og mælingarfræði við kæmi, í sameiningu með skipstjórnarmanni póstgufuskipsins, hverjum einnig ætti að gjörast að skyldu að vera við slíkt próf og prófa lærisveinana í því verklega, sem til þessa útheimtis. Svo ættu þessir tveir menn, skólakennarinn í reikningslist við Reykjavíkur lærða skóla og skipstjórnarmaðurinn á póstgufuskipinu, að hafa fullkomna heimild til, að gefa þeim piltum, sem álitid væri að hefði staðizt prófið, vottorð, sem skilyrði fyrir, að sá, er slíkt hefði í höndum, gæti öðlazi hið svo kallaða »Stýrimanns-patent».

Þar eð mörgum pilti, sem hefði lært sjómannafræði langt í burt frá Reykjavík, væri ómögulegt, fátæktar vegna að ferðast án styrks til Reykjavíkur, til að taka fyr nefnt próf, ætti slíkum að mega veita styrk allt að 25 rd. eptir vegalengd; en áður honum veittist þetta, ætti hann að vera skyldur til að fram koma með vottorð viðkomandi sýslumanns og sóknarprests um, að hann ekki hefði getað tekizt ferðina á hendur án styrks.

Eins og fyr er getið, á þenna styrk ekki að greiða öðrum en þeim, sem hafa staðizt prófið. Svo yrðu piltar þessir að sæta tækifæri með ferðir þessar, þá er þeir eiga víst að póstgufuskipið liggur í Reykjavík, og er það alhægt, þar sem ferðir þess eru föstum reglum bundnar.

Skyldi einhver af þeim hér á landi, sem kunna sjómanna-

fræði til hlítar, vilja skuldbinda sig til, að halda slíkan skóla til frambúðar, og veita móttöku allt að 10 lærisveinum í einu, ætti honum að veitast styrkur allt að 150 rd. til að kaupa áhöld og bækur, sem nauðsynlegt væri við kennsluna, en hann þá aptur skyldast til að halda hlutum þessum í góðu ásigkomulagi, þar þeir engan veginn væru hans eign, heldur landsins, og hann mætti búast við, að mega skila þeim, eður andvirði þeirra, ef hann annaðhvort sjálfur vildi hætta kennslunni, eður ef kennsla hans yrði álitin ónóg til augnamiðsins; eins væru munir þessir, ef hann félli frá, teknir úr dánarbúi hans, og þá fluttir þangað sem kennslu yrði haldið áfram í mennt þessari. Með fyrirkomulagi þessu yrði engu fæ eytt til fyrirtækis þessa, nema því að eins, að sjómannaefni væru fengin, og hið opinbera fram byði á þenna hátt fullkomna uppörfun fyrst um sinn, til þess að menntun þessi gæti útbreiðzt hér á landi.

Eg leyfi mér því að skora á hið heiðraða alþingi, að það beri þá bæn fram fyrir Hans Hátign konunginn:

1. Að sèð yrði fyrir því af stjórnarinnar hendi, að ætlað yrði nú fyrst um sinn, minnst 1000 rd. árlega. til kennslu í sjómannafræði hér á landi, til kaupa á bókum og áhöldum, sem til þeirrar kennslu þurfa, og til ferðakostnaðar lærisveina undir próf til Reykjavíkur.
2. Að kennaranum í reikningslist við hinn lærða skóla í Reykjavík, og skipstjórnarmanninum á póstgufuskipinu milli Danmerkur og Íslands, verði gjört að skyldu að prófa sjómannaefni, hér í Reykjavík, kauplaust, og að þeir hafi heimild til, að gefa þeim, er standa próf þetta, sjómennskufræðis-vitnisburð, sem skilyrði fyrir, að sá, er slíkt hefir í höndum, gæti öðlzt hið svokallaða „*Stýrimannspatent*“.
3. Að þetta geti komizt á sem fyrst, og nauðsynlegar ákvarðanir þar um settar.

p. t. Reykjavík, dag 17. Júlí 1871.

Egill Egilsson.

(Nefnd sett).

NEFNDARÁLIT

um konunglegt frumvarp til opins bréfs handa Íslandi um kennslu
heyrnar- og málleysingja.

Alþingi hefir kvatt oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um konunglegt «frumvarp til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja». Vör höfum ihugað og rætt þetta mál, og er álit vort á þessa leið:

Vör erum alveg samdóma frumvarpinu í því, að það beri að gjöra öllum, er eiga að annast um heyrnar- og mállaus börn, það að skyldu, að koma slíkum börnum, ef þau eru hæf til náms, og hafa náð nægum aldri, til einhverrar kennslustofnunar, þar sem álíta má, að þau geti hlotið næga uppfræðingu. Sömuleiðis er það álit vort, að þótt hér á landi geti nú fengizt kennsla handa heyrnar- og málleysingjum, og vonandi sè, að slík kennsla verði hér fáanleg framvegis, þá sè ekki rétt, að fyrirmuna þeim, er þess óska, að senda þá heyrnar- og málleysingja, er þeir eiga að annast, til hins konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn. En þar sem svo er að sjá, sem hið konunglega frumvarp, er vör eigum að segja álit vort um, ætlist til, að það verði aðalreglan, að heyrnar- og málleysingjar hér á landi verði sendir til heyrnar- og málleysingjaskólans í Kaupmannahöfn, jafnvel hvernig sem á þeim stendur, þá getur oss ekki annað en virzt, að þetta ætti fremur að vera undantekning en aðalreglan. Þar á móti hitt, að hinir heyrnar- og mállausu njóti kennslu hér á landi, þegar þá kennslu handa þeim er hér að fá, er álíta má nægilega fullkomna. Ástæður þær, er vör byggjum á þessa skoðun vora, eru: 1. Kennsla hér á landi hlýtur, að vör höldum, að verða til muna ódýrari. 2. Þótt kennslan í Kaupmannahöfn sè, ef til vill, í sjálfu sèr fullkomnari, en hún getur orðið hér á landi fyrst um sinn, hlýtur hún að verða íslenskum heyrnar- og málleysingjum að minni notum, en innlend kennsla, ef þeir koma hingað til lands aptur að afloknu námi. Þeir sem í Kaupmannahöfn læra, geta ekki, þegar þeir koma hingað aptur, talað fíngmál, eða skrifazt á við aðra en þá, er kunna dönsku, en enga íslenska bók skilið, nè neitt það, er á íslenzku er ritað. Af þessu leiðir, að þegar þeir heyrnar- og málleysingjar, er lært hafa í Kaupmannahöfn, eru komnir hingað til lands aptur, verður líf þeirra flestra hart nær eins sorglegt og tómlegt, eins og þeir hefðu engrar kennslu

notið, auk þess, að þeir hljóta að týna niður dönskunni, vegna þess, að þeir hafa svo lítið færi á, að nota þetta mál. 3. Þeir heyrnar- og málleysingjar, sem læra í Kaupmannahöfn, læra optast þá vinnu, sem þeim er lítið, eða jafnvel ekkert, gagn að kunna, þá er þeir eru komnir hingað til Íslands aptur, og geta því sjaldnast haft hér ofan af fyrir sér. Þar á móti er það sjálfsagt, ef þeir læra hér á landi, að þeim verði kennd sú vinna, sem hér tíðkast mest og hér er mest notuð. 4. Þeir, sem læra í Kaupmannahöfn, lifa þar allt öðru lífi, en þeir hafa áður vanizt, og eiga að hverfa að aptur, og má telja víst, að mjög fáir þeirra geti orðið eins á-nægðir hér á landi, þá er þeir koma hingað aptur, eins og þeir hefðu orðið, ef þeir hefðu notið kennslu hér heima, og aldrei farið af landi burt. 5. Veran í Kaupmannahöfn er hættulegri fyrir heilsu og líf hinna mál- og heyrnarlausu, eins og sjá má af því, að af þeim 24 heyrnar- og málleysingjum, er á árunum 1820 til 1867 höfðu komið frá Íslandi til heyrnar- og málleysingjaskólans í Kaupmannahöfn, dóu ekki færri en 8, eða þriðji parturinn, meðan þeir voru á stofnaninni. Þetta, sem vèr hér höfum tekið fram, er bæði byggt á því, er reynslan hefir sýnt, og samkvæmt því, er sjálfur forstjóri hins konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn, Geheimeetazráð Trap, hefir vottað, (sbr. kaflann úr bréfi hans í alþingistíð. 1869, síðari part, bls. 113), og höldum vèr, að þetta nægi til að sýna og sanna, að ráðleggra og hollara sè, að íslenzkir heyrnar- og málleysingjar læri hér á landi, þegar kostur er á, að þeir fái hér svo fullkomna kennslu, sem þarf, og að það eigi því að vera aðalreglan. Þótt svo sè, að sú heyrnar- og málleysingjakennsla, sem nú fæst hér á landi, sè nú sem stendur bundin við einn einstakan mann, virðist oss það ekki þurfa að aptra því, að hin innlenda kennsla sè skoðuð sem aðalreglan, með því vèr álitum sjálfsagt, að þessi innlenda kennsla verði að eins notuð svo framarlega, sem full víska er fyrir því, að hún sè svo fullkomin, sem þörf er á, og eins hitt, að hverjum þeim, sem hefir á hendi slíka kennslu hér á landi, verði gjört að skyldu, að láta hina mál- og heyrnarlausu læra alla venjulega úti- og inni-vinnu, eða þá einhverja þá iðn, er þeir gæti haft not af að kunna.

Þar sem hið konunglega frumvarp segir, að heyrnar- og mál-lausum börnum skuli koma til kennslu, *þá er þau hafi náð nægum aldri til þess*, þykir oss þetta of óákveðið. Vèr álitum réttara

að til taka ákveðna áratölu, og höldum réttast að nefna 10—14 aldursár. Og þar sem í frumvarpinu stendur, að kostnaðinn skuli greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, ef barnið sjálft, eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað, þá virðist oss réttara, að orða þetta svo, að jafnaðarsjóðurinn eigi að borga, *af því leyti sem* barnið sjálft, eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað.

Til þess, að kennsla hinna heyrnar- og mállausu nái tilgangi sínum, og verði eptir á að sönnum notum, virðist oss enn fremur nauðsynlegt, að ákveða, að þegar heyrnar- og málleysingjar, er lokið hafa námi, eiga ekki foreldra á lífi, eða foreldrarnir eru ekki færir um að annast þá, svo vel sè, skuli hlutaðeigandi yfirvöld vera skyld til, að annast um, að þeir komist í góða samastaði, og bera umhyggju fyrir, að líf hinna heyrnar- og mállausu geti orðið bæði sjálfum þeim sem ánægjulegast, og fèlaginu sem gagnlegast. Vèr höldum ráðlegast, að gjöra próföstum og sýslumönnum í átthögum hinna mál- og heyrnarlausu þetta að skyldu, og stingum upp á að bæta við hèr að lútandi grein. Að slík umhyggja fyrir heyrnar- og málleysingjum, eptir að þeir hafa lokið námi, þyki nauðsynleg í Danmörk, er auðsèð af því, að í skipulagsskrá hins konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn 17. apríl 1807 6. gr. er ákvörðun, sem að þessu lýtur.

Samkvæmt framanskriðuðu leyfum vèr oss, að ráða hinu heiðraða alþingi til, að aðhyllast frumvarpið þannig breytt og aukið, eins og það er hèr orðað:

Foreldrar heyrnar- og mállausra barna og aðrir, sem ber að annast um uppfóstur þeirra og kennslu, skulu vera skyldir til, að sjá um, að öllum slíkum börnum, þá er þau eru 10—14 ára, og ef þau eru hæf til náms, verði komið annaðhvort til kennslu þeirrar, sem fæst og fást kann hèr á landi, svo framarlega sem stíptsyfirvöldin álíta hana svo fullkomna, sem þörf er á, eða þá, ef hlutaðeigendur heldur óska, og stíptsyfirvöldunum þykir það ráðlegra, á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn.

Kostnaðinn við kennslu og útbúnað barnanna og ferð þeirra til kennslustofnunarinnar, hvorrar sem er, skal greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, að því leyti sem barn-

ið sjálft eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað.

Þegar heyrnar- og málleysingar hafa lokið náminu, og þeir eiga ekki foreldra á lífi, eða foreldrarnir eru ekki færir um, að annast þá, svo vel sé, skal prófasti og sýslumanui í þeirri sýslu, sem þeir eiga heima í, vera skylt, að sjá um, að þeir fái jafnan góða samastaði, og geti haft sem bezt not af því, er þeir hafa numið.

Þá er framanskrið nafndarálit var þegar samið, fól alþingi nefndinni á hendur, að segja álit sitt um bænarskrá frá formanni hennar, prestinum Páli Pálssyni, er óskar þess, að þingið beri þá bæn fram fyrir hans hátign konunginn, að nefndum presti verði veittur úr ríkissjóði eða landssjóði árlegur fjárstyrkur í launaskyni, á meðan hann hefir á hendi kennslu mál- og heyrnarlausra hér á landi.

Eftir ósk beiðanda var nefndin aukin með 2 mönnum, og á fyrsta fundi sínum leyfði nefndin honum að vera laus við, að segja álit sitt um þetta mál. Vær hinir aðrir nefndarmenn höfum síðan íhugað og rætt málið, og skýrum hér með frá álitinu voru um það.

Eins og allir hljóta að kannast við, er það fyrirtæki beiðanda, að afla sér þekkingar á kennslu heyrnar- og málleysinga og koma slíkri kennslu á fót hér á landi mjög svo lofsvert og nytisamt. Hann hefir nú í nokkur ár kennt heyrnar- og málleysingjum, og má álíta full rök fram kominn fyrir því, að hann sé í bezta lagi fær um, að veita slíka kennslu, og hafi hingað til leyst hana ágætlega af hendi. Vær hljótum þess vegna, að telja það mikinn skaða, ef hann sæi sér ekki fært að halda henni áfram, og er það því samhuga álit vort, að bæði málefnið sjálft og beiðandi eigi það skilið, að hann fái bæn sína heyrða.

Sú meðgjöf, sem hann fær nú með hinum mál- og heyrnarlausu, — 120 rd. um árið fyrir hvern, — er ekki meira en fyrir fæði þeirra, einkum þegar þess er gætt, hve mikið það kostar hann, á þeim stað sem hann býr, að ná heim til sín úr kaupstað því, er hann þarf til viðurværis handa hinum mál- og heyrnarlausu, er hann kennir. Eins og nú stendur, má álíta, að hann fái ekkert fyrir klæðnað barnanna, þjónustu þeirra, bækur, ritfæri, og myndabréf handa þeim, og því síður neitt fyrir sjálfa kennsluna. Vær hljótum því að álíta það í alla staði sanngjarnt, að hann

fái árlegt kennslukaup, og höldum, að það megi ekki vera minna, en 200 rd. á ári. Að þetta verði ákveðið sem árleg laun, svo lengi sem stiptsyfirvöldin álíta kennslu hans vera fullnægjandi, virðist oss nauðsynlegt, þar eð varla er við því að búast, að hann þori að ráðast í að taka öll þau mál- og heyrnarlaus börn, er hann kynni að verða beðinn fyrir, ef hann hefir ekki vissu fyrir, að hann fái að halda kennslulaununum.

En fái beiðandi ákveðin árleg laun fyrir kennslu heyrnar- og málleysingja, sem vèr álitum sanngjarnt og nauðsynlegt, virðist oss það á hinn bóginn jafnrétt og nauðsynlegt, að skyldur hans, sem heyrnar- og málleysingja-kennara, verði skýrt og nákvæmlega ákveðnar. Vèr álitum, að ef hann fær fastákveðið árlegt kennslukaup, eigi að gjöra honum að skyldu, að halda stöðugt áfram kennslu heyrnar- og málleysingja, og taka hvern þann heyrnar- og málleysingja til kennslu, sem hann verður beðinn fyrir, ef hann hefir náð nægum aldri og er hæfur til náms. Enn fremur virðist oss nauðsynlegt, að stiptsyfirvöldin semji reglugjörð (Instrux), er hann verði skuldbundinn til að haga sér eptir. Og til þess, að vissa sé fyrir, að kennsla heyrnar- og málleysingja geti haldizt hér á landi, þegar hann hættir við hana, eða hans missir við, álitum vèr, að ef hann fær árleg laun, eigi einnig að gjöra honum að skyldu, að kenna sem fyrst einhverjum manni, er stiptsyfirvöldin álíta til þess hæfan, helzt einhverju prestsefni, aðferðina við kennslu heyrnar- og málleysingja.

Samkvæmt þessu leyfum vèr oss, að ráða hinu heiðraða alþingi til, allra-þegnsamlegast að beiðast þess:

1. Að hans hátign konungurinn allramildilegast veiti prestinum sèra Páli Pálssyni á Prestbakka úr ríkissjóði eða landssjóði Íslands 200 ríkisdala árleg laun, sem heyrnar- og málleysingjakennara hér á landi.
2. Að nefndum presti verði, ef hann fær föst árleg laun, gjört að skyldu:
 - a, að halda stöðugt áfram kennslu heyrnar- og málleysingja undir yfirumsjón stiptsyfirvaldanna, og að taka hvert heyrnar- og mállest barn til kennslu, sem hann verður beðinn fyrir, ef það hefir náð nægum aldri og er hæft til náms.
 - b, að taka á móti og haga sér eptir reglugjörð fyrir kennslu

og uppeldi heyrnar- og málleysingja, sem honum verði gefin af stiptsyfirvöldunum.

c, að kenna á sinn eigin kostnað sem fyrst einhverjum, sem stiptsyfirvöldin samþykki að sé vel til þess fallinn, aðferðina við kennslu heyrnar- og málleysingja.

Alþingi, 15. dag júlímán. 1871.

Helgi Hálfðánarson, Jón Hjaltalin. Pétur Pétursson.
skrifari og framsögumaður. *Grímur Thomsen.*

Með tilliti til hins konunglega frumvarps

Páll Pálsson,
formaður.

UPPÁSTUNGA

þingmanns Barðstrendinga, Árnesinga og Reykvíkinga um fjárhagsáætlunina.

Það mun hafa verið von flestra manna, að stjórnin mundi leggja fyrir núverandi alþingi áætlun um tekjur og útgjöld Íslands fyrir árin 1872—73 og 1873—74, með svo greinilegum skýringum, að þingið gæti þar af séð, hvernig fjárhagur Íslands stæði í öllum atriðum, og haft greinilegt yfirlit yfir allt þetta mál, sem svo mjög ríður á nú, þegar ætlazt er til, að alþingi fái í hendur það fjárforræði, sem heyrir til frjálslegri stjórnarskipun.

Þessi von hefir þó brugðizt, því stjórnin hefir ekki einungis látið hjá líða að leggja fyrir þingið áætlun fyrir árin 1872—74, heldur hefir hún þar að auki ekki lagt fyrir konungsfulltrúa, að skýra þinginu frá fjárhagsáætlun þeirri, sem birt er með auglýsingu 4. marzm. þ. á., svo að þingið hefir einungis séð fáein exemplör af þessari auglýsingu eða áætlun, jafnvel þó hún hafi verið birt á flestum ef ekki öllum manntalsþingum í vor, þar sem þó öll önnur þinglesin lagaboð hafa verið fengin þinginu, eins og venja hefir verið til. Hvort þetta bendi til þess, að stjórnin, eða ráðgjafi sá, er nú stendur fyrir málum vorum, ætli sér að hafa alræði yfir fjárhag Íslands um óákveðinn tíma, eða að minnsta kosti um næstu þrjú ár, er að vísu ekki berlega sagt, en það lítur svo út, sem svo sé. Slíkt fjárforræði hlýtur alþingi að óska að væri sem stytzt, og þar af leiðir, að vèr ætlum, að þingið hljóti að álíta sér skylt, fyrst og

fremst að lýsa því yfir, að það álíti það skerða réttindi sín og landsins, að svo standi til lengdar, og þar næst hlýtur það að gjöra allt hvað í þess valdi stendur til þess að lagfæring komist á þetta; en það getur ekki orðið til hlítar, nema með því alþingi fái greinilegt yfirlit yfir fjárhag landsins á þeim tíma, sem það tekur við fjárforráðum.

Hér af leiðir, að oss virðist nauðsynlegt, að alþingi kjósi nefnd manna til að ganga í gegnum og kynna sér vandlega áætlun þá, sem birt er með auglýsingu 4. marzm. þ. á., safna öllum þeim skýrslum, sem fáanlegar eru þar að lútandi, skýra frá þeim sem þurfa kynni, en ekki væru fáanlegar nú sem stendur, gjöra þær athugasemdir, sem áætlunin gefur ástæðu til um fjárhagsmálefni landsins, bæði tekjur og útgjöld, og að alþingi síðan biðji stjórnina, að hún hafi búið svo þetta mál undir næsta fulltrúaðing Íslendinga, hvort heldur það verður alþingi eða þjóðfundur, að áætluninni fylgi nægileg skilríki í hverri grein, og ef svo þarf að vera, að stjórnin þá setji nefnd til að búa málið undir og safna skýrslum þeim, er þar til þurfa.

Það er því uppástunga vor, að alþingi kjósi nefnd til þess að rannsaka fjárhagsáætlun Íslands, safna þeim skýrslum, sem fáanlegar eru viðvíkjandi henni, og gjöra þær athugasemdir og uppástungur um fjárhagsmálið og áætlanir og reikninga landsins frá 1. aprílm. 1872 til 31. marzm. 1873, og frá 1. aprílm. 1873 til 31. marzm. 1874, sem þörf gjörist.

Alþingi 14. júlím. 4871.

Eiríkur Kúld, *H. Kr. Friðriksson,* *Benidikt Sveinsson,*
þingm. Barðstrend. þingm. Reykvíkinga. þingm. Árnesinga.
(Nefnd sett).

UPPÁSTUNGA

um stofnun lagaskóla á Íslandi.

Hinu heiðraða þingi er kunnugt, hvílíkt áhugamál því jafnan hefir verið, að stofnsettur væri lagaskóli á Íslandi, svo að oss Íslendingum gæfist kostur á, að nema lög vor og landsrétt, sem hingað til ekki hafa verið einu sinni kennd í heild sinni eða til nokkurrar hlítar við háskólann í Kaupmannahöfn. Vær ætlum þess

eigi þörf að fjölyrða um það, hve móthverft það er viðleitni vor Íslendinga til framfara og viðreisnar, og ósamboðið því menntunarstigi, sem vör þó í mörgum öðrum greinum þegar stöndum á, að leggja svona hvern mannsaldurinn og hverja öldina eptir aðra lög vor, réttarsögu og réttarástand á hylluna, því það hljóta allir að viðurkenna, sem inna ljósum sannleika jákvæði og bera nokkurt skynbragð á eðli þjóðlífsins og sögulega framrás þess, að lifandi réttarmeðvitund hverrar þjóðar og glögg þekking hennar á lögum sínum og réttarvenju að fornu og nýju, er og verður, meðan heimur stendur, óumflýjanlegt skilyrði fyrir þrifum hennar og þroska, hvort sem lítið er í líkamlega, andlega eða þjóðlega átt. Samkvæmt þessu lýsti nú og hinn há sæli konungur vor Friðrik hinn 7. því hátíðlega yfir í konunglegri auglýsingu til alþingis 1863, að það væri ósk hans, að lagaskóli væri stofnsettur á Íslandi, ef fæ það fengist, sem til hans þyrfti.

Þegar nú fjárhagur Íslands er, sem menn vita, orðinn frá skilinn ríkissjóði Dana, og sá tími því nú kominn, að alþingi í sameiningu við konunginn fari að ráða yfir tekjum og gjöldum Íslands og hafa meiri afskipti og ábyrgðarhluta af allri lagasetningu og stjórn landsins yfir höfuð, þá er það sannarlega hvorttveggja, að það stendur í þingsins valdi að nema burtu þá fyrirstöðu, fjárskortinn, sem áður hindraði stofnsetningu lagaskólans, og bæta úr þeirri þörf Íslendinga, sem aldrei hefir verið jafnbersýnileg sem nú.

Fyrir því leyfum vör oss, án þess að vör á þessu stigi málsins sjáum ástæðu til að hreifa við mótbárum þeim, sem komið hafa fram úr vissri átt, móti þessari þjóðstofnun, að gjöra þá uppástungu, að hið heiðraða þing sendi konungi vorum þegnlega bænarskrá um,

að stofnsettur verði lagaskóli í Reykjavík á Íslandi, og að fæ það, er til hans gengur, verði greitt úr landssjóði Íslands.

Reykjavík, 16. júlí 1871.

Benidikt Sveinsson, Eiríkur Kúld,
þingm. Árnesinga. þingm. Barðstrend.
(Nefnd sett).

BÆNARSKRA

frá sýslufundi Gullbringusýslu viðvíkjandi Thorkilliisjóði.

Árið 1759 gaf rektor skóla Jón Þorkelsson ýmsar jarðir og aðrar eigur sínar, er þá töldust hërum bil 4000 rd. virði, til skóla- stofnunar í Gullbringusýslu, til uppeldis og menntunar fátækum börnum úr sömu sýslu. Síðan hefir fè þetta verið á vöxtum og mætt ýmsum óhöppum. Frá árinu 1791 og fram yfir næstliðin aldamót var skóli haldinn af fè þessu á Hausastöðum í Garðahverfi. Með bréfi 5. okt. 1866 hefir hans hátign konungurinn mildilegast samþykkt, að vöxtum af hinum áðurnefnda sjóði megi fyrst um sinn verja á ári hverju til undirhalds og uppeldis fátækustu börnum í fyrverandi Kjalarnesþingi. Þessi tilhögun á vaxtafè hins áminnzta sjóðs, sem síðan hefir staðið, er að voru áliti hvorki alveg samkvæm tilgangi hins heiðraða gjafara, nè heldur er hún til að efla þá andlegu og veraldlegu menntun, sem hërað þetta þarfnast svo mjög. Eins og rentunum nú er skipt eingöngu eptir fólkstölu hreppanna, þó tala hinna fátæku barna sè í mjög misjöfnu hlutfalli við fólkstöluna alla, svo verða börn þau, sem njóta styrks af rentunum að lenda á öllum hinum sömu stöðum, sem þau mundu lenda á, sem sveitarbörn og fá allt hið sama uppeldi. Með þessu lættast að vísu útsvör, og mest á hinum efnuðustu, en þær andlegu og veraldlegu framfarir, sem gjáfarinn virðist hafa haft fyrir augum og sem tíminn krefur svo mjög, nást ekki.

Það er nú áform vort að reisa skóla til menntunar ungmennum í Gullbringu- og Kjósarsýslu á jörðinni Hvaleyri, og er jörð þessi þegar gefin til að setja þar á slíka stofnun. Höfum vër beztu von um, að með samskotum bæði innan og utan hëraðs muni svo mikið fè safnast, að álitlegt skóla-setur verði til með álitlegu skólahúsi innan skamms. En þrátt fyrir þetta vantar laun kennara og ölmusur, sem nauðsynlegar eru, til þess að hin fátæku og umkomulausu börn geti haft not stofnunarinnar. Leyfum vër oss því að beiðast þess, að hið heiðraða alþingi fari því fram við hans hátign konungiinn, að hinni núverandi ráðstöfun á rentum Thorkilliisjóðsins verði breytt þannig, að rentunum verði fyrst um sinn varið til kennslu og ölmusa við hina áminnzta stofnan, þegar hún er komin á, eptir ráðstöfun og undir umsjón Íslands stiptsyfirvalda,

þangað til fast verður ákveðið með lögum, hvernig þeim skuli varið.

Á sýslufundi í Hafnarfirði, 23. maí 1871.

Pórarinn Böðvarsson, Þorkell Bjarnason, Grímur Thomsen,
fundarstjóri. skrifarar.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um
sildarveiði með nót.

1. *Jón Pétursson*: að skotið verði inn eftir orðin «skal leyft» í uppástungu nefndarinnar (nr. 4) þessum orðum: «þar sem eigi er til skaða fyrir friðlýst æðarvörp, selalagnir eða selalátur». (Samþ. með 22 atkv.).
2. *Grímur Thomsen* (samþykkt af nefndinni): að sett verði inn á eftir orðin: «króa af sild» í uppástungu nefndarinnar (nr. 4) þessi orð: «eður upsa». (Samþ. með 21 atkv.).
3. *Halldór Kr. Friðriksson*: að í stað orðsins «landhlutur» (hér í greininni og annarstaðar í frumvarpinu) verði sett: «lands-
hlutur». (Samþ. án atkvæða).
4. *Nefndin*: að 1. grein frumvarpsins verði þannig orðuð:
«Sérhverjum þeim, sem heimilt er að fiska í landhelgi, skal leyft að króa af sild með nót upp að landi annars manns, og draga veiðina þar á land; svo má hann og setja þar báta, nætur og önnur veiðarfæri, á land upp til aðgjörðar og þerris, og salta þar niður síldina, en gjalda skal hann landhlut 6 af hundraði af veiðinni». (Samþ. með 22 atkv.).
5. 1. grein frumvarpsins. (Var þá fallin).
2. gr. frumvarpsins.
6. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting): að í stað orðanna «sem, ef», o. s. frv. komi: «sem óvilhallir menn skulu meta, ef þeim kemur ekki saman, sem hlut eiga að máli». (Samþ. án atkv.).
7. *Nefndin*:
að orðin: «þeir skulu og kveða á um . . . landsdrottin eða leiguliða» falli burt í enda greinarinnar. (Samþ. með 14 atkv. gegn 1).
8. 2. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 22 atkv.).
3. gr. frumvarpsins.
9. *Jón Pétursson*: að greinin verði þannig orðuð: «Landshlutur

- fellur undir landsdrottin, nema öðruvísi sé um samið milli hans og leiguliða«. (Fellt með 19 atkv. gegn 2).
10. *Jón Sigurðsson*: að greinin verði þannig orðuð: »Sá sem á jörðu býr tekur landshlut allan og skaðabætur, hvort sem er landeigandi eða leiguliði. Sé ábúandi leiguliði, fer um landshlut eftir því sem um er samið milli hans og landsdrottins«. (Tekið aptur af uppástungumanni).
11. *Nefndin*: að greinin verði þannig orðuð:
 *Sá, sem á jörðu býr, tekur landhlut allan og skaðabætur, nema leiguliði sé, og öðruvísi sé um samið við landsdrottin«. (Samþ. með 22 atkv.).
12. 3. gr. frumvarpsins (óbreytt): »Ef ekki er öðruvísi um samið, fellur hálfur landhlutur undir landsdrottin og hálfur undir leiguliða«. (Var þá fallin).
4. gr. frumvarpsins.
13. *Nefndin*: að 4. grein verði þannig orðuð:
 »Nú eru fleiri búendur á jörðu en einn, og fellur þá landshlutur og skaðabætur fyrir skemmdir á óskiptu landi undir þá eftir jarðarmegni, en heimilt skal formanni að greiða landshlut allan og sameiginlegar skaðabætur til einhvers þeirra, nema umboðsmaður gefi sig fram af hendi samþýlismanna«. (Samþ. með 22 atkv.).
14. 4. gr. frumvarpsins (óbreytt) var þá fallin.
5. gr. frumvarpsins.
15. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting): í stað orðanna: »skal þá þegar goldinn landhlutur« komi: »skal þá þegar gjalda landshlut«. (Samþ. án atkv.).
16. *Sami*: eftir orðin: »sem veiðzt hefir« sé bætt við þessum orðum: »nema öðruvísi verði um samið« (*sbr.* »og svo framarlega sem mönnum ekki hefir komið saman um annað«) (Samþ. án atkv.).
17. 5. gr. frumvarpsins. (með breytingum). (Samþ. með 22 atkvæðum).
18. 6. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkvæðum).
7. gr. frumvarpsins.
19. *Nefndin*: að í stað orðanna:
 »2—50 rd.« komi: »5—50 rd.«. (Samþ. með 17 samhljóða atkv.).
20. 7. gr. frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 22 atkv.).
8. gr. frumvarpsins.
21. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreytingar): að fyrir orðið »drátt-

- ur« komi »töf«, fyrir »fiskisþell« komi »veiðisþjöll«. (Samþ. án atkv.).
22. 8. gr. frumvarpsins (með orðabreytingum). (Samþ. með 22 atkv.).
9. gr. frumvarpsins.
23. *Sigurður Gunnarsson*: að bætt verði við orðin »einir« og »tvennir« í uppástungum nefndarinnar orðinu »nótamenn«. (Samþ. án atkvæða og sömuleiðis 24. tölul.).
24. *Nefndin*: orðabreytingar í fyrstu málsgrein:
- Í stað orðanna »eitt nótfélag« komi »einir«;
- — — — »hefir það« — »hafa þeir«;
- — — — »hefir« — »hafa«;
- — — — »ekkert« — »engir«.
- Orðabreytingar í annari málsgrein:
- Í stað orðanna: »tvö nótfélög« komi »tvennir«;
- — — — »annað« — »aðrir«;
- — — — »þau« — »þeir«;
- — — — »hvers þeirra« — »hvorra fyrir sig«;
- — — — »þau« — »þeir«.
- Orðabreyting í þriðju málsgrein:
- Í stað orðanna: »tvö nótfélög« komi »tvennir«;
- — — — »hvort í móti öðru« komi »hvorir mót öðrum«;
- — — — »dregur hvorugt nótna í land til sinnar hliðar« komi: »haga hvorirtveggja svo dráttum, að afli rennur saman, er að landi kemur«.
- — — — »þau« komi »þeir«.
25. *Grímur Thomsen* (samþykkt af nefndinni): að eptir orðin »fyrir síld« í fyrstu málsgrein verði bætt við: »eður »upsa«. Í annari málsgrein: eptir orðið »síld« komi: »eður upsi«. (Samþ. án atkv.).
26. 9. gr. með orðabreytingum, 10., 11. og 12. gr. frumvarpsins (óbreyttar). (Samþ. með 22 atkv.).
13. gr. frumvarpsins.
27. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting): í stað orðanna: »um leið að« komi: »um leið og«. (Samþ. án atkv.).
28. 13. gr. frumvarpsins (með breyting) og
29. 14. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.).
30. *Grímur Thomsen* (samþykkt af nefndinni): að fyrirsögn frumvarpsins verði: »Tilskipun fyrir Ísland um síldar- og upsa-veiði með nóti«. (Samþ. án atkv.).

31. Frumvarpið allt í heild sinni (hvort þingið vill biðja um, að það verði þannig lögleitt). (Samþ. með öllum (23) atkv.).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um konunglegt frumvarp til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja.

1. *Guðmundur Einarsson*: að í stað orðanna í uppástungu nefndarinnar (I. 4): «þá þau eru 10—14 ára» komi: «þá þau eru orðin 10—18 ára». (Fellt með 17 atkv. gegn 4).
2. *Sami*: Falli þessi breyting (I. 1.), komi viðauki við málsgreinina, svo hljóðandi:
«Hlutaðeigandi amtmanni sè heimilt að gjöra undantekningu frá aðalregluinni, bæði um aldurshæð mál- og heyrnarleysingjans, og hvort senda skuli hann til menntunarskólans eða ekki, þegar ástæður þykja til þess, að slíkt þurfi að koma til álita». (Samþ. með 12 atkv. gegn 8).
3. *Eiríkur Kúld*: að í stað orðanna í uppástungu nefndarinnar (I. 4) þriðju málsgrein: «prófasti og sýslumanni í þeirri sýslu» komi: «presti og hreppsþjóra í þeirri sveit». (Samþ. með 17 atkv. gegn 4).
4. *Nefndin*: að hið konunglega frumvarp verði breytt og aukið, og orðað á þessa leið með áorðnum breytingum:
«Foreldrar heyrnar- og mállausra barna og aðrir, sem ber að annast um uppfóstur þeirra og kennslu, skulu vera skyldir til að sjá um, að öllum slíkum börnum, *þá er þau eru orðin 10—14 ára, og ef þau eru hæf til náms, verði komið annaðhvort til kennslu þeirrar, sem fæst og fást kann hér á landi, svo fram-ærliga sem stíptsyfirvöldin álíta hana svo fullkomna, sem þörf er á, eða þá, ef hlutaðeigendur heldur óska, og stíptsyfirvöldunum þykir það ráðleggra, á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóta í Kaupmannahöfn.*
Kostnaðinn við kennslu og útbúnað barnanna og ferð þeirra til kennslustofnunarinnar, *hvorrar sem er, skal greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, að því leyti sem barnið sjálft eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað.*
Þegar heyrnar- og málleysingjar hafa lokið náminu, og eiga ekki foreldra á lífi, eða foreldrarnir eru ekki færir um að annast þá, svo vel sè, skal prófasti og sýslumanni í þeirri

- sýslu, sem þeir eiga heima í, vera skylt, að sjá um, að þeir fái jafnan góða samastaði, og geti haft sem best not af því, er þeir hafa numið». (Samþ. í einu hljóði með 23 atkv.).*
5. Frumvarpið (óbreytt). (Fallið við þessa atkvæðagreiðslu).
 6. Fyrirsögnin frumvarpsins. (Samþ. án atkv.).
 7. Hvort alþing vill hafa opið bréf lögleitt þannig, sem það nú er samþykkt. (Samþ. í einu hljóði með 23 atkv.).
- II. 1. *Hallgrímur Jónsson*: að í stað uppástungu nefndarinnar 1—2 a, b, c, (nr. 4 og 10) komi svo látandi grein: að alþingi beiðist þess allraþegnsamlegast, að prestinum sèra Páli Pálssyni á Prestsbakka verði veitt 30 rd. þóknun af landssjóði fyrir hvert heyrnar- og mállaust barn, er hann kennir nægjanlega og staðfestir». (Fellt með 14 atkv. gegn 5).
2. *Jón Sigurðsson*: að fyrsti liður í uppástungu nefndarinnar (II. 4.) verði þannig orðaður: «að Hans Hátign Konungurinn allramildilegast veiti prestinum sèra Páli Pálssyni á Prestsbakka 200 rd. árlega þóknun til bráðabirgða af þeim 4374 rd. 45 sk., sem ætlaðir eru til óvissra útgjalda Íslands». (Fellt með 11 atkv. gegn 11).
3. *Guðmundur Einarsson*: að í stað «200 rd.» (í nr. II.) komi: «500 rd.» (Tekið aptur af uppástungumanni).
4. *Nefndin* (II. 1 í uppástungum nefndarinnar): að alþing beiðist þegnsamlegast:
 að Hans Hátign Konungurinn allramildilegast veiti prestinum sèra Páli Pálssyni á Prestsbakka úr ríkissjóði eða landssjóði Íslands 200 ríkisdala árleg laun, sem heyrnar- og málleysingja kennara hær á landi. (Fellt með 12 atkv. gegn 9).
5. *Guðmundur Einarsson*: að bætt verði í nýjum staðlið (II. a), svo látandi: (að sèra P. P. verði fyrir lagt):
 »a) að sitja sig ekki úr færi um, að fá sem allrafyrst meðal-eða betra brauð í þeim hëruðum landsins, þar sem daufdumba-skólinn þykir sem hagkvæmlegast settur, að öllu því aðgættu, sem til greina hlýtur að takast, þegar um slíka menntunarstofnun er að ræða». (Tekið aptur af uppástungumanni).
- Við atkvæðagreiðsluna um II, 1., 2. og 4. voru eptirfylgjandi tölul. fallnir:
6. *Pórarinn Böðvarsson*: að við uppástungu nefndarinnar (II. 2. a) verði bætt: «og að hann hafi lokið kennslu hvers barns á 6 árum».

7. *Sami*: að við uppástungu nefndarinnar (II. 2 c) verði bætt: «og að þeirri kennslu sé lokið innan 6 ára».
8. *Guðmundur Einarsson*: að við uppástungu nefndarinnar (II. 2 c) bætist: «Og haldi þessu áfram jafnótt og þörf gjörist, svo að hann hafi allt af einhvern hæfan aðstoðarmann við kennsluna».
9. *Jón Sigurðsson*: að uppástungan (nefnd. II. 2 a, b, c) orðist þannig: «að fjárveiting þessi verði bundin þeim skilyrðum: a, að hann (presturinn) haldi áfram o. s. frv. (með nauðsynlegum orðabreytingum).
b, að hann taki á móti, o. s. frv.
c, að hann kenni sem fyrst einhverjum þeim, er fást kynni, og stiptsyfirvöldin álita vel til þess fallinn, aðferðina við kennslu heyrnar- og málleysingja.
10. *Nefndin* (Uppástunga II. 2 a, b, c):
að nefndum presti verði, ef hann fær föst árleg laun, gjört að skyldu:
a, að halda stöðugt áfram kennslu heyrnar- og málleysingja undir yfirumsjón stiptsyfirvaldanna, og að taka hvert heyrnar- og mállaust barn til kennslu, sem hann verður beðinn fyrir, ef það hefir náð nægum aldri og er hæft til náms.
b, að taka á móti og haga sér eptir reglugjörð fyrir kennslu og uppeldi heyrnar- og málleysingja, sem honum verði gefin af stiptsyfirvöldunum.
c, að kenna á sinn eigin kostnað sem fyrst einhverjum, sem stiptsyfirvöldin samþykkja að sé vel til þess fallinn, aðferðina við kennslu heyrnar- og málleysingja.
11. Hvort alþingi vill láta uppástungur um þau atriði, sem hér eru samþykkt, fylgja í álitsskjali sínu um stjórnarfrumvarpið til hins opna bréfs.

UPPÁSTUNGA

um, að nokkrir tollar, er hér skal greina, séu nú þegar næsta ár lagðir á ýmsa hluti, sem fluttir eru frá Íslandi og til Íslands.

Það er kunnugra, en frá þurfi að segja, hvílikur grúi af óþarfa-vöru flyzt hingað árlega inn í landið, og það má líka vera heyrnum kunnugt, hvernig nauðsynjavörur landsins, og peningar þess, að svo

miklu leyti þeir hrökkva til, fara fyrir þennan óþarfa út úr landinu, svo að landsmenn standa svo að segja alsnauðir eptir; það yrði að þessu sinni allt of langt mál að til taka allan þann óþarfa og alla þá munaðarvöru, er þannig árlega berst inn í landið því til niðurdreps og eyðleggingar, og eg vil því að eins til taka einstakar vörutegundir, sem nú virðist að menn þegar ættu að leggja toll á fyrir utan brennivínið, á hvert eg eigi efast um að nú þegar verði lagður alvarlegur tollur, samkvæmt frumvarpi stjórnarinnar.

Þær innfærðu vörur, er eg vil láta leggja toll á, eru fylgjandi:

1. *Tóbak*, bæði blaðatóbak ról, rulla, skorið tóbak og vindlar. Á tóbakið ætti að leggja toll, sem svaraði 8 sk. á hvert pund af blaðatóbaki, ról, rullu og skornu neftóbaki, en á vindla vil eg láta leggja 32 sk. á hvert hundrað.

2. *Brennt kaffi*. Eins og kunnugt er hefir á seinni tímum flutzt hingað til landsins afskaplega mikið af hinu svokallaða brennda kaffi. Þessi vara mun eptir því, sem mér hefir verið sagt af kunnugum mönnum, vera tilbúin af mjög auðvirðilegum efnum, og svo úr garði gjörð, að vafi getur verið á, hvort hún sè ekki beinlínis skaðleg fyrir heilsuna, og því er hörmulegt til þess að vita, að slíkt efni skuli draga bæði peninga og aðrar nytsamar vörur út úr landinu. Á þetta brennda kaffi sting eg því upp á að lagðir sèu 8 sk. á hvert pund.

Á eptirfylgjandi kaupeyri sting eg upp á að leggja nú þegar að ári komandi útfærslutoll:

1. Á *hesta*, sem fluttir eru út úr landinu til annara landa, hverra sem er, og sting eg uppá að leggja c. 4 rdl. á hvern hest, sem út er fluttur.

Það er óefandi mál, að hestaútflutningur sá, sem hefir átt sèr stað um hin seinustu ár, fer nú að horfa til vandræða, án þess hið opinbera eða landssjóðurinn hafi nokkurt gagn af þessari hestasölu. Hestar eru nú komnir í býsna-hátt verð manna á milli, og farin er að verða talsverð ekla á þeim, en þó gengur þetta, eins og margt annað, svo afkáralega til, að kaupmenn fá þá opt með bezta verði gegn vörum, en Íslendingar sjálfir selja þá sín á milli við peningum, svo þeir kosta kaupmanninn langtum minna, en hvern annan. Fjöldi manna er því kominn í mestu vandræði með áburðarhesta og reiðhesta. Eitt annað vandræði, er hefst af þessari miklu hestasölu, er skæðaskinnsleysi, sem að sögn kunnugra manna kvað vera orðið meira og minna almennt einkum hér á Suðurlandi.

Eg fæ nú eigi betur sæð, en að þessi hestasala horfi til vand-
ræða með tímanum, ef eigi er neinn hemill á henni hafður frá
landsstjórnarinnar hálfu, og geti orðið orsök til þess, að fátækling-
um verði ómögulegt að draga að sér aðflutninga, þar eð verðið á
þessum skepnum fer nú að yfirstiga þeirra krapta.

Hitt annað vandkvæði, er fylgir af þessari sölu, nefnilega skó-
leðursekla, flýtur bæði af hrossasölunni og líka af fjártöku þeirri,
er nú tíðkast í allflestum verzlunarstöðum landsins, og verður að
stemma stigu fyrir hana, ef vel á að fara.

2. Hin önnur vara, sem einnig er nauðsyn að leggja toll
á, er *kjötið*. Sauðakjöt er nú orðið almenn vara í öllum kaupstöðum
landsins, og er það sökum þessa fyrir innbúana komið í svo hátt
verð, að fátækt fólk fer svo að kalla alvæg á mis við það, einkum
í sjóplássunum, hvar ómögulegt er að hafa fê, svo að nokkru nemi.
Það geta nú allir sæð, hversu skaðlegt þetta er fyrir landið, þar
sem sjómaðurinn á þennan hátt fer á mis við þá fæðu, sem hon-
um í þessu kalda landi er svo ómissandi; að eg nú eigi tali um
þann stóra skaða, sem almennungur hefir af því, þegar haustullin
fer svona að kalla fyrir ekkert verð út úr landinu, en skinnavara
er orðin svo dýr, að fátækir sjómenn eiga bágð með að kaupa sér
í skiðklæði. Haustullin er hér hjá kaupmönnum hvervetna í
mjög lágu verði, enda þekki eg framsýna menn, sem, með því að
geyma hana og þvo, hafa um verzlunartímann eða á þestunum
fengið tvöfalt meira verð fyrir hana, en þeir, sem köstuðu henni
inn í búðirnar á haustin. Sökum þessara vandkvæða, sem fjártaka
á haustin og kjötsalan af sér færir, þykir mér velferð landsins út-
heimta það, að nú þegar á næsta ári sé lagður útfærslutollur á lif-
andi fê og sláturkjöt, sem fært verður út úr landinu.

Stærð útfærslutollsins vil eg stínga upp á að sé látin vera 2
rd. fyrir hverja lifandi kind fullorðna, sem út er flutt; 4 sk. fyrir
hvert pund af kjöti, 6 sk. fyrir hvert pund af haustull og 32 sk.
fyrir hverja gæru órakaða.

Eg yfirlæt það til nefndarinnar, sem eg vona að sett verði í
þessu máli, að ákveða, á hvern hátt toll þennan skuli innkrefja,
en náttúrligast finnst mér, að það sé falið á hendur lögreglu-
stjóranum á hverjum verzlunarstað að sjá um þetta, og fái hann
börgun þar fyrir, sem svari 6% af tollinntektinni.

Eg þykist ei þurfa að brýna það fyrir hinu heiðraða alþingi,
hversu áriðandi það sé, að löggjöfin fari að hafa hemil á verzlun-

inni, eins og hún hefir gengið og gengur enn þá á vorum dögum. Landið, er eins og allir vita, uppfyllt með óþarfa-glingri af ýmsu tægi, og fyrir þetta flyzt árlega út úr landinu veruleg og ómissandi þarfavara, sem landið án stórskaða eigi getur án verið. Þeningaleysið í landinu er nú orðið svo tilfinnanlegt, og veldur því að miklu leyti, að öll nytsamleg samtök geta ei á fót komizt; þetta má eigi svoleiðis lengur til ganga, því það getur haft hinar háskalegustu afleiðingar fyrir land og lýð, og vona eg, að þingið gefi máli þessu góðan gaum, og selji 5 manna nefnd til að yfirvega þessa mína uppástungu.

Reykjavík, 19. júlí. 1871.

J. Hjaltalín.

(Felld frá nefnd).

NEFNDARÁLIT

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla á Íslandi.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss, sem hér ritum nöfn vor undir, til að ihuga konunglegt frumvarp til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla á Íslandi. Vær höfum átt fundi með oss um mál þetta, og leyfum vér oss nú að upp kveða álit vort um það þannig:

Það eru nú þegar liðin 18 ár, síðan málið um að stofna búnaðarskóla hér á landi kom fyrst í hreiðingu. Þingið hefir haft mál þetta til meðferðar 1853, 1859, 1863 og 1869.

Af þessari 18 ára þingsögu málsins er það ljóst, hver sè ósk almennings um það, álit þingsins og æðstu embættismanna landsins, og vilji og áhugi stjórnarinnar. Allir, sem um málið hafa hugsað og rætt, gefa því góðan róm, og öll saga þess lýsir því, að það muni verða einhver hin happadrjúgasta stofnun til að efla framfarir og velmegun þjóðarinnar, að skólar þessir komist á, og veiti bændastéttinni hér á landi þjóðlegan og þarfan undirbúning til að eignast þá fræðslu, sem bóndinn má ekki án vera til þess hann standi vel í stöðu sinni.

Hið konunglega frumvarp, sem hér ræðir um, heldur máli þessu enn í sama horfi, og nefndin er því að aðalefninu til öldungis samdóma.

Nefndin álitur að búnaðarskólar þessir eigi að stofnast sem fyrst, að þeir megi ekki vera færri en einn í hverju amti á landinu, og að tilgangur þeirra sé sá, að bændastéttin geti eignast þaðan nauðsynlega fræðslu, bæði í orði og verki, í því, sem snertir landbústjórn, jarðyrkju og kvikfjárrækt. Nefndinni finnst það einnig þarflegt og æskilegt, að innbyrðis samkvæmni verði á öllu fyrirkomulagi og stjórn skóla þessara, og álitur, að það sé eðlilegt og sanngjarnt, að kostnaði við þá verði fyrst um sinn jafnað niður á allar jarðir, þannig að eigi sé þó lagt meira gjald en $1\frac{1}{2}$ skildingur á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók, og að hvert amt fyrir sig annist þá búnaðarskóla, sem yrðu stofnaðir í því.

Vegna þess, að það felst þegar í tilgangi stofnunarinnar, að bújarðirnar verði betri og arðsamari, álitur nefndin, að það sé sér í lagi eðlilegt, að styrkur komi þaðan til stofnunarinnar, eins og líka hitt, að gjald þetta, eptir því, sem á er bent, getur ekki orðið þungbært, og fer að miklu leyti eptir því, sem hagar greiðanda er, og að minnsta kosti eptir stærð ábylis þess, sem honum hefir hlotnast. Aftur á hinn bóginn, þegar nefndin lítur á mál þetta frá fleiri hliðum, finnst henni, að sanngirni mæli með því, að hið opinbera leggi nokkurt fê til þess að reisa stofnanir þessar í fyrstu vegna þess, að bændastéttin og velmegun hennar er sá stólpinn, sem landsvelmegunin hvílir á; en á fê þetta hefir nefndin, eins og nú á stendur, ekki treyst sér að benda.

Nefndin hefir þannig aðhyllt þá ákvörðun, að ábúandi jarðarinnar greiði það gjald, sem nefnt er í frumvarpinu, og að sýslumaður heimti það á manntalsþingum hvert ár, en henni hefir ekki heppnast að finna áþreifanleg rök fyrir því, að með þessu séu allar þær tálmanir horfnar, sem hafa hindrað það hingað til, að koma málinu áleiðis, þótt lög dags. 2. janúarmánaðar þessa árs séu út gengin.

Þegar semja skal nákvæmari ákvarðanir um fyrirkomulag búnaðarskólanna og stjórn þeirra, þykir nefndinni það vel ráðið, að amtmaður sá, sem hlut á að máli, semji þær tillögur um þetta efni, er við þurfa, eins og til hagar sérstaklega í amti hans, og taki til ráðaneytis ekki færri en fjóra menn, sem hafa þekkingu á málinu; þegar á að koma einingu og samkvæmni á málið allt, álitur nefndin, að það muni heppilegra, að fela það starf landstjórninni, og með þessu móti verði fengin meiri tryggingum það

að þjóðlegur blær komist á stofnunina; en þetta er nauðsynlegt atriði í því máli, sem að eins snertir íslenzkan sveitabúskap.

Þannig hefir frumvarpið verið nefndinni vel að skapi, og hún að eins viljað breyta efni þess að því leyti, að fyrir orðið: «dómsmálastjórn» í annari grein frumvarpsins, komi orðið: «landstjórn». Þó leyfir hún sér jafnframt að láta þá skoðun sína í ljósi, að breyting þessi á efninu muni því að eins æskileg, að það tefji eigi fyrir því, að það verði sem fyrst framkvæmt, að stofnun búnaðarskólanna komist á, ef svo verði breytt.

Loksins hefir nefndinni þótt það hlýða, að fara vel með hina konunglegu gjöf, sem oss er veitt með konunglegri auglýsingu 27. maímánaðar 1859, og þess vegna leyfir hún sér, að bera upp fyrir hinu heiðraða þingi frumvarpið orðfullt, með þeim efnisbreytingum, sem á er vikið, þannig íslenzkað:

1. grein.

Stofna skal einn eða fleiri búnaðarskóla á Íslandi í hverju amti, svo fljótt, sem verða má. Skulu þeir vera til fyrirmyndar um landbúnað, jarðyrkju og fjárrækt; þar skulu og ungir menn eiga kost á, að öðlast hæði þá verklega og bóklega fræðslu, er þeir þurfa, í þeim greinum, er nú eru nefndar.

2. grein.

Landstjórnin skal leita ráðs við þann amtman, er hlut á að máli, og því næst ákveða nákvæmar fyrirkomulag og stjórn skólanna. Þá er amtmaður semur þær tillögur um þetta efni, er þörf er á, skal hann kveðja sér til ráðaneytis 2 þjóðkjörna alþingismenn, jarðyrkjufróðan mann, og reyndan og hygginn bónda.

3. grein.

Fyrst um sinn má á hverju ári leggja í mesta lagi 1½ skilding á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók í öllum jörðum í hverju amti, til þess að standast kostnaðinn við þann landbúnaðarskóla, er þar hefir verið stofnaður.

4. grein.

Gjald þetta skal ábúandi jarðarinnar greiða, en sýslumaður skal heimta það á manntalsþingi hvert ár. Dómsmálastjórnin ákveður, hve nær fara skuli að heimta gjald þetta í hverju amti.

Alþingi, 22. júlí 1871.

Jón Sigurðsson,
formaður.

Halldór Kr. Friðriksson. Torfi Einarsson.

Jón Kristjánsson,
framsögumaður.

Með þeirri athugasemd, að eg er því mótfallinn, að í nefndaráliti þessu er upp tekin grein nokkur, er stendur á 3. bls. og byrjar með orðunum: «en henni hefur ekki heppnast, að finna áþreifanleg rök fyrir því . . .» til orðanna: «þótt lög dags. 2. janúarmán. þessa árs sæu út gengin», undirskrifa eg nefndarálit þetta, sem því að öðru leyti í öllu verulegu samþykki.

Bergur Thorberg,
skrifari.

NEFNDARÁLIT

í málinu um stofnun lagaskóla á Íslandi.

Hið heiðraða þing hefur kosið oss, sem hér undir ritum nöfn vor, til að segja álit vort um bænarskrá, sem komið hefur til alþingis í sumar frá þingmanni Árnesinga og þingmanni Barðstrendinga um stofnun lagaskóla hér í landi.

Vér höfum rætt mál þetta með oss, og erum komnir að þeirri niðurstöðu, er vér nú leggjum fyrir hið heiðraða þing.

Mál þetta er þinginu svo kunnugt bæði fyrri og síðar, og seinast af því, sem fram fór 1869, að það virðist óþarft, að ítreka hér þær ástæður, sem fram hafa verið teknar bæði 1861 og í hitt hið fyrra fyrir því, hversu æskilegt það í sjálfu sér væri, að koma þeirri stofnun á legg, sem hér ræðir um, og það því heldur, sem þetta einnig svo fyllilega var viðurkennt af hálfu sjálfrar hinnar konunglegu stjórnar 1863, að páverandi ráðherra kirkju- og kennslumálanna í Danmörku (Monrad) í bræfi til stiptamtannsins yfir Íslandi, dagsettu 28. desemberm. 1863 (sbr. Tíðindi um stjórnarmálefni Íslands, I. 1854—63, bls. 782) sendi hingað nákvæma uppástungu um fyrirkomulag þvilíks lagaskóla, og beiddist undir eins, að leitað væri álits hins konunglega yfirdóms hér í landi um uppástunguna.

Enda þótt nú bænarskrá alþingis 1869, eins og sjá má af hinnar konunglegu auglýsingu til þingsins í ár, og eins og heyrzt hefur frá konungsfulltrúa-sætinu, hafi verið svarað nokkuð stuttlega, þá þykjumst vér þess fullvissir, að þetta muni eingöngu koma af því, að sá ráðherra, sem nú hefur haft málið til meðferðar, hafi verið því ókunnur, sem fram var farið áður í málinu. Það er

gamalt máltæki, sem hefir mikilvægan sannleika í sér fólgin, að «konungurinn og ráðherrann deyi aldrei», það er að skilja, að þeim opinberum málefnum, sem einn konungur og einn ráðherra hafa komið á veg, verði fram haldið í sömu stefnu af seinni konungum og seinni ráðherrum, því annars yrði allt ráð landa og þjóða á reiki. Vær getum því ekki efazt um, að ítrekaðri beiðni alþingis muni verða svarað á annan veg næst, þegar hlutaðeigandi ráðherra er búinn að kynna sér málavöxtu.

Að vísu verður engan veginn á móti því borið, að það er örðugleikum bundið, að koma nýjum stofnunum á legg, meðan ekki verður vísað á hvaðan kostnaðinn eigi að taka, og þingið verður sér í lagi í ár að hafa mikla varúð við, að beiðast þeirra hluta, sem hafa fjárútlát í för með sér, þar eð hendur seinni, og sem vær vonum löggjafarþinga í landinu, geta orðið bundnar með þessu móti, og nefndin verður því að vera á því, að þingið, þó það engan veginn megi sleppa ósk sinni um stofnun verulegs lagaskóla í heild sinni, þegar sá tími er kominn, að það sjálft hefir fjárforræðið á hendi, gjöri allt fyrir það að svo stöddu hygðilegast í að nema staðar við uppástungu sína 1869, að einum eða fleirum af dómendunum í hinum konunglega yfirdómi landsins verði gjört að skyldu, að halda fyrirlestra í landslögum fyrir lögfræðinga-efni, og það því fremur, sem þessi uppástunga upphaflega er uppástunga sjálfrar stjórnarinnar 1863. Þar er stiptamtamnum skipað að leita álits yfirdómsins, en þó þinginu sè okunnugt, hvort þessu boði hafi verið hlýtt, eða hafi það verið, sem líklegt er, hvernig því hafi verið svarað af hinum konunglega yfirdómi, þá getur nefndin ekki efazt um, að þeir heiðursmenn, sem í réttinum sitja, muni hafa tekið vel undir málið. En hvernig sem því er varið, virðist nefndinni að ekki sè of mikið haft við alþingi, þó því væri undirtektir stiptamtamns og yfirdómsins í þessu skyni tilkynntar áður en því væri svarað á þá leið, sem í hinni konunglegu auglýsingu segir. Í áminnztu bræfi ráðherrans frá 1863 er gjört ráð fyrir launum handa þeim af yfirdómurum landsins, sem fyrir lagakennslunni stæði, og nefndin hlýtur af þessu að draga þá ályktun, að tæður ráðherra hafi ekki verið ráðalaus með að finna hvaðan fæð yrði tekið. Nefndin verður einnig að vera á því, að þar sem konunglegt heit yrði fyrir stofnun lagaskóla hér á landi, og uppástunga um fyrirkomulag þessarar stofnunar af hálfu hlutaðeigandi ráðherra er undanfarin, þar sè það ekki á ábyrgð al-

þingis, hvaðan fæð til slíkrar stofnunar sè tekið, allrasízt meðan ekki er nema um bráðabirgðarfyrirkomulag að ræða, eins og það, sem alþingi stakk upp á 1869. Enda er ekki ólíklegt, að sú upphæð, sem hær til út heimtist, sè einhvers staðar fólgin í áætlun yfir tekjur og útgjöld Íslands 1871—72, án þess nefndin geti nú þegar bent á það. Að endingu þykir það líklegt, að mál, sem 1863 var svo langt komið, að kirkju- og kennslustjórnin var farin að hera sig saman um það við dómsmálastjórnina, þó það yrði ekki þá þegar lagt fyrir konung *«til síðasta úrskurðar»*, það muni 1873 geta orðið svo undirbúið, að til bráðabirgða verði veitt áheyrn heiðni þingsins 1869.

Vær leyfum oss því að ráða hinu heiðraða alþingi til, að ítreka enn einu sinni allraþegnlegasta bæn sína til Hans Hátignar Konungsins um:

- 1, Að heityrði hans hásæla fyrirrennara árið 1863 um stofnun lagaskóla hær á landi megi sem fyrst verða fullkomnað, og að,
- 2, Þangað til þetta getur komizt í kring í heild sinni, verði dómendunum í hinum konunglega íslenska yfirdómi gjört að skyldu að halda fyrirlestra fyrir lögfræðingaefnum í landslögum, og prófa þá í þeim, sem þess æskja.

Reykjavík 22. dag júlmanaðar 1871.

Grimur Thomsen,	Benidikt Sveinsson,	Eiríkur Kúld.
formaður.	skrifari og framsögum.	

NEFNDARÁLIT

um sölu eða skipti opinberra eigna.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss 3, sem hær ritum nöfn vor undir, í nefnd, til að íhuga og kveða upp skoðun vora um uppástunga frá einum af oss, dagsetta 8. þ. m., sem lýtur að því, að hið heiðraða þing riti Hans Hátign konunginum allraþegusamlegasta bænarskrá um,

að hann allramildilegast vilji skipa svo fyrir, að engin sala nè skipti á neinum opinberum eignum megi hær eptir fram fara, nema með ráði alþingis.

Vér höfum mjög vandlega íhugað mál þetta og er skoðun vor um það, svo sem nú skal greina.

Eins og getið er um í uppástungu þeirri, sem hér ræðir um, ritaði alþingi allraþegnsamlegasta bænarskrá þegar 1857 til konungs, og beiddist þess þá, að engin sala á opinberum eignum í landinu færi fram, nema áður væri um það fengið álit alþingis. Það var þá skýrt tekið fram á þinginu, að það mundi alls eigi hagkvæmt, að selja opinberar eignir, og þá sýnd ljós rök að því; enda liggur það í augum uppi, að slík sala eða skipti er varúðarverð, og nauðsyn ber til að virða hana fyrir sér frá öllum hliðum; því að þótt svo kunni að virðast, þá er lauslega er skoðað, sem salan á einhverri einstakri opinberri jörð sé haganleg í svipinn, eða eptirtekjan verði meiri af andvirðinu heldur en af jörðinni eða eigninni, þá getur þó svo farið, þegar vel er að gáð, að leiði hreinan óhagnað og tjón af sölunni eða jafnvel skiptunum; þegar t. a. m. höfð eru skipti á jörðum, þá er alls eigi nóg, að líta á eptirgjald beggja jarðanna; og gæta þess, að það sé jafnmikið af báðum; heldur verður og að gæta að gæðum jarðanna, og hvers virði hvor þeirra fyrir sig sé; því að þótt af jörð þeirri, sem er almennings-eign, og sem skipti á að hafa á, fáið eigi nema svo og svo mikið eptirgjald þetta árið, nè heldur fáið um nokkur ár, þá getur slíkt verið risið öldungis af sérstökum ástæðum, en alls eigi af rýraun jarðarinnar, heldur af því, að jörðin þykir einhverra orsaka vegna eigi hentug til ábúðar þeim, sem þó annars kynnu að vilja kaupa hana; en svo getur, þegar minnst vonum varir, einhver kaupandi komið, sem jörðin er hentug og hagkvæm.

Auk þess getur svo verið varið sumum jörðum, að þær geta komið í góðar þarfir til almennrar notkunar, þegar minnst vonum varir, og einmitt af þeim sökum sé varúðarvert, að láta þær af hendi, þótt það væri vist, að enginn skaði sé að skiptunum eða sölunni, þegar einungis er lítið á eptirgjald það, sem af jörðunum fæst eða getur fengizt. Sumar opinberar eignir eru og svo á sig komnar, að þótt afgjaldið, sem af þeim fæst, sé í alla staði samboðið gæðum jarðanna eptir því, sem þessar jarðir eru notaðar í þann svipinn, eða þá er lítið er einungis á fænaðarmegn það, sem þær geta fram fleytt, þá getur þeim verið svo í sveit komið, að þær gefi af sér margfalt meiri arð, ef þær verða notaðar á annan hátt, en áður hefir verið. Þetta vonum vér að öllum verði

ljóst um þær jarðir t. a. m., sem liggja við þau kaupún landsins, sem líkindi eru til að geti eflzt og aukizt, og sem geta því að eins eflzt og aukizt að þau megi nota á einhvern hátt meira eða minna land þessara jarða.

Í þriðja lagi verður og að gæta þess, þegar slíkar jarðir eru seldar gegn peningum, en eigi haft skipti á þeim og öðrum jörðum, að í rauninni er sífelld breyting á gildi peninganna, svo að þótt leigurnar af söluverði jarðanna að fullu samsvari eptirgjaldinu, þá er salan fer fram, þá samsvara þær því alls eigi að fáeinum árum liðnum, enda er nú auðsætt hverjum einum, hvílikt tjón landið hefir beðið af sölu opinberra eigna, og þarf eigi að leita langt fram í aldir, til að sannfærast um það.

Vér erum reyndar sannfærðir um, að yfirvöld þau, sem eiga að sjá um hinar opinberu eignir, munu alls eigi ráða til sölu eða skipta á slíkum eignum, nema þeim virðist auðsætt, að hag, eða minnsta kosti engan óhag, leiði af þessari sölu eða skiptum; en bæði er hér margs að gæta, svo sem áður er sýnt fram á, og heldur eigi geta hin æðri yfirvöld verið svo kunnug alstaðar um landið, að þau geti séð eða vitað, hversu til hagar um hverja jörð, og verða því opt að fara eptir orðum annara, sem eins er víst að eigi hugsa slík mál svo vandlega, sem vera skyldi, og stundum, ef til vill, mæla fram með sölunni af öldungis sérstökum ástæðum, sem alls eigi á til greina að taka við sölu slíkra jarða. En hvort sem salan er ráðleg eða eigi, hvort sem hún er til hags eða óhags, tekju-auka eða tekjurýrnunar, þá verðum vér að halda fast fram þeirri skoðun, að slíka sölu eigi sem vandlegast að íhuga, og af þeim sökum, þótt eigi væri annað, ætti ávallt að leita ráða alþingis í þeim efnum; því að bæði verðum vér að telja það víst, að málið verði þá bezt skoðað, og allt talið fram, bæði það, sem mælir fram með sölunni, og eins það, sem mælir móti henni. Auk þess er það næsta undarlegt og óviðfelldið, að íslendingar sjálfir eða fulltrúar þeirra hafi ekkert atkvæði um, hversu farið er með opinberar eignir þeirra og tekjustofna. Og þar sem alþingið kemur saman annaðhvort ár, þá liggur það í augum uppi, að sá dráttur, sem við það kynni að verða á sölunni, svo sem um eitt ár, getur með eugu móti til tjóns orðið; því að kaupanda mun það engu tjóni valda, sem til greina eigi að taka, þótt hann bíði þann tíma eptir kaupunum, og því síður seljanda; og ef svo stæði á, að kaupanda þætti sér óhagur að slíkum drætti, verður

hann sjálfum sér um að kenna, því að honum var innan handar, að koma í tækan tíma með kaupbeiðni sína, svo að málið hefði getað orðið lagt fyrir alþingi.

Þar sem því þegar 1859 var lýst yfir í auglýsingu konungs til alþingis, að stjórnin hefði þá þegar lengi haft það sér að reglu, að selja eigi opinberar eignir, en út af þessari reglu hefir þó verið brugðið á hinum síðari árum, þá þykjumst vér sjá fram á, að henni hefir þótt öldungis sérstaklegar ástæður vera til sölu þeirrar, sem síðan hefir fram farið, en vér verðum að vera þeirrar föstu skoðunar, að ástæðurnar til sölunnar hafa eigi verið svo gagnskoðaðar, sem óskandi hefði verið, og að alþingið hefði, ef til vill, komið til annarar niðurstöðu, ef því hefði verið gefinn kostur á, að segja álit sitt um málið.

Þar sem sú mótbára kynni að verða höfð gegn bænarskrá til konungs, að þingið nú hefði til meðferðar frumvarp til stjórnarskrár fyrir Ísland, og þar væri áskilið, að engar opinberar eignir mætti selja, eða af hendi láta, nema með samþykki alþingis, þá svörum vér því, að eigi er ætlazt til, að stjórnarskráin nái lagagildi fyr en einhvern tíma á árinu 1873, og til þess tíma má selja margar opinberar eignir, en auk þess er það óráðið, að konungur leggi samþykki sitt á stjórnarskrána, með þeim breytingum, sem þingið kann að óska á henni.

Af ástæðum þeim, sem þegar eru taldar, viljum vér ráða hinu heiðraða þingi, að rita hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá og beiðast þess:

að hann allramildilegast vilji fyrir skipa, að engin sala né skipti á neinum opinberum eignum megi hér eptir framfara, nema með ráði og samþykki alþingis.

Reykjavík 21. d. júlím. 1871.

Halldór Kr. Friðriksson, Eiríkur Kúld, Benidikt Sveinsson.
formaður. skrifari og framsögum.

BÆNARSKRÁ

frá sýslufundi Gullbringu og Kjósarsýslu, um bústað sýslumannsins í tæðum sýslum.

Sýslubúar Gullbringu- og Kjósarsýslu hafa fyrir skemmstu hjá

amtmanninum í suðuramtinu leitað leiðréttingar á þeirri óreglu, að sýslumaðurinn í Gullbringu- og Kjósarsýslu, þvert á móti tilætlun hinnar konunglegu stjórnar, um tíma hefir haft aðsetur sitt, ekki þar sem hann á að vera, í Hafnarfirði, en þar á móti utan sýslu, í Reykjavík, sem er annað lögsagnarumdæmi sér; til þessa hefir þessum vankvæðum ekki verið kippt í liðinn, og leyfum vér oss því, gegnum þingmann vorn, að biðja alþingi um, að herða á herra amtmanninum með þeim hætti og undir því formi, sem því kynni að þykja bezt við eiga.

Þingmanni vorum eru kunnugir allir málavextir í þessu efni, og treystum vér honum til, án þess það sé hér nákvæmar fram tekið, að færa fullar sönnur á mál vort.

Görðum 24. júní 1871.

Í umboði sýslufundar, sem haldinn var í Hafnarfirði 23. maí 1871.

Pórarinn Böðvarsson, Þorkell Bjarnason, Grímur Thomsen,
fundarstjóri. skrifarar.

(Felld frá nefnd).

NEFNDARÁLIT

í málinu um eptirlaun amtmanns Havsteins.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss, sem hér ritum nöfn vor undir, í nefnd, til þess að kveða upp álit vort um bænarskrá, sem þingmaður Eyfirðinga hefir fyrir hönd amtmanns Havsteins borið upp um rífkun á eptirlaunum hans, og fylgdu þar með bænarskrár frá öllum sýslum í norður- og austuramtinu, sem allar fóru í sömu stefnu. Enn fremur hefir þingið fengið oss bænarskrá frá amtmanni Havstein sjálfum, er fer því fram, að hann fái full embættislaun frá 1. nóvember 1870, þá hann fékk í náð lausn frá embættinu, til þess 6. júní seinastl., eða eins og hann orðar það, fái borgaðan mismuninn milli embættislaunanna og eptirlaunanna á þessu tíma-bili.

Vér höfum nú yfirvegað þetta mál, og leyfum oss nú, að kveða upp álit vort á því á þessa leið:

Hvað þá bænarskrá amtmanns Havsteins sjálfs snertir, sjáum vér oss ekki fært, að mæla fram með henni, né heldur með þeim

tilgreindu bænarskrám, eins og þær liggja fyrir, því þær fara allar út fyrir þær í því efni gildandi reglur, og virðist oss ekki þurfa að fara um það fleirum orðum. Hvað aðalbænarskrána því næst snertir, fer hún einungis fram á það, að amtmaður Havstein fái eptirlaun sín ákveðin af þeirri launaupphæð, sem hann hafði að meðaltali seinustu 5 árin, sem hann sat að amtmannsembættinu, eins og þau almennu eptirlaunalög bæði fyrir Danmörku og Ísland segja, en síðan þessi eptirlaunalög komu út, eru launalögin fyrir Ísland frá 19. jan. 1863 komin út, og með þeim er gjörð aptur undantekning frá þeirri almennu reglu eptirlaunalaganna, því í laga þessara 4. grein segir, að sú launaviðbót, sem þeir íslenskir embættismenn, sem nefndir eru í laganna 1. grein, fái með lögum þessum, ekki komi til greina, hvað eptirlaun þeirra snertir, nema í því eina tilfelli, að þeim verði veitt biðlaun eða eptirlaun, sökum þess að breyta yrði því fyrirkomulagi, sem nú er á fjárhagsstöðu Íslands í ríkinu. Með þessari ákvörðun eru íslenskir embættismenn, sem taka föst laun, (um sýslumenn hér fer beinlínis eptir hinni almennu reglu) settir langt á baki embættismönnum í Danmörku, og jafnrætti milli þeirra óeðlilega hallað í þessu efni, beinlínis í óhag fyrir hlutaðeigandi embættismenn á Íslandi, þrátt fyrir það þótt upphaflega virðist að hafa verið vilji og tilætlun stjórnarinnar, að launaviðbótin, eptir lögnum frá 1863, skyldi jafnt og önnur laun íslenskra embættismanna koma til fullra greina, þegar ákveða þyrfti eptirlaun þeirra. Það þarf engrar útlistunar við, til þess að sýna og sanna, hvílfur ójöfnuður hér komi fram, og hvað nærri hann gangi íslenskum embættismönnum. Dæmið, sem liggur fyrir í þessu máli, og sem hér ræðir um, sýnir það ljóslega. Eptirlaun amtmanns Havsteins eru nefnilega samkvæmt lögnum frá 19. janúar 1863 reiknuð að eins af 2116 rdl. 64 sk., og eptirlaunin eru þannig orðin 1270 rdl., í stað þess að þau, ef farið hefði verið eptir aðalreglunni í eptirlaunalögnum, og eptirlaunin reiknuð af þeim tekjum, sem amtmaður Havstein hafði seinustu 5 árin, sem oss reiknast hafi verið 2816 rdl. 64 sk., þegar afnotin af jörðinni Möðruvöllum að eins eru talin 200 rdl. árlega, hefði orðið 1698 rdl. árlega. Þetta er ærinn munur, og mikill ójöfnuður, sem eins og nú stendur, hlýtur að koma fram við hvern íslenskan embættismann með föstum launum, þegar hann kemst á biðlaun eða eptirlaun.

Nefndinni virðist því, að það sé fyllsta ástæða til, að fá þenn-

an ójöfnuð, sem kemur í bága við hlutarins eðli og sanngirni, *afnuminn*, og nefndin getur ekki ætlað, að því geti orðið nokkuð verulegt til fyrirstöðu hjá stjórninni, því hún hefir, þegar svo hefir að borið, sýnt, síðan launalögin frá 1863 komu út, í verkinu, að hún vill ekki þennan ójöfnuð, er hún bæði hefir látið fastlaunaða embættismenn hér á landi byrja með hærri launum, en þeim bar, eptir launalaganna bókstaflegu hljóðun, og einnig veitt, að minnsta kosti einum embættismanni, eptirlaun beinlínis samkvæmt eptirlaunalögunum, af tekjum hans, eins og þær voru seinustu 5 árin, sem hlutaðeigandi þjónaði í embætti sínu. Nefndin þykist því geta gengið að því visu, að bænarskrá sú, sem hér ræðir um, fái kröptug meðmæli þingsins, og náðuga áheyrslu hjá stjórninni, því fremur sem hér er ekki beðið um annað, en eðlilegt jafnrætti, og svo má bæta því við, að hér á embættismaður í hlut, sem vitanlega hefir í mörg ár gegnt umfangsmiklu og vandasömu embætti, og gjört það, meðan honum vannst heilsa til, eptir samhljóða vinisburði bænarskránna, sem að framan er getið, með sérstaklegum áhuga og dugnaði. Það sæmir ekki, að slíkur maður, sem í náð hefir fengið lausn frá embætti sínu og situr með fjölskyldu, sé á efri árum sínum látinn búa við þröng, en með eptirlaunum þeim, sem honum nú er ætlað að lifa af, er, þar sem þau eru það eina, sem hann hefir að styðjast við, engin trygging fengin fyrir því, að slíkt eigi geti að borið.

Samkvæmt því, sem vör þannig höfum leyft oss að taka fram, leyfum vör oss að mæla eindregið fram með því við hið heiðraða alþingi, að það ljái þessu máli sín góð meðmæli, og sendi um það stjórninni sína þegnsamlegustu bænarskrá þess efnis, að eptirlaun amtmanns Havsteins verði ákveðin í rætti tiltölu við embættislaun hans seinustu 5 árin, sem hann þjónaði í embætti, og að afnotin af jörðinni Möðruvöllum verði í tekjum hans talin á 300 rd. árlega.

Alþingi 21. júlí 1871.

Jón Hjaltalín, *Th Jónassen,* *Stefán Jónsson,*
framsögumaður. skrifari. formaður.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um stofnun lagaskóla á Íslandi.

Uppástunga nefndarinnar:

Að alþingi ítreki enn einu sinni allraþegnlegasta bæn sína til
H. H. Konungsins um:

1. að heitryði Hans hásæla fyrirrennara árið 1863, um stofnun lagaskóla hér á landi, megi sem fyrst verða fullkomnað. (Samþykkt með samhljóða 19 atkv.), og að
2. þangað til þetta getur komið í kring í heild sinni, verði dómendunum í hinum kgl. ísl. yfirdómi gjört að skyldu, að halda fyrirlestra fyrir lögfræðingaefnum í landslögum, og prófa þá í þeim, sem þess æska. (Samþ. með 19 atkv.).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um uppástungu þingmanns Reykvíkinga viðvíkjandi sölu eða skiptum opinberra eigna.

1. Uppástunga nefndarinnar: að alþingi riti Hans Hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá, og beiðist þess:

að hann allramildilegast vilji fyrir skipa, að engin sala né skipti á neinum opinberum eignum megi hér eptir fram fara, nema með ráði og samþykki alþingis. (Samþ. með 14 atkv. gegn 7).
2. *Pétur Pétursson*, viðauka-atkvæði: »þó sé kirkjugózið hér frá undanskilið«. Við þennan tölulið var nafnakall við haft, og sögðu:

Já.

Nei.

Bergur Thorberg.	Halldór Kr. Friðriksson.
Grimur Thomsen.	Davíð Guðmundsson.
Hallgrímur Jónsson.	Egill Sv. Egilson.
Jón Hjaltalín.	Erlendur Gottskálksson.
Jón Kristjánsson.	Hjálmur Pétursson.
Jón Pétursson.	Jón Sigurðsson.
Ólafur Pálsson.	Stefán Eiríksson.
Pétur Pétursson.	Stefán Jónsson.
Sigurður Gunnarsson.	Torfi Einarsson.
Þórarinn Böðvarsson.	
Þórður Jónasson.	

Eiríkur Kúld, Benidikt Sveinsson, Guðmundur Einarsson, Helgi Hálfðánarson, Páll Pálsson, gáfu eigi atkv., og var þessi töluliður þannig samþykktur með 11 atkv. gegn 9.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar um stofnun
búnaðarskóla á Íslandi.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Nefndin*: að greinin verði þannig orðuð:

Stofna skal einn eða fleiri búnaðarskóla á Íslandi í hverju amti, svo fljótt sem verða má. Skulu þeir vera til fyrirmyndar um landbúnað, jarðyrkju og fjárrækt; þar skulu og ungir menn eiga kost á, að öðlast bæði þá verklegu og bóklegu fræðslu, er þeir þurfa í þeim greinum, er nú eru nefndar. (Samþ. með 22 atkv.).

2. 1. gr. frumvarpsins (óbreytt). Fallin við það.

Frumvarpsins 2. grein.

3. *Nefndin*: að greinin verði þannig orðuð:

Landsstjórnin skal leita ráðs við þann amtmann, er hlut á að máli, og því næst ákveða nákvæmar fyrirkomulag og stjórn skólanna. Þá er amtmaður semur þær tillögur um þetta efni, er þörf er á, skal hann kveðja sér til ráðaneytis tvo þjóðkjörna alþingismenn, jarðyrkjufróðan mann og reyndan og hygginn bónda. (Samþ. með 22 atkv.).

4. 2. gr. frumvarpsins (óbreytt). Þá fallin.

Frumvarpsins 3. grein.

5. *Nefndin*: að 3. grein verði þannig orðuð:

Fyrst um sinn má á hverju ári leggja í mesta lagi hálft annan skilding á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók í öllum jörðum í hverju amti, til þess að standast kostnaðinn við þann landbúnaðarskóla, er þar hefir verið stofnaður. (Samþ. með 22. atkv.).

6. *Guðmundur Einarsson*: að bætt verði við greinina þessu viðauka-atkvæði:

»Sömuleiðis má fyrst um sinn til sama kostnaðar leggja gjald á virðingar-upphæðir húseigna í landinu, samkvæmt álitum og úrskurðum hlutaðeigandi yfirvalda og yfirstjórnar um, bæði hverjar húsæignir skuli tollskyldar vera, og hversu hátt dalatal í húseignunum skuli jafngilda hverju meðalhundraði fasteignar eptir hinni nýju jarðabók«.
(Fellt með 17 atkv. gegn 1).

7. 3. gr. frumvarpsins (óbreytt). Fallin við 5. tölul.

4. grein frumvarpsins.

8. *Pórður Jónasson*: að skotið verði inn á eptir orðunum »skal ábúandi jarðarinnar greiða« þessum orðum: »mót endurgjaldi af jarðeiganda«. (Kom eigi til atkvæða).
9. *Pétur Pétursson* og *Benidikt Sveinsson*: að í staðinn fyrir »Dómsmálastjórnin« verði sett »Landsstjórnin«. (Fellt með 15 atkv. gegn 10).
10. *Nefndin*: að 4. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :
Gjald þetta skal ábúandi jarðarinnar greiða, en sýslumaður skal heimta það á manntalsþingi hvert ár. Dómsmálastjórnin ákveður, hvenær fara skuli að heimta gjald þetta í hverju amti. (Samþ. með 22 atkv.).
11. Frumvarpsins 4. grein (óbreytt). Fallin.
12. *Sigurður Gunnarsson*: að bætt verði við fimmtu grein, sem verði þannig orðuð: »Það, sem hér er ákveðið, skal koma í gildi um leið og landsstjórn verður sett á Íslandi og alþingi fær ráð yfir fê landsins«. (Fellt með 21 atkv. gegn 2).
Frumvarpið í heild sinni samþ. með samhljóða 23 atkv.

NEFNDARÁLIT

í málinu um konunglegt »frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um póstmál«.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um konunglegt frumvarp, er fyrir þingið hefir verið lagt, til tilskipunar handa Íslandi um póstmál. Enn fremur hefir þingið vísað til nefndarinnar tveim bænarskrám úr Suður-Múlasýslu, sem fara fram á, að Skaptafellssýslu-pósturinn hér eptir verði látinn ganga að minnsta kosti fjórum sinnum á ári alla leið frá Kirkjubæ á Síðu austur á Eskifjörð.

Eptir að hafa yfirvegað málefni þetta og rætt það með sér á fundum, leyfir nefndin sér að skýra hinu heiðraða þingi frá álitinu sínu um það á þessa leið:

Eins og tekið er fram í ástæðunum fyrir hinu konunglega frumvarpi, álitur nefndin hina brýnustu nauðsyn til þess bera, að póstgöngurnar á Íslandi komist í betra horf en verið hefir, og þykir það mjög ákjósanlegt, að þinginu nú gefist tækifæri til að hafa til

meðferðar lagafrumvarp, er inniheldur ákvarðanir um þau atriði í máli þessu, sem nauðsynlegt er að skipa fyrir um með lögum. Að vísu er umbót á póstgöngum hér á landi mjög komin undir því, hvernig póstferðunum verður hagað, og yfir höfuð, hversu haganlega verður skipað fyrir um þau atriði málsins, sem eigi þarf að skipa fyrir um með lögum, heldur má gjöra ákvarðanir um með reglugjörðum umboðsstjórnarinnar, og nefndinni hefði því þótt æskilegt, ef nefndin og þingið hefði við hliðina á þessu frumvarpi getað haft sér til eptirsjónar frumvarp til hinna hér um ræddu reglugjörða. En þar eð nefndinni er kunnugt um, að slíkar reglugjörðir eigi eru enn fullgjörðar, en eru í smíðum, og hafa fengið rækilegan undirbúning, þá skal nefndin ekki fara frekara út í það mál, en snúa sér að frumvarpi því, er fyrir liggur.

Nefndin ræður þinginu til, að aðhyllast frumvarp þetta að mestu leyti óbreytt, og skal í því efni taka fram, að bæði er það, að hún álitur allar þær ákvarðanir frumvarpsins, er mestu varða, góðar og hagfelldar, og svo virðist henni einnig, þegar málið er þannig vaxið, ísjárvert, að koma fram með breytingaruppástungur, sem ef til vill ekki gætu orðið teknar til greina, en á hinn bóginn kynnu að verða þess olandi, að endurbætur á póstgöngunum kynnu eigi að komast á eins fljótt og ella.

Nefndin skal því einungis leyfa sér að stinga upp á eptirfylgjandi breytingum á frumvarpinu.

Í 1. gr. eru laun póstmeistara þess, sem fyrirhugað er að skipaður verði í Reykjavík, ákveðin til 800 rdala, og að þau skyldu vaxa með 100 rd. fimmta hvert ár, þangað til þau væru orðin 1000 rd. Að vísu þótti tveim nefndarmönnum laun þessi hæfilega ákveðin, eins og líka alþingi 1865, er hafði til meðferðar frumvarp til laga um laun íslenzkra póstembættismanna, féllst á launaupphæð þessa. En eigi að síður varð sú skoðun meiri hluta nefndarinnar, að eptir kringumstæðum mætti virðast nægja, að hinn umgetni embættismaður byrjaði með 600 rd. launum, og fengi aldursviðbót á þann hátt, sem til tekið er í frumvarpinu, þangað til launin væru orðin 800 rd., og skal það tekið fram þessari skoðun til styrkingar, að þar sem embættisstörf póstmeistarans varla munu verða mjög umfangsmikil eður erfð, má ráð gjöra fyrir því, að hann allajafna geti haft á hendi einhverja aðra sýslan eða atvinnu við hliðina á póstmeistarastörfum, sem gæfi honum nokkrar tekjur í viðbót við póstmeistaralaunin, svo að eigi mundi þurfa að óttast fyrir, að

eigi fengist maður, er hæfur væri til að taka að sér hin umræddu störf, þótt launin ekki væru hærri.

Í fimmtu grein stingur nefndin upp á að sett sé «fararbeina» í staðinn fyrir orðið «fyrirbeina,» sem er óvanalegt orð.

Í sjöltu grein eru ákvarðanir um skyldu skipstjóra til að flytja póstsendingar, og eru settar tvenns konar reglur í þessu tilliti eptir því, hvort skipin eru höfð til stöðugra millumflutninga (Paquetfart) eður ekki, og er svo fyrir mælt, að hin fyrnefndu skipin ættu að vera skyld til að flytja alls konar póstsendingar, en önnur skip einungis laus bréf. En nefndinni virðist ekki næg ástæða til, eptir því sem hér er ástætt, að gjöra greinarmun á tveim flokkum skipa í þessu tilliti, með því hér eru ekki nein slík millumflutningaskip, sem um er rætt í greininni, en aptur á móti virðist nefndinni vera ástæða til, að láta þær reglur, sem settar eru í greininni um millumflutningaskip, gilda um öll skip, og getur nefndin eigi séð, að slíkt sé neinum annmörkum bundið, eða að það geti orðið ósanngjarn, þótt öllum skipstjórum sé gjört að skyldu, að taka alls konar póstsendingar, því bæði er það, að gjöra má ráð fyrir, að slíkar sendingar allajafna eigi muni nema mjög miklu, svo að þær eigi mundu til neinna muna koma í bága við það, sem skipstjórar annars þyrftu að flytja, enda er og í greininni ákveðin rifleg borgun fyrir þær sendingar, sem hér er um rætt.

Nefndin mun því í niðurlagsatriðum sínum stinga upp á þeim breytingum á greininni, sem eptir þessu verða nauðsynlegar. Með því eigi er gjört ráð fyrir eiginlegu pósthúsi annars staðar hér á landi en í Reykjavík, virtist betur við eiga, að setja «póstafgreiðslustað» í staðinn fyrir «pósthús» bæði í 5. kafla 6. greinar, og í öðrum greinum frumvarpsins, þar sem rætt er um póstafgreiðslu annars staðar en í Reykjavík.

Viðvíkjandi 7. grein voru að vísu 2 nefndarmennirnir, P. Pétursson og B. Thorberg, á því, að réttast væri, að halda henni að öllu leyti óbreyttri, en aptur á móti var meiri hluti nefndarinnar á þeirri skoðun, að ákvörðun sú, sem sett er í 2. kafla greinarinnar, ætti ekki alls kostar vel við, og mundi þar að auki óþörf, þar eð optast nær mundi nást samkomulag milli póststjórnarinnar og þess, er látið hafði í të hjálp þá, sem um er rætt í fyrri kafla greinarinnar, en færi svo, að slíkt samkomulag ekki næðist, virtist meiri hlutanum ekki sanngjarn, að hlutaðeigandi skyldi þurfa að gjöra sig ánægðan með, að láta málalokin vera komin undir úrskurði

lögreglustjóra, sem opt mundi vera ókunnur hvernig á stæði, auk þess sem það opt mundi verða erfiðleikum bundið, að fá slíkan úrskurð í tækan tíma. Meiri hlutinn getur þess einnig, að engin tilsvaramandi ákvörðun sinnst í 11. grein hinna dönsku póstlaga frá 7. janúar 1871, sem að öðru leyti inniheldur ákvarðanir um hin sömu atriði, sem þessi grein frumvarpsins.

Í 8. grein undir staflíð «b» stingur nefndin upp á að sett sé: «á póstafgreiðslustað» í staðinn fyrir: «á pósthúsinu», þar eð eigi er gjört ráð fyrir eiginlegu pósthúsi annarstaðar hér á landi en í Reykjavík.

Í 8. grein stingur nefndin upp á, að þeim kafla, er byrjar með: «3 sk. skal greiða, o. s. frv.» verði nokkuð breytt að orðfæri, svo sem tekið skal fram í niðurlagsatriðunum.

Enn fremur stingur nefndin upp á þeirri orðabreytingu í niðurlagi greinarinnar, að sett sé: »fyrir að telja peninga« í staðinn fyrir: »fyrir tölu á peningum«.

Sá kaflí 10. greinar, er byrjar með orðunum: »sendingar til stjórnarvalda« etc, virðist nefndinni ekki sem ljósast orðaður, og leyfir sér því að stinga upp á, að hann skuli orðaður nokkuð öðruvísi, svo sem tekið mun verða fram í niðurlagsatriðunum.

Þar sem það er ákveðið í 12. grein, að allur flutningur með pósti kauplaust skuli af tekinn, þá verður nefndin að vísu að álíta, að þessi regla sé rétt, þar eð undanþágur í þessu tilliti óneitanlega gætu leitt til misbrúkunar. En á hinn bóginn álitur nefndin með öllu nauðsynlegt, að embættismenn fái fullt endurgjald fyrir kostnað þann, sem fyrir þá leiðir af þessari ákvörðun, og þar sem svo er fyrir mælt í greininni, að það skuli koma fyrir úrskurð konungs, hvort embættismenn skuli fá uppbót fyrir hinn umrædda kostnaðarauka, og hve mikil hún skuli vera, þá virðist nefndinni nauðsynlegt, að þetta sé fastar ákveðið í þessu lagaboði, og að tekin sé upp í greinina ákvörðun, er beinlínis mæli svo fyrir, að sá kostnaður, sem af þessu leiði fyrir embættismenn að því, er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skuli þeim endurgoldinn á þann hátt, sem ákveðið verði með konungsúrskurði. Nefndin álitur það nefnilega ógjörning, að einkum þeir embættismenn, sem annaðhvort hafa ónóg laun, eins og nú flestir prestar, eður eru að mestu launalausir, svo sem eru prófastar og hreppstjórar, líði nokkurn halla við hina hér um ræddu ákvörðun, en þegar slík ávörðun, sem hér er á vikið, væri upp tekin í lagaboðið, álitur nefndin engan vafa á því, að í tilskipunum þeim og reglugjörðum, sem að öðru

leyti yrðu settar af umboðsstjórninni um þetta efni, mundi alls þess gætt, sem þörf er á; og skal nefndin sérstaklega taka það fram, að þar sem það að líkindum mundi verða erfiðleikum bundið og vafningasamt fyrir hlutaðeigendur, að *kaupa* fyrst þjónustufrimerki, og síðan senda reikninga yfir kostnaðinn til að fá hann endurgoldinn, þá hyggur nefndin, að þessu mætti þannig fyrir koma, að æðri embættismenn, biskup og amtmenn, gætu fengið vissa tölu þjónustufrimerkja, og útbýtt henni borgunarlaust til prófaste og sýslumanna, einnig til presta og hreppstjóra, þar sem svo stendur á, að þeir þurfa að senda embættisbréf með pósti til yfirboðara sinna, en takmörk þau, er hin æðri yfirvöld gætu sett fyrir útbýtingu þjónustufrimerkjanna, og sektir þær, sem ákveðnar eru í 14. gr. stafl. e, virðast veita næga tryggingu fyrir því, að þetta yrði ekki misbrúkað.

Til þess að taka af öll tvímæli um það, sem eflaust er meiningin, þar sem talað er um póstembættismenn í 1. og 2. kafla 13. greinar, að ákvörðunin eigi einnig við um póstana sjálfa, jafnvel þótt þeir ekki séu embættismenn, þá stingur nefndin upp á, að á þessum stöðum sé í staðinn fyrir «í vörzlum póstembættismanna», sett: «í vörzlum póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna». Sömu leiðis að síðar í sömu grein sé sett: «eru afhentir» í staðinn fyrir: «látir eru inn», og «óhagræði» í staðinn fyrir «söknuð hlutarins», og «óbeinlínis» í staðinn fyrir «fjarri».

Eptir því, sem til hagar hér á landi, virðist nefndinni ísjárvert, svo sem ákveðið er í niðurlagi greinarinnar, að láta réttinn til skaðabóta fyrnast eptir 6 mánuði, og heldur, að eigi mundi af veita að ákveða í þessu tilliti 12 mánaða frest. Það skal í þessu efni einungis tekið fram, að þegar hluturinn er sendur áleiðis til Danmerkur eður útlanda, þá getur liðið á löngu áður en sá, er hluturinn hefur sent, fær að vita, hvort hann hafi komið til skila eða ekki.

Í 14. grein staflað a stingur nefndin upp á að sett sé «utan-tösku» í staðinn fyrir «utan pósts», þar eð orðið «utantösku» eptir málsvenjunni er haft um allt það, er pósturinn flytur fyrir utan þær hirzlur, hverjar sem þær eru, sem hann flytur fyrir hið opinbera.

Af áþekkum ástæðum og þeim, er fram eru teknar viðvíkjandi breytingaruppástungunum við tíma-ákvörðunina í 13. grein, virðist nefndinni eiga að lengja tíma þann, sem ákveðinn er í 2. kafla 15. greinar, þannig, að eigandi skal fá andvirði hinna seldu póstsendinga, ef hann segir til sín innan sex mánaða frá því, er selt var.

Til frekari skýringar ákvörðunarinnar í 2. kafla 16. greinar, stingur nefndin upp á, að upphaf þessa kafla verði þannig orðað, sem tekið verður fram í niðurlagsatriðunum.

Þar eð ráðgjört er í 1. grein, að stjórn hinna islenzku póstmála í landinu sjálfu skuli lögð undir landshöfðingjann, virðist nefndinni edlilegast, að hann einnig skipi fyrir um tilhögun á póstgöngunum, og setji allar þær reglugjörðir, sem útheimlast til þess, að koma tilskipun þessari í gildi, en eptir 17. grein frumvarpsins er þetta ætlað hlutaðeiganda stjórnarráði eða landshöfðingja eptir þess undirlagi. Nefndin leyfir sér því, án þess að leggja neina sérlega áherzlu á þetta atriði, að stinga upp á, að greininni verði breytt þessu samkvæmt.

Út af bænarskrám þeim, er vísað var til nefndarinnar, og að ofan er um getið, finnur nefndin að visu eigi ástæðu til að gjöra neinar sérstaklegar uppástungur, en treystir því, að í reglugjörð þeirri, er sett verður um póstgöngurnar, muni það, sem bænarskrár þessar fara fram á, verða tekið til greina svo sem kostur er á.

Samkvæmt því, sem að ofan er tekið fram, leyfir nefndin sér þess vegna að ráða hinu heiðraða þingi til að leggja það til, að frumvarp það, sem hér liggur fyrir, verði gjört að lögum með þeim breytingum, er nú skal greina:

1. Í fyrstu grein, að «600 rd.» verði sett í staðinn fyrir «800 rd.», og að «800 rd.» verði sett í staðinn fyrir «1000 rd.»
2. Í fimmtu grein, að sett verði «fararþeina» í staðinn fyrir «fyrirþeina».
3. Í sjöttu grein:
 - a, að í fyrsta kafla greinarinnar verði í staðinn fyrir «er nefndir eru í annari grein stafl. a», sett: «sem senda má með póstum á Íslandi, og nefndir eru í annari grein».
 - b, að í niðurlagi annars kafla verði sett: «skipstjóri» í staðinn fyrir «hann».
 - c, að í 5. kafla sjöttu greinar verði sett: «póstafgreiðslustaðnum» í staðinn fyrir «pósthúsinu».
 - d, að sjöttu kafla greinarinnar: «það, sem hér er sagt — — — gjörð síðar» falli burt.
4. Í sjöundu grein:
 - a, meiri hlutinn: að síðari kafla greinarinnar falli burt.
 - b, minni hlutinn: að greinin haldist óbreytt.
5. Í áttundu grein:

- a, að sett sé undir ltr «b» «póstafgreiðslustað» í staðinn fyrir: «pósthúsinu».
- b, að sá kafli greinarinnar, sem byrjar með orðunum: »3 sk. skal greiða etc.» verði þannig orðaður:
- «Fyrir að láta í tæ lakk til að innsigla sendingu, fyrir að setja á sendingu merki, sem þörf er á, fyrir að láta í tæ umbúðir utan um peningabréf, fyrir að skrifa utan á sendingu, fyrir að láta í tæ eða búa til tilvisunarbréf, skulu greiddir 3 sk. fyrir hvað eina af því, er nú var talið, en þó má sú borgun samtals eigi fara fram yfir burðareyri sendingarinnar».
- c, að í niðurlagi greinarinnar sé sett: «fyrir að telja peninga» í staðinn fyrir: «fyrir tölu á peningum».
6. Í níundu grein, að sett sé «póstafgreiðslustöðum» í staðinn fyrir «pósthúsum».
7. Í tíundu grein, að sá kafli greinarinnar, er byrjar með orðunum: «sendingar til stjórnarvalda» verði þannig orðaður: »Sendingar til stjórnarvalda og sveitastjórna, að þeim sendingum undanskildum, sem sendar eru af öðrum en stjórnarvöldum og sveitastjórnnum, þegar þær einungis hafa inni að halda fyrirskipaðar skýrslur eður álitsskjöl, er krafist hefir verið, og sá, er sendir, vottar það utan á bréfinu með eiginhandar-undirskript, að innihald sendingarinnar sé «það, er nú var sagt».
8. Í tólftu grein, að fyrri kafli greinarinnar verði þannig: «Af tekið er að flytja nokkuð kauplaust. Sá kostnaður, sem af þessu leiðir fyrir embættismenn, að því er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skal þeim endurgoldinn á þann hátt, sem nákvæmar verður ákveðið með konungsúrskurði.
9. Í þrettándu greinar:
- a, 1. og 2. kafli: að í staðinn fyrir «póstembættismanna» verði sett «póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna».
- b, í staflíð «b» að sett verði: «eru afhentir» í staðinn fyrir: «látnir eru inn».
- c, í þeim kafla, er kemur eftir staflíð «b» að sett verði «óhagræði» í staðinn fyrir «söknuð hlutarins», og «óbeinlínis» í staðinn fyrir «fjærri».
- d, í síðasta kafla greinarinnar, að sett verði: «12 mánaða» í staðinn fyrir «6 mánaða».
10. Í fjórtándu grein staflíð «a», að sett verði: «utantösku» í staðinn fyrir: «utan pósts».

11. Í fimmtánda greinar 2. kafla, að sett sé: «sex mánaða» í staðinn fyrir «þriggja mánaða».
12. Í sextánda grein, að síðari kafla greinarinnar verði þannig orðaður :
 «Ef skera á úr því, hvort löglegt sé að senda einhvern blut með póstinum, og úrskurður þessi er kominn undir því, hvers «eðlis og innihalds bluturinn er, og hann er í vörzlum póstmembættismanna, má póststjórinn heimta, að sendingin verði »í viðurvist póstembættismanns opnuð og rannsökuð, annað-
 «hvort af þeim, er tekur við henni, eða, eptir atvikum, af «þeim, er sendir hana. Verði þessu eigi hlýtt, má póststjórinn ráða yfir blutnum, eins og áður var getið».
13. Í seytjándu grein, að greinin verði þannig orðuð:
 «Landshöfðingi skipar fyrir um tilhögun á póstgöngunum, og setur allar þær reglugjörðir, sem útheimtast til þess, að koma þessari tilskipun í gildi».

Alþingi, 20. júlí 1871.

Bergur Thorberg, P. Pétursson. Sigurður Gunnarsson.
 form. og framsögum. *Jón Sigurðsson, Grímur Thomsen.*
 skrifari.

BÆNARSKRÁ

fimm konungkjörinna þingmanna viðvíkjandi eptirlaunum og biðlaunum.

Með lögum 19. janúar 1863 var ýmsum embættismönnum hér á landi veitt hækkun í launum þeirra; en í 4. gr. laga þessara er svo fyrir mælt, að af launahækkun þessari skuli reikna eptirlaun og biðpeninga embættismanna þessara, ef þeir verða að fara frá embættum sínum við það að breyting komist á fyrirkomulag það, sem nú er á fjárhagsstöðu Íslands í ríkinu. Það er nú í sannleika bággt að skilja í þessu öfuga fyrirkomulagi, sem eptirlaunum og biðlaunum tæðra embættismanna þannig er komið í með fyrnefndri ákvörðun. Eptirlaun og biðlaun allra annara embættismanna í ríki konungs vors, þau er greiðast úr opinberum sjóði, eiga, að því oss er kunnugt, að reiknast eptir meðaltali embættistekna þeirra í 5 seinustu árin; hið sama er og að segja um eptirlaun sýslu-

manna, að þau reiknast á sama hátt, og loksins á að reikna eptirlaun þeirra í 1. gr. í lögnum 19. janúar 1863 nefndu embættismanna í einu einasta tilfelli eptir hinni almennu reglu. Þar eð vèr nú ómögulega getum sæð nokkra réttætandi ástæðu fyrir því, að eptirlaun áminnztra embættismanna hér á landi skuli reiknast eptir allt öðrum og ómildari reglum, en sem gilda um aðra embættismenn í ríki konungs vors, er laun þiggja úr opinberum sjóði, og það því síður, sem sumir þessara embættismanna eigi njóta jafnrættis, hvað launaupphæð þeirra snertir, við aðra þeim jafnhliða embættismenn í ríkinu, nè heldur fyrir því, að önnur ómildari regla skuli gilda um þá, en sýslumenn, eða loksins hvers vegna að þeir skuli verðskulda minni eptirlaun eða biðpeninga, ef þeir verða að fara frá embættum sínum af öðrum ástæðum en þeirri, sem nefnd er í áminnztra laga 4. grein, þá leyfum vèr oss hér með að biðja hið heiðraða þing að sjá til þess, að ójöfnuður þessi verði nú þegar hafinn, og að launaviðbót sú, er með lögnum 19. janúar 1863 var veitt þeim embættismönnum, er þar eru nefndir í 1. grein, verði, samkvæmt eptirlaunalögnum 5. janúar 1851 3. og 4. grein, talin með til að reikna út eptir eptirlaun þeirra og biðpeninga.

Reykjavík, 24. júlí 1871.

J. Hjaltalín. P. Jónassen. Jón Pétursson. P. Pétursson.

Bergur Thorberg,

(Felld frá nefnd).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu viðvíkjandi eptirlaunum amtmanns Havsteins.

Eptir uppástungu þingmanns Suður-Þingeyinga var niðurlagsatriði nefndarinnar skipt, og sérstaklega leitað atkvæða um :

1. *Nefndin*: «Að alþingi ljái þessu máli sín góðu meðmæli, og sendi um það konungi sína þegsamlegustu bænarskrá, þess efnis, að eptirlaun amtmanns Havsteins verði ákveðin í rétttri tiltölu við embættislaun hans seinustu 5 árin, sem hann þjónaði í embætti». Og var við þennan tölulið eptir beiðni framsögumanns við haft nafnakall, og sögðu :

Já.

Nei.

Benidikt Sveinsson.

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Háldór Kr. Friðriksson.

Já.	Nei.
Davíð Guðmundsson.	Hallgrímur Jónsson.
Egill Sveinb. Egilson.	Hjálmur Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Stefán Eiríksson.
Grímur Thomsen.	Torfi Einarsson.
Helgi Hálfðánarson.	
Jón Hjaltalín.	
Jón Kristjánsson.	
Jón Pétursson.	
Jón Sigurðsson.	
Ólafur Pálsson.	
Páll Pálsson.	
Pétur Pétursson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Jónsson.	
Þórarinn Böðvarsson.	
Þórður Jónasson.	

Guðmundur Einarsson gaf eigi atkvæði, og var þessi hlutinn þannig samþ. með 18 atkv. gegn 6.

«og að afnotin af jörðinni Möðruvöllum verði í tekjum hans talin á 300 rd. árlega». Atkvæðagreiðslan var óglögg, og var því nafnakall við haft og sögðu:

Já.	Nei.
Benidikt Sveinsson.	Eiríkur Kúld.
Davíð Guðmundsson.	Halldór Kr. Friðriksson.
Grímur Thomsen.	Bergur Thorberg.
Helgi Hálfðánarson.	Egill Sveinb. Egilson.
Jón Hjaltalín.	Erlendur Gottskálksson.
Jón Pétursson.	Hallgrímur Jónsson.
Stefán Jónsson.	Hjálmur Pétursson.
Þórarinn Böðvarsson.	Jón Sigurðsson.
Þórður Jónasson.	Páll Pálsson.
	Stefán Eiríksson.
	Torfi Einarsson.

Guðmundur Einarsson, Jón Kristjánsson, Ólafur Pálsson, Pétur Pétursson, Sigurður Gunnarsson gáfu eigi atkvæði, og var þessi hlutinn þannig felldur með 11 atkv. gegn 9.

2. *Halldór Kr. Friðriksson*: Að málinu verði vísað forsetavegin til hlutaðeigandi stjórnarráðs með meðmælum þingsins,

að eptirlaun amtmanns Havsteins verði svo rífleg, sem fremst má verða. Fallinn við atkvæðagreiðsluna um tölul. 1.

NEFNDARÁLIT

í málinu: um uppsiglingu á Stapahöfn.

Alþingi hefir kosið oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um bænarskrá úr Breiðavíkurbrepp í Snæfellsnessýslu, um að leyfið sé uppsigling á Stapahöfn. Eptir að nefndin hefir rætt málefni þetta ýtarlega, leyfir hún sér að láta þinginu álit sitt í ljósi á þessa leið.

Þótt nefndin verði að álíta, að varlega sé gjörandi, að fjölga hér á landi fremur en orðið er smáverzlunarstöðum, þar eð sú sundrung á verzluninni augsjáanlega dreifir verzlunaraflinu þaðan, hvar það helzt ætti að vera sameinað, og ýmsir fleiri annmarkar virðast vera samfara slíku, enda þó að þessir smáverzlunarstaðir að öðru leyti hafi það til síns ágætis, að hægra veitir að ná til þeirra úr fjarliggjandi héraðum, en til aðalverzlunarstaðanna, þá virðist nefndinni hér allt öðru máli að gegna, þar sem um Stapahöfn er að ræða.

Eins og skýrt er tekið fram í ofangreindri bænarskrá þeirra Breiðvíkinga, var Stapahöfn áður löggild í samfleytt 222 ár, sbr. tilskipun 20. apríl. 1602, en var lögð niður með opnu bréfi 28. septemberm. 1824, af ástæðum, er nefndinni eru að visu ekki fullkunnugar, en hún hefir heldur ekki getað fengið neina ástæðu til að efast um, að ástæður þær, sem Breiðvíkingar í bænarskrá sinni hér að lútandi bera fram, muni vera sannar, og þær einu er réðu niðurstöðu þessa máls; það má nefndin fullyrða, að þá er höfn þessi var lögð niður, var langtum öðruvísi ástatt verzlun á Búðum og enda Ólafsvík, í samanburði við aðrar verzlunir, en nú er. Þá voru við Búðir tvær allstórar verzlunir, og sóttu þaugað allmargir Norðlendingar og Dalamenn.

Um það leyti að Stapahöfn var lögð niður og nokkrum árum þar eptir, var ástandið í Breiðavíkurbrepp langtum betra en nú; þá var þar vörumegn talsvert og megun góð, fiskiafli var þar góður, einkum í Dritvík, sem þá var ein hin fjölmennasta og aflamesta vorveiðistaða vestra; en síðan, nú um allmörg ár, að fiski-

gengdir hafa lagzt þar frá, svo nú gengur þar ekkert skip til róðra að vorinu, nema einstakir innan-sveitar-bátar, er róa frá Malar-rifi, Helnum og Stapa, hefir hag Breiðvíkinga farið mjög svo hnignandi, því landbúnaður er þar fremur lítill, en sveitabyngsli af-armikil, og aðal-bjargarstofu þeirra er kominn undir því, að há-karlsafli að vetrinum lánist vel, og þegar þeir geta ekki leitað neitt annað til að verzla vöru sinni, en til verzlunarinnar á Búðum, sem talin er fremur einræðisleg, og sem, með því þar er ei nema ein verzlun og alls ekki um neina verzlunarkeppni (Concurrence) að ræða, sannarlega getur skamtað þeim verðlag eftir vild sinni, vegna þess að hreppur þessi á engan kost á að leita til annara verzlana, virðist bæn þeirra byggð á sannarlegri þörf. Og þegar litið er til þess, að Búðahöfn er og verður að álítast af þeim, er kunnugir eru, nær því hafnarleysi og hættuleg, eins og dæmin hafa sýnt, með því þar hafa nú á seinustu árum allmörg skip brotnað og farizt, þá er engin von til, að þangað sæki lausakaupmenn, er Breiðvíkingar gætu náð að verzla við, heldur eru þeir alveg ofurseldir geðþótta hins eina kaupmanns á Búðum, hvað alla verzlun þeirra snertir. Men kynnu að segja, að Breiðvíkingar gætu sótt verzlun sína til Ólafsvíkur, en vèr þurfum eigi annað en benda á uppdrátt Íslands til þess að sjáist, að það er ókleyfum erfiðleikum bundið, hvort heldur fara skal í kringum Jökul sjóveg, eða landveg yfir svo kallaðan Jökulháls, sem eigi heitir fært nema gangandi manni. Þess utan er verzlunarvöru Breiðvíkinga svo hátt-að, að hún ekki getur flutzt skaðlaust nema sjóveg, því það er mestmegnis lýsi og saltfiskur; mætti því búast við, að ef flytja ætti þetta á hestum yfir slæman veg, að fiskurinn í böggunum yrði full-ur af sandi og moldryki, og þá öldungis óútgengileg vara, en þó lýsið gæti flutzt þannig, yrði þó að kvotla því á smáílát, sem mundi rýra það talsvert, og bændur mættu þess utan til að eiga talsvert af kvartilum, til flutnings þessa, og setja þar í mikla pen-inga fasta. En höfuðómögulegileikinn við þetta er þó sá fyrir Breiðvík-ingum, að þeir eiga mjög fáa hesta, þar vetrarriki er þar mikið, og þá mundi kosta of mikið að gefa hestum, sem þeir yrðu að gjöra, einungis til þessara ferða allan veturinn.

Nefndin verður að geta þess, að höfnin á Stapa er góð, en lítil skipalega, svo eigi er að kvíða því, að lausakaupmenn mundu eigi fást til að fara þangað fyrir þá skuld, þar sem þeir mundu ófánlegir til að hætta skipum sínum í Búðaós.

Nefndin verður að álíta það nauðsynlegt skilyrði fyrir því, að bætt verði úr vaxandi örbyrgð Breiðavíkurrepps, að bætt sé úr verzlun þeirra ef mögulegt væri, en til þess sér nefndin engin úr-
ræði, nema þau ein, að leyfð sé uppsigling á Stapahöfn.

Fyrir því leyfir nefndin sér að ráða hinu heiðrað alþingi til, að rita Hans Hátign Konunginum allraþegnsamlegustu bænarskrá um :

að opið bréf 28. septemberm. 1824 verði sem fyrst úr lög-
um numið.

Alþingi, 25. júlí 1871.

Egill Egilson, Torfi Einarsson. Eiríkur Kúld,
formaður og framsögum. skrifari.

UPPÁSTUNGA

þingmanns Barðstrendinga um læknaskóla.

Það er óþarfi að fara mörgum orðum um, hversu illa farnir vör Íslendingar erum með tilliti til læknahjálpar, þar sem að eins 9 lækna-embætti eru á öllu landinu, og þar sem 9 fastir læknar eiga að skipta milli sín 70,000 manns, sem eru dreifðir út yfir 1800 ferhyrningsmílur. Að vísu hefir að nokkru verið bætt úr þessari fæð lækna, með því að stjórnin hefir heitið að veita allt að 5 mönnum, er gengið hafa undir próf annaðhvort hjá landlækni eða erlendis, og vilja takast á hendur læknisstörf, þar sem stjórn-
inni kynni að þykja þess mest við þurfa, 400 rd. styrk á ári úr læknasjóði. En samt sem áður er fjarskamikið ábótavant í þessu efni, þar sem opt og tíðum ekki einu sinni fást menn í þessi hin föstu embætti, og því síður til þess að takast á hendur læknis-
umsjón í þeim héraðum, sem stjórnin hefir viðurkennt að þess þyrfti nauðsynlega við. Úr þessu megum vör Íslendingar aldrei búast við að bætt verði að fullu, nema með því, að stofnsettur yrði í landinu læknaskóli, með líku fyrirkomulagi og prestaskólinn hefir. Þetta sinna menn líka almennt út um land allt, og eru bænarskrár þær, sem koma inn á hvert alþingi, þess ljós vottur, hve illa menn eru staddir til svelta, ef nokkur vandræði bera að höndum.

Enn fremur hefir stjórnin bætt nokkuð úr þessum vorum vandræðum,

fyrst með því 1863 að veita landlækni dr. J. Hjaltalin styrk, til þess að kenna ungum mönnum, er kynnu að vilja nema læknisfræði, og svo aftur 1868, með því, að losa landlækninn við nokkuð af héraði því, er hann var læknir í, og fá það í hendur öðrum manni, sem um leið átti að vera aðstoðarmaður hans við kennsluna. En samt sem áður er hér margt og mikið að við bæta, til þess að bætt verði að fullu úr þessum læknaskorti, og til þess að læknakennslan geti orðið svo fullkomin, sem þörf er á að hún sé; fyrst er það, að enda þótt stjórnin hafi hægt á landlækni með því, að taka af honum nokkuð af því héraði, er hann átti að hafa lækna-úmsjón í, og með því að fá honum aðstoðarmann við kennsluna, hefur hann samt ærið nóg að starfa, sem landlæknir og héraðslæknir í Kjósarsýslu, svo honum verður lítill tími afgangis til læknakennslunnar; eins er og fyrir þann mann, sem á að vera aðstoðarmaður hans við kennsluna, að hann verður annaðhvort að vanrækja hið eiginlega embætti sitt, eða kennsluna, þar sem hann á að vera héraðslæknir í fjarlægju og örðugu héraði. Auk þessa er það athugasemjulegt, að sú kennsla, sem hér á sér stað, og sem það er að þakka, að nú um síðastliðin 8 ár hafa 6 menn gengizt undir próf í læknisfræði hjá landlækninum, og tekið að sér fyrst embætti þau, sem auð vortu, og því næst nokkur af hærðum þeim, sem stjórnin hafði álitð nauðsynlegt að læknir væri í, er mjög svo fallvölt og getur hætt þegar minnst vonum varir, því að vör höfum enga vissu fyrir, hve lengi þessir menn, sem nú fást við læknakennslu, treysta sér til, að halda henni áfram ásamt störfum þeim, sem þeir hafa á hendi sem læknar.

Eins og landlæknirinn stakk upp á 1867, verð jeg að álíta að óumflýjanlegt sé, að landlæknirinn, sem sjálfsagt ætti að vera yfirkennari við skóla þann, er stofna ætti, losist við öll héraðslæknastörf, og að hann fengi 2 menn, sem gengizt hafa undir próf við háskólann í Kaupmannahöfn, sem undirkennendur. Gæti annar þeirra verið um leið læknir í Reykjavík, en hinn læknir í Kjósarsýslu; en vör verðum að álíta það alveg ógjörandi, að sá, sem á að fást við kennslu í Reykjavík, sé nokkuð bundinn við héraðslæknastörf í Gullbringusýslu, Keflavík og á Suðurnesjum, því að hann kemur að litlum eða engum notum mönnum þeim, er í Keflavík og á Suðurnesjum búa, þar sem hann situr í Reykjavík; en ef hann ætti að vera annarstaðar, mundi hann eigi geta fengizt við neina kennslu

þar. Auk þess er Gullbringusýsla, Keflavík og Suðurnes svo víð-
áttumikil og torfær yfirferðar, og þar fólksfjöldi svo mikill, að vèr
verðum að álíta, að sá, sem á að vera læknir í þessu héraði, hafi
fullt í fangi, og komist ekki yfir meira, ef hann stundar embætti
sitt, sem ber, og situr á hentugum stað fyrir íbúunum.

Laun þessara kennanda við læknaskólann, sem stofna ætti,
yrði fyrir landlækni, sem fyrsta kennara við skólann, eins og fyrsta
kennara við prestaskólann, fyrir 2. og 3. kennara eptir sama mæli-
kvarða.

Samkvæmt ofanskriðuðum ástæðum leyfi eg mér að skora á
hið heiðraða þing, að það allraþegnsamlegast vildi biðja hans há-
tign konung vorn um:

1. Að í Reykjavík yrði stofnaður skóli handa læknaefnum á Íslandi.
2. Að þessi skóli fái yfir höfuð sama fyrirkomulag og presta-
skólinn, sem hér er stofnsettur.
3. Að við skólann verði skipaður yfirkennari með tveimur
kennurum, er kenni þeim, sem í skólann ganga, hinar
ýmsu greinir læknisfræðinnar.
4. Að landlæknirinn sè yfirkennari við læknaskólann, en fái
eptirleiðis lausn frá því, að vera héraðslæknir í Álptaness-
og Seltjarnarness-hreppum og í Reykjavík. Laun taki
hann jöfn við yfirkennarann á prestaskólanum, og að auk
laun sem landlæknir.
5. Að annar og þriðji kennarinn við skólann sèu kandidatar
í læknisfræði frá háskólanum í Kaupmannahöfn, og fái
sömu laun, sem annar og þriðji kennari við prestaskól-
ann.
6. Að annar kennari við læknaskólann verði jafnframt skipaður,
sem héraðslæknir í Reykjavík, og þriðji kennarinn sem héraðslæknir í Kjosarsýslu, hver um sig með þeim launum,
sem héraðslæknar nú hafa.
7. Að stofnað verði nýtt læknisembætti fyrir Gullbringusýslu,
Keflavík og Suðurnes, með þeim launum, er héraðslæknar
nú fá.

Reykjavík, 24. júlí 1871.

Eiríkur Kúld,
þingmaður Barðstrendinga.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um uppsigling á Stapahöfn.

1. Uppástunga *nefndarinnar* :

að alþingi riti Hans Hátign konunginum allra-þegnsamlegasta bænarskrá um :

að opið bréf 28. septembermán. 1824 verði sem fyrst úr lögum numið. (Samþ. með 17 atkv.).

2. *Egill Egilsson*: viðauka-atkvæði:

og að Stapahöfn fái aptur sín fyrri réttindi sem löggild höfn. (Samþ. með 16 atkv.).

NEFNDARÁLIT

í málinu: um styrk til forngripasafnsins í Reykjavík.

Hið heiðraða þing hefir kosið oss, sem hér ritum undir nöfn vor, í nefnd til að athuga og segja álit vort um bænarskrá nokkra, er komið hefir til þingsins frá umsjónarmönnum forngripasafns Íslands, sem er hér í bænum, Sigurði Guðmundssyni og Jóni Árnasyni. Í bænarskrá þessari fara þeir því fram, að þingið leiti þess við stjórnina, að hún sjái fyrir, að árlegur styrkur verði eptirleiðis veittur forngripasafninu, og að því verði veittir á yfirstandandi fjárhagsári að minnsta kosti 300 ríkisdalir af fè því, sem ætlað hefir verið til óvissra útgjalda Íslands.

Vér höfum athugað þetta mál, og rætt það með oss svo ýtarlega, sem vér höfum getað, og leyfum oss nú að segja álit vort um það á þessa leið.

Eins og alkunnugt er, kom til alþingis 1869 bænarskrá um þetta hið sama efni, og tók þingið vel undir hana, og sendi um þetta allraþegnsamlegasta bænarskrá til hans hátignar konungsins, og var þess beðizt í henni, að hans hátign allramildilegast vildi veita úr ríkissjóði fyrst um sinn, þangað til fjárhagur Íslands og Danmerkur yrði aðskilinn, 300 ríkisdala árlegan styrk til eflingar hinu íslenska forngripasafni í Reykjavík, og þóknunar handa umsjónarmönnum þess, eða til vara, að hans hátign vildi leyfa, að verja mætti í þessum tilgangi fyrst um sinn, þangað til fjárhagsaðskilnaðurinn kæmist, á 300 rd. á ári af þeim 4000 rd., sem árlega eru ætlaðir til ófyrirsjáanlegra útgjalda Íslands. Fyrir góðar

tillögur hins hæstvirta konungsfulltrúa færði þessi bæn þingsins þann ávöxt, að í hinum áminnzta tilgangi voru allramildilegast veittir 500 rd. í eitt skipti fyrir öll. Beiðendurnir hafa í bænarskrá sinni lýst því, hvernig fæ þessu hefir orðið að verja til húsrúms, skápa og aðgjörðar á hinum fengnu forngripum, og að, þó ekki sé fæð enn sem komið er, alveg eytt, þá sé lítið orðið afgangs til innkaupa á gripum, sem þó ríði á, næst eptir húsnæði fyrir safnið og umsjónarmann.

Vér þurfum ekki að fara mörgum orðum um það, hversu mikilsvert þvílíkt safn er fyrir sögu hvers lands og til þess að skýra hugmyndir manna um þjóðlífið að fornu, enda er það al-kunnugt, að allar siðaðar þjóðir verja miklu til þess að koma upp hjá sér þvílíkum söfnum og eflla þau, en hjá oss hefir seint verið byrjað á þessu, og af því hefir leitt, að margir þeir gripir eru þegar horfnir, sem æskilegt hefði verið að ná til safnsins. Enn fremur er hér ár eptir ár hin mesta aðsókn af erlendum mönnum, sem keppast eptir að kaupa þvílíkt við ærnu verði. Þetta ásigkomulag bendir á það tvennt, *fyrst*, að forngripasafn vort getur ekki eflzt og aukizt, svo að nokkru muni, nema jafnan sé nokkurt fæ fyrir hendi til kanpanna, og *þar næst*, að brýna nauðsyn ber til þess, að hér eptir sé enginn tími látinn líða svo, að safnið ekki hafi þvílíkt fæ. Því annars er sú hætta búin, að fyrir sakir efnaleysisins gangi hinir beztu forngripir, sem enn eru til í landinu, úr greipum þess. Enn fremur virðist svo, að þess beri að gæta, að safnið hefir þegar aukizt svo, þar sem það á nú yfir 800 gripi, að umsjón yfir því útheimtir engan veginn lítið starf, og þetta starf hlýtur að aukast eptir því, sem safnið þroskast. En naumast verður ætlað til þess, að nokkur hafi þvílíka umsjón á höndum, án þess einhver laun sæu goldin fyrir; enda getur og þeirra manna misst við, sem nú gæta safnsins, og þó þeir að undanförru hafi gjört það fyrir lítið eða ekkert, þá er það ósanngjarnt að ætlast til, að þeir gjöri það, og einnig ósanngjarnt að búast við, að nokkur taki við því starfi af þeim án nokkurra launa. Ef að hins vegar allri umsjón væri svipt af safninu, þá er því auðsjáanlega búð tjón.

Eptir því, sem nú stendur á, að alþingi hefir enn sem komið er engin fjárforráð, og hins vegar er þegar lokið áætlun fyrir fjárhagsár það, er yfir stendur, þá virðist oss hvorttveggja, að hina mestu varúð verði að hafa við allar fjárbeiðslur, og einnig, að ekki

sè fært að leita þvílíks fyrir yfirstandandi fjárhagsár, heldur verði um þann tíma að búa að þeim litlu efnum, sem fyrir hendi eru. Ekki sjáum vér það heldur ráðlegt, að biðja um þennan styrk öðruvisi en, eins og beiðendurnir hafa farið fram á, af því fê, sem ætlað er til ófyrirsjáanlegra útgjalda Íslands. En þótt vér viljum leggja það til, að öll þessi varúð sè við höfð, þá er það eindregið álit vort, að ekki dugi annað, þegar litið er á gagn og sóma landsins, en að leita nokkurs fjárframlags til að efla forngripasafnið og við halda því, og virðist oss, að þangað til að því kemur, að þingið fái fjárveitingarvald (en það getur ekki orðið fyrri en 1873 eptir að áætlun er lokið), beri að láta sèr nægja með það, sem minnst verður komizt af með, og þess vegna viljum vér eigi fara fram á meira án 200 rd. fyrir hvort fjárhagsár 1872 til 1873 og 1873 til 1874.

Af þessum ástæðum viljum vér ráða hinu heiðraða þingi til, að senda hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá og biðja um:

að hans hátign allramildilegast vilji gefa leyfi til, að fyrir fjárhagsárin 1872 til 1873 og 1873 til 1874 megi af því fê, er ætlað er til ófyrirsjáanlegra útgjalda Íslands, verja um hvort árið fyrir sig 200 rd. til að efla forngripasafn landsins og við halda því.

Alþingi 25. júlím. 1871.

H. Kr. Friðriksson. Ólafur Pálsson, Eiríkur Kúld,
formaður og framsögum. skrifari.

NEFNDARÁLIT

um kgl. frumvarp til tilsk. um gjald af brennivíni, o. fl.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um konunglegt frumvarp, er lagt var fyrir þingið, til tilskipunar um gjald af brennivíni, og öðrum áfengum drykkjum.

Vér höfum rætt mál þetta á allmörgum nefndarfundum, og leyfum oss að kveða upp álit vort á tæðu frumvarpi á þessa leið:

Nefndin játar fúslega, að eins og það yrði sanngjarnt og réttur máti, til að auka tekjur Íslands, að leggja hæfilegan toll á brenni-

vín og áfenga drykki, á þann hátt, sem farið er fram í hinu konunglega frumvarpi, eins sè tollheimtumáti sá, sem þar er gjört ráð fyrir, sá hægasti, hagkvæmasti og sem minnst kostnaði bundinn sem unnt er, eptir því, sem hér á landi er ástatt, þar sem öll slík tollheimta hingað til er ókunn og óvanaleg. Það má líka telja þessum tolli til meðmælis, að hann eptir eðli sínu hlýtur að draga úr og hamla ofnautn áfengra drykkja, og ef sú raunin yrði á, að tollurinn minnkaði fyrir þá skuld að minna yrði keypt of slíkri óþarfa-vöru að því skapi, sem þær með tollinum yrðu dýrari, telur nefndin alls engan skaða, heldur verður hún að álita það hinn mesta hag fyrir landið.

Nefndin, sem eins og vita má, finnur til þess, hve nauðsynlegt það er, að tekjur landsins aukist sem mest, á þann hátt að gjaldið verði gjaldendum sem minnst tilfinnanlegt, verður eindregið að aðhyllast þá skoðun frumvarpsins, að æskilegt væri, að tollur þessi kæmist á, og rynnir í sjóð landsins, en aptur verður meiri hluti nefndarinnar, þegar litið er til þess, að alþingi enn ekki hefir fengið fullt fjárforræði, að ráða hinu heiðraða þingi til, að bera þá bæn fram fyrir Hans Hátign Konunginn, að löggilding frumvarpsins sè bundin við þann tíma, er alþingi hefir fengið fullt fjárforræði og fjárveitingarrétt.

Að öðru leyti hefir nefndin fundið ástæðu til að stinga upp á nokkrum breytingum við hinar einstöku greinir frumvarpsins, sem nú skal greina.

1. grein.

Við fyrri málsgrein þessarar greinar hefir nefndin ekkert fundið athugavert annað en orðin: «þess konar tréilátum», og þykir henni betur fara að í stað þess sè: «öðrum stórum ílátum», þar eð hún áleit, að ef verzlunarmenn færu að flytja vín eða brennivín t. a. m. í blikk- eða járnkössum, mundi ágreiningur geta af því risið. Þess utan leizt nefndinni nauðsynlegt, að sérstaklega væri lagður tollur á óblandaðan spiritus, og að hann væri settur 24 sk. á hvern pott, eins líka af aðfluttum bjór 2 sk. af potti hverjum, og væri bætt við málsgrein þessa:

«Af óblönduðum spiritus á hvers kyns ílátum sem er greiðist 24 sk. af hverjum potti, og af aðfluttum bjór 2 sk. af potti «hverjum».

Hvað því viðvíkur, að nefndin áleit svo nauðsynlegt að til taka spiritus, og að hafa svo háan toll af honum, þá var það af því,

að henni kom til hugar, að væri ekki hár tollur sérstaklega lagður á hann, gæti skeð, eða maður jafnvel gæti gengið að því vísu, að verzlunarmenn flyttu hann eingöngu, og blönduðu síðan sjálfir með vatni, þegar hingað kæmi, og hefðu þeir þannig alveg getað sloppið frá tolli af brennivíni, en landar okkar þar að auki fengið hartnær ódrekkandi brennivín, og þó ef til vill fullt eins dýrt eða dýrara. Af þjórf þess vegna, að talsvert er nú farið að flytjast af honnum, og mun þó verða enn meir hér eftir, því vonast má til, að verzlunarmenn flytji minna vín þegar tollur er á það lagður, og mun þá bjórin fyrst um sinn koma í þess stað.

Svo lízt nefndinni einnig að síðari málsgrein þessarar fyrstu greinar alveg falli burt, þar eð tollurinn megi álítast fullhár fyrst um sinn, þó þær þar umgetnu 4% falli burt, en sýnist sanngjarnara, að bæði sá mögulegi kostnaður, sem hljótask kynni af málaferlum út af grun um tollsvik, eins og líka laun tollheimtumanna, skyldi goldið af upphæð alls tollsins (sjá 10. grein).

Þar eð auðsjáanlega hefir gleymzt í sjálfu frumvarpinu að geta þess, hvort gjald þetta skuli reenna, þá linnst nefndinni þetta engan veginn mætti vanta, og þótti hæfilegast að geta þess strax í fyrstu grein; verður þá nýrri málsgrein bætt við fyrstu grein þannig:

«Gjald þetta rennur í landsjóð».

Í annari grein sýnist nefndinni að setningin: «þó að undanskildu því, sem þarf handa skipverjum sjálfum» sé óþörf, þar eð aldrei muni vani að setja útgjörð handa skipverjum á vöruskrár þær, er fylgja eiga hverjum farmi, en ef skipstjóri hefir eigi haft nægilegt af slíku heiman að, þá sýnist nefndinni ekkert geta verið í móti, að hann, eins og aðrir hér á landi, gjaldi toll af því, þurfi hann að kaupa það hér; enda munu skipstjórar, eða útgjörðarmenn skipa, þegar þeir fara að kynnast tolli þessum, ekki gleyma að taka nægilegt handa sér og farmönnum sínum heiman að.

Þá kemur hið sama fyrir í annari málsgrein sömu greinar, «og svo um það hve mikið af því etc.», og ræður nefndin einnig til, að það falli burt af áðurgreindum ástæðum.

3. grein.

Í þessari grein sýnist nefndinni nauðsynlegt að bæta inn í eftir orðin: «eigandi farmsins», «sè hann viðstaddur, að öðrum kosti umboðsmaður hans»; því það kemur sjaldan fyrir hér á landi, að eigendur skipsfarmanna sæu hér á staðnum, hvar flestir

stærri verzlunarmenn eru búsettir ytra, — heldur verzlunarstjórar þeirra.

4., 5. og 6. grein.

Við þessar greinir fann nefndin ekkert athugavert.

7. grein.

Við þessa grein fann nefndin heldur ekkert athugevert, nema ef betur þætti fara, að breyta síðustu orðunum: «sem upp á eru komnar» í: «sem á eru fallnar».

8. grein.

Við fyrri málsgrein þessarar greinar hefir nefndin ekkert athugavert, en henni hefir hugkvæmt, að hin síðari málsgrein alveg megi burt falla, þar eð bæði geti orðið við það fyrirkomulag of mikill dráttur á gjaldinu, og eins sýndist það nóg, að amtmaður ákveði sektirnar, eins og stendur í fyrri málsgrein.

9. grein.

Í þeirrar greinar seinni málsgrein er nefndin alveg á máli stiptamtmanns, sem sjá má af ástæðunum fyrir frumvarpi þessu, nefnilega, að sektirnar eptir 6. grein renni í fátækra sjóð, en ekki í lands sjóð.

10. grein.

Þar eð nefndin hefir áður gjört þá breytingu á 1. grein, að 4 % innheimtugjaldið falli burt, á þann hátt sem þar er ráð fyrir gjört, þá verður í þessarar greinar fyrri málsgrein einungis að tala um tollheimtuna, og hefir nefndin því álitid að grein þessi skyldi byrja þannig: »Fyrir heimtun á tollgjöldum þeim, sem mælt er fyrir o. s. frv»; málsgrein þessi að öðru leyti óbreytt. Svo þykir nefndinni einnig betur hlýða, að í stað: »hlutaðeigandi stjórnarráð», í enda sömu málsgreinar, komi «landstjórnin», og að hún ákveði nákvæmar reglur þær, sem hér um ræðir.

Af ástæðum þeim, sem nefndin hefir gefið við síðari málsgrein fyrstu greinar, álitur nefndin, að síðari málsgrein tíundu greinar eigi þannig að orðast:

»Af upphæð alls gjaldsins fær innheimtumaður 4 %, og af «gjaldinu greiðist einnig kostnaður við umsjón hins opinbera «(sbr. 3. gr)».

11. grein.

Þar eð meiri hluta nefndarinnar sýndist haganlegra, að lög-gilding tilskipunar þessarar, sem hér ræðir um, sæ bundin við

þann tíma, sem alþingi hefir fengið löggjafarvald og fjárforræði, þá ræður meiri hiutinn til, að ellefta grein orðist þannig :

«Tilskipun þessi öðlast gildi, jafnskjótt og alþingi hefir fengið «löggjafarvald og fjárforræði».

Samkvæmt áðurgreindum ástæðum leyfir nefndin sér að ráða hinu heiðraða alþingi til, að fallast á frumvarpið, með þessum breytingum :

Við fyrstu grein :

Að fyrir orðin : «þess konar trèilát» komi : «öðrum stórum ílátum»; að við greinina sé bætt : »Af óblönduðum spiritus, á «hvers konar ílátum sem er, greiðist 24 sk. af potti hverjum, og «af aðfluttum bjór 2 sk. af hverjum potti». Að síðari málsgreinin falli burtu, en í stað hennar komi : «Gjald þetta rennur í landsjóð».

Við aðra grein :

Að setningin : «þó að undanskildu því sem þarf handa skip-
«verjum sjálfum» falli burt; eins líka endir annarar málsgreinar frá orðunum : «og svo um það, hve mikið af því» o. s. frv.

Við þriðju grein :

Að bætt sé iðn í eptir orðin : «eigandi farmsins», «sè hann «viðstaddur, að öðrum kosti umboðsmaður hans».

Við sjöundu grein:

Að breytt væri síðustu orðum hennar : «sem upp á eru komnar» í : «sem á eru fallnar».

Við áttundu grein:

Að síðari málsgrein hennar falli alveg burtu.

Við níundu grein:

Að í síðari málsgrein sé : «landsjóð» breytt í : «fátækra sjóð».

Við tíundu grein :

Að grein þessi byrji þannig : «Fyrir heimtun á tollgjöldum «þeim sem mælt er fyrir o. s. frv», að í stað : «hlutaðeigandi «stjórnarráð», komi «landstjórn», að síðari málsgreinin sé þannig orðuð : «af upphæð alls gjaldsins fær innheimtumaður 4 %, og af «gjaldinu greiðist einnig kostnaður við umsjón hins opinbera; shr. «þriðju grein».

Við elleftu grein:

Meiri hlutinn álitur, að grein þessi orðist þannig : «Tilskip-

un þessi öðlast gildi jafnskjótt og alþingi hefir fengið löggjafarvald og fjárforræði».

Alþingi 18. júlím. 1871.

Egill Egilson, Eiríkur Kúld. Hallgrímur Jónsson. Jón Sigurðsson.
(skrifari).

Ágreiningsatkvæði.

Eg er mínum heiðruðu meðnefndarmönnum að öllu leyti samþykkur, nema í því, hvenær frumvarp þetta skuli öðlast lagagildi, því þar sem þeir vilja binda löggildingartímann við það, hvenær alþingi fær löggjafarvald og fjárforræði, þá vil eg í þessu efni fylgja 11. grein frumvarpsins. Af ástæðum frumvarpsins er það sem sè auðsèð, að stjórnin ætlast til, að gjald þetta renni í landssjóð og því sè varið í landsins þarfir, og nefndin stingur upp á, að þar að lútandi grein sè tekin inn í sjálft frumvarpið, og því er óyggjandi vissa fyrir því, að fè þessu verður varið í landsins þarfir, hvort sem frumvarpið verður löggilt samhliða stjórnarskránni eða áður, og þar eð það er viðurkennt af allri nefndinni, að það sè alveg nauðsynlegt, að þessi tollur komist sem fyrst á, getur mér ekki þótt það rétt eða sjálfu sèr og þessari viðurkenningu samkvæmt, að binda innleiðslu hans við þann tíma, sem enn hlýtur að álitast óákveðinn, meðan ekki er full vissa fyrir því, að stjórnin geti fallizt á tillögur alþingis um stjórnarskrá Íslands. Þess vegna vil eg í þessu tilliti ráða hinu heiðraða þingi til að leggja alla áherzlu á samband gjaldsins við landssjóðinn, en ekki á löggildingartímann, nema að því leyti, sem hann stendur í sambandi við þá bráðu nauðsyn landsins, að fá meira fè til að bæta úr svo margvíslegum þörfum sínum. Af þessum ástæðum held eg mér við 11. gr. frumvarpsins óbreytta, og áskil mér rétt til, ef hún fellur, að koma ástæðum mínum fyrir þessari skoðun minni inn í álitsskjal það, sem þingið ritar konungi um málið.

Pétur Pétursson, formaður.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um póstmál.

Frumvarpsins 1. grein.

1. Páll Pálsson: að fyrsti kafli greinarinnar verði þannig orðað-

- ur: «Landshöfðinginn á Íslandi hefir á hendi stjórn allra íslenzkra póstmála innanlands». (Féll úr atkvæðagreiðslunni sem orðabreyting, eins og allar orðabreytingar á þessari atkvæðaskrá).
2. *Nefndin*: að í staðinn fyrir «800 rd.» (í frumv. 1. gr.) verði sett: «600 rd.», (samb. með 13 atkv. gegn 9), og í staðinn fyrir «1000 rd.», verði sett: «800 rd.» (Samb. með 11 atkv. gegn 6, en sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, og var því við haft nafnakall og sögðu:

«já»

«nei»

Halldór Kr. Friðriksson.

Eiríkur Kúld.

Davíð Guðmundsson.

Bergur Thorberg.

Erlendur Gottskálksson.

Helgi Hálfðánarson.

Grimur Thomsen.

Jón Hjaltalín.

Guðmundur Einarsson.

Jón Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Jón Sigurðsson.

Pétur Pétursson.

Páll Pálsson.

Torfi Einarsson.

Sigurður Gunnarsson.

Þórður Jónasson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Benedikt Sveinsson, Egill Egilson, Hallgrímur Jónsson og Jón Kristjánsson greiddu eigi atkvæði. Var þetta atriði tölulíðsins þannig samþykkt með 12 atkv. gegn 9.

3. *Jón Hjaltalín*: að í staðinn fyrir: «100 rd. á ári til skrifstofukostnaðar» verði sett: «300 rd. á ári» o. s. frv. (Fellt með 14 atkv. gegn 7).
4. *Páll Pálsson*: að síðasti kafli greinarinnar orðist þannig: «Til kostnaðar fyrir póstaðgreiðslustörf og bréfahirðingu skal verja því fê, sem til þess er ætlað í hinni árlegu fjárhagsáætlun, hvort sem þessi störf eru sameinuð einhverri annari sýslun, ellegar ekki». (Orðabreyting).
5. 1. gr. frumvarpsins (breytt. Samb. með 18 atkv.).
6. *Páll Pálsson*: Fyrir orðin: «póstaðgreiðslustaðir og pósthús», komi í öllu frumvarpinu: «póststöð» og «póststöðvar». Var atkvæðagreiðslan óglögg, og var því við haft nafnakall, og sögðu:

«já»

«nei».

Guðmundur Einarsson.

Eiríkur Kúld.

Helgi Hálfðánarson.

Halldór Kr. Friðriksson.

«já».

Hjálmur Pétursson.
Jón Kristjánsson.
Páll Pálsson.
Stefán Jónsson.
Þórarinn Böðvarsson.

«nei».

Bergur Torberg.
Davið Guðmundsson.
Egill Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Grimur Thomsen.
Hallgrímur Jónsson.
Jón Hjaltalín.
Jón Sigurðsson.
Ólafur Pálsson.
Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.
Torfi Einarsson.
Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson, Jón Pétursson og Stefán Eiríksson greidda eigi atkvæði, og var þannig tölul. fallinn með 15 atkv. gegn 7.

7. *Sigurður Gunnarsson*: að á eptir 1. grein frumvarpsins komi ný grein, þ. e. nú seinni liður 11. greinar, þannig orðaður:
«Póststjórnin skal láta búa til frímerki og þjónustufrímerki, til að hafa á sendingar með póstum, og skulu þau fást til kaups á pósthöfnunni í Reykjavík, og á öllum póstaðgreiðslustöðum og bréfabirðingarstöðum á landinu, og borgi kaupandi fyrir hvert hundrað af frímerkjum, sem keypt eru í einu, 4 af hundraði minna en þau hljóða upp á». (Fellt með 14 atkvæðum gegn 2.).

Verði þessi grein samþykkt hér, breytist greinatalan á eptir.
Frumvarpsins 2. grein.

8. *Páll Pálsson*: Í grein þessari verði gjörðar þær breytingar:
1. «Til sendinga með póstum á Íslandi verður viðtaka veitt lausum bréfum, peningum og böggjum»:

við a, «Laus bréf teljast» o. s. frv.

— b, «Peningabréf teljast hvað eina í bréfsformi» o. s. frv.

— c, «Böggjar teljast allir þeir munir» o. s. frv. (Orðabreyting).

9. *Sigurður Gunnarsson, Páll Pálsson og Davíð Guðmundsson*: að fyrir orðin: «þau skal álíta» o. s. frv. komi: «það skal álíta ábyrgðarbréf, er» o. s. frv. (Orðabreyting).

10. *Sigurður Gunnarsson og Páll Pálsson*: Í stað þess að greinin (a 2) byrjar á: «Öll þau bréf», o. s. frv., byrji hún á niður-

laginu þannig: «Ábyrgðarbréf skulu öll þau bréf vera» o. s. frv. Fyrir: «utan sá» (stafl. b) o. s. frv. komi: «nema því að eins, að sá, er sendir, beiðist, að talið sè um leið» o. s. frv. (Orðabreyting).

11. *Sömu*: Í stafl. b á undan orðinu «pappírar» verði bætt inn í: «fémætir». (Samþ. með 16 atkv.).
12. *Sigurður Gunnarsson*: Í stafl. c fyrir «fyrir því» komi «fyrir það»; fyrir «teknar með» komi: «teknar til flutnings». (Orðabreyting).
13. *Davíð Guðmundsson*: að aptan við 2. gr. bætist: «þó sè hér frá undan skildir peningaböggjar með 50 rd., eða ef minna er». Var atkvæðagreiðslan óglögg, og því við haft nafnakall, og sögðu:

«já»	«nei».
Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.	Grimur Thomsen.
Davíð Guðmundsson.	Guðmundur Einarsson.
Erlendur Gottskálksson.	Hallgrímur Jónsson.
Helgi Hálfðánarson.	Jón Hjaltalín.
Hjálmur Pétursson.	Ólafur Pálsson.
Jón Pétursson.	Páll Pálsson.
Jón Sigurðsson.	Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.	Stefán Eiríksson.
	Stefán Jónsson.
	Torfi Einarsson.
	Þórarinn Böðvarsson.
	Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson, Egill Egilson og Jón Kristjánsson greiddu eigi atkvæði, og var tölul. felldur með 13 atkv. gegn 9.

14. 2. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.)

Frumvarpsins 3. grein.

15. Orðið «takið» á að vera «tekið»; — «eða reglur» á að vera: «eða hverjar reglur».
16. 3. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 4. grein.

17. *Sigurður Gunnarsson* og *Páll Pálsson*: að í stað orðanna í upphafi greinarinnar: «Frá því er senda má» o. s. frv. komi:

«Ekki má senda með póstum þá muni, sem» o. s. frv. (Orðabreyting).

18. Orðin «eða bera með sér» eiga að vera: «eða sem bera með sér».

19. *Davíð Guðmundsson*: að eptir orðinu «eða» verði bætt inn í «auðsjáanlega». Fellt með 11 atkv. gegn 7, en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, og var því við haft nafnakall, og sögðu:

«já»

«nei».

Davíð Guðmundsson.

Eiríkur Kúld.

Erlendur Gottskálksson.

Halldór Kr. Friðriksson.

Guðmundur Einarsson.

Bergur Thorberg.

Helgi Hálfðánarson.

Egill Egilson.

Hjálmur Pétursson.

Grímur Thomsen.

Jón Kristjánsson.

Hallgrímur Jónsson.

Stefán Eiríksson.

Jón Hjaltalín.

Stefán Jónsson.

Jón Pétursson.

Jón Sigurðsson.

Ólafur Pálsson.

Páll Pálsson.

Pétur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Torfi Einarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson gaf ekki atkvæði. Var töluliðurinn þannig fallinn með 16 atkv. gegn 8.

20. *Páll Pálsson*: að í stað orðanna: «bera með sér eitthvað það», komi: «eða sem bera með sér að ytra álit nokkuð það». (Orðabreyting).

21. *Sigurður Gunnarsson*: að í stað orðanna: «enn fremur þeir hlutir» komi: «eigi heldur þá hluti», og að fyrir framan «eldfimir» verði sett «eru». (Orðabreyting).

22. *Páll Pálsson*: að í stað orðsins «hlutir» verði sett «munir». (Orðabreyting).

23. 4. grein frumvarpsins (með breytingum eða óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 5. grein.

24a. Fyrir «reglulegu» á að standa «reglulega».

- 24b. *Nefndin*: að í staðinn fyrir «fyrirbeina» komi «fararbeina». (Orðabreyting).
25. 5. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.).
Frumvarpsins 6. grein.
26. *Nefndin*: að í stað orðanna í fyrsta kafla: «er nefndir eru í annari grein stafl. a» verði sett: »sem senda má með póstum á Íslandi, og nefndir eru í annari grein». (Samþ. með 21 atkv.).
27. *Páll Pálsson*: að í stað orðsins «ætla», verði sett: «á að fara». (Orðabreyting).
28. *Davíð Guðmundsson, Páll Pálsson og Sigurður Gunnarsson*: að annar kafli greinarinnar verði þannig orðaður í upphafi: «Nú ber svo við, að pósthúsin skorar í þessu skyni á skipstjóra, eða birtir áskorun sína með almennri auglýsingu fyrir öll skip, er» o. s. frv. (Orðabreyting).
29. *Páll Pálsson*: í staðinn fyrir «tvær sendingaskrár . . . skipstjórans» komi: «tvær samhljóða skrár yfir það, sem sent er, og fær pósthúsið umráð yfir aðra þeirra aftur, og skal á hana rita kvittun», o. s. frv. (Fellt með 12 atkv. gegn 7).
30. *Nefndin*: í stað orðsins «hann» seinast í öðrum kafla komi «skipstjóri». (Orðabreyting).
31. *Páll Pálsson*: að 3. kafli greinarinnar verði þannig orðaður: «Á leiðinni er skipstjóri skyldur til að geyma pósthúsin á þeim stað í skipinu, þar sem óhultast er og bezt fer um þær, og láta sér ávallt, þegar eitthvað kemur fyrir, vera einkar-annt um þær». (Orðabreyting).
32. *Páll Pálsson og Sigurður Gunnarsson* um 4. kafla greinarinnar: að í stað orðsins «láta» komi: «skal hann láta»; — fyrir «kann að hitta» komi: «getur náð til»; — fyrir «eptir kringumstæðum» komi «eptir því sem á stendur»; — fyrir «þeim» komi «sendingunum». (Orðabreytingar).
33. *Nefndin*: að í stað orðsins «pósthúsinu» í 5. kafla greinarinnar verði sett: «póstafgreiðslustaðnum». (Orðabreyting).
34. *Nefndin*: að sjötti kafli greinarinnar: «Það sem hér er sagt . . . gjörð siðar» falli burt. En framsögumaður óskaði að sérstaklega væri leitað atkvæða um, hvort miðkaflinn: «Pósthúsin má og festa — — — koma við á», mætti eigi halda sér, og var því sjötta kafli greinarinnar skipt í þrennt:

- a*, það, sem hér er sagt — — — 2. grein, *b* og *c*,
b, póststjórnin má og festa upp — — — koma við.
c, útgjörðarmaður eða skipstjóri — — — verður gjörð áður». Og var þá fyrst leitað atkvæða um, hvort *a* og *c* ætti að falla burt, og var það samþykkt með 22 atkvæðum; og því næst var borið undir atkvæði, hvort miðkaflinn (*b*) skyldi standa, og var það samþykkt með 21 atkv.).
35. Orðin «er til flutninga eru höfð» í sama kafla frumvarpsins eiga að vera: «er til stöðugra milliflutninga eru höfð». (Prentvilla í stjórnarfrumvarpinu).
36. *Páll Pálsson, Davíð Guðmundsson og Sigurður Gunnarsson*: Upphaf seinasta kafla greinarinnar verði þannig orðað: «Fyrir flutning sendinga þeirra, er hér ræðir um, skal póststjórnin borga, nema öðruvísi sé um samið, fyrir allt það, sem flytja á í einni ferð, eptir því sem það vegur með umbúðum» o. s. frv. (Orðabreyting).
37. Síðast í sama kafla á að bæta «að» inn í á eptir orðinu «ná».
38. 6. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 23 atkvæðum).

Frumvarpsins 7. grein.

39. *Davíð Guðmundsson og Páll Pálsson*: að í staðinn fyrir «leið sinni» komi «ferð sinni». (Orðabreyting).
40. *Páll Pálsson*: að í stað orðanna: «skal hver sá, er nærri býr, eptir áskorun» komi: «skulu allir þeir, er í grennd búa, veita þeim», o. s. frv. (Orðabreyting).
41. *Hjálmur Pétursson og Davíð Guðmundsson*: að í stað orðanna: «eptir áskorun» verði sett: «þegar póstarnir óska þess». (Fellt með 16 atkv. geng 3).
42. *Páll Pálsson*: að eptir orðin: «sem með þarf», komi: «þegar þess er farið á leit». (Orðabreyting).
43. *Hjálmur Pétursson og Davíð Guðmundsson*: að eptir orðin: «sem með þarf», verði sett: «og sem hann getur úti látið (Fellt með 13 atkv. gegn 9), og voru þá orðin: «sér að skaðlausu», sjálfallin.
44. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting samþykkt af nefndinni) að í staðinn fyrir: «mót sanngjarnri borgun», verði sett: «fyrir sanngjarna borgun». (Orðabreyting).
45. *Hjálmur Pétursson og Davíð Guðmundsson*: að eptir orðin:

- »sanng. borgun«, verði sett: «út í hönd». (Fellt með 16 atkv. gegn 2).
46. Meiri hluti nefndarinnar: að síðari kafla greinarinnar: «Sú borgun lögreglustjóra» falli burt (Minni hlutinn — *Bergur Thorberg og Pétur Pétursson* —: «að greinin haldist óbreytt»). (Fellt með 14 atkv. gegn 9).
47. *Sigurður Gunnarsson*: til vara, ef seinni liður greinarinnar fellur, þá komi: «Nú greinir hlutaðeigendur á um upphæð borgunar, þá skulu tveir óvilhallir menn meta hana». (Fallið við 47. tölul.).
48. 7. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samp. með 20 atkv.).
Frumvarpsins 8. grein.
49. »getið um«, á að vera: »getið er um«.
50. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreytingar): í stað a, 2 fyrir «um mælir» komi «um er mælt». — fyrir «sè frímerki» komi: «ef frímerki eru ekki höfð á þessum sendingum», og í a, 3 fyrir «mælir um» komi: «mælt er um». (Orðabreytingar).
51. *Sigurður Gunnarsson, Davíð Guðmundsson og Páll Pálsson* (orðabreyting): að fyrir «almenn bréf»: komi: «venjuleg bréf», og síðar í greininni fyrir «almennt bréf», komi: «venjulegt bréf». (Orðabreyting).
52. *Nefndin*: í stað orðanna «á pósthúsinu» í kaflanum b verði sett: «á póstaðgreiðslustað». (Orðabreyting).
53. *Sama*: að sá kafla greinarinnar, sem byrjar með orðunum: «3 sk. skal greiða sendingarinnar» verði þannig orðaður: «Fyrir að láta í të lakk til að innsigla sendingu, fyrir að setja á sendingu merki, sem þörf er á, fyrir að láta í të umbúðir utan um peningabréf, fyrir að skrifa utan á sendingu, fyrir að láta í të, eða búa til tilvísunarbréf, skulu greiddir 3 sk. fyrir hvað eina af því, er nú var talið, en þó má sú borgun samtals eigi fara fram yfir burðareyri sendingarinnar». (Orðabreyting).
54. Orðin: «komið þeim lengri veg» eiga að vera: «komið lengri veg».
55. *Nefndin*: að í staðinn fyrir orðin í seinustu málsgrein: «fyrir tölu á peningum», verði sett: «fyrir að telja peninga». (Orðabreyting).
56. 8. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samp. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 9. grein.

57. *Nefndin*: að í staðinn fyrir «pósthúsum» í upphafi greinarinnar verði sett: «póstafgreiðslustöðum». (Orðabreyting)
58. *Davíð Guðmundsson*: að eptir orðinu «tímarit» bætist inn í: «og tíðindi um almennings-mál á Íslandi». (Fell frá atkvæðagreiðslu).
59. Orðin: «þar við að hafa» eiga að vera: «þarf við að hafa». — orðið «póststjórinn» í annari málsgrein á að vera «póststjórnin».
60. 9. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 10. grein.

61. *Páll Pálsson*: (breytingaratkvæði við tölulið 7 í niðurlagsatriðum nefndarinnar): að sá kafli í 10. gr., sem byrjar með orðunum: «Sendingar til stjórnarvalda» o. s. frv., verði þannig orðaður:
«Sendingar til stjórnarvalda og sveitarstjórna. Þó skulu undan skildar þær sendingar, sem aðrir menn en stjórnarvöld og sveitarstjórnir senda, ef þær hafa ekkert annað inni að halda en fyrirskipaðar skýrslur, eða álitsskjöl, er krafist hefir verið; en þá verður einnig sá, sem sendir þær, með eiginbandarundirskript sinni, að votta utan á bréfinu að svo sè». (Orðabreyting).
62. *Nefndin*: að hinn nefndi kafli greinarinnar verði þannig orðaður:
«Sendingar til stjórnarvalda og sveitastjórna, að þeim sendingum undanskildum, sem sendar eru af öðrum en stjórnarvöldum og sveitastjórnnum, þegar þær einungis hafa inni að halda fyrirskipaðar skýrslur eður álitsskjöl, er krafist hefir verið, og sá, er sendir, vottar það utan á bréfinu með eiginbandarundirskript, að innihald sendingarinnar sè það, er nú «var sagt». (Orðabreyting).
63. *Sigurður Gunnarsson* (samþykkt af nefndinni): að í stað orðanna: «þó má póststjórnin . . . skemmri tíma», komi: «þó má póststjórnin miða borgunina við skemmri tíma, þegar svo er ástätt, að henni þykir ástæða til þess». (Orðabreyting).
- 64a. *Sami* (orðabreytingar): í stað orðanna «þegar er að eins» o. s. frv. komi: «þegar burðareyrir er að eins greiddur», o. s. frv. —

Fyrir «eins og ef ekkert» komi: «eins og ekkert». (Orðabreytingar).

64b. 10. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 11. grein.

65. Orðið «póstafreiðslustöðum» á að vera «póstafreiðslustöðum».

66. *Sigurður Gunnarsson*: að seinni hluti greinarinnar: «frímerki lætur pósth.» . . . o. s. frv. til enda falli burt (sbr. tölul. 7. að framan). (Fallið við atkvæðagreiðsluna við 7. tölulið).

67. 11. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 12. grein.

68. *Nefndin*: að fyrri kafla greinarinnar verði þannig orðaður: «Af tekið er að flytja nokkuð kauplaust. Sá kostnaður, sem af þessu leiðir fyrir embættismenn, að því, er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skal þeim endurgoldinn á þann hátt, sem «nákvæmar verður ákveðið með konungsúrskurði». (Samþ. með 21 atkv.).

69. *Sigurður Gunnarsson*: að í staðinn fyrir orðin: «Til þeirra póstsendinga» o. s. frv. komi: «Á þær póstsendingar». (Orðabreyting).

70. 12. grein frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 13. grein.

71. *Nefndin*: í stað «póstembættismanna» í 1. og 2. kafla greinarinnar komi: «póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna». (Orðabreyting).

72. *Davíð Guðmundsson, Páll Pálsson og Sigurður Gunnarsson*: í stað orðanna í 2. kafla greinarinnar: «kemst í glutur», verði sett: «skipt er um það til verra»; síðar í greininni fyrir: «glundrast» verði sett: «farið í ólag». (Orðabreyting).

73. *Nefndin*: í stað orðanna «látnir eru inn» komi: «eru afhentir». (Orðabreyting).

74. *Sama*: í stað orðanna: «söknuð hlutarins» verði sett: «óhagræði». (Orðabreyting).

75. *Sama*: í stað orðsins «fjærri» verði sett: «óbeinlínis». (Orðabreyting).

76. *Sama*: í stað «6 mánaða» í seinasta kafla greinarinnar verði sett: «12 mánaða». (Samþ. með 23 atkv.).

77. *Davíð Guðmundsson, Páll Pálsson og Sigurður Gunnarsson*:

- að í stað orðanna «látinn á póstin» verði sett : «var afhentur á póststöðvum». (Orðabreyting).
78. 13. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.).
Frumvarpsins 14. grein.
79. *Sigurður Gunnarsson*: að í stað orðsins «hegningum» og «hegning» í greininni komi «sektum» og «sekt». (Orðabreyting).
80. *Sami*: að í stað *a* fyrir «póstflutningsmanni» komi : «pósti». og fyrir «öðrum póstþjóni hluti» komi : «póstþjóni þá hluti». (Orðabreyting).
81. *Nefndin*: í stað orðsins «utanpósts» komi : «utantösku». (Orðabreyting).
82. *Sigurður Gunnarsson*: fyrir orðin : «í þeim tilfellum» (staðlið e) komi : «til þess sem»; — í stað «frammannefndar» komi : «þessar»; — orðin «í stöku tilfellum» falli úr; — í stað orðanna : «er með sögusögn sinni» o. s. frv. komi : «sem kemur því upp, er þessar sektir liggja við». (Orðabreytingar).
83. 14. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).
Frumvarpsins 15. grein.
84. *Sigurður Gunnarsson*: á eftir orðin «póstsjóði í hag» skal bæta inn í : «Póststjórnin skal láta auglýsa söluna í dagblaði, svo fljótt sem verður». Var atkvæðagreiðslan óglögg, og var því við haft nafnakall og sögðu :

«já».

«nei».

Davíð Guðmundsson.
Jón Pétursson.
Jón Sigurðsson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórarinn Böðvarsson.

Eiríkur Kúld.
Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.
Egill Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Hallgrímur Jónsson.
Helgi Hálfðánarson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Hjaltalín.
Jón Kristjánsson.
Ólafur Pálsson.
Páll Pálsson.
Stefán Eiríksson.
Þórður Jónasson.

- Benidikt Sveinsson og Pétur Pétursson greiddu eigi atkvæði, og var tölul. þannig felldur með 16 atkv. gegn 7.
85. *Nefndin*: í stað «þriggja mánaða» komi «sex mánaða». (Samþ. með 23 atkv.).
86. 15. grein frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 23 atkv.).
Frumvarpsins 16. grein.
87. *Sigurður Gunnarsson*: að í stað orðanna í fyrra kafla greinarinnar: «í sérhverju tilfelli» komi «hvenær sem»; — og fyrir orðin: «póstsins, er póststjórninni» komi: «póststjórnarinnar, er henni heimilt». (Orðabreyting).
88. *Páll Pálsson*: að síðari kafla greinarinnar verði þannig orðaður: «Ef vafi er á því, hvers eðlis og innihalds hluturinn sè, svo vegna þess verður að leggja úrskurð á, hvort löglegt sè að senda hann með pósti, þá má póststjórnin, ef hluturinn er í hennar vörzlum, heimta, að sendingin verði opnuð og rannsökuð, annaðhvort af þeim, sem við henni tekur, ell-egar, ef svo ber undir, af þeim, sem sendi hana, og skal það þá gjört í viðurvist póstembættismanns. Ef þessari kröfu verður ekki fullnægt, á póststjórnin ráð á sendingunni, eins og áður er getið». (Fellt með 12 atkv. gegn 3).
89. *Nefndin*: að síðari kafla greinarinnar verði þannig orðaður:
«Ef skera á úr því, hvort löglegt sè að senda einhvern «hlut með póstinum, og úrskurður þessi er kominn undir því, «hvers eðlis og innihalds hluturinn er, og hann er í vörzlum «póstembættismanna, má póststjórnin heimta, að sendingin «verði í viðurvist póstembættismanns opnuð og rannsökuð, «annaðhvort af þeim, er tekur við henni, eða eptir atvikum, «af þeim, er sendir hana. Verði þessu eigi hlýtt, má póst-«stjórnin ráða yfir hlutnum, eins og áður var getið». (Orðabreyting).
90. *Sigurður Gunnarsson*: að í stað orðanna í síðari kafla greinarinnar í frumvarpinu: «í vörzlum póstsins, má póststjórnin» verði sett: «í vörzlum póststjórnarinnar, má hún». (Orðabreyting).
91. 16. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).
Frumvarpsins 17. grein.
92. *Nefndin*: að greinin verði þannig orðuð:
«Landshöfðingi skipar fyrir um tilhögun á póstgöngunum,

- «og setur allar þær reglugjörðir, sem útheimtað til þess, að «koma þessari tilskipun í gildi». (Samþ. með 19 atkv.).
93. 17. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin við það).
94. 18. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.).
95. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samþ. án atkv.).
96. Frumvarpið í heild sinni með áorðnum breytingum (hvort þingið vill biðja um það verði þannig lögleitt). (Frestað þangað til álitsskjalið verður lesið upp).
97. *Eiríkur Kúld* (uppástunga): að tekið sé fram í álitsskjalinu, að nauðsynlegt væri, að samið yrði við England sérstaklega og máské fleiri lönd um póstsendingar frá Íslandi og bréfagjald. (Samþ. með 20 atkv.).
98. *Páll Pálsson*: viðauka-atkvæði við uppástungu nefndarinnar: Að alþingi feli forseta sínum að skora á stiptamtanninn yfir Íslandi, að hann til bráðabirgða hlutist til um, að suðurlands-pósturinn gangi frá Kirkjubæ á Síðu til Eskifjarðar, að minnsta kosti fjórum sinnum á ári. (Samþ. með 14 atkv. gegn 2).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: um styrk til forngripasafnsins í Reykjavík.

1. *Grímur Thomsen* og *Pórarinn Böðvarsson*: að í stað orðanna: «af því fè . . . útgjalda Íslands» í uppástungu nefndarinnar (nr. 2) verði sett: «úr ríkissjóði eða landssjóði». En eftir beiðni þingmanns Rangvellinga og með samþykki þingmannna voru þau orð: «ríkissjóði eða» felld úr. Var það samþ. með 12 atkv. gegn 9, en þar eð sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, var við haft nafnakall, og sögðu:

«já».

«nei».

Benidikt Sveinsson.

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Davíð Guðmundsson.

Egill Egilson.

Erlendur Gottskálksson.

Guðmundur Einarsson.

Grímur Thomsen.

Hallgrímur Jónsson.

Helgi Hálfðánarson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Hjaltalín.

Jón Kristjánsson.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

«já».

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Pétur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

«nei».

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Þórður Jónasson.

Og var þannig tölul. samþ. með 13 atkv. gegn 12.

2. *Nefndin*: Að alþingi sendi konungi allraþegnsamlegasta bænarskrá og biðji um:

«að Hans Hátign allramildilegast vilji gefa leyfi til, að fyrir fjárhagsárin 1872 til 1873 og 1873 til 1874 megi af því fè, er ætlað er til ófyrirsjáanlegra útgjalda Íslands, verja um hvort árið fyrir sig 200 rd. til að efla forn-gripasafn landsins og við halda því» (Með breytingu. Samþ. með 19 atkv.).

NEFNDARÁLIT

í málinu: um kgl. frumvarp til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss undirskrifaða í nefnd til að íhuga og segja álit vort um konunglegt frumvarp, er fyrir þingið hefir verið lagt, til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir.

Eptir að vèr höfum vandlega íhugað málefni þetta og rætt það með oss á fundum, leyfum vèr oss að skýra hinu heiðraða þingi frá álitinu voru um það á þessa leið:

Þegar mál þetta var rætt í nefndinni, kom að vísu fram sú skoðun hjá sumum nefndarmönnum, að grundvöllur sá, sem aðal-ákvörðunin um gjaldið í frumvarpinu, eins og í tilsk. 10. ágúst 1868, er byggð á, nefnilega aflaupphæðin, ekki væri hinn heppi-legasti, og að betur ætti við, að gjaldið beinlínis væri lagt á skipin eptir stærð þeirra, eins og til var ætlazt í frumvarpi stjórnarinnar, því er lagt var fyrir alþingi 1867. En þar sem nú alþingi í tvö skipti hefir fallizt á hinn fyrnefnda grundvöll, bæði 1867 og 1869, og stjórnin í hvorttveggja skipti aðhyllzt tillögur þingsins, sem á þessum grundvelli voru byggðar, voru allir nefnarmenn á því, að ekki bæri að víkja frá þessum grundvelli, sem álíta má að þingið

og stjórnin hafi komið sér saman um að byggja spítalagjaldið á, og sem nú má álítast að vera farinn að ryðja sér til rúms í réttar-meðvitund þjóðarinnar við tveggja ára framkvæmd tilskipunarinnar frá 10. ágúst 1868. Það dylst eigi heldur fyrir nefndinni, að sá mælikvarði fyrir spítalagjaldinu, er frumvarp stjórnarinnar frá 1867 er byggt á, mundi hafa í för með sér ýmsa annmarka, og einkum leiða til þess, að gjaldið opt og einatt ekki stæði í réttu hlutfalli við gjaldstofninn, sem þó í raun og veru er sjávarafinn, sem gjaldið má álítast að vera lagt á, beinlínis eða óbeinlínis, eptir því, hvort það er reiknað af skipunum eptir stærð þeirra, eða af aflaupphæðinni. Þar sem nú frumvarpið leitast við í fyrsta lagi að gjöra gjaldið sanngjarnara með því að takmarka það við verkaðan fisk, og í öðru lagi að gjöra innheimtuna léttari, með því að setja ýmsar ákvarðanir henni viðvíkjandi, sem eigi finnast í tilskipuninni frá 10. ágúst 1868, þá virðist nefndinni, að á þennan hátt verði að minnsta kosti að nokkru leyti ráðin bót á þeim vandkvæðum, sem gjört hafa nefnd lög óvinsæl, og framkvæmd þeirra svo miklum erfiðleikum bundna. Nefndin hefir álitid, að hún ætti að halda sér við þessa stefnu frumvarpsins, og orðið ásátt um ýmsar breytingar á því, sem henni virðast miða að því að ná augnamiði því, er frumvarpið stefnir að, í fyllra mæli.

Eptir að hafa tekið fram þessar almennu athugasemdir, skal nefndin snúa máli sínu að hinum einstöku greinum frumvarpsins.

Um 1. grein.

Þar eð það eptir áliti nefndarinnar er meiningin í þessari grein, að öll skip, sem fiskur eða hákarl er veiddur á hær við land, skuli greiða spítalagjaldið af afla sínum, að því leyti hann er lagður hær á land upp, þá leyfir nefndin sér að stinga upp á, að upphaf greinarinnar verði þannig orðað, að enginn efi geti verið á um þetta. Í þessu tilliti skal nefndin taka fram, að það að vísu virðist svo, sem þilskip, sem nokkurn part ársins eru höfð til vöruflutninga landa á milli, en nokkurn part ársins til fiskiveiða hær við land, ekki séu undanþegin þeirri skyldu, að greiða spítalagjald eptir tilsk. 10. ágúst 1868, þegar þau leggja hær upp afla sinn og veiðarfæri; en eigi að síður er nefndinni kunnugt um, að móttþrói hefir fram komið gegn því, að greiða gjaldið í þessum tilfellum, og hefir hún því viljað taka af öll tvímæli í þessu tilliti, og hefir þar að auki virzt réttast að telja upp þilskip, opin skip og báta, sem ættu að greiða gjaldið af afla sínum. Einnig virtist réttara að hafa

orðið «sjávarafli» í staðinn fyrir «fisk», fyrir þá sök, að lýsið á að geta komizt inn undir þessa hugmynd.

Hvað upphæð gjaldsins snertir, þá virtist nefndinni hún eiga að vera óbreytt hvað saltfiskinn snertir, en þar á móti hélt nefndin, að ástæða væri til að færa niður um helming eða til $\frac{1}{4}$ álnar af hverju tólfræðu hundraði gjaldið af hertum fiski, með því sá fiskur er miklu ódýrari, þegar á töluna er litið, heldur en saltfiskurinn, og þar að auki opt smærri en hinn; höldum vör, að gjaldið mundi verða töluvert sanngjarnara og vinsælla, þegar þessi regla væri sett, og að lækna sjóðurinn mundi eigi missa mjög mikið fæ við þetta, með því gjöra mætti ráð fyrir því betri skilum, sem gjaldið væri sanngjarnara. Jafnvel þó nefndin aðhyllist þá ákvörðun frumvarpsins, að takmarka að öðru leyti gjaldið við hinn verkaða fisk, var þó meiri hluti nefndarinnar á því, að gjöra þyrfti undantekningu frá þessari reglu með tilliti til þess óverkaða fisks, sem *seldur* er nýr, og sem kemst undan gjaldinu eptir frumvarpinu. Það er nefndinni kunnugt, að töluvert af slíkum fiski er á sumum stöðum lagt inn í verzlun, og á sumum stöðum selt landsmönnum, en það virðist ekki rétt, að sá fiskur sleppi alveg undan gjaldinu; því bæði gæti það munað töluverðu fyrir lækna sjóðinn, og svo getur eigi heldur meiri hlutinn betur sæð, en að slíkt væri í sjálfu sér mjög ósanngjart. Samt sem áður gat eigi minni hluti nefndarinnar (Grimur Thomsen og Þórarinn Böðvarsson fallizt á þessa skoðun, nema að því leyti fiskurinn er seldur til söltunar eða niðursuðu, og þannig ætlaður til að vera verzlunarvara, og mun minni hlutinn sérstaklega skýra frá ástæðunum fyrir ágreiningsatkvæði sínu um þetta atriði. Aftur virtist meiri hlutanum ástæða til að láta sömu regluna gilda um þennan fisk sem um herta fiskinn hvað upphæð gjaldsins snertir, þannig að það eigi væri meira en $\frac{1}{4}$ alin af hverju tólfræðu hundraði.

Nefndin fellst á það, að ekki beri að greiða spítalagjald af lýsinu úr þeim fiski, sem gjaldið er greitt af eptir tölu, eins og líka á hinn bóginn, að eigi beri að greiða spítalagjald af fiskinum sjálfum, þegar gjaldið er greitt af lýsinu úr honum, og ætti þetta síðara að vera reglan, þegar lifrin er meira verð, en fiskurinn sjálfur, en af þeim fiskitegundum, sem hér fást, á þetta sér einkum stað um hákarlinn, en ekki um annan fisk, að minnsta kosti ekki svo, að hafa þurfi sérstaklegt tillit til þess við ákvörðun spítalagjaldsins, því þó háfurinn einnig sé mest verður vegna lýsisins, sem

úr honum fæst, þá virtist nefndinni hann vel geta heimfærzt undir ákvörðunina undir staflíð b (í uppástungu nefndarinnar). Nefndinni virðist því réttast að taka með berum orðum fram hákarlslýsi, sem gjaldið skuli greitt af, en getur þess jafnframt, til að taka af öll tvímæli, að af hákarlinum sjálfum skuli ekkert gjald greitt, til þess að gefa þar með til kynna, að hákarl sé ekki fólgin í ákvörðuninni um þann fisk, sem gjalda skal af eptir tölu. En þar eð það ei virðist rétt, að neinn, með því að selja lifrina óbrædda, skyldi geta komið sér undan skyldunni til að greiða spítalagjald af lýsinu, sem úr henni fæst, virðist nefndinni nauðsyn á, að séð yrði ráð við þessu, og heldur, að þetta mætti með því að orða greinina um gjaldið af lýsinu þannig, að það einnig næði til lifrarinnar, með því að bæta við á eptir: «Af hverri tunnu hákarlslýsis», þessum orðum: «eða jafngildi hennar af hákarlslifur». Í frumvarpsgreininni er ákvörðun um gjald af fiski, sem saltaður er niður í tunnur; en með því það ekki tíðkast að verka á þennan hátt fisk þann, er veiddur er hér við land og hér er lagður upp, þá heldur nefndin, að sleppa mætti þessari ákvörðun, og það því fremur, sem fiskur þessi, ef hann annars væri til, kæmist undir ákvörðunina um þann fisk, sem verkaður er sem saltfiskur. Að visu sleppur síld og upsi með þessu móti undan gjaldinu, en nefndinni virtist ekki heldur eiga að leggja gjaldið á veiði þessa, sem er mjög óalmenn hér í landi, og skal jafnframt geta þess, að hún naumast heldur gæti komizt inn undir ákvörðun frumvarpsins, er leggur gjaldið á alls konar fisk, er aflast á *báta eður skip*, en síld og upsi aflast í nótum eða netjum.

Vér skulum leyfa oss að stinga upp á því, að greininni verði breytt samkvæmt þeim athugasemdum, er þannig hafa verið teknar fram.

Um 2. grein.

Þegar þessi grein er borin saman við 5. grein frumvarpsins, er það auðsætt, að það eigi er hin sanna meining frumvarpsins, sem þó orðin í 2. grein lúta að, að gjaldið skuli heimtað saman við hver árslok, með því þessi innheimta eigi á fram að fara fyrir en á manntalsþingum, en þar á móti hlýtur það að vera meiningin með ákvörðunina í þessari grein, að við hver árslok skuli sagt til aflaupphæðarinnar fyrir hið liðna ár, og gjaldið reiknað af afla þeim, er fengizt hefir ár hvert frá 1. janúar til 31. desember með þeirri nákvæmari ákvörðun, að það í fyrsta skipti skuli talið frá 12. maí

til 31. desember 1872, og skal nefndin leyfa sér að stinga upp á því, að greininni verði breytt þessu samkvæmt.

Um 3. grein.

Í þessari grein stingur nefndin einungis upp á þeirri orðabreyting, að í staðinn fyrir orðin: «skal gjaldið greitt eptir verðlagsskrá næsta árs á undan», sé sett: «skal gjaldið greitt eptir verðlagsskrá þeirri, sem þá er í gildi», og er þetta sjálfsagt mein-
ingin í grein frumvarpsins.

Um 4. grein.

Í þessari grein er meðal annars svo fyrir mælt, að ef þeir menn, er skýra eiga frá aflaupphæðinni, segist ekki geta skýrt svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, þá skuli hreppstjóri til sveita og í kaupstöðunum tveir af réttinum útnefndir og eiðfestir menn ákveða upphæð gjaldsins. Þessa ákvörðun álitur nefndin með öllu nauðsynlega, en heldur að ástæða sé til, að rýmka hana nokkuð á þann hátt, að hún gildi ávallt þegar sá, sem segir frá aflaupphæðinni, ekki skýrir svo nákvæmlega frá henni, að sá, er gjaldið á að heimta, þykist geta þar á byggt ákvörðun um upphæð gjaldsins, hvort sem sá, er gjaldið á að greiða, segist geta gefið svo nákvæmar skýrslur, sem þörf er á, eða ekki. Sú ákvörðun greinarinnar, er að þessu lýtur, ætti því að nefndarinnar álitu að orðast þannig: «Skýri þeir ekki svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því etc.». Ákvörðunin um, að hlutaðeigendur skyldu vinna eið að því, að þeir ei gætu gefið skýrsluna, virðist þá einnig eiga að falla burtu. Svo framarlega sem ný sveitastjórn kemst á, og hreppanefndir verða settar, virðist nefndinni hagfelldast, að þær ákveði gjaldið í þeim tilfellum, sem hér er um rætt, og virðist því réttast að setja «sveitarstjórar» í staðinn fyrir «hreppstjóri», eins og líka réttast virðist, að bæjarfulltrúarnir í kaupstöðunum hafi á hendi ætlunarverk þetta.

Um 6. grein.

Eptir þeirri breytingu, sem nefndin hefir stungið upp á við 4. grein, verður það hin almenna regla, að þeir, sem annaðhvort gefa enga skýrslu um afla þann, er gjaldið á að greiðast af, eða svo ófullkomna, að ekki verður byggð á henni ákvörðun um gjaldið, verða að sæta þeim kostum, að gjald þeirra sé ákveðið á þann hátt, sem fyrir er mælt í 4. grein. En til þess að þessi ákvörðun gjaldsins geti orðið sem áreiðanlegust, álitur nefndin að vísu nauðsynlegt að halda óbreyttri ákvörðun þeirri, sem er í 4. grein um,

að hlutaðeigendur skuli skyldir að gefa upp á æru og trú skýrslur þær, sem í þessu tilliti eru nauðsynlegar. En aptur á móti virðist nefndinni ekki næg ástæða til að láta sektaákvörðunina í 6. grein ná til annara en þeirra, sem með ósönnnum skýrslum reyna til að koma sér að nokkru eða öllu leyti undan gjaldi því, sem þeim ber að greiða, en undanfærsla hlutaðeiganda með að gefa nokkra skýrslu, virðist ekki eiga að hafa aðrar afleiðingar fyrir þá en þær, að þeir verða að finna sig í því, að gjald þeirra sé ákveðið eptir þeim skýrslum, sem fengizt geta. Þetta virðist nefndinni í sjálfu sér eðlilegt, eins og það einnig er samkvæmt þeirri reglu, sem gildir um tíundina, að jafnvel þótt það megi álitast almenn skylda að telja fram fê sitt til tíundar á hreppaskilum, þá hefir það þó ekki önnur eptirköst fyrir fjáreigandann, að hann eigi mætir á hreppaskilum og telur eigi fram fê sitt, en að honum er sköpuð tíund, en þar á móti er sá sektaður fyrir tíundarsvik, sem segir rangt til fjáreignar sinnar. Sektirnar, sem ákveðnar eru í 6. grein, virðast nefndinni vera hæfilega miklar fyrir ranga frásögn um aflaupphæðina, en eigi virðist nefndinni næg ástæða til að láta hlutaðeiganda þar að auki greiða *þrefalda* upphæð við það gjald, er hann ætlaði að svikjast undan, en vitaskuld er það, að honum auk sektarinnar ber að greiða einfalt gjald af því, sem hann hafði dregið undan. Nefndin stingur því upp á, að greininni verði breytt samkvæmt því, sem nú hefir verið á vikið.

Um 7. grein.

Þar eð reikningur sá, er sýslumanni innan loka októbermánaðar ár hvert ber að senda stjórn læknasjóðsins, ekki á að ná lengra en til 31. desember næst á undan, verður nauðsynlegt að breyta orðunum «það ár» í greininni, og setja í staðinn fyrir þau: «síðast liðið ár», eða eitthvað annað því áþekkt. Að síðustu virðist nefndinni betur fara á því, að fyrirsögn frumvarpsins verði þannig breytt, að lagaboðið heiti: «Tilskipun um spítalagjald af sjávarafla».

Til nefndarinnar hefir verið vísað nokkrum bænarskrám um ýmsar breytingar á löggjöfinni um spítalahlutina. Bænarskrár þessar hefir nefndin vandlega íhugað, en þar eð vèr eins og tekið er fram að ofan, álitum ráðlegast, þegar á allt er litið, að halda oss til hins kgl. frumvarps og þess grundvallar, sem það er byggt á, getum vèr ekki ráðið þinginu til að taka nefndar bænarskrár til greina að því leyti þær fara í aðra stefnu.

Samkvæmt því, sem að ofan er tekið fram, leyfir nefndin sér því að ráða hinu heiðraða alþingi til, að leggja það til um þetta mál, að hið hér umrædda frumvarp verði gjört að lögum með þeim breytingum, er nú skal greina.

1. að 1. grein verði þannig orðuð :

Spítalahlutir skulu hér eptir greiddir af sjávarafla þeim, er fæst á þilskip, opin skip og báta við Ísland, og þar er lagður á land, eptir þeim reglum, er nú skal sagt :

a. Af alls konar fiski, sem er verkaður sem saltfiskur, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{2}$ alin.

Meiri hlutinn: b. Af alls konar fiski, sem er hertur, eða sem er seldur óverkaður, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{4}$ alin.

Minni hluti nefndarinnar: að bætt sé inn í staðlið b eptir orðið, «óverkaður», «til söltunar eða niðursuðu».

Gjald það, sem um er rætt undir staðliðunum a og b, skal greitt hvort sem fiskurinn er ætlaður til neyzlu í landinu sjálfu eða til útflutnings.

c. Af hverri tunnu hákarlslýsis eða jafngildi hennar af hákarlslífur skal greidd ein alin, en af hákarlinum sjálfum greiðist ekkert gjald.

Af því sem ekki nemur hálfu hundraði eða hálfri tunnu skal ekkert gjald greitt ; en af hálfu hundraði eða hálfri tunnu og þar fram yfir skal goldið eins og af fullu hundraði eða heilli tunnu.

2. að 2. grein verði þannig orðuð :

Gjaldið rennur í lækna sjóðinn íslenzka, og skal í fyrsta skipti heimtað eptir þessari tilskipun fyrir tímabilið frá 12. maímán. til 31. desbermán. 1872, og síðan fyrir hvert ár frá 1. janúarmán. til 31. desembermán. ; gjaldið skal greitt í peningum eptir meðalaverði á hvoru um sig, fiski og lýsi, í verðlagsskrá hvers árs.

3. að sett verði í 4. málsgrein 3. greinar: «eptir verðlagsskrá þeirri, sem þá er í gildi» í stað orðanna: «eptir verðlagsskrá næsta árs á undan».

4. að í staðinn fyrir síðustu málsgrein 4. greinar: «Segist þeir ekki» o. s. frv., verði sett ákvörðun þannig hljóðandi:

«Skýri þeir ekki svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, skulu sveitarstjórnir, og í kaupstöðunum bæjarfulltrúarnir, eptir að hafa útvegað þær ítarlegri upplýsingar,

sem fengnar verða, og jafnframt tekið til greina skýrslur ann-
ara gjaldanda um þetta, ákveða upphæð gjaldsins eptir því,
sem þeir geta næst komizt, og samkvæmt þeim eiði, er þeir
hafa unnið».

5. að fyrri kafla 6. greinar verði þannig orðaður:

«Segi nokkur gjaldþegna rangt til aðila þess, sem greiða skal
gjaldið af, skal hann sæta 10—20 rd. sekt til lækna sjóðsins,
auk gjaldsins af því, er hann hefir dregið undan».

6. að í 7. grein verði sett: «síðast liðið ár» í staðinn fyrir:
«það ár».

7. að fyrirsögn frumvarpsins verði þannig:

«Frumvarp til tilskipunar um spítalagjald af sjávarafli».

Alþingi, 28. júlím. 1871.

Torfi Einarsson. Pétur Pétursson. Hallgrímur Jónsson.
skrifari.

Bergur Thorberg, Hjálmur Pétursson. Grímur Thomsen.
formaður og framsögum.

Þórarinn Böðvarsson.

NEFNDARÁLIT

í málinu um Thorchillissjóðinn.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss, sem hær undir ritum
nófn vor, til að íhuga bænarskrá frá Gullbringusýslu um að hin-
um svo kallaða Thorchillissjóði verði að nokkru leyti varið til
þess fyrirhugaða skóla á Hvaleyri.

Vær höfum rætt málið með oss, og er álit vort um það, sem
nú skal greina:

Oss virðist gjafabréf Jóns sál. Þorkelssonar bera það með
sér, að hann hafi miklu heldur ætlað til, að fæ því, sem hann
gaf, væri varið til skólastofnunar fyrir fátæk börn í Kjalarnes-
þingi, heldur en, eins og nú mun eiga sér stað, til meðgjafar með
fátækum börnum hjá einstökum mönnum, líkt og á sér stað með
sveitarómaga, því bæði er það, að framsæri og uppeldi hrepps-
barna hvort eð er hvílir á sveitarfélögunum, svo eigi í því eina
skyni þyrfti að gefa fæ til að annast þau, enda bendir skólinn,
sem um aldamótin var á Hausastöðum í Garðahverfi á það, að

skilningur manna á gjafabréfi Jóns sál. Þorkelssonar hafi verið sá, að hann hefði ætlað til, að fènu væri einkum varið til skóla- stofnunar.

En hvernig sem því er varið, þá er það augljóst, að tilgangur gefandans bezt næst með því, að hlynna að þeim stofnunum, hvar fátækum börnum gælist kostur á, að öðlast bæði kristilegt uppeldi og undir eins þess konar menntun, sem undirbyggi börnin undir að verða nytsamir og góðir menn í fèlaginu. Sá af meðnefndarmönnum vorum, sem þegar hefir gefið ærið fè til að koma upp því líkri stofnun, hefir skýrt oss frá því fyrirhugaða fyrirkomulagi á Hvaleyrarskólanum, og verður nefndin samhuga að vera á því, að það sè tilgangi Thorchillisjóðsins alveg samkvæmt, og að þessi fyrirætlun því eigi það skilið, að leigur Thorchillii sjóðsins eptir tiltölu gangi til þessarar stofnunar. Á hinn bóginn áleit nefndin rangt, að hlynna svo að þessari stofnun, að öðrum skólum álíks eðlis í Kjalarnesþingi, sem annaðhvort þegar eru á legg komnir, eða síðar kynnu að verða stofnaðir, sè varnað, að njóta góðs af sama sjóði, og nefndin varð því að vera á því, að bæði ætti að geyma barnaskólanum í Reykjavík, og þeim skólum, sem á öðrum stöðum í Kjalarnesþingi kynnu að skapast — þegar það er sannað — sinn rætt til styrks af sjóðnum eptir rætttri tiltölu þeirra hreppa, sem skólana kunna eða kynnu að nota.

Loksins þótti nauðsynlegt, svo fènu yrði sem hentugast varið, að losa um konungsráðgjöf 5. októberm. 1866 þannig, að stiptsyrirvöldunum yrði falin yfirumsjón skólanna og fjárins, og það sèr í lagi af þeirri orsök, að réttsýni og óhlutdrægni nálægra yfirvalda þótti vera hin bezta trygging fyrir því, að enginn partur Kjalarnesþings í þessu efni yrði ofurliða borinn af öðrum.

Af þessum ástæðum leyfir nefndin sèr, að ráða því heiðraða þingi til allraþegnlegast að heiðast þess, að Hans Hátign konunginum mætti þóknast allramildilegast, að breyta konungsráðgjöf 5. okt. 1866, og skipa svo fyrir :

1. Að af vöxtum Thorchillisjóðsins verði varið til hins fyrirhugaða barnaskóla á Hvaleyri því fè, sem að rætttri tiltölu ber þeim hreppum, sem nota skóla þennan, og ekki sjálfir stofna álíka skóla.

2. Að hinir stofnsettu skólar standi undir yfirumsjón stiptsyfirvaldanna.

Alþingi, 28. júlí 1871.

Þórarinn Böðvarsson, Grímur Thomsen, Halldór Kr. Friðriksson.
formaður. skrifari og framsögum.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: um konunglegt frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um gjald af brennivíni og öðrum áfengum drykkjum.

1. *Halldór Kr. Friðriksson*: að alþingi að þessu sinni eigi greiði atkvæði um hinar einstöku greinir frumvarpsins, en beiðist þess, að frumvarpið nái eigi lagagildi. Við þennan tölulíð var við haft nafnakall eptir beiðni varaforseta og sögðu :

já:

Halldór Kr. Friðriksson.
Stefán Eiríksson

nei:

Eiríkur Kúld.
Benidikt Sveinsson.
Bergur Thorberg
Davið Guðmundsson.
Egill Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Hallgrímur Jónsson.
Helgi Hálfðánarson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Hjaltalín.
Jón Kristjánsson.
Jón Pétursson.
Jón Sigurðsson.
Ólafur Pálsson.
Páll Pálsson.
Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórarinn Böðvarsson.

nei:

Þórður Jónasson.

Og var tölulíðurinn þannig felldur með 23 atkv. gegn 2.

Frumvarpsins 1. grein.

2. *Grímur Thomsen* og *Þórarinn Böðvarsson*: að í staðinn fyrir: «8 sk. af hverjum potti» komi: «4 sk. af hverjum potti». (Fellt með 16 atkv. gegn 8).
3. *Nefndin*: að í stað orðanna: «eða þess konar tréslátum» komi: «eða öðrum stórum ilátum». (Samþ. með 22 atkv.).
4. *Grímur Thomsen* og *Þórarinn Böðvarsson*: að í stað orðanna «8 sk. af hverjum 3 pelum» komi: «4 sk. af hverjum 3 pelum». (Fellt með 14 atkv. gegn 8).
5. *Hinir sömu*: að í staðinn fyrir 24 sk. af potti hverjum í uppástungu nefndarinnar (nr. 8) verði sett «12 sk. af hverjum potti». (Fellt með 14 atkv. gegn 5).
6. *Jón Sigurðsson*: að í staðinn fyrir «24 sk.» í uppástungu nefndarinnar (nr. 8) komi: «16 sk.» (Samþ. með 17 atkv. gegn 2).
7. *Sami* og *Sigurður Gunnarsson*: að í staðinn fyrir «2 sk.» í uppástungu nefndarinnar (nr. 8) komi: «4 sk.» (af aðfluttum bjór). (Samþ. með 16 atkv. gegn 5).
8. Uppástunga nefndarinnar (breytt eptir nr. 6—7):
að bætt verði aptan við fyrri kafla greinarinnar þessu: «Af óblönduðum spiritus, á hvers konar ilátum sem er, greiðist 24 sk. af potti hverjum, og af aðfluttum bjór 2 sk. af hverjum potti». (Samþ. með 17 atkv. gegn 1).
9. *Nefndin*: að síðari kaflinn af 1. grein frumvarpsins: «Þar að auki skal borga . . . í skattheimtulaun» falli burt, en í þess stað komi: «Gjald þetta rennur í landssjóð». (Samþ. með 21 atkv.).
10. *Benidikt Sveinsson*, *Jón Sigurðsson*, *Stefán Jónsson*, *Guðmundur Einarsson*: að þessu verði bætt aptan við 1. grein frumvarpsins: «Gjald þetta rennur í landssjóð, og ræður konungur og alþingi því í sameiningu, á hvern hátt því skuli varið til sérstakra þarfa Íslands, svo sem til vegabóta, búnaðarskóla, o. s. frv.» Eptir beiðni þingmanns Vestmannaeyinga var leitað atkvæða 1. um: «til sjerstakra» o. s. frv. og var það fellt með 12 atkv. gegn 11, en af því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall og sögðu:

já:

Benidikt Sveinsson.

nei:

Eiríkur Kúld.

já:	nei:
Davíð Guðmundsson.	Halldór Kr. Friðriksson.
Egill Egilson.	Bergur Thorberg.
Grímur Thomsen.	Erlendur Gottskálksson.
Guðmundur Einarsson.	Hallgrímur Jónsson.
Helgi Hálfðánarson.	Hjálmur Pétursson.
Jón Kristjánsson.	Jón Hjaltalín.
Jón Sigurðsson.	Jón Pétursson.
Páll Pálsson.	Ólafur Pálsson.
Sigurður Gunnarsson.	Pétur Pétursson.
Stefán Jónsson.	Stefán Eiríksson.
Torfi Einarsson.	Þórarinn Böðvarsson.
	Þórður Jónasson.

Og voru þessi orð þannig felld með 13 atkv. gegn 12, og við það var allur töluliðurinn fallinn.

11. 1. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 20 atkv.).

Frumvarpsins 2. grein.

12. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir orðin: «Eigi ekki að afferma» o. s. frv. komi: «Þó ekki eigi að afferma» o. s. frv. (orða-breyting). (Tekið aptur af uppástungumanni).
13. *Nefndin*: að orðin: «Þó að undanskildu því, sem þarf handa skipverjum sjálfum», falli úr. (Samþ. með 20 atkv.).
14. *Sigurður Gunnarsson* (samþykkt af nefndinni): að fyrir orðin «hina dönsku tollskrá» komi: «tollskrána». Orðabreytingar þessar og aðrar þær í frumvarpinu, er samþykktar voru af nefndinni, voru taldar sjálfsagðar, og var því eigi leitað atkvæða um neina þeirra.
15. *Nefndin*: að orðin: «og svo um það, hve mikið af því, sem aðflutt er, sè ætlað handa skipverjum sjálfum» (niðurlag annars kafla greinarinnar) verði felld úr. (Samþ. með 20 atkv.).
16. 2. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 3. grein.

17. *Nefndin*: að bætt verði inn á eptir orðunum: «eigandi farmsins borga», þessum orðum: «sè hann við staddur, að öðrum kosti umboðsmaður hans». (Samþ. með 22 atkv.).
18. *Sigurður Gunnarsson* (samþykkt af nefndinni): að «en» á undan «ella» falli burt. (Orðabreyting).
19. 3. grein frumvarpsins (með áorðinni breytingu). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 4. grein.

20. *Sigurður Gunnarsson*: orðabreyting í fyrri kafla greinarinnar (samþykkt af nefndinni): að eptir «verði», í upphafi greinarinnar, skuli setja «þær», og seinna í greininni: að í stað orðanna «slíkur» og «er» komi: «sá» og «sè». (Orðabreyting).
21. *Páll Pálsson*, að eptir orðin: «á skipum» verði bætt inn í: «hvort sem það eru herskip, gufuskip, kaupför, fiskiskip eða lystiskip». Var eptir beiðni uppástungumanns leitað atkvæða um þennan tölulið þannig að »gufuskip, kaupför«, var sleppt úr, en þar eð atkvæðagreiðslan varð óglögg, var við haft nafnakall og sögðu:

já:	nei:
Benidikt Sveinsson.	Eiríkur Kúld.
Erlendur Gottskálksson.	Halldór Kr. Friðriksson.
Páll Pálsson.	Bergur Thorberg.
Stefán Jónsson.	Davíð Guðmundsson.
Torfi Einarsson.	Egill Egilson.
	Grímur Thomsen.
	Guðmundur Einarsson.
	Hallgrímur Jónsson.
	Helgi Hálfðánarson.
	Hjálmur Pétursson.
	Jón Hjaltalín.
	Jón Kristjánsson.
	Jón Pétursson.
	Jón Sigurðsson.
	Ólafur Pálsson.
	Pétur Pétursson.
	Stefán Eiríksson.
	Þórður Jónasson.

Sigurður Gunnarsson og Þórarinn Böðvarsson greiddu ekki atkvæði, og var þannig töluliðurinn felldur með 18 atkv. gegn 5, og við það orðin: »gufuskip, kaupför«, sjálffallin.

22. *Sigurður Gunnarsson*: (orðabreytingar, samþykktar af nefndinni): að í öðrum kafla greinarinnar verði í stað orðanna: «í tæðum tilfellum» sett: »þegar svo stendur á, sem hér er sagt». (Orðabreyting).
23. *Sami* (orðabreyting, samþykkt af nefndinni): að í stað orðanna í sama kafla greinarinnar: »gefa hlutaðeig. . . . til vitundar» komi: «láta hlutaðeiganda lögreglustjóra vita það,

- sem nauðsynlegt er um þetta». (Orðabreyting).
24. 4. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).
25. 5. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).
26. 6. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).
Frumvarpsins 7. grein.
27. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting samþykkt af nefndinni):
að «á» fyrir framan «gjöldum» falli burt.
28. *Nefndin* (orðabreyting):
Í stað orðanna seinast í greininni: «sem upp á eru komnar» verði sett: sem á eru fallnar.
29. 7. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).
Frumvarpsins 8. grein.
30. *Nefndin*: að síðari kafla greinarinnar: «Landstjóri hefir vald . . . lækka sektirnar» verði felldur úr. (Fellt með 14 atkvæð. gegn 10).
31. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting í síðara kafla greinarinnar, ef hann fellur ekki, samþykkt af nefndinni): að fyrir orðin «í einstöku tilfellum» komi «einstöku sinnum».
32. 8. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.).
Frumvarpsins 9. grein.
33. *Nefndin*: að í stað orðsins «landssjóð» verði sett «fátækra-sjóð». Fellt með 12 atkv. gegn 10, en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg og var því viðhaft nafnakall og sögðu:
já:	nei:
Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.	Bergur Thorberg.
Egill Egilson.	Davíð Guðmundsson.
Hallgrímur Jónsson.	Erlendur Gottskálksson.
Jón Sigurðsson.	Grímur Thomsen.
Ólafur Pálsson.	Guðmundur Einarsson.
Pétur Pétursson.	Helgi Hálfðánarson.
Sigurður Gunnarsson.	Hjálmur Pétursson.
Stefán Eiríksson.	Jón Hjaltalín.
Stefán Jónsson.	Jón Pétursson.
	Páll Pálsson.
	Torfi Einarsson.
	Þórarinn Böðvarsson.
	Þórður Jónasson.
- Jón Kristjánsson greiddi ekki atkvæði, og var þannig töluliðurinn felldur með 14 atkv. gegn 10.
34. 9. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 10. grein.

35. *Sigurður Gunnarsson* (orðabreyting, samþykkt af nefndinni): að fyrir «heimtun» í fyrra lið greinarinnar komi «heimtingu».
36. *Nefndin*: að fellt verði úr orðið «bæði», sömuleiðis orðin «og innheimtulaunum». (Samþ. með 19 atkv.).
37. *Sama*: að í stað «hlutaðeigandi stjórnarráð» verði sett «landstjórn». (Samþ. með 22 atkv.).
38. *Sama*: að síðari kafla greinarinnar verði þannig orðaður:
«Af upphæð alls gjaldsins fær innheimtumaður 4%, og af gjaldinu greiðist einnig kostnaður við umsjón hins opinbera (sbr. 3. grein)». (Samþ. með 19 atkv.).
- 39 10. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 11. grein.

40. *Halldór Kr. Friðriksson*: að í stað 11. greinar frumvarpsins verði sett svo látandi niðurlagsatriði:
«að frumvarp þetta öðlist eigi lagagildi fyr en alþingi hefir fengið löggjafarvald og fjárforræði». Eptir beiðni varaforseta var við þennan tölulið við haft nafnakall og sögðu:

já:

nei:

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grímur Thomsen.
Benidikt Sveinsson.	Helgi Hálfðánarson.
Davíð Guðmundsson.	Jón Hjaltalín.
Egill Egilson.	Jón Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Ólafur Pálsson.
Guðmundur Einarsson.	Pétur Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Hjálmur Pétursson.	Þórður Jónasson.
Jón Kristjánsson.	
Páll Pálsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

Jón Sigurðsson og Sigurður Gunnarsson greiddu eigi atkvæði, og var töluliðurinn þannig samþ. með 14 atkv. gegn 9.

41. *Meiri hluti nefndarinnar*: að greinin orðist þannig:
«Tilskipun þessi öðlast gildi jafnskjótt og alþingi hefir fengið löggjafarvald og fjárforræði» (Minni hlutinn — *Pétur Pétursson* — að greinin standi óbreytt). (Fallinn).

42. 11. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
43. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samp. án atkv.).
44. Frumvarpið allt í heild sinni með áorðnum breytingum (hvort alþingi vill biðja um, að það verði lögleitt þannig orðað). (Samp. með 23 atkv.).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: um ráðstafanir á rentum Thorchilliisjóðsins.

1. Hvort rita skuli bænarskrá til konungs í máli þessu. (Sjálf-fallið við það, að nefndin tók aptur sína nppástungu nr. 5).
2. Hvort vísa skuli málinu forsetaveg til stiptsyfirvaldanna. (Samp. með samhljóða 24 atkv.).
3. *Jón Kristjánsson*: að felld verði úr orðin: «nota skóla þennan og». Fellt með 10 atkv. gegn 8, en sú atkvæðagreiðsla var ónóg og var við haft nafnakall og sögðu:

já:

nei:

Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.	Bergur Thorberg.
Davið Guðmundsson.	Hallgrímur Jónsson.
Egill Egilson.	Helgi Hálfðánarson.
Erlendur Gottskálksson.	Hjálmur Pétursson.
Grimur Thomsen.	Páll Pálsson.
Guðmundur Einarsson.	Pétur Pétursson.
Jón Kristjánsson.	Stefán Eiríksson.
Jón Sigurðsson.	Stefán Jónsson.
Ólafur Pálsson.	Þórður Jónasson.
Torfi Einarsson.	
Þórarinn Böðvarsson.	

Jón Hjaltalín, Jón Pétursson og Sigurður Gunnarsson greiddu ekki atkvæði, og var töluliðurinn þannig samþykktur með 12 atkv. gegn 10.

4. *Pétur Pétursson*: Breytingaratkvæði við niðurlagsatriði nefndarinnar 1. lið (nr. 5. 1): að alþingi fyrir milligöngu forseta síns skori á stiptsyfirvöldin, að þau annist um, að af vöxtum Thorchilliisjóðs verði varið til hins fyrirhugaða barnaskóla á Hvaleyri, þegar hann er stofnaður, því fê, sem að rætti til-tölu ber þeim hreppum, sem nota skóla þennan, og ekki sjálfir stofna álíka skóla. (Með áorðinni breytingu). (Samp. með 17 atkv.).

5. *Nefndin*:

að alþingi beiðist þess allraþegnsamlegast, að Hans Hátign konunginum mætti þóknast allramildilegast, að breyta konungsráskurði 5. október 1866, og skipa svo fyrir:

1. að af vöxtum Thorchilliisjóðsins verði varið til hins fyrirhugaða barnaskóla á Hvaleyri því fè, sem að rætti tiltölu ber þeim hreppum, sem nota skóla þennan, og ekki sjálfir stofna álíka skóla. (Tekið aptur af nefndinni).

6. *Jón Kristjánsson*: að eptir orðið «skólar» (í 2. uppástunguatriði nefndarinnar nr. 7.) verði bætt inn í: «og vextir sjóðsins». (Fallinn, er nefndin tók aptur sína uppástungu).

7. *Nefndin* (2. uppástunguatriði):

2. að hinir stofnsettu skólar standi undir yfrumsjón stipts-yfirvaldanna. (Fellur hurt eptir atkvæðagreiðslunni um 2. tölulið).

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar, sem inni hefir að halda nokkrar breytingar á tilskip. 13. júní 1787, 1. kap. og fl.

Til konungs.

Yðar konunglega hátign lét að þessu sinni allramildilegast leggja fyrir alþingi frumvarp til tilskipunar, sem inni hefir að halda nokkrar breytingar á tilskipun 13. júní 1787, 1. kap. o. fl.

Þingið kaus þriggja manna nefnd í þetta mál, ræddi það síðan á lögskipaðan hátt á tveim aðalfundum, og komst þannig að þeirri niðurstöðu, sem það nú skal leyfa sér allraþegnsamlegast að skýra frá.

Þó að þinginu yfir höfuð virtist frumvarpið hafa inni að halda verulega umbót á því rættarástandi, sem nú gildir í þessu efni, varð það samt ofan á, að því þótti fyrsta grein frumvarpsins viðvíkjandi takmörkum landhelginnar *óþörf*, ef ekki væri um annað að ræða, en þau takmörk, sem hinn almenni þjóðrættur í þessu efni ákveður, þar aldrei mundi hætt við, að hann lyti lægra, en landslögum, og næg trygging væri bæði í landslögum og lögum útlendra þjóða fyrir, að þeim yrði hegnt, sem uppvísir yrðu að afbrotum gegn þjóðrættinum, en ófullkomin og, ef til vill, ótímabær, ef um þau takmörk landhelginnar væri að tala, sem sérstaklegir samningar við aðrar þjóðir kynnu síðarmeir að áskilja Íslands vegna. Því meðan þeir samningar, sem alþingi treystir að sé stjórn yðar konunglegu hátignar eins

hugfastir, eins og þeir eru Íslendingum og þinginu, eru enn þá að skapast, virtist hagfelldara, og enda samkvæmara þeirri venju, sem í þessu tilliti er hin almenna hjá öllum þjóðum, að geta þeirra sem varlegast opinberlega, eins og það líka þótti þýðingarlítil lagaákvörðun að miða landhelgina við þær ákvarðanir, sem kunna að verða, en til þessa ekki eru orðnar einskorðaðar. Jafnframt lýsti þingið yfir því, að það gengi að því vísu, að stjórn yðar konunglegu hátignar með kappi og ástundun mundi halda þeim samningum við aðrar þjóðir, sem hér ræðir um, fram í líka átt, og áður hefir verið, og sèr í lagi gjöra sitt ítrasta til, að landhelgi nái yfir alla firði og flóa á Íslandi.

Af þessari orsök ályktaði þingið allraþegnsamlegast að ráða yðar hátign til, að láta 1. grein frumvarpsins falla alveg burtu, og (með samhljóða 20 atkv.) að taka fram í álitsskjali sínu til yðar hátignar bæn sína um, að samningar um þetta efni við aðrar þjóðir hnigi að því, að landhelgin nái yfir alla firði og flóa á Íslandi.

Í 2. grein frumvarpsins virtist þinginu nauðsynlegt að bæta inn í ákvörðun um þá hegningu, sem við skyldi liggja, ef útlendir fiskimenn, hvað því miður of opt ber við, fara upp á eyjar og hólma við strendurnar, til að skjóta þar eða veiða sel eða fugl, eða taka þar egg eða dún, eða gjöra þar aðrar skemmdir, því þó að veiðilögin frá 20. júní 1849 að sumu leyti nái til þvilíkra afbrota, þá er hvortlveggja, að þau grípa ekki yfir öll þau tilfelli, sem hér ræðir um, enda þótti nauðsynlegt, að brýna sem optast, og þá einnig við þetta tækifæri, fyrir útlendum, hvað við þvilíkum gripdeildum lægi. Þingið ályktaði því, að stinga upp á að orða 2. grein samkvæmt þessu, og jafnframt, að hún verði lagaboðsins 1. grein.

Í hinum næstu greinum frumvarpsins, þriðju og fjórðu, sem nú yrði önnur og þriðja grein, hefir þingið að eins stungið upp á orðabreytingum til skilningsauka.

Þar á móti voru hinar eptirfylgjandi greinir, það er að segja hin fimmta, sjötta og sjöunda, sem nú yrði fjórða, fimmta og sjötta grein frumvarpsins, samþykktar óbreyttar ásamt fyrirsögninni.

Samkvæmt því, sem á undan er farið, leyfir þingið sèr allraþegnsamlegast (með 22 samhljóða atkvæðum) að beiðast þess, að áður nefnt frumvarp megi verða í lög leitt með eptirfylgjandi breytingum:

1, að 1. grein frumvarpsins falli burt (með 16 atkv. gegn 3).

2, önnur grein verði þannig orðuð (sem fyrsta grein):

»Það skal varða 10—200 rd. sektum, ef útlendir fiskimenn flytja afla sinn í land, hvort sem það er upp á sjálfa ströndina, eða í eyjar og hólma við strendurnar, til þess að verka hann þar, eða skjóta þar eða veiða sel eða fugl, eða taka þar egg eða dún, eða gjöra þar aðrar skemmdir. Bíði nokkur tjón af þessu, skal að auki bæta skaðann, samkvæmt hinum almennu grundvallarreglum laganna« (með 21 og 23 atkvæðum, og greinin öll með 20 atkv. gegn 2).

3, í þriðju grein, er nú yrði 2. grein, að »hlutaðeiganda yfirvaldi« verði sett í staðinn fyrir »yfirvaldinu þar á staðnum«, (með 12 atkv. gegn 8) að í staðinn fyrir síðustu orðin í fyrra lið greinarinnar: »skal farið eptir hinum gildandi sóttvarnartilskipunum« verði sett: »skal farið eptir þeim sóttvarnartilskipunum, sem nú eru hér gildandi, eður framvegis verða settar«, og sömu leiðis (með 17 atkv. gegn 8), að í stað orðanna: »og 50% að auki«, verði sett: »og að auki helming þess gjalds, ef sá o. s. frv.« Með þessum breytingum var greinin öll samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum.

4, í 4. gr., sem nú yrði 3. gr., var það samþykkt, að orðið »sumsè« verði felld úr, og að í stað orðanna: »skipað er fyrir«, verði sett »skipað verður fyrir« (með 24 samhljóða atkvæðum).

5, að 5., 6. og 7. grein frumvarpsins verði lögleiddar óbreyttar sem 4., 5. og 6. grein (með 24 samhljóða atkvæðum).

Reykjavík 4. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast

Jón Sigurðsson. Grímur Thomsen.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS.

um konunglegt frumvarp til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar lagði að þessu sinni fyrir alþingi til álita frumvarp til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja.

Þingið kaus 5 menn í nefnd til að íhuga mál þetta, en sömu nefnd var líka falið til íhugunar bænarskrá frá þingmanni Vestur-

Skaptfellssýslu, prestinum sèra Páli Pálssyni, er nú hefir kennslu heyrnar- og málleysingja á hendi, og var bænarskrá hans þess efnis, að þingið bæri þá allraþegnsamlegustu bæn fram fyrir yðar konunglegu hátign, að honum yrði allramildlegast veittur árlegur fjárstyrkur í launaskyni, meðan hann hefði kennslu heyrnar- og málleysingja á hendi. Síðan ræddi þingið málið á lögboðinn hátt á tveim aðalfundum, og leyfir sèr nú allraþegnsamlegast að skýra frá áliti sínu um það á þessa leið.

Þingið hlýtur að öllu leyti að fallast á þann aðaltilgang hins umrædda frumvarps, að foreldrum heyrnar- og mállausra barna, og öðrum, sem ber að annast þau, skuli vera skylt, að koma slíkum börnum til kennslu, ef þau eru hæf til náms og hafa náð nægum aldri. Sömuleiðis getur þingið ekki annað en fallizt á, að kostnaður við kennslu og útbúnað barnanna, og ferð þeirra til kennslustofnunarinnar skuli greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, að því leyti sem barnið sjálf, eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta eigi borgað. En þótt þingið fallist þannig alveg á frumvarpið í aðalefninu, virðist því ástæða til að stinga upp á smávægisbreytingum á því og viðaukum við það. Þannig virðist þinginu réttara að tilgreina, hvað háum aldri börnin eigi að hafa náð, þá er skylt sè að senda þau til kennslu, og ræður því til (með samhljóða 23 atkvæðum), að í stað orðanna: *«ef þau eru hæf til náms, og hafa náð nægum aldri til þess»*, verði sett: *«þá er þau eru orðin 10—14 ára, og ef þau eru hæf til náms»*. Því næst virðast þinginu orð frumvarpsins svo að skilja, sem þar sè ætlazt til, að aðalreglan skuli verða sú, að íslenzka heyrnar- og málleysingja skuli senda á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn; en hitt fremur undantekning, að þau hljóti kennslu hér á landi. En eins og forstjóri hins konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn hefir kannazt við og fært rök að í bréfi dagsettu 29. ágúst 1867 (Tíðindi frá alþingi Íslendinga 1869, II, 113), verður þingið að álíta, að fyrir íslenzka mál- og heyrnarleysingja sè innlend kennsla á máli landsbúa miklu hentugri og til meiri nota, ef ætlazt er til að hinir mál- og heyrnarlausu dvelji hér á landi að afloknu námi. Þar eð innlend heyrnar- og málleysingja-kennsla er nú komin hér á fót, og hefir reynzt svo fullkomin, sem þörf er á, er vonandi að slík kennsla haldist hér framvegis, þótt hún sè nú sem stendur bundin við einn einstakan mann. Þinginu virðist því, að aðalreglan

eigi fremur að vera sú, að íslenzkir mál- og heyrnarleysingjar læri hér á landi, svo framarlega sem þá kennslu er hér að fá, er álíta má nægilega fullkomna. Þess vegna leyfir þingið sér að ráða til (í einu hljóði), að í stað orðanna: *«verði komið til kennslu á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn, nema því að eins að þeir sanni, að sèð verði um kennslu þessara barna á annan hátt, sem stíptsyfirvöldin álíta nægilega tryggan»*, verði sett: *«verði komið annaðhvort til kennslu þeirrar, er fæst og fást kann hér á landi, svo framarlega sem stíptsyfirvöldin álíta hana svo fullkomna, sem þörf er á, eða þá, ef hlutaðeigendur heldur óska, og stíptsyfirvöldunum þykir það ráðleggra, á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn»*. Þótt þinginu eins og áður er sagt, þætti ráðleggra, að til greina, hve háum aldri hin heyrnar- og mállausu börn ættu að hafa náð, þá er skylt væri að koma þeim til kennslu, áleit þingið, að það gæti að borið, að undantekning frá aðalreglunni bæði um aldurshæð barnanna og um það, hvort senda skyldi þau til kennslu eða eigi, yrði nauðsynleg, og ræður því til, að við hina fyrri málsgrein frumvarpsins komi svo hljóðandi viðauki (með 12 atkv. gegn 8): *«Hlutaðeigandi amtmanni sè heimilt að gjöra undantekningu frá aðalreglunni bæði um aldurshæð heyrnar- og málleysingjans, og hvort senda skuli hann til menntunarskólans eða ekki, þegar ástæður þykja til þess, að slíkt purfi að koma til álita»*.

Í síðari málsgrein frumvarpsins ræður þingið (í einu hljóði) til, að í stað orðanna: *«til einhverrar kennslustofnunar»* verði sett: *«til kennslustofnunarinnar, hvorrar sem er»*.

Að síðustu þótti þinginu nauðsynlegt, að ákveðið væri, að þá er þeir heyrnar- og málleysingjar, er lokið hefðu námi, ættu eigi foreldra á lífi, eða foreldrarnir væru eigi færir um, að annast þá svo vel sem óskandi væri, skyldu þeir vera undir yfirvalda-umsjón. Þingið féllst á (með 17 atkvæðum gegn 4), að fela hlutaðeigandi presti og hreppstjóra umsjón þessa á hendur, og samþykkti síðan (með samhljóða 23 atkvæðum), að bæta við frumvarpið nýrri málsgrein á þessa leið:

«Þegar heyrnar- og málleysingjar hafa lokið náminu, og eiga ekki foreldra á lífi, eða foreldrarnir eru ekki færir um að annast þá svo vel sè, skal presti og hreppstjóra í þeirri sveit, sem

þeir eiga heima í, vera skylt að sjá um, að þeir fái jafnan góða samastæði og geti haft sem best not af því, er þeir hafa numið».

Eins og áður er umgelið, hafði þingið falið þeirri nefnd, er kosin var til að íhuga hið umrædda frumvarp, til álita bænarskrá frá prestinum sèra Páli Pálssyni, um að honum yrði veittur árlegur fjárstyrkur í launaskyni, meðan hann hefir kennslu heyrnar- og málleysingja á hendi. En þótt þingið yfir höfuð áliti mjög svo áriðanda og æskilegt, að föst innlend kennsla kæmist á fót handa heyrnar- og málleysingjum, og sòmuleiðis þætti það rétt og sanngjarnt, að nefndur prestur fengi laun fyrir kennslu sína, komst það að þeirri niðurstöðu, að þar sem fjárhagsmál landsins er ekki að öllu leyti til lykta leitt, og þingið hefir ekki enn fengið fjárforræði, væri ráðlegra að beiðast þessa eigi að þessu sinni.

Hér er því einungis um hið framangreinda konunglega frumvarp að ræða, og leyfir þingið sèr samkvæmt því, sem hér hefir verið tekið fram, allraþegnsamlegast að ráða til og beiðast þess (með samhljóða 23 atkvæðum):

Að yðar konunglegu hátign þóknist, allramildilegast að veita lagagildi téðu frumvarpi til opins bréfs handa Íslandi um kennslu heyrnar- og málleysingja, breyttu og auknu á þessa leið:

»Foreldrar heyrnar- og mállausra barna og aðrir, sem ber að annast um uppfóstur þeirra og kennslu, skulu vera skyldir til að sjá um, að öllum slíkum börnum, þá er þau eru orðin 10—14 ára, og ef þau eru hæf til náms, verði komið annaðhvort til kennslu þeirrar, sem fæst og fást kann hér á landi, svo framarlega sem stiptsyfirvöldin álita hana svo fullkomna, sem þörf er á, eða þá, ef hlutaðeigendur heldur óska, og stiptsyfirvöldunum þykir það ráðlegra, á hinn konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn.

Hlutaðeigandi amtmanni sè heimilt að gjöra undantekning frá aðalreglunni, bæði um aldurshæð heyrnar- og málleysingjans, og hvort senda skuli hann til menntunarskólans eða ekki, þegar ástæður þykja til þess, að slíkt þurfi að koma til álita.

Kostnaðinn við kennslu og útbúnað barnanna, og ferð þeirra til kennslustofnunarinnar, hvorrar sem er, skal greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, er í hlut á, að því leyti sem barnið sjálft, eða þeir, sem standa eiga straum af því, geta ekki borgað.

Þegar heyrnar- og málleysingjar hafa lokið náminu, og eiga

ekki foreldra á lífi, eða foreldrarnir eru ekki færir um að annast þá svo vel sè, skal presti og hreppstjóra í þeirri sveit, sem þeir eiga heima í, vera skylt að sjá um, að þeir fái jafnan góða sama-
staði, og geti haft sem bezt not af því, er þeir hafa numið».

Reykjavík, 4. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast

Jón Sigurðsson. Helgi Hálfðánarson.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla á Íslandi.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar hefir lagt fyrir þetta alþingi frumvarp til tilskipunar um stofnun búnaðarskóla hér á landi.

Til að íhuga mál þetta kaus þingið 5 manna nefnd, og ræddi það síðan á tveimur aðalfundum, eins og lögákveðið er.

Með þegnlegri lotningu minnist þingið þeirrar landsföðurlegu umhyggju, sem yðar hátign ber fyrir heill og framförum þessa lands, og sèr í lagi þeirrar konunglegu mildi, að annast um, að dæmi hinna hásælu fyrirrennara yðar hátignar, að bóndinn geti orðið virtur, farsæll og nýtur í sinni stétt.

Skilyrðin fyrir því, að sá veglegi tilgangur yðar konunglegu hátignar, að efla framfarir landsins á því lægra stigi, álitur þingið að sèu fengin, ef búnaðarskólar yrðu stofnaðir, og sèu þeir þjóðlegir og hagkvæmir til að vera fyrirmynd í helztu greinum búnaðarins, og ungum mönnum gefist kostur á, að eignast þar fræðslu í því, er snertir landbústjórn, jarðyrkju og kvikfjárrækt, og sè það mjög æskilegt, að stofnan þessi komist sem fyrst á fót.

Vegna þess þingið getur ekki, eins og nú er á stattt, bent á fè til að stofna strax skóla þessa, aðhyllist það þær ákvarðanir frumvarpsins, að skólana skuli stofna svo fljótt sem verða má, og að byrja skuli á því að safna fyrst um sinn til stofnunarinnar því fè, $\frac{1}{2}$ skilding, er lagður verði á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók í öllum jörðum á landinu.

Þingið álitur, að tollur þessi sè sanngjarn, þar eð skólastofnunin miði til að bæta bújarðirnar, og efla velmegun bóndans, og tollur þessi sè ekki heldur þungbær, vegna þess hann leggst svo

jaft á ; en þannig muni með tímanum safnast fê, svo ekki þurfi að fresta lengi stofnun skólanna, einkanlega ef fê gæti bætt með öðrum hætti. Þingið skoðar það eins og tvö tímabil, sem ekki fari saman, að byrja að safna fê til skólanna, og að byrja að reisa þá á fót ; með tilliti þessa álitur það réttara og hagfelldara, að setja orðið : «landsstjórn» í staðinn fyrir «dómsmálastjórn» í 2. grein frumvarpsins ; þetta er sú eina efnisbreyting, sem þingið ræður til að gjöra á frumvarpinu.

Í öllum öðrum atriðum aðhyllist þingið frumvarpið, t. a. m. um stofnun skólanna og tölu þeirra, og að þetta sè ekki ákveðið fastara, en ákveðið er í frumvarpinu, um tilgang þeirra, einnig um það hvernig umsjóninni á þeim skuli verða háttað, hvernig semja skuli þær nákvæmari ákvarðanir um fyrirkomulag þeirra, um fê það, sem standa skuli fyrir kostnaðinum við þá, eptir því sem hægt er á það að benda, og loksins um mátann á gjaldgreiðslunni, og heimtun gjaldsins, og um það, hvenær sú fjárheimta skuli byrja.

Vegna þess móðurmálið er einn hinn mesti dýrgripur þjóðarinnar, og hún metur það sæmd að eiga lög sín á því máli, sem sè svo vandað, er bezt má verða, hefir þingið leyft sèr, að breyta orðavali og orðaskipan á frumvarpinu.

Samkvæmt því, sem þegar er greint, leyfir þingið sèr allra-þegnsamlegast (með 23 atkvæðum) að ráða til, að yðar konunglega hátign allramildilegast veiti frumvarpi því, sem hér um ræðir, lagagildi, og það verði þannig orðað :

1. (Með 22 samhljóða atkvæðum) að 1. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :

«Stofna skal einn eða fleiri búnaðarskóla á Íslandi í hverju «amti, svo fljótt sem verða má. Skulu þeir vera til fyrirmyndar «um landbúnað, jarðyrkju og fjárrækt; þar skulu og ungir «menn eiga kost á, að öðlast bæði þá verklegu og bóklegu «fræðslu, er þeir þurfa í þeim greinum, er nú eru nefndar».

2. (Með 22 samhljóða atkvæðum) að 2. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :

«Landsstjórnin skal leita ráðs við þann amtmann, er hlut «á að máli, og því næst ákveða nákvæmar fyrirkomulag og «stjórn skólanna. Þá er amtmaður semur þær tillögur «um þetta efni, er þörf er á, skal hann kveðja sèr til ráða- «neytis tvo þjóðkjörna alþingismenn, jarðyrkjufróðan mann, «og reyndan og hygginn bónda».

3. (Með 22 samhljóða atkv.), að 3. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :

»Fyrst um sinn má á hverju ári leggja í mesta lagi hálfan annan skilding á hvert jarðarhundrað eptir hinni nýju jarðabók í öllum jörðum í hverju amti, til þess að standast kostnaðinn við þann landbúnaðarskóla, er þar hefir verið stofnaður».

4. (Með 22 samhljóða atkv.), að 4. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :

«Gjald þetta skal ábúandi jarðarinnar greiða, en sýslumaður skal heimta það á manntalsþingi hvert ár. Dómsmálastjórnin ákveður, hve nær fara skuli að heimta gjald þetta í hverju amti».

Reykjavík, 4. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Jón Kristjánsson.

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS

um, að fyrir fjárhagsárin 1872 til 1873 og 1873 til 1874 megi úr landssjóði verja hvort árið um sig 200 rd. til að efla forngripasafn landsins og við halda því.

Til konungs.

Frá umsjónarmönnum hins íslenska forngripasafns í Reykjavík hefir að þessu sinni komið til alþingis bænarskrá, sem fer því fram, að þingið allraþegnsamlegast fari þess á leit við yðar hátign, að allramildilegast yrðu veittir til styrktar og viðhalds safninu 300 rd. árlega af því fè, sem ætlað er til ófyrirsjáanlegra útgjalda Íslands.

Eptir að alþingi hafði ihugað beiðni þessa, kaus það 3 manna nefnd í málið, og ræddi það síðan, eins og lögboðið er, á 2 aðalfundum. Varð sú ályktun þingsins, að mál þetta skyldi borið fram fyrir yðar hátign, og þingið leyfir sér hær með allraþegnsamlegast að skýra frá álitinu og óskum í þessu efni.

Að vísu hefir stjórn yðar hátignar hinn 5. marz f. á., eptir allraþegnsamlegastri beiðni alþingis 1869, veitt til styrktar safninu 500 rd. í eitt skipti fyrir öll. En safnið var þá svo komið, að það

vantaði, svo að segja, gjörsamlega húsnæði og hirzlur, og margir af gripum þeim, er fengnir voru, þurftu viðgjörðar, og hefir þetta fé mestmegnis gengið til þessara hluta, sem og til lítilfjörlegrar þóknunar til annars umsjónarmannsins, svo að safnið hefir nú næsta lítil efni. Hins vegar hefir safnið aukizt svo, fyrir sérlega alúð og dugnað umsjónarmanna þess, að það á nú 850 forngripi. Af þessu leiðir, að umsjón yfir safninu verður meiru varðandi og úrheimtir meira starf, og álitur þingið, að ekki sé næg trygging fyrir, að umsjón þessi jafnan geti fengizt, nema svo sé, að nokkurt fé sé fyrir hendi að launa hana. Þar hjá hagar svo til hér á landi, að hingað streymir árlega hinn mesti fjöldi útlendra manna, sem sækjast eptir að fá keypt sem mest af forngripum þeim, sem til eru í landinu, svo þegar safnið er í fjárskorti, ganga þeir úr greipum þess. Einnig frá þessari hlið ber hina mestu nauðsyn til, að safnið fái stöðuglega nokkurn fjárstyrk. Í þessu efni er það áriðandi, að enginn tími sé látinn liða hjá ónotaður til innkaupanna, ef að safnið á að geta fengið þann viðgang, sem æskilegt er; en það er almennt viðurkennt, hversu áriðandi þvílík söfn eru til rættrar þekkingar á sögu hvers lands og til að skýra þjóðlífið á liðnum öldum.

En þó þingið þannig leyfi sér allraþegnsamlegast að bera fram fyrir yðar hátign nauðsyn þessa áriðanda safns, álitur það þó, að, á meðan það ekki hefir fjárforræði, beri að fara mjög varúðarsamlega í, að beiðast fjár í þessum tilgangi, og sér í lagi, þar sem áætlun fyrir hið yfirstandandi fjárhagsár er þegar ákveðin, verði safnið um þann tíma að komast af með það, sem eptir er af því, sem þegar er veitt. Ekki heldur dirfist þingið, á meðan það hefir ekki fjárveitingarvald, að beiðast fjártillags til safnsins um lengri óákveðinn tíma, heldur vill það að þessu sinni einskorða beiðni sína einungis við þau tvö fjárhagsár, er koma næst á eptir því, er nú stendur yfir.

Af þessum ástæðum leyfir þingið sér allraþegnsamlegast með samhljóða 19 atkvæðum að biðja um:

að yðar hátign allramildilegast vilji gefa leyfi til, að fyrir fjárhagsárin 1872 til 1873 og 1873 til 1874 megi úr lands-sjóði verja, hvort árið um sig, 200 rd. til að efla forn-gripasafn landsins og við halda því.

Reykjavík, 4. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Ólafur Pálsson.

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS

um, að höfnin við Stapa í Snæfellsnessýslu verði löggilt til uppsiglingar fyrir verzlunarskip.

Til konungs.

Til alþingis kom að þessu sinni bænarskrá, frá íbúum Breiðuvíkurbrepps innan Snæfellsnessýslu, þess efnis, að fá Staphöfn gjörða löggilda til uppsiglingar fyrir verzlunarskip.

Þingið tók mál þetta til meðferðar, kaus í það þriggja manna nefnd, ræddi það síðan á tveimur aðalfundum, svo sem lög standa til, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast, að bera fram fyrir yðar hátign bæn sína í þessu máli.

Eftir að höfnin á Stapa í Breiðuvíkurbreppi, sem hefir að vísu litla en þó óhulta skipalegu, hafði verið löggild höfn langt yfir 200 ár (sbr. tilsk. 20. apr. 1602), voru þessi réttindi af num-in með opnu bréfi frá 28. sept. 1824 af ástæðum, sem þinginu eru að mestu ókunnar, hverjar verið hafi. Þessi réttindamissir varð Breiðuvíkurbúendum fyrst um sinn ekki mjög tilfinnanlegur, bæði vegna þess, að verzlunarkeppni var þá litil meðal verzlunarmanna, svo að á líku stóð, við hvern verzlauð var, og líka vegna hins, að um það leyti var talsvert umfangsmikil verzlun á Búðum, sem er hið næsta og enda eina kaupún, sem hreppsbúar gátu sótt til. En nú er allt öðru máli að gegna, nú er að eins ein verzlun við Búðir, hvert beiðendunum er nauðugur einn kostur að sækja, sem í reyndinni er mjög óhagkvæm orðin og vöruheppnislaus, því hin hættulega höfn »Búðaós«, á hverri laskast eða brotna til fulls næstum árlega eitt eður fleiri skip, bægir öllum óviðkomandi verzlunarmönnum frá að leita þangað til verzlunar. Hér við bætist nú enn fremur það, að beiðendurnir eru mjög fátækir og hafa því ekki efni á, að flytja vörur sínar á hestum eða skipum yfir langan og torsóttan veg, hvort heldur er á sjó eða landi, til annara verzlunarstaða, þar sem þeir fengju vöru sína betur borgaða; sömuleiðis er vöru þeirra svo varið, að hún getur skemmzt í slíkum flutningum, svo sem verkaður saltfiskur, eða spillst á ýmsan hátt, svo sem lýsi.

Af þessu leiðir, að beiðendurnir hafa nú í nokkur ár hlotið að sæta langtum harðari kjörum í verzlun sinni en flestir aðrir, og telja þeir sér skaða þanna til nokkurra hundrað dala árlega, sem er tilfinnanleg upphæð fyrir fátækan og fámennan hrepp, og

hefir kveðið svo rammt að þessu, að sumir beztu bændur þar hafa nú hrokkið þaðan, meðfram til að geta verzlað annarstaðar.

Á þessu vona beiðendurnir að ráðist allmikil bót, verði Staphöfn löggilt, því þá muni lausakaupmenn skjótast þangað til verzlunar, annaðhvort af sjálfsdáðum, eða eftir samningi, en vegna ábyrgðar á skipunum, vilja þeir síður sigla upp nema löggiltar hafnir.

Þar eð nú þingið við yfirvegun málsins hefir álitid fullnægar ástæður fyrir nauðsyn og þörf beiðandanna, að þeir fái ósk sína uppfyllta, leyfir það sér allraðegnsamlegast (með 17 samhljóða atkvæðum) að beiðast þess :

Að yðar konunglegu hátign mætti þóknast, að skipa svo fyrir, að opið bréf frá 28. sept. 1824 verði sem fyrst úr lögum numið, (og með 16 samhljóða atkv.) að Staphöfn fái aptur sín fyrri réttindi sem löggilt höfn.

Reykjavík, 4. ágúst 1871.

Allraðegnsamlegast

Jón Sigurðsson. Egill Egilson.

NEFNDARÁLIT

í málinu : konunglegt frumvarp um friðun á laxi á Íslandi.

Hið heiðraða þing hefir kosið oss í nefnd til að íhuga konunglegt frumvarp um friðun á laxi á Íslandi, og höfum vèr nú rætt frumvarp þetta með oss, og skulum því skýra þinginu frá álitinu voru á því.

Eins og þingið man, kom bænarskrá til þingsins 1867 úr Borgarfirði með því nær hálfannað hundrað áskrifendum undir, er beiðdu, að þingið vildi sjá til þess, að lög kæmu út sem fyrst, er friðaði laxinn fyrir óskynsamlegri og stjórnlæusri veiði einstakra manna. Þingið tók málefni þetta fúslega fyrir, því það sá ljóslega fram á, að eigi mátti lengur við svo þúið standa, með því eigi væri annað sýnna, en að laxveiðin af tæðum ástæðum væri þegar á förum í sumum hinum beztu laxám landsins.

Þar eð nú þingið þannig áleit, að eigi væri að eins nauðsyn á slíkum lögum, heldur og á því, að þau kæmu sem fyrst út, og

það á hinn bóginn vissi, að sumum þingmanna var fullkunnugt um alla laxgöngu og laxveiðar hér á landi, og varla mundu geta fengið áreiðanlegri skýrslur um það, en þingmenn sjálfir gætu gefið, þá samdi það frumvarp til tilskipunar um málefni þetta, og óskaði, að það allramildilegast mætti verða gjört að lögum. En þrátt fyrir þetta hefir þó stjórnin álitid það henta, að fresta því, að láta nokkurt lagaboð koma út um málefnið fyr en hún áður hefði leitað um það álits embættismanna sinna heima í Íslandi og birkidóm-ara nokkurs í Danmörku að nafni Fiedlers. Stjórnin hefir nú að vísu lagt til grundvallar fyrir þessu frumvarpi sínu áminnzt frumvarp þingsins frá 1867, en breytt því í sumu, mest eptir áminnztum skýrslum, er hún fengið hefir. Ástæðurnar fyrir frumvarpi þingsins 1867 finnast í alþingistiðindunum frá 1867 blaðsíðu 404 til 414 og 650 til 660, og skírskotum vèr hér til þeirra. Að því þá nú hinar einstöku greinir í frumvarpi stjórnarinnar snertir, þá er álit vort um þær, sem nú skal greina.

1. gr.

Þessi grein er, eins og segir í ástæðunum, að mestu samhljóða 1. grein alþingis- frumvarpsins 1867; þó er þar í stað orðanna: «vatnaðsum, stöðuvötnum, tjörnum, lónum» sett: «eða öðrum straumvötnum», og er í ástæðunum svo skýrt frá, að þetta sè gjört til að gjöra greinina einfaldari; svo er þar og gjörð sú athugasemd, að orðinu: «stöðuvötnum» hafi verið sleppt sökum þess, að lax og sjóurriði að eins gangi í vötn þau, sem náa til hafs. En þessi athugasemd er, sem allir sjá, er nokkuð þekkja til laxgöngu hér á landi, miður rétt. Orðið: «stöðuvatn» er í íslenzku máli haft um vötn þau, er vatnið stendur kyrrt í, eða sem ómerkjanlegur straumur er í, eins þó í það renni og úr lækir eða ár, og í þess háttar vötn vita allir að lax gengur; þannig gengur lax, svo vèr tökum til eitt dæmi, upp í Víðidalsá, sem rennur út í Miðhópið, sem er stöðuvatn og enginn eða ómerkjanlegur straumur er í, en sem aptur gengur ós úr út í sjóinn. Eins er það alkunnugt hér á landi, að nýrunnir sjóbirtingar opt veiðast í stöðuvötnum þeim eða stórum tjörnum, sem hvorki rennur í eða úr, svo sem Hraunfjarð-arvatn vestra, og mörg önnur, enda eru stöðuvötn og tjarnir nefndar í norsku laxalögnum. Og loks gengur opt lax og sjóbirtingur í sjávarlón, þar sem fellur út og inn; er þá hlaðinn garður opt fyrir framan lónið, og látið vera autt op á, sem net er sett í um flóðið; með aðfallinu gengur þá laxinn inn í lónið; en er út fjarar úr

lóninu, verður laxinn annaðhvort eptir á þurru, eða festist í netinu, er hann leitar út.

Það er nú þannig auðsèð, að stjórnin hefir breytt 1. grein frumvarpsins af því, að hún hefir staðið í þeirri meiningu, að lax gengi eigi nema í straumvötn, en eigi af því, að hún hafi haldið, að laxinn ætti fremur að friðast í vötnum þeim, sem straumur er í, en hinum, þar sem enginn straumur er í. Vèr álitum nú samt, að það gildi einu, þó sleppt sè áminnztum orðum: «vatnaósum, stöðuvötnum, tjörnum, lónum», er stóðu í frumvarpi alþingis 1867, ef orðunum í stjórnarfrumvarpinu: «öðrum straumvötnum» er breytt í: «öðrum vötnum», því þar við má þá skilja bæði þau vötn, er straumur er í, og eins hin, sem enginn straumur er í, en sem lax eða sjóbirtingur þó ganga í.

2. grein.

Hér er sagt í ástæðunum, að betra muni vera, að heimta færri op og stærri, en þingið 1867 hafði stungið upp á, þar sem vatnið rynni þá með meiri hraða og laxinn yrði fúsari á að ganga gegnum opin, og hefir því stjórnin álitit, að bezt mundi vera, að hvert op á vélinni væri 2 álnir á breidd, en eigi fleira en eitt op fyrir hverjar 20 álnir af lengd vélarinnar. Vèr verðum nú að aðhyllast þá skoðun frumvarpsins, að opin ættu að vera 2 álnir á breidd, því við það getur laxinn betur gengið gegnum vélina, því breiðara sem opið er, en hitt þykir oss ófært, eptir því sem hér hagar til, að hafa opin svo fá, sem ráðgjört er í stjórnarfrumvarpinu. Aðalreglan er sú, sem bæði stjórnin og þingið hefir aðhyllzt, að taka beri föstu vélina upp á þeim tímum, sem nefndir eru í § 2, einmitt til þess, að laxinn þá tálmunarlaust geti runnið eptir ánni eða vatninu, og það er að eins af hlífð við eiganda vélarinnar, að honum er leyft að hafa vélina kyrra, ef hún eigi verður tekin upp án stórskemmda; en þessi hlífðarsemi má þó eigi vera svo stór, að vélin með því að vera kyrr aptri nokkuð laxinum að ganga eptir ánni, en það er þó auðsèð, að hún gjörir það því meir, því stærri svæði það er, sem laxinn getur eigi ótálmað gengið um. Vèr álitum því, að eigi megi opin vera færri en svo, að tveggja álna op sè á hverjum 6 álnum af vélinni, og er þetta í fullri samstemmu við það, er síðar mun sagt verða; vèr álitum og, að betra kunni að vera að orða seinni hluta þessarar nokkuð öðruvísi, svo að hún síður misskiljist.

3. grein.

Í fyrri hluta greinar þessarar er bannað að veiða smálax eða við hafa þau veiðarfæri, er náð verði með jafnt smáum laxi sem stórum, og í seinni hlutanum er bannað að við hafa nokkrar veiðivælar, er hamlað geti laxinum að ganga upp í veiðiár eða eptir þeim; en þegar gætt er að efninu í 4. og 5. grein, sem á eptir koma, þá þykir oss það skipulegra, að seinni hluti 3. greinar væri gjörður að grein sér, er sett yrði fyrir aptan 4. grein, og sem þá yrði 5. grein í frumvarpinu, og yrði þá að breyta greinatölunni eptir þessu, þeirri er á eptir kemur. Við þetta sýnist þráðurinn að verða betri í frumvarpinu; 3. grein kæmi þá sem sagt að hljóða um að banna að veiða smálax, og því við hafa þau veiðarfæri, er jafnt væru löguð til að ná með smáum laxi sem stórum, og til að skemma riðblettina.

4. greinin lýtur að því, að banna að hafa hin vanalegu laxa-veiðarfæri svo tilbúin, að náð verði smálaxi með þeim, og lýtur því líka að því, að aptra veiði á smálaxi. 5. grein kæmi þá til að innihalda almennt bann að aptra laxi frá að ganga upp í ár eða eptir þeim og spilla laxgöngunni yfir höfuð; en frumvarpsins 5. grein, er þá yrði hin 6., gefur reglur fyrir því, hvernig veiðigarðar og veiðivælar í ám skulu vera, til þess að þeir eigi aptri laxinum að ganga upp og ofan ána ótálmað; það yrði því eptir þessu fyrirkomulagi nákvæmari útlistun í vissum tilfellum af því, sem sagt væri í 5. grein.

Í fyrri hluta 3. greinar álitur stjórnin að telja ætti upp veiðarfæri þau, er náð verði með smálaxi, og þetta virðist oss gott, en meðal þessara veiðarfæra ætti þá að nefna fasta króka, sem nefndir voru í ástæðunum fyrir 4. grein frumvarps þingsins 1867, og sem sumstaðar nú kvað vera við hafðir. Þó vèr álitum, að ádráttarnet, eptir því sem tíðkast hèr á landi, yfir höfuð sèu hættulaus fyrir laxgönguna, þá gefur það þó að skilja, að þegar þau eru svo tilbúin, sem nefnt er í frumvarpinu, verða þau að vera hættuleg fyrir riðblettina.

4. grein.

Að vísu varð niðurstaðan á þinginu 1867, að smálax ætti að telja að eins þann lax, er væri 8 þumlungar ummáls þar sem hann væri gildastur, og þaðan af minni, og stjórnin hefir aðhyllt þá skoðun, en nefndin verður samt að halda fast við það, að réttara og betra muni vera gjörsamlega að friða allan lax, er væri 9

þumlungar ummáls og þaðan af minni, eins og gjört var í nefndarálitinu 1867, og að möskvinn því ætti að vera á hverja hlið af fjórum $2\frac{1}{4}$ þuml., og bilið milli rimanna mætti því eigi vera minna en 2 þumlungar.

5. grein.

Ákvörðun sú, sem er í þessari grein, er mjög áþekk því, er stendur um það efni í laxveiðarlögunum ensku, en við það er aðgættandi, að þau leyfa eigi, að nokkur krókanet eða aðrar veiðibrellur gangi ofan úr görðunum, en þetta frumvarp bannar það eigi; laxalögin norsku tala eiginlega hvergi um garða í laxaám. Það virðist nú ligga í augum uppi, að því minna svæði sem autt er af ánni, því meiri tálmanir eru fyrir laxinn að ganga upp eptir henni, og þessar tálmanir margfaldast við það, ef krókanet eða jafnvel önnur net eru látin ganga niður frá görðunum, því þau aptra þá laxinum, sem kemur að garðinum fyrir innan netin, að komast fram í strauminn; og það mætti svo reikna, að mestum þeim laxi mundi verða náð, er þar kæmi að görðunum. Þegar nú gætt er að þessu, og á hinn bóginn að því, að vor nú gildandi löggjöf bannar að við hafa þann veiðimáta, er gjöri fiskiförina í ánni minni, er það auðsætt, að þingið 1867 við það, að vilja láta að eins þriðjung árinna um miðjuna vera auðan, hafi ekki gjört sig sekt í því, að draga of mjög taum þeirra, er fyrir ofan búa; því ef nokkuð væri, mætti heldur segja um það hið gagnstæða.

Vér getum því eigi annað en ráðið þinginu til, að fallast í þessu efni með öllu á frumvarp þingsins 1867, en þó svoléiðis, að þegar garðar eru settir út frá báðum bökkunum, þá sá sé annar þeirra í hið minnsta 60 föðmum ofar en hinn.

6. grein.

Vér álitum að eigi ætti að banna að selja eða kaupa annan lax en þann, sem bannað er að veiða; en allan þann lax, sem bannað er að veiða, álitum vér og að banna ætti að kaupa og selja; vér vitum nú eigi með nákvæmri vissu, hvað sá lax er langur, sem er 8 þuml. ummáls, því hann getur verið nokkuð misjafn á lengdina, en þó hyggjum vér að hann sé lengri en 8 þumlungar. Þó það kunni nú alla daga að vera satt, að hægra sé við augnasjón að gizka á lengd eius hlutar en á ummál hans, þá álitum vér af fyrirtæðum ástæðum, að hann það, er hér um ræðir, eigi að eins að binda sig við ummál laxins, eins og gjört var í frumvarpi þingsins, en ekki lengd hans, sem gjört er í norsku laxa-

lögunum. Oss finnst, að bannað ætti að vera að selja lax, eins og gjört var í frumvarpi þingsins 1867, og gjört er í ensku laxalögunum.

7. gr:

Af því veiðivélarnar geta verið af tré eða öðru, sem verði nemur, og oss finnst, að þær þá ættu að verða upptækar, sýnist oss, að um það ætti að vera ákvörðun, eins og var í alþingis-frumvarpinu 1867.

8. gr:

Í íslenska textann vanta inn í orðin: «í stefnunni» eptir orðin: «stungið upp á».

9. gr: óbreytt.

Af framan rituðum ástæðum leyfum vèr oss að ráða þinginu til að fallast á frumvarp stjórnarinnar, en með þessum breytingum:

Við 1. gr:

«Straumvötnum» breytist í: «vötnum».

Við 2. gr:

Endirinn á grein þessari: «nema þær — — — í vatnið» orðist þannig: «nema þær sèu fastar og verði eigi teknar upp án «stórskemmda; en þá skulu vera auð op á þeim í hið minnsta «2 álna breið, eitt á hverjum sex álnum af lengd vélarinnar, og «gangi frá botni og upp úr vatni».

Við 3. gr:

Endirinn: «í fjörðum — — — eptir þeim» gangi hér út, og gjörist að nýrri grein fyrir aptan 4. gr. og verði því 5. gr.

Við 4. gr.:

Fyrir «2» setjist: «2¹/₄», fyrir «8» setjist «9», fyrir «1³/₄», setjist «2».

Við 5. gr., sem yrði tilsk. 6. grein:

Fyrir orðið: «helming» setjist: «þriðjung». Klausan: «skulu vera — — — en þrjú fet» breytist þannig: «skal annar þeirra vera eigi skemmra en 60 föðmum ofar en hinn».

Við 6. gr., sem yrði tilsk. 7. gr.:

Orðið: «selja» bætist inn í eptir orðið: «boðstólum». Fyrir orðin: «styttri en 8 þuml.» setjist: «9 þumlungar ummáls eða minni».

Við 7. gr., sem yrði tilsk. 8. gr.:

Fyrir aptan orðið: «veiðarfæri» bætist inn í: «og veiði-

vèlar», og fyrir aptan «veiðarfæra» bætist inn í: «og veiði-
vèla».

Við 8. gr., sem yrði tilsk. 9. gr.:

Fyrir aptan orðið: «upp á» bætist inn í: «í stefnunni».

9. gr., er yrði hin 10., óbreytt.

Þess skal getið, að nefndinni var fengið bréf til þingsins frá
fyrverandi alþingismanni Ásgeiri Einarssyni á Þingeyrum áhrær-
andi þetta mál, og hefir nefndin tekið tillit til þess að því er
auðið var.

Reykjavík, 31. dag júlímán. 1871.

Jón Pétursson, Benidikt Sveinsson. Hjálmur Pétursson.
skrifari, framsögum.

Ólafur Pálsson. Davíð Guðmundsson.
formaður.

NEFNDARÁLIT

í málinu um breytingu á tilsk. 30. apr. 1824.

Alþingi hefir kosið oss, sem hér ritum nöfn vor, í nefnd, til
þess að yfirvega og síðan að segja álit vort um bænarskrá, sem
þingmaður Gullbringu- og Kjósarsýslu hefir borið upp á þinginu,
frá fundi, sem haldinn var í vor sem leið í Hafnarfirði, og sem
fer fram á það, að nr. 10 í 3. grein tilsk. 30. apr. 1824 verði
breytt á þá leið, að prestinum að eins verði gjört að skyldu, að
spyrja hjónaefni í votta viðurvist um, hvort þau, eptir að þau kom-
ust af 16 ára aldri, hafi þegið sveitarstyrk, sem þau eigi óend-
urgoldinn, og að leyfi sveitarstjórnarinnar þurfi því að eins, að hjóna-
efnin játi, að svo sé ástatt.

Eptir að vèr nú höfum íhugað þetta mál, leyfum vèr oss að
láta uppi álit vort á því, eins og hér segir.

Nefndin verður að játa, að það opt geti verið umsvifum og
erfiðleikum bundið fyrir prestinn, að útvega áreiðanlega vissu fyrir
því, hvort brúðhjónaefnin hafi þegið sveitarstyrk, og ef svo var,
hvort hann þá sé endurgoldinn sveitinni, og hins vegar hefir reynsl-
an sýnt, að það getur bakað prestinum mikillar ábyrgðar, hafi hann
gefið saman hjón, sem áttu óendurgoldinn sveitarstyrk.

Presturinn á því stundum, þótt hann eins og skylda hans er
til, hafi gjört sér far um, að útvega nauðsynlegar skýrslur um þetta

atriði, á hættu, að hið sanna, ef til vill, hafi þó dulizt fyrir honum, og að það hafi ábyrgð í för með sér fyrir hann á eptir. Það virðist því æskilegt, að einhver vegur yrði fundinn til þess, að þessari ábyrgð yrði lætt á prestinum, og þó tryggingu þeirri, sem fólgin er í þeirri umræddu lagagrein gegn öreiga-giptingum, sem almenn umkvörtun er um vegna sveitarþyngslanna, sem af þeim leiða, haldið óraskaðri.

Nefndin getur ekki álitid, að sá vegur, sem bænarskráin fer, leiði að því tilætlaða augnamiði, bæði sökum þess, að hjónaefnin vita, ef til vill, stundum ekki, hvort sveitarstyrkur, sem þau kynnu að hafa þegið, og ekki er endurgoldinn, hafi verið veittur þeim, eða foreldrum þeirra; og svo má líka gjöra ráð fyrir því, að þau hafi freistingu til þess, að segja ekki satt frá, þótt betur viti.

Þessi vegur verður því ekki farinn, ef menn að öðru leyti ekki vilja fara á mis við þá tryggingu gegn öreigagiptingum, sem sú umrædda lagagrein, sem ein er nú í lögum í því efni, veitir.

Nefndinni hefir nú hugsazt, að ef að öðru leyti ætti að breyta út af því, sem er nú í lögum, að því mætti koma fram á þann hátt, að svaramönnunum yrði, í sameiningu með prestinum, gjört að skyldu, að halda vörð á því, að þær persónur, sem ættu ógoldinn sveitarstyrk, ekki yrðu gefnar saman í hjónaband. Svaramennirnir, sem opt þekkja betur en presturinn til þess, hvernig högum hlutaðeiganda er háttað, en hafa ekki neina lagaskyldu til að ábyrgjast, að hjónaefnin hafi ekki þegið ógoldinn sveitarstyrk, og hafa, ábyrgðarlausir, eins og þeir nú eru í þessu efni, ef til vill, enda hvatir til, að draga stundum dul yfir þetta atriði, en ef þeim yrði gjört að skyldu, að bera ábyrgðina í þessari grein með prestinum, mundu þeir finna sér skylt, að vera prestinum til aðstoðar í útvegum þeirra skilríkja, sem hér er spursmál um, og jafnframt, yfir höfuð að tala, takast svaramenskuna á hendur með meiri varkárni og alvörugefni, en að vísu í einstökum tilfellum mundi hafa átt sér stað, hvað aptur mundi gjöra óráðsmönnum og öreigum erfiðara fyrir, að fá sér svaramenn.

Nefndin verður að álíta, að presturinn, með þessu fyrirkomulagi, fái alla þá aðstoð og tryggingu, sem frá hálfu hins opinbera verði látin honum í té, og hann þurfi með, og að honum, þegar hann sjálfur gætir hér skyldu sinnar í sameiningu með svaramönnunum, aldrei þurfi að verða það á, að gefa þau hjónaefni saman, sem eiga ógoldinn sveitarstyrk.

Samkvæmt því, sem þannig er talið, leyfir nefndin sér að leggja það til þessa máls, og mæla fram með því við hið heiðraða alþingi :

Að það (o: þingið) riti konungi vorum sína allraþegnsamlegustu bænarskrá um, að 10. tölulið. í 3. grein tilskipunar frá 30. aprílmánaðar 1824 verði breytt þannig, að svaramönnum eptirleiðis verði gjört að lagaskyldu, að ábyrgjast ásamt með prestinum, að þau hjónaefni, sem eiga ógoldinn þeginn sveitarstyrk, ekki séu gefin saman í hjónaband, og að svaramennirnir, í sameiningu með prestinum, beri þá lagalegu ábyrgð, sem við því liggur, ef út af þessu er brugðið.

Alþingi, 2. ágúst 1871.

Pórarinn Búðvarsson, Jón Sigurðsson. Þórður Jónasson,
form. og framsögum. skrifari.

NEFNDARÁLIT

í málinu : um kennslu í sjómannafræði á Íslandi.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um uppástungu, er til þingsins kom frá þingmanni Snæfellinga, og fer fram á, að þingið sendi konungi vorum þegulega bænarskrá um :

1. Að séð verði fyrir því af stjórnarinnar hendi, að ætlað verði fyrst um sinn minnst 1000 rd. árlega til kennslu í sjómannafræði hér á landi, til kaupa á bókum og áhöldum, sem til þeirrar kennslu þurfa, og til ferðakostnaðar lærisveina undir próf til Reykjavíkur.

2. Að kennaranum í reikningslist við hinn lærða skóla í Reykjavík og skipstjórnarmanninum á póstgufuskipinu milli Danmerkur og Íslands verði gjört að skyldu, að prófa sjómannaefni hér í Reykjavík kauplaust, og að þeir hafi heimild til að gefa þeim, er standast próf þetta, sjómennskufræðis-vitnisburð, sem skilyrði fyrir, að sá, er slíkt hefir í höndum, geti öðlazz hið svo kallaða «stýrimannspatent».

3. Að þetta geti komizt á sem fyrst, og nauðsynlegar ákvarðanir þar um settar.

Eptir að vèr höfum yfirvegað málefni þetta og rætt það með

oss á fundum, leyfum vér oss að skýra hinu heiðraða þingi frá álitinu voru um það á þessa leið :

Eins og kunnugt er, hafði þingið 1869 til meðferðar uppástungu um stofnun sjómannaskóla hér á landi, og sendi hans háttign konunginum þegnlega bænarskrá um málið; en þótt sú bænarskrá ekki hafi getað fengið áheyrn, er það eigi að síður þinginu kunnugt af skýrslu þeirri, er konungsfulltrúi hefir gefið því, að stjórnin er málinu hlynnt, og vill styrkja til þess, að því verði framgengt á hagfelldasta hátt. Í þessu tilliti er bent á það úrræði, að gefa 5—10 ungum mönnum íslenskum kost á því, að vera um hrið á hinu danska herskipi, er hingað er sent á ári hverju, og er hér við landið 3—4 mánaða tíma, og að læra þar sjómannafræði og taka þar síðan próf í þessari mennt. Nefndin hyggur og, að þetta ef til vill geti komið að góðum notum, og vill því ráða þinginu til, að beiðast þess, að nokkrum ungum mönnum hér á landi verði gefinn kostur á, að afla sér þekkingar í sjómannafræði á þennan hátt, án þess nefndin álitu nauðsyn á, að koma fram með neinar uppástungur um, hvernig þessu að öðru leyti yrði til hagað, með því umboðsstjórnin gæti gjört þær ráðstafanir, sem bezzt ættu við, til að létta framkvæmdina á þessu. En þó þessi kennsla geti orðið að töluverðum notum, er samt sem áður sá annmarki við hana, að hlutaðeigendur yrðu að nota hana um þann tíma ársins, sem allflestir sízt mega missa sig frá atvinnu sinni, hvort sem þeir annars stunda landbúnað eða sjávarútveg. Það er einkum á veturna að menn hér á landi geta gefið sig við því, að stunda alls konar fræði, og svo er einnig um sjómannafræðina, að þeir, sem vildu leggja stund á, að nema hana, mundu helst hafa færi á því, um vetrartímann, þegar minna annríki er að gegna, en á öðrum tímum ársins. Með því nú nokkrir menn eru hér á landi, sem tekið hafa próf í sjómannafræði við sjómannaskóla í Danmörku, og færir mundu um, að kenna öðrum þessa mennt, þá heldur nefndin, að vel sé takandi til greina það, sem farið er fram á í uppástungu þeirri, sem vér erum kvaddir til að segja álit vort um, að því leyti hún fer þess á leit, að hlynnt sé að kennslu þessari á þann hátt, að hver sá, sem tæki piltu til kennslu í sjómannafræði og byggi þá undir próf, skyldi fá úr opinberum sjóði, eptir að þeir hefðu staðið prófið, 50—60 rd. þóknun fyrir hvern pilt.

Ætti þetta að vera til upphvatningar fyrir þá, er þess væru

umkomnir, til að kenna út frá sér sjómannafræði, og gjöra þeim léttara fyrir, er nema vildu, að fá kennsluna, þar eð búast mætti við því, að þeir, sem kenndu, mundu takast það á hendur með vægum kjörum fyrir hlutaðeigendur, þegar þeir ættu von á að fá hin umræddu verðlaun. Til þess að létta enn fremur fyrir námi þessu, og greiða fyrir kennslunni, er nefndin enn fremur á því, með uppástungumanninum, að ástæða væri til að veita lærisveinunum ferðastyrk til að taka prófið, annaðhvort í Reykjavík eður á öðrum stað, þar sem það kynni að verða haldið, og til að veita þeim, er tækju slíka piltu til kennslu, nokkurn styrk til að kaupa fyrir áhöld og bækur, sem nauðsynlegt væri við kennsluna. Að þessu leyti gæti orðið spursmál um nokkurt eptirlit með kennslunni af hálfu hins opinbera, þar sem þess meðal annars bæri að gæta, að þeir, sem fengið hefðu fê til að kaupa fyrir kennslubækur og áhöld, skiluðu þessum hlutum aptur, ef þeir hættu við kennsluna, svo þeir gætu komið öðrum að notum.

En hvað próf það snertir, er piltar þeir, er þannig hefðu fengið heimakennslu í sjómannafræði, ættu að ganga undir, þá álitur nefndin að það mætti fela foringjanum á hinu danska herskipi, sem hingað er sent á ári hverju, eður í forföllum hans skipstjóranum á póstgufuskipinu á hendur, að halda einnig þetta próf, og gefa þeim, er prófið stæðust, vitnisburð um, að þeir hefðu öðlazi þá þekkingu í sjómannafræði, sem útheimtist til þess, að þeir gætu fengið hið svo kallaða «stýrimannspatent».

Samkvæmt því, sem nú hefir verið tekið fram, leyfir nefndin sér að ráða hinu heiðraða þingi til, að senda hans hátign konunginum bænarskrá þess efnis:

1. Að fyrir skipað verði, að hið danska herskip, sem sent er til Íslands á ári hverju veiti móttöku nokkrum ungum Íslendingum, og að þeir fái þar tilsögn í sjómannafræði, og verði síðan prófaðir þar í þessari mennt.
2. Að ætlað verði í hinni árlegu fjárhagsáætlun fê til uppörfunar sjómannakennslu hér á landi, á þann hátt, sem að ofan er á vikið, og að þeim, er hafa notið slíkrar kennslu, gefist kostur á, að ganga undir próf hjá foringjanum á hinu danska herskipi, eður í forföllum hans hjá skipstjóra póstgufuskipisins hér við land.
3. Að þeir, sem hafa staðizt slíkt próf, verði hvað þekkinguna

snertir, álitnir hæfir til að fá hið svo kallaða «stýrimanns-
patent».

4. Að kennslan, að því leyti hún fram fer hjá mönnum hér
á landi, verði undir eptirliti amtmannanna.

5. Að hinar nauðsynlegu ákvarðanir verði sem fyrst gjörðar
um fyrirkomulag prófsins og annað það, er útheimtist
þessu máli til framkvæmdar.

Alþingi, 3. ágúst 1871.

Egill Egilson, Bergur Thorberg, Grímur Thomsen.
formaður. skrifari og framsögum.

NEFNDARÁLIT

í sveitarstjórnarmálinu.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss, sem hér ritum nöfn
vor undir, í nefnd til að segja álit vort um konunglegt frumvarp
til tilskipunar um sveitastjórn hér á landi, sem nú hefir verið lagt
fyrir þingið.

Vér höfum á mörgum nefndarfundum rætt ítarlega mál þetta,
og verður það sameiginlega álit vort, sem nú skal greina :

Vér álitum frumvarpið í heild sinni vel hugsað og frjálst,
og efumst því ekki um, að það, þegar það kemur út sem lög,
verði góð réttarbót. Þegar vér snúum máli voru að aðalatriðum
frumvarpsins, viljum vér fyrst geta þess, að vér höfum engar
stórvægar efnisbreytingar gjört við kaflann um hreppsnefndirnar,
heldur ráðið að eins til nokkurra breytinga á orðum og smá-
atriðum, samkvæmt ástæðum, sem færðar eru fyrir þeim við hverja
einstaka grein. Hvað kaflanum um sýslunefndirnar við vísur, þá
virtist oss sem niðurskipun sú, sem gjört er ráð fyrir í frumvarp-
inu að vera skuli á kjördæmum til sýslunefnda, ekki vera sem
hagfelldust. Sömuleiðis álitum vér, að þóknunin til sýslunefndar-
manna ætti að vera nokkuð öðruvísi löguð, og sama er að segja
um lúkninguna á gjöldunum til sýslusjóðsins, enda þótt að grundvall-
arreglunni fyrir gjaldálögunni væri haldið, og gjörum vér einnig
grein fyrir ástæðum vorum til breytinga þessara við hverja ein-
staka grein.

Þó að vér þannig, hvorki í kaflanum um hreppsnefndirnar,

nè um sýslunefndirnar, höfum í hinu minnsta raskað hugsunar-
 þræðinum, sem liggur í gegnum frumvarpið, og þó að vèr fúslega
 viðurkennum, að tilhögunin með hið sameinaða amtsráð bæði sè
 frjálsleg og vel hugsuð, og fyrirkomulagið hagfellt til þess, að fá
 úrslit þeirra mála, sem undir amtsráðið liggja, í sem bezta sam-
 hljóðun, þá hefir oss allt um það fundizt, að yfirgnæfandi ástæð-
 ur væru fyrir því, að hafna því sameinaða amtsráði, sem í frum-
 varpinu er ætlazt til að hèr verði stofnað, og leggja það til, að í
 þess stað sè skipað amtsráð í hverju amti. Þetta fyrirkomulag
 hefir að voru álitu þá aðalkosti við sig fremur hinu, að það er ó-
 brotnara, kostnaðarminna, hagfelldara fyrir fljóta afgreiðslu mál-
 anna, og miklu líkara ástandinu, sem nú er, og mun því verða
 mönnum geðþekkara; en samhljóðun sú, sem æskileg er að geti
 verið milli úrslita málanna um land allt, ætlum vèr að náist með
 því, að landshöfðingjanum er ætlað, að hafa yfirumsjón yfir allri
 sveitastjórn, og úrslitum hinna helztu mála.

Bænarsskrár þær, sem nefndinni hafa verið afhentar viðvíkj-
 andi sveitastjórnarmálinu, samkvæmt atkvæðum þingsins, hefir hún
 ekki sèð sèr fært, að taka sèrstaklega til greina, heldur hefir hún
 að eins haft hliðsjón af efni þeirra og uppástungum, þegar fyrir
 hafa komið náskyld atriði í málinu sjálfu eptir því sem henni
 hefir þótt tiltækilegt.

Að svo mæltu ræður nefndin þinginu til, að fallast á frum-
 varpið með þeim breytingum, sem hún hefir leyft sèr að gjöra við
 það, og nú skulu færast ástæður fyrir.

1. grein.

Nefndin hefir ekki, eins óg að framan er til greint, getað fall-
 izt á það fyrirkomulag, að stofna éitt sameinað amtsráð fyrir allt
 landið, af þeim ástæðum, sem nú þegar hafa verið taldar, og sem
 síðar munu verða greinilegar teknar fram, og ræður því til þeirra
 orðabreytinga í greininni, sem þar af leiða.

A. Hreppsnefndir.

2. gr. óbreytt.

3. grein.

Þar eð orðið «kjörgengi» hefir nú þegar helgað sèr rétt í
 málinu, stingur nefndin upp á, að það sè haft í staðinn fyrir:
 «rétt til þess að verða kosinn», og greininni breytt eptir því.

4. grein.

Við hana er gjörð að eins breyting á einu orði.

5. grein.

Nefndinni virtist að setningin: «stærri helft» sé hvorki rétt orðuð, né lýsi meiningunni til hlítar; hún ræður því til, að taka það skýrara fram, og ákvæða tölu nefndarmanna, eptir því sem færri eða fleiri eru í hverri nefnd. Af þessari breytingu flýtur, að orðin: «hin helftin» verða að breytast í «hinn hlutinn». Í síðari kaflanum álitur nefndin, að orðin: «og tekur hann — kosningu» séu að öllu óþörf, og ræður því til, að þau fellist úr, því sé nefndarmaður endurkosinn, er sjálfsagt, að hann heldur á fram störfum í nefndinni, og hefir ekki fremur öðrum rétt til, að ganga úr henni fyrri, en hann er búinn á ný, að vera í henni hinn ákveðna tíma. Nefndin ræður því til þeirra breytinga, sem hér af leiða, og síðar munu greindar.

6. gr. óbreytt.

7. grein.

Svo virtist sem niðurlag greinarinnar yrði skipulegra, væri það orðað eins og nefndin ræður til í niðurlaginu.

8. grein.

Við þessa grein ræður nefndin að eins til breytinga á orðum og málsgreinum, eins og síðar mun sagt.

9. grein.

Í fyrri kafla þessarar greinar finnst nefndinni, að orðatiltækin séu óviðfelldin, og sömuleiðis kann hún ekki við þá ákvörðun, að hreppsnefndin geti sjálf lagt úrskurð á, hvort hreppsnefndarmaður megi losast úr nefndinni, og geti þannig fríað einn eða fleiri úr sínum eigin flokki við skyldur þær, sem á þeim hvíla. Nefndin álitur, að sýslunefndin ein eigi að hafa rétt til, að veita slíka undanþágu. Samkvæmt þessu er greininni breytt í niðurlaginu.

10. grein.

Í þriðja kafla greinarinnar kveður svo að orði: «nái heldur ekki þá nokkur yfir helming atkvæða, skal fram fara bundin kosning milli beggja þeirra, sem við kosninguna á undan hafa fengið flest atkvæði». Nefndin ræður til orðabreytingar í upphafi málsgreinarinnar og getur þess jafnframt, að þar eð svo getur að borið, þegar kjósa skal oddvita í 7 manna nefnd, að 3 geta fengið jafnmörg atkvæði, virðist orðið: «beggja» geta valdið misskiln-

ingi. Nefndin ræður því hér til breytinga, eins og síðar mun greint.

11. gr. óbreytt.

12. grein.

Samkvæmt þessari grein er ætlað til, að hreppsnefndin eigi með sér fjóra lögskipaða fundi á ári hverju, vetur, sumar, vor og haust. Þó að þessu sé nú skipulega niðurraðað, hlýtur nefndin að ráða frá, að þessari tilhögun sé haldið, einkum vegna þess, að miðsumars- og miðsvetrar-fundirnir verða að öllum jafnaði bæði óþarfir, þar sem um það leyti árs sjáldnast þarf að ræða um sveitamál, og líka óhagkvæmir sökum anna á sumrum, en veðráttu og færðar á veturnum. Það eru því að eins tveir fundir árlega, sem nefndin stingur upp á, og henni þykja nægja að lögskipaðir séu, nl. vor og haust, og það því fremur sem ráð er fyrir gjört, að kveðja skuli til aukafundar, þegar þörf gjörist eða þess er óskað. Nefndin ræður því til breytinga, sem hér að lúta, í niðurlaginu.

Við 13. og 14. grein er að eins ráðið til orðabreytinga samkvæmt niðurlaginu.

Í 6. tölulið 37. grein er gjört ráð fyrir, að sýslunefndin geti með samþykki landshöfðingja gjört ályktun um stofnun heilbrigðisnefnda í hreppunum. Þetta þótti nefndinni vel til fallið, og til þess að það fyrirkomulag gæti komið sem fyrst á, áleit nefndin að réttast væri, að leggja það eins og almenna skyldu á hreppsnefndirnar, að hafa eptirlit með heilbrigðisástandinu í hreppunum og styðja að því, að það gæti orðið sem bezt. Væri nú svo í einhverjum hreppi ástatt um styttri eða lengri tíma, að þetta almenna eptirlit þætti ekki einhlítt, mætti eins fyrir það setja sérstaka heilbrigðisnefnd samkvæmt 21. gr. Nefndin er sem sé á þeirri skoðun, að yfirstjórn hreppsnefndanna eigi að vera sem rýmst í öllu því, sem undir þær getur heyrt, og að það eigi að komast sem mest hjá aukanefndum, sem í vissum atriðum gæti staðið jafnhliða hreppsnefndunum og enda fremur. Nefndin álitur réttast, að hafa þessa umræddu ákvörðun í sérstakri grein og ræður því til, að á milli 14. og 15. gr. komi ný grein, sjá niðurlagið.

Við 15. og 16. grein eru að eins gjörðar orðabreytingar, sem í niðurlaginu eru teknar fram.

17. grein.

Af umræðunum um þessa grein varð nefndin þess áskynja,

að þó að í sumum hæruðum landsins væri að landsvenju kominn á viss gjalddagi fyrir sveitarútsvör, sem sé 11. nóvember, þá væri það engan veginn alstaðar, heldur væri gjalddaginn mjög víða á reiki, og sumir vildu ekki viðurkenna neinn ákveðinn gjalddaga, drægist svo greiðslan hjá sumum hverjum árlengt eða lengur, svo hreppstjórar kæmust stundum við það í vandræði. Nefndinni virtist því, að þess væri full þörf, að um gjaldgreiðsluna væri eitthvað nákvæmar ákveðið en verið hefði. Að til taka ákveðinn eindaga á hreppsgjöldunum, t. a. m. 31. desember á reikningsárinu, þótti henni að vísu tiltækilegt, en hætti þó við að mæla fram því, en fellst heldur á hitt, sem mundi reynast miklu hentugra í reyndinni, að hver hreppsnefnd hefði heimild til að ákveða, hve nær hver gjaldþegn skyldi greiða að nokkru eða öllu gjöld sín. Slíka ákvörðun er hreppsnefndunum mjög nauðsynleg, eptir því sem víða er ástætt í sveitum, svo að hver gjaldþegn hafi laga-aðhald til greiðslunnar, og svo nefndin geti bargað innheimtunni eins og best á við í hvert skipti, og komið hjá vankvæðum þeim, sem leiða af vangreiðslunni. Þá skoðun, að hreppsnefndunum verði með þessu móti gefið of mikið vald, er öllað gæti gjöræði í innheimtu gjaldsins hjá fátæklingum, getur nefndin ekki tekið til greina; hún er miklu fremur á því máli, að þegar í hreppsnefndirnar sjálfsgagt verða kosnir hinir bestu menn hreppsins, eptir því sem kostur er á, muni hinum efnalitlu verða sýnd sú tilhlíðrun og línkind, sem unnt er, og hreppsnefndin muni ekki neyta lagaréttar síns, nema þegar hún sér, að beitt er þrjózku eða ástæðulausri undanfærslu. Í fyrsta kafla greinarinnar finnst nefndinni, að orðin: »alla« og »öllum« í sambandi við orðið, »hreppsþúa« geta valdið misskilningi, og ræður því til, að þau falli úr, og að í stað orðanna »eða aðrar« komi: »og aðrar«.

Í öðrum kafla greinarinnar virðist nefndinni að hin síðari málsgreinin megi fellast úr, af því að efni hennar sé fólgið í hinni fyrri.

Hvað 3. kaflanum viðvíkur, leyfir nefndin sér að ráða til þess, að frestur sá, sem þar er rætt um, og tekið er til að vera skuli 2 dagar, lengist til 4 daga, svo hlutaðeigendur hafi nægilegt svigrúm og umhugsunartíma í hinum víðlendari hreppum.

Hinn 4. kaflinn þótti nefndinni nokkuð óviðkunnanlega orðaður, og þar að auki varð að víkja honum að efninu til dálítið við samkvæmt viðaukanum, sem upp á er stungið í fyrsta kafla. Nefnd-

in ræður því til þeirra breytinga og viðauka við greinina, sem í niðurlaginu standa.

18. og 19. grein.

Við þær eru teknar fram orðabreytingar í niðurlaginu.

20. og 21. gr. óbreyttar.

22. grein.

Nefndin álitur, að setningarliðurinn: »að fá til verk og varning í þarfir sveitariunar» sé bæði óljóst og ónákvæmt orðaður; auk þessa eigi ekki þess konar ákvörðun hér beinlínis við; hún leggur því til, að greininni sé að því leyti breytt, eins og síðar mun skýrt frá.

23. gr. óbreytt.

24. grein.

Nefndinni geðjast vel að ákvörðunum þeim, sem í greininni eru, en hins vegar þykir henni orðavalið og setningalagið ekki sem heppilegast, og stingur því upp á nokkrum þar að lúandi breytingum í niðurlaginu.

25. grein.

Nefndin álitur það bæði skipulegast eptir stefnu frumvarpsins, og þar að auki full-tryggilegt fyrir rétt úrslit á ályktunum hreppsnefnda, er sýslumaður fellir úr gildi, að láta amtsráðið leggja á þess konar mál hinn síðasta úrskurð, án þess að slíkt þurfi að koma fyrir landshöfðingja, og ræður því til breytinga, eins og síðar mun sagt.

B. Sýslunefndir.

26. grein.

Þar eð nefndin er á því máli, að það sé engin sérleg ástæða til þess, að hafa héraðsprófastinn í hverri sýslu sjálfkosinn í sýslunefndina, og þessi skyldukvöð hins vegar gæti valdið prófasti á stundum mikillar fyrirhafnar, og orðið í sumum sýslum jafnvel ókljúfandi fyrir tæða embættismenn ofan á önnur embættisstörf þeirra og langferðir, þá ræður hún til, að þeirri ákvörðun, að héraðsprófasturinn sé sjálfkosinn, og þeim setningum, sem fylgja með, sé sleppt úr greininni. Tölu sýslunefndarmanna hefir nefndin leyft sér að breyta samkvæmt því fyrirkomulagi, sem hún ræður til í næstu grein. Í samhljóðan við þetta hefir nefndin og svo breytt málsgrein þeirri, sem viðvíkur Vestmannaeyjum. Nefndin ræður því til þeirra breytinga á greininni, sem í niðurlaginu standa.

27. grein.

Við yfirvegun þessarar greinar komst nefndin til þeirrar niðurstöðu, að sú kjördæmaskipting, sem í greininni er ráðgjörð, sé miður heppileg, því þegar tveimur hreppum, öðrum stærri en hinum minni, eins og optast má gjöra ráð fyrir, er slengt saman í eitt kjördæmi, þá má búast við, að nefndarmaðurinn verði jafnast kosinn úr hinum stærri hreppnum, og gæti það komið í bága við hagsmuni hins minna, og að minnsta kosti valdið óánægju. Á þessu bæri víst enn þá meira, ef hinn kjörni nefndarmaður yrði kosinn úr minni hreppnum og hann ætti að mæta á fundinum fyrir hinn stærri. En hvað sem um þetta er, verður nefndin að álíta, að það eigi bezt við, að leyfa hverjum hreppi, að vera kjördæmi út af fyrir sig, og kjósa mann í sýslunefnd; en til þess að sýslunefndarmenn í þeim sýslum, sem hafa fleiri hreppa en 10, geti ekki orðið fleiri en svo, sem nefndinni þykir þörf á, ræður hún til, að svo sé ákveðið, að hinir fámennari hreppar í þeim sýslum sendi annaðhvort ár á vixl nefndarmann á sýslufund. Nefndin ræður því til, að greinin sé orðuð samkvæmt því, sem nú hefir verið tekið fram (sjá niðurlagið).

28., 29. og 30. grein.

Við þessar greinir hefir nefndin gjört að eins orðabreytingar þær, sem í niðurlaginu standa.

31. grein.

Við 1. og 2. kafla greinarinnar finnur nefndin ekkert athuga-vert, en hvað hinum 3. viðvíkur, leyfir hún sér að taka það fram, að hún verður að álíta, að það eigi betur við og sé líka réttara, að ákveða nefndarmönnum daglaun, þótt lítil séu, heldur en þóknun að eins í ferðakostnaðarskyni. Þar sem verið er að telja það upp, sem oddviti má gjöra reikning fyrir, og fá endurgoldið úr sýslusjóði, má gjöra ráð fyrir, að fleira geti talizt til rættra útgjalda, en þar segir, og því þótti réttast að bæta við: »með fleiru». Loks er nefndin á því máli, að þessir reikningar eigi allir að leggjast undir yfirskoðun og úrskurð amtsráðsins. Tillaga nefndarinnar er því, að 3. kafli orðist eins og í niðurlaginu stendur.

32., 33., 34., 35. og 36. greinir eru sumpart óbreyttar, sumpart með orða- og setningabreytingum þeim, sem nefndinni þótti fara betur á, eða urðu að gjörast; sjá niðurlagið.

37. grein.

Auk þess, að nefndin ræður til nokkurra orðabreytinga í 1.

kafla greinarinnar og í 2. kaflanum, að «flimmta hvert ár» falli úr, en í stað þess komi: «þegar henni (semsé sýslunefndinni) þykir þörf á», leyfir hún sér að taka það fram, að hún verður að álíta, að það eigi miður vel við, að leggja nú þegar á sýslusjóðina gjöld þau, sem ráð er fyrir gjört í 3., 4. og 5. kafla greinarinnar. Hún ræður því til, að þessum ákvörðunum sé sleppt, og að laun til bóluasetjara og styrkur til ljósmæðrakennslu greiðist á sama hátt og verið hefir, en laun til hreppstjóra, ef þess þykir þörf með hinu nýja fyrirkomulagi á sveitastjórninni, verði ákveðin með sérstöku lagaboði, og hið sama er að segja um laun til ljósmæðra. Það þykir því nægja, að láta efni þessara þriggja kafla og hins 6. sömuleiðis innibindast í einum kafla, sem nefndin hefir orðað þessu samkvæmt, eins og sjá má í niðurlaginu.

38. grein.

Þó að það virðist í fyrsta áliti óbrotnast og ekki ósennilegt, að leggja gjöldin til sýslusjóðs á gjaldstofna þá, sem í greininni eru nefndir, þá virðist nefndinni það þó mjög athugavert, og enda vandkvæðum bundið, ef það yrði gjört beinlínis, og er það af þessum ástæðum: lausafænu er nú þegar svo íþyngt, að það er neyðarkostur, að bæta beinlínis nýjum álögum ofan á; á afgangi jarða hvílir, eins og kunnugt er, alþingistollsgjaldið og þar að auki er í mörgum héraðum haft sérstaklegt tillit til jarðaafgangja við niðurfjöfnun sveita-útsvara, svo að talsverð álaga er á jarðagózið komin. Enn fremur er nú ráðgjörður tollur, sem leggist á jarðeigar handa búnaðarskólum, og mundu þessar nýju samhliða álögur til búnaðarskóla og sýslusjóðs þar að auki valda ágreiningi milli landsdrottna og leiguliða, og einnig verða næsta óvinsælar, því þær gætu leitt bæði til þess, að einstakar stéttir liði um of við þær, t. a. m. prestastéttin, sem hefir mikinn hlut tekja sinna af jarðeignum, og líka til þess, að einstakir menn slyppu alveg uadan gjaldinu, t. a. m. þeir, sem ekki eiga neinn gjaldskyldan stofn, en hafa þó að öðru leyti góðar ástæður. Hjá öllum þessum misföllum virðist mega komast og halda þó grundvallarreglu gjaldstofnsins í frumvarpinu með því að láta samanlagða tölu jarðarhundraða og lausafjárhundraða í hverjum hreppi ráða því, hversu hátt gjald hann á að greiða í samanburði við aðra hreppa sýslunnar, en heimta síðan gjaldið beinlínis úr hreppasjóðunum. Með því móti taka allir hreppsþúar tiltölulegan þátt í greiðslunni eptir efnahag og ástandi.

Sú mótbára gegn þessum gjaldmáta, að torvelt verði að fá gjaldið greitt frá hinum fátækustu hreppum, hverfur að mestu, bæði þegar litið er til þess, að ekki mundi sýslumanni veita hægra, að tína það saman hjá hverjum einstökum fátæklingi, og að sýslumaðurinn með mestu sanngirni gæti krafist sjöttungs af gjaldinu í innheimtu- og ábyrgðarlaun, og líka þegar þess er gætt, að með þeirri tilhögun, sem hér er gjört ráð fyrir, á sýslunefndarmaður kost á eptir samkomulagi við sýslumann, að fría hreppinn að meira eða minna leyti við bein útgjöld í peningum, með því að taka daglaun sín heima í hreppnum, ef til vill, undir sjálfum sér.

Nefndin ræður því til að greinin orðist svo, eins og í niðurlaginu er skýrt frá.

39., 40. og 41. grein.

Við greinir þessar eru að eins gjörðar orðabreytingar þær, sem í niðurlaginu standa.

C. Amtsráðin.

Eins og áður er vikið á í inngangi þessa nefndarálits, virtist nefndinni yfirgnæfandi ástæður vera fyrir því, að breyta hinu sameinaða amtsráði, sem ráðgjört er í frumvarpinu, í þrjú amtsráð, sitt í hverju amti. Hinar helztu ástæður fyrir breytingunni eru þessar: Þegar ráð er gjört fyrir því, að þeir, sem í amtsráðinu eiga sæti, komi nokkru fyrri en alþing byrjar, og fari nokkru seinna en því er slitið, flýtur þar af, að þeir, sem langt eiga til að sækja, verða að byrja heimanferð sína fyrri hluta júnímánaðar, og heimferðina að öllum jafnaði fyr eða síðar í septembermánuði. Þeir, sem nú þekkja vel, hversu til hagar á Íslandi með veðráttu, vatnsföll og færð, munu verða nefndinni samdóma í því, að menn þessir yrðu optar að sæta á þessum ferðum sínum ófærðum á vegum, illfærum vatnsföllum og illviðrum, því breytingin á færð og veðráttu hér á landi er mjög snögg og opt stórkostleg, einkum þegar farið er að hausta. Þá er í annan stað hin mikla tímalengd fyrir búsetta menn og jafnaðarlega að auki embættum þjónandi, að vera heiman að nálægt þrem mánuðum, því samkomur amtsráðsins mundu auka burtuveru þeirra frá 14—20 daga, og um leið má geta þess, að séu amtmennirnir í norður- eða vesturamtinu gamlir menn eða heilsutæpir, verða þeir ekki færir um, að fara ferðir þessar, nè þola ef til vill og leggja á sig þá áreynsla og þær breytingar, sem af þeim leiða. Í þriðja lagi er það, að kostnaðurinn, sem flýtur af þessu

fyrirkomulagi, verður talsvert meiri, en af hinu, sem nefndin stingur upp á. Loks kemur í fjórða máta aðalatriðið, að það liggur í augum uppi, að þar eð hið sameinaða amtsráð á ekki að eiga fund, nema annaðhvort ár, verður næsta óhagkvæmur og enda óþolandi dráttur á úrskurðum og úrslitum þeirra mála, sem fljótra aðgjörða þurfa, og þó að hlutaðeigandi amtmaður geti ráðið á því nokkra bót, með bráðabirgðarúrskurðum eða ráðstöfunum, þá mun slík tilhögun þó reynast óhagkvæm. Nefndin ræður því samhuga til þess, að hinu sameinaða amtsráði, sem ráðgjört er, verði breytt í amtsráð, er sèu skipuð í hverju amti og hafi sama vald í sínu amti, eins og hinu sameinaða amtsráði var ætlað yfir land allt.

Sú mótbára, að þegar þrjú amtsráð sèu í landinu, geti svo að borið, að sína stefnuna taki hvert þeirra, og sín aðferðin sè við höfð, eða sinni reglunni fylgt í hverju amti o. s. frv., hverfur, þegar þess er gætt, að auk þess, að það getur átt á stundum vel við, eins og til hagar hær á landi, að nokkuð frábrugðin aðferð sè við höfð í hverjum landsfjórðungi fyrir sig, þó um sama mál sè að ræða, liggja úrskurðir og úrslit umvarðandi mála á sínu efsta stigi undir landshöfðingja, sem kemur úrskurðum og úrslitum málanna í samhljóðan eptir atvikum og eðli þeirra. Hvað fyrirkomulaginu á amtsráðum í hverju amti viðvíkur, álitur nefndin að hær sè minnst undir því komið, að amtsráðin sèu fjölskipuð, og að málunum verði eins vel borgið, þó færri sitji í amtsráðinu en fleiri; hún álitur og, að kosningin í amtsráðin eigi að vera sem óbrotnust, og að einn reglulegur fundur á ári muni nægja; hún ræður því til, að í amtsráðinu sèu auk amtsmansins, sem sè formaður, að eins tveir þjóðkjörnir menn, er sèu kosnir af sýslunefndunum eptir þeim reglum, sem gilda um kosningarnar til alþingis. Samkvæmt þessu hefir nefndin orðað greinir þær, sem í niðurlaginu standa og sem hún ætlast til að komi í staðinn fyrir 42., 43., 44. og 45. gr. frumvarpsins, er fellist úr.

46. grein.

Við þessa grein eru að eins gjörðar smá-orðabreytingar, sem ekki varð hjá komizt, eins og niðurlagið sýnir.

47. grein.

Af breytingum þeim, sem gjörðar hafa verið á undanfarandi greinum, leiðir, að grein þessi verður að breytast svo, að hún samsvari hinum. Hvað launum til hinna kjörnu manna í amtsráðinu viðvíkur, ræður nefndin til, að þau sèu einungis þóknun fyrir fæði

þeirra og ferðakostnað; enn fremur leyfir nefndin sér, að geta þess, að henni þykir eiga betur við, að í niðurlagi þessarar greinar sé tekið fram, hvaðan kostnaður sá eigi að greiðast, er amtsráðið þarf að hafa. Samkvæmt því, sem tekið mun verða fram við 52. gr., verður að gjöra litla orðabreytingu í enda greinarinnar. Öll greinin kemur í niðurlaginu, eins og nefndin stingur upp á, að hún orðist.

48. grein.

Eptir fyrirkomulagi því, sem nefndin stingur upp á, að á amtsráðunum verði, virðist þessi grein óþörf; nefndin ræður því til, að hún sé felld úr.

49. grein.

Í athugasemdum þeim, sem nefndin gjörði við 37. grein, ræð hún til efnisbreytingar við 2.—6. kafla nefndrar greinar, en af því leiðir, að ráða verður til samsvarandi breytingar við 4. kafla þessarar greinar, og að orða hann á þá leið, sem í niðurlaginu stendur. Í 5. kafla þarf og svo að gjöra orðabreytingar samkvæmt stefnu nefndarálitsins, og álitur nefndin, að nauðsynlegt verði, til þess að orðin: »og að það sé, sem með þarf til þess, verði útvegað«, beri það skýrt með sér, hvað í þeim liggi, að bæta við: »eptir þeim ákvörðunum, sem þar um verða settar«. Nefndin hefir því samkvæmt því, sem nú er sagt, orðað greinina í niðurlaginu.

50. grein.

Þar eð grein þessi verður og svo að lagast eptir því fyrirkomulagi, sem í nefndarálitinu er fylgt, ræður nefndin til að hún orðist eins og í niðurlaginu stendur.

51. grein.

Hið sama kemur fram við 2. og 3. kafla þessarar greinar, að þeir verða að breytast í samhljóðan við það, sem á undan er komið. Nefndin ræður því til, að þeir orðist eins og í niðurlagsatriðunum segir.

52. grein.

Hvað þessari grein viðvíkur, leyfir nefndin sér að geta þess, að henni þykir nægja, að gjörðir amtsráðsins verði auglýstar á prenti, þó umræðunum sé sleppt, og ræður því til, að orðinu »umræður« sé breytt í »gjörðir«.

53., 54. og 55. grein.

Hér er að eins ráðið til þeirra orða- og setningabreytinga, sem

við þóttu eiga, eða betur mættu fara, og er þeirra getið í niðurlaginu.

56. grein.

Þar eð nefndinni virðist greinin ekki sem heppilegast orðuð, ræður hún til, að henni sæ breytt, eins og niðurlagið sýnir.

Loks leyfir nefndin sér, að taka fram í rétttri röð þær orða- og efnisbreytingar, og viðaukagreinir, sem hún samkvæmt ástæðum þeim, sem hér að framan hafa verið færðar til, ræður þinginu til að fallast á.

Við 1. grein.

Fyrir: «og einu sameinuðu amtsráði» komi: «og amtsráði í hverju amti».

2. grein, óbreytt.

Við 3. grein.

Fyrir: «rétt til þess — kosinn» komi: «kosningarrétt og kjörgengi til hreppsnefndar».

Við 4. grein.

Fyrir: «afkomendum» komi «niðjum».

Við 5. grein.

Fyrir: «skal hin stærri helft — og geti» komi: «skulu að þrem árum liðnum 2, 3, 4 ganga úr nefndinni eptir því, hvort tala nefndarmanna er 3, 5, 7, samkvæmt annari grein. Geti» o. s. frv.

Fyrir: «hin helstin» komi: «hinn hlutinn».

Orðin: «og tekur hann — nýju kosningu» fellist úr.

6. grein, óbreytt.

Við 7. grein.

Fyrir: «skal segja þá kjörnu — ræður hlutkesti» komi: «ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti. Að því búnu kveður formaður kjörstjórnarinnar upp, hverjir séu kjörnir hreppsnefndarmenn».

Við 8. grein.

Fyrir: «færast sá — kosningu» komi: «skorist sá, sem fyrir kosningu hefir orðið».

Eptir orðin: «í fyrsta skipti» komi: «er».

Fyrir: «gefni» komi: «felldir».

Fyrir: «gjörður» komi: «felldur».

Fyrir: «að kosningin sæ ógild» komi: «að kosningin sæ ólög-mæt».

Við 9. grein.

Fyrir: «komist hreppsnefndarmaður — hún hverfur» komi: «missi hreppsnefndarmaður kosningarrett eður kjörgengi samkvæmt 3. grein, skal hann þegar víkja úr nefndinni. Missi hann að eins um hrið réttindi þessi, má víkja honum um stundarsakir frá nefndarstörfum».

Orðin: «hún eða í öllu falli» fellist úr.

Fyrir: «setja» komi: «skipa».

Fyrir: «hið auða rúm» komi: «í hans stað».

Við 10. grein. (3. kafla).

Fyrir: «nái heldur ekki þá nokkur — atkvæða» komi: «fái þá ekki heldur neinn meira en helming atkvæða».

Orðið: «beggja» fellist úr.

11. grein, óbreytt.

Við 12. grein.

Fyrir: «Hreppsnefndin — og ella» komi: «Hreppsnefndin skal að minnsta kosti eiga tvo fundi með sér á ári hverju vor og haust, og auk þess».

Fyrir: «helmingur» komi: «meiri hluti».

Við 13. grein.

Fyrir: «Enga ályktun — viðstaddur» komi: «hreppsnefnd getur enga ályktun gjört, nema meiri hluti hennar sé viðstaddur».

Við 14. grein (í enda 1. kafla).

Fyrir: «tölu nefndarmanna» komi: «sínum flokki».

Milli 14. og 15. greinar.

Ný grein.

Hreppsnefndirnar skulu hver í sínum hreppi hafa gætur á heilbrigðisásigkomulaginu í hreppnum, og gjöra þær ráðstafanir, sem komið verður við til að bæta það samkvæmt valdi því, sem þeim verður veitt til þess af amtsráðinu eða landshöfðingja».

Við 15. grein (sem verður 16. grein).

Fyrir: «og skal þar með — ráð fyrir» komi: «og skal þar með fylgja áætlun hennar um störfin sjálf, og um kostnað þann, er af þeim leiðir».

Við 16. grein (17. grein).

Fyrir: «tilbærilegu» komi: «tilhlýðilegu».

Við 17. grein (18. grein).

Fyrir: «eða aðrar» komi: «og aðrar».

Orðin: «alla» og «öllum» fellist úr.

Eptir orðin: «efnum og ástandi» bætist við: «og ákveða hvernær hver gjaldþegn skal hafa lokið útsvari sínu».

Málsgreinin í 2. kafla: «Sömuleiðis — niðurjöfnunina» fellist úr. Fyrir: «með tvo daga» komi: «með 4 daga».

Fyrir: «enginn, sem skattskyldur er — skattskyldi» komi: «Enginn sá, er gjald á að greiða, getur með því, að skjóta upphæð gjaldálögunnar undir úrskurð sýslunefndarinnar, komið hjá þeirri skyldu, að greiða gjaldið á þeim tíma, sem hreppsnefndin hefir áskilið. Ef sýslunefndin breytir upphæðinni, skal endurgjalda það, sem gjaldþegninn».

Við 18. gr. (19. grein).

Fyrir: «Oddviti — reikningamaður» komi: «Oddviti hreppsnefndarinnar skal einnig hafa á hendi fjárgæzlu þá og reikninga, sem nefndinni við koma».

Fyrir: «reikningamaður komi: «fèhirðir».

Fyrir: «reikningamannsins» komi: «fèhirðis».

Við 19. gr. (20. grein).

Fyrir: «hið sameinaða amtsráð» komi: «amtsráðið».

20. gr. (21. gr.) óbreytt.

21. gr. (22. gr.) óbreytt.

Við 22. gr. (23. grein).

Fyrir: «Að fá til — sveitarinnar» komi: «að fá nauðsynjaverk framkvæmt í þarfr sveitarinnar».

23. gr. (24. gr.) óbreytt.

Við 24. gr. (25. gr.).

Fyrir: 3. kafla: «Til þess að nokkuð — kjörinn til þess», komi: «Til þess að nokkuð verði borgað úr sveitarsjóðnum fyrir sveitarstjórnarstörf, sem einhverjum ber að leysa af hendi, af því hann er kjörinn til þess».

Fyrir: 4. kafla: «Til þess að á — meðaltölu», komi: «Til þess að á nokkrú ári verði að samtöldu lögð á hreppsbúa meiri útgjöld en svo, að nemi þriðjungur fram yfir útgjalda-upphæð sama hrepps að meðaltölu um næstu 3 ár á undan. Upphæð sú, sem eitthvert ár kann að verða lögð á með samþykki sýslunefndarinnar fram yfir þetta, má ekki teljast með, þegar síðar meir skal finna áður greinda meðaltalsupphæð».

Í 5. kafla:

Fyrir: «Til þess að selja — veði» komi: «Til þess að selja

megi eða veðsetja fasteignir sveitarinnar».

Í 7. kafla.

Fyrir: «lok næsta árs», komi: «lok næsta reikningsárs».

Við 25. gr. (26. grein).

Fyrir: (orðin í enda greinarinnar): «sem aptur kemur — á málið», komi: «og leggur amtsráðið síðan úrskurð á málið».

Við 26. grein. (27. gr.).

Greinin orðist svo:

«Í hverri sýslunefnd skulu auk sýslumanns, sem er oddviti nefndarinnar vera 6—10 menn, sem til þess eru kjörnir».

«Í Vestmannaeyjasýslu er sýslumaðurinn og 4 menn kjörnir í nefndinni».

Við 27. grein. (28. gr.).

Greinin orðist svo:

«Hver hreppur er kjördæmi út af fyrir sig og kýs mann til sýslunefndar. Kosningin skal fara fram á hinum árlegu manntalsþingum með óbundinni atkvæðagreiðslu, er kjörstjórnin skipar fyrir um og bókar. Í kjörstjórninni eru sýslumaðurinn og 2 nefndarmenn, sem í fyrsta skipti eru til þess kjörnir af amtmanni, en síðan af sýslunefndinni.

Í sýslum þeim, sem fleiri en 10 hreppar eru í, skulu hinir fjölmennari hreppar ávallt senda mann á fundinn, en hinir fámennari mann á víxl annaðhvort ár að rétttri tiltölu».

Við 28. grein. (29. gr.).

Fyrir: «um kosningarrétt» — kosin», komi: «um kosningar-rétt og kjörgengi til sýslunefndar».

Fyrir: «hinu sameinaða amtsráði», komi: «amtsráðinu».

Við 29. grein. (30. gr.).

Fyrir: «hins sameinaða amtsráðs», komi: «amtsráðsins».

Við 30. grein. (31. gr.).

Fyrir: «stærri helftin», komi: «meiri hlutinn».

Við 31. grein. (32. gr.).

3. kafli orðist svo:

«Í þóknunar-skyni fyrir fæðispeninga og í ferðakostnað skulu nefndarmenn fá 1 ríkisdal fyrir hvern dag frá því, að þeir byrja ferð sína á sýslufund, og til þess að þeir eru komnir heim aptur, eptir þeim reikningi, sem hver þeirra þar um gjörir, er sýslumaður leggur úrskurð á, og sem greiðist úr sjóði sýslunnar, í von um væntanlegt samþykki amtsráðsins.

Oddviti skal eptir reikningi hans endurgjalda það, sem hann hefir kostað til skriffæra, gjörðabóka, bræfaburðar, sendiferða mfl. og sömuleiðis skal hann fá borgun fyrir eptirrit þau, sem ráð er gjört fyrir í 39. gr. (40. gr.). Nefndin ávísar honum féð úr sjóði sýslunnar eptir það, að hún hefir yfirskoðað reikninginn og fallízt á hann, þó með væntanlegu samþykki amtsráðsins».

Við 32. grein. (33. gr.).

Fyrir: «að minnsta kosti — nefndarmönnum», komi: «meiri hluti allra nefndarmanna».

33. grein (34. gr.) óbreytt.

Við 34. grein (35. gr.).

Fyrir: (frá orðunum) «skal honum heimilt að ónýta» — til enda greinarinnar komi: «að fella ályktunina úr gildi, og skal hann tafarlaust senda amtmanni skýrslu um það. Jafnframt skal hann senda sýslunefndinni eptirrit af skýrslunni. Ef amtmaður er á sömu skoðun sem sýslumaður, skal hann leggja það undir úrskurð landshöfðingja. Áltíð amtmaður hins vegar, að ályktun nefndarinnar skuli óröskuð standa, má hann staðfesta hana með úrskurði sínum.

Við 35. gr. (36. grein).

Fyrir: «með næsta pósti» komi: «með næstu pósthæð».

Fyrir: «endurrit» komi: «eptirrit».

36. gr. (37. grein) óbreytt.

Við 37. gr. (38. gr.).

Í fyrsta kafla:

Fyrir: «hið sameinaða amtsráð» komi «amtsráðið».

Fyrir: «opinberan ferjustað — amtsráðs» komi: «lögferju má eigi leggja niður, nema amtsráðið leyfi».

Í öðrum kafla:

Fyrir: «fimmta hvert ár» komi: «þegar henni þykir þörf á».

Í þriðja kafla:

Fyrir: «hún stingur upp á, — fengist á annan hátt» komi: «hún stingur upp á, hvort hreppstjórar skuli vera einn eða tveir í einhverjum hreppi, og leggur amtsráðið á það síðan fullnaðarúrskurð».

Hinn 4., 5. og 6. kafli fellist úr, en í stað þeirra komi nýr kafli.

4. «Nefndin skal hafa eptirlit með bóluþæfningum, skipun ljósmæðra, framkvæmdum heilbrigðisnefnda og sérstaklegri stofnun þeirra».

7. kafli óbreyttur verður 5. kafli.

Við 38. gr. (39. gr.).

Greinin orðist svo :

«Sýslunefndin skal semja áætlun fyrir hvert reikningsár frá 1. jan. til 31. des. yfir allar tekjur og útgjöld sýslunnar, og jafna niður því, sem með þarf til lúkningar gjaldanna. Að því leyti sem ekki er heimild fyrir greiðslu einstakra gjalda með niðurjöfnun á annan hátt, skal jafna því, er með þarf, niður á hreppa sýslunnar eptir samanlagðri tölu allra tíundarbærna lausafjárhundraða og allra jarðarhundraða eptir hinni nýju jarðabók í hverjum hreppi eptir rætti tillögu. Það, sem hverjum hreppi ber þannig að greiða, verður bein útgjaldgrein í reikningi hans, er hlutaðeigandi oddviti stendur sýslumanni skil á á þann hátt, sem sýslumaður tekur fullgildan, ekki síðar en á næsta sýslufundi eptir það, að gjaldið var lagt á».

Við 39. gr. (40. grein).

Fyrir: «hins sameinaða amtsráðs» komi: «amtsráðsins».

Fyrir: «að það sé til sýnis fyrir hreppsbúa» komi: «að hreppsbúar fái að lesa það».

Fyrir: «endarrit» (í tveim stöðum) komi: «eptirrit».

Við 40. gr. (41. gr.)

Fyrir: «hinu sameinaða amtsráði» komi: «amtsráðsinu».

Við 41. gr. (42. gr.).

Fyrir: «hins sameinaða amtsráðs» komi: «amtsráðsins».

Við 42. gr. (43. grein). Ný grein.

«Í hverju amtsráði eiga sæti amtmaðurinn sem forseti og 2 kjörnir menn».

Við 43. gr. (44. gr.). Ný grein.

Kosningar til amtsráðsins gilda fyrir 3 ár í senn, og skal þeim haga þannig, að hver sýslunefnd í amtinu kys að tilhlutun amtmannsins í fyrsta skipti, er hún kemur saman, og síðan á hverjum 3 ára fresti, til amtsráðsins 2 menn búsetta í amtinu, og þar að auki 1 mann til vara. Að öðru leyti fer kosningin fram á sama hátt og er bundin sömu skilyrðum og kosningar til alþingis. Að lokinni kosningu sendir hver sýslumaður amtmanni eptirrit af kosningargjörðinni, telur hann síðan atkvæðin saman og gefur þeim, sem kjörnir eru, ávísan um kosningu þeirra. Fái tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, skal aldur ráða. Deyi eða gangi nefndarmaður úr ráðinu á áráðinu milli hinna lögskipuðu kosninga, kemur varamaður í staðinn; verði enn

autt sæti, skipar amtmaður mann í það til bráðabirgða, uns ný kosning getur farið fram».

Við 44. gr. (45. gr.). Ný grein.

«Amtsráðið skal halda einn fund á ári hverju í öndverðum júnímánuði eptir því, sem forseti ákveður. Auk þessa getur hann kvatt til aukafundar, þegar honum þykir brýn nauðsyn til bera».

45. grein fellur burtu.

Við 46. gr. (46. grein).

Fyrir: «gangi út yfir» komi: «fari fram yfir».

Fyrir: «landið eða einstakt amt» komi: «amtið».

Fyrir: «endurrit» komi «eptirrit».

Fyrir: «Hið sameinaða amtsráð» komi: «Amtsráðið».

Við 47. gr. (47. gr.).

Greinin orðist svo :

«Hinir kjörnu menn í amtsráðinu skulu í þóknunarskyni fyrir fæðispeninga og ferðakostnað fá 2 ríkisdali um hvern dag, sem þeir vegna amtsráðsfundarins verða að vera frá heimili sínu, eða gegna störfum í amtsráðinu, eptir reikningi, sem hver nefndar- maður gjörir, en amtmaður leggur úrskurð á og ávísar.

Ráðið kýs annanhvorn hinna kjörnu manna fyrir skrifara sinn, ritar hann í gjörðabókina og sèr í sameiningu með forseta um, að gjörðir ráðsins verði birtar samkvæmt 52. grein.

Allan þann kostnað, sem leiðir af fundum amtsráðsins, rit- störfum þess og af því, er framkvæma þarf, samkvæmt fyrir mælum 52. greinar, skal greiða úr jafnaðarsjóði amtsins».

48. grein fellur burt.

Við 49. grein (48. gr.).

4. kafli orðist svo :

«Það skal hafa yfirumsjón um, að sem bezt skipulag og fram- kvæmdir sæu á öllu því, sem til greint er í 2., 3. og 4. kafla 38. greinar. Sömu leiðis skal það segja álit sitt um frumvarp til reglu- gjörðar handa hreppstjórum, er landshöfðingi lætur semja».

Í 5. kafla.

Fyrir: «landsins» komi: «amtsins».

Fyrir: «annaðhvort fyrir ömtin — ýmsum ömtum» komi: «ann- aðhvort fyrir amtið eða einstakar sýslur í því».

Eptir orðin: «að það fè — verði útvegað» bætist: «eptir þeim ákvörðunum, sem þar um verða settar».

Við 50. grein (49. grein).

Greinin orðist svo :

«Amtsráðið skal á ári hverju semja áætlun um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins samkvæmt reglum þeim, sem amtsráðið leggur til að fylgt sé, en landshöfðingi samþykkir, og eptir skýrslum þeim og reikningum, sem amtmaður leggur fram í hvert skipti».

Við 51. grein (50. gr.).

Að 2. kafli allur og fyrri hluti 3. kafla til málsgreinarinnar :
«verði hann þess áskynja» falli úr.

Í stað þess komi :

«Amtmaður skal fyrir hvert reikningsár frá 1. janúarmán. til 31. desembermán. semja reikning um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins og senda fyrir lok febrúarmán. eptirrit af honum hinum tveimur, er í amtsráðinu sitja. Þegar amtsráðið kemur næst saman, skal það í sameiningu endurskoða reikninginn, og senda hann því næst ásamt athugasemdum þeim, sem gjörðar kunna að hafa verið við hann, til landshöfðingja innan fjöggra vikna frá því amtsráðsfundi var slitið. Verði hann» o. s. frv.

Við 52. grein (51. gr.).

Fyrir: «jafnaðarsjóðanna» komi: «jafnaðarsjóðsins».

Við 53. grein (52. gr.).

Fyrir: «jafnaðarsjóðanna» komi: «jafnaðarsjóðsins».

Fyrir: «fyrir lok þess reikningstímabils, sem fer í hönd» komi: «innan 2 ára frá lántökudegi».

Fyrir: «eða gefið að veði fasteignir amtanna» komi: «eða veðsett fasteignir amtsins».

Fyrir: «á ömtunum» komi: «á amtinu».

Fyrir: «en að það nemi — að 4. parti viðbættum» komi: «en að það nemi fjórða hluta fram yfir það, sem verið hefir að meðaltali á næstliðnum þrem árum».

Við 54. grein (53. gr.).

Fyrir: «ráðstöfunum þeim til bráðabirgða» komi: «þeim bráðabirgðarráðstöfunum».

Við 55. grein (54. gr.).

Fyrir: «goldin úr jafnaðarsjóðnum» komi: «goldin hingað til úr jafnaðarsjóðnum».

Við 56. grein (55. gr.).

Greinin orðist svo :

«Dómsmálastjórnin skipar svo fyrir, að tilskipun þessi sé komin í fullt lagagildi 1. janúarmán. 1874».

Milli 54. og 55. greinar frumvarpsins bætist inn í ný grein þannig hljóðandi:

•Nú greinir tvö amtsráð á um eitthvert mál, sem bæði eiga hlut að, skal þá hvort þeirra fyrir sig senda landshöfðingja álit sitt um málið, og leggur hann síðan úrskurð á það.

Alþingi, 31. júlí 1871.

Bergur Thorberg, Guðmundur Einarsson, Jón Sigurðsson.
formaður. skrifari og framsögum.

Pórður Jónasson. Hjálmur Pétursson. Stefán Jónsson.
Eiríkur Gottskálksson.

BREÐ

frá nefnd þeirri, sem stendur fyrir samskotunum til þjóðhátíðarinnar.

Þjóðhátíðarnefndin leyfir sér nú að senda yður, herra alþingisforseti, skýrslu um árangur þann, sem leitt hefir af starfa hennar frá því að alþingi kom saman árið 1869.

Eftir skýrslum alþingismanna, er þeir árið 1869 gáfu, samkvæmt beiðni forsetans, um það sem þeir höfðu gjört, hver í sínu héraði, til þess að safna fægjöfum til að halda hátíð til endurminningar þess, að Ísland hefði verið byggt um 1000 ár, á þann hátt, sem alþingi í einu hljóði hafði ákvarðað að skora á landsmenn, þá varð það augljóst, að í svo að segja engu kjördæmi landsins nema Reykjavík hafði gjörzt nokkuð til þess, að koma í gang samskotum til þessa. Nefndin skoraði þess vegna hinn 16. febr. f. á. á alla hina þjóðkjörnu alþingismenn, að hver þeirra skyldi gjöra í sínu kjördæmi það, sem þeir kynnu að megna til að ná frjálsum samskotum, til að halda þjóðhátíðina árið 1874, og það þá enn fremur um, innan loka septembermán. f. á. að senda skýlausa skýrslu um, hvað þeir hver í sínu kjördæmi hefðu gjört, sem og að segja til þess, ef svo væri, að þeir ekki vildu liðsinna nefndinni á þann hátt, er alþingi árið 1869 ákvarðaði. Vær bættum því og við, að vær svo framarlega, sem vær eigi fengjum neitt svar á þessa áskorun frá alþingismönnum þeim, er áttu hlut að

máli, yrðum að álíta það sem vottun þess, að hann ekki æskti að stoða tilraunir nefndarinnar. Vær leyfum oss að senda eptirrit af þessari áskorun, því árangurinn af henni hefir orðið sá, að vör höfum fengið svar frá alþingismönnum í Borgarfjarðar-, Rang-
árvalla-, Vestmannaeyja-, Dala-, Skagafjarðar-, Húnavatns-, Eyja-
fjarðar-, Suður- og Norður-Múlasýslum; hinir aðrir alþingismenn hafa eigi orðið við áskoran vorri um svar. Svo höfum vör og fengið gjafir frá eptirfylgjandi kjördæmum:

1. frá Snæfellsnessýslu	20rd. » sk.
2. — Borgarfjarðarsýslu	12 — » —
3. — Suður-Múlasýslu	5 — 64 —
4. — Vestmannaeyjasýslu fyrir 2 ár og loforð um sömu gjöf í 2 ár	26 — » — = 63 — 64 —

og loks hefir forsetinn skýrt frá, að hinn viðfrægi hljóðfæraleikari Ole Bull í Björgvin hafi sæmt oss með gjöf að upphæð 20 £, og er þeim skipt fyrir 180 rd. 40 rd.

Af skýrslu þeirri, er vör sendum herra forsetanum árið 1869, mátti sjá, að alþingismenn og innbúar í Reykjavík höfðu heitið gjöfum að upphæð alls 1310 rd. 32 sk.

af þeim er hingað til borgað . . 418 rd. 36 sk.

og enn fremur ofantæðir . . . 63 — 64 —

þar við bættist gjöf Ola Bulls . 180 — 40 — 662 — 44 —

Af þeim borguðu 662 rd. 44 sk.

eru á vöxtum 434 — 13 —

Prentun og burðareyrir hefir kostað 28 — 37 —

Hjá gjaldkera eru 199 — 90 — 662 — 44 —

Þegar taldar eru heitnar gjafir, sem sjálfsagt verða borgaðar, þegar víska er fengin fyrir því, að hinu fyrirætlaða augnamiði gjafanna verður fullnægt, hafa öll samskotin, hin borguðu og þau lofuðu, numið samtals = 1580 rd. 40 sk.

Engu síður hefir, að áliti nefndarinnar, málefni þessu ekki verið tekið með þeim áhuga, sem alþingi árið 1867 gjörði ráð fyrir, og hefir nefndin þess vegna álitnið skyldu sína að taka til yfirvegunar og skjóta til ákvörðunar alþingis, hvort að, þegar að þetta skilyrði er horfið, væri ástæða til að halda áfram að safna gjöfum, eins og byrjað er á, eða heldur skyldi kjósa að hætta við svo báðið, og leggja á vald gefandanna, hvers um sig, hvort að gjafir

þeirra eigi að endurgjalda, eða verja til einhverra almennra þarfa eptir nákvæmari ákvörðun alþingis.

Það er ljóst, að upphæð sú, sem nú er búið að safna, er ónóg, ekki einungis til að byggja slíkt alþingishús, sem að í ráði var árið 1867, heldur og til þess að byrja nokkurn undirbúning til þess. Það má og álíta fullvíst, að með frjálsum samskotum hér á landi ekki getur orðið safnað því fæ, sem til þessa þarf, og þó að með söfnun gripa, hlutaveltu eða slíku, mætti ná fáeinum hundruðum dala í viðbót við það, sem komið er, eru þó engin útlit til þess, að þetta verði nægilegt til að fullnægja ákvörðun alþingis 1867. Að visu gæti vel verið, að í þessu augnamiði mætti fá gjafir frá Danmörku, Noregi og Svíaríki, en oss þykir vafi á, hvort að áskorun eigi að senda þessum ættbræðrum vorum, þegar það er komið í ljós, að málefnið sjálft ekki er neitt áhugamál hér á landi, eða undir öllum kringumstæðum svo, að miðað geti til að koma því áformaða fram að nokkru verulegu. Þó að þessu sé þannig varið, gæti alþingi samt enn sýnt áhuga sinn á málinu með því þegnsamlegast að beiðast þess, að af landssjóðnum megi veita tillag til hins áformaða alþingishúss, svo að þar með verði gjörlegt að byggja það, en vör getum ekki leitt í skyn, hvaða ákvörðun að alþingi í þessu efni kynni að vilja gjöra.

Vör leyfum oss þess vegna að biðja herra forsetann að leggja þessa skýrslu vora fyrir alþingi og skora á það, að taka þá ákvörðun, er því þykir bezt henta til þess að koma máli þessu fram.

Reykjavík, hinn 4. dag ágústmán. 1871.

*Hilmar Finsen. Pétur Pétursson. A. Thorsteinson. Jón Pétursson.
Jón Guðmundsson.*

NEFNDARÁLIT

um konunglegt frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

Hið heiðraða alþingi hefir kosið oss 5, sem hér ritum nöfn vor undir, í nefnd, til að ihuga og kveða upp skoðanir vorar um konunglegt frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

Vör höfum ihugað frumvarp þetta mjög vandlega, bæði í stefnu sinni allri, og eins hverja einstaka ákvörðun þess, og skulum vör

nú skýra hinu heiðraða þingi frá skoðun vorri um mál þetta, og er hún svo, sem nú skal greina.

Eins og hinu heiðraða þingi er kunnugt og eins og einnig segir í ástæðunum fyrir frumvarpi því, sem hér ræðir um, er frumvarpið þannig undir komið, að árið 1869 rituðu nokkrir Reykjavíkurbúar bænarskrá til alþingis, þess efnis, að þingið ritaði hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá, og beiddist þess, að reglugjörð 27. dag nóvembermánaðar 1846 mætti verða breytt, einkum í ýmsum atriðum, sem tekin voru fram í bænarskránni, og sem einkum og sèr í lagi lutu að fulltrúakosningum bæjarins og kosningarréttinum, reikningsárinu, tíma þeim, þá er áætlun og niðurjöfnun bæjargjaldaóná færi fram, gjalddaga og fleira.

Þingið vísaði bænarskrá þessari forsetavegin til stiptamtmannsins, og eftir tillögum hans og bæjarstjórnarinnar hér í Reykjavík hefir stjórnin látið semja frumvarp þetta. Það er reyndar satt, að undirstaða frumvarpsins er allt önnur en reglugjörðarinnar 27. dag nóvembermánaðar 1846, og það sniðið sem næst lögum um bæjarstjórn í hinum dönsku kaupstöðum, dagsettum 26. dag maímánaðar 1868. Reykjavíkurbúar eru nú orðnir vanir reglugjörðinni 27. dag nóvembermánaðar 1846, og fyrirkomulagi því, sem hún setur, enda monu beiðendurnir um breytingar á henni eigi hafa ætlað til, að henni væri alveg hafnað, heldur að eins að hún yrði lagfærð í ýmsum greinum, sem nú virðast orðnar annaðhvort alveg úreltar eftir hugsunarhætti manna, og sem ef til vill aldrei hafa þótt viðkunnlegar, eða miður hagkvæmar eftir högum og ástæðum Reykjavíkur. En úr því þetta hið nýja frumvarp er komið, og það svo frjálst í alla staði, eftir samhuga ætlun vorri nefndarmanna, teljum vér víst, að Reykjavíkurbúar taki því mjög þakklátlega, enda ætlum vér nefndarmenn, að það sé í flestu svo úr garði gjört, að það eigi hér vel við, og hikum vér því alls eigi við, að ráða hinu heiðraða þingi til, allraþegnsamlegast að beiðast þess, að frumvarpið megi koma út sem lög með nokkrum breytingum, sem vér viljum ráða þinginu að beiðast á frumvarpinu, en sem þó eigi eru nein undirstöðu-atriði. Auk þess eru ýmsar orðabreytingar, sem oss virðast með öllu nauðsynlegar, þar sem mörg orð og orðatiltæki frumvarpsins eru sum mjög óislenskuleg og sum ranghöfð eftir merkingu sinni. Að svo mæltu skulum vér hverfa að hinum einstöku greinum frumvarpsins.

1. grein.

Meiri hluti nefndarinnar vill halda grein þessari óbreyttri,

með því honum þykir það vel við eiga, að bæjarfógetinn sé að sjálfsögðu oddviti bæjarfulltrúanna, því að það mundi þykja örðugleikum bundið og kostnaði, að skipa borgmeistara, eins og ætlazt er til í lögum 26. dag maímánaðar 1868 að verði í hinum dönsku kaupstöðum.

Minni hlutinn (Halldór Kr. Friðriksson og Eiríkur Kúld) vill aptur á móti ráða til þeirrar breytingar á þessari grein, að bæjarfógetinn sé eigi sjálfkjörinn oddviti bæjarstjórnarinnar, því að eins og í hinni dönsku löggjöf 26. dag maímánaðar 1868 er ákveðið, að konungur til nefnir særstakan borgmeistara, sem þá er oddviti bæjarstjórnarinnar, en bæjarfógetinn alls eigi á sæti í bæjarstjórninni, en má að eins vera viðstaddur fundi þeirra, er um lögreglumál er að ræða, eins óeðlilegt virðist það að vera hér í Reykjavík, að bæjarfógetinn skuli að sjálfsögðu vera oddviti bæjarstjórnarinnar, því að við það getur hann bæði fengið allt of mikil áhrif á stjórn ýmissa málefna bæjarins, sem hann ætti eigi að hafa, þar sem hann er viðriðinn framkvæmd þeirra, og líka er það, að störf bæjarfógetans herna í Reykjavík, sem einnig er landfógeti, eru svo mörg og margbreytt, að hann getur með engu móti lagt svo mikinn tíma í sölurnar til bæjarstjórnarinnar, sem hann ætti og þyrfti að gjöra sem oddviti hennar. Við getum því með engu móti fallið á þessa ákvörðun greinarinnar, en verðum að ætla, að nóg trygging sé fengin fyrir því, að bæjarstjórnin gæti rættrar reglu, ef bæjarfógetinn hefir rétt til, ef honum þykir þess þörf, að vera viðstaddur, en verðum að öðru leyti að fulltreysta því, að ávallt sé einhver sá meðal fulltrúanna, sem sé fær um að vera oddviti bæjarstjórnarinnar, og að fulltrúarnir muni ávallt kjósa þann einn til þess, sem sé fær um það. Vær verðum því að stinga upp á því, að bæjarstjórnin sjálf kjósi sér oddvita sinn, og er þá alls eigi loku fyrir skotið, þvert á móti öll líkindi til, að sú kosning optast lendi á bæjarfógetanum.

2. gr. verður óbreytt.

3. gr.

Í þessari grein viljum vér breyta orðinu „myndugleika“, sem er útlent orð og óíslenskulegt í „vald“, og er það eigi annað en orðabreyting.

Þá viljum vér og sleppa úr þessari grein þeirri ákvörðun, að bæjarstjórnin megi fela öðrum bæjarbúum, sem eigi eiga sæti í bæjarstjórninni, að framkvæma ýms bæjarstörf. Ákvörðun þessi er auðsjaanlega gjörð til þess, að bæjarstjórnin geti létt á sér ýms-

um störfum, sem henni ber að framkvæma, en bæði er það, að það virðist óeðlilegt, að bæjarfulltrúarnir skuli geta falið öðrum óviðriðnum mönnum framkvæmd þeirra starfa, sem bæjarbúar hafa trúað þeim fyrir, enda virðist það með öllu óþarft, að veita fulltrúunum þennan létti; því að þegar ætlazt er til, eptir 4. grein frumvarpsins, að bæjarstjórnin skuli skipuð 7—13 mönnum auk bæjarfógeta, og vèr verðum að ætla, að hún hëðan af aldrei verði skipuð færri mönnum en 9, þá getum vèr með engu móti talið henni það ofætlun, að skipta verkum með sér svo haganlega, að eigi verði of bláðið á hvern einstakan bæjarfulltrúa, en á hinn bóginn, ef fela á öðrum bæjarbúum út í frá ýms bæjarstörf, getur hæglega af því leitt, að bæjarstjórnin hafi eigi ávallt svo ljóst yfirlit yfir fjárhag bæjarins, og hverja eina útgjaldagrein, sem hún ætti og þarf að hafa; slíkt verður og að draga úr áhuga fulltrúanna að vinna hvað eina sem haganlegast og ódýrast fyrir bæinn, en á hinn bóginn verður eigi til þess ætlazt, að menn, óviðriðnir bæjarstjórnina láti sér eins annat um þetta, sem bæjarfulltrúarnir sjálfir og sem æskilegt væri. Og yfir höfuð að tala getur af þessu fyrirkomulagi risið mikill og óþarfur ruglingur í stjórn og framkvæmd bæjarmálefna, enda er eigi örgrant um, að sökum skiptingarinnar á störfunum milli ýmislegra nefnda hafi sá ruglingur á komið á fjárhag bæjarins, er hjá ætti að komast, og höfum vèr því reynsluna fyrir oss, að slíkt fyrirkomulag er alls eigi hagkvæmt.

Auk þess viljum vèr gjöra nokkrar orðabreytingar í greininni, sem vèr skulum síðar geta um.

4. grein óbreytt, nema orðabreyting í upphafi greinarinnar.
5. grein.

Allir erum vèr nefndarmenn einhuga á því, að grein þessari þarfi að breyta, að því leyti sem svo er ákveðið, að sá fimmtungur kosningarbærra bæjarbúa, sem kys hvort heldur er meiri eða minni hluta fulltrúanna, skuli gjalda $\frac{2}{3}$ allra gjaldanna, og svo mörgum annara kjósenda skuli við bætt, að þessari gjaldhæð verði náð, því þá er vèr litum á, hversu marga til þess þurfi, að $\frac{2}{3}$ gjaldanna náist, eptir því sem hlutfallið nú er hér í Reykjavík á milli gjaldandanna og gjaldanna, því að þá er vèr litum á þetta hlutfall þetta árið, þá eru gjaldendur alls 449 að tölu, en gjöldin 4,970, eða $\frac{2}{3}$ þeirra 3,313 $\frac{1}{3}$, en þeir, sem gjalda 6 rd. og þar yfir, eru 196 að tölu, en gjöld þeirra samtals einungis 3038 rd., svo að hér vantað 275 rd. upp á, að gjöld þeirra samtals nái $\frac{2}{3}$

allra gjaldanna, eða með öðrum orðum, að gjöld allra kosningarbærra gjaldþegna nær eigi þeirri upphæð, sem áskilin er af fimmtung kjósanda til þess, að þeir geti haft rétt til að kjósa annan hluta fulltrúanna. Af þessum sökum verður því nauðsyn að breyta þessari ákvörðun, og ætlum vèr, að eigi megi meiri gjöld heimta af fimmtungnum, til þess að hann nái þeim kosningarrétti, sem honum er ætlaður í greininni, en helmingur allra gjaldanna; þyrfti þá eptir því sem nú er hér um bil 130—140 manns til þessa fimmtungs, eða til að ná helming allra gjaldanna, það er 2485 rd., en kjósendur við hinar almennu kosningar yrðu eins og áður er sagt 196, eða hér um bil 60 fleiri en til fimmtungs-kosninganna. En hér skilja og leiðir.

Meiri hlutinn vill halda greininni að öðru leyti óbreyttri, en minni hlutinn Halldór Kr. Friðriksson getur með engu móti fallizt á ákvarðanir greinarinnar.

1. Í fyrsta lagi get eg alls enga ástæðu séð til þess, að fimmtungurinn af öllum kosningarbærum bæjarbúum skuli hafa rétt til að kjósa meiri hluta bæjarfulltrúanna, enda er það eigi heldur svo ákveðið fyrir hina dönsku kaupstaði í tilskipun 26. dag maí-mánaðar 1868, heldur kys fimmtungurinn eða þeir, hversu margir sem eru, sem gjalda $\frac{2}{3}$ allra sveitargjaldanna, minni hluta bæjarfulltrúanna, enda virðist það bæði óeðlilegt, að nokkur hluti kosningarbærra bæjarbúa skuli kjósa meiri hluta fulltrúanna, en allir kosningarbærir bæjarbúar minni hlutann, enda þótt þeir gjaldi meiri hluta bæjargjaldanna, og því óeðlilegra virðist þetta, sem meiri hluti nefndarinnar ætlast til, að þessi fimmtungur einungis skuli gjalda helming bæjargjaldanna, og þeir eru því færri en eptir frnmvarpinu. Ef þessi fimmtungur, sem hér ræðir um, væri útilokaður frá hinum almennu kosningum, þá væri allt öðru máli að gegna, en eins og hér er ætlazt til fær þessi fimmtungur allt of mikil áhrif á fulltrúakosningarnar, þar sem hann einn ræður kosningu meiri hluta fulltrúanna, og hefir þó næsta mikil áhrif á kosningar minni hlutans, eins og hverjum einum gefur að skilja.

Eg verð því að halda því fast fram, að meiri hluti bæjarfulltrúanna verði kosinn af öllum kosningarbærum gjaldendum bæjarins, en minni hlutinn af fimmtungi þeirra, eða svo mörgum, sem greiða helming gjaldanna.

2. get eg með engu móti fallizt á þá ákvörðun greinarinnar, að kosningarréttur sé bundinn við 6 rd. bæjargjald.

Í reglugjörð 27. dag nóvembermánaðar 1846 6. grein er kosningarrétturinn bundinn fyrir tómthúsmenn við 2 rd. gjald og kaupstaðarborgara og húseiganda við 4 rd.

Eg skal gjarnan játa, að hér er alls engin ástæða til að gjöra mun á skilyrðinu til kosningarréttar fyrir tómthúsmenn og kaupstaðarborgara, enda hefir bæði stiptamtmaður og stjórnin verið á sömu skoðun.

Margir þeir, sem taldir eru til húseiganda og kaupstaðarborgara, taka í engu fram mörgum tómthúsmönnum og er engu færari til að nota kosningarrétt sinn betur en margir tómthúsmenn, og engu hæfari til fulltrúa.

Þegar eg nú lít á, að af hinum svo kölluðu kaupstaðarborgurum var áður heimtað að eins 4 rd. gjald til kosningarréttar og kjörgengis, þá sé eg eigi ástæðuna til þess, hvers vegna nú skuli meira gjald af þeim heimtað.

Þeir eru þó eigi óhæfari orðnir en áður til þessa réttar. Þegar eg á hinn bóginn lít til tómthúsmanna, og þess, að þeir áður áttu að gjalda að eins 2 rd. til að geta neytt kosningarréttar og kjörgengis, þá skal eg fúslega játa, að þar sem þeir áður máttu að eins kjósa einn fulltrúa, en það þó einir, en nú eiga þeir að fá hluttöku í kosningu helmings fulltrúanna, þá sé talsverð ástæða til að hækka gjald það, sem sett er sem skilyrði fyrir þessum rétti; en eg get þó eigi séð, að nokkur ástæða sé til, að setja það hærra en 4 rd., eins og eg hefi áður sagt. Þegar gjöldin hækka, hækka þau á hinum efnaðri, en alls eigi á fátæklingunum, og þetta má hælega sjá á því að:

1867 voru allir gjaldendur í bænum 359, en af þeim 137 undir 4 rd.; bæjargjöld 3230 rd.

1868 voru allir gjaldendur í bænum 410, en af þeim 229 undir 4 rd.; bæjargjöld 3183 rd.

1869 voru allir gjaldendur í bænum 422, en af þeim 164 undir 4 rd.; bæjargjöld 3628 rd.

1871 voru allir gjaldendur í bænum 449, en af þeim c. 185 undir 4 rd.; bæjargjöld 4973 rd.

Það er með öðrum orðum, að öll þessi 4 ár er það meir en $\frac{1}{3}$ gjaldanda, sem eigi getur fengið kosningarrétt, og eitt árið meir en helmingurinn, og er þá auðséð, að full trygging er fengin fyrir því, að allir þeir eru útilokaðir, sem eigi verða taldir hæfir til að neyta réttinda þeirra, sem hér ræðir um, að svo miklu leyti,

sem ráðið verður af gjöldum þeirra til bæjarins. Hversu margir þeir hafi verið hin undanfarandi árin, sem greitt hafi 4—6 rd. í bæjargjöld, get eg eigi sagt, en þetta árið eru þeir að eins 59, og er auðsèð, að þeir geta engin veruleg áhrif haft á kosningarnar, ef hinir 196 neyta rættar síns skynsamlega. En að auki verður og þess að gæta, að gjöld manna hér í bænum eru yfir höfuð fremur lág, og ef kosningarrætturinn er einskorðaður við 6 rd. gjald, getur hæglega svo farið, að tómthúsmannaflokkurinn verði því nær með öllu útilokaður, og er það auðsèð á því, að núna þetta árið, þegar gjöldin eru hærri en nokkru sinni áður, eru þeir 253, sem, ef 6 rd. eru settir sem skilyrði fyrir kosningarrættinum, yrðu útilokaðir, en að eins 196 kosningarbærir og kjörgengir.

Eg verð því að stinga upp á þeirri breytingu, að 6 rd. í greininni verði breytt í 4 rd.

Orðabreyting: *«kjósa nokkurn af þeim»* verði breytt í, *«nokkur þeirra gangi til kosninga»*.

Halldór Kr. Friðriksson: *«til minni hluta»* verði breytt í *«meiri hluta»*.

6. grein.

Þar verður að breyta orðinu *«almennar»* í byrjun greinarinnar, því að bæði er það, að orðið *«almennur»* eigi svarar til danska orðsins *«ordenlig»*, og líka er það orð í 9. gr. um þær kosningar, þá er allir kosningarbærir bæjarbúar ganga til kosningar, til aðgreiningar frá þeim kosningum, þegar flimmtungurinn kys.

Þar sem sú ákvörðun er í greininni, að *«þeir, sem nú eru í bæjarnefndinni, skuli ganga inn í hina nýju bæjarstjórn»*, þá get eg Halldór Kr. Friðriksson alls eigi fallizt á þá ákvörðun, því að þar til sè eg enga þörf; og þar sem í ástæðunum það er horið fyrir af stjórninni og stiptamtanni, að með því komist hið nýja fyrirkomulag á á hagfelldan hátt, þá er slíkt ástæðulaust að mér virðist; þeir eru þessu hinu nýja fyrirkomulagi eins óvanir og aðrir, en bæði er það, að það er svo sem sjálfsagt, að fleiri eða færri af þeim muni komast í hina nýju bæjarstjórn, og verði það eigi, er það ljós vottur þess, að til þeirra þykir eigi mikið koma, og að það megi án þeirra vera, og líka er það, að fleiri eru kunnugir bæjarstjórn hér í bænum en þeir einir; og þar sem þess eigi hefur þótt þörf í Danmörk, þá sè eg eigi fremur slíka þörf hér, og því vil eg sleppa úr þessari ákvörðun.

Auk þess munum vér ráða til nokkurra orðabreytinga í greininni.

7. grein, óbreytt að efniinu til.

8. grein.

Þar sem í öðrum kafla greinarinnar er svo ákveðið, að eigi skuli atkvæðagreiðslu lokið, fyrri en einni stundu frá því er kosningin hófst, þá þykir oss þessi tími nokkuð stuttur, því að ef kjörþingið er vel sótt, þá veitir eigi af einni stundu til þess að kjörstjórnin geti tekið á móti og bókað atkvæði þeirra, og þá ætt kjörstjórnin að mega slíta þinginu þegar í stað, er þeir hefðu kosið, er viðstaddir væru, og þyrfti alls eigi að bíða, ef fleiri kynnu að koma, en oss virðist nauðsynlegt, að sem flestum gefist kostur á, að neyta kosningarréttar síns, og því verðum vér að telja nauðsynlegt, að kjörstjórnin bíði $\frac{1}{2}$ stund, eptir að þeir hafa greitt atkvæði, sem viðstaddir eru, og því viljum vér orða greinina þannig:

«Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin bíða $\frac{1}{2}$ stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, svo að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, geti neytt kosningarréttar síns, ef þeir koma innan tæðrar $\frac{1}{2}$ stundar».

Þar sem í enda greinarinnar er svo ákveðið, að eigi skuli fimmtungskosningarnar fara fram *«fyr en að 8 daga fresti»* eptir hinar almennu kosningar, þá sjáum vér eigi rök til þess. Oss virðist, að sem skemmst eigi að líða á milli slíkra kosninga og þær fara fram sem næst nýari samkvæmt 6. gr., og virðist oss 4 dagar nægur frestur gefinn til undirbúnings hinna kosninganna.

9. gr.

Aptan við fyrsta lið þessarar greinar verður bæði eptir dönsku, og til þess að skýrt mál verði, að bæta við: *«og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi»*. — Orðin í 2. kafla greinarinnar: *«eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina»* fara eigi vel, þar sem þau nú standa, og fer betur að flytja þau aptur fyrir orðið *«farið fram»*; *«almennar»* er hér sem áður misskilningi bundið; *«undanþága»* er ranglega haft á þessum stað, og á að vera *«undanfærsla»*.

10. og 11. gr.

Þar viljum vér að eins gjöra nokkrar orðabreytingar, sem vér munum síðar skýra frá.

12. gr. óbreytt.

13. gr.

Í þessari grein viljum vér úr fella ákvörðunina, að mönnum, sem eiga eigi sæti í bæjarstjórninni, megi fela umsjón með fátækum og fátækra stofnunum, af sömu ástæðum og vér höfum áður talið við 3. greinina.

14. gr.

Samkvæmt því, sem þegar er tekið fram við 3. og 13. grein, viljum vér nefndarmenn, að þeir tveir menn, sem sitja í skólanefndinni með sóknarprestinum, skuli vera úr flokki bæjarfulltrúa, og þeir megi alls eigi neinn til þess kjósa af öðrum bæjarbúum, og því viljum vér sleppa úr orðunum: «og skal að minnsta kosti — launa-laust», en setja í staðinn «úr sínum flokki».

15. gr.

Hér kemur enn samkyoja ákvörðun, að bæjarstjórnin þurfi eigi að kjósa annan mann í hafnarnefndina úr sínum flokki, og verður því enn að breyta, samkvæmt breytingunum í 3., 13. og 14. gr., og þá líka sleppa síðustu orðunum «samkvæmt — 1856».

16. gr.

Þar æskjum vér að eins orðabreytinga.

17. gr.

Í þessari grein er svo fyrir mælt, að bæjarfógeti geti veitt lögregluþjónum, næturvörðum og fangavörðum lausn, án samþykkis bæjarstjórnarinnar. Þessa ákvörðun getum vér nefndarmenn með engu móti aðhyllt, enda sjáum vér enga næga ástæðu til hennar.

Eins og bæjarstjórnin á að sjálfsögðu að skipa þessa sýslunarmenn hajarins, eins virðist það og sjálfsagt, að þeir ættu að veita þeim lausn, og þar virðist bæjarfógeta fengið óþarft vald, er hann má veita þeim lausn að fornsþurðri bæjarstjórninni.

Satt er það, að bæjarfógetinn hefir mest við þessa menn að sælda, en það er engin ástæða til að ætla, að þegar hann hefir nægar ástæður til að víkja þessum mönnum frá, hverjar helst sem þær kunna að vera, að bæjarstjórnin þá eigi taki ástæðum hans, og gefi samþykki sitt til að veita þeim lausn. Á hinn bóginn getur hugsast, að bæjarfógetinn víki þeim frá, eða gefi þeim lausn, án þess nægar ástæður séu til. Af þessum sökum viljum vér breyta enda greinarinnar, og í staðinn fyrir: «en hann getur» setja: «enda getur hann eigi» o. s. frv.

18. gr.

Það virðist oss of stuttur tími, að áætlunin skuli vera öllum

til sýnis um eina viku að eins, enda ber enga nauðsyn til, að hún liggi eigi lengur; því að þótt hún liggi öllum til sýnis um 14 daga, og til þess viljum vèr ráða, verður þó nægur tími til að ráða nið-urjöfnuninni til lykta, og láta hana vera lögboðinn tíma öllum til sýnis fyrir árslok.

19. grein óbreytt.

20. gr.

Þessari grein vill meiri hluti nefndarinnar halda óbreyttri, en minni hlutinn, H. Kr. Friðriksson, verður hær, svo sem að sjálf-sögðu að halda fram hinni sömu breytingu, sem í 5. greininni, og af sömu ástæðum, og hann þar hefir tekið fram, þeirri breytingu, að allir bæjarbúar, sem kosningarrétt hafa samkvæmt 5. gr., kjósi stærri helftina, en minni helftina þeir, er mest gjalda í skatt.

Orðunum: «með tilliti til ályktana» o. s. frv. ætti að breyta í «um ályktanir» o. s. frv.

21. grein óbreytt

Nema ein orðabreyting.

22. grein.

Hér virðist nefndinni óljóst til orða tekið, þar sem sagt er í upphafi greinarinnar, að niðurjöfnunin nái til allra «sem eru bú-fastir í bænum», því að sú getur þó naumast verið tilætlunin, að að á aðra skuli jafnað gjöldum til bæjarins, en þá, sem eiga með sig sjálfir, en það felst eigi í orðunum, auk þess sem orðið «bú-fastur» er eigi sem viðfelldnast í þessari merkingu, og vill því nefndin ráða til að breyta upphafi greinarinnar þannig, að ljóst sè, að eigi skuli jafnað bæjargjöldum á þá, sem eru vistráðin hjú ann-ara, eða þá, sem engin réttlindi hafa í bænum.

Önnur breyting er sú, að þar sem svo er fyrir mælt, að hver sá, sem hafi verið skemmri tíma í bænum en 4 mánuði, skuli laus við bæjargjöld, þá getum vèr eigi felld oss við þessa tíma-ákvörð-un; oss virðist það eðlilegast, að miða slíkt annaðhvort við heilt eða hálfð missiri, og viljum því breyta 4 mánuði í 3 mánuði.

23. grein.

«Að birta eitthvað opinberlega» er mjög óviðkunnanlega og óislenskulega til orða tekið, og ætti því að breyta orðinu «opinber-lega». Þar sem í öðrum kafla þessarar greinar er svo fyrir mælt, að bæjarstjórnin skuli leggja úrskurð sinn á ályktun niðurjöfnunar-nefndarinnar, þá er auðsèð, að ákvörðun vantar um það, hversu lengi bæjarstjórnin megi draga þennan úrskurð sinn, og þykir

nefndinni henni gefinn nægur frestur, ef hún hefir 14 daga til að ihuga málið, og vill því skjóta inn þeirri ákvörðun, að hún skuli hafa lagt á úrskurð sinn innan $\frac{1}{2}$ mánaðar.

Þriðja kafla greinarinnar vill minni hluti nefndarinnar Halldór Kr. Friðriksson halda óbreyttum, en hinir 4 nefndarmenn vilja fella úr þá ákvörðun, að nokkur megi kvarta yfir gjaldi því, sem jafnað er niður á aðra en hann sjálfan, því að þeim þykir, sem það bæði geti valdið miklum óþörfum ónotum og hlutsemi og tímatöf, ef slíkt er leyft, og líka ætla þeir, að ef slíkt er leyft, þá muni ef til vill margir verða til þess að kvarta yfir gjaldi annara, bæði sökum þess, að þeim í raun og veru virðist gjald þeirra of lágt í samanburði við sitt eigið gjald, og stundum einungis af bekkni við hlutaðeigendur; og virðist því mjög ísjárvert og ógjörlegt, að leyfa slíkt, þar sem engar sektir eru við lagðar ástæðulausar umkvartanir.

Auk þess munum vér ráða til enn einnar orðabreytingar í greininni.

24. grein.

Þar sem í grein þessari er svo fyrir mælt, að ef ágreiningur verður milli sveitafélaga í Danmörku og á Íslandi, þá skuli hlutaðeigandi stjórnarráð skera úr málum, þá verðum vér nefndarmenn að vera einhuga á því, að það sé með öllu óþarft og að eins til að draga tímann, að stjórnarráðið skuli þurfa að skera úr slíku, og verðum að ætla, að landstjórninni á Íslandi sé réttast falið á hendur að skera úr slíku, því að hún hefir enga ástæða til að vera hlutdræg í þessum málum, og því viljum vér fella úr þessa ákvörðun.

25. grein.

Síðasta ákvörðun greinarinnar: »sá sem settur er — 1. júlí« er eigi að eins óþörf, heldur virðist hún eigi verða að öllu leyti samrýmd við ákvörðun 22. greinar, þar sem svo er fyrir skipað, að sá, sem hefir verið 4 mánuði í þænum, eða eptir uppástungu nefndarinnar 3 mánuði, þá megi á hann leggja gjald til bæjarins, og viljum vér því fella úr þessa ákvörðun.

26. grein óbreytt.

27. grein.

Í þessari grein viljum vér enga efnisbreytingu gjöra, en að eins nokkrar orðabreytingar.

28. grein óbreytt.

29. grein.

Auk nokkurra orðabreytinga viljum vèr og fella úr orðin: *«sem sérstaklega til þessa er kjörinn»*, því að vèr sjáum eigi ástæðuna, hvers vegna oddviti bæjarfulltrúanna getur eigi eins þá og endranær gegnt oddvitastörfum, hvort sem hann er bæjarfógeti eða annað.

Enn fremur viljum vèr taka til síðast í greininni, hversu lengi má fresta prentun reiknings kaupstaðarins, og virðist oss sá tími hæfilega ákveðinn til tveggja mánaða; því að ef engin slík ákvörðun er sett, má draga prentunina von og úr viti, svo að enginn geti að fundið.

30. gr. óbreytt.

31. gr. óbreytt.

32. gr.

Hvers vegna frumvarp þetta eigi ekki að öðlast lagagildi fyr en 1. dag aprilmánaðar 1873, er oss eigi ljóst.

Vèr erum einhuga á því, að æskilegt væri, að frumvarp þetta öðlaðist lagagildi sem allrafyrst, en ef það getur eigi öðlast lagagildi nú þegar í vetur komandi, virðist oss eðlilegast, að hið nýja fyrirkomulag á stjórn Reykjavíkurkaupstaðar byrji með ný-ári 1873, og eptir því viljum vèr breyta greininni.

Að síðustu skulum vèr geta þess, að þar sem í frumvarpi þessu ýms mál eru lögð undir úrskurð landshöfðingja, þá hefir oss eigi þótt þörf að breyta því, þótt þessi landshöfðingi sè enn eigi til, og vèr ekkert vitum, hve nær hann mun koma, en ætlum sjálfsagt, að það vald í þessu máli, sem honum er ætlað, verði fengið stípt-amtmanni, uns þessi landshöfðingi verður skipaður eða landstjórn.

Samkvæmt því, sem vèr nú höfum sagt, viljum vèr ráða hinu heiðraða þingi, að fallast á frumvarp það til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík, sem hér ræðir um, með eptirfylgjandi breytingum.

Í 1. grein.

H. Kr. Friðriksson og Eiríkur Kúld: að í stað orðanna: *«er bæjarfógeti oddviti bæjarstjórnarinnar»* komi: *«og kjósi þeir sjálfir oddvita sinn, en bæjarfógeti á rætt á að vera viðstaddur fundi þeirra, er hann vill»*.

Í 3. grein.

Fyrir: *«myndugleika»* komi *«vald»* (orðabreyting).

Orðin: «*eda öðrum bæjarbúum út í frá, sem vilja takast það á hendur*», falli úr; «*sðrstök*» verði breytt í «*einstök*» (orðabré.).

Fyrir aptan: «*Ef bæjarstjórninni þykir*» bætist inn í «*þess*».

«*Peir sem eru í bæjarstjórninni*» verði breytt í: «*Allir bæjarfulltrúar*» (orðabreyting).

Í 4. grein.

Í staðinn fyrir: «*það skal ákveðið í samþykktinni*» í upphafi greinarinnar komi: «*í samþykktinni skal kveðið á um*».

Í 5. grein.

Meiri hlutinn: að fyrir: « $\frac{2}{3}$ allra bæjargjaldanna» komi: «*helming allra bæjargjaldanna*».

Minni hlutinn (Halldór Kr. Friðriksson) fyrir: «*minni hlutinn*» og «*minni hluta*» komi: «*meiri hlutinn*» og «*meiri hluta*» og fyrir: «*meiri hluti*» komi: «*minni hluti*».

Minni hlutinn (Halldór Kr. Friðriksson): fyrir: «*6 rd.*» komi «*4 rd.*»

Öll nefndin fyrir: «*kjósa nokkurn af þeim*» komi: «*nokkur þeirra gangi til kosninga*» (orðabreyting).

Í 6. grein.

Orðinu: «*Almennar*» verði breytt í «*Vanalegar*».

Minni hlutinn (Halldór Kr. Friðriksson): «*þeir sem nú eru í bæjarstjórninni — kosnir fyrir*» falli burt.

Í stað orðanna: «*og skal þá, ef í hans stað er kosinn annar fulltrúi*» komi: «*og skal þá kosning þess, sem í hans stað er kosinn*» (orðabreyting).

Í 7. grein.

Fyrir «*ræður*» komi: «*stýrir*».

Í 8. grein.

Upphaf 2. kafla greinarinnar orðist þannig: «*þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biða enn $\frac{1}{2}$ stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, svo að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, geti neytt kosningarréttar síns, ef þeir koma innan tæðrar $\frac{1}{2}$ stundar*».

Fyrir: «*en ekki fyr en að 8 daga fresti*» komi: «*að minnsta kosti innan 4 daga*».

Í 9. grein.

Aptan við fyrsta lið greinarinnar bætist: «*og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi*».

Orðin í öðrum lið greinarinnar: «*eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina*», verði flutt aptur fyrir «*farið fram*» (orðabreyting).

«*almennar*» breytist í «*vanalegar*».

Fyrir: «*undanþága*» komi: «*undansærsla*».

Milli orðanna: «*kosning*» og «*ónýtt*» verði bætt inn í «*er*» (orðabreyting).

Í 10. grein.

Orðin: «*endilegan úrskurð*» verði breytt í «*ályktarúrskurð*», og «*almennu*» í «*vanalegu*», og «*á ný*» í «*áð nýju*» (orðabreyting).

Í 11. grein.

Fyrir: «*bókað*» komi: «*ritað*»; fyrir «*akvæðisefnið*» komi: «*málefnið*»; fyrir «*almennu*» komi: «*venjulegu*», og fyrir «*Allir þeir*» komi: «*allir þeir bæjarfulltrúar*» (orðabreyting).

Í 13. grein.

Síðari hluti fyrri kafla greinarinnar: «*og má þar einnig ákveða — á hendur kauplaust*» falli burt.

Í 14. grein.

Orðin: «*og skal að minnsta kosti — á hendur launalaust*» falli úr, en í stað þeirra komi: «*úr sínum flokki*».

Í 15. grein.

Orðin «*annan*» og «*samkvæmt reglugjörð 15. dag maímánaðar 1856*» falli úr.

Í 16. grein.

Fyrir «*eigin*» komi: «*sínum*», og fyrir «*úr kaupstaðnum*» komi: «*af öðrum bæjarbúum*» (orðabreyting).

Í 17. grein.

Fyrir «*en hann getur*» komi: «*enda getur hann eigi*».

Í 18. grein.

Fyrir «*eina viku*» í enda fyrri kafla greinarinnar komi: «*um fjórtán daga*».

Í 20. grein.

Minni blutinn (Halldór Kr. Friðriksson): að orðunum «*minni helftina*» verði breytt í «*meiri hlutann*», og «*stærri helftina*» í «*minni hlutann*».

Orðunum «*með tilliti til ályktana*» verði breytt í «*um ályktanir*» (orðabreyting).

Í 21. grein.

Fyrir «*minnst*» komi: «*að minnsta kosti*» (orðabreyting).

Í 22. grein.

Fyrir orð fyrstu setningar greinarinnar, «*sem eru — bænum*» komi: «*sem eiga með sig sjálfir, og eru búandi í bænum, eða hafa einhver bæjarmannaréttindi*».

«4» breytist í «3».

Í 23. grein.

Fyrir: «*opinberlega*» komi: «*á venjulegan hátt*» (orðabreyting).

Á eftir orðunum í öðrum kafla greinarinnar: «*úrskurð sinn á málið*» verði bætt við: «*innan 1/2 mánaðar*».

Meiri hluti nefndarinnar: að úr verði felld í 3. kafla greinarinnar: «*ekki að eins*» og «*heldur einnig*» — «*eða bæjarstjórninni*» (Halldór Kr. Friðriksson vill halda þessum kafla greinarinnar óbreyttum).

Að fyrir orðin: «*nema það reynist*» komi: «*nema svo reynist*».

Í 24. grein.

Orðið: «*íslensks*» falli úr, og sömuleiðis: «*verði þessi ágreiningur — úrskurð sinn á málið*».

Í 25. grein.

Síðasta setning greinarinnar: «*sá sem settur er — frá 1. dag júlímánaðar*» falli úr.

Í 27. grein.

Fyrir aptan fyrsta orð greinarinnar: «*Fyrir*» bætist inn í «*öll*».

Fyrir orðin: «*á því að útvega verknað og varning*» komi: «*eða hverju öðru sem vera skal, o. fl.*», falli burt (orðabreyting).

Í 29. grein.

Fyrir: «*gjöra reikning*» komi: «*semja reikning*».

Fyrir: «*yfirlíta*» komi: «*rannsaka*».

Fyrir: «*til svars og reikningslegrar meðferðar*» komi: «*svo að hann geti svarað og gjört grein fyrir þeim*».

Orðin: «*sem sérstaklega er til þess kjörinn*», falli burt.

Aptan við greinina verði bætt: «*innan tveggja mánaða*».

Í 32. grein.

Fyrir «aprílm.» komi: «1. dag janúarmánaðar».

Alþingi, 5. ágúst 1871.

Jón Pétursson, Halldór Kr. Friðriksson, Þórður Jónasson.
formaður. framsögumaður.

Ólafur Pálsson. Eiríkur Kúld.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um breyting á tilskipun 30. apríl 1824 § 3, 10. viðvikjandi skyldum presta við giptingar.

1. Ólafur Pálsson, breytingaratkvæði við niðurlagsatriði nefndarinnar: «Að í staðinn fyrir ákvörðunina í tilskipun 30. apríl 1824 3. grein tölul. 10. verði það lögleitt, að ef brúðgumaeftnið nýtur eða hefir notið á hinum 5 seinustu árum óendurgoldins sveitarstyrks, þá sè honum ekki leyfilegt að giptast, nema fátækrastjórnin þar, sem hann er hrepplægur, lýsi því yfir, að frá hennar hálfu sè ekkert á móti hjónabandinu». Eptir beiðni uppástungumanns var nafnakall við haft þennan tölulið, og sögðu

«já».

Eiríkur Kúld.
Bergur Thorberg.
Grimur Thomsen.
Helgi Hálfðánarson.
Jón Kristjánsson.
Jón Pétursson.
Ólafur Pálsson.
Pétur Pétursson.
Þórarinn Böðvarsson.

«nei».

Halldór Kr. Friðriksson.
Davíð Guðmundsson.
Erlendur Gottskálksson.
Guðmundur Einarsson.
Hallgrímur Jónsson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Hjaltalín.
Jón Sigurðsson.
Páll Pálsson.
Stefán Eiríksson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson og Sigurður Gunnarsson greiddu eigi atkvæði; var þannig töluliðurinn felldur með 13 atkv. gegn 9.

2. *Jón Kristjánsson* : 1, að 10. töluliður í 3. grein tilskipunar frá 30. aprílmán. 1824 verði numinn úr lögum ; — 2, að svaramönnum verði gjört að skyldu, að annast um, að hjónaefni, áður en þau nái vígslu, borgi óendurgoldinn sveitarstyrk, sem þau hafa þegið eptir 16 ára aldur, eða útvegi vottorð þeirrar sveitarstjórnar, sem hlut á að máli, um að skuldarinnar verði ekki krafist». (Fellt með 17 atkv. gegn 4.).
3. *Nefndin* (ný uppástunga): «Að alþingi riti konungi vorum allra-þegnsamlegustu bænarskrá um, að 10. tölulið í 3. grein tilskipunar frá 30. aprílmán. 1824 verði breytt þannig, að svaramönnum hér eptir verði gjört að lagaskyldu, jafnt og prestinum, að grennslast eptir, hvort hjónaefni þau, sem beiðast lýsinga, hafi eptir 16 ára aldur þegið óendurgoldinn sveitarstyrk, og að þeir ásamt prestinum beri þá lagalegu ábyrgð, sem við því liggur, ef út af þessu er brugðið, án þess að leyfi sveitarstjórnar þeirrar, þar sem brúðguminn á framfæris-hrepp, sè fengið». Eptir beiðni framsögumanns var sérstaklega leitað atkvæða um fyrri hluta uppástungunnar: «að alþingi riti — verði breytt», og var sá hlutinn felldur með 12 atkv. gegn 8, og við það var síðari kaflinn sjálffallinn.
4. *Nefndin* (hin fyrri uppástunga nefndarinnar): að 10. tölulið í 3. grein tilskipunar frá 30. aprílmánaðar 1824 verði breytt þannig, að svaramönnum eptirleiðis verði gjört að lagaskyldu, að ábyrgjast ásamt með prestinum, að þau hjónaefni, sem eiga ógoldinn þeginn sveitarstyrk, ekki sèu gefin saman í hjónaband, og að svaramennirnir í sameiningu með prestinum beri þá lagalegu ábyrgð, sem við því liggur, ef út af þessu er brugðið». (Tekinn aptur af nefndinni).
5. Hvort alþingi vilji rita konungi bænarskrá um þetta mál með því niðurlagsatriði, sem samþykkt verður? (Sjálffallinn við undanfarna atkvæðagreiðslu).

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS
um eptirlaun amtmanns Havsteins.

Til konungs.

Til alþingis kom í þetta skipti bænarskrá frá þingmanni Ey-

firðinga fyrir hönd fyrverandi amtmanns í norður- og austur-
amti Íslands, Pètri Havsteins, sem fengið hefir lausn í náð frá em-
bætti sínu, um að hann fái eptirlaun sín, eins og segir í eptir-
launalögunum frá 31. maí 1855, ákveðin eptir upphæð þeirra launa,
sem hann hafði að meðaltali seinustu 5 árin, sem hana sat við
embætti. Jafnframt þessari bænarskrá kom önnur frá amtmanni
Havstein sjálfum um, að honum yrðu borguð full embættislaun frá
1. nóv. 1870, þá hann sleppti embættinu, til 6. dags júnímánaðar
seinastliðins, og loks voru þinginu sendar bænarskrár úr öllum
kjördæmum norður- og austuramtsins nema einu, sem yfir höfuð
að tala beiðast þess af þinginu, að það leggi með því, að fyrver-
andi amtmanni Havstein veitist jafnmikið fè í eptirlaun og hann
hafði í embættislaun.

Þingið kaus 3 menn úr þinginu í nefnd, til þess að ihuga
ofantèðar bænarskrár, og ræddi síðan málið í heild sinni á 2 að-
alfundum, á lögboðinn hátt, og leyfir sèr nú allraþegnsamlegast,
að bera upp við yðar konunglegu hátign álit sitt á málinu, og bæn
þá, sem á því er byggð, á þessa leið.

Eins og nefnd sú, sem kosin var í málið, ekki fann ástæðu til
að taka bænarskrá amtmanns sjálfs, nè heldur þær bænarskrár,
sem, eins og þegar var sagt, eru komnar frá flestum kjördæmum
norður- og austuramtsins, til greina, sökum þess, að þær fara út
fyrir þær í þessu efni gildandi reglum, þannig komst þingið og að
sömu niðurstöðu, og er því hér einmitt farið eptir bænarskrá þeirri,
sem þingmaður Eysfirðinga fyrir amtmanns hönd og eptir hans
fengnu umboði, bar upp á þinginu, eins og að framan segir.

Undir umræðum þeim, sem urðu um málið í þinginu, var það
skýrt tekið fram, hvernig íslenzkir embættismenn, sem tækju laun
sín úr rikissjóði eða hefðu föst laun, yrðu eptir ákvörðuninni í
launalögunum frá 19. jan. 1863 § 4 út undan, þegar um biðlaun
þeirra eða eptirlaun væri að ræða, og eins það, hvernig með þessu
fyrirkomulagi óeðlilega væri haggð því jafnrètti, sem eptir hlutar-
ins eðli ætti að vera milli íslenzkra og danskra embættismanna í
sömu eður líkri stöðu þar og hér.

Þingið tók einnig fram, að upphaflega, þegar launalögin frá
19. janúar 1863 komu út, hefði verið svo til ætlað, að þeir íslenzkir
embættismenn, sem taldir eru í laganna 1. grein, stæðu jafnfætis
dönskum embættismönnum, og að ákvörðunin í laganna 4. grein
því ekki skyldi koma þeim í óhag, hvað biðlaun eða eptirlaun þeirra

snerti, og það mætti því ganga að því sem vísu, með því þessi lög væru bráðabirgðalög, að stjórnin mundi leita ríkisþingsins, þegar svo bæri undir, að íslenskir embættismenn kæmust á eptirlaun, og útvega þeim jafnrétti við embættisbræður þeirra í Danmörku, enda væri það og kunnugt, að stjórn yðar konunglegu hátignar hefði sýnt það í verkinu, er sá eini íslenski embættismaður, sem komizt hefði á eptirlaun, eptir að launalögin frá 19. janúar 1863 komu út, hefði fengið eptirlaun beinlínis eptir pensionslöggunum, það er að skilja reiknuð af 5 seinustu ára embættistekjum hans að meðaltali.

Hér liggur nú aptur fyrir sams konar tilfelli, er einn af yðar konunglegu hátignar embættismönnum, fyrverandi amtmaður Pétur Havstein, eptir langa og trúa þjónustu hefir öðlazzt lausn í náð. frá embætti, og er kominn á eptirlaun, en þó ekki eptir pensionslöggunum frá 31. maí 1855, heldur eptir löggunum frá 19. janúar 1863 § 4. Hann er með þessu móti orðinn fyrir «þeim ójöfnuði eða ósanngirni», sem gjört er ráð fyrir í ástæðunum við læðra laga 4. grein, að geti að borið, því hann er ekki tekinn inn undir aðalregluna eptir launalöggunum frá 31. maí 1855, og hann er með þessu móti orðinn fyrir mjög tilfinnanlegum halla, sem hann, er situr með fjölskyldu, og hniginn er á efri aldur, ekki getur borið, því eptirlaun hans eru það eina, sem hann hefir til forsorgunar sèr og sínum, og þessi eptirlaun eru, eins og þau nú eru ákveðin, öldungis ónóg, þar sem þinginu hins vegar virðist, að honum mundi í því efni borgið, ef hann, eins og réttur og sanngirni mælir með, fengi eptirlaun sín ákveðin, eins og fyrir er mælt í eptirlaunalöggunum frá 31. maí 1855.

Í þeirri von og í því trausti, að yðar konunglega hátign muni allramildilegast aðhyllast þessa skoðun þingsins á málinu, leyfir það sèr allraþegnsamlegast, með 18 atkvæðum gegn 6, að bera upp þá allraþegnsamlegustu bæn sína :

Að fyrverandi amtmaður í Íslands norður- og austuramti Pétur Havstein fái eptirlaun sín borguð samkvæmt eptirlaunalöggunum frá 31. maí 1855 af þeirri launaupphæð, sem hann að meðaltali hafði þau seinustu 5 árin, sem hann sat að embætti.

Reykjavík, 9. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast

Jón Sigurðsson. Þórður Jónasson.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um gjald á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar lagði fyrir alþingi að þessu sinni frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um gjald á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum.

Þingið tók mál þetta til lögboðinnar meðferðar, kaus 5 manna nefnd til að íhuga málið og kveða fyrst upp um það álit sitt, ræddi það síðan á lögboðinn hátt á 2 aðalfundum, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra yðar hátign frá skoðun sinni á málinu eins og nú skal greina.

Þingið viðurkennir, að eins og það yrði sanngjarn og réttur máti til að auka tekjur Íslands, að leggja hæfilegan toll á brennivín og áfenga drykki á þann hátt, sem farið er fram á í frumvarpinu, eins sé tollheimtumáti sá, sem þar er gjört ráð fyrir, sá hægasti, hagkvæmasti og sem minnstum kostnaði og erfiðleikum bundinn, eptir því sem hér á landi er ástatt, þar sem öll slík tollheimta hingað til er ókunn og óvanaleg. Það má líka telja þessum tolli til meðmælis, að hann eptir eðli sinu hlýtur að draga úr og hamla ofnautn áfengra drykkja, og þótt sú raun yrði á, að tollurinn minnk- aði fyrir þá skuld, að minna yrði keypt af slíkri óþarfa-vöru, að því skapi sem þær með tollinum yrðu dýrari, verður þingið að á- lita það hag fyrir landið, þegar á allt er litið. Þingið finnur einnig til þess, hve nauðsynlegt það er, að tekjur landsins geti aukizt til þess að geta bætt úr svo margvíslegum þörfum sínum, sem þingið bæði nú og fyrri hefir borið bænir sínar um fram fyrir yðar kon- unglegu hátign, en sem þó hingað til ekki hefir getað orðið fram- gengt, af því að fê hefir vantað til þess. Það má og telja tolli þessum til gildis, að tekjur landsins geta á þann hátt aukizt án þess að gjaldið verði gjaldendum eins tilfinnanlegt, eins og ef það væri beinlínis lagt á atvinnuvegina, sem alls ekki þola þyngri álögur, eins og nú er ástatt.

En þótt þingið viðurkenni, að bráð nauðsyn beri til að fá tekjur landsins sem fyrst auknar, og þótt það játi, að það sjái eigi annan veg jafnhaganlegan, til að auka tekjurnar, hefir þó meiri hluti þings- ins orðið að vera á þeirri skoðun, að þar sem í 11. gr. frumvarps- ins er svo til ætlazt, að frumvarp þetta nái lagdildi 1. d. aprílm.

1872, þá sè þessi tími eigi sem hæfilegast til tekinn, því að enda þótt sumir þingmenn sökum nauðsynjarinnar að auka tekjur landsins, sem þingið í heild sinni viðurkennir, vildu halda þessari grein óbreyttri, þá varð meiri hlutinn að ætla, að fresta ætti löggildingu frumvarpsins þangað til alþingi hefði fengið löggjafarvald og fjárforræði; því að meiri hlutanum varð að þykja það ísjárvert, að leggja stórkostlega tolla á landið, meðan það hefði eigi fullt atkvæði um, hversu tollum þeim væri varið, og það því fremur, sem þingið vonast eptir, að þess verði eigi langt að bíða, að þingið fái þetta fjárforræði.

Að svo mæltu leyfir þingið sér þegnsamlegast að stinga upp á nokkrum breytingum við hinar einstöku greinir frumvarpsins án þess þó að tilgreina hér þær lítillfjörlegu orðabreytingar, sem gjörðar voru við sumar þeirra, sem miðuðu til að laga málið, en snerta ekki efnið og sem voru samþykktar án atkvæðagreiðslu, og verða síðar teknar inn í frumvarpið, eins og það fer frá þinginu.

Við 1. gr.

Við fyrri kafla þessarar greinar finnur þingið ekkert athugavert, nema hvað það með 22 atkvæðum ræður til, að í stað orðanna: «þess konar tréilátum» sè haft: «öðrum stórum ilátum», til að koma í veg fyrir þann ágreining, sem af því kynni að rísa, ef verzlunarmenn færu að flytja vín eða brennivín t. a. m. í blikk-eða járnkössum. Þó þingið verði að játa, að sú aðalregla frumvarpsins, að leggja jafnt gjald á allar vintegundir, gjöri eptirlitið hægst, getur það þó ekki leitt hjá sér að gjöra undantekningu frá þessari aðalreglu með óblandaðan spíritus, því væri ekki hærri tollur lagður á hann en brennivín, mundi mega ganga að því vísu, að kaupmenn flyttu því meira hingað af honum en því, og blönduðu hann síðan með vatni, hvar af mundi leiða, að þeir slyppu að miklu leyti hjá tollgjaldinu, en flyttu landsmönnum enn verri og óheilnæmari drykk, og þótti þinginu því hæfilegt að tvöfalda tollinn á spíritus, með 17 atkv. gegn 2. Sömuleiðis virðist þinginu ástæða til að sleppa ekki aðfluttum bjór undan tollgjaldi, með því talsvert flyzt af honum til landsins, og mundi verða miklu meira, ef hann væri undanþeginn þessum tolli, og þótti hæfilegt að stinga upp á 4 sk. af hverjum potti, með 16 atkv. gegn 5. Þingið getur ekki álitit, að þessi mismunandi tollupphæð gjöri eptirlitið ókljúfandi eða mikið örðugra, og það því síður, sem í frumvarpsins 3. gr. er gjört ráð fyrir, að þegar svo ber undir, þurfi hvort sem er að rann-

saka farminn, og í 5. gr. eru sektir við lagðar, ef rangt er sagt til um, hvernar tegundar hann er, með því líka, hvað spiritus snertir, mundi eigi vera hægt, að blanda margar tunnur af honum með vatni án þess það kæmist upp. Svo lízt og þinginu, að síðari málsgrein þessarar 1. greinar ætti alveg að burt falla, þar eð tollurinn virðist vera fullhátt tiltekinn fyrst um sinn, þó þeir þar umgetnu 4% falli burt, og sýnist sanngjarnara, að bæði sá kostnaður, sem hljótast kynni af málaferlum út af grun um tollsvik og líka laun tollheimtumanna skuli goldin af upphæð alls tollsins (sbr. 10. gr.). Þó það sé tekið fram í ástæðunum fyrir frumvarpinu og sé því auðsjáanlega tilgangurinn, eins og það að öðru leyti virðist leiða af sjálfu sér, að tollgjald þetta renni í landssjóð, þótti þinginu þó réttara, að frumvarpið sjálft bæri þetta ljóslega með sér, og því hefir þingið með 21 atkvæði stungið upp á, að aptan við 1. gr. frumvarpsins og í stað hinnar umgetnu síðari málsgreinar, sé bætt þessari ákvörðun: «Gjald þetta rennur í landssjóð». Með þessum breytingaruppástungum, sem nú var sagt, var 1. gr. frumvarpsins samþykkt með 20 samhljóða atkvæðum.

Við 2. gr.

Í þessari grein sýnist þinginu, að setningin: «þó að undanskildu því, sem þarf handa skipverjum sjálfum», sé óþörf, þar eð ekki muni vani að setja útgjörð handa skipverjum á vöruskrár þær, er fylgja eiga hverjum farmi; en ef skipsstjóri hefir eigi haft nægilegt af slíku heiman að, sem þó er ekki fyrir að óttast, virðist ekkert geta verið á móti því, að hann, eins og aðrir hér á landi, gjaldi toll af því, þurfi hann að kaupa það hér, og fella þingið á þessa skoðun með 20 samhljóða atkvæðum, og með sömu atkvæðatölu einnig á það, sem af þessu leiðir, að niðurlag 2. kafla greinarinnar verði fella úr, sem sé þessi orð: «og svo um það, hve mikið af því, sem að flutt er, sé ætlað handa skipverjum sjálfum».

Var svo 2. gr. frumvarpsins samþykkt með 24 samhljóða atkvæðum.

Við 3. gr.

Af því að flestir hinna stærri kaupmanna, sem verzla hér við land, eru búsettir erlendis, og eru því sjaldan sjálfir hér til staðar, heldur hafa hér verzlunarstjóra, þótti þinginu með 22 atkv. nauðsynlegt að bæta inn í eptir orðin: «eigandi farmsins borga», «sér hann við staddur, að öðrum kosti umboðsmaður hans»; og með

Þessum viðauka samþykkti þingið greinina með 24 samhljóða atkvæðum.

Við 4., 5. og 6. gr. frumvarpsins fann þingið ekkert að athuga, heldur samþykkti þær, sem sé 4. gr. með 23 samhl. atkv., og 5. og 6. gr. með 24 atkv., og sömuleiðis 7. gr. með 24 samhl. atkv., 8. gr. með 22 atkv. og 9. gr. með 22 atkv., að efninu til óbreyttar.

Við 10. gr.

Af því að þingið hefir áður stungið upp á þeirri breytingu við 1. gr., að 4 % innheimtugjaldið falli burt á þann hátt, sem þar er ráð fyrir gjört, þá verður í þessarar greinar fyrri málsgrein einungis að tala um tollheimtuna, og því varð að gjöra á henni þá breytingu, að fellt verði úr orðið «bæði», sömuleiðis orðin: «og innheimtulaunum»; samþ. með 19 atkv. Svo þykir þinginu einnig betur hlýða, að í stað: «hlutaðeigandi stjórnarráð» í enda sömu málsgreinar, komi: «landsstjórn», og að hún ákveði nákvæmar reglur þær, sem hér um ræðir; samþ. með 22 atkv.

Af þeim ástæðum, sem þingið hefir til greint við síðari málsgrein 1. greinar, álitur þingið, að síðari kafla 10. greinar eigi þannig að orðast: «af upphæð alls gjaldsins fær innheimtumaður 4 %, og af gjaldinu greiðist einnig kostnaður við umsjón hins opinbera (sbr. 3. gr.)»; samþ. með 19 atkv., og var greinin þannig löguð samþ. með 22 atkv.

Við 11. gr.

Af þeim ástæðum, sem áður er vikið á, fellur 11. gr. burtu. En þó getur þinginu ekki blandast hugur um það, hve áriðandi það er í öllu tilliti, að frumvarpið geti orðið að lögum, og því biður það allraþegnsamlegast með 23 atkvæðum, að það með þeim breytingum, sem stungið hefir verið upp á, megi verða lögleitt. En þó með 14 atkv. gegn 9, að það verði eigi fyr, en alþingi hefir fengið löggjafarvald og fjárforræði.

Samkvæmt framan sögðu verður þingið allraþegnsamlegast að beiðast þess:

að frumvarpið verði þannig orðað:

FRUMVARP

til tilskipunar banda Íslandi um gjald á brennivíni og öðrum áfengum drykkjum.

1. grein.

Af alls konar víni og brennivíni eða þess háttar tilbúnum áfeng-

um drykkjum, sem flytjast til Íslands, skal greiða aðflutningsgjald, 8 sk. af hverjum potti, ef þeir eru fluttir á árum, tunnum eða öðrum stórum ílátum, en sèu þeir tappaðir á flöskur, krukkur, brúsa, eða þess konar ílát, skal greiða 8 sk. af hverjum 3 pelum. Af óblönduðum spiritus, á hvers konar ílátum sem er, greiðist 16 sk. af potti hverjum, og af aðfluttum hjór 4 sk. af hverjum potti. Gjald þetta rennur í landssjóð.

2. gr.

Þegar skip, sem á að kaupa leiðarbréf eða greiða lestagjald það, sem ákveðið er með lögum 15. apríl 1854, kemur á íslenska höfn með vörur, sem greiða á gjald af samkvæmt 1. gr., má ekki byrja að afferma það áður en búið er að greiða gjaldið. Eigi ekki að afferma skipið á þeim stað, þar sem á að sýna lögreglustjóranum leiðarbréfið og hin önnur skipaskjöl, sem getið er um í tæðum lögum, skal samt greiða honum gjaldið af öllum þeim vörum í skipinu, sem eru af áður nefndri tegund. Um það, að gjaldið sè borgað, skal lögreglustjóri rita vottorð á skipaskjölin.

Til þess að ákveða gjaldið skal farið eptir vöruskrá þeirri eða tollskrá, sem skipið á að hafa meðferðis samkvæmt lögum 15. apríl 1854 8. gr., og er þar að auk hver skipstjórnarmaður skyldur til að gefa skriflegt vottorð upp á sína æru og trú um það, að ekki sè í skipinu aðrar nè fleiri af hinum nefndu vörum, sem gjalda þarf af, en þær, sem eru ritaðar á vöruskrána eða tollskrána.

Sömuleiðis er hver sá, sem tekur við slíkum vörum, skyldur til, er lögreglustjóri krefst þess, upp á sína æru og trú að gefa allar þær skýrslur, sem lögreglustjóri þykir við þurfa til þess hann geti framkvæmt eptirlit það, sem hann á að hafa á því, að gjaldið verði greitt.

3. gr.

Sè í vöruskránni eða tollskránni skýrt ógreinilega frá vörum þeim, sem hær er umrætt, eða sè ástæða til að efast um, að skýrslan sè rétt, á lögreglustjóri að láta rannsaka farminn og hafa gætur á, eins og með þarf, um afferming skipsins. Kostnaðinn við þetta skal skipstjórnarmaður og ef við þarf einnig eigandi farmsins borga, sè hann við staddur; að öðrum kosti umboðsmaður hans, ef það reynist, að skýrslan hefur verið ónákvæm; ella skal kostnaðurinn goldinn úr opinberum sjóði.

4. gr.

Verði þær vörur, sem gjalda skal af, fluttar á íslenska höfn á

skipum, sem eigi þurfa að taka leiðarbréf eða borga lestagjald það, sem ákveðið er í lögum 15. apríl 1854, skal skipstjórnarmaður eða afgreiðslumaður skipsins, ef víska er fyrir því að sá maður sé þar á staðnum, áður en vörur þær, sem tollur hvílir á, eru fluttar í land, senda hlutaðeigandi lögreglustjóra hleðsluskjöl þau eða fylgibréf, sem snerta hinar greindu vörur, sem gjalda skal af, og gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf, til þess að gjaldið verði borgað áður en vörurnar eru fengnar þeim, sem við á að taka. Um það, hvernig reikna eigi út gjaldið og um borgun á því, skal að öðru leyti farið eptir því, sem fyrir er mælt í 2. gr.

Sé búið að láta vörurnar af hendi, þegar svo stendur á, sem hér er sagt, án þess að sá, sem veitti þeim móttöku, á undan hafi fengið kvittun hlutaðeiganda fyrir því, að búið sé að greiða gjaldið, skal hann innan 3 daga frá því, að hann hefir tekið við þess konar vörum, sem gjalda þarf af, láta hlutaðeiganda lögreglustjóra vita það, sem nauðsynlegt er um þetta, og greiða það gjald, sem á vörunum hvílir, eptir því sem fyrir er mælt að framan.

5. gr.

Verði nokkur uppvís að því, að hafa annaðhvort sagt rangt til um, hverrar tegundar þær vörur eru, sem hann hefir tekið við eða sem honum voru ætlaðar, og gjald hvílir á, eða um það, hve mikið var af þeim, eða hann hefir látið hjá líða, að segja til um aðflutninga þess konar vöru samkvæmt því, sem fyrir er mælt í 4. gr., skal hann, ef brot hans varðar ekki þyngri hegningu eptir lögunum, sæta sektum, sem séu tvöfaldar við þá upphæð gjaldsins, sem hann með svofelldu móti hefir reynt til að draga undan, og skal hann þar að auki greiða gjald það af vörunum, sem ákveðið er í 1. gr.

6. gr.

Sá skipstjórnarmaður, sem brýtur móti banni því, sem gjört er í 2.—4. gr. gegn aflfermingu skipa, áður en búið er að greiða gjald það, sem hér er verið að ræða um, eða að öðru leyti verður brotlegur í því, sem honum er gjört að skyldu með tilliti til borgunar gjaldsins, skal, ef brot hans varðar ekki þyngri hegningu eptir lögum, sæta sektum frá 10 til 100 rd., og verði hann sekur á ný, skulu sektirnar tvöfaldast.

7. gr.

Hinar aðfluttu vörur, sem gjalda á af, skulu vera að veði

fyrir því, að bæði gjaldið og sektirnar verði borgaðar, og hefir eigandinn ekki rétt til þess, að ráða yfir þeim, fyr en búið er að greiða gjöld þessi. Lögreglustjórinn hefir vald til að gjöra þær ráðstafanir í þessu efni, sem með þarf einkum með því að kyrretja vörurnar, og, ef ekki er borgað, selja þær til lúkningar gjöldum þeim og sektum, sem á eru fallnar.

8. grein.

Ef hlutaðeigandi ekki krefst þess, að málinu sé vísað til dómstólanna, getur amtmaður ákveðið sektirnar. Sé málinu vísað til dómstólanna, skal fara með það sem opinbert lögreglumál.

Landstjóri hefir vald til, þegar ástæða finnst til þess, einstöku sinnum að lækka sektirnar.

9. grein.

Sektir þær, sem nefndar eru í 5. gr., skulu renna í hinn íslenska landssjóð nema því að eins að einhver með frásögn sinni hafi komið því til leiðar, að hið drýgða afbrot kemst upp, og skal hann þá hafa helming þeirra.

Sektirnar eptir 6. gr. renna allar í landssjóð.

10. grein.

Fyrir heimtingu á tollgjöldum þeim, sem mælt er fyrir um í 1. gr., og á sektum þeim, sem á eru lagðar samkvæmt 5. og 6. gr., skal lögreglustjóri, sem í hlut á, gjöra reikning eptir þeim reglum, sem landstjórnin ákveður nákvæmar.

Af upphæð alls gjaldsins fær innheimtumaður 4%, og af gjaldinu greiðist einnig kostnaður við umsjón hins opinbera (sbr. 3. gr.).

Reykjavík, 5. ágúst. 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Pétur Pétursson.

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS
um stofnun lagaskóla á Íslandi m. m.

Til konungs.

Til alþingis kom að þessu sinni uppástunga frá tveimur þingmönnum, þess efnis, að þingið sendi yðar konunglegu hátign bænarskrá um, að stofnaður verði lagaskóli á Íslandi, og að fæ það, sem til hans gengur, verði greitt úr landssjóði Íslands.

Þingið kaus 3 manna nefnd til að ihuga þetta mál, ræddi það því næst á tveimur aðalfundum á lögskipaðan hátt, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra yðar hátign frá tillögum sínum um það á þessa leið.

Mál þetta er orðið svo margrætt og skoðað á hinum undanfarandi þingum bæði fyr og síðar, að þess virðist eigi þörf, að ítreka hér enn á ný þær ástæður, sem fram hafa verið teknar, sér í lagi 1861 og í hitt eð fyrra fyrir því, hversu nauðsynlegt það í sjálfu sér væri, að koma stofnun þeirri á fót, sem hér um ræðir, og það því fremur, sem þetta einnig svo fullkomlega var viðurkennt af hálfu stjórnar yðarkonunglegu hátignar hásæla fyrirrennara Friðriks hins 7. árið 1863, að þáverandi ráðherra kirkju- og kennslumálanna í Danmörku (Monrad) í bræfi til stiptamtmannsins yfir Íslandi, dagsettu 28. desember 1863 (sbr. Tíðindi um stjórnarmálefni Íslands I. 1854—63, bls 782), sendi hingað nákvæma uppástungu um fyrirkomulag þvílíks lagaskóla, og beiddist jafnframt, að leitað væri álits hins konunglega yfirdóms hér í landi um uppástunguna.

Enda þótt nú bænarskrá alþingis 1869 í yðar konunglegu hátignar auglýsingu til þess í ár, og eptir því sem fulltrúi yðar hátignarhefir látið í ljósi á þinginu, ekki hefir hlotnast þær allramildilegustu undirtektir, sem þingið þóttist mega gjöra sér von um, þá þykist það mega gjöra ráð fyrir, að þetta eigi sér í lagi rót sína í því, að ráðherra yðar hátignar, sem nú hefir haft málið til meðferðar, hafi ekki verið því fullkomlega kunnugur, sem, eins og nú var sagt, var áður farið fram í málinu, enda leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að vænta þess, að þessu velferðarmáli Íslendinga, sem þeim liggur svo ríkt á hjarta, allramildilegast verði fram haldið í sömu stefnu, sem það þegar var búið að fá árið 1863.

Að visu viðurkennir þingið, að það er nokkrum örðugleikum bundið, að koma þessari nýju stofnun á legg á Íslandi, eins og fjárhagsmálum þess hagar, nú sem stendur, og að þingið sér í lagi að þessu sinni verður, að svo miklu leyti sem unnt er, að gjalda varhuga við því, að beiðast ekki þeirra hluta, sem hafa mikinn kostnað í för með sér.

Af þessu leiðir, að þingið, enda þótt það sjái, að það engan veginn megi hverfa frá ósk sinni um stofnun verulegs lagaskóla á Íslandi í heild sinni, svo fljótt sem auðið er, gjöri allt fyrir það að svo stöddu hyggilegast í því, að nema staðar við uppástungu

sína 1869, að svo verði til hagað, að einn eða fleiri af dómendum í hinum konunglega yfirdómi á Íslandi haldi fyrirlestra í landslögum fyrir lögfræðingaefnum, og þó þeim núverandi dómendum eigi verði gjört þetta að skyldu í ströngum skilningi, þá þykist þingið mega fulltreysta því, að yfirdómendurnir, muni ekki mótt sanngjarnri borgun, sem aldrei gæti orðið tilfínnað fyrir landið, skorast undan því, að hlíta þeirri ráðstöfun, sem yðar konunglega hátign allramildilegast mætti þóknast í þessu tilliti, enda virðist þinginu, að það gæti farið þessu fram með þess öruggari von um allramildilegasta bænheyrslu, sem þetta bráðabirgða-fyrirkomulag er, enda þótt á ófullkomnara stigi, alveg samkvæmt því, sem, eins og áður sagt, var fyrirhugað af stjórnarinnar hálfu árið 1863.

Af ofan greindum ástæðum leyfir þingið sér með 19 samhljóða atkvæðum að ítreka þá þegnlegu bæn sína, að yðar konunglega hátign allramildilegast mætti þóknast, að skipa svo fyrir:

1. Að heityrði yðar hátignar háðsæla fyrirrennara árið 1863 um stofnun lagaskóla hér á landi megi sem fyrst verða fullkomnað, og að
2. þangað til þetta getur komið í kring í heild sinni, verði dómendum í hinum konunglega íslenska yfirdómi gjört að skyldu, að halda fyrirlestra fyrir lögfræðingaefnum í landslögum, og prófa þá í þeim, sem þess æskja.

Reykjavík 9. Ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Benidikt Sveinsson.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: konunglegt frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um friðun á laxi.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Nefndin*: að fyrir orðið «straumvötnum» verð sett «vötnum». (Samb. með 18 atkv.).

2. 1. grein frumvarpsins (með breyting). (Samb. með 21 atkv.).

Frumvarpsins 2. grein.

3. *Nefndin*: að síðari hluti greinarinnar til enda: «nema þær sæ þannig fastar . . . fram í vatnið» verði orðaður þannig: «nema þær sæu fastar og verði eigi teknar upp án stór-

skemmda; en þó skulu vera auð op á þeim í hið minnsta 2 álna breið, eitt á hverjum 6 álnum af lengd vélarinnar, og gangi frá botni og upp úr vatni. (Samþ. með 16 atkv. gegn 2).

4. *Jón Sigurðsson*: að í stað «20 ál.» verði sett «10 ál.». (Fallinn við 3. tölulið).

5. 2. grein frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 21 atkv.).
Frumvarpsins 3. grein.

6. *Jón Sigurðsson, Guðmundur Einarsson og Halldór Kr. Friðriksson*: að orðin í upphafi greinarinnar: «Hvergi þar sem lax gengur» breytist þannig: «Hvergi þar sem laxveiði er aðalveiði» (má við hafa lóðir) o. s. frv. (Samþ. með 16 atkv. gegn 2).

7. *Nefndin*: að síðasta málsgrein til enda: «Í fjörðum . . . upp eptir þeim» verði sèrstök grein, og sett aptur fyrir 4. grein, sem 5. grein frumvarpsins. (Samþ. með 15 og 23 atkv.).

8. 3. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 4. grein.

9. *Jón Sigurðsson, Guðmundur Einarsson og Halldór Kr. Friðriksson*: að á eptir orðin í upphafi greinarinnar: «Þar sem laxveiði er» verði bætt inn í: «aðalveiði». (Samþ. án atkvæða, eptir atkvæðagreiðslunni við 6. tölul.).

10. *Jón Kristjánsson*: að fyrir orðin «til veiðiskapar» verði sett: «til veiðiskaparins». (Samþ. sem orðabreyting).

11. *Nefndin*: að fyrir orðin «2 þumlungar» komi «2¹/₄ þuml.». (Samþ. með 16 atkv.).

12. *Halldór Kr. Friðriksson*: að fyrir orðin (sömu) «2 þumlungar» komi «1¹/₂ þuml.». (Fallinn við atkvæðagreiðslu við 11. tölul.).

13. *Nefndin*: að fyrir «8 þumlungar» komi «9 þumlungar». (Samþ. við 11. tölulið).

14. *Sama*: að fyrir «1³/₄ þumlungur» komi «2 þumlungar». (Samþ. við 11. tölulið).

15. 4. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með samhljóða 23 atkv.).

Frumvarpsins 5. grein.

16. *Nefndin*: að fyrir orðin: «helming vatnsfarvegarins» verði sett: «þriðjung vatnsfarv.» (Samþ. með 14 atkv. gegn 3).

17. *Sama*: að málsgreinin: «skulu vera opin göng» . . o. s. frv. . . «mjórri en 3 fet», verði þannig breytt: «skal annar þeirra

- vera eigi skemmra en 60 föðmum ofar en hinn». (Samþ. með 14 atkv. gegn 1).
18. *Jón Sigurðsson*: að fyrir « $\frac{1}{10}$ hluta» verði sett « $\frac{1}{3}$ hluta». (Fallinn við 17. tölulið).
19. *Sami*: að orðin: «þó skulu göngin» «mjórri en 3 fet» verði felld úr. (Fallinn við 17. tölulið).
20. *Jón Kristjánsson* og *Eiríkur Kúld*, viðauka-atkvæði: «Ei má setja grindur eða leggja net niður frá garðendunum eptir straum». (Samþ. með 12 atkv. gegn 11; en af því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall, og sögðu.
«já».	«nei».
Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.	Davið Guðmundsson.
Bergur Thorberg.	Erlendur Gottskálksson.
Egill Egilson.	Guðmundur Einarsson.
Grimur Thomsen.	Hallgrímur Jónsson.
Jón Hjaltalín.	Helgi Hálfðánarson.
Jón Kristjánsson.	Hjálmur Pétursson.
Jón Pétursson.	Jón Sigurðsson.
Páll Pálsson.	Ólafur Pálsson.
Sigurður Gunnarsson.	Pétur Pétursson.
Stefán Eiríksson.	Stefán Jónsson.
Þórarinn Böðvarsson.	Torfi Einarsson.
Þórður Jónasson.	
- Og var tölul. þannig samþ. með 13 atkv. gegn 12.
21. *Halldór Kr. Friðriksson*: að þessu verði bætt við 5. grein: «Þó skal bann þetta eigi ná til þeirra, sem eiga alla veiðina fyrir ofan í ánni eða kvíslinni, eptir eldgömlum lofum eða löglega fengnum rétti». (Fellt með 15 atkv. gegn 2).
22. 5. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 15 atkv.).
23. *Benidikt Sveinsson* (samþykkt af nefndinni): að aptan við 5. grein frumvarpsins, eður nefndarinnar 6. grein, komi ný grein, þannig orðuð: «Nú álíta sex kunnugir og óvilhallir menn, sem rétturinn löglega kveður, að veiðivél, sem eigi er hönnuð í lögum þessum, tálmi þó, eptir því sem til hagar, verulega laxförinni upp eptir eður niður eptir ánni, og skal þá veiðivél sú upptæk». (Samþ. með 16 atkv.).
- Frumvarpsins 6. grein.
24. *Nefndin*: að á eptir orðinu «boðstólum» verði bætt við orðinu: «selja». (Samþ. með 13 atkv.).

25. *Halldór Kr. Friðriksson*: að í stað «9 þumlungar ummáls eða minni» (í nr. 26) komi: «6 þumlungar ummáls eða minni». (Fellt með 14 atkv. gegn 1).
26. *Nefndin*: að í stað orðanna «styttri en 8 þumlungar» komi: «9 þumlungar ummáls eða minni». (Samþ. með 15 atkv.).
27. 6. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 17 atkv.).
28. *Páll Pálsson og Stefán Eiríksson*: að eptir 6. grein frumvarpsins komi ný grein, er þannig hljóðar:
- »Lög þessi ná ekki til þeirra áa eður vatna, þar sem sjósilungur gengur og ekki lax». (Samþ. með 18 atkv.).
29. *Hinir sömu* (til vara, ef hið fyrra fellur, að þá komi eptir 6. grein frumvarpsins svo látandi grein):
- «Friðlýsa skal á manntalsþingum ár hvert öllum þeim veiðistöðum í þeirri þinghá, er lax og sjóurriði gengur í, og skal sýslumaður gjöra það kauplaust. Lög þessi ná ekki nema til hinna friðlýstu veiðivatna». (Fellur burt við 28. tölulið).

Frumvarpsins 7. grein.

30. *Nefndin*: að fyrir aptan orðið «veiðarfæri» verði bætt inn í orðunum: «og veiðivælar», sömuleiðis eptir orðið «veiðarfæra» síðar í greininni verði bætt inn í: «og veiðivæla». (Samþ. sem orðabreyting).
31. 7. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 22 atkv.).
32. *Halldór Kr. Friðriksson*: að ný grein verði sett inn milli 7. og 8. greinar, þannig hljóðandi:
- »Landstjórnin getur eptir tillögum amtsráðanna veitt undanþágur frá ákvörðunum laga þessara, að því er snertir einstök hëruð eða einstök vatnsföll». (Fellt með 12 atkv. gegn 6); en með því að sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall, og sögðu:

«já».

«nei».

Eiríkur Kúld.	Benidikt Sveinsson.
Halldór Kr. Friðriksson.	Davíð Guðmundsson.
Bergur Thorberg.	Egill Egilson.
Erlendur Gottskálksson.	Grimur Thomsen.
Helgi Hálfðánarson.	Guðmundur Einarsson.
Jón Sigurðsson.	Hallgrímur Jónsson.
Pétur Pétursson.	Hjálmur Pétursson.
Þórður Jónasson.	Jón Hjaltalín.
	Jón Pétursson.
	Ólafur Pálsson.

«nei».

Páll Pálsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Þórariinn Böðvarsson.

Jón Kristjánsson og Sigurður Gunnarsson greiddu eigi atkvæði, og var þannig töluð. felldur með 15 atkv. gegn 8.

Frumvarpsins 8. grein.

33. *Nefndin* : að eptir orðin «stungið upp á» verði bætt inn í : «í stefnunni». (Samþ. sem orðabreyting).

34. 8. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 9. grein.

35. 9. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 21 atkv.).

36. Greinaskipanin í frumvarpinu (að breyta henni eptir atkvæðum). (Samþ. án atkvæðagreiðslu).

37. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samþ. án atkvæðagreiðslu).

38. *Benidikt Sveinsson*: að þingið ráði H. H. konunginum frá, að gjöra frumvarpið að lögum, ef breytingar þess, sèr í lagi við 2. og 5. grein frumvarpsins, eigi verði teknar til greina. (Fellt með 11 atkv. gegn 5); þótti sú atkvæðagreiðsla óglögg, en uppástungumaður tók þá þessa uppástungu aptur, og var hún þannig burt fællin.

39. *Halldór Kr. Friðriksson*, aðaluppástunga: að löggildingu þessa frumvarps verði frestað, en sem bestar og greinilegastar skýrslur fengnar um laxveiðar og silungsveiðar hér á landi. (Fellt með 13 atkv. gegn 4).

40. Frumvarpið í heild sinni (með áorðnum breytingum, hvort alþingi vill hafa það þannig lögleitt). (Samþ. með 16 atkv. gegn 3).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu : um kennslu í sjómannafræði á Íslandi.

1. *Eiríkur Kúld, Hallgrímur Jónsson, Jón Sigurðsson* :

1. a, að til bráðabirgða verði í fjárhagsáætlun Íslands ákveðin fjárupphæð til að styrkja innlenda kennslu í sjómannafræði. (Samþ. með 12 atkv. gegn 9).

b, að kennslan, að því leyti hún fram fer hjá mönnum hér

- á landi, verði undir eptirliti amtmannanna (nefndar. § 4, nr. 8). (Samþ. með 16 atkv. gegn 1).
- c, að hinar nauðsynlegu ákvarðanir verði sem fyrst gjörðar um fyrirkomulag prófsins og annað það, er útheimtist þessu máli til framkvæmdar (nefnd. § 5, nr. 9). (Samþ. með 12 atkv. gegn 7).
2. að stofnsettur verði hér á Íslandi, svo fljótt sem kostur er á, sjómannaskóli, og að kostnaðurinn til þessa skóla verði tekinn úr landssjóði Íslands. (Felldur með 16 atkv. gegn 5).
2. *Jón Hjaltalín*: að bætt verði inn í 1. tölulið í uppástungu nefndarinnar eptir orðin: «á ári hverju» þessum orðum: «og póstskipið». (Felldur með 13 atkv. gegn 1).
3. *Nefndin* (uppástunga nefndarinnar 1. tölul.):
- «að fyrirskipað verði, að hið danska herskip, sem sent er til Íslands á ári hverju, veiti móttöku nokkrum ungum Íslendingum, og að þeir fái þar tilsögn í sjómannafræði, og verði síðan prófaðir þar í þessari mennt». (Fellt með 10 atkv. gegn 10); en af því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall, og sögðu:
«já».	«nei».
Bergur Thorberg.	Eiríkur Kúld.
Egill Egilson.	Halldór Kr. Friðriksson.
Grimur Thomsen.	Davíð Guðmundsson.
Guðmundur Einarsson.	Erlendur Gottskálksson.
Helgi Hálfðánarson.	Hallgrímur Jónsson.
Jón Hjaltalín.	Hjálmur Pétursson.
Jón Pétursson.	Jón Sigurðsson.
Ólafur Pálsson.	Stefán Eiríksson.
Pétur Pétursson.	Stefán Jónsson.
Þórður Jónasson.	Torfi Einarsson.
- Jón Kristjánsson, Sigurður Gunnarsson og Þórarinn Böðvarsson greiddu eigi atkvæði, en Benidikt Sveinsson og Páll Pálsson voru gengnir af þingi, og var tölul. þannig fallinn með 10 atkv. gegn 10.
4. *Egill Egilson*, að felld verði aptan af 2. tölulið í uppástungu nefndarinnar (nr. 5) orðin: «og að þeim, er notið hafa o. s. frv. . . . hér við land». (Fallið við atkvæðagreiðsluna á undan).
5. *Nefndin* (uppástunga nefndarinnar 2. tölul.):
- «að ætlað verði í hinni árlegu fjárhagsáætlun fè til uppörf-

unar sjómannakennslu hér á landi, á þann hátt, sem að ofan er á vikið, og að þeim, er notið hafa slíkrar kennslu, gefist kostur á, að ganga undir próf hjá foringjanum á hinu danska herskipi, eður, í forföllum hans, hjá skipstjóra póstgufuskipsins hér við land». (Fallið burt við undanfarna atkvæðagreiðslu).

6. *Egill Egilson*, að bætt verði inn í uppástungur nefndarinnar, sem 3. og 4. tölulið, þessum greinum:
 - (3.) «að þeim, sem notið hafa slíkrar innlendra kennslu, gefist kostur á að ganga undir próf hjá foringjanum á hinu danska herskipi, eður hjá skipstjórnarmanninum á póstgufuskipinu hér við land í sameiningu með kennaranum í reiknings- og mælingarfræði við latinuskólann í Reykjavík». (Samþ. með 16 atkv. gegn 3).
 - (4.) «að skipstjórnarmanninum á póstgufuskipinu hér við land og kennaranum í reiknings- og mælingarfræði við latinuskólann í Reykjavík verði gjört að skyldu að halda próf þetta, þá viðkomendur óska, og það ókeypis». (Samþ. með 11 atkv. gegn 2).
7. *Nefndin* (uppástunga nefndarinnar 3. tölul., en 5. tölul., ef nr. 6 verður samþykkt):

«að þeir, sem hafa staðizt slíkt próf, verði hvað þekkinguna snertir álitnir hæfir til að fá hið svo kallaða «stýrimannspatent». (Samþ. með 15 atkv.).
8. *Sama* (uppástunga nefndarinnar 4. tölul., en 6. tölul. ef nr. 6 verður samþykkt):

«að kennslan, að því leyti hún fram fer hjá mönnum hér á landi, verði undir eptirliti amtmannanna». (Fallið við 1. a).
9. *Sama* (uppástunga nefndarinnar 5. tölul., en 7. tölul. ef nr. 6 verður samþykkt):

«að hinar nauðsynlegu ákvarðanir verði sem fyrst gjörðar um fyrirkomulag prófsins og annað það, er útheimtið þessu máli til framkvæmdar». (Fallið við 1. c.).
10. Hvort þingið vill senda konungi bænarskrá um þau atriði, sem samþykkt eru? (Samþ. með 19 atkv.).

ATKVÆÐASKRA

í málinu: konunglegt frumvarp til tilskipunar um gjald spítalahlutanna.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Halldór Kr. Friðriksson og Þórarinn Böðvarsson*: að í stað 1. greinar frumvarpsins komi svo látandi grein:
»Af öllum bátum og skipum, sem höfð eru til fiskiveiða á Íslandi, skal hér eptir goldinn spítalahlutur, samkvæmt reglum þeim, sem nú skal greina:
a, af tveggja manna og fjöggra manna förum skulu goldnar 2 álnir, eða 4 fiskar af hverju um hverja vertið.
b, af sexæringum, áttæringum, teinæringum og tólfæringum skulu goldnar 4 álnir eða 8 fiskar af hverjum um hverja vertið.
c, af þiljuskipum skulu goldnar 5 álnir eða 10 fiskar af hverri lest fyrir árið. (Fellt með 16 atkv. gegn 4).
2. *Þórarinn Böðvarsson og Halldór Kr. Friðriksson*: ef skipagjaldið fellur sem almenn gjaldregla á landinu, þá verði skipagjaldið haft í Gullbringu- og Kjósarsýslu að Reykjavík með talinni og Ísafjarðarsýslu. (Fellt með 15 atkv. gegn 2).
3. *Stefán Jónsson*: að á eptir orðin «opin skip» í fyrsta niðurlagsatriði nefndarinnar komi: «báta og byttur». (Samp. með 14 atkv. gegn 1).
4. *Páll Pálsson*: að bætt verði inn í niðurlagsatriði meira hluta nefndarinnar 1. b (nr. 15) eptir orðið «eða» orðunum: «þeim þorski». (Fellt með 12 atkv.).
5. *Þórarinn Böðvarsson*: að í staðinn fyrir « $\frac{1}{2}$ alin» í breytingaratkvæðinu nr. 6 komi «1 alin». (Tekið aptur af uppástungumanni).
6. *Pjetur Pjetursson*: að í staðinn fyrir « $\frac{1}{4}$ alin» í uppstungu meiri hlutans 1. b (nr. 15) verði sett « $\frac{1}{2}$ alin». (Fellt með 14 atkv.).
7. *Minni hluti nefndarinnar (Grimur Thomsen, Þórarinn Böðvarsson) og Jón Pjetursson*: að í stað orðsins «óverkaður» í uppástungu meira hlutans 1. b (nr. 15) komi: «blautur til verkunar». (Fellt með 15 atkv. gegn 3).
8. *Minni hluti nefndarinnar (Grimur Thomsen og Þórarinn Böðvarsson)*: að bætt verði inn í eptir orðið «óverkaður» í upp-

ástungu meiri hlutans 1. b (nr. 15) þessum orðum: «til söltunar eða niðursýðu». (Tekinn aptur af uppástungumönnum).

9. *Jón Pétursson*: að eptir orðin «til útflutnings» í uppástungu nefndarinnar 1. b (nr. 15) verði bætt við: «Elgi skal af öðrum fiskitegundum gjalda spítalagjald, en þeim, er nefndar eru í verðlagsskránni». (Fellt með 13 atkv. gegn 1).
10. *Sami*: að í stað orðsins «hákarlslýsis» (í uppástungu nefndarinnar 1. c, nr. 15) komi: «hákarls- eða háfslýsis». (Tekið aptur af uppástungumanni).
11. *Stefán Eiríksson*: að í staðinn fyrir orðin «eða jafngildi hennar af lifur» (í uppástungu nefndarinnar 1. c, nr. 15) komi: «eða tveim tunnum hákarlslifrar með 15 kúta máli, skal» o. s. frv. (Fellt með 13 atkv. gegn 1).
12. *Eiríkur Kúld*: að bætt verði aptan við orðin: «jafngildi hennar af lifur» þessu: «sem er 27 kútar lifrar». (Fellt með 10 atkv. gegn 5). Þótti sú atkvæðagreiðsla óglögg, og var því við haft nafnakall og sögðu:

já

nei

Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.	Erlendur Gottskálksson.
Davíð Guðmundsson.	Grímur Thomsen.
Egill Egilson.	Guðmundur Einarsson.
Jón Pétursson.	Hallgrímur Jónsson.
Pétur Pétursson.	Hjálmur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.	Jón Sigurðsson.
	Stefán Eiríksson.
	Stefán Jónsson.
	Torfi Einarsson.
	Þórarinn Böðvarsson.
	Þórður Jónasson.

Helgi Hálfðánarson, Jón Kristjánsson, Ólafur Pálsson og Páll Pálsson greiddu ekki atkvæði, en Benidikt Sveinsson og Jón Hjaltalín voru eigi viðstaddir; var þannig tölul. felldur með 12 atkv. gegn 7.

13. *Jón Kristjánsson*: að í niðurlagi málsgreinarinnar í uppástungu nefndarinnar 1. c (nr. 15) verði felld úr þessi orð: «en af hákarlinum sjálfum greiðist ekkert gjald». (Fellt með 13 atkv.).
14. *Sami*, til vara: að niðurlag málsgreinarinnar verði þannig

orðað: «af hákarli skal hér eptir ekki annað spítalagjald greiðast». (Fellt með 10 atkv. gegn 1).

15. *Nefndin*: að 1. grein verði þannig orðuð (með áorðnum breytingum eða óbreytt):

«Spítalahlutir skulu hér eptir greiddir af sjávarafla þeim, er fæst á þilskip, opin skip og báta við Ísland, og þar er lagður á land, eptir þeim reglum, er nú skal sagt:

a, af alls konar fiski, sem er verkaður sem saltfiskur, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{2}$ alin.

b, (Meiri hlutinn): af alls konar fiski, sem er hertur, eða sem er seldur óverkaður, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{4}$ alin.

Gjald það, sem um er rætt undir staflidunum a og b skal greitt, hvort sem fiskurinn er ætlaður til neyzlu í landinu sjálfu eða til útflutnings.

c, af hverri tunnu hákarlslýsis eða jafngildi hennar af hákarlslifur skal greidd 1 alin, en af hákarlinum sjálfum greiðist ekkert gjald.

Af því, sem ekki nemur hálfu hundraði eða hálfri tunnu, skal ekkert gjald greitt; en af hálfu hundraði eða hálfri tunnu, og þar fram yfir, skal goldið eins og af fullu hundraði eða heilli tunnu. (Samb. með 18 atkv., og með 17 atkv., að þessi grein kæmi fyrir 1. grein frumvarpsins).

16. *Sigurður Gunnarsson*: ef staflidurinn b í uppástungu meiri hluta nefndarinnar (nr. 15) fellur, komi í stað hans (sem staflidur b í frumvarpinu): «Af alls konar fiski, sem er hertur eða seldur óverkaður, skal gjalda af hverju hálfu öðru hundraði tólfræðu $\frac{1}{2}$ alin. (Fallið við 15. tölulið).

17. *Pórarinn Böðvarsson*: að í stað «tunnu» (í nr. 18) komi: «eitt hundrað tólfrætt af síld, laxi, silung, kola, upsa og ál». (Fallið við 15. tölulið).

18. *Stefán Jónsson og Sigurður Gunnarson*: að í staðinn fyrir «tunnu af fiski» komi (í frumvarpsins 1. gr. staflid b — eða c, ef nr. 16 stendur) «tunnu af fiski og síld». (Fallið við 15. tölul.).

19. *Stefán Jónsson*: að í staðinn fyrir: «saltaður» (frumv. § 1 b) komi: «saltað er». (Fallið við 15. tölulið).

20. *Jón Pétursson*: að í staðinn fyrir: « $\frac{1}{2}$ alin» (frumv. § 1 b) komi: « $\frac{1}{4}$ alin». (Fallið við 15. tölulið).

21. *Sigurður Gunnarsson*: að á eptir orðin: «tunnu af lýsi» (í frumv. § 1 c eða d) verði bætti inn í: «eða tveim tunnum af lifur». (Fallin við 15. tölul.)
22. 1. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum eða óbreytt): «Af alls konar fiski, sem aflast á báta eða skip, er höfð eru til fiskiveiða á Íslandi, og sem verkaður er annaðhvort til neyzlu í landinu sjálfu eða til þess að flytja hann út, skal goldinn spítalahlutur samkvæmt reglum þeim, sem hér fara á eptir:
- a, af hverju tólfræðu hundraði af fiski, sem hertur er eða verkaður sem saltfiskur, skal goldin $\frac{1}{2}$ alin,
- b, af hverri tunnu af fiski, sem saltaður er, skal sömuleiðis goldin $\frac{1}{2}$ alin,
- c, af hverri tunnu af lýsi, sem fæst af hákarli eða af öðrum fiski, sem gjald það, sem mælt er fyrir um í staflidunum a og b ekki er greitt af, skal goldin 1 alin.
- Af því, sem ekki nemur hálfu hundraði eða hálfri tunnu, skal ekkert gjald greitt; en af hálfu hundraði eða hálfri tunnu, og þar fram yfir, skal goldið eins og af fullu hundraði eða heilli tunnu». (Fallin við 15. tölulið).

Frumvarpsins 2. grein.

23. *Jón Pétursson*: að orðið «íslenska» verði felld úr (orðabreyting). Felld með 9 atkv. gegn 9; en af því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg var við haft nafnakall, og sögðu:

«já»:

«nei»:

Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Grímur Thomsen.	Bergur Thorberg.
Guðmundur Einarsson.	Davíð Guðmundsson.
Jón Kristjánsson.	Egill Sveinb. Egilson.
Jón Pétursson.	Erlendur Gottskálksson.
Jón Sigurðsson.	Hallgrímur Jónsson.
Pétur Pétursson.	Helgi Hálfðánarson.
Sigurður Gunnarsson.	Hjálmur Pétursson.
Þórarinn Böðvarsson.	Stefán Jónsson.
	Torfi Einarsson.
	Þórður Jónasson.

Ólafur Pálsson, Páll Pálsson og Stefán Eiríksson greiddu eigi atkvæði; Benidikt Sveinsson og Jón Hjaltalín voru eigi við staddir; og var tölul. þannig felldur með 11 atkv. gegn 9.

24. *Sigurður Gunnarsson*: að á eptir orðin «í peningum» (nr. 25) verði sett inn í: «eða innskript í kaupstað». (Fellt með 14 atkv. gegn 1).
25. *Stefán Eiríksson*: að í stað orðanna: «eptir meðalverði á hvoru um sig, fiski og lýsi», verði sett: «eptir meðalverði allra meðalverða í verðlagsskrá hvers árs». (Fellt með 15 atkv. gegn 1).
26. *Nefndin*: að 2. grein frumvarpsins verði þannig orðuð :
Gjaldið rennur í læknaþjófurinn íslenska, og skal í fyrsta skipti heimtað eptir þessari tilskipun fyrir tímabilið frá 12. maí-mánaðar til 31. desembermánaðar 1872, og síðan fyrir hvert ár frá 1. janúarmánaðar til 31. desembermánaðar ; gjaldið skal greitt í peningum eptir meðalverði á hvoru um sig, fiski og lýsi, í verðlagsskrá hvers árs». (Samp. með 18 atkv.).
27. *Þórarinn Böðvarsson*: að bætt verði við 2. grein, eins og hún er orðuð hjá nefndinni: «Gjald þetta greiðist í Gullbringusýslu að eins í tímabilinu frá 2. febrúar til 24. júní, og í Ísafjarðarsýslu frá nýári til 24. júní». (Tekinn aptur af uppástungu-manni).
28. *Eiríkur Kúld og Hallgrímur Jónsson*: að á eptir seinustu orðunum í 2. grein verði bætt við:
«Þó skal hlutaðeiganda yfirvaldi heimilt að leyfa, að gjaldið megi lúkast í skileyri, og skipa innheimtumann þar sem þurfa þykir til að heimta gjaldið saman og koma því í peninga, sem hann stendur skil á, mót $\frac{1}{6}$ af upphæð gjaldsins í ó-makslaun. (Fellt með 12 atkv. gegn 4).
29. 2. grein frumvarpsins með áorðnum breytingum. (Fallin við 26. tölulið).

Frumvarpsins 3. grein.

30. *Sigurður Gunnarsson*: að í 2. málsgrein á eptir orðunum: «þá skulu þeir gjalda», verði bætt við: «allt gjaldið». (Samp. án atkvæðagreiðslu).
31. *Nefndin*: að í 4. málsgrein í stað orðanna:
«eptir verðlagsskrá næsta árs á undan» verði sett: «eptir verðlagsskrá þeirri, sem þá er í gildi». (Samp. með 17 atkv. gegn 1).
32. *Jón Pétursson*: að í stað «10—20 rd. sekt» verði sett: «1—10 rd. sekt»; fellt með 10 atkv. gegn 4, en með því að sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, var nafnakall við haft og sögðu:

«já»:

Eiríkur Kúld.
Guðmundur Einarsson.
Helgi Hálfðánarson.
Jón Pétursson.
Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Eiríksson.

«nei»:

Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.
Davið Guðmundsson.
Egill Sveinb. Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Grimur Thomsen.
Hallgrímur Jónsson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Sigurðsson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórarinn Böðvarsson.
Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson og Jón Hjaltalín voru eigi við, en Jón Kristjánsson, Ólafur Pálsson og Páll Pálsson greiddu eigi atkvæði, og var tölul. þannig felldur með 13 atkv. gegn 7).

33. *Hjálmur Pétursson*: að í stað «10—20 rd. sekt» verði sett: «5—20 rd. sekt». (Samþ. með 17 atkv. gegn 1).
34. 3. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþykkt með 18 atkv.).

Frumvarpsins 4. grein.

35. *Halldór Kr. Friðriksson*: að bætt verði þessu aptan við fyrri kafla greinarinnar: «og skal senda sýslumönnum og bæjarfógetum skrár þessar innan loka febrúarmánaðar». (Fallið burt við 1. tölulið).
36. *Samí*: að síðari kafla greinarinnar verði felldur burt. (Fallið við 1. tölulið).
37. *Sigurður Gunnarsson*: að í staðinn fyrir orðin «sveitarstjórnir» og «bæjarfulltrúarnir» komi: «hreppstjórar og bæjarstjórnin í kaupstöðunum». (Fellt með 15 atkv.).
38. *Nefndin*: að í staðinn fyrir 4. greinar síðustu málsgrein («Segist þeir ekki» til enda greinarinnar) verði sett ákvörðun þannig hljóðandi:
«Skýri þeir ekki svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, skulu sveitarstjórnir, og í kaupstöðunum bæjarfulltrúarnir, eptir að hafa útvegað þær ítarlegri upplýsingar, sem fengnar verða, og jafnframt tekið til greina skýrslur annara gjaldanda um þetta, ákveða upphæð gjaldsins eptir því,

sem þeir geta næst komið (samþykkt með 17 atkv.) og samkvæmt þeim eiði, sem þeir hafa unnið». Fellt með 9 atkv. gegn 1, en af því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall og sögðu:

«nei».

Eiríkur Kúld.
Halldór Kr. Friðriksson.
Bergur Thorberg.
Davið Guðmundsson.
Egill Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Hallgrímur Jónsson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Pétursson.
Jón Sigurðsson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Eiríksson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.
Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson, Helgi Hálfðánarson, Jón Kristjánsson, Ólafur Pálsson, Páll Pálsson, Pétur Pétursson, Þórarinn Böðvarsson greiddu eigi atkvæði, en Jón Hjaltalín var eigi við staddur, og var tölul. þannig felldur með 17 atkv.

39. 4. grein frumvarpsins, (með breytingum). (Samþ. með 17 atkv.)
Frumvarpsins 5. grein.
40. *Halldór Kr. Friðriksson*: að grein þessi verði þannig orðuð:
«Þegar bæjarfógetar og sýslumenn hafa rannsakað skrár þessar, skulu þeir heimta gjaldið á manntalsþingum. (Fallið burt við 1. tölulið).
41. 5. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 18 atkv.)
Frumvarpsins 6. grein.
42. *Halldór Kr. Friðriksson*: að 6. grein frumvarpsins verði felld úr. (Fallið við 1. tölul.).
43. *Nefndin*: að fyrri kafli 6. greinar verði þannig orðaður:
«Segi nokkur gjaldþegna rangt til afla þess, sem greiða skal gjaldið af, skal hann sæta 10—20 rd. sekt til lækna sjóðsins,

auk gjaldsins af því, er hann hefir dregið undan». (Samþ. með 16 atkv. gegn 1).

44. 6. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 18. atkv.).

Frumvarpsins 7. grein.

45. *Halldór Kr. Friðriksson*: að í stað orðanna: «yfir alla spítalahlutina» komi: «yfir allt gjaldið til lækna sjóðsins» (Fellt með 13 atkv.).

46. *Nefndin*: að í stað orðanna «það ár» verði sett «síðastliðið ár». (Samþ. með 16 atkv.).

47. 7. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 18 atkv.).

Frumvarpsins 8. grein.

48. *Sigurður Gunnarsson*: að á eftir orðunum: «í konungsbr. 26. maímán. 1824» verði bætt inn í: «að 4 sè goldnir af hverju hundraði». Fellt með 8 atkv. gegn 5, en sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg og var því við haft nafnakall og sögðu:

«já»:

«nei»:

Halldór Kr. Friðriksson.

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Egill Sveinb. Egilson.

Davíð Guðmundsson.

Erlendur Gottskálksson.

Grimur Thomsen.

Hallgrímur Jónsson.

Guðmundur Einarsson.

Hjálmur Pétursson.

Helgi Hálfðánarson.

Jón Sigurðsson.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Pétur Pétursson.

Torfi Einarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Þórður Jónasson.

Benidikt Sveinsson og Jón Hjaltalín voru eigi viðstaddir; Jón Kristjánsson, Páll Pálsson og Þórarinn Böðvarsson greiddu eigi atkvæði, og var tölulíðurinn þannig felldur með 11 atkvæðum gegn 9.

49. *Hallgrímur Jónsson*: að bætt verði aptan við 8. grein:

«að af alls konar fugli, er á Íslandi er veiddur, greiðist 4 af hverju hundraði, eða $\frac{1}{25}$ hluti af allri veiðinni ár hvert í spítalagjald». (Fellt með 12 atkv. gegn 5).

50. 8. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 18 atkv.).

51. *Hallgrímur Jónsson*: að fyrirsögn frumvarpsins verði þannig: «Frumvarp til tilskipunar um spítalagjald af sjávaraflla og fuglaveiði». Var þá fyrst leitað atkvæða um greinina aptur að:

«og fuglaveiði», og var hún samþ. með 17 atkv., en orðin:
«og fuglaveiði», voru fallin við 49. tölulið.

52. Fyrirsögn frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. án atkv.)

53. Frumvarpið allt í heild sinni (hvort alþingi vill hafa það lög-
leitt þannig). (Samþ. með 19 atkv. gegn 3).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: konunglegt frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn
í Reykjavík.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Minni hlutinn* (Halldór Kr. Friðriksson og Eiríkur Kúld): að í
stað orðanna: «er bæjarfógeti oddviti bæjarstjórnarinnar» komi:
«og kjósi þeir sjálfir oddvita sinn, en bæjarfógeti á rétt á,
að vera viðstaddur fundi þeirra, er hann vill». (Fellt með 16
atkv. gegn 4).

2. 1. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23. atkv.)

3. 2. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 3. grein.

4. *Nefndin* (orðabreyting):

að fyrir «myndugleika», komi: «vald». (Þessi orðabreyting
og allar aðrar, sem á þessari atkvæðaskrá standa, voru samþ.
í einu lagi án atkvæðagreiðslu).

5. *Sama*:

að orðin: «eða öðrum bæjarbúum út í frá, sem vilja takast
það á hendur», verði felld úr. (Samþ. með 18 atkv.).

6. *Sama* (orðabreytingar):

að fyrir aptan orðin: «Ef bæjarstjórninni þykir» o. s. frv., bæt-
ist inn í: «þess»; — að fyrir «sérstök» verði sett «einstök»;
— að fyrir orðin: «þeir, sem eru í bæjarstjórninni» verði sett:
«allir bæjarfulltrúar». En af því sumum þingmönnum þótti
meira felast í orðinu «einstök», en eintóm orðabreyting, var
leitað atkvæða um það, og var það samþ. með 16 atkv.

7. 3. grein frumvarpsins (með áorðnum breytingum). (Samþ.
með 24 atkv.).

Frumvarpsins 4. grein.

8. *Nefndin* (orðabreyting):

að í staðinn fyrir: «það skal ákveðið í samþykktinni», verði
sett: «í samþykktinni skal kveðið á um».

9. 4. gr. frumvarpsins. (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 5. grein.

10. *Minni hlutinn* (H. Kr. Friðriksson): Fyrir: «minni hlutinn» og «minni hluta» komi: «meiri hlutinn» og «meiri hluta»; sömu-
leiðis að fyrir: «meiri hluti» komi: minni hluti. (Samþ. með
11 atkv. gegn 7); en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, og var
því við haft nafnakall, og sögðu:

«já».

«nei».

Halldór Kr. Friðriksson.

Eiríkur Kúld.

Benidikt Sveinsson.

Bergur Thorberg.

Davíð Guðmundsson,

Erlendur Gottskálksson.

Egill Egilson.

Grímur Thomsen.

Guðmundur Einarsson.

Jón Pétursson.

Hallgrímur Jónsson.

Ólafur Pálsson.

Helgi Hálfðánarson.

Pétur Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Jón Sigurðsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Páll Pálsson.

Þórður Jónasson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

En Jón Kristjánsson greiddi eigi atkvæði, og Jón Hjalalín var
eigi við staddur; var þannig tölul. samþ. með 13 atkv. gegn 10.

11. *Minni hluti nefndarinnar* (Halldór Kr. Friðriksson): að fyrir
«6 rd.» komi «4 rd.». (Samþ. með 15 atkv. gegn 4).

12. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir « $\frac{1}{5}$ hluta» komi « $\frac{1}{3}$ hluta».
(Fellt með 15 atkv. gegn 2).

13. *Samt*: að orðin: «ef þessi $\frac{1}{5}$ hluti . . . ganga til kosning-
ar» falli burt. (Fallin við 12. tölulið).

14. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir « $\frac{2}{3}$ hluta allra (bæjargjald-
anna» komi: «helming allra bæjargjaldanna». (Fellt með 11 atkv.)

15. *Nefndin* (orðabreyting): að fyrir: «kjósa nokkurn af þeim»,
komi: «nokkur þeirra gangi til kosninga».

16. 5. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 22 atkv.)

Frumvarpsins 6. grein.

17. *Nefndin* (orðabreyting): að fyrir orðið «Almennar» verði sett:
«Vanalegar».

18. *Helgi Hálfðánarson*: að eptir orðin «6 ár» verði bætt við:
«nema í fyrsta sinni, þá gildir kosning meiri hluta að eins í

3 ár». Fellt með 9 atkv. gegn 8; en hér þótti atkvæðagreiðslan óljós, og var því við haft nafnakall og sögðu:

«já»:

«nei»:

Davíð Guðmundsson.	Eiríkur Kúld.
Erlendur Gottskálksson.	Halldór Kr. Friðriksson.
Guðmundur Einarsson.	Benidikt Sveinsson.
Helgi Hálfðánarson.	Bergur Thorberg.
Jón Sigurðsson.	Egill Sveinb. Egilson.
Ólafur Pálsson.	Hallgrímur Jónsson.
Páll Pálsson.	Hjálmur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.	Jón Pétursson.
Stefán Jónsson.	Stefán Eiríksson.
	Torfi Einarsson.
	Þórður Jónasson.

En Grímur Thomsen, Jón Kristjánsson, Pétur Pétursson og Þórarinn Böðvarsson greiddu eigi atkv.; og Jón Hjaltalín var eigi við staddur. (Töluliðurinn þannig felldur með 11 atkv. gegn 9).

19. *Minni hluti nefndarinnar* (Halldór Kr. Friðriksson): að orðin «þeir, sem nú eru í bæjarnefndinni . . . kosnir fyrir», verði felld úr. (Fellt með 11 atkv. gegn 9).
20. *Nefndin* (orðabreyting): að í stað orðanna: «og skal þá, ef í hans stað er kosinn annar bæjarfulltrúi», verði sett: «og skal þá kosning þess, sem í hans stað er kosinn».
21. 6. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 7. grein.
22. *Nefndin*: að fyrir «ræður» komi: «stýrir» (orðabreyting).
23. 7. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 8. grein.
24. *Nefndin*: að annar kaflí greinarinnar verði þannig orðaður í upphafi: «Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biðja enn hálfa stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, svo að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, geti neytt kosningarréttar síns, ef þeir koma innan tæðrar hálfrar stundar». (Samþ. með 21 atkv.)
25. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir «hlutkesti» komi: «aldur». (Fellt með 13 atkv. gegn 2.)
26. *Nefndin*:

að í staðinn fyrir orðin: «en ekki fyr en að 8 daga fresti», komi: «að minnsta kost innan 4 daga». (Samþ. með 17 atkvæðum.)

27. 8. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 9. grein.

28. *Nefndin* (orðabreyting):
að bætt verði aptan við fyrsta lið greinarinnar þessum orðum: «og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi».
29. *Sama* (orðabreyting):
að orðin í öðrum lið greinarinnar: «eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina», verði flutt aptur fyrir orðin: «farið fram».
30. *Sama* (orðabreytingar).
að «almennar» breytist í: «vanalegar»; — og að fyrir: «undanþága» komi: «undanfærsla»; — og að orðinu «er» verði bætt inn í milli orðanna: «kosning» og «ónýtt».
31. 9 gr. frumvarpsins (með orðabreytingum). (Samþ. með 24 atkv.)

Frumvarpsins 10. grein.

32. *Nefndin* (orðabreyting):
að orðunum: «endilegan úrskurð» verði breytt í: «ályktarúrskurð»; «almennu», í «vanalegu», og «á ný» í «að nýju».
33. 10. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)

Frumvarpsins 11. grein.

34. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir «blutkesti» komi «aldur». (Fallinn við 25. tölul.).
35. *Nefndin* (orðabreyting):
að fyrir: «bókað» komi: «ritað»; fyrir «akvæðisefnið» komi «málefnið»; fyrir «almennu» komi: «venjulegu»; og fyrir: «Allir þeir» komi: «Allir þeir bæjarfulltrúar».
36. 11. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 12. grein.

37. a) orðin «vald bæjarstjórnarinnar» á að vera «vald hennar»
37. b) 12. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 13. grein.

38. *Nefndin*: Að síðari hluti fyrri kafla greinarinnar: «og má þar í einnig ákveða . . . á hendur kauplaust», falli burt. (Samþ. með 21 atkv.)

39. 13. grein frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 14. grein.
40. Orðið «skóla» á að vera «skólamálefnnanna».
41. *Nefndin*: að orðin: «og skal að minnsta kosti . . . á hendur launalaust» falli úr; en í stað þeirra komi: «úr sínum flokki». (Samþ. með 20 atkv.)
42. 14. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.)
Frumvarpsins 15. grein.
43. *Nefndin*: að orðið «annan» falli burt. (Samþ. með 20 atkv.)
44. *Sama*: «samkvæmt reglugjörð 15. maí 1856» falli burt. (Samþ. sem sjálfsgagt sökum atkvæðagreiðslu við tölul. 5).
45. 15. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.)
Frumvarpsins 16. grein.
46. *Nefndin* (orðabreyting: að fyrir «eigin» komi «sínum», og fyrir «úr kaupstaðnum» komi: «af öðrum bæjarbúum».
47. 16. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23 atkv.)
Frumvarpsins 17. grein.
48. *Nefndin*: Fyrir orðin: «en hann getur» komi: «enda getur hann eigi». (Samþ. með 19 atkv.)
49. 17. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 20 atkv.)
Frumvarpsins 18. grein.
50. *Nefndin*: Fyrir orðin: «eina viku» í enda fyrri kafla greinarnar komi «um 14 daga». (Samþ. með 22 atkv.)
51. 18. grein frumvarpsins (breytt), og
52. 19. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.)
Frumvarpsins 20. grein.
53. *Minni hluti nefndarinnar* (Halldór Kr. Friðriksson): að orðunum: «minni helftina» verði breytt í «meiri hlutann», og «stærri helftina» í «minni hlutann». (Samþ. með 14 atkv. gegn 4).
54. *Nefndin* (orðabreyting): «Með tilliti til ályktana», verði breytt í «Um ályktanir».
55. 20. gr. frumvarpsins (með áorðinni breytingu). (Samþ. með 20 atkv. gegn 1).
Frumvarpsins 21. grein.
56. *Nefndin* (orðabreyting): Fyrir «minnst» komi: «að minnsta kosti».
57. 21. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 22. grein.

58. *Nefndin*: Fyrir orð fyrstu setningar greinarinnar: «sem eru bænum», komi: «sem eiga með sig sjálfir, og eru búandi í bænum, eða hafa einhver bæjarmanna réttindi». (Samþ. með 21 atkv.)
59. *Sama*: «4» breytist í «3». (Samþ. með 19 atkv.)
60. 22. gr. frumvarpsins (með breyting). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 23. grein.
61. *Nefndin* (orðabreyting): Fyrir «opinberlega» komi: «á venju-
legan hátt».
Sama: Á eftir orðunum í 2. kafla greinarinnar: «úrskurð sinn á málið» verði bætt við: «innan hálfis mánaðar». (Samþ. með 20 atkv.)
62. *Meiri hluti nefndarinnar*: að úr verði felld í 3. kafla greinarinnar orðin «ekki að eins», og «heldur einnig . . . eða bæjarstjórninni». (Halldór Kr. Friðriksson vill halda þessum kafla greinarinnar óbreyttum). Samþ. með 10 atkv. gegn 8; en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, og var því við haft nafnakall og sögðu:
já:	nei:
Eiríkur Kúld.	Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.	Bergur Thorberg.
Davíð Guðmundsson.	Egill Sveinb. Egilson.
Erlendur Gottskálksson.	Helgi Hálfðánarson.
Hallgrímur Jónsson.	Hjálmur Pétursson.
Jón Pétursson.	Pétur Pétursson.
Jón Sigurðsson.	Sigurður Gunnarsson.
Ólafur Pálsson.	Stefán Eiríksson.
Páll Pálsson.	
Stefán Jónsson.	
Þórður Jónasson.	
- Grímur Thomsen, Guðmundur Einarsson, Jón Kristjánsson, Torfi Einarsson og Þórarinn Böðvarsson greiddu ekki atkvæði; Jón Hjaltalín var eigi við, og var töluliðurinn þannig samþykktur með 11 atkv. gegn 8.
63. *Nefndin* (orðabreyting): að fyrir orðin: «nema það reynist» komi: «nema svo reynist».
64. 23. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 24. grein.
65. *Nefndin*: að orðið «islenzs» falli úr. (Samþ. með 18 atkv. gegn 1).

66. *Sama*: að málsgreinin: «Verði þessi ágreiningur úrskurð sinn á málið» falli burt. (Samþ. með 18 atkv.)
67. 24. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 19 atkv.)
Frumvarpsins 25. grein.
68. *Nefndin*: að síðasta setning greinarinnar: «Sá, sem settur er frá 1. júlí», falli burt. (Samþ. með 16 atkv.)
69. 25. gr. frumvarpsins (breytt), og
70. 26. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 27. grein.
71. *Nefndin* (orðabreyting): að fyrir aptan upphafsorð greinarinnar: «Fyrir» verði bætt inn í orðinu «öll»; að í staðinn fyrir orðin: «á því að útvega verknað og varning», komi: «eða hverju öðru, sem vera skal»; og að «o. fl.» falli burt.
72. 27. gr. frumvarpsins (óbreytt), og
73. 28. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 29. grein.
74. *Nefndin* (orðabreyting): fyrir: «gjöra reikning» komi: «semja reikning»; fyrir: «yfirlita» komi: «rannsaka»; fyrir: «til svars og reikningslegrar meðferðar» komi: «svo að hann geti svarað og gjört grein fyrir þeim».
75. *Sama*: að orðin: «sem sérstaklega til þessa er kjörinn», falli burt. (Samþ. með 17 atkv.)
76. *Sama*: að aptan við greinina verði bætt: «innan tveggja mánaða». (Samþ. með 20 atkv.)
77. 29. gr. frumvarpsins (breytt), og
78. 30. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 31. grein.
79. Orðin «atriði bæjarstjórninni» á að vera «atriði í málefnum bæjarins».
80. 31. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)
Frumvarpsins 32. grein.
81. *Nefndin*: að í staðinn fyrir: «1. aprílm.» komi: «1. dag janúarmánaðar». (Samþ. með 19 atkv.)
82. 32. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 23 atkv.)
83. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samþ. án atkvæðagreiðslu).
84. Frumvarpið allt í heild sinni (hvort alþingi vill hafa það þannig leitt í lög). (Samþ. með 23 atkv.).

NEFNDARÁLIT

um fjárhagsáætlun Íslands.

Til alþingis kom að þessu sinni uppástunga frá 3 þingmönnum, þess efnis, að þingið kysi nefnd til þess, að rannsaka fjárhagsáætlun Íslands, safna þeim skýrslum, sem fáanlegar væru viðvikjandi henni, og gjöra þær athugasemdir og uppástungur um fjárhagsmálið og áætlanir og reikninga landsins frá 1. d. aprílm. 1872 til 31. d. marzm. 1873, og frá 1. aprílm. 1873 til 31. d. marzm. 1874, sem þörf gjörðist.

Hið heiðraða þing kaus því næst oss, sem hér undir ritum nöfn vor, til að ihuga þetta mál. Höfum vör leitað þeirra upplýsinga, sem unnt hefir verið að fá, og hefir konungsfulltrúi með vanalegri velvild og kurteisí látið oss þær skýrslur í tæ, sem auðið var. Vör höfum því næst rætt málið með oss á fleiri fundum, og erum nú komnir að þeirri niðurstöðu, sem hér skal greina.

Vör viljum engan veginn dvelja við það, að það eflaust hefir gleymzt fyrir dómsmálaráðherranum, að tilkynna alþingi fjárhagsáætlun Íslands fyrir reikningsárið frá 1. d. aprílm. 1871 til 31. d. marz 1872, sem er birt með auglýsingu af 4. d. marzm. 1871; því alþing á auðsjáanlega eins mikla heimtingu, eins og manntalsþingin um allt land, á, að því sé birt þessi á konungs úrskurði byggða fyrir landið mikilvæga ályktun, og það virðist engu síður eðlilegt og þarflegt fyrir þingið, að kynna sér áætlunina heldur en lögín af 2. d. janúarm. 1871 um stöðu Íslands í ríkinu; þar við bætist, að hin konunglega stjórn sjálf hefir lagt fyrir þingið að þessu sinni frumvörp, sem snerta fjárhagsspurningar fyrir það tímabil, sem hlýtur að líða, áður en alþingi getur verið búíð að fá fjárforræði (eptirlaunalög B. Sveinssonar, frumvarp um póstmál, um brennivínstoll), og væri því ekki öðruvísi en eðlilegt, að alþingi hefði hliðsjón af áætluninni, og með því yfirlit yfir fjárhag landsins.

Það skal líka fúslega viðurkennt, hversu hinn hæstvirti konungsfulltrúi hefir tekið vel undir þessa ósk þingsins, og gjört nefndinni mögulegt, að ræða málið.

Þó að uppástunga hinna 3 þingmanna, sem að framan er getið, hafi ekki farið fram á, að neín athugasemd sé gjörð við fjárhagsáætlunina fyrir reikningsárið 1871—72, sem þegar hefir öðlazi samþykki konungs, þá er þó nefndin í þeim vanda stöð, að hún verður að geta þess, að henni virðist, að dómsmálaráðherranum hafi yfir-

sézt í einu atriði í þessa árs áætlun, og sem hún því fastlega væntir að lagað verði landinu í vil, ef það skyldi sannast, að nefndin í þessu efni hefði á réttu máli að standa.

Í 1. kap. 2. tekjugr. 9. staflíð eru talin gjöld af póstgufuskipinu 994 rd., en í 4. tekjugr. er þessi sama upphæð «samkvæmt 6. gr. laganna af 2. d. janúarm. 1871 um stöðu Íslands í ríkinu dregin frá árstíllaginu úr ríkissjóði, á þann veg, að þetta í staðinn fyrir 50,000 rd. nú ekki nemur nema 49,006 rd. Greinin í lögnum 2. d. janúarm. 1871, sem hér er vottað til, hljóðar þannig:

«Gjöldin til hinnar æðstu stjórnar hinna íslensku málefna í «Kaupmannahöfn og sömuleiðis til póstferða milli Danmerkur og «Íslands skulu greidd úr ríkissjóðnum».

«Ef nokkurt gjald verður á þessar ferðir lagt til hins sérstaklega sjóðs Íslands, verður jafnmikið dregið af árs-tíllagi því, sem ákveðið er handa Íslandi í 5. gr.».

Nefndinni skilst meiningin eiga að vera sú, að lestagjaldið, sem goldið er af póstgufuskipinu, ekki, og vör biðjum þess vandlega gætt, sem *póstskipi*, heldur sem verzlunar- eða *vöruflutningsskipi*, sé hér dregið frá árgjaldinu. En nefndinni getur ekki skilið, að lestagjaldið með réttu geti kallast lagt á «póstferðirnar»; því hefði póstskipið engin afskipti af vöruflutningum eða verzlun, þá væri samkvæmt lögum 15. d. aprílmán. 1854, 8. gr., heldur ekkert gjald lagt á þessar «póstferðir» til hins sérstaklega sjóðs Íslands; það er Íslandi óviðkomandi, að póststjórnin ekki að svo komnu máli treystist til að sér skaðlausri, að annast þessar póstferðir, án þess jafnframt að verzla á Íslandi, og Ísland virðist því ekki eiga að missa neins í af tekjum sínum fyrir það, þó póststjórnin, að svo miklu leyti, sem hún verzlur, gjaldi hér lestagjald, eins og aðrir kaupmenn. Fyrirkomulag þeirra póstferða, sem hér ræðir um, er eingöngu á stjórnarinnar ábyrgð; Ísland á þar engan hlut að máli, og ef það gæti hugsast, að það með lagi hefði mátt koma þeim fyrir ríkissjóði að skaðlausu, þá væri þó fjærri sanngirni, að láta sjóð Íslands borga óhentugar fyrirskipanir annarlegs umboðsvalds. Annað mál er það, að póststjórninni eða ríkissjóði væri endurgoldið sá partur lestagjaldsins, sem hittir þann part farmrúmsins í póstskipinu, sem brúkaður er eingöngu undir póstsendingar. Nefndin hlýtur því, að ráða hinu heiðraða þingi til, að beiðast þess, að hans hátígn konungurinn allramildilegast láti leiðrétta þennan reikn-

ingshalla í fjárhagsáætluninni 1871—1872, og að hans sjáist ekki frammar vottur í seinni áætlunum.

Að öðru leyti skal nefndin í stuttu máli leyfa sèr, að geta þeirra atriða, sem henni virðast mætti betur fara í seinni áætlunum.

Í 6. útgjaldagr. C, 3 eru póstgöngum á Íslandi reiknaðir 1000 rd., sem vera mun kostnaðarupphæðin að fráreiknuðum tekjum; nefndinni virðist sjálfsagt, að eptirleiðis, og sèr í lagi þegar frumvarp það til tilskipunar um póstmál, sem lagt hefir verið fyrir alþingi í sumar, er orðið að lögum, verði tekjurnar af póstgöngunum settar í tekjudálkinn. Sama er að segja um vextina af dómsmálasjóðnum, þó til muni vera ætlað, að verja þeim til byggingar á hegningarhúsinu. Sömu leiðis virðist nefndinni öll ástæða til, að 7. útgjaldagr. D 1—15 væri nákvæmlega endurskoðuð; því þörf mun verða á, að hafa hinn mesta sparnað við, þar sem því verður við komið.

En sèr í lagi verður nefndin að vera á því, að 10. útgjaldgr. sè óhagfelld; því þegar á það er litið, bæði hve mikið fè með þessu móti dregst frá árlegu eyðslufè landsins, og að Ísland þegar á annan styrktarsjóð (forna Kollektusjóð), sem réttast virðist eptirleiðis að flytja hingað og láta verða arðberandi innanlands, virðist engin nauðsyn á, að teppa þessa 5000 rd., og fyrirmuna þannig, að þeim sè varið til hinna mörgu árlegu þarfa landsins, sem heldur er líklegt að aukist en minnki. Skulum vèr í þessu tilliti einungis benda á það, sem stendur í sambandi við atvinnuvegu landsins, landbúnað og sjómennsku, fjölgun dýralækna, laun handa kennurum í jarðyrkju, styrktarfè handa sjómannakennslu, lagaskóla o. s. frv.; því það segir sig sjálft, að hvorki getur 11. útgjaldagrein (á til ýmslegra óvissra útgjalda) hrokkið til þessa, enda virðist full þörf á, að setja ekki um skör fram á það fè, sem til þess er ætlað.

Að endingu leyfir nefndin sèr nú þegar, að benda á það, að, ef það verður ófán á, að hafa fasta fjárhagsáætlun, þá ætti hún að eins að yfirgrípa þær vissu og föstu árlegu tekjur og eins þau nauðsynlegu föstu útgjöld landsins. Allar þær tekju- og útgjaldagreindir, sem gjöra má ráð fyrir að breytist ár frá ári, hvort það er heldur af því, að skattar og álögur eða útgjöld kunna að hækka eður lækka í eina eður aðra stefnu, ætti að standa fyrir utan hina föstu fjárhagsáætlun. Nefndin hefir þannig hugsað sèr, að tekjumegin væri t. a. m. réttast að taka árstíllagið úr ríkissjóði, útgjaldamegin laun og eptirlaun embættismanna inn í hina föstu fjárhags-

áætlun; því auðsætt er, að í þessu, eins og öðru, þarf að vera fastur og stöðugur grundvöllur, sem ekki er breytingum tímans og öðrum umskiptum undirorpinn, ef stjórn landsins á að geta gengið sinn rólega og vísna gang.

Vér nefndarmenn höfum orðið allir samdóma í öllu því, sem að framan er ritað, en hér skilja leiðir, þar sem við Grímur Thomsen og Jón Pétursson þykjumst hafa fullnægt því, sem nefndinni var ætlað að gjöra af þinginu, og finnum eigi ástæðu til, að fara lengra út í málið; enda getum eigi fallið á skoðun hinna annara nefndarmanna í því, sem hér fer á eftir; en vér hinir: Halldór K. Friðriksson, Eiríkur Kúld, Jón Sigurðsson, Stefán Jónsson og Benidikt Sveinsson getum eigi látið oss nægja það; því að hér er enn eitt atriði í fjárhagsáætluninni frá 4. degi marzm. þ. á., sem oss virðist nauðsyn fyrir þingið að taka enn til umræðu og rita um bænarskrá til konungs, og það er árgjaldið til Íslands úr ríkissjóði Dana.

Eins og kunnugt er, hefir ávallt ágreiningur nokkur verið um það, jafnvel meðal Íslendinga sjálfra, hversu árgjaldið úr ríkissjóði Dana til Íslands ætti mikið að vera, þar sem sumir hafa haldið fram þeim réttarkröfum, að Íslendingar ættu að fá fullt endurgjald þess fjár, sem frá Íslandi hefir runnið í ríkissjóð; en sumir hafa viljað binda árgjaldið við það, sem Ísland þyrfti með. Eins og kunnugt er, hefir stjórnin aldrei í samvinnu við alþingið látið rannsaka réttarkröfur þessar, nè gefið því neitt tækifæri til, að rannsaka, hvað Ísland bæri að réttnu lagi eftir undanfórnum viðskiptum Íslands og Danmerkur og eftir því, hversu mikið fè hefði runnið beinlínis af landinu í ríkissjóð. Minni hluti nefndar þeirrar, sem sett var að konungsboði 1861 í Kaupmannahöfn til að ræða um fjárhagsaðskilnað Íslands og Danmerkur, leiddi rök að því, að árgjaldið, reiknað eftir því, hversu miklu árgjaldi úr ríkissjóði Ísland ætti heimting á að réttnu lagi, væri 119,724 rd., og nefnd sú, sem skipuð var á alþingi 1869 í stjórnarskipunarmáli voru, leiddi fyllilega ljós rök að því, að það fè, sem runnið hefði í ríkissjóð frá Íslandi, svaraði svo mikilli innstæðu, að ársleigurnar næmu 126, 261 rd.

En allt um það hafa Íslendingar enn eigi haldið fram þessum réttarkröfum sínum, heldur viljað að eins gjöra sig ánægða með, að þeir fengju það fè, sem þeir nú minnst gætu komið af með, til að geta staðið straum af stjórn landsins og koma upp hjá sér þeim stofnunum, sem nauðsynlegastar væru til framfara sinna.

Meiri hluti nefndar þeirrar, sem skipuð var á alþingi 1865, til að ræða og kveða upp álit sitt um konunglegt frumvarp, sem þá var lagt fyrir alþingi af hendi stjórnarinnar, ætlaði, að þetta árgjald mætti með engu móti minna vera en 50,000 rd. fast og 10,000 rd. að auk um nokkur ár, en ýmsir þingmenn stungu þó upp á hærra árgjaldi. Þingið 1867 og eins 1869 hélt fast við það, að enda þótt það vildi eigi halda fast fram réttarkröfum landsins gegn ríkissjóðnum, þá mætti árgjaldið eigi minna vera en 60,000 rd.; því að með minna fé gæti landið eigi komið af, ef það ætti nokkrum framförum að taka, þótt landsmenn að sínu leyti legðu svo mikið fé fram, sem þeir framast mættu, og að fyrir innstæðu þessa árgjalds væru gefn út óuppsegjanleg ríkisskuldabréf. En þrátt fyrir það þótt alþingið hafi þannig farið svo vægilega í þetta fjármál, að ætlun meiri hluta nefndarinnar, sem því hefir verið framast auðið, og leitt ljós rök bæði að réttarkröfum sínum og því hvað árgjaldið mætti minnst vera, til þess að landið gæti tekið nokkrum framförum, hefir þó stjórn konungs vors og ríkisþing Dana eigi viljað skeyta þessum kröfum vorum, heldur lagði dómsmálaráðgjafinn fyrir hið síðasta ríkisþing í Danmörku frumvarp til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, þar sem árgjaldið var ákveðið til 30,000 rd. og 20,000 rd. aukatillag, sem að 10 árum liðnum á að fara minnkandi um 1000 rd. á ári, unz það hverfur með öllu að 30 árum liðnum, og þetta frumvarp samþykkti ríkisdagurinn óbreytt og konungur staðfesti það 2. d. janúarm. þ. á., og með þessu litla og í alla staði ónóga tillagi á öllum skulda viðskiptum Danmerkur og Íslands að vera lokið samkvæmt þessum lögum.

Hér getum vér eigi séð, að oss sèu full lögskil gjörð, þar sem ríkisþingið og stjórn Dana upp á sitt eindæmi skamtar oss réttarkröfur vorar, án þess svo mikið, sem að leggja málið fyrir Íslendinga eða þing þeirra, og því síður leita samkomulags við þá, sem þó er annar aðili málsins. Nú er þessu árgjaldi að öðru leyti þannig varið, auk þess, sem það er allt of lítið, að ríkisþing og stjórn Dana áskilja sèr rétt til, að svipta oss því, hve nær sem vera skal, þar sem Danir eptir lögum 2. janúarm. þ. á. að engu eru bundnir við það, lengur en þeim sjálfum þóknast, og geta breytt því, ef þeir svo vilja, og eigi að eins af numið árgjaldið, heldur og lagt á Íslendinga tolla til hinna almennu ríðikþarfa, með því að vér enga skuldbindingu höfum í höndum frá þeirra hálfu,

nè þeir heldur gefa út óuppsegjanleg ríkisskuldabréf fyrir þessu árgjaldi.

Þar sem því Danir þannig eigi vilja fylla óskir vorar, að láta oss fá það árgjald úr ríkissjóði og það statt og stöðugt, sem hvert alþingi á fætur öðru hefir ætlað að mætti minnst vera, til þess að landið geti staðið sjálft straum af hinum nauðsynlegustu útgjöldum sínum, og þeir því eigi vilja sinna sanngirniskröfum vorum, sem þeir þó sjálfir hafa játað að vèr ættum, þá virðist auðsèð, að enginn árangur muni verða af þessum tilslökunarvegi vorum, þar sem þeir vilja skera úr málinu, svo sem nú er gjört frá þeirra hálfu með áðurnefndum lögum.

En á hinn bóginn virðist auðsætt, að vèr alls eigi höfum afsalað oss réttarkröfum vorum með sáttatilaunum þessum, og þar sem öll málamiðlun er árangurslaus í þessu efni, erum vèr neyddir til að halda fram rétti vorum, og að vèr fáum það, sem oss með rétti ber; enda getum vèr eigi ætlað, að Danir vilji synja oss alls réttar vors, en þá er nauðsynlegt, að rannsaka, hver réttur vor er í þessu efni. Eins og vèr þegar gátum um, komst nefndin í stjórnarskipunarmálinu 1869 að þeirri niðurstöðu, að þegar litið væri á, hversu mikið fè beinlínis hefir runnið í ríkissjóðinn frá Íslandi, án þess hagnaður sá, sem Danir hafa óbeinlínis haft af verzluninni hér á landi, væri til greina tekinn, þá ættu Íslendingar heimtingu á 126,261 rd. árgjaldi, eða innstæðu, sem því svaraði, og er þó enn ýmislegt ótalið, sem telja mætti, og í sumt mjög vægilega farið, og þessar kröfur vorar hafa Danir eigi svo mikið sem reynt að hrekja, því síður hrakið. Vèr getum því eigi betur sèð, en þetta sè hið minnsta árgjald, sem vèr eigum heimtig á. En ef Danir og stjórn þeirra eigi vill játa, að kröfur þessar sèu réttar, þá verða þeir að sýna það með rökum, að þær sèu rangar, eða að vèr höfum fengið svo og svo mikið upp í þær; en af því leiðir beinlínis, að rannsaka verður alla viðskiptareikninga Danmerkur og Íslands, að minnsta kosti frá 1536 og fram til þessara tíma, og ætlum vèr, að það muni eigi svo örðugt til að komast sönnu næst, sem sumum kann að virðast í snöggu bragði, þar sem hægt er að rannsaka, bæði hvað runnið hefir í ríkissjóð af opinberum eignum landsins, dómkirknafè, stólsgóssi og verzlunartollum, og á hinn bóginn, hversu miklu fè úr ríkissjóði hefir verið varið á þessu hinu sama tímabili í Íslands þarfir.

Samkvæmt því, sem að framan er skýrt, leyfir nefndin sèr því,

að ráða hinu heiðraða þingi til, að beiðast þess allraþegnsamlegast :

1. Að hans hátign konungurinn allramildilegast vilji láta leiðrétta þann reikningshalla Íslandi í óhag, sem fólgin virðist vera í áætlun um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu 1871—72, II. kap. 4. gr. (sbr. 1. kap. 2. gr. 9).
2. Að hans hátign konungurinn sömuleiðis í seinni áætlunum vilji allramildilegast taka til greina :
að tekjur af póstgöngunum og af dómsmálasjóðnum séu til teknar í tekjudálkinum.
3. Að útgjaldagreinin í II. 7. gr. D sé nákvæmlega endurskoðuð.
4. Að 10. útgjaldagrein sé afnumin, en styrktarsjóður sá, sem Ísland þegar á, settur í hennar stað.
5. *Meiri hlutinn* : Að konungur allramildilegast vildi skipa nefnd manna jafnmörgum Dönum og Íslendingum, til að rannsaka reikningaviðskipti Dana og Íslendinga fram á þenna dag, og þeir reikningar síðan yrðu lagðir fyrir alþingi Íslendinga til yfirskoðunar.

Alþingi 9. dag ágústm. 1871.

Halldór Kr. Friðriksson. Eiríkur Kúld, Jón Pétursson. Benidikt
skrifari.

Sveinsson. Jón Sigurðsson. Grímur Thomsen, Stefán Jónsson.
form. og framsögum.

AUGLÝSING,

sem hefir inni að halda áætlun um tekjur og útgjöld Íslands
á reikningsárinu frá 1. aprílmánaðar 1871 til 31.
marzmánaðar 1872.

Samkvæmt þegnegum tillögum dómsmálastjórnarinnar hefir hans hátign konunginum þóknast í dag allramildilegast að fallast á áætlun þá, sem hér fylgir, um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu frá 1. aprílmánaðar 1871 til 31. marzmánaðar 1872.

Fyrsti kapítuli.

Tekjur.

1. grein.

Á reikningsárinu frá 1. aprílmánaðar 1871 til 31. marzmán-

2. grein.

Þær tekjur, sem hér skulu taldar, er ætlað að nemi 36,354 rd. 6 sk.:

Þær tekjur, sem hér skulu taldar, er ætlað að nemi 36,354 rd. 6 sk.:

416

Gjöld upp í lán og skyndilán verða talin upp á 7,472 rd.
15 sk., sumsið :

4. grein.

Annar kapituli.

5. grein.

Á reikningsárinu frá 1. aprílmánaðar 1871 til 31. marz-
mánaðar 1872 er ætlað á að útgjöld Íslands verði alls 92,832 rd. 21
sk. samkvæmt þeim gjalda-greinum, sem skýrt er frá í 6.—11. gr.

Útgjöld, er snerta dómsmálastjórnina, eru tælin að nema 33,495 rd., sumsið:

7. grein.

418

11. grein.

Til ýmislegra óvissra útgjalda, sem upp á kunna að koma, eru ætlaðir 4,374 rd. 45 sk.

Þetta skal hér með kunngjört til leiðbeiningar öllum þeim, sem hlut eiga að máli.

Í dómsmálastjórninni, 4. dag marzm. 1871.

Fr. Krieger.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS
um frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um póstmál.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar hefir lagt fyrir alþingi til álita frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um póstmál.

Til að ihuga málefni þetta skipaði þingið 5 manna nefnd, og ræddi það síðan á tveim aðalfundum á lögskipaðan hátt, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra frá áliti sínu um það á þessa leið.

Eins og tekið er fram í ástæðunum fyrir frumvarpinu, er hin brýnasta nauðsyn til þess, að póstgöngurnar hér á landi komist í betra horf en verið hefir, og þykir þinginu það því mjög ákjósanlegt, að það hefir fengið til meðferðar lagafrumvarp þetta, er inniheldur ákvarðanir um þau atriði í máli þessu, sem nauðsynlegt er að skipa fyrir um með lögum. Að vísu er umbót á póstgöngunum hér á landi mjög komin undir því, hvernig póstferðunum verður hagað, og yfir höfuð hversu haganlega verður skipað fyrir um þau atriði málsins, sem eigi þarf að skipa fyrir um með lögum, heldur má gjöra ákvarðanir með reglugjörðum umboðsstjórnarinnar. Þinginu hefði því þótt það æskilegt, ef það við hliðina á þessu frumvarpi hefði getað haft sér til eptirsjónar frumvarp til hinna hér umræddu reglugjörða; en þar eð þinginu er kunnugt um, að slíkar reglugjörðir eru ekki enn fullgjörðar, en eru í smíðum og hafa fengið rækilegan undirbúnig, þá skal þingið ekki fara frekara út í það mál, en snúa sér að frumvarpi því, er fyrir liggur.

Þingið hefir aðhyllt frumvarp þetta að mestu leyti óbreytt, og skal í því tilliti leyfa sér allraþegnsamlegast að taka fram, að það álitur allar þær ákvarðanir frumvarpsins, er mestu varða, góðar og

hagfelldar, og leyfir sér einungis að stinga upp á fáeinum breytingum, er nú skal frá skýrt.

Í 1. grein eru laun póstmeistara þess, sem fyrirhugað er að verði skipaður í Reykjavík, ákveðin til 800 rd. með 100 rd. viðbót fimmta hvert ár, þangað til þau eru orðin 1000 rd. Að vísu þótti allmörgum þingmönnum laun þessi hæfilega ákveðin í frumvarpinu, en eigi að síður varð sú skoðun ofan á í þinginu, að eftir kringumstæðunum mætti virðast nægja, að póstmeistarinn byrjaði með 600 rd. launum og fengi aldursviðbót á þann hátt, sem til tekið er í frumvarpinu, þangað til launin væru orðin 800 rd., og skal það tekið fram þessari skoðun til styrkingar, að þar sem embættisstörf þessa embættismanns varla munu verða mjög umfangsmikil eður erfið, má gjöra ráð fyrir því, að hann allajafna geti við hliðina á póstmeistarastörfunum haft á hendi einhverja aðra sýslan eður atvinnu, sem gefi honum nokkrar tekjur í viðbót við póstmeistaraunin, svo eigi muni þurfa að óttast fyrir, að ekki fáiast maður, er hæfur sé til að taka að sér hin umræddu störf, þó launin ekki séu hærri.

Í 6. grein eru ákvarðanir um skyldu skipstjóra til að flytja póstsendingar, og eru settar tvenns konar reglur í þessu tilliti, eftir því hvort skipin eru höfð til stöðugra millumflutninga (Paketsfart) eður ekki, og er svo fyrir mælt, að hin fyrnefndu skipin ættu að vera skyld til að flytja alls konar póstsendingar, en önnur skip einungis laus bréf. En þinginu virðist ekki næg ástæða til, eftir því sem hér er ástatt, að gjöra greinarmun á tveim flokkum skipa í þessu tilliti, með því hér ekki eru nein slík millumflutningaskip, sem um er rætt í greininni, en aptur á móti virtist þinginu vera ástæða til að láta þær reglur, sem settar eru í greininni um millumflutningaskip, ná til allra skipa, og getur þingið eigi séð, að slíkt sé neinum annmörkum bundið, eða að það geti orðið ósanngjarn, þó öllum skipstjórum sé gjört að skyldu að taka til flutnings alls konar póstsendingar, því bæði er það, að gjöra má ráð fyrir, að slíkar sendingar allajafna muni nema svo litlu, að þær ekki á tilfinnanlegan hátt komi í bága við annan flutning, enda er og í greininni ákveðin rífleg borgun fyrir þær sendingar, sem hér er um rætt. Þingið leyfir sér því að stinga upp á þeim breytingum á greininni, sem eptir þessu verða nauðsynlegar.

Með því eigi er gjört ráð fyrir eiginlegu pósthúsi annarstaðar hér á landi en í Reykjavík, virðist betur eiga við, að setja «póst-

afgreiðslustað» í staðinn fyrir «pósthús» bæði í 5. kafla 6. greinar og í öðrum greinum frumvarpsins, þar sem rætt er um póstaafgreiðslu á öðrum stöðum en í Reykjavík.

Þar sem það er ákveðið í 12. grein, að allur flutningur með pósti kauplaust skuli af tekinn, þá verður þingið að vísu að álíta, að þessi regla sé rétt, þar eð undanþágur í þessu tilliti óneitanlega gætu leitt til misbrúkunar. En á hinn bóginn álitur þingið með öllu nauðsynlegt, að embættismenn og sýslunarmenn fái fullt endurgjald fyrir kostnað þann, sem fyrir þá leiðir af þessari ákvörðun; og þar sem svo er fyrir mælt í greininni, að það skuli koma undir úrskurð konungs, hvort embættismenn skuli fá uppbót fyrir hinn umrædda kostnaðarauka og hve mikil hún skuli vera, þá virðist nauðsynlegt, að þetta sé fastar ákveðið í þessu lagaboði, og að tekin sé upp í greinina ákvörðun, er beinlínis mæli svo fyrir, að sá kostnaður, sem af þessu leiðir fyrir embættismenn, að því er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skuli þeim endurgoldinn á þann hátt, sem ákveðið verði með konungsúrskurði. Þingið álitur það nefnilega ógjörning, að einkum þeir embættismenn, sem annaðhvort hafa ónóg laun, eins og eru flestir prestar, eður eru að mestu launalausir, svo sem eru prófastar, og einnig hreppstjórar, liði nokkurn halla við þetta fyrirkomulag; en þegar slík ákvörðun, sem nú var á vikið, væri upp tekin í lagaboðið, álitur þingið engan efa á því, að í tilskipunum þeim og reglugjörðum, sem að öðru leyti yrðu settar af umboðsstjórninni um þetta efni, mundi alls þess gætt, sem þörf er á; og skal þingið í þessu tilliti sérstaklega leyfa sér að taka fram, að þar sem það að líkindum mundi verða erfiðleikum bundið og vafningasamt fyrir hlutaðeigendur, að *kaupa* fyrst þjónustufrímerki og síðan senda reikninga yfir kostnaðinn til að fá hann endurgoldinn, þá virðist mega koma þessu þannig fyrir, að æðri embættismenn, biskup og amtmenn, fengju vissa tölu þjónustufrímerkja til ókeypis- útbýtingar til prófaste og sýslumanna og einnig til presta og hreppstjóra, þar sem svo stendur á, að þeir þurfa að senda embættisbréf með pósti til yfirboðara sinna; en takmörk þau, er hin æðri yfirvöld gætu sett fyrir útbýtingu þjónustufrímerkjanna og sektir þær, sem ákveðnir eru í 14. gr. stafl. e, virðast veita næga tryggingu fyrir því, að þetta yrði ekki misbrúkað.

Til þess að taka af öll tvímæli um það, að ákvarðanirnar í 1. og 2. kafla 13. greinar, þar sem talað er um póstembættismenn, eigi einnig við um póstana sjálfa, jafnvel þó þeir ekki séu embætt-

ismenn, þá leyfir þingið sér að stinga upp á, að á þessum stöðum sé í staðinn fyrir: «í vörzlum póstembættismanna» sett: «í vörzlum póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna».

Eptir því, sem til hagar hér á landi, virðist þinginu ísjárvert, svo sem ákveðið er í niðurlagi greinarinnar, að láta réttinn til skaðabóta fyrnast þegar eptir 6 mánuði, og heldur að ekki mundi af veita, að ákveða í þessu tilliti 12 mánaða frest. Það skal í þessu efni einungis tekið fram, að þegar hluturinn er sendur áleiðis til Danmerkur eður útlanda, þá getur liðið á löngu, áður en sá, er hlutinn hefir sent, fær að vita, hvort hann hefir komið til skila eður ekki.

Í 14. grein staflað a leyfir þingið sér að stinga upp á að sett sé: «utantösku» í staðinn fyrir «utanpósts», þar eð orðið: «utantösku» eptir málvenjunni er haft um allt annað, er pósturinn flytur, en það sem er í þeim hirzlum, hverjar sem þær eru, sem hann hefir meðferðis fyrir hið opinbera.

Af áþekkum ástæðum og þeim, sem fram eru teknar viðvíkjandi breytingaruppástungunni við tímaákvörðunina í 13. grein, virðist þinginu eiga að lengja tíma þann, sem ákveðinn er í 2. kafla 15. greinar, þannig, að eigandi fái andvirði hinna seldu póstsendinga, ef hann segir til sín innan 6 mánaða frá því er selt var.

Þar eð ráðgjört er í 1. grein, að stjórn hinna íslenzku póstmálefna í landinu sjálfu skuli lögð undir landshöfðingjann, virðist þinginu eðlilegast, að hann einnig skipi fyrir um tilhögun á póstgöngunum, og setji allar þær reglugjörðir, sem útheimtast til þess, að koma tilskipun þessari í gildi, en eptir 17. grein frumvarpsins er þetta ætlað hlutaðeiganda stjórnarráði, eður landshöfðingja eptir þess undirlagi.

Þingið leyfir sér því, án þess að leggja neina sérlega áherzlu á þetta atriði, að stinga upp á, að greininni sé breytt þessu samkvæmt.

Að síðustu skal þess getið, að stungið hefir verið upp á ýmsum orðabreytingum í frumvarpinu, sem þingið hefir aðhyllt, en þar sem þessar breytingar ekkert snerta efni frumvarpsins, heldur einungis orðfæri og setningaskipun, álitur eigi þingið nauðsyn á að skýra hér nákvæmar frá breytingum þessum, heldur einungis láta þær koma fram í frumvarpinu, sem fylgir á eptir þessu allraþegn-

samlegasta álitsskjali þingsins með öllum þeim breytingum á efni og orðfæri, sem þingið hefir fallizt á.

Í sambandi við þetta mál skal þingið leyfa sér allraþegnsamlegast að geta þess, að því virðist æskilegt, að samningar yrðu sem fyrst gjörðir við England, og ef til vill við fleiri ríki, um póstsendingar frá Íslandi og burðareyri undir þær, þar eð slíkur burðareyrir, eins og hann er nú reiknaður, virðist næsta hár, einkum í samanburði við burðareyri þann, sem greiddur er milli Íslands og Danmerkur, eins og það einnig allmikið eykur kostnaðinn við sendingu íslenskra bréfa til útlanda, að farið er með bréf þau, sem sendu eru jafnvel með póstagufuskipinu til Englands, eins og þau væru skipa-bréf. Það virðist eigi heldur réttur jöfnuður, að burðareyrir fyrir bréf, sem hëðan eru send með hinu kgl. póstagufuskipti til Englands, er hærri en sá burðareyrir, sem tekinn er fyrir bréf hëðan til Danmerkur, þar sem greiddir eru 14 sk. fyrir hin fyrnefndu bréfin, en 8 sk. fyrir hin síðarnefndu, þrátt fyrir það þó vegurinn til Englands sé eigi nema nokkur partur af veginum til Danmerkur, og póstagufuskiptið einmitt komi við á Skotlandi á leiðinni, og skili þar af sér póstsendingum. Þinginu virtist því ástæða til að bera fram þá allraþegnsamlegustu bæn sína, að stjórn yðar hátignar gjöri hinar nauðsynlegu ráðstafanir til þess, að ráðin verði bót á þessu, svo sem kostur er á.

Um leið og þingið samkvæmt því, sem að ofan hefir verið tekið fram, leyfir sér allraþegnsamlegast að stinga upp á því, að eptirfylgjandi breytingar verði gjörðar á hinu hér umrædda frumvarpi:

1. Í 1. grein (með 13 atkvæðum mót 9), að sett verði «600 rd.» í staðinn fyrir «800 rd.», og (með 12 atkv. móti 9), «800 rd.» í staðinn fyrir «1000 rd.»
2. Í 6. gr. (með 21 atkvæði) að í stað orðanna í fyrsta kafla: «er nefndir eru í 2. gr. stafl. a» verði sett: «sem senda má með póstum á Íslandi og nefndir eru í 2. gr.»; (samb. án atkvæðagreiðslu) að í 5. kafla greinarinnar verði sett: «póstafgreiðslustaðnum» í staðinn fyrir «pósthúsinu». (Með 22 atkv.) að sjötti kafla greinarinna falli burt, nema orðin: «Póststjórnin má — — — — — er skipin koma við á».
3. Í 12. gr. (með 21 atkvæði) að fyrri kafla greinarinnar verði þannig: «Aftekið er að flytja nokkuð kauplaust. Sá kostnaður, sem af þessu leiðir fyrir embættismenn, að því er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skal þeim endurgoldinn

á þann hátt, sem nákvæmar verður ákveðið með konungs-
úrskurði.

4. Í 13. gr. (samb. án atkvæðagreiðslu), að í stað «póstembætt-
ismanna» í 1. og 2. kafla greinarinnar komi: «póststjórn-
arinnar og hennar þjónustumanna».
(Með 23 atkvæðum), að í síðasta kafla greinarinnar verði sett:
«12 mánaða» í staðinn fyrir: «6 mánaða».
5. Í 14. gr. (samb. án atkvæðagreiðslu), að í stað: «utanpósts»
komi «utantösku».
6. Í 15. gr. (með 23 atkvæðum), að í stað «þriggja mánaða»
komi: «sex mánaða».
7. að 17. gr. verði þannig:
«Landshöfðingi skipar fyrir um tilhögun á póstgöngunum,
og setur allar þær reglugjörðir, sem útheimtast til þess,
að koma þessari tilskipun í gildi».

leyfir þingið sèr með 19 atkvæðum í þegnlegri undirgefni
að ráða yðar konunglega hátign til þess, að frumvarp þetta
verði gjört að lögum með ofangreindum breytingum, og að
öðru leyti þannig orðað, sem hér með fylgir.

Reykjavík, 12. ágúst. 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Bergur Thorberg.

Frumvarp
til tilskipunar handa Íslandi um póstmál.

1. grein.

Landshöfðinginn á Íslandi hefir á hendi stjórn allra íslenskra
póstamála innanlands.

Í Reykjavík skal sett póstskrifstofa og skipaður póstmeistari,
sem konungur útnefnir með 600 rd. launum á ári, er vaxa um
100 rd. fimmta hvert ár, þar til er þau eru orðin 800 rd. Auk
þessa veitast honum 100 rd. á ári til skrifstofukostnaðar.

Til kostnaðar fyrir póstafgreiðslustörf og brèfahirðingu skal
verja því fè, sem til þess er ætlað í hinni árlegu fjárhagsáætlun,
hvort sem þessi störf eru sameinuð einhverri annari sýslun ellegar
ekki.

2. grein.

Til sendinga með póstum á Íslandi verður viðtaka veitt:

a) lausum brèfum, og er hér til að telja:

1. hvað eina, er sent er í bréfsformi, og
2. prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, eða samantrotið að eins; og sömuleiðis ef sú sending er opið spjaldblað eða sýnishorn af varningi eða fyrirmynd við fatasnið; skulu þær sendingar vera með utanáskript og eigi þyngri en 50 kvint, en hvorki má á þær skrifa verð þeirra, eða að þeim fylgi aðrir munir.

Þau skal álíta sem ábyrgðar-bréf, ef utan á þeim stendur: «mælt með», «á hendur falið» eða «NB», og eru búin frímerkjum, svo nægir. Ef svo er, verður þeim eigi skilað móttökumanni í hendur, nema hann greiði kvittan fyrir.

Öll þau bréf, sem lagðir eru inn í peningar eða peningavirði, sem eigi er tilgreind upphæð á, hvort heldur það eru gjaldgengir peningar, peninga-ígildi, skuldabréf eða aðrar skuldajátningar, er hverjum þeim eru nýtar, sem þær í höndum hefir, skulu vera ábyrgðarbréf;

- b) peningabréfum, og telst hér undir hvað eina í bréfsformi, að þyngd og svo á sig komið, sem fyrir er mælt í staðlið a, þegar verð hins innlagða er til greint, og það er annaðhvort peningar eða fémætir pappírar. Fulla upphæð þarf eigi að tilgreina, utan sá beiðist tölu á, er sendir, þá er hann afhendir sendinguna;
- c) böggulm, og teljast hér undir allir þeir munir, aðrir en greindir eru í staðliðunum a og b, er sendir verða með póstum, ef vísað er til viss manns, er við skal taka, og þeir eru í umbúðum eða um þá er svo lukt, sem hlýðir.

Hverri böggulsending skal fylgja bréf sèr með utanáskript, og læst, ef menn vilja; en til þess má eigi hafa ábyrgðarbréf eða peningabréf. Tilvísunarbréfið má eigi vega meir en 3 kvint, en verður eigi talið þyngra fyrir því, þó lyk-ill að sendingunni fylgi.

Á vetrarpóstferðum verða ekki teknar til flutnings aðrar sendingar en þær, sem talað er um í staðliðunum a og b.

3. grein.

Póststjórnin ákveður, hversu mikið af munum þeim, sem getið er um í 2. gr. að póstarnir geti tekið að sèr til flutnings og ráðstöfunar, svo og hver skilyrði skuli gjörð eða hverjar reglur settar í slíkum greinum.

4. grein.

Ekki má senda með póstum þá muni, sem bannað er að breiða út, eða sem bera með sér eitthvað það, sem ólöglegt er eða ósæmilegt eða öðrum mönnum til hneisu; eigi heldur þá hluti, sem hætta er búin af, ef fluttir eru, t. a. m. eru eldúmir, sprenghættir, etandi eða þess konar hlutir, og þeir sem illur daun er af. Sè þagað yfir innihaldi þess háttar sendinga eða rangt til sagt, á pósthjórnin bótaheimtu fyrir þann skaða, er af þeim verður.

5. grein.

Pósthjórnin skal sjá um, að póstharnir komist reglulega áfram, annaðhvort með þeim áhöldum, sem hún sjálf á eða með öðrum fararþeina, allt eptir því sem henta þykir, og peningar að öðru leyti eru til þess í fjárhagsáætluninni.

6. grein.

Sérhver skipstjórnarmaður er skyldur eptir áskorun pósthjórnarinnar að taka á móti þeim hlutum til flutnings, sem senda má með póstum á Íslandi og nefndir eru í 2. grein, og flytja þá frá þeim stað, er skipið leggur út frá, og til þeirrar hafnar, er það á að fara til, og nefnd er í leiðarbréfi skipsins.

Nú ber svo við, að pósthjórnin skorar í þessu skyni á skipstjóra, eður hún birtir áskorun sína með almennri auglýsingu fyrir öll skip, er eiga leiðir á tiltekna staði, þá ber skipstjóranum að segja til þess í tækan tíma á póstaþgreiðslustaðnum, og í seinasta lagi 24 stundum áður, hvaða dag og stund hann ætlar sér að halda í burt, og má hann þá ekki fyrri fara, nema pósthendingarnar séu á skip komnar; skulu þeim þá fylgja tvær samhljóða skrár yfir það, sem sent er, og fær pósthforstöðumaðurinn aðra þeirra aptur, og skal á hana rita kvittun skipstjórans, en hinni heldur skipstjóri eptir.

Á leiðinni er skipstjóri skyldur til að geyma pósthendingarnar á þeim stað i skipinu, þar sem óhultast er og bezt fer um þær, og láta sér ávallt, þegar eitthvað kemur fyrir, vera einkarannnt um þær.

Neyðist skipstjóri til að leita hafnar á öðrum stað en þeim, er leiðarbréf hans vísar til, skal hann segja til á póstaþgreiðslustaðnum þar, að hann hafi pósthendingar meðferðis, eða ef þar er engin póstaþgreiðsla, skal hann láta þann embættismann vita það, er hann getur náð til, svo ráðið verði af, eptir því sem á stendur, hvort þeina skuli fyrir sendingunum með öðru móti.

Þegar skipstjórinn kemur þangað sem ferð hans var heitið,

skilar hann tafarlaust af sér póstsendingunum á póstafgreiðslu-
staðnum, er hann er lagztur við akkeri.

Póststjórnin má festa upp á skipunum, þar sem hentugast er
og hægast til að ná, læsta kassa til að láta í bréf; um kassana
verður svo skipt á þeim stöðum, er skipin koma við á.

Fyrir flutning sendinga þeirra, er hér ræðir um, skal póst-
stjórnin borga, nema öðruvísi sé um samið, fyrir allt það sem flytja
á í einni ferð, eptir því sem það vegur með umbúðum: milli hafna
á Íslandi 16 sk. undir 10 pund eða minna, og milli annara staða
16 sk. undir 10 pund eða minna fyrir hverjar 50 mílur af beinni
vegalengd. Ókeypis skulu flutt aptur bréf, er eigi ná að komast
til skila, tómir póstsekkir, töskur eða annað því um líkt.

7. grein.

Verði póstarnir eða fararskjótar þeirra fyrir slysum í ferðun-
um, eður ef þeir þurfa aðstoðar við annara orsaka vegna, til að
halda áfram ferð sinni, skal hver sá, er nærri býr, eptir áskorun
veita þeim tafarlaust þá hjálp, sem með þarf, fyrir sanngjarna borg-
un, hvort heldur það er hestlán eða annar beini.

Sú borgun gelzt eptir samkomulagi milli póststjórnarinnar og
þeirra, er aðstoðina veittu, en náist eigi samkomulag, kemur það
mál undir úrskurð hlutaðeigandi lögreglustjóra.

8. grein.

Burðareyrir er fyrir sérhverjar þær sendingar, sem getið er
um í 2. grein:

a. undir laus bréf:

1. venjuleg bréf, þegar höfð eru frímerki,

ef þau vega allt að 3 kvintum	4 sk.
— — yfir 3 kv. að 25 kv.	8 —
— — 25 — — 50 —	12 —

Sè eigi höfð frímerki, verður burðareyrir tvöfaldur við það,
sem hér er ákveðið.

2. undir prentað mál í krossbandi eða einbrugðnu bandi, eða aðrar sendingar, sem um er mælt í 2. greinar staflað a, 2., helmingur bréfburðareyris þess, sem getið var, ef frímerki eru við höfð, en þó eigi minna en 4 sk. undir hverja sendingu.

Ef frímerki ekki eru höfð á þessum sendingum, eða ef
á þær er ritað nokkuð, sem eigi er leyft af póststjórn-
inni, eða ef umbúðirnar, sem eiga að vera svo lagaðar,

að hægt sè að kanna, hvað í þeim er, eru með öðru móti, en hún hefir fyrir lagt, þá fer um borgunina eptir því, sem mælt er um venjuleg bréf, þegar frímerki eru ekki við höfð.

3. 8 sk. greiðast enn fremur fyrir að takast á hendur ábyrgð hverrar sendingar, sem mælt er um í 1 og 2.

b. undir peningabréf:

burðareyri eptir vikt, eins og ákveðið er í a., I., og að auki 4 sk. í ábyrgðargjald fyrir hvert 100 rd. eða minni upphæð þeirra peninga, er til eru greindir utan á bréfinu.

Sè þess krafizt, að peningar, sem sendir eru, sèu taldir á póst-afgreiðslustað, skal fyrir það greiða 4 sk. af 200 rd. og minni upphæð, og 1 sk. af hverjum 100 rd. eða minna af því, sem fram yfir er.

c. undir böggla:

16. sk. fyrir hvert pund, sem böggullinn vegur, og telst þá partur úr pundi sem heilt sè. Sè verð tilgreint, greiðist enn fremur ábyrgðargjald það, sem fyrir er mælt í staðlið b. Sèu í bögglinum gjaldgengir peningar, peningaígildi, skulda-bréf, þeim nýt er í höndum hefir, eða aðrir þess komar pappírar, og sè beiðzt tölu á því fè, þá fer um þær sendingar sem um peningabréf. Undir tilvísunarbréf þarf eigi sèr í lagi að borga.

Sè miði látinn fylgja bréfum, sem falin eru á hendur, peningabréfum eða bögglum, til kvittunar af hálfu viðtakanda, verður undir hann að borga sem undir venjulegt bréf.

Um móttöku þeirra sendinga, sem nefndar eru í a, 3. og í b, og c., skulu póstembættismenn láta í tð skriflega viðurkenningu borgunarlaust, þar á móti verður ekki krafizt viðurkenningar fyrir þær sendingar, sem nefndar eru í a. 1 og 2.

Fyrir að láta í tð lakk til að innsigla sendingu, fyrir að setja á sendingu merki, sem þörf er á, fyrir að láta í tð umbúðir utan um peningabréf, fyrir að skrifa utan á sendingu, fyrir að láta í tð, eða búa til tilvísunarbréf, skulu greiddir 3 skildingar fyrir hvað eina af því, er nú var talið, en þó má sú borgun samtals eigi fara fram yfir burðareyri sendingarinnar.

Þegar þær sendingar, sem eigi hafa komizt úr vörzlum póst-stjórnarinnar, verða sendar aptur frá þeim stað, er þeir áttu að fara til, eða þeim verður komið lengri veg, gjaldast í aukagjald

fyrir þann flutning 2 sk. fyrir hvert 100 rd., ef peningar eru sendir, og 4 sk. fyrir hvert pund í böggjum, og þó aldrei minna en 4 sk. Aðrar sendingar eru því aukagjaldi undanskildar.

Það sem galdið er fyrir að telja peninga, eptir því, sem til tekið er í þessari grein, fellur til hlutaðeigandi pósthjóna.

9. grein.

Á póstaðgreiðslustöðum má panta dagblöð og tímarit, og setur pósthjónin þær reglur, er hér þarf við að hafa.

Taki pósthjónin að sér flutning á ritum þessum, er burðareyri $\frac{1}{4}$ sk. fyrir hvert númer, og skal reikna þetta eptir meðaltölu á því, sem ætlaðt má til að komi út á því tímabili, sem áskriptin er miðuð við; þó skal 4 sk. greiða að minnsta kosti fyrir sending á þeim númerum, sem út eru komin á einum ársfjórðungi.

Fyrir að panta blöðin og fyrir borgunardeilur og reikningskil, sem því eru sameinuð, greiðast 8 af hundraði af verði blaðsins fyrir áskrifendur á þeim stað, þar sem það er gefið út.

10. grein.

Borgun sú, sem ákveðin er í 8. og 9. grein, greiðist fyrirfram fyrir:

bréf sem falin eru á hendur;

móttökukvittanir;

sendingar til konungs og konungsráðgjafa;

sendingar til stjórnarvalda og sveitarstjórna. Þó skulu undanskildar þær sendingar, sem aðrir menn en stjórnarvald og sveitarstjórnir senda, ef þær hafa ekkert annað inni að halda en fyrirskipaðar skýrslur eður álitsskjöl, er krafist hefur verið; en þá verður einnig sá, er sendir þær, með eiginhandarundirskript sinni að votta utan á bréfinu að svo sé;

opin bréf eður bréf með þeirri utanáskript, að móttökumaður getur af henni ráðið, hvers efnis þau eru;

blöð og tímarit, sem menn skrifa sig fyrir fyrir fjórðung árs í minnsta lagi frá venjulegum fjórðungaskiptum. Þó má pósthjónin miða borgunina við skemmri tíma, þegar svo er ástatt, að henni þykir ástæða til þess.

Burðareyri fyrir allar sendingar, sem eigi eru hér taldar, má sá, er sendir, greiða hvort sem hann kys heldur á þeim stað, er þær ganga frá, eða hinum, er þær eiga að fara til, eða skipta honum á báða stöðina. Þegar burðareyri er að eins greiddur að nokkrum hluta með frímerkjum, skal heimta burðareyri af sendingunni,

eins og ekkert væri galdið, en frá borguninni skal dregið verð þeirra frímerkja, sem höfð voru.

Einstakir menn, sem senda eitthvað með pósti, eru skyldir til að borga eptir á ógoldna póstpeninga fyrir sendingar, sem ekki eru leystar inn af þeim, sem við á að taka, ef þess verður krafist af póststjórninni.

11. grein.

Burðareyrið greiðist með því að líma á bréfið, tilvísunarbréfið, eða þær sendingar, sem talað er um í 8. gr. staflað a. 2, svo mörg frímerki, er samsvarar burðargjaldinu; frímerki lætur póststjórnin húa til, og fást þau til kaups á póststofunni, á öllum póstaðgreiðslustöðum og bréfhirðingarstöðum, þannig að fyrir hvert fullt hundrað af frímerkjum, sem keypt eru í einu, borgar kaupandi 4 % minna en þau hljóða upp á.

12. grein.

Af tekið er að flytja nokkuð kauplaust. Sá kostnaður, sem af þessu leiðir fyrir embættismenn, að því er snertir embættisafgreiðslu þeirra, skal þeim endurgoldinn á þann hátt, sem nákvæmar verður ákveðið með konungsúrskurði.

Á þær póstsendingar, er á þennan hátt verður veitt þóknun fyrir úr landssjóðnum, má hafa þjónustufrímerki. Hinar nákvæmari reglur um, hvernig þessu verði við komið, skulu settar af hlutaðeiganda stjórnarráði.

13. grein.

Glatist á byrgðarbréf í vörzlum póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna, skal greiða þeim, er sendi, 10 rd. í skaðabætur.

Týnist peninga- eða böggul-sending, eða ef það skemmist eða skipt er um það til verra, sem var í þeirri sendingu, meðan hún var í vörzlum póststjórnarinnar og hennar þjónustumanna, þá bætir póststjórnin þeim skaðann, er sendi, þó ekki fram yfir það, er greint var um verðið, þá er sendingin var fengin póstembættismanninum í hendur, og eigi yfir 48 sk. fyrir hvert pund af vikt sendingarinnar í umbúðum, ef verðið var eigi til greint. Sè hluturinn týndur með öllu, skal og borga aptur þann burðareyri, er greiddur var.

Skaðabætur greiðast ekki:

- a. þegar skaðinn kemur eingöngu af eðli þess, sem sent er, eða orsakast af illum umbúðum;
- b. þegar böggullinn hefir ekki skaddast að utan á innsigli eða umbúðum, svo að því verði kennt um, að sendingin sjálf hafi skemmzt eða farið í ólag. Þó skal þann skaða bæta, er verð-

ur á peningum og pappírur, er peningaverð hafa, sem eru afhentir í umbúðum, eða á öðrum peningasendingum, hvort sem umbúðir eða innsigli eru ósködduð eða ekki, ef það fé var talið á pósthúsinu, þegar því var skilað þar.

Þær bætur, er pósthjórnnin á að gjalda eptir því, sem nú er sagt, ná að eins til verðs þess hlutar, er glatazt hefir, eða þeirrar rýrnunar, sem hinir skemmdu munir hafa orðið fyrir, en eigi skal bæta ábatamissi, eða óhagræði, eða peningaverðfall, eða yfir höfuð neinar óbeinlínis afleiðingar skaðans.

Fyrir hina hlutina, sem nefndir eru í 2. grein, skal engar skaðabætur greiða.

Skylda til skaðabóta fellur burt, ef pósthjórnninni eigi er skýrt frá kröfunni innan 12 mánaða frá því, að hluturinn var afhentur á pósthöðvum.

14. grein.

Brot gegn pósthögunum skal varða þeim sektum sem hér skal greina:

- a. Sá, sem afhendir pósti eða öðrum pósthjóni þá hluti, sem eptir því, sem sagt er, má senda með pósti, til að koma þeim á framsæri utantösku, skal sæta sektum, er nema sexföldum burðareyri eptir taxtanum.
- b. Fyrir það að senda peninga eða aðra verðmæta muni, sem nefndir eru í 2. grein staflað a, tilsagnarlaust í lausum bræfum án ábyrgðar, skal liggja við sekt, sem sè fimmtungur af verði því, sem leynt er, þó eigi yfir 10 rd.
- c. Fyrir misferli af hálfu skipsútgjörðarmanna og skipstjóra gegn því, er þeim er gjört að skyldu í 6. grein, skal greiða 2—10 rd. sekt. Valdi brotið því, að pósthjórnninni verði gjört að skyldu, að greiða skaðabætur, skal hlutaðeigandi þar að auki endurgjalda pósthjórnninni skaðabætur þær, sem hún á að láta af hendi.
- d. Sömu sekt skal sá sæta, er veitir eigi tafarlaust póstinum þá hjálp, sem um er rætt í 7. grein.
- e. Þeir embættismenn eða sýslunarmenn, sem hafa þjónustufrímerki til annara sendinga en þeirra, er leyft er, eða láta aðra menn fá þau til þess, sem þeim ekki er leyft, eða ef þeir með öðru móti verða þess ollandi, að heimtað verði af lands-sjóðnum meiri uppbót fyrir afnám ókeypis sendinga, en greiða skal samkvæmt 12. grein, skulu sæta 5—50 rd. sektum.

Þessar sektir ákveður pósthjórnnin, og skal úrskurður hennar standa óraskaður, nema hlutaðeigandi innan 14 daga, frá því er

honum var birtur úrskurðurinn, heimti, að málið gangi til dóms, og skal þá fara með það sem opinbert lögreglumál.

Póststjórninni er heimilt, ef ástæða virðist til þess, að færa niður ofan nefndar sektir, eða gefa þær upp með öllu.

Sektir þær, sem nefndar eru í staflíðunum a og b, falla til þess, er með sögusögn sinni kemur því til leiðar, að hin drýgðu afbrot komist upp. Hinar sektirnar ásamt þeim burðareyri, sem undan er dreginn, falla í póstsjóð.

15. grein.

Sá, sem sendir eitthvað með pósti, hefir ráð yfir því, þangað til því er skilað.

Sendingar þær, er eigi komast til skila, skulu opnaðar, og farið með þær, sem póststjórnin ákveður nákvæmar, og skal selja munina póstsjóði í hag. Ef eigandinn segir til sín innan sex mánaða frá því er selt var, fær hann það, er fyrir hlutinn kom, að frá-dregnum kostnaði og án leigna.

Að öðru leyti má enginn af þeim, sem hafa póstpjónustu á hendi, gefa nokkrum manni út í frá neina vísbendingu um það, er annar maður sendir með pósti, og eigi heldur má neitt af því, sem fengið er póstinum til flutnings, með vitund póstembættismanna opna nè lesa af óviðkomandi mönnum.

16. grein.

Hve nær sem greiða skal sekt, burðareyri eður skaðabætur út af einhverjum hlut, sem er í vörzlum póststjórnarinnar, er henni heimilt að halda honum aptur eður því, sem hann hefir inni að halda, uns borgað er, og verði eigi borgað, að ráða með öllu yfir hlutnum eða því, sem hann hefir inni að halda.

Ef skera á úr því, hvort löglegt sè að senda einhvern hlut með póstinum, og úrskurður þessi er kominn undir því, hvers eðlis og innihalds hluturinn er, og hann er í vörzlum póstembættismanna, má póststjórnin heimta, að sendingin verði í viðurvist póstembættismanns opnuð og rannsökuð, annaðhvort af þeim, er tekur við henni, eður eptir atvikum af þeim, er sendir hana. Verði þessu eigi hlýtt, má póststjórnin ráða yfir hlutnum, eins og áður var getið.

17. grein.

Landshöfðingi skipar fyrir um tilhögun á póstgöngunum, og setur allar þær reglugjörðir, sem útheimtast til þess að koma þessari tilskipun í gildi.

18. grein.

Tilskipun þessi öðlast gildi í seinasta lagi 1. aprílm. 1873.

NEFNDARÁLIT

í málinu um konunglegt frumvarp til tilskipunar til stjórnarskrár um hin sérstöku málefni Íslands.

Hið virðulega þing kaus oss undirskrifaða í nefnd til þess að íhuga og segja álit vort um konunglegt frumvarp til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands. Vær höfum átt allmarga fundi með oss í sameiningu, til að ræða og íhuga málið, og leyfum oss nú að kveða upp álit vort um það á þessa leið.

Eins og kunnugt er, hefir þetta mikla velferðarmál landsins verið tvívegis fyrir alþingi áður, það er að segja 1867 og 1869, og í hvorttveggja skiptið verið svo ítarlega rætt og íhugað, að nefndinni virðist engin þörf á, að koma fram með neinar nýjar athugasemdir eða rök fyrir málinu. Þá einu almenna athugasemd sinnur nefndin sér skylt að gjöra, að stjórnin hefir eigi getað orðið við þeirri ósk alþingis 1869, að leggja stjórnarskrá Íslands í heild sinni fyrir þetta þing, heldur hefir henni þóknast að láta út koma lög 2. janúar 1871 um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, sem virðist eiga að setja hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands föst og óraskanleg takmörk. En um gildi og þýðingu tæðra laga fyrir Ísland mun nefndin kveða upp álit sitt síðar í álitsskjali þessu.

Þegar nú nefndin virðir fyrir sér frumvarp það, er hér liggur fyrir, verður hún þess brátt vör, að það er að efni og formi samhljóða því frumvarpi til sérstakrar stjórnarskrár, sem lagt var fyrir alþingi 1869. Mismunurinn er að eins fólgin í fáeinum breytingum, sem beinlínis leiðir af því, að lögin 2. janúar þ. á. eru komin út á þessu millibili. Í báðum þessum frumvörpum er sumsé gjört svo ráð fyrir, að danskur ráðgjafi hafi á hendi alla framkvæmd og æðstu stjórn vorra sérstöku mála (sbr. frv. 2. og 3. gr.). Og þar sem nú þessi ráðgjafi hefir fulla og lögákveðna ábyrgð allra sinna stjórnarstarfa fyrir hinu danska ríkisþingi, getur eigi orðið umtalsmál um, að hann hafi nokkra ábyrgð fyrir alþingi. Enn fremur er gjört ráð fyrir, að skipaður verði landshöfðingi hér á landi (frv. 2. gr.), sem á ábyrgð ráðgjafans og í hans umboði á að framkvæma þau stjórnarstörf, sem honum verða á hendur falin, en um ábyrgð þessa landstjóra, getur eigi orðið nein spurning, þar sem hann er settur á bekk með öðrum embættismönnum umboðsstjórnarinnar (sbr. ástæðurnar bls. 14—15), og ber að álíta sem þjón hins danska ráðgjafa. Hinar aðrar ákvarðanir frumvarpsins um stjórnarfyrirkomulagið eru í fullri samhljóðan við þetta.

Nefndinni geta eigi dölizt þeir annmarkar, sem eru á þessu stjórnarfyrríkomulagi, svo sem það, að hin æðsta framkvæmdarstjórn — hinn danski ráðgjafi — verður í 300 mílna fjarlægð frá þinginu, sem á að hafa löggjafarvaldið og fjárhagsráðin í höndum. Þetta fyrríkomulag mun, að nefndarinnar áliti, leggja þær tálmanir, sem ekki yrðu yfirstignar, í veginn fyrir þær eðlilegu framfarir, sem vör með réttu getum vænt oss af góðri og hagfelldri stjórnskipun. Vör mundum fara alveg á mis við þau góðu áhrif, sem róleg samvinna þings og stjórns hefir á happasæl úrslit málanna, að vör eigi tölum um þau vandræði, sem í því eru fólgin, að æðstu úrslit mála vorra heyra undir þann mann, sem er með öllu ókunnugur landsháttum vorum, þjóðerni og hugsunarhætti landsmanna, og sem ekki þekkir land vort nema að eins á pappírnum. Úr þessu getur landshöfðinginn með engu móti bætt, þar eð hann stendur undir ráðgjafanum og hlýtur að mæta gagnvart þinginu sem umboðsmaður hans.

Sè því aðalákvörðunum frumvarpsins um stjórnarfyrríkomulagið haldið óbreyttum, er auðsætt, að það mundi verða harðla lílil og óveruleg breyting frá því sem er og hefir verið að undanförru, og að stjórnarfyrríkomulagið yrði í reyndinni nærfellt hið sama. En um það, hve óhagfelld og óhæfilegt til að fullnægja tilgangi sínum þetta stjórnarfyrríkomulag er, virðist eigi þörf að fara mörgum orðum, því það er fullkunnugt af reynslunni, og hinar mörgu bænarsskrár og umkvartanir þjóðarinnar bæði til þessa þings og undanfariinna þinga bera ljósastan vott um það, hve fjærri fer að það fullnægi kröfum og þörfum þjóðarinnar.

Nefndin finnur sér skylt að benda á, hvernig hún álítur þeirri stjórn eigi að vera háttað, er sè samsvarandi þörfum vorum og réttarkröfum. Ef vör eigum að fá þá stjórnsarbót, er geti komið oss að réttu haldi og notum, þá nægir eigi, að alþingi fái löggjafarvald og fjárforræði, heldur er alveg nauðsynlegt, að vör fáum innanlandsstjórn í vorum eigin málum, sem hafi fulla ábyrgð gjörða sinna fyrir alþingi. Landstjórnin hlýtur að vera á sama stað sem þingið og hafa á hendi fullt framkvæmdarvald í öllum þeim málum, sem undir þingið heyra, það er með öðrum orðum : eigi löggjafarvald og fjárforræði þingsins að geta komið að sönnum notum, þá verður landstjórnin að geta unnið saman við þingið að öllum þeim málum, sem heyra undir þing og stjórn í sameiningu, því annars kostar er hætta búin fyrir því, að stjórnsframkvæmdirnar komi í bága við skoðanir þingsins og þjóðarinnar ; það er og auðsætt, að ráðgjafinn verður eigi aðskilinn frá hinum æðsta valds-

manni, og hvorugur þeirra frá þinginu; því að öðrum kosti hlyti stjórnarframkvæmdin að fara á sundrungu og stjórnarábyrgðin að hverfa með öllu. Til þess lögin verði haganleg, verður stjórnin, er ræður undirbúningi þeirra, að vera nákvæm þörfum og nauðsyn landsins. Til þess þau verði þjóðleg hljóta þau að spretta á skauti fósturjarðarinnar, og eigi landstjórnin að vera hollráð og framkvæmdarsöm, verður hún að vera innlend í orðsins fulla skilningi.

Nefndin flinnur sér því skylt að ráða þinginu til, að gjöra ýmsar breytingar á hinu konunglega frumvarpi, en hún hefir — því miður — eigi getað orðið á eitt sátt um það, hvernig þessar breytingar ættu að vera lagaðar.

Vér meiri hlutinn: Benidikt Sveinsson, Eiríkur Kúld, Halldór Friðriksson, Hjálmur Pétursson, Jón Sigurðsson og Stefán Jónsson álitum, að engin stjórnarskipun hér á landi geti orðið þjóðleg eða þörfum vorum samsvarandi, nema því að eins að allt framkvæmdarvaldið sé í landinu sjálfu, og hafi þar aðalaðsetur sitt, það er með öðrum orðum, að hingað sé skipaður landstjóri, jarl eður höfuðsmaður, sem sé ímynd konungs og hafi umboð hans til að afgjöra flest eða öll þau mál, er undir konungsúrskurð og konunglega staðfestingu liggja að lögum. Það er nefnilega ætlan vor, að hin mikla fjarlægð milli hins æðsta stjórnarvalds í Danmörku á eina hlið, og landstjórnarinnar hér og alþingis á hina, muni ávallt gjöra alla samvinnu mjög torvelda og annmörkum bundna. Þessum annmörkum ætlum vér naumast unnt að ryðja úr vegi, svo til hlítar sé, á annan hátt en þann, sem áður er á vikið, að hér sé konunglegur umboðsmaður, sem sé ábyrgðarlaus, eins og konungurinn sjálfur, og skipaður yfir landstjórnina, sem hafi alla ábyrgð af stjórnarstörfunum fyrir alþingi. Þessi konunglegi umboðsmaður ætlum vér ætti að hafa vald til að kalla saman alþingi, fresta því og rjúfa það, samþykkja frumvörp þingsins eður synja þeim um samþykki, eptir því sem á stendur, veita uppgjöf á sökum, og þær undanþágur, leyfi og forrættindi, sem konungur nú veitir, án þess að vér þó viljum frekar einskorða þetta vald, en ætlum sjálfsagt, að hann reki hér erindi konungs, samkvæmt þeim reglum, sem konungur sér bezt henta að leggja fyrir hann. Þvílík stjórnarskipan, sem hér ræðir um, ætlum vér að sé hin eina rétta, þjóðlega og þörfum vorum samsvarandi, stjórnarskipun, er mundi reynast affarasæl fyrir land og lýð bæði í bráð og lengd.

En þótt oss nú, eins og þegar er fram tekið, virðist svo sem það stjórnarfyriðkomulag, er hér ræðir um, sé hið eðlilegasta og

stjórnhollasta, höfum vèr þó ráðið það af, til þess að fjarlægjast sem minnst hið konunglega frumvarp, að stinga upp á þessu fyrirkomulagi að eins til vara. En aðaluppástungur vorar lúta að því, að ráða þinginu til að gjöra ýmsar breytingar við hið konunglega frumvarp, sem allar miða til þess að þoka stjórnarskipan vorri í það horf, sem vèr ætlum að allir hljóti að játa að sè hið eina rétta. Vèr höfum forðazt að gjöra aðrar breytingar á frumvarpinu en þær, sem allra-nauðsynlegastar eru, og því standa þar ýms orð og talshættir óhaggaðir, sem betur hefði mátt fara að breytt hefði verið.

Að svo mæltu hverfum vèr þá til þeirra breytinga, er vèr ráðum þinginu til að gjöra á frumvarpinu.

Við 1. gr.

Í þessari grein er vitnað til laga 2. janúar 1871 um það, hver mál að varði Ísland sèrstaklega; þar sem nú meiri hluti nefndarinnar álitur, eins og síðar mun sagt verða, að tæð lög sèu eigi gildandi hér á landi, virðist slík tilvitnan eigi geta átt sèr stað, eins og hún að hinu leytinu er óþörf og á ekki við í þeirri stjórnarskrá, sem hér ræðir um. Meiri hlutinn stingur upp á, að tæð tilvitnun sè úr felld, og að í þess stað sèu talin upp hin sèrstöku málín í nýrri grein, sem verður frumvarpsins 2. grein. Svo virðist og eiga að bæta inn í greinina á eptir «löggjöf» orðinu «dóma», því með því verður greinin full-ljós og skiljanleg.

2. gr. Ný grein.

Þar sem hér er að eins um sèrstaka stjórnarskrá fyrir Ísland að ræða, hefir meiri hlutanum þótt nauðsynlegt, að upp talin væru í henni öll þau mál, er varða Ísland sèrstaklega nú sem stendur. Að vísu getur slík upptalning aldrei orðið til hlítar eður fulltæmendi, með því að þau mál geta hæglega komið upp á eptir, sem vafi getur orðið á um, hvort að eru sèrstakleg fyrir Ísland, eður ekki, og virðist þá réttast, að skorið sè úr slíkum vafa með lögunum, sem alþingi og ríkisþingið samþykkir. Þar sem nú Íslandi að minnsta kosti fyrst um sinn ekki er ætlað að taka nokkurn þátt í löggjöfinni um hin almennu ríkismál, virðist nauðsynlegt að áskilja alþingi sèrstaklega atkvæðisrètt um það, ef nokkur gjöld eður byrðar yrðu lögð á landið til slíkra mála, og er tekin upp í enda greinarinnar ákvörðun hér að lútandi.

3.—5. grein. Nýjar greinir.

Eins og áður er fram tekið, koma fram í 2. og 3. gr. hins konunglega frumvarps þær stjórnarlegu ákvarðanir, sem alls eigi geta samrýmt þeim grundvallarreglum, er hver konstitutionel stjórnar-

skipun hlýtur að byggjast á. Þar sem svo er ákveðið í tæðum greinum, að hlutaðeigandi ráðgjafa skuli falin á hendur hin æðstu stjórnarstörf, þá verður þetta eigi skilið öðruvísi en svo, að hér sé meint til einhvers af hinum dönsku ráðgjöfum, sem á að bæta á sig hinum sérstaklegu stjórnarstörfum Íslands. Að vísu er gjört ráð fyrir, að hér verði skipaður landshöfðingi, sem framkvæmi þau stjórnarstörf, er honum verða á hendur falin með sérstakri tilskipun, en með því að hann á beinlínis að standa undir hinum danska ráðgjafa, og hafa ábyrgð gjörða sinna fyrir honum, þá er auðsætt, að engin trygging er í slíku fyrirkomulagi, og að það hefir rót sinnar eigin eyðileggingar í sér fólgni. Meiri hlutinn álitur þess vegna, að þær ákvarðanir, sem hér ræðir um, séu þeim vandkvæðum bundnar, og hnekki svo mjög þjóðrétti vorum og þjóðfrelsi því, er vör eigum fulla heimtingu á til jafns við samþegna vora í Danmörku, að vör ekki hikum oss við að ráða hinu heiðraða þingi frá að samþykkja þessar greinir, eins og þær liggja fyrir. Aftur á móti viljum vör ráða þinginu til að samþykkja þær 3 greinir, sem vör höfum sett fyrir 2. og 3. grein frumvarpsins, og sem teknar eru nokkurn veginn orðréttar eptir frumvarpi því, sem þingið samþykkti 1867.

6. og 7. gr. Nýjar greinir.

Með því, eins og þegar er fram tekið, ekki er gjört ráð fyrir neinum ráðgjafa í Kaupmannahöfn fyrir Íslands hönd, heldur að öll stjórnarstörfin verði falin landstjóra á hendur, sem hafi aðsetur í landinu sjálfu, þá virðist oss, að eigi verði hjá því komizt, að einhver maður sé skipaður landstjórninni til aðstoðar til að flytja málin af hennar hendi fyrir konungi, þegar svo á stendur, að landstjórinn fær því ekki við komið að flytja þau sjálfur. Þessi maður virðist oss að ætti að vera umboðsmaður og erindsreki, ekki einasta landstjórnarinnar, heldur og alþingis og alls landsins yfir höfuð í öllum þeim málum, sem til konungs kasta þurfa að koma. Það er vitaskuld, að þessum manni verður engin stjórnarábyrgð lögð á herðar, þar sem hann að eins hefir umboðsleg störf á hendi, en að öðru leyti er það sjálfsagt, að hann hefir ábyrgð gjörða sinna fyrir konunginum og þinginu, sem hver annar embættismaður landsins. Erindsrekinn ætti helzt að vera búsettur í Kaupmannahöfn, vera innfæddur Íslendingur og hafa traust og hylli landstjórnarinnar og alþingis. En þegar nú svo stendur á, að brýna nauðsyn ber til, að landstjórinn flytji sjálfur málin fyrir konungi, er nauðsynlegt að ryðja úr vegi þeim tálmunum, sem gætu orðið því til fyrirstöðu, og því höfum vör stungið upp á þeirri á-

kvörðun, sem stendur í 7. grein, að landstjórinn megi, þegar þörf er á, fela öðrum manni á hendur stjórnarstörfin, þó að því tilskildu, að stjórnarábyrgðin raskist ekki að neinu.

8. gr., frv. 4. gr.

Við þessa grein leyfir meiri hlutinn sér að stinga upp á, að fyrir orðin «lagaboð» og «lagaákvörðinir» í greininni sé alstaðar sett «lög» eða «lögum», því það er íslenskulegra.

9. gr., frv. 5. gr.

Þar eð gjöra má ráð fyrir, að sá í greininni ákveðni 6 vikna tími, sem alþingi má eiga setu í hvert skipti, verði of naumur, einkum þegar gjört er ráð fyrir tvískiptu þingi, þá ráðum vör þinginu til, að lengja þennan tíma til 8 vikna.

12. gr., frv. 8. gr.

Hér er stungið upp á, að orðunum «leyst upp», á tveim stöðum í greininni, sé breytt, og á fyrra staðnum sett «slitið», en á hinum síðara «rofið», því það er réttara mál.

16. gr., frv. 12. gr.

Eftir þeirri niðurstöðu, sem vör höfum komizt að um fyrirkomulag hinnar æðstu stjórnar og um stjórnarábyrgðina, verður nauðsynlegt að bæta nýrri ákvörðun við þessa grein, sem með þerum orðum ákveði, að konungur megi ekki náða landstjórnann fyrir brot á móti stjórnarskránni, nema alþingi samþykki. Þessleidis ákvörðun var í stjórnarskrárfrumvarpinu 1867, og er vanalega í öllum stjórnarskrám, og virðist jafnnauðsynlegt að halda henni hér.

18. gr., frv. 14. gr.

Hér er svo ákveðið, að með lögum megi breyta tölu þjóðkjörinna þingmanna; en sama virðist einnig ætti að eiga sér stað um konungkjörna þingmenn, og er greininni breytt samkvæmt þessu.

19. gr., frv. 15. gr.

Í þessari grein er ákveðið, að tölu þingmanna í hvorri þingdeild fyrir sig megi breyta með lögum; þetta þykir oss eigi fullnægjandi, með því vör álitum, að í stjórnarskránni eigi að vera heimild til að breyta skipun alþingis gjörsamlega, ef svo skyldi reynast, að sú tvískipting þingsins, sem hér er ráðgjörð, yrði miður haganleg, og er greininni vikið við á þennan veg.

Við 20. gr., frv. 16. gr.

eru að eins gjörðar nokkrar orðabreytingar, til að gjöra meininguna ljósari, og virðist eigi þörf á, að færa ástæður fyrir þeim.

22. gr., frv. 18. gr.

Í öðrum kafla þessarar greinar er ákvörðun um að kjósa megi þann til alþingis, sem á heima utan kjördæmis, eða hefir verið þar skemur en 1 ár. Þessi ákvörðun virðist óþörf, þar sem hvergi er gjört ráð fyrir hinu gagnstæða, og ákvörðun þessi þess utan felst í fyrsta kafla greinarinnar, og ráðum vèr því til, að öðrum kafla greinarinnar sè sleppt. Aftur hefir oss virzt nauðsynlegt að taka ákvörðun upp í þriðja kafla greinarinnar um það, hvað langan tíma í hvert skipti kosningar þjóðkjörinna þingmanna skuli gilda, og er greininni breytt samkvæmt þessu.

Í 27. gr., frv. 23. gr.

er að eins gjörð lítil orðabreyting.

28.—29. gr., frv. 24.—25. gr.

Meiri hlutanum hafa eigi getað dulizt þeir annmarkar, sem í þessum greinum eru fólgnir, og þau afbrigði frá stjórnarskipunarlögum annara þjóða, þar sem lögbundin konungsstjórn er á komin; það er nefnilega ákvörðunin um fasta fjárhagsáætlun, sem beinlínis miðar til þess, að takmarka og skerða fjárveitingarétt alþingis um of. Allar þjóðir, sem unna lögbundinni stjórn á annað borð, álíta óbundna fjárhagsáætlun aðal-máttarstoð fjárveizlu- og skattaálögu-réttar þjóðþinganna, og því er henni haldið í öllum þjóðfrjáls-um stjórnarskipunarlögum. Hér er nú því síður ástæða til að hafna óbundinni fjárhagsáætlun, sem skipan alþingis, eins og hún er ákveðin í frumvarpinu, gefur næga tryggingu fyrir því, að þingið muni ekki misbrúka þetta vald sitt. Að visu gekk þingið 1867 að fastri fjárhagsáætlun, en, sem sjá má af umræðunum um málið, einungis af tilslökun við konungsfulltrúa og stjórnina, sem þá hèlt hinni föstu fjárhagsáætlun svo fast fram. Vèr hikum oss því eigi við, að ráða þinginu frá, að samþykkja hina föstu fjárhagsáætlun, og höfum vèr samið 2 greinir nýjar, er vèr ráðum þinginu til að aðhyllast, og sem koma eiga í staðinn fyrir 24. og 25. gr. frumvarpsins.

Við frv. 26. gr.

er að eins stungið upp á orðabreytingu.

Við frv. 32. og 33. gr.

sömu leiðis

38. gr., frv. 34. gr.

Í öðrum kafla þessarar greinar er svo ákveðið, að öðrum manni megi veita umboð til að vera á þingi, við hlið landshöfðingja, til

að láta þinginu í tæ þær skýrslur, sem nauðsynlegar eru. Það er nú hvorttveggja, að þessleiðis ákvörðun mun hvergi finnast í þeim stjórnarskipunarlögum, sem vér þekkjum, enda er hún harðla ófrjálsleg og viðsjál. Það er nefnilega auðsætt, að eigi annar maður að mæta á þinginu við hlið landshöfðingja, og með jöfnu umboði sem hann, þá yrði það beinlínis til að draga úr þeirri þýðingu, og þeim áhrifum, sem nálægð landshöfðingja á þinginu ætti að hafa á störf þess. Þessi tvískipting á umboðsvaldinu mundi verða til þess að sundur slíta hina síðustu og einustu taug, sem tengja ætti saman þing og stjórn; það er vitaskuld, að í forföllum landstjóra, verður einhver, sem hann eða konungur nefnir til fyrirfram, að mæta á þinginu í stað hans og í hans umboði. Vér höfum nú breytt greininni samkvæmt þessu, og ráðum þinginu til að samþykkja hana þannig lagaða.

Við frv. 36., 39., 40. og 42. grein
eru að eins gjörðar orðabreytingar.

49. gr. Ný grein.

Með því meiri hlutinn hefir stungið upp á þeirri breytingu við hið konunglega frumvarp, að stjórnarábyrgðin hvíli einungis á landstjóranum, hefir þótt þörf á, að taka inn í stjórnarskrána sérstaka ákvörðun um landsdóm, svo sem gjört var 1867. Aftur hefir oss eigi þótt þörf á að ákveða um fyrirkomulag landsdómsins, með því vér álitum, að það eigi að gjörast með sérstökum lögum. Vér höfum því samið nýja grein hér að lútandi, er vér ráðum þinginu til að samþykkja.

Við V., VI. og VII. kafla.

frumvarpsins, eru að eins gjörðar litlar orðabreytingar, sem eigi virðist þörf á að gjöra grein fyrir.

Þar sem meiri hlutinn hefir stungið upp á, að hinni föstu fjárhagsáætlun í 24. gr. frumvarpsins yrði sleppt, flýtur þar af, að 2. gr. í ákvörðun um stundarsakir er óþörf og á að falla burtu.

Vér höfum þannig gjört grein fyrir þeim breytingum, sem oss virðast nauðsynlegar á frumvarpinu, þá er vér fylgjum sömu stefnu sem það, að einn landstjóri hafi alla stjórn landsins á hendi. Vér könnumst fyllilega við þá örðugleika, sem þetta fyrirkomulag er bundið, og að stjórn vor alls eigi verður svo fullkomin með þessu fyrirkomulagi, sem æskjandi væri; en vér höfum og gjört það af þeim einum sökum, til að nálgast stjórnina sem mest, og láta

ekkert eptir liggja frá vorri hendi, til þess að til samkomulags geti dregið. En vilji stjórnin eigi þýðast þessar uppástungur vorar, þá sjáum vèr engan annan veg, en að konungur skipi einn mann, er í umboði konungs hafi hið æðsta vald hèr á landi og gangi í öllu í stað konungs að því, er stjórn landsins snertir, og verður hann þá að vera ábyrgðarlaus sjálfur, nema fyrir konungi einum, en hann skipar einn eða fleiri stjórnarherra, eptir því, sem þykir við eiga, er hafi á hendi alla stjórn landsins og beri ábyrgð allra stjórnarathafnanna, bæði fyrir þeim manni, er konungur skipar í sinn stað, og fyrir alþingi Íslendinga.

Af þessu leiðir þá beint, að þessi maður, sem konungur skipar í sinn stað, hvað sem hann svo er nefndur, hvort heldur landstjóri, hirðstjóri eða jarl, gjörir allt það í umboði konungs, sem konungur annars gjörir, svo sem að skrifa undir lagaboð og aðrar tilskipanir ásamt stjórnarherranum, sem annars konungs undirskript þarf til, svo að fullgildar sèu. Hann veitir öll embætti, hann getur vikið mönnum frá embætti og flutt embættismenn úr einu embætti í annað; hann stefnir saman alþingi, hvort heldur er til reglulegra funda eða aukafunda; hann getur frestað alþingi og slitið því, er svo ber undir; hann getur borið undir alþingi hverjar helzt uppástungur, sem vera skal; samþykkis hans þarf til þess, að nokkur ályktun alþingis geti fengið lagagildi; hann getur gefið bráðabirgðalög; hann getur náðað menn o. s. frv. Af þessu leiðir og, að hann hefir eigi sæti á alþingi, en aptur á móti stjórnarherrarnir. Með þessu fyrirkomulagi kemst innanlandsstjórnin hjá oss í eðlilegt og viðunanlegt horf, þar sem hún fer öll fram í landinu sjálfu, og stjórnarherrarnir standa allajafna við hlið landstjórans og geta sjálfir flutt og skýrt málin fyrir honum, og með þessu móti er öllum þeim örðugleikum burtu rutt, sem leiddir eru af öðru fyrirkomulagi.

Gegn þessari uppástungu getum vèr og eigi heldur ætlað að stjórnin geti komið með neinar verulegar ástæður, enda hefir einn hinna merkustu manna Dana sjálfra ráðið til þessa fyrirkomulags.

Samkvæmt því, sem vèr nú þegar höfum sagt, ræður meiri hlutinn þinginu að beiðast eptirfarandi breytinga á frumvarpinu.

I.

1. gr., frumvarpsins 1. gr.

Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það

löggjöf, dóma og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi og dómsvaldið hjá dómendum.

2. gr. Ný gr.

Hin sérstaklegu málefni Íslands eru sér í lagi þessi:

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzla;
2. Lögreglumálefni ;
3. Kirkju- og kennslumálefni;
4. Lækna- og heilbrigðismálefni;
5. Sveita- og fátækramálefni;
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi og umhverfis það;
7. Landbúnaður, fiskveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir;
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis ;
9. Þjóðeygnir, opinberar stofnanir og sjóðir.

Um hin almennu ríkismál eða hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstaklegu mála Íslands skal ekkert ákveðið að því er Ísland snertir, nema með samþykki alþingis.

3. gr. — frv. 2. gr.

Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald skipar konungur landstjóra, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi.

4. gr. — Ný gr.

Áður en konungur tekur við ríkisstjórn, skal hann vinna eið í ríkisráðinu að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð 2 samhljóða frumrit, og skal annað þeirra sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymt í leyndarskjalasafninu.

5. gr. — Ný gr.

Konungur er ábyrgðarlaus; hann er heilagur og friðhelgur. Landstjórinn hefir alla ábyrgð á stjórninni. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

Undirskript konungs undir ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landstjórinn hefir ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landstjóra.

6. gr. — Ný gr.

Konungur skipar erindsreka fyrir Íslands hönd. Hann flytur þegar með þarf málin fyrir konungi af hendi landstjórans og í hans umboði.

7. gr. — Ný gr.

Nú vill landstjóri sjálfur bera mál upp fyrir konungi, og skal honum þá heimilt að skipa annan mann í sinn stað, er í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi, meðan hann flytur málin fyrir konungi. Þó má landstjóri eigi vera lengur utan en nauðsyn krefur.

8. gr. — frv. 4. gr.

«lagaboði» br. í «lögum»; «lagaákvörðunum» br. í «lögum».

9. gr. — frv. 5. gr.

«6 vikur» breytist í «8 vikur».

10. gr. — frv. 6. gr.

11. gr. — frv. 7. gr.

12. gr. — frv. 8. gr.

«leyst upp» br. í «slitið»; aptan af greininni falli: «að það var leyst upp».

13. gr. — frv. 9. gr.

14. gr. — frv. 10. gr.

15. gr. — frv. 11. gr.

16. gr. — frv. 12. gr.

við bætist: «landstjórann getur hann því að eins náðað fyrir brot á stjórnarskránni, að neðri deild alþingis samþykki».

17. gr. — frv. 13. gr.

II.

18. gr. — frv. 14. gr.

Fyrir: «Tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna má breyta með lögum» komi: «Þessu má breyta með lögum».

19. gr. — frv. 15. gr.

Fyrir: «Þó má breyta tölum þessum með lögum» komi: «Þessu má breyta með lögum».

20. gr. — frv. 16. gr.

Að í stað síðari kafla greinariunnar: «Verði meðan» . . . til enda greinarinnar komi: «Nú verður sæti þjóðkjörins þingmanns í efri þingdeild laust, á meðan á kjörtíma stendur, og kjósa þá báðar þingdeildir í sameiningu þingmann úr neðri þingdeildinni í sæti hans».

21. gr. — frv. 17. gr.

22. gr. — frv. 18. gr.

Annar kafli: «Kjósa má samt þann mann, sem á heima utan kjördæmis eða hefir verið þar skemur en eitt ár», falli burt.

Seinasti kafli greinarinnar orðist þannig: «Kosningar þjóðkjörinna alþingismanna gilda um 6 ár. Hinar nákvæmari ákvarðanir o. s. frv.» til enda greinarinnar.

23. gr. — frv. 19. gr.

24. gr. — frv. 20. gr.

25. gr. — frv. 21. gr.

26. gr. — frv. 22. gr.

27. gr. — frv. 23. gr.

Fyrir «jarðareignum» komi «fasteignum».

28. gr. — frv. 24. gr.

Í stað hennar komi ný grein:

«Fyrir hvert reglulegt alþingi skal leggja frumvarp til laga um fjárhag Íslands um tvö hin næstu árin, er í hönd fara, og skal í frumvarpinu vera áætlun um tekjur og gjöld landsins á þessu tímabili.

Fjárhagsáætlunina skal fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis».

29. gr. — frv. 25. gr.

orðist þannig: «Engan skatt má heimta fyr en fjárhagsáætlunin er samþykkt. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárhagslögunum.

30. gr. — frv. 26. gr.

(orðabreyting) «ekkt hafi verið út galdið» breytist í: «engu fæ hafi verið varið».

31. gr. — frv. 27. gr.

32. gr. — frv. 28. gr.

33. gr. — frv. 29. gr.

34. gr. — frv. 30. gr.

35. gr. — frv. 31. gr.

36. gr. — frv. 32. gr.

(orðabreyting) «nema þingdeildin, sem í hlut á, leyfi» breytist: «nema sú þingdeildin leyfi, sem hann á sæti í».

37. gr. — frv. 33. gr.

orðist þannig: «Missi nokkur alþingismaður kjörgengi, missir hann og rétt þann, er kosningu hans fylgir».

38. gr. — frv. 34. gr.

Fyrir «landshöfðingi» komi «landstjóri»; «vegna embættisstöðu sinnar» falli úr. Annar kafli greinarinnar orðist þannig: «Í föllum landstjóra má annar mæta á þingi í umboði hans». Í þriðja kafla breytist «landshöfðingi» í «landstjóri».

39. gr. — frv. 35. gr.
 40. gr. — frv. 36. gr.
 «neitt» breytist í «nokkurt mál».
 41. gr. — frv. 37. gr.
 42. gr. — frv. 38. gr.
 43. gr. — frv. 39. gr.
 «Landshöfðingjans eða ráðgjafans» breytist: í «landstjórans».
 44. gr. — frv. 40. gr.
 «á heimuglegum fundi» breytist í: «fyrir lokuðum dyrum».
 45. gr. — frv. 41. gr.
 46. gr. — frv. 42. gr.
 orðist þannig: «Skipun dómsvaldsins skal ákveðin með lögum».
 47. gr. — frv. 43. gr.
 48. gr. — frv. 44. gr.
 49. gr. — ný gr.

Landsdómur dæmir þau mál, sem konungur, eður neðri þingdeildin, lætur höfða gegn landstjóranum. Svo skal það og á valdi konungs, ef neðri deild þingsins leyfir, að láta kæra aðra menn fyrir landsdóminum um glæpi þá, er konungi þykja hættulegir fyrir Ísland, eða gjörvalt konungsríkið.

V.

- 50.—53. gr. — frv. 45.—48.

óbreyttar.

VI.

54. gr. — frv. 49. gr.
 «Sèrhver sá» br. í: «Hver sá maður».
 55. gr. — frv. 50. gr.
 56.—59. gr. — frv. 51.—54.
 óbreyttar.
 60. gr. — frv. 55. gr.
 «leyfa» fyrir «innleiða».
 61. gr. — frv. 56. gr.
 fyrir «leysa upp» og «leyst upp» komi: «rjúfa» og «rofið».
 62. gr. — frv. 57. gr.
 63. gr. — frv. 58. gr.
 Fyrir «landsins» komi: «Íslands».
 64. gr. — frv. 59. gr.
 Fyrir «stjórnarinnar» komi «landstjórnarinnar».

65.—67. gr. — frv. 60.—62. gr.

óbreyttar.

Ákvarðanir um stundarsakir.

1. gr. óbreytt.

2. gr. falli burt.

3.—4. gr. óbreyttar.

II.

Meiri hlutinn ræður enn fremur þinginu til að beiðast þess til vara, ef frumvarpið með þessum breytingum, sem nefndin hefir stungið upp á, eigi skyldi ná staðfestingu hans hátignar konungsins, að þingið þá beiðist þess, að stjórninni hér innanlands verði þá hagað, svo sem hér fer á eptir, í sambandi við aðrar breytingar, sem vör höfum stungið upp á.

2. grein.

Konungur skipar jarl á Íslandi er í umboði hans hefir hið æðsta vald í landinu, eptir því sem konungur nákvæmar ákveður.

3. grein.

Jarlinn skipar í umboði konungs einn eða fleiri stjórnarherra á Íslandi, eptir því sem þykir við eiga, og hafa þeir á hendi alla stjórn landsins.

4. grein.

Jarlinn hefir ábyrgð fyrir konungi einum.

Stjórnarherrarinnir hafa alla ábyrgð stjórnarinnar, bæði fyrir konungi og jarlinum og fyrir alþingi. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

5. grein. — 4. gr. frv.

Jarlinn veitir í umboði konungs öll embætti o. s. frv.

Jarlinn getur vikið þeim frá embætti o. s. frv.

Jarlinn getur og flutt embættismenn o. s. frv.

Undirskript jarlsins undir ákvarðanir þær o. s. frv.

6. grein. — 5. gr. frv.

Jarlinn stefnir saman alþingi o. s. frv.

7. grein. — 6. gr. frv.

Jarlinn getur stefnt saman o. s. frv.

8. grein. — 7. gr. frv.

Jarlinn getur frestað o. s. frv.

9. grein. — 8. gr. frv.

Jarlinn getur slitið alþingi o. s. frv.

10. gr. — 9. gr. frv.

Jarlinn getur látið leggja o. s. frv.

11. gr. — 10. gr. frv.

Samþykkis jarlsins þarf o. s. frv.

12. gr. — 11. gr. frv.

Þegar brýna nauðsyn ber til, getur jarlinn gefið út o. s. frv.

13. gr. — 12. gr. frv.

Jarlinn getur náðað menn o. s. frv.

14. gr. — 13. gr. frv.

Jarlinn veitir sumpart sjálfur, o. s. frv.

35. gr. — 34. gr. frv.

Stjórnarherrunum skal heimilt að sitja á alþingi, og taka þátt í umræðum málanna, eins opt og þeir vilja, en verða að öðru leyti að gæta þingskapa. Atkvæðisrætt hafa þeir því að eins, að þeir jafnframt séu kjörnir alþingismenn.

Þegar nú nefndin hefir af lokið þeim aðalstarfa sínum, að yfirfara hið konunglega frumvarp, finnur hún sér skylt að snúa sér að þeim bænarskrám og uppástungum, sem hið heiðraða alþingi fól nefndinni til meðferðar.

Bænarskrár þessar eru 16 að tölu úr ýmsum kjördæmum landsins og frá nokkrum héraðafundum, þar sem stjórnarskipunarmálið hefir verið rætt. Að eins fáar af þessum bænarskrám höndla um stjórnarskipunina eða fyrirkomulag hinnar æðstu stjórnar, og fara þær í sömu stefnu sem meiri hlutinn hefir farið; en flestar þeirra hafa að niðurlagi uppástungur, áskoranir og bænir um:

- 1, að þingið mótmæli gildi laga 2. janúar 1871 fyrir Ísland, og þeirri aðferð hinnar dönsku stjórnar, að setja tæð lög einungis eptir samþykki hins danska ríkisþings, og án þess samþykki alþingis sé fengið.
- 2, að þingið krefjist þess, að tæð lög verði lögð fyrir íslenskt fulltrúadag með ályktarvaldi til að samþykkja þau með þeim breytingum, sem nauðsynlegar kynnu að virðast.
- 3, að ef þingið eigi getur komið sér saman við stjórnina um fyrirkomulag hinnar æðstu stjórnar landsins, þá skuli það beiðast þess, að kallaður sé saman þjóðfundur eða sérstakt þing með ályktarvaldi, og að fyrir það þing verði stjórnarskipunarmálið lagt í heild sinni.

4, að þingið fái hið fasta árgjald úr ríkissjóði til Íslands sérstöku þarfa hækkað upp í 60,000 rd.

Þessa innihalds eru flestar bænarskrárnar, þó með mismunandi orðatiltækjum sé ákveðið. Einstakar þeirra hafa og sérstakleg atriði að niðurlagi, svo sem, að ef þingið hefir eigi samþykkisatkvæði, þá skuli það vísa stjórnarskipunarmálinu frá sér, og eigi fást við að meðhöndla það.

Eftir að nefndin hafði ítarlega kynnt sér bænarskrárnar, varð meiri hlutinn á því: Vör Benidikt Sveinsson, Eiríkur Kúld, Halldór Kr. Friðriksson, Hjálmur Pétursson, Jón Sigurðsson og Stefán Jónsson, að skylda vor við þingið og ættjörðu vora byði oss að taka bænarskrárnar til greina, svo sem þörf væri á, til þess að komast að þeirri niðurstöðu, sem má ætla að sé samkvæm skoðun og ósk alls þorra þjóðarinnar. En áður en nefndin kveður upp álit sitt um bænarskrárnar í heild sinni, þykir henni eiga vel við, að fara nokkrum orðum um hin sögulegu atriði stjórnarskipunarmálsins, einkum síðan 1848, svo þingið geti kynnt sér í einni heild það, sem gjörzt hefir síðan í málinu.

Eins og kunnugt er, hét Friðrik konungur 7. með bræfi sínu 4. dag apríl. 1848, öllum þegnum sínum stjórnarbót, og með bræfi 23. sept. s. á. hét hann Íslendingum því sérstaklega, að ekkert skyldi verða af ráðið um stöðu Íslands í ríkinu, fyr en sérstakt þing í landinu sjálfu hefði verið heyrt um það mál. Þetta sérstaka heit-orð sitt til Íslendinga endurtók og staðfesti hinn hásaeli konungur í allrahæstri auglýsingu til alþingis 1849. Þetta hafa menn jafnan skilið svo, og það verður heldur eigi skilið á annan veg en svo, að Friðrik konungur 7. hafi fyrirhugað oss Íslendingum sama frelsi og sjálfsforræði í stjórn vörra eigin mála, sem hann þegar veitti hinum öðrum þegnum sínum, og að hann hafi ætlað oss Íslendingum að eiga við sig einan um fyrirkomulag og skipun hinnar æðstu stjórnar landsins. Úr þessu hefir samt ekkert orðið, eins og kunnugt er, því þegar við hina fyrstu tilraun, sem gjörð var á þjóðfundinum 1851, til að binda enda á heitord konungs í bræfinu 23. september 1848, kom það brátt fram, að þær stjórnarhugmyndir, sem þá voru drottnandi í Danmörku, voru látnar ráða, en ekki vilji hins hásaela konungs, því að af frumvarpinu, sem lagt var fyrir þjóðfundinn 1851, er auðsætt, að í stað þess að veita Íslendingum frjálst atkvæði og hluttöku í sínum eigin málum, eða með öðrum orðum fullt jafnrætti við hina aðra þegna konungsríkis-

ins, átti að leggja Ísland undir atkvæði hins danska ríkisþings og innlíma það í konungsríkið. Þegar nú þjóðfundurinn ekki vildi ganga að slíkum kjörum fyrir Íslands hönd og honum var slitið, áður en hann gæti gefið sitt fullnaðaratkvæði um málið, var hætt við allar frekari tilraunir að beina málinu áfram, eða með öðrum orðum, stjórnin lagði málið til hvíldar, og staða Íslands í konungsveldinu var látin óákveðin.

Alþingi hefir nú að vísu hvað eptir annað borið fram bænir sínar um breyting á því öfuga fyrirkomulagi, sem verið hefir næstl. 23 ár á æðstu stjórn landsins og minnt á þann rétt, sem landsmönnum var heitinn í konungsbr. 4. apríl, og 23. sept. 1848. En þrátt fyrir það, þó hinar konunglegu auglýsingar til alþingis 1859 og 1861, og konungsbréfin 8. júlí og 12. nóvember 1864, gefi hinar beztu vonir um fljóta og góða afgreiðslu stjórnarskipunarmálsins, þá hefir stjórnin allajafna farið hægt í það, að flyta fyrir málinu. Loksins eptir 16 ára langa bið og eptir ýmislegt þjark fram og til baka um fjárhagssamband Íslands og Danmerkur, var þá 1867 gjörð önnur tilraun frá stjórnarinnar hálfu til að brinda málinu áfram.

Eins og kunnugt er, var lagt fyrir alþingi 1867 frumvarp til algjörðrar stjórnarskrár handa Íslandi; var hún í mörgum greinum all-frjálsleg, auk þess sem þinginu var veitt samþykktaratkvæði í málinu, eins og það hafði þráfaldlega óskað eptir að fá. Þingið tók líka hið mannlegasta í málið, og gjörði sér allt far um að nálgast skoðanir stjórnarinnar svo sem unnt var, að óskertum þjóðréttindum og hagsmunum landsins. Hér var því full átæða til að vænta, að annaðhvört yrði stjórnarskráin staðfest, eins og hún kom frá þinginu, eða að hún yrði lögð óbreytt fyrir þingið á ný, eins og þingið beiddi um til vara (sbr. alþ.tíð. 1867, II, bls. 618), en það fór fjærri, að svona væri að farið. Að vísu var þingið leyst upp með opnu bréfi 26. febrúar 1869, og sama dag ákveðið að kjósa skyldi á ný til þings, sem koma skyldi saman 27. júlí s. á., en það fór fjærri, að stjórnarskráin frá 1867 væri í heild sinni lögð fyrir þingið, heldur voru nú tvö frumvörp lögð fyrir það, annað um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, hitt um fyrirkomulag innanlandsstjórnarinnar, eða svo sem það var kallað : «frumvarp til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands». Nú var og þinginu þversýnjað um samþykktaratkvæði í málinu. Í þessum frumvörpum var málið slitið úr þess réttu og eðlilegu heild og skipt í tvennt, hvar af annar hlutinn, nefnilega stjórnar-

stöðufrumvarpið, átti að leggjast fyrir hið danska ríkisþing til samþykkis, eptir að alþingi væri búð að segja um það álit sitt. Í þessu frumvarpi voru ýmsar ákvarðanir, sem auðsjáanlega áttu heima í hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands, og sem því með engu móti gátu heyrt undir atkvæði hins danska ríkisþings. Þar sem nú þessar og fleiri ákvarðanir vantaði inn í hina sérstöku stjórnarskrá, til þess hún gæti heitið fullkomin stjórnarskipunarlög fyrir Ísland, og þar sem að þinginu var alveg synjað um samþykktaratkvæði í málinu, þá gat það eigi annað en komið til þeirrar niðurstöðu, að vísa stjórnarstöðu-frumvarpinu frá sér. En hvað frumvarpið til stjórnarskráarinnar snertir, þá ræð þingið til, að það yrði ekki lögleitt eins og það lá fyrir, heldur að stjórnarskráin yrði lögð fyrir „þing hær á landi með fullu samþykktaratkvæði 1871“ í samhljóðun við það, sem gjört var 1867. Þó til þess að sýna stjórninni sem mest tillæti í málinu, og til þess frá sinni hlið að leggja sem minnstar hindranir í veginn fyrir fljóta afgreiðslu þess, samþykkti þingið til vara þá uppástungu, að frumvarpið yrði staðfest með þeim fáu breytingum og viðaukum, sem það gjörði við frumvarpið.

Þegar nú litið er yfir þennan feril stjórnarskipunarmálsins um næstl. 23. ár síðan 1848, að oss var heitið stjórnarhótinni jafnt og hinum öðrum þegnum konungsveldisins, verður ljóst, að alþingi og Íslendingar yfir höfuð að tala hafa jafnan komið fram með sömu einurð og festu, og haldið málinu áfram í þess rétta og eðlilega horfi. Aftur á móti verður það eigi varið, að hin danska stjórn hefir jafnan komið fram í málinu með óafsakanlegri deyfð og hvikulleik, sem ekki einasta hefir dregið úr öllum framkvæmdum í málsins þarfir, heldur og kveikt sundurlyndi og tortryggni meðal landsmanna sjálfra, bæði innbyrðis og gagnvart stjórninni, málinu til hinnar mestu óhamingju. Það er því auðsætt, að alþingi nè Íslendingum verður eigi með réttu gefin sök á því, að málinu hefir eigi enn orðið ráðið til lykta. Rammdrætti og hvikulleik hinnar dönsku stjórnar er um það að kenna, að svo er, og á henni hlýtur að hvíla ábyrgðin fyrir þær aðgjörðir hennar, bæði gagnvart oss Íslendingum og samþegnum vorum í Danmörku.

Þegar vér nú þessu næst gætum að, hvernig málinu nú er komið, verða fyrst fyrir oss stjórnarstöðulögin 2. janúar 1871. Eins og kunnugt er, var frumvarp til tæðra laga lagt fyrir hið danska ríkisþing í haust sem leið; frumvarp þetta var bæði að

formi og efni alveg frábrugðið frumvarpi því, sem stjórnin lagði fyrir ríkisþingið 1868, og aptur fyrir alþingi 1869, svo að því leyti var þetta frumvarp í raun og veru alveg nýtt. Engu að síður lagði ríkisþingið það til, að það kæmi út sem lög og yrði gildandi frá 1. apríl þ. á. Þannig eru þá stöðulögin 2. jan. þ. á. til orðin, að ríkisþingið danska hefir eitt fjallað um þau, og að alþingi hefir eigi einu sinni verið gjörður kostur á, að segja um þau állt sitt. Það liggur því í augum uppi, að tilbúningur laganna og innleiðsla þeirra hér á landi stríðir á móti öllu réttu formi, eins og líka lögin sjálf eru að efninu til harðla óaðgengileg, og skulum vèr nú leitast við að leiða rök að þessu.

Hvað þá fyrst snertir hina formlegu hlið málsins, sumsið hvern atkvæðisrétt alþingi hefði um tilbúning laganna, þá er það víst og vafalaust, að alþingi hefir samkvæmt alþingistilskipuninni atkvæðisrétt um öll þau mál, sem snerta landstjórnarmálefni og aðrar þar að lútandi ákvarðanir. Sömuleiðis um eignar- og mannréttindi, skatta og álögur m. fl. (sbr. tilsk. 28. maí 1831). Saga alþingis sýnir og, að allar lagaákvarðanir um þess konar mál hafa jafnan verið lagðar undir þingsins atkvæði, áður en þær hafa verið gjörðar að lögum. Nú liggur það í augum uppi, að lögin 2. janúar þ. á. takmarka á eina hlið þegnréttindi vor, og að hinu leytinu ákveða þau um landstjórnarmál vor og dómaskipan, hverjar ákvarðanir eigi geta orðið bindandi fyrir oss eptir tilsk. 28. maí 1831, tilsk. 8. marz 1843 og öðrum fleiri þar að lútandi lagaákvörðunum, nema þær séu áður lagðar undir álit og atkvæði alþingis.

Hvað innihald laganna 2. janúar snertir, þá eru þau engu síður óaðgengileg að efni en formi, og leyfum vèr oss að tilfæra nokkur dæmi því til sönnunar. Í annari grein laganna er svo ákveðið, að alþingi skuli fá atkvæði um það, hvort Ísland eigi að hafa fulltrúa á ríkisþingi Dana, eður ekki. En aptur er eigi gjört ráð fyrir neinum atkvæðisrétti alþingis um gjöld eða byrðar frá Íslands hálfu til almennra ríkisparfa, svo beinast liggur við að ætla, að ríkisþingið ætli sér einu að hafa atkvæðisrétt um það. En þetta virðist oss móthverft þjóðréttindum vorum, eins og það brýtur lögjafaratkvæði alþingis á bak aptur. Í 3. grein eru talin upp hin sérstaklegu málefni Íslands svo sem til fullnaðar, en ekki til dæmis, eins og gjört hefir verið í hinum eldri stjórnarskrám. Er því auðsætt, að öll önnur mál, en þar eru talin, eiga að verða sameiginleg mál og heyra undir ríkisþingið; svo með þessari ákvörðun er

alþingi útilokað frá að eiga nokkurt atkvæði framvegis um það, hvort eitthvert mál sé sameiginlegt eða sérstaklegt. En þessa réttar alþingis hefir verið gætt í stjórnarskránum á undan.

Í 4. grein eru talin meðal hinna sérstöku gjalda Íslands eptirlaun íslenzkra embættismanna, ekkna þeirra og barna, sem hingað til hafa verið greidd úr ríkissjóði, en sem hér eptir eiga að greiðast úr hinum sérstaka íslenska landssjóði. Eins og kunnugt er, hafa þessi eptirlaun aldrei verið talin meðal sérstakra útgjalda Íslands, og í frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1865 um nýtt fyrirkomulag á fjárhags - sambandinu milli Íslands og Danmerkur, var einmitt gjört ráð fyrir, að þau eptirleiðis yrðu greidd úr ríkissjóði. Í þessu tilliti virðist oss réttast, að gjöra mun á þeim eptirlaunum, sem þegar eru áfallin, og hinum, sem á falla hér eptir. Vær fáum nefnilega ekki séð betur, en að hinn danski ríkissjóður hafi tekið upp á sig þá skuldbindingu gagnvart þeim embættismönnum, ekkjum og börnum, sem nú lifa af eptirlaunum, er hann með engu móti getur velt af sér og yfir á hinn sérstaka íslenska landssjóð; þar á móti verður allt öðru máli að gegna um þau eptirlaun, sem á falla hér eptir, því þegar alþingi hefir fengið fjárforræðið, fær það og óbundnar hendur til að ákveða bæði laun og eptirlaun íslenzkra embættismanna eptir innlendum reglum; og um leið tekst það þá skuldbindingu á hendur, að sjá þeim fyrir hæfilegum eptirlaunum úr landssjóði.

Í 5. grein er árgjaldið úr ríkissjóðnum til Íslands sérstöku þarfa fast ákveðið til 30,000 rd. um ótiltekinn tíma og 20,000 rd. um ákveðið tímabil, og jafnframt ákveðið, að þar með skuli öll skuldaskipti ríkissjóðsins og Íslands á enda kljád. Við þessa ákvörðun er það þá fyrst að athuga, að alla tryggingu vantar fyrir því, að hið fasta tillag, sem svo er kallað, verði nokkru varanlegra en lausa tillagið, því eins og það nú kemur fyrir í lögunum, virðist öllu heldur ástæða til að óttast fyrir, að fasta tillagið geti orðið óvissara en lausa tillagið. Í þessu tilliti getur engin trygging orðið fullnægjandi nema sú, að Ísland fái óuppsegjanleg ríkisskuldabréf fyrir tillaginu, hvort það verður mikið eða lítið. Í annan stað er upphæð tillagsins ákveðin að handahófi, og að voru áliti langtum of lág. Hér er sem sé hvorki lítið á réttarkröfur þær, er vér höfum fram sett, né þær ástandskröfur, er Danir sjálfir hafa játað að taka ætti sérstakt tillit til. Nú liggur það í augum uppi, að spursmálinu um fjárhagsskilnaðinn getur eigi orðið til lykta ráðið að lög-

máli réttu, nema fullt tillit sé tekið til annararhvorrar þessarar kröfu, og að atkvæðisréttur vor í því tilliti sé að engu skertur. Vær álitum þess vegna fjárhagsskilnaðarkosti þá, sem fram boðnir eru í lögum 2. janúar þ. á., með öllu óaðgengilega, og vær álitum beina skyldu þingsins að mótmæla því fyrir hönd þjóðarinnar, og skuldaskipti ríkissjóðsins og Íslands séu útkljáð á þennan hátt. Þar á móti virðist oss, að ekkert sé því til fyrirstöðu, að þingið taki þakklátlega á móti þessu framboðna fjártillagi fyrir hönd þjóðarinnar, sem afborgun þess, er ríkissjóðurinn skuldar Íslandi, og ætti þá enda vel við, að þingið veitti viðurkenningu sína fyrir borguninni, þegar hún er greidd af höndum. En á hinn bóginn hlýtur þingið að áskilja Íslandi óskertan rétt gagnvart ríkissjóðnum til fullrar útborgunar á skuld hans eptir réttum og sanngjörnum reikningi.

Í 6. grein er sú ákvörðun, að skipagjald það, sem eptir lögum 15. apríl 1854 er greitt af póstskipi því, sem gengur á milli Íslands og Danmerkur, skuli endurgoldið ríkissjóðnum á þann hátt, að jafnmikið sé árlega dregið af tillaginu til Íslands, sem gjaldi þessu nemur, og hefir þetta þegar komið fram í fjárhagsáætlun Íslands 4. marz þ. á. Þessi ákvörðun laganna kemur beinlínis í bága við lög 15. apríl 1854, og vær fáum eigi betur sæð, en ef að þessi ákvörðun verður látin gilda í reyndinni, þá séu beinlínis brotin lög á oss.

Vær þykjumst þá hafa leitt næg rök að því, að eins og lög 2. janúar 1871 geta frá formsins hlið engan veginn álitizt gild hér á landi, eins eru þau hvað efnið snertir engu síður óaðgengileg. Þessi lög ber því að vorri ætlan að álíta sem að eins yfirlýsingarlög frá hinni dönsku stjórn og hinu danska ríkisþingi, og sem á þann hátt eru bindandi fyrir Danmörku; það er með öðrum orðum, að stjórnin og ríkisþingið, sem nú er, hefir viljað bjóða oss þessa kosti viðvikjandi skipun stjórnarmála vorra og fjárhagsviðskiptum Íslands og Danmerkur. Að slíkum kostum álitum vær þingið alls eigi bært um að ganga að með sitt eindæmi, og þvert ofan í þau mótmæli, sem fram eru komin af þjóðarinnar hendi í þeim bænarskrám, sem hér liggja fyrir. Hið eina, sem vær ætlum að þingið geti gjört og eigi að gjöra að þessu sinni, er að vísa málinu til þjóðfundar eða annars sérstaks þings með fullu samþykktaratkvæði, sem sérstaklega væri kosið til að meðhöndla þetta mál og ráða því til lykta fyrir hönd þjóðarinnar. Með þessu eina

móti er réttar vors gætt að fullu, og á þennan hátt er unnt að leiða málið til fullra lykta.

Samkvæmt þessu ræður meiri hlutinn hinu heiðraða þingi til, að taka upp í álitsskjal sitt til konungs svo látandi yfirlýsingu:

1. Þingið lýsir því yfir, að lög 2. janúar 1871 séu elgi gildandi eða skuldbindandi fyrir Ísland, eins og þau nú liggja fyrir.
2. Þingið mótmælir því, að með lögum 2. jan. 1871 séu öll skuldaskipti ríkissjóðssins og Íslands útkljáð.
3. Þingið lýsir því yfir, að þeir 30,000 + 20,000 rd., sem eftir lögum 2. jan. 1871 eru greiddir úr ríkissjóði til sérstakra þarfa Íslands, séu að eins afborgun skuldakröfu þeirrar, sem Ísland hefir á hönd ríkissjóði Dana, og áskilur Íslandi óskertan rétt í þessu efni.
4. Þingið áskilur, að optnefnd lög verði lögð sem fyrst, eftir nanðsynlegan undirbúning, fyrir sérstakt þing hér á landi með fullu samþykktaratkvæði, sem þá ráði málinu til lykta fyrir þjóðarinnar hönd.

Alþingi, 10. dag ágústmán. 1871.

Jón Sigurðsson, Eiríkur Kúld, Stefin Jónsson, Halldór form. og framsögum. Kr. Friðriksson. Benidikt Sveinsson. Hjálmur Pétursson.

Með skýrskotun til okkar ágreiningsatkvæðis.

Guðmundur Einarsson. Þórarinn Böðvarsson, Þórður Jónasson. skrifari.

ÁGREININGSATKVÆÐI

minni hlutans við stjórnarskrána.

Minni hlutinn getur ekki samþykkt ýmsar skoðanir og uppástungur meira hlutans í nefndarálitinu, og leyfir sér því að taka fram í fáum orðum hin helstu ágreiningsatriði.

Minni hlutinn hefir þá aðalstefnu, að reyna að koma enda á þetta aðalvelferðarmál landsins, með því að stínga upp á þeim einum breytingum við frumvarp stjórnarinnar, sem líkur eru til að hún geti aðhyllt samkvæmt því, sem frumvarp hennar frá 1867 og 1869 í þessu máli benda á, en sem jafnframt álitast nægilegar til þess, að réttindum landsins sé borgið, og Íslendingar öðlist þá stjórnarskrá, sem verði fullnæg undirstaða fyrir þjóðlegum framförum þeirra og hagsæld.

Þegar nú minni hlutinn fylgir þessari stefnu, þætti honum

æskilegast, að stjórnarskráin hefði inni að halda sem flest atriði samhljóða þeim, sem í frumvörpunum frá 1867 og 1869 eru til færð, og að þess vegna væru tekin upp í stjórnarskrána þær greinir úr lögunum frá 2. janúar 1871, sem að voru álitni ættu að standa í stjórnarskránni; allt fyrir það hefir minni hlutinn fallið frá því, að gjöra það að beinni uppástungu, heldur hreifir því að eins sem bendingaratriði. Þó eru þau atriði, sem hann álitur að sjálfsagt eigi í stjórnarskránni að standa, tekin fram, t. a. m. upptalning hinna sérstöðu mála Íslands, um undirskript konungs undir laga-boðin og um ábyrgðarleysi hans. Að stinga upp á því, að konungur vinni sérstaklega eið að stjórnarskrá Íslands, hefir minni hlutinn sleppt fyrir þá skuld, að konungur með einum eiðstaf skuldbindur sig til að láta óraskaðar standa stjórnarskrár alls ríkis síns.

Hvað fyrirkomulaginu á sjálfri stjórnarathöfninni og þar að lútandi ábyrgð fyrir þingi og þjóð viðvíkur, þá álitur minni hlutinn það óumflýjanlegt, að sá, sem með konungi hefir á hendi æðstu stjórn landsins og ábyrgð á henni, og þá jafnframt löggjafarvaldinu, sé við hlið hans, og sé því að minnsta kosti ekki lögskyldaður til að eiga aðsetur á Íslandi. En allt um það vill minni hlutinn koma stjórn landsins svo fyrir í öllum umboðslegum málum, að hún sé í landinu sjálfu og sömuleiðis samvinna sú, er stjórnin og þingið þurfa að hafa; og því stingur minni hlutinn upp á sem rýmstu valdi landshöfðingjans, og ætlast til, að hann komi sem optast fram með fullu umboði af hendi ráðgjafans og í hans nafni, auk þess sem úrslit sumra mála liggja að fullu og öllu undir úrskurð hans.

Þessa stefnu álitur minni hlutinn miklu happasælli en hina, sem meiri hlutinn stingur upp á, að hafa hér landstjóra með ábyrgð, en samt erindsreka málanna við hlið konungs ábyrgðarlausan, enda mun þessi stjórnartilhögun mjög fágæt.

Hvað viðvíkur þeirri uppástungu meiri hlutans, að hafa hér hirðstjóra eða jarl ábyrgðarlausan með ráðgjafa-ábyrgðarstjórn, þá dylst minni hlutanum það ekki, að slíkt fyrirkomulag er (mjög) glæsilegt og æskilegt; en allt um það getur minni hlutinn ekki ráðið til þess nú sem stendur, því hann álitur það of vaxið efn-um og ástandi Íslands.

Minni hlutinn verður því að ráða þinginu að eins til þeirra breytinga, sem fólgnar eru í eftirfylgjandi greinum, og álitur hann

þess ekki þörf, að færa sérstakar ástæður fyrir þeim, heldur að eins skýra þær í hinum munnlegu ræðum á þinginu.

Að lyktum skal þess getið, að minni hlutinn vill leiða hjá sér, að fylgja meira hlutanum í því, að ráða til lausrar fjárhagsáætlunar, einmitt vegna þess, að þingið 1867 og 1869 hafa eindregið samþykkt hina föstu fjárhagsáætlun, og sömuleiðis af því að stjórnarskráin sjálf gefur þinginu kost á, að ákveða upphæð hennar.

Aðalbreytingar þær og viðaukagreinir, sem minni hlutinn stingur upp á við frumvarpið til stjórnarskrár hinna sérstöku mála Íslands, eru þá þessar, sem nú skal greiða :

1. gr.

Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það löggjöf sína og stjórn út af fyrir sig á þann hátt, að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi, og dómvaldið hjá dómendum.

2. gr.

Hin sérstaklegu málefni Íslands eru þessi :

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómsgæzlan, er hér að lýtur; þó verður engin breyting gjörð á stöðu hæstaréttar, sem æðsta dóms í íslenskum málum, án þess að hið almenna löggjafarvald ríkisins taki þátt í því;
2. Lögreglumál;
3. Kirkju- og kennslumálefni;
4. Lækna- og heilbrigðismálefni;
5. Sveita- og fátækramálefni;
6. Vegir og pósthöngur á Íslandi;
7. Landbúnaður, fiskveiðar og verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir;
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis;
9. Þjóðeygnir, opinberar stofnanir og sjóðir.

3. gr.

Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald, skipar konungur ráðgjafa, og landshöfðingja, sem hefir aðsetur sitt á Íslandi.

Undirskript konungs undir ákvarðanir þær, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, er ráðgjafinn ritar undir með honum, og ábyrgist ráðgjafinn þá ákvörðunina.

4. gr. (ný gr.).

Konungur er ábyrgðarlaus. Ráðgjafinn hefir ábyrgð á því, að stjórnarskipunarlögunum sé fylgt. Hann má ákæra fyrir stjórnarathafnir. Það skal ákveðið nákvæmar með lögum, hvernig alþingi eigi að koma þessari ábyrgð fram.

5. gr.

Konungur fær landshöfðingja í hendur hið æðsta vald á Íslandi, innan þeirra takmarka, sem sett eru í stjórnarskrá þessari, og þar að lútandi lögum. Landshöfðingja má ákæra fyrir stjórnarathafnir. Til þess að mál verði höfðað, þarf samþykki konungs.

36. gr. (eptir frumv. 33., ný gr.)

Ráðgjafa skal heimilt að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum, eins opt og hann vill, en gæta verður hann þingskapa.

37. gr. (ný grein).

Landshöfðingja skal og heimilt að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum, eins opt og hann vill, en gæta verður hann þingskapa.

Í forföllum má hann veita öðrum umboð til að sitja á þingi.

Atkvæðisrétt hefir landshöfðingi, eða sá, sem hann gefur umboð sitt, því að eins, að þeir séu jafnframt alþingismenn.

Alþingi 11. ágúst 1871.

Guðmundur Einarsson. Þórarinn Böðvarsson, Þórður Jónasson.
skrifari.

FRUMVARP

til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands.

I.

1. grein.

Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það löggjöf, dóma og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt, að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi, og dómsvaldið hjá dómendum.

2. grein. Ný grein.

Hin sérstaklegu málefni Íslands eru sér í lagi þessi:

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzla.
2. Lögreglumálefni.
3. Kirkju- og kennslu-málefni.

4. Lækna- og heilbrigðis-málefni.
5. Sveita- og fátækra-málefni.
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi og umhverfis það.
7. Landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir.
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis.
9. Þjóðeignir, opinberar stofnanir og sjóðir.

Um hin almennu ríkismál, eða hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstaklegu mála Íslands, skal ekkert ákveðið að því er Ísland snertir, nema með samþykki alþingis.

3. grein, frv. 2. gr.

Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald skipar konungur landstjóra, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi.

4. grein. Ný grein.

Áður en konungur tekur við ríkisstjórn, skal hann vinna eið í ríkisráðinu að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð 2 samhljóða frumrit, og skal annað þeirra sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymt í leyndarskjalasafninu.

5. grein. Ný grein.

Konungur er ábyrgðarlaus; hann er heilagur og friðhelgur. Landstjórinn hefir alla ábyrgð á stjórninni. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

Undirskript konungs undir þær ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landstjórinn hefir ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landstjóra.

6. grein. Ný grein.

Konungur skipar erindsreka fyrir Íslands hönd; hann flytur, þegar með þarf, málín fyrir konungi af hendi landstjórans og í hans umboði.

7. grein. Ný grein.

Nú vill landstjóri sjálfur bera mál upp fyrir konungi, og skal honum þá heimilt, að skipa annan mann í sinn stað, er í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi, meðan hann flytur málín fyrir konungi. Þó má landstjóri eigi vera lengur utan, en nauðsyn krefur.

8. grein, frv. 4. gr.

Konungur veitir öll þess konar embætti, sem hann hefir veitt

hingað til. Breytingu má á þessu gjöra með lögum. Engan þann má skipa embættismann á Íslandi, sem ekki hefir hin almennu réttindi innborinna manna og þar á ofan hefir fært sönnur á, að hann hafi fullnægt því, sem fyrir er mælt í lögum um kunnáttu í máli landsins. Sérhver embættismaður skal vinna eið að stjórnarskránni.

Konungur getur vikið þeim frá embætti, sem hann hefir veitt það. Eptirlaun embættismanna skulu ákveðin samkvæmt eptirlaunalögum.

Konungur getur flutt embættismenn úr einu embætti í annað, þó svo, að þeir missi einskis í af embættistekjum, og að þeim sé gefinn kostur á að kjósa, hvort þeir vilji heldur embættisskiptin eða þá lausn frá embætti með eptirlaunum þeim, sem almennar reglur ákveða.

Með lögum má undan skilja ýmsa embættismannaflokka auk embættismanna þeirra, sem nefndir eru í 44. gr.

9. grein, frv. 5. gr.

Konungur stefnir saman reglulegu alþingi annaðhvort ár. Án samþykkis konungs má það eigi eiga setu lengur en 8 vikur.

Breyta má þessu með lögum.

10. grein, frv. 6. gr.

Konungur getur stefnt alþingi saman til aukafunda, og ræður hann, hversu langa setu það þá skuli eiga.

11. grein, frv. 7. gr.

Konungur getur frestað fundum hins reglulega alþingis um tiltekinn tíma, en samt ekki lengur en 4 vikur, nema alþingi samþykkist það, og ekki nema einu sinni á ári.

12. grein, frv. 8. gr.

Konungur getur slitið alþingi, og skal þá stofnað til nýrra kosninga áður tveir mánuðir seu liðnir, og alþingi stefnt saman næst á eptir.

13. grein, frv. 9. gr.

Konungur getur látið leggja fyrir alþingi uppástungur til laga og ályktana.

14. grein, frv. 10. gr.

Samþykkis konungs þarf til þess, að nokkur ályktun alþingis geti fengið lagagildi. Konungur annast um, að lögin seu birt og að þeim verði fullnægt. Hafi konungur ekki staðfest eitthvert lagafrumvarp, sem alþingi hefir fallið á, á undan næsta reglulegu alþingi, er það niður fallið.

15. grein, frv. 11. gr.

Þegar brýna nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli alþinga; eigi mega slík lög samt koma í bága við stjórnarskrána, og ætíð skulu þau lögð fyrir næsta alþingi á eftir,

16. grein, frv. 12. gr.

Konungur náðar menn og veitir almenna uppgjöf á sökum. Landstjórnann getur hann því að eins náðað fyrir brot á stjórnarskránni, að neðri deild alþingis samþykki.

17. grein, frv. 13. gr.

Konungur veitir sumpart beinlínis, sumpart með því, að fela það hlutaðeigandi stjórnarvöldum á hendur, leyfi þau og undanþágur frá lögum, sem tíðkæzt hafa eftir reglum þeim, sem farið hefir verið eftir hingað til.

II.

18. grein, frv. 14. gr.

Á alþingi eiga sæti 30 þjóðkjörnir alþingismenn og 6 alþingismenn, sem konungur kveður til þingsetu fyrir hvert nýtt alþingi. Þessu má breyta með lögum,

19. grein, frv. 15. gr.

Alþingi skiptist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í efri deildinni sitja 12 þingmenn, í neðri deildinni 24. Þessu má breyta með lögum.

20. grein, frv. 16. gr.

Hinir konungkjörnu alþingismenn eiga sæti í efri þingdeildinni. Hina þingmennina í efri deildinni kys alþingi með óbundnum kosningum úr flokki hinna þjóðkjörnu alþingismanna til 6 ára í fyrsta sinn, er það kemur saman eftir að nýjar kosningar hafa farið fram. Nú verður sæti þjóðkjörins þingmanns í efri þingdeild laust, á meðan á kjörtíma stendur, og kjósa þá báðar þingdeildir í sameiningu þingmann úr neðri þingdeildinni í sæti hans.

21. grein, frv. 17. gr.

Kosningarrétt til alþingis hafa :

- a. allir bændur, sem hafa grasnyt og gjalda nokkuð til allra stétta; þó skulu þeir, sem með sérstaklegu lagaboði kynni að vera undanskildir einhverju þegnskyldugjaldi, ekki fyrir það missa kosningarrétt sinn.
- b. kaupstaðarborgarar, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 4 rd. ári.

- c. þurrabúðarmenn, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 6 rd. á ári;
- d. embættismenn, sem annaðhvort hafa köpunlegt veitingarbréf eða eru skipaðir af því yfirvaldi, sem konungur hefir veitt heimild til þessa;
- e. þeir, sem tekið hafa lærdómspróf við háskólann, eða embættispróf við prestaskólann í Reykjavík, eða eitthvert annað þessháttar opinbert próf, sem nú er eða kann að verða sett, þó ekki séu þeir í embættum, ef þeir eru ekki öðrum háðir.

Þar að auki getur enginn átt kosningarrétt, nema hann sé orðinn fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, hafi óflekkað mannorð, hafi verið heimilisfastur í umdæminu eitt ár, sé fjár síns ráðandi, og honum sé ekki lagt af sveit, eða, hafi hann það sveitarstyrk, að hann þá hafi endurgoldið hann eða honum hafi verið gefinn hann upp.

22. grein, frv. 18. gr.

Kjörgengur til alþingis er hver sá, sem hefir kosningarrétt samkvæmt því, sem nú var sagt, ef að hann:

- 1. ekki er þegn annars ríkis eða að öðru leyti í þjónustu þess;
- 2. hefir að minnsta kosti í síðustu 5 ár verið í löndum þeim í norðurálfunni, sem liggja undir Danaveldi; og
- 3. sé orðinn fullra 30 ára að aldri, þegar kosningin fer fram.

Kosningar þjóðkjörinna alþingismanna gilda um 6 ár. Hinar nákvæmari ákvarðanir um kosningarnar verða settar í kosningarlögnum.

III.

23. grein, frv. 19. gr.

Hið reglulega alþingi skal koma saman fyrsta virkan dag í júlímánuði annaðhvort ár, hafi konungur ekki til tekið annan samkomudag sama ár.

24. grein, frv. 20. gr.

Samkomustaður alþingis er jafnaðarlega Reykjavík.

25. grein, frv. 21. gr.

Hvor alþingisdeildin um sig á rétt á, að stinga upp á lagaðum og samþykkja þau fyrir sitt leyti; einnig má hvor þingdeildin fyrir sig senda konungi ávörp.

26. grein, frv. 22. gr.

Hvor þingdeildin fyrir sig getur sett nefndir af þingmönnum til þess, meðan þingið stendur yfir, að rannsaka málefni, sem eru

áriðandi fyrir almenning. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rétt á, að heimta skýrslur, munnlegar og bréflugar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum.

27. grein, frv. 23. gr.

Engan skatt má á leggja, nè breyta, nè af taka nema með lagaboði; ekki má heldur taka lán, er skuldbindi Ísland, nè selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins, nema slíkt sæ með lagaboði ákveðið.

28. grein. Ný grein.

Fyrir hvert reglulegt alþingi skal leggja frumvarp til laga um fjárhag Íslands um tvö hin næstu árin, er í hönd fara, og skal frumvarpinu vera áætlun um tekjur og gjöld landsins á þessu tímabili.

Fjárhagsáætlunina skal fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis.

29. grein, frv. 25. gr.

Engan skatt má heimta fyr en fjárhagsáætlunin er samþykkt. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sæ til þess í fjárhagslögunum.

30. grein, frv. 26. gr.

Hvor þingdeild kýs yfirskoðunarmann og skulu þeim veitt laun fyrir starfa sinn. Yfirskoðunarmenn þessir eiga að gagnskoða hina árlegu reikninga um tekjur og gjöld landsins, og gæta þess, að tekjur landsins sæu þar allar taldar og að engu fæ hæfi verið varið án heimildar. Þeir geta krafist að fá allar skýrslur þær og skjöl, sem þeim þykir þurfa. Síðan skal safna þessum ársreikningum fyrir hvert tveggja ára fjárhagstímabil í einn reikning og leggja hann fyrir alþingi ásamt með athugasemdum yfirskoðunarmanna, og skal því næst samþykkja hann með lagaboði.

31. grein, frv. 27. gr.

Ekkert lagafrumvarp má samþykkja til fullnaðar fyr en það hefur verið rétt þrisvar sinnum í hvorri þingdeildinni um sig.

Lagafrumvarp, sem alþingi hefur fellt, verður ekki optar tekið til umræðu á því þingi.

32. grein, frv. 28. gr.

Þegar lagafrumvarp er samþykkt í annarrihvorri þingdeildinni, skal það lagt fyrir hina þingdeildina í því formi, sem það er samþykkt. Verði þar breytingar á gjörðar, gengur það aptur til fyrri þingdeildarinnar. Verði hér aptur gjörðar breytingar, fer frumvarpið að nýju til hinnar deildarinnar. Gangi þá

enn eigi saman, ganga báðar deildirnar saman í eina málstofu, og leiðir alþingi þá málið til lykta eptir eina umræðu. Þegar alþingi þannig myndar eina málstofu, þarf til þess að gjörð verði fullnað-ályktun á máli, að tveir þriðjungar þingmanna úr hvorri deildinni fyrir sig sæu á fundi og eigi þátt í atkvæðagreiðslunni. Sæu ekki að minnsta kosti tveir þriðjungar atkvæða með frumvarpinu, er málið fallið.

33. grein, frv. 29. gr.

Alþingi sker sjálfst úr, hvort þingmenn þess sæu löglega kosnir.

34. grein, frv. 30. gr.

Sérhver nýr þingmaður skal vinna eið að stjórnarskránni, undir eins og búið er að viðurkenna, að kosning hans sæ gild.

35. grein, frv. 31. gr.

Alþingismenn eru eingöngu bundnir við sannfæringu sína, en eigi við neinar reglur frá kjósendum sínum.

Embættismenn þeir, sem kosnir verða til alþingis, þurfa ekki leyfi stjórnarinnar til þess að þiggja kosninguna.

36. grein, frv. 32. gr.

Meðan alþingi stendur yfir, má ekki taka neinn alþingismað fastan fyrir skuldir án samþykkis þeirrar deildar, er hann situr í, nè heldur setja hann í varðhald eða höfða mál á móti honum, nema hann sæ staðinn að glæp. Enginn alþingismaður verður krafinn til reikningsskapar utanþings fyrir það, sem hann hefir talað á þinginu, nema sú þingdeildin leyfi, er hann á sæti í.

37. grein, frv. 33. gr.

Missi nokkur alþingismaður kjörgengi, missir hann og rétt þann, er kosningu hans fylgir.

38. grein, frv. 34. gr.

Landstjóra skal heimilt að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum eins opt og hann vill, en verður að öðru leyti að gæta þingskapa.

Í forföllum landstjóra má annar mæta á þingi í umboði hans.

Atkvæðisrétt hefir landstjórinn eða sá, sem kemur í hans stað, því að eins, að þeir sæu jafnframt alþingismenn.

39. grein, frv. 35. gr.

Hvor þingdeildin um sig, og eins hið sameinaða alþingi kys sjálfst forseta sinn og varaforseta.

40. grein, frv. 36. gr.

Hvorug þingdeildin má gjöra ályktun um nokkurt mál, nema

að minnsta kosti tveir þriðjungar þingmanna sæu á fundi og greiði þar atkvæði.

41. grein, frv. 37. gr.

Heimilt er hverjum alþingismanni að bera upp í þeirri þingdeildinni, sem hann á sæti, sérhvert opinbert málefni, ef hún leyfir það, og beiðast þar um skýrslu.

42. grein, frv. 38. gr.

Hvorug þingdeildin má taka við neinu málefni, nema einhver þingdeildarmanna taki það að sér til flutnings.

43. grein, frv. 39. gr.

Þyki þingdeildinni ekki ástæða til að leggja úrskurð á eitt-hvert málefni, þá getur hún vísað því til landsþjórans.

44. grein, frv. 40. gr.

Fundir beggja þingdeildanna og hins sameinaða alþingis skulu haldnir í heyranda hljóði. Þó getur forseti eða svo margir þingmenn, sem til tekið er í þingsköpunum, krafist, að öllum utanþingsmönnum sé vísað burt, og skal þingið þá skera úr, hvort ræða skuli málefnið í heyranda hljóði eða fyrir lokuðum dyrum.

45. grein, frv. 41. gr.

Þingsköpin handa alþingi og báðum deildum þess skulu sett með lagaboði.

IV.

46. grein, frv. 42. gr.

Skipun dómsvaldsins skal ákveðin með lögum.

47. grein, frv. 43. gr.

Dómendur skulu eiga rétt á að skera úr öllum ágreiningi um embættistakmörk yfirvaldanna. Þó getur sá, sem þar um leitar úrskurðar, ekki komið sér hjá að hlýða yfirvaldsboðinu í bráð með því að skjóta málinu til dóms.

48. grein, frv. 44. gr.

Dómendur skulu í embættisverkum sínum fara einungis eftir lögum. Þeim dómendum, sem ekki hafa að auk umboðsstörf á hendi, verður ekki vikið úr embætti nema með dómi, og ekki verða þeir heldur fluttir í annað embætti á móti vilja þeirra, nema þegar svo stendur á, að verið er að koma nýrri skipun á dómstólana. Þó má veita þeim dómara, sem orðinn er fullra 65 ára gamall, lausn frá embætti, en eigi skal hann missa neins í af launum sínum.

49. grein. Ný gr.

Landsdómur dæmir þau mál, sem konungur, eður neðri þingdeildin lætur höfða gegn landstjóranum. Svo skal það og á valdi konungs, ef neðri deild þingsins leyfir, að láta kæra aðra menn fyrir landsdóminum um glæpi þá, er konungi þykja hættulegir fyrir Ísland eða gjörvallt konungsríkið.

V.

50. grein, frv. 45. gr.

Hin evangelíska lúterska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi, og skal hið opinbera að því leyti styðja hana og vernda. Rættarástandi hennar skal skipað með lögum.

51. grein, frv. 46. gr.

Landsmenn eiga rétt á að stofna félög til að þjóna guði með þeim hætti, sem bezt á við sannfæringu hvers eins, þó má ekki kenna eða fremja neitt, sem er gagnstætt góðu siðferði og allsherjar reglu.

52. grein, frv. 47. gr.

Kjör trúarbragðaflokka þeirra, sem á greinir við þjóðkirkjunni, skulu nákvæmar ákveðin með lagaboði.

53. grein, frv. 48. gr.

Enginn má neins í missa af borgaralegum og þjóðlegum réttindum fyrir sakir trúarbragða sinna, nè heldur má nokkur fyrir þá sök skorast undan almennri félagsskyldu.

VI.

54. grein, frv. 49. gr.

Hver sá maður, sem tekinn er fastur, skal leiddur fyrir dómara svo fljótt sem auðið er. Megi þá eigi jafnskjótt láta hann lausan aptur, ber dómaranum svo fljótt sem verður, og í seinasta lagi áður en 3 dagar séu liðnir frá því, að sá, sem tekinn er fastur, var leiddur fyrir dómara, að leggja á úrskurð, er byggður sé á tilgreindum ástæðum, um að hann skuli settur í varðhald; en megi láta hann lausan móti veði, þá skal ákveðið í úrskurðinum, hvert eða hversu mikið það skuli vera.

Úrskurði þeim, sem dómariinn kveður upp, má sá, sem í hlut á, þegar skjóta sér í lagi til æðra dóms.

Engan mann má setja í gæzluvarðhald fyrir yfirsjón, er að eins varðar fêsekt eða einföldu fangelsi.

Engan mann má draga frá löglegu varnarþingi hans.

55. grein, frv. 50. gr.

Heimilið er friðheilagt. Ekki má gjöra húsleit, nè kyrrsetja bréf og önnur skjöl og rannsaka þau, nema eptir dómsúrskurði, ef lögin ekki gjöra sérlega undantekning.

56. grein, frv. 51. gr.

Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af hendi eign sína, nema almenningsþörf krefji; þarf til þess laga-boð og komi fullt verð fyrir.

57. grein, frv. 52. gr.

Öll bönd þau, er hamla frelsi í atvinnuvegum og jafnrætti manna til atvinnu, og eigi eru byggð á almenningsheillum, skal af taka með lagaboði.

58. grein, frv. 53. gr.

Sá, sem ekki getur sæð fyrir sér og sínum, og sè hann ekki skyldu-ómagi annars manns, skal eiga rétt á að fá styrk úr almennum sjóði, en þá skal hann háður vera skyldum þeim, er lögin áskilja.

59. grein, frv. 54. gr.

Hafi foreldrar eigi efni á að fræða sjálf börn sín, eður sè börnin munaðarlaus eða öreigar, er það skylda hins opinbera að sjá þeim fyrir uppfræðingu og framfæri.

60. grein, frv. 55. gr.

Hver maður á rétt á, að láta í ljósi hugsanir sínar á prenti; þó verður hann að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar slíkar tálmanir fyrir prentfrelsið má aldrei leyfa.

61. grein, frv. 56. gr.

Rétt eiga menn á að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi, án þess að leyfi þurfi að sækja til þess. Ekkert félag má rjúfa með stjórnarráðstöfun. Þó má banna félög um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn þeim, til þess þau verði rofin.

62. grein, frv. 57. gr.

Rétt eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglu-stjórninni er heimilt að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar uggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

63. grein, frv. 58. gr.

Sérhver vopnfær maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn Íslands eptir því, sem nákvæmar kann að verða fyrir mælt þar um með lagaboði.

64. grein, frv. 59. gr.

Rætti sveitarfélaganna til að ráða sjálf málefnum sínum með umsjón landstjórnarinnar skal skipað með lagabóði.

Ef það þykir henta, að fá efri þingdeild alþingis í hendur yfirstjórn í sveitarmálefnum fyrir allt land, má gjöra það með lagabóði.

65. grein, frv. 60. gr.

Skattgjalda- og skattheimtumálum skal koma fyrir með lagabóði.

66. grein, frv. 61. gr.

Öll sérstakleg réttindi, er lögin hafa bundið við aðal, nafnbætur og tign, skulu vera af tekin.

VII.

67. grein, frv. 62. gr.

Uppástungur, hvort heldur er til breytinga eður viðauka á stjórnarskrá þessari, má bera upp bæði á reglulegu alþingi og auka-alþingi. Nái uppástungan um breytingu á stjórnarskránni samþykki beggja þingdeildanna, skal leysa alþingi upp þá þegar og stofna til almennra kosninga af nýju. Samþykki hið nýkosna alþingi ákvörðunina óbreytta og nái hún staðfestingu konungs, þá hefir hún gildi sem stjórnarlög.

Ákvarðanir um stundarsakir :

1. grein.

Þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skulu kosningarlögin 6. janúarmán. 1857, sbr. tilskipun 8. marzmán. 1843, framvegis gilda um kosningarnar til alþingis að öðru leyti en því, sem leiðir af 14., 17. og 18. grein í lögum þessum.

Þeirri tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna, sem ákvörðuð er í hinni fyrstu greininni, skal, þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skipt þannig niður, að þær sýslur, er nú skal greina: 1) Gullbringu og Kjósar, 2) Árnes, 3) Rangárvalla, 4) Skaptafells, 5) Ísafjarðar ásamt Ísafjarðar-kaupstað, 6) Húnavatns, 7) Skagafjarðar, 8) Eyjafjarðar ásamt Akureyrar-kaupstað, 9) Þingeyjar, 10) Norður-Múla og 11. Suður-Múlasýslur kjósa 2 alþingismenn hver, en hinar aðrar sýslur á Íslandi og Reykjavíkur-kaupstaður kjósa 1 alþingismann hver.

2. grein, frv. 3. gr.

Þangað til að þingsköp alþingis og beggja alþingisdeildanna verða ákveðin með lagaboði, áskilur konungur sér að ákveða þingsköpin til bráðabirgða.

3. grein, frv. 4. gr.

Konungur gjörir ráðstafanir þær, sem með þarf, til þess að stjórnarskrá þessi geti öðlzt fullt gildi einhvern tíma á árinu 1873. Sér í lagi skal kjósa nýja alþingismenn, þótt umboð alþingismanna þeirra, sem nú eru, sé ekki á enda.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar hefir lagt fyrir alþingi til álita frumvarp til tilskipunar um gjald spítalahlutanna, sem svo eru nefndir.

Þingið skipaði 7 manna nefnd til að yfirvega málefni þetta, og ræddi það síðan á tveim aðalfundum á lögskipaðan hátt, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra frá álitinu um það á þessa leið.

Bæði af nefnd þeirri, sem skipuð var í mál þetta, og eins af sumum þingmönnum, þegar málið var rætt á þinginu, var að vísu hreift þeirri skoðun, að grundvöllur sá, sem aðalákvörðunin um gjaldið í frumvarpinu eins og í tilskipun 10. ágústm. 1868 er byggð á, nefnilega afla-upphæðin, ekki sé hinn heppilegasti, og að betur mundi eiga við, að gjaldið væri lagt á skipin eptir stærð þeirra, eins og til var ætlazt í frumvarpi stjórnarinnar, því er lagt var fyrir alþingi 1867. En eins og sú skoðun hefir þó tvisvar áður orðið ofan á í þinginu og stjórnin aðhyllt hana, að heldur bæri, þegar á allt er litið, að byggja gjald þetta á afla-upphæðinni, eins varð þingið enn að vera á þessari skoðun, og það því fremur sem ákvarðanirnar í tilskipuninni frá 10. ágústm. 1868 nú mega álitast að vera farnar töluvert að ryðja sér til rúms í réttarmeðvitund þjóðarinnar við tveggja ára framkvæmd lagaboðs þessa.

Það dylst og eigi heldur fyrir þinginu, að sá mælikvarði fyrir

spítalagjaldinu, er frumvarp stjórnarinnar frá 1867 er byggt á mundi hafa í för með sér ýmsa annmarka, og einkum leiða til þess að gjaldið opt og einatt ekki stæði í réttu hlutfalli við gjaldstofninn, sem í raun og veru er sjávaraflinn, hvort sem gjaldið er beinlínis lagt á þennan gjaldstofn, eins og gjört er, þegar afla-upphæðin er höfð sem mælikvarði fyrir gjaldinu, eður óbeinlínis, eins og á sér stað, þegar það er lagt á skipin eftir stærð þeirra.

Þar sem nú frumvarp það, er nú var lagt fyrir þingið, leitast við í fyrsta lagi að gjöra gjaldið sanngjarnara, með því að takmarka það við verkaðan fisk, og þar næst að gjöra innheimtuna lættari með því að setja ýmsar ákvarðanir henni viðvíkjandi, er eigi finnst í tilskipuninni frá 10. ágústm. 1868, þá virðist þinginu, að á þennan hátt verði að minnsta kosti að nokkru leyti ráðin bót á þeim vandkvæðum, sem hingað til hafa gjört nefnda tilskipun fremur óvinsæla og framkvæmd hennar svo miklum erfiðleikum bundna.

Þingið hefir álitit að það ætti að halda sér við þessa stefnu frumvarpsins, en hefir orðið ásaðtt um að stinga upp á nokkrum breytingum á einstökum greinum þess, til þess að leitast við að ná augnamiði því, er frumvarpið stefnir að, í fyllra mæli, og leyfir sér hér með allraþegnsamlegast að skýra frá þessum uppástungum sínum.

Þar eð það að þingsins álit er meiningin í ákvörðuninni í 1. grein, að öll skip, sem fiskur eður hákarl er veiddur á hér við land, skuli greiða spítalagjaldið af afla sínum, að því leyti hann er lagður hér á land upp, þá leyfir þingið sér að stinga upp á, að upphaf greinarinnar verði þannig orðað, að enginn efi geti verið um þetta, og hefir þar að auki þinginu virzt réttast, að telja upp hinar ýmsu tegundir skipa, sem greiða ættu spítalagjald af afla sínum. Einnig hefir virzt réttara í upphafi greinarinnar að við hafa orðið «sjávarafla» í staðinn fyrir «fisk» fyrir þá sök, að lýsið á að geta komið inn undir þessa hugmynd.

Hvað upphæð gjaldsins snertir, þá virðist þinginu hún að vísu eiga að vera óbreytt hvað saltfiskinn snertir, en þar á móti hélt nefndin, að ástæða væri til að færa niður um helming eður til $\frac{1}{4}$ álnar af hverju tólfræðu hundraði gjaldið af hertum fiski, með því sá fiskur er ódýrari, þegar á töluna er litið, heldur en saltfiskurinn, og þar að auki opt smærri en hinn; heldur þingið að gjaldið muni verða töluvert sanngjarnara og vinsælla, ef þessi regla er sett, og að læknaþjóðurinn muni ekki missa neitt töluvert fê við þessa

breytingu gjaldsins, með því gjöra má ráð fyrir því betri skilum, sem gjaldið er sanngjarnara.

Jafnvel þó þingið aðhyllist þá ákvörðun frumvarpsins, að takmarka að öðru leyti gjaldið við hinn verkaða fisk, álitur þó þingið, að eigi verði hjá því komizt, að gjöra undantekningu frá þessari aðalreglu með tilliti til þess óverkaða fisks, sem *seldur* er nýr, og sem eptir frumvarpinu kæmist alveg undan gjaldinu, með því það er þinginu kunnugt, að töluvert af slíkum fiski er á sumum stöðum lagt inn í verzlun, en á sumum stöðum selt landsmönnum; en það virðist hvorki rétt né sanngjarnt, að slíkur fiskur sé undanþeginn spítalagjaldi fremur en sá, sem verkaður er, enda gæti og þetta munað tölverðu fyrir lækna sjóðinn.

Þingið aðhyllist einnig þá reglu frumvarpsins, að ekki beri að greiða spítalagjald af lýsinu úr þeim fiski, sem gjaldið er greitt af eptir tölu, eins og líka á hinn bóginn, að ekki beri að greiða spítalagjald af fiskinum sjálfum, þegar gjaldið er greitt af lýsinu úr honum, og ætti þetta síðara að vera reglan, þegar lifrin er meira virði en fiskurinn sjálfur, en af þeim fiskitegundum, sem hér fást, á þetta sér einkum stað um hákarlinn, en ekki um annan fisk, að minnsta kosti ekki svo, að hafa þurfi sérstaklegt tillit til þess við ákvörðun optnefnds gjalds; því þó háfurinn einnig sé mest verður vegna lýsisins, sem úr honum fæst, þá virðist þinginu samt eins vel mega fara, að telja hann með þeim fiski, sem gjaldið er greitt af eptir tölu, og þá sjálfsagt til þess flokksins, sem stungið er upp á að greidd sé $\frac{1}{4}$ alin af tólfræðu hundraði. Þinginu virðist því réttast, að taka með berum orðum fram, að gjaldið skuli greitt af hákarlslýsi, en geta þess jafnframt, til að taka af öll tvímæli, að af hákarlinum sjálfum skuli ekkert gjald greitt, til þess að gefa þar með til kynna, að hákarl sé ekki sólginn í ákvörðuninni um þann fisk, sem gjalda skal af eptir tölu. En þar eð það eigi virðist rétt, að neinn, með því að selja lifrina óbrædda, geti komið sér undan skyldunni til að greiða spítalagjald af lýsinu, sem úr henni fæst, virðist nauðsynlegt að orða ákvörðunina um gjaldið af lýsinu á þann hátt, að hún einnig geti náð til lifrarinnar, þegar hún er seld óbrædd.

Í þeirri grein frumvarpsins, sem hér er um rætt, er ákvörðun um gjald af fiski, sem saltður er niður í tunnur; en með því það ekki tíðkast, að verka á þennan hátt fisk þann, sem veiddur er hér við land og hér er lagður upp, þá álitur þingið, að sleppa mætti

þessari ákvörðun, og það því fremur sem fiskur þessi, ef hann annars væri til, mundi geta heimfærzt undir ákvörðunina um þann fisk, sem verkaður er sem saltfiskur. Að vísu sleppur síld og upsi með þessu móti undan gjaldinu, en þinginu virðist eigi heldur nauðsynlegt að leggja gjaldið á veiði þessa, sem er mjög óalmennt hér á landi, og skal jafnframt leyfa sér að geta þess, að hún naumast heldur yrði heimfærð undir ákvörðun frumvarpsins, er leggur gjaldið á alls konar fisk, er aflast á báta eður skip, en síld og upsi eru þess konar fiskitegundir, er aflast í nótum og netjum.

Viðvíkjandi 2. grein frumvarpsins skal þingið leyfa sér að geta þess, að þegar sú grein er borin saman við 5. grein, virðist það auðsætt, að það eigi er hin sanna meining frumvarpsins, sem þó orðin í 2. gr. lúta að, að gjaldið skuli heimtað saman við hver árslok, með því þessi innheimta eigi á fram að fara fyrir en á manntalsþingum; en þar á móti virðist það vera tilgangurinn, að ákveða í þessari grein, að við hver árslok skuli sagt til aflaupphæðarinnar fyrir hið liðna ár, og gjaldið reiknað af alla þeim, er fengizt hefur ár hvert frá 1. janúar til 31. desember, með þeirri nákvæmari ákvörðun, að það í fyrsta skipti skuli talið frá 12. maím. til 31. desemberm. 1872; þinginu virðist því nauðsyn á, að greininni sé breytt þessu samkvæmt.

Í 3. grein leyfir þingið sér að stinga upp á tveim orðabreytingum til skýringar á efni greinarinnar, og lýtur önnur að því, að taka af öll tvímæli um, að *allt gjaldið* skuli í því tilfelli, sem um er rætt í 2. málsgrein, greitt af þeim, sem innanhrepps eru, en hin að því, að til greina samkvæmara hugsuninni í ákvörðuninni í 4. málsgrein, eptir hverri verðlagsskrá gjaldið skuli reiknast til peninga, þegar það er greitt fyrir miðju maímánaðar. En fremur leyfir þingið sér að leggja það til, að hið lægsta stig sekta þeirra, er ákveðnar eru í greininni sé fært niður úr 10 rd. til 5 rd., þar eð þinginu virðist að svo sèrstaklega geti á staðið, að 10 rd. verði að álítast of hátt sektagjald fyrir formann, sem á að greiða spítalagjaldið, en er utansveitarmaður og fer burt úr hreppnum, án þess að hafa gjört skyldu sína í þessu tilliti.

Í 4. grein frumvarpsins er meðal annars svo fyrir mælt, að ef þeir menn, er skýra eiga frá afla-upphæðinni, *segist* ekki geta skýrt svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, þá skuli hreppstjóri til sveita og í kaupstöðunum tveir af réttinum út-

nefndir eiðfestir menn ákveða upphæð gjaldsins. Slíka ákvörðun álitur þingið með öllu nauðsynlega, en heldur að ástæða sé til, að rýmka hana nokkuð, á þann hátt, að hún gildi ávallt þegar sá, sem á að segja frá afla-upphæðinni, ekki skýrir svo nákvæmlega frá henni, að sá, er gjaldið á að heimta, þykist geta þar á byggt ákvörðun um upphæð gjaldsins, hvort sem sá, er gjaldið á að greiða, *segist* geta gefið svo nákvæmar skýrslur sem þörf er á eður ekki. Sú ákvörðun greinarinnar, er að þessu lýtur, ætti því að þingsins áliti að orðast þannig: «Skýri þeir ekki svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því» o. s. frv. Ákvörðunin um að hlutaðeigendur skyldu vinna eið að því, að þeir eigi gætu gefið skýrsluna, virðist þá og eiga að falla burt. Svo framarlega sem ný sveitarstjórn kemst á og hreppsnefndir verða skipaðar, álitur þingið hagfelldast og tryggilegast, að þeim, en ekki hreppstjórum, verði falið á hendur að ákveða upphæð gjaldsins í þeim tilfellum, sem hér er um rætt, og með tilliti til þessa leggur þingið það til, að á þessum stað í greininni verði sett: «sveitarstjórar» í staðinn fyrir: «hreppstjóri»; en í kaupstöðunum virðist réttast að þetta ætlunarverk sé fengið bæjarfulltrúunum í hendur. Eptir þessari breyting á greininni virðast síðustu orð greinarinnar: «og samkvæmt þeim eiði, er þeir hafa unnið», helst eiga að burt falla.

Samkvæmt þeirri breyting, er þingið þannig leyfir sér að stinga upp á við 4. gr., verður það hin almenna regla, að þeir, sem annaðhvort gefa enga skýrslu um afla þann, sem gjaldið á að greiðast af, eður svo ófullkomna að ekki verði byggð á henni ákvörðun um upphæð gjaldsins, verða að sæta þeim kostum, að gjald þeirra sé ákveðið á þann hátt, sem fyrir er mælt í greininni. En til þess að þessi ákvörðun gjaldsins geti orðið sem áreiðanlegust, álitur þingið að vísu nauðsynlegt að halda óbreyttri ákvörðun þeirri, sem er í 4. gr. um, að hlutaðeigendur skuli vera skyldir til að gefa upp á æru og trú skýrslur þær, sem í þessu tilliti eru nauðsynlegar. En aptur á móti virðist þinginu ekki næg ástæða til að láta sektaákvörðunina í 6. grein ná til annara en þeirra, sem með ósönnnum skýrslum reyna til að koma sér að nokkru eður öllu leyti undan gjaldi því, sem þeim ber að greiða, en undanfærsla hlutaðeiganda með að gefa nokkra skýrslu virðist ekki eiga að hafa aðrar afleiðingar fyrir þá, en þær, að þeir verða að finna sig í því, að gjald þeirra sé ákveðið eptir þeim skýrslum sem

fengizt geta. Þetta virðist þinginu í sjálfu sér eðlilegt, eins og það einnig er samkvæmt þeirri reglu, sem gildir um tíundina; því jafnvel þó það megi álitast almenn skylda að telja fram fæ sitt til tíundar á hreppaskilapíngum, þá hefir það eigi önnur eptirköst fyrir fjáreigandann að út af þessu er brugðið, en að honum er sköpuð tíund, en þar á móti er sá sektaður fyrir tíundarsvik, sem segir rangt til fjáreignar sinnar. Sektir þær, sem ákveðnar eru í 6. grein, virðast þinginu vera hæfilega miklar fyrir ranga frásögn um aflaupphæðina, en eigi virðist þinginu þörf á að láta hlutað-eigendur þar að auki greiða þrefalda upphæð við það gjald, er hann með undandrætti sínum ætlaði að koma sér hjá að greiða, heldur einungis einfalt gjald af því, sem hann hafði dregið undan.

Þar eð reikningur sá, er sýslumanni innan loka októbermánaðar ár hvert ber að senda stjórn læknaþjóðsins, ekki á að ná lengra en til 31. desemberm. næst á undan, virðist nauðsynlegt að í 7. grein sé breytt orðunum: «það ár», og í staðinn fyrir þau sett: «síðastliðið ár».

Að síðustu virðist þinginu betur fara á því, að fyrirsögn laga-boðsins verði: «Tilskipun um spítalagjald af sjávarafla».

Samkvæmt því, sem að ofan hefir verið tekið fram, leyfir þingið sér með 19 atkv. gegn 3 allraþegnsamlegast að ráða yðar konunglegu hátign til, að láta hið hér umrædda frumvarp út koma sem lög handa Íslandi með þeim breytingum, er nú skal greina:

1. með 17 atkvæðum gegn 1, að í staðinn fyrir 1. grein komi svo látandi grein, sem samþykkt var með 18 atkv.:

«Spítalahlutir skulu hér eptir greiddir af sjávarafla þeim, er fæst á þilskip, opin skip, báta og byttur við Ísland, og þar er lagður á land, eptir þeim reglum, er nú skal sagt:

a, af alls konar fiski, sem er verkaður sem saltfiskur, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{2}$ alin.

b, af alls konar fiski, sem er hertur, eða sem er seldur ó-verkaður, skal af hverju tólfræðu hundraði goldin $\frac{1}{4}$ alin. Gjald það, sem um er rætt undir staflidunum a og b, skal greitt, hvort sem fiskurinn er ætlaður til neyzlu í landinu sjálfu eður til útflutnings.

c, af hverri tunnu hákarlslýsis eður jafngildi hennar af hákarlslifur skal greidd 1 alin, en af hákarlinum sjálfum greiðist ekkert gjald.

Af því, sem ekki nemur hálfu hundraði eða hálfri tunnu,

skal ekkert gjald greitt; en af hálfu hundraði eða hálfri tunnu og þar fram yfir skal galdið eins og af fullu hundraði eða heilli tunnu».

2. með 18 atkv., að 2. grein verði þannig orðuð:

«Gjaldið rennur í lækna sjóðinn íslenska, og skal í fyrsta skipti heimtað eptir þessari tilskipun fyrir tímabilið frá 12. maímánaðar til 31. desembermánaðar 1872, og síðan fyrir hvert ár frá 1. janúarm. til 31. desembermánaðar; gjaldið skal greitt í peningum eptir meðalverði á hvoru um sig, fiski og lýsi, í verðlagsskrá hvers árs.

3. Í 3. grein a, samþykkt án atkvæðagreiðslu: að í 2. málsgrein verði sett: «þá skulu þeir greiða allt gjaldið, sem innan-hrepps eru» í staðinn fyrir: «þá skulu þeir gjalda, sem inn-anhrepps eru». b, með 17 atkv. gegn 1: að í 4. málsgrein verði sett: «eptir verðlagsskrá þeirri, sem þá er í gildi» í staðinn fyrir: «eptir verðlagsskrá næsta árs á undan». c með 17 atkvæðum gegn 1: að í 5. málsgrein verði sett: «5—20 rd. sekt» í staðinn fyrir «10—20 rd. sekt».

4. með 17 atkv.: að í staðinn fyrir síðustu málsgrein 4. greinar («Segist þeir ekki geta» o. s. frv. til enda greinarinnar) verði sett ákvörðun þannig hljóðandi: «Skýri þeir ekki svo nákvæmlega frá, að gjaldið verði ákveðið eptir því, skulu sveitarstjórnarnir og í kaupstöðunum bæjarfulltrúarnir, eptir að hafa útvegað þær ítarlegri upplýsingar, sem fengnar verða, og jafnframt tekið til greina skýrslur annara gjaldanda um þetta, ákveða upphæð gjaldsins eptir því, sem þeir geta næst komið.
5. með 16 atkv. gegn 1: að fyrri kafli 6. greinar verði þannig orðaður:

«Segi nokkur gjaldþegna rangt til afla þess, sem greiða skal gjaldið af, skal hann sæta 10—20 rd. sekt til lækna sjóðsins, auk gjaldsins af því, er hann hefir dregið undan».

6. með 16 atkv.: að í 7. grein verði sett: «síðastliðið ár» í stað orðanna: «það ár».

7. með 17 atkv.: að fyrirsögn lagabóðsins verði:

«Tilskipun um spítalagjald af sjávarafli».

Reykjavík, 15. ágúst. 1871.

Allra þegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Bergur Thorberg.

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS

um, að engin sala nè skipti á opinberum eignum megi hér eptir fram fara nema með ráði og samþykki alþingis.

Til alþingis kom að þessu sinni uppástunga frá einum þingmanna, að þingið ritaði yðar konunglegu hátign allraþegnsamlegasta bænarskrá og beiddist þess, að yðar hátign allramildilegast vildi svo fyrir skipa, að engin sala nè skipti á neinum opinberum eignum landsins mætti hér eptir fram fara nema með ráði og samþykki alþingis.

Þingið kaus 3 menn í nefnd til að íhuga mál þetta og kveða upp álit sítt um það, og ræddi það síðan á tveimur aðalfundum sínum, svo sem í lögum er fyrir mælt, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að bera upp fyrir yðar konunglegu hátign skoðun sína á máli þessu.

Þegar árið 1857 ritaði þingið allraþegnsamlegasta bænarskrá um sama efni til yðar hásæla fyrirrennara, og í auglýsingunni til alþingis 1859 var því lýst yfir, að stjórnin hefði þá þegar lengi haft það að reglu, að selja eigi opinberar eignir. Þannig hefir þá bæði stjórnin og alþingi játað, að sala og skipti opinberra eigna landsins sé mjög varúðarverð, enda virðist þinginu auðsýnt, að af sölu þessara eigna geti leitt og hafi leitt talsverðan tekjumissi fyrir landið; því að þótt svo kunni að virðast í svipinn, að leigurnar verði meiri af söluverðinu en gjaldið af eigninni sjálfri, þá sé það athugavert, að peningagildið sé á sífellðri breytingu og fari stöðugt minnkandi gegn öðrum vörum, svo að þótt þessar leigur samsvari að fullu eptirgjaldi eignarinnar þá, er salan fer fram, þá sé þess eigi langt að biða, að þær verði minni en afgangið af jörðunni.

Í öðru lagi er auðsætt, að taka verður til greina kosti og gæði eignarinnar sjálfrar; og því er ótt alls eigi nóg að líta á eptirgjald jarðarinnar í þann og þann svipinn, því að vel getur það verið, að það sé öldungis af sérstökum ástæðum, að eptirgjald fái lítið af jörðunni þá eða þá, en alls eigi af rýrnun jarðarinnar sjálfrar, eða hún í sjálfu sér sé eigi meira virði; en slíkar ástæður geta hæglega breytzt, þegar minnst vonum varir; auk þess verður og að gæta þess t. a. m., að af þeim jörðum, sem liggja upp að kaupstaðarlóðum, getur afgangið aukizt margfaldlega, ef kaupstaðurinn vex, og ef til vill þarfnast lóðarinnar til bygginga.

Í þriðja lagi getur um þær eignir verið að ræða, að eigi sé ráðlegt eða hagkvæmt að selja þær, sökum þess að þótt auðsætt sé, að ekkert fjárljón leiði af sölu þeirra eða skiptum, þá er litið er á afgjaldið eitt, og leigurnar af andvirðinu verði eins miklar eða meiri en eptirgjaldið af eigninni sjálfri, þá geti þessi eign komið landinu í góðar þarfir til almennrar notkunar, þegar minnst varir, og slík eign geti og muni optast verða miklu dýrri, ef hið opinbera á að kaupa hana af einstökum manni, og getur eigi verið fáanleg haganleg.

Þannig virðist þinginu auðsætt, að margs verði að gæta við sölu og skipti opinberra eigna; en hin æðri yfirvöld geti eigi allajafna verið svo gagnkunnug öllum málavöxtum, er ræða er um allt land, að þau af sjálfum sér geti séð eða vitað, hvað réttast sé um hverja einstaka eign, en verði optast að fara eptir sögu-sögn annara, sem eins ervíst að eigi hugsi slík mál svo vandlega, sem þyrfti að vera, og stundum halda fram málinu einungis af sérstökum ástæðum, sem alls eigi eiga að ráða úrslitunum. Sökum þess óskar þingið, að því verði ávallt kostur gefinn á, að segja skoðun sína um sölu eða skipti á opinberum eignum, því að það virðist þó einsætt, að þá verða slík mál beztt og vandlegast íhuguð frá öllum hliðum, og allt talið fram, er mælir bæði með og mótt sölunni eða skiptunum, með því líka að á alþingi eiga allajafna einhverjir þeir sæti, sem gagnkunnugir eru eigninni og öllum málavöxtum, þar sem þar eru menn úr öllum kjördæmum landsins.

En þótt þingið sé á þessari skoðun um sölu opinberra eigna yfir höfuð að tala, varð þó sú niðurstaðan, að meiri hluti þingsins ætlaði réttast, að engin ákvörðun væri að þessu sinni gjörð um kirknagózið, og það mundi hollast prestastéttinni, að yfirvöldin reðu því ein, hvort slíkar eignir væru seldar eða eigi, núna fyrst um sinn.

Samkvæmt framanskriðuðum ástæðum leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að bera þá bæn fram yðar konunglegu hátign:

1. (Með 14 atkv. gegn 7). Að þær mildilegast viljið svo fyrir skipa, að engin sala né skipti á neinum opinberum eignum megi hér eptir fram fara, nema með ráði og samþykki alþingis, en

2. (með 11 atkv. gegn 9) þó sè kirkjugózið hær frá undanskilið.

Reykjavík 15. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Halldór Kr. Fríðriksson.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um sildarveiði með nót.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar lagði fyrir þingið að þessu sinni frumvarp til tilskipunar fyrir Ísland um sildarveiði með nót.

Þingið kaus þriggja manna nefnd í þetta mál, ræddi það því næst á tveimur aðalfundum, eins og lög gjöra ráð fyrir, og leyfir sèr nú allraþegnsamlegast, að bera upp tillögur sínar um það á þessa leið:

Samkvæmt því, sem bent er til í ástæðum frumvarpsins, við-urkennir þingið, að æskilegt sè, að lög sèu sett um efni það, sem hær ræðir um; og með því þingið einnig áleit, að frumvarpið yfir höfuð að tala væri aðgengilegt, þá hefir það ekki fundið ástæðu til, að gjöra neinær verulegar breytingar á því, nema hvað þingið áleit nauðsynlegt, að þessi lög nái einnig til upsaveiðarinnar hær á landi, sem víða getur orðið mikil höpp að, sè hún fljótt og vel notuð, þegar hún ber að höndum, álíka og sildarveiðin, sem yfir höfuð að tala er henni mjög áþekk. Að öðru leyti verður þingið einnig að ráða til, að gjörðar sèu ýmsar smábreytingar á sumum greinum frumvarpsins, sem að því leyti sem þær eru ekki einungis orðabreytingar allar miða til þess, að gjöra lögin enn óbrotnari, orðaskipunina íslenskulegri og ákvarðanirnar sjálfar eðlilegri eptir lögum vorum og landsháttum, og skal nú þessara breytinga getið við hinar einstöku greinir frumvarpsins.

Við 1. gr.

Með því landshlutar sá, sem ræðir um í þessari grein, er borgun bæði fyrir að draga veiðina á land, og jafnframt hitt, að setja á land báta, nætur og veiðarfæri, og að sildin er þær söltuð, virðist þinginu betur eiga við, að tengja 1. og 2. málsgrein nánara saman, hækka landshlutton um helming, og setja ákvörðunina um hann seinast í greinina, þegar það allt er talið, sem hann er borgun fyrir. Eins og áður er ávíkið, hefir þingið enn fremur

lætið ákvörðunina í þessari grein ná til upsaveiðarinnar (með 21 samhljóða atkvæði), og eins áleit það nauðsynlegt, að girða fyrir það með berum orðum á sínum stað í greininni, að síldar- eður upsaveiðin ekki gæti riðið í bága við friðlýst æðarvarp, selalátur eða selalagnir (með 22 samhljóða atkvæðum). Loksins hefir þingið breytt orðinu «landhlutur» í: «landshlutur» (samb. án atkvæðagreiðslu), og eins orðaskipuninni, þar sem hún virtist miður heppileg, t. a. m. «ef hann geldur» o. s. frv., og «þar sem landshlutur er goldinn». Samkvæmt þessu ræður þingið til að orða fyrstu grein frumvarpsins (með 22 samhljóða atkvæðum).

Við 2. gr.

Á þessa grein fellst þingið með þeim orðabreytingum (samþykktum án atkvæðagreiðslu), að í stað orðanna: «eða sæu þeir» komi: «eða sæu nótlagnirnar», og «sem ef» o. s. frv.» komi: «sem óvilhallir menn skulu meta, ef þeim kemur ekki saman, sem hlut eiga að máli». Þó ræður þingið til þess (með 14 atkv. gegn 1), að orðin: «Þeir skulu og kveða á um . . . landsdrottin eða leiguliða» falli burt í enda greinarinnar, með því eigi verður séð, að hér geti orðið að ræða um slík jarðspjöll, er jarðeigandi eigi bætur fyrir, þegar hann ekki býr sjálfur á jörðunni, en á hinu bóginn gæti þessi ákvörðun hæglega valdið óþörfum ágreiningi. Svona breytta samþykkti þingið 2. grein með 22 atkvæðum.

Við 3. gr.

Þinginu virtist réttast, að þessi grein væri sniðin eptir grundvallarreglu Jónsbókarinnar um leiguliða-afnot á jörðu yfir höfuð, svo að leiguliði fái landshlut allan og skaðabætur, nema öðruvísi sé um samið við landsdrottin. Þessu samkvæmt hefir þingið með 22 samhljóða atkvæðum orðað þessa grein.

Við 4. grein.

Þingið varð að álíta, að ákvörðunin í þessari grein væri miður hagfelld, og að það mundi geta valdið miklum erfðileikum og vafningum fyrir nótarmenn, ef slíkt mál sem þetta ætti að koma fyrir hreppstjóra, sem opt getur búið í fjarska, enda virðist og eðlilegast, að þegar fleiri en einn búa á sömu jörðunni, þá eigi þeir landshlut að tiltölu við ábýlishluta þeirra, og að eins fari um skaðabætur, ef jarðspjöllin eru gjörð á óskiptu landi, en falli ella undir þann einan, sem fyrir skemmdunum verður á afskiptu túni hans eða engjum. Að því leyti sem hér þannig ræðir um skaðabætur, sem falla undir einn af ábúendunum, þá gildir

reglan, sem gefin er í 3. grein, og veldur engum vafa, en hvað landshlutinn og sameiginlegar skaðabætur snertir, þá eru að vísu allir ábúendurnir jafnréttir málsaðilar, enda er þeim innanbandar, að gefa einun þeirra umboð, til að semja við nótarmenn, og taka á móti landshlut öllum og skaðabótum, en eins og það getur hæglega komið fyrir, að sildarveiði komi á óvart, og að allir sæu eigi viðstaddir, þannig má og gjöra ráð fyrir, að búendur komi sér eigi saman svo greiðlega sem skyldi, eins og frumvarpið virðist gjöra ráð fyrir, en af hvorugu þessu virðast nótarmenn eigi að biða óhagræði eður farartálma, þegar þeir þó greiða það strax af hendi að sínu leyti, sem lög gjöra ráð fyrir, og ræður þingið því til, að gefa formanni heimild, þegar svona stendur á, að greiða landshlut og skaðabætur til eins af ábúendunum, og samkvæmt þessu ræður þingið til með 22 samhljóða atkvæðum að þessi grein frumvarpsins verði orðuð.

Við 5. og 6. grein.

Á þessar greinir frumvarpsins fellst þingið óbreyttar, nema hvað tvær orðabreytingar: í stað orðanna: «skal þá þegar goldinn landhlutur» komi: «skal þá þegar gjalda landshlut», og eptir orðin: «sem veiðzt hefir» sé bætt við þessum orðum: «nema öðruvísi verði um samið», voru samþykktar án atkvæðagreiðslu. Greinin þannig samþykkt með 22 samhljóða atkvæðum.

Við 7. grein.

Þingið ræður til með 17 samhljóða atkvæðum, að þóknunin til fátækra sjóðsins sé hið minnsta 5 rd., svo að 5—50 rd. komi í staðinn fyrir: 2—50 rd. Þannig er greinin samþykkt af þinginu með 22 samhljóða atkvæðum.

Við 8. grein.

Þessa grein samþykkti þingið með þeim orðabreytingum, að fyrir orðið: »dráttur» komi: «töf», og fyrir: «fiskispell» komi: »veiðisþjöll», með samhljóða 22 atkvæðum.

Við 9. grein.

Á þessari grein eru gjörðar ýmsar orðabreytingar, sem fljóta af því áðursagða, og er þessi grein þannig samþykkt með samhljóða 22 atkvæðum.

Við 10., 11. og 12. grein.

Þessar greinir samþykkti þingið óbreyttar með samhljóða 22 atkvæðum.

Við 13. grein.

Á þessa grein fellst þingið einnig óbreytta, nema hvað orðabreytingin, að í staðinn fyrir orðin: »um leið að» komi: »um leið og« var samþykkt án atkvæðagreiðslu, og greinin þannig löguð viðtekin af þinginu með 22 samhljóða atkvæðum.

Við 14. grein.

Á þessa grein fellst þingið óbreytta með 22 samhljóða atkvæðum.

Eptir því, sem áður var sagt, ræður þingið til, að fyrirsögn frumvarpsins verði: »Tilskipun fyrir Ísland um síldar-og upsaveiði með nót«.

Af ofangreindum rökum leyfir þingið sér allraþegnsamlegast með 23 samhljóða atkvæðum að ráða til, að frumvarpið þannig breytt og orðað, sem hjálagað fylgiskjal sýnir, verði gjört að lögum fyrir Ísland.

Reykjavík, 15. ágúst 1671.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Benidikt Sveinsson.

TILSKIPUN

fyrir Ísland um síldar- og upsaveiði með nót.

1. grein.

Sérhverjum þeim, sem heimilt er að fiska í landhelgi, skal leyft, þar sem eigi er til skaða fyrir friðlýst æðarvörp, selalágnir eða selalátur, að króa af síld eður upsa með nót upp að landi annars manns, og draga veiðina þar á land; svo má hann og setja þar báta, nætur og önnur veiðarfæri, á land upp til aðgjörðar og þerris, og salta þar niður síldina, en gjalda skal hann landshlut 6 af hundraði af veiðinni.

2. grein.

Gjóri nótarmenn með þessu skaða á túni, engjum eða haga, eða seu nótagnirnar almennum afnotum landeignarinnar til fyrirstöðu, skulu fyrir það koma sanngjarnar skaðabætur, sem óvilhallir menn skulu meta, ef þeim kemur ekki saman; sem hlut eiga að máli.

3. grein.

Sá, sem á jörðu býr, tekur landshlut allan og skaðabætur, nema leiguliði sé, og öðruvísi sé um samið við landsdrottin.

4. grein.

Nú eru fleiri búendur á jörðu en einn, og fellur þá landshlutur og skaðabætur fyrir skemmdir á óskiptu landi undir þá eptir jarðarmegni, en heimilt skal formanni að greiða landshlut allan og sameiginlegar skaðabætur til einhvers þeirra, nema umboðsmaður gefi sig fram af hendi sambýlismanna.

5. grein.

Þegar nót er upp dregin, er formaður skyldur til, áður en nótarmenn fara burt, að segja til veiðarinnar þeim, sem eptir næstu grein á undan á hlut að máli, og svo framarlega sem mönnum ekki hefir komið saman um annað, skal þá þegar gjalda landshlut með þeim parti af veiðinni, sem lögákveðinn er, og í því, sem veiðzt hefir, nema öðruvísi verði um samið. Sè ekki farið eptir ákvörðun þessari, eða ef rangt ersagt til veiðarinnar, skal landshlutur goldinn tvöfalt. Sè rangt sagt til veiðarinnar í sviksamlegum tilgangi, kemur það þar að auk undir hin almennu hegningarlög.

6. grein.

Bátar, veiðarfæri og aflí nóteiganda skulu standa í veði fyrir landshlut og skaðabótum eptir 2. grein.

7. grein.

Sè nót lögð á helgidegi, og síld eða upsi króaður inni, skal gjalda 5—50 rd. þóknun til fátækra sjóðs hreppsins, eptir því, hvernig drættinum er varið og ákvörðun sýslumanns. Þessa þóknun má taka lögtaki.

8. grein.

Þar sem nót er lögð, má, eptir að búið er að gefa út streng og byrjað á lagningunni, og þessu er haldið áfram, án þess óvanaleg töf eigi sèr stað, engin veiðarfæri leggja niður á því sviði, sem ætlazt má á að nótin lyki fyrir.

Sè net áður útlögð, sem eru því til fyrirstöðu, að nótin verði dregin og fest, hefir formaður nótarinnar rétt til að taka þau upp, ellegar að draga nótina í land, og, ef til vill, hin útlögðu net með, ef hann bætir eiganda skaða og veiðisþjöll.

Nú er nót fest og liggur yfir veiðarfærum, þá má þau eigi upp taka án samþykkis nótarformanns. Þar á móti skal nóteigandi, þegar svo á stendur, annaðhvort skila veiðarfærunum jafngóðum, áður 12 stundir líði, eða bæta þau með öðrum nýjum og óaðfínnanlegum, eða borga þau í peningum tvennu verði. Auk

þessa skal eiganda bætt veiðisþjöll, eptir því sem almennt aflast dægur hvert, uns galdið er.

Net, sem liggja á sviði því, sem nótin lykur fyrir, má formaður nótarinnar taka upp að ósekju, en borgi veiðisþjöll.

9. grein.

Sitji fleiri en einir nótamenn fyrir síld eða upsa, hafa þeir rétt til nótlagnar, sem fyrst hafa gefið út nóttstrenginn og fyrst byrjað að leggja nótina, og sé þessu haldið áfram tafarlaust, svo sem verður, mega engir hinna tálma þessu.

Nú hafa tvennir nótamenn byrjað að leggja út nót samstundis, og aðrir innar, þá skulu þeir, ef síld eður upsi er í báðum nótum, og ytri nótin ekki getur hjargað afla sínum, áður en sú innri er upp tekin, hafa drátt í sameiningu, og skal hlutur hvorra fyrir sig ákveðinn eptir áætlun, ef þeir hafa ekki komið sér öðruvísi saman.

Nú leggja tvennir nótamenn samstundis, og hvorir mót öðrum, og haga hvorirtveggja svo dráttum, að afli rennur saman, er að landi kemur, þá skulu þeir hafa drátt í sameiningu, og skipta til helminga.

10. grein.

Nót, sem engin veiði er í, skal strax upp tekin, ef eigandi nótar, sem utar liggur, og veiði er í, krefst þess.

Nóteigandi, sem hefir nót lagða þannig, að öðrum er meinað að leggja nætur sínar, eða draga þær á land, skal skyldur til, þegar þess er krafist, að draga fram nót sína eða flytja festar og vörp svo mikið sem verður, án þess að skaða afla sinn.

11. grein.

Hver sá, er á nokkurn hátt reynir að tálma nótveiði, og eins hver sá, er með ásettu ráði skemmir nót, sem er lögð út og fest, eða spillir veiðinni að öllu eða nokkru leyti, skal sæta hegningu eptir tilskipun þessari, að því leyti sem þyngri hegning ekki liggur við verki hans eptir hinum almennu hegningarlögum.

12. grein.

Fyrir brot gegn ákvörðunum í 8. til 11. grein skulu koma sektir, frá 5 til 200 rd. Sektirnar renna í landssjóð.

13. grein.

Með sektamál eptir tilskipun þessari skal farið sem opinber lögreglumál.

Sök skal niður falla, þegar hlutaðeigandi við birtingu stefn-

unnar undir gengst að borga sekt þá, sem dómariinn hefir stungið upp á í stefnunni, innan takmarka þeirra, sem nefnd eru í 12. grein, og greiðir sekt þessa og málskostnað að auki, áður 3 sólarhringar líði.

Gjörð þessa skal dómari bóka í dómabókinni, svo fljótt sem verður, um leið og stefnan er lögð fram.

14. grein.

Um sakarfyrning skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 67. grein í hinum almennu hegningarlögum.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: um áætlun um tekjur og útgjöld Íslands.

1. *Nefndin:*

Að hans hátign konungurinn allramildilegast vilji láta leiðrétta þann reikningshalla Íslandi í óhag, sem fólgin virðist vera í áætlun um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu 1871—72, I. kap. 4. gr. (sbr. I. kap. 2. gr. 9). (Samþ. með 20 atkv.).

2. *Sama:*

að hans hátign konungurinn sömuleiðis í seinni áætlunum vilji allramildilegast taka til greina:

Að tekjur af póstgöngunum og af dómsmálasjóðnum séu til teknar í tekjudálkinum. (Samþ. með 20 atkv.).

3. *Sama:*

Að útgjaldagreinin í II. 7. gr. D («önnur útgjöld í þarsir hins lærða skóla») sé nákvæmlega endurskoðuð. (Samþ. með 20 atkv.).

4. *Sama:*

Að 10. útgjaldagrein (5000 rd. til að stofna hjálparsjóð) sé af numin, en styrktarsjóður sá, sem Ísland þegar á, settur í hennar stað. (Samþ. með 19 atkv.).

5. *Meiri hluti nefndarinnar:*

Að konungur allramildilegast vildi skipa nefnd manna, jafnmörgum Dönum og Íslendingum, til að rannsaka reikningaviðskipti Dana og Íslendinga fram á þennan dag, og þeir reikningar síðan yrðu lagðir fyrir alþingi Íslendinga til yfirskoðunar. Eptir beiðni varaforseta var við haft nafnakall og sögðu:

já:	nei:
Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Erlendur Gottskálksson.
Benidikt Sveinsson.	Grímur Thomsen.
Davíð Guðmundsson.	Helgi Hálfðánarson.
Egill Egilson.	Jón Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Ólafur Pálsson.
Hjálmur Pétursson.	Pétur Pétursson.
Jón Sigurðsson.	Þórður Jónasson.
Páll Pálsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

Guðmundur Einarsson, Jón Kristjánsson og Sigurður Gunnarsson greiddu eigi atkvæði, og þeir Jón Hjaltalín og Þórarinn Bødvarsson voru eigi við staddir. Var þannig tölul. samþ. með 12 atkv. gegn 8.

6. Hvort alþingi vill senda konungi bænarskrá um þau atriði, sem samþykkt eru. (Samþ. með 16 atkv. gegn 4).

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS

viðvíkjandi styrk til kennslu í sjómannafræði á Íslandi.

Til konungs.

Til alþingis kom að þessu sinni uppástunga frá alþingismanninum frá Snæfellsnessýslu um, að stjórnin fyrst um sinn ætlaði að minnsta kosti 1000 rd. árlega til að efla kennslu í sjómannafræði hér á landi, og að próf yrði haldið í þessari mennt í Reykjavík ókeypis af skipstjóranum á póstgufuskipinu, er fer milli Danmerkur og Íslands, og kennaranum í reikningslist við hinn lærða skóla.

Þingið skipaði 3 manna nefnd til að yfirvega málefni þetta, ræddi það síðan á tveim aðalfundum á lögskipaðan hátt, og leyfir sér nú að bera fram fyrir yðar hátign þegnlegt álit sitt og óskir um það á þessa leið.

Jafnvel þó yðar hátign ekki hafi getað tekið til greina bænarskrá þá, sem kom frá síðasta alþingi um stofnun sjómannaskóla hér á landi, hefir þó þingið af hinni allrahæstu auglýsingu frá 22.

maím. þ. á. og af skýrslu fulltrúa yðar hátignar um málið fengið vissu fyrir því, að stjórn yðar hátignar er því hlynnt, og þingið hefir því beztu vonir um að fá bæn sína mildilegast uppfyllta, ef því gæti heppnast að koma fram með einhverjar þær uppástungur, sem yrðu að álítast að eiga vel við til að ná augnamiðinu á hagfelldan hátt.

Þingið skal nú í þessu tilliti leyfa sér að lýsa yfir því álitisínu, að það mundi verða affarasælast til að efla og útbreiða þekkingu í sjómannafræði hér á landi, að hlynnt væri að innlendri kennslu í þessari mennt. Hér á landi eru nokkrir menn, sem tekið hafa reglulegt próf í sjómannafræði við sjómannaskóla í Danmörku, og mega þeir því álítast færir um að kenna öðrum fræði þessa. Þingið heldur nú, að það væri æskilegt, að slíkir menn fengju af hinu opinbera uppörvun til kennslu þessarar á þann hátt, að þeim væri heitið vissri upphæð, t. a. m. 50 — 60. rd. fyrir hvern mann, er þeir hefðu kennt, eptir að hann hefði staðigt tilhlýðilegt próf í sjómannafræði. Með þessu móti heldur þingið, að þeir, er nema vildu sjómannafræði, mundu geta fengið kennsluna með mjög vægum kjörum hjá þeim, er þess væru umkomnir að láta hana í té, og mundi það því leiða menn til að leita sér uppfræðingar á þennan hátt. En til þess að gjörlegt væri fyrir hið opinbera að veita hinn umgetna styrk til kennslunnar eður verðlaun fyrir hana á þann hátt, sem nú var á vikið, yrði að vera trygging fyrir því, að hún væri í nokkurn veginn góðu lagi, og að hlutaðeigendur hefðu fengið þá uppfræðingu, sem eptir kringumstæðunum mætti álítast að nægja, og yrði þá ekki hjá því komizt, að setja það sem skilyrði fyrir því, að styrkurinn væri veittur, að þeir gengju undir og stæðust próf, sem veitt gæti viðunandi tryggingu í þessu tilliti. Að visu væri það hagfelldast, ef slík próf yrðu haldin á þeim stöðum, þar sem kennslan fer fram, eður þar í grennd; en ef því að minnsta kosti fyrst um sinn eigi yrði við komið, að halda prófin á þennan hátt, með því eptirliti og þeirri tryggingu, sem nauðsynleg þætti, þá leyfir þingið sér að fara fram á, að foringjanum á hinu danska herskipi, sem hingað kemur á ári hverju, verði gjört að skyldu að halda slíkt próf yfir þeim, er þess æskja, en janframt virðist mega gefa þeim kost á að ganga undir slíkt próf í Reykjavík, og virðist þá mega halda það þar af skipstjóranum á póstgufuskipinu og kennaranum í reikningslist við hinn lærða skóla, án þess það þyrfti að hafa nokkurn kostnað í för með sér.

Það mundi enn fremur greiða fyrir námi þessu, ef þeim, er ferðast þyrftu til Reykjavíkur, eður til einhvers þess staðar, sem herskipið kemur við á, til að ganga undir próf, væri veitt nokkur þóknun í endurgjaldsskygni fyrir ferðakostnað eptir vegalengd og öðrum kringumstæðum, eptir að þeir hefðu staðizt prófið, og ef þeim, er kenndu, væri veittur styrkur til að kaupa fyrir áhöld og bækur, sem nauðsynlegt væri við kennsluna; ættu þessir hlutir samt ekki að verða eign þeirra, heldur hins opinbera, og ættu þeir því að skila þeim aptur, þegar þeir hættu við kennsluna, svo að þeir þá gætu orðið notaðir við kennslu hjá öðrum. Að þessu leyti yrði kennslan að setjast undir umsjón yfirvalda hér á landi, og virðist þá þinginu liggja næst, að það yrði falið amtmönnunum á hendur að hafa þessa umsjón, og að öðru leyti það eptirlit með kennslunni, sem mögulegt yrði að koma við.

Þingið verður að álíta, að með þessu móti mundi töluvert verða greitt fyrir því að efla þekkingu í sjómannafræði meðal Íslendinga án þess að leggja í sölurnar mjög mikið fè, enda hefir og þetta fyrirkomulag þann kost, að árangurinn og kostnaðurinn stæðu í réttu hlutfalli sín á milli, þar sem kostnaðurinn yrði þeim mun minni, sem færri notuðu kennsluna.

Um fyrirkomulag prófsins álitur þingið að öðru leyti ekki nauðsynlegt að ræða frekar, og eigi heldur um hitt, hverjar kröfur skuli gjöra til þeirra, er undir próf kynnu að ganga, en í þessu tilliti skal þess getið, að þó það ætti að vera aðaltilgangurinn með kennslu þessa, að gjöra menn hvað þekkinguna snertir hæfa til að vera fyrir þilskipum, er ganga á fiskiveiðar hér við landið, álitur þó þingið, að kröfurnar til þekkingar hlutaðeiganda ættu hér um bil að vera hinar sömu og þær, sem gjörðar eru að skilyrði fyrir því, að menn geti öðlazzt stýrimannspatent.

Eptir að þingið þannig hefir bent á þann veg, sem það, eins og nú er ástatt, álitur tiltækilegast að fara í máli þessu, leyfir það sér með 19 atkvæðum allraþegnsamlegast að bera upp fyrir yðar konungl. hátign eptirfylgjandi bænaratríði :

1. með 12 atkvæðum gegn 9: að fyrst um sinn verði í fjárhagsáætlun Íslands ákveðin fjárupphæð til að styrkja innlenda kennslu í sjómannafræði.
2. með 16 atkvæðum gegn 1: að kennsla þessi verði undir eptirliti amtmannanna.
3. með 16 atkvæðum gegn 3: að þeim, sem notið hafa slíkrar inn-

lendrar kennslu, gefist kostur á, að ganga undir próf hjá foringjanum á hinu danska herskipi, eður hjá skipstjórnarmaninum á póstgufuskipinu hér við land í sameiningu með kennaranum í reikningslist og mælingarfræði við hinn lærða skóla í Reykjavík.

4. með 11 atkvæðum gegn 2: að skipstjórnarmanninum á póstgufuskipinu og kennaranum í reikningslist og mælingarfræði við hinn lærða skóla í Reykjavík verði gjört að skyldu, að halda próf þetta, þá viðkomendur óska, og það ókeypis.
5. með 15 atkvæðum: að þeir, sem hafa staðizt prófið, verði hvað þekkinguna snertir álitnir hæfir til að fá hið svo kallaða stýrimannspatent.
6. með 12 atkvæðum gegn 7: að hinar nauðsynlegu ákvarðanir verði sem fyrst gjörðar um fyrirkomulag prófsins og annað það, er útheimtist þessu máli til framkvæmdar.

Reykjavík, 16. ágúst. 1871.

Allraþegnsamlegast,

Jón Sigurðsson. Bergur Thorberg.

NEFNDARÁLIT

um frumvarp til tilskipunar um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekrítèra í hinum konunglega íslenska landsyfrrétti Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti.

Hið heiðraða alþingi kaus oss undirskrifaða í nefnd til að segja álit vort um konunglegt frumvarp til tilskipunar um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekrítèra í hinum konunglega íslenska landsyfrrétti Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti.

Nefndin hefir vandlega íhugað þetta mál og leyfir sèr að kveða upp álit sitt um það á þessa leið.

Við nákvæma yfirvegum komst nefndin að þeirri niðurstöðu, að hana skorti nægan kunnugleik á þeim kærutriðum, sem urðu þess olandi, að yfirdómara Benidikt Sveinssyni var vikið frá embætti, og sem talin eru upp í ástæðum hins konunglega frumvarps; en slíkan kunnugleika áleit nefndin alveg nauðsynlegan til að geta sagt á rökum byggt álit sitt um málið. Nefndin sneri sèr því að

Benidikt Sveinssyni sjálfum og skoraði á hann í bræfi 11. júlí þ. á. að láta nefndinni í tæ þær skýringar málinu viðkomandi, er hann mætti veita. Í tilefni af þessu sendi yfirdómari Benidikt Sveinsson nefndinni skýrslu sína um málið, dagsetta 3. þ. m. (sem viðleggst in originali) með mörgum fylgiskjölum, og skulu hér talin hin helztu :

1. Álitsskjöl nefndar þeirrar, er hið danska fólksþing skipaði næstl. vetur til að meðhöndla málið, með ýmsum fylgiskjölum (Bilage).
2. Vottorð málaflutningsmanns Jóns Guðmundssonar, sem helzt lýtur að því að færa rök fyrir því, að engin frekari óregla hafi átt sér stað við yfirréttinn í embættistíð Benidikts Sveinssonar en um 20—30 ára tímabilið næst á undan (sbr. frv. bls. 1—2).
3. Dómur yfirréttarins 12. september f. á., með hverjum Benidikt Sveinsson er frí fundinn fyrir þeirri 50 rd. fæsekt, er undirrétturinn hafði dæmt hann í fyrir það, að hann átti að hafa tekið rétt sinn sjálfur (sbr. frv. bls. 3).

Nefndinni virðist auðsætt, að í þessu máli verði að byggja á því, hvort fullgildar og yfirgnæfandi ástæður hafi verið fyrir því, að víkja yfirdómara Benidikt Sveinssyni frá embætti. Af hinum framkomnu skýringum má ráða það, að kærur þær, sem færðar hafa verið gegn honum, eru einkum fólgnar í þessu þrennu :

1. Að hann hafi eigi hlýðnast þeirri skipun stiptamtsins, að flytja bústað sinn frá Elliðavatni að Reykjavík í fardögum 1870.
2. Að hann hafi valdið ýmsri óreglu við yfirréttinn, svo sem með því, að hann hafi látið sig vanta í réttinum á ákveðnum tíma, án þess að tilkynna forföll sín í tíma, og að bókfærsla hans sem dómsskrifara hafi eigi verið í réttu lagi.
3. Að hann utan réttarins hafi rýrt mannorð sitt og traustið á sér sem dómara, og að allt háttalag hans hafi komið í bága við hina ábyrgðarmiklu og mikilsvarðandi stöðu hans (sbr. frv. bls. 3.).

Nefndinni þykir það mjög óheppilega farið, að yfirdómara Benidikt Sveinssyni gafst eigi kostur á, að bera hönd fyrir höfuð sér og svara til saka þessara, áður en honum var vikið frá embætti, eins og hann sjálfur æskti eptir (sjá fylgisk.), því þá mundi stjórnin hafa fengið ljósari hugmyndir um málið, og úrslitin, ef til vill, hafa orðið allt á annan veg.

Nefndin álitur skyldu sína að yfirvega og segja álit sitt um hin áðurtöldu 3 kærú-atríði, og ber þá, hvað töluði 1. snertir, þess fyrst að geta, að með konungsbræfi 14. maí 1808 var dómendunum í yfirréttinum veitt leyfi til fyrst um sinn að búa utan við Reykjavíkurbæ. Samkvæmt þessu leyfi tók þá yfirdómari Benidikt Sveinsson sér aðsetur á eignarjörð sinni Elliðavatni, hverja jörð hann hefir stórum bætt með ágætum húsabyggingum og haganlegum vatnsveitingum, sem hvorttveggja er fyrirmynd í þeim greinum. Nú er þetta leyfi, samkvæmt tillögum dómsmálastjórnarinnar, tekið aptur með konungsúrskurði 25. júní 1869, og samkvæmt því bauð stiptamtið yfirdómara Benidikt Sveinssyni, að flytja bústað sinn að Reykjavík, svo sem áður er sagt.

Eftir þeim upplýsingum, sem fram eru komnar í málinu, gat nú Benedikt Sveinsson ekki farið frá Elliðavatni, nema með stórum skaða sínum, en það sèst hvergi, að honum væri gjörður kostur á — enn síður boðið — að bæta honum þennan skaða að einu nè neinu leyti. Hèr liggur því sú spurning fyrir, hvort yfirdómari Benidikt Sveinsson var skyldur til að taka þennan skaða upp á sig endurgjaldslaust; þess ber sumsè að gæta, að honum var veitt yfirdómara-embættið með þeim hagsmunum, sem konungsbr. 14. maí 1808 veitir, þeim nefnilega, að hann þyrfti ekki að vera búsettur í Reykjavíkurbæ. Úr þessari spurningu virðist nefndinni að dómstólarnir sèu einir bærir um að leysa, en hvorki umboðsvaldið nè þingið.

Hvað annað kærúatriðið snertir, þá er nefndin í vafa um, hvort svo mikið hafi kveðið að þeirri óreglu, sem yfirdómari Benidikt Sveinsson á að hafa verið valdur að við yfirréttinn, eða hvort þær sakir sèu yfir höfuð að tala þess eðlis, að valda mættu embættistöpun. Og að minnsta kosti virðist vottorð málafutningsmanns Jóns Guðmundssonar ekki sanna þetta (sbr. fylgisk. nr. 2).

Hið þriðja kærúatriðið, um hegðun yfirdómara Benidikts Sveinssonar utan réttarins, virðist nefndinni svo yfirgripsmikið og óákveðið, að það sè mjög varúðarvert að kveða upp eindregið álit um það. Nefndin hefir því miður orðið þess vör, að hèr hafa komið fram nokkuð einhliða skoðanir, yfirdómara Benidikt Sveinssyni í óhag, en sem henni virðist varúðarvert að byggja á, þar sem nægar sannanir vanta fyrir því, að þær sèu á rökum byggðar. Og hvað svo sem um þetta er að segja, þá virðist nefndinni það eigi samkvæmt grundvallarreglum nú gildandi laga, að vikja dómara úr

embætti fyrir ósannaðar sakir, eður án dóms og laga, sem menn segja.

Þar sem nú yfirdómari Benidikt Sveinsson hefir sjálfur óskað þess, að mál þetta yrði rannsakað við dómstólana, og þar sem nefndin á hinn bóginn álitur, að upphæð eptirlauna þeirra, er honum bera, verði að fara eptir saknæmi þeirra sakargipta, er honum hafa verið bornar, þá ræður nefndin þinginu frá að aðhyllast frumvarpið eins og það liggur fyrir, en ræður þinginu þar á móti til að beiðast þess, að málið verði lagt undir rannsókn og úrslit dómstólanna.

Samkvæmt þessu ræður nefndin þinginu til:

1. að ráða hans hátign konunginum frá að gjöra frumvarpið að lögum, eins og það nú liggur fyrir, en að það 3: þingið, aptur á móti ráði til, að þær sakir, sem urðu þess olandi, að yfirdómara Benidikt Sveinssyni var vikið frá embætti, verði lagðar undir rannsókn og úrslit dómstólanna.
2. að eptirlaun yfirdómara Benidikts Sveinssonar verði fyrst um sinn, og meðan á málinu stendur, ákveðin eptir þeim reglum, sem gilda um eptirlaun þeirra embættismanna, sem vikið er frá um stundarsakir,

Alþingi 14. ágúst 1571.

Jón Sigurðsson. Egill Egilson.
formaður og framsögum.

Með skýrskotun til míns ágreiningsatkvæðis.

Pórarinn Böðvarsson,
skrifari.

Minni hlutinn eg Pórarinn Böðvarsson get ekki verið meiri hlutanum samdóma í þessu máli. Mér virðist það ekki liggja fyrir nefndinni að dæma um, hvort fyrverandi assessor Benidikt Sveinsson hafi verið með réttu eða röngu af settur, heldur hitt, að segja álit sitt um, hver eptirlaun honum beri.

Í þessu máli virðist mér og að það verði að takast til greina, að grundvallarlög Danmerkurrikis hafi ei verið birt sem gildandi hér á landi, og er þá embættismaður þessi af settur með úrskurði einvaldskonungs. Í tilskipun frá 31. maí 1855, sem lögleiðir á Íslandi lög 5. jan. 1851, 6. gr., er sú ákvörðun, að þegar embættismanni er vikið frá fyrir einhverjar þær sakir, sem ekki varða embættismissi, þá skuli eptirlaun hans ákveðin með sèrstöku laga-

boði. Það er frumvarp til slíks lagaboðs, sem eg álit að nefndinni beri að segja álit sitt um.

Hvað upphæð eptirlauna snertir, er það tekið fram í frumvarpi því, sem lagt var fyrir þingið, að assessor Benidikt Sveinssyni hafi verið veitt hið sameinaða assessors- og jústizsekritæra-embætti þann 5. maí 1859 með 950 rd. launum á ári. Með lögum 19. jan. 1863, 1. gr. A, voru honum þar að auki veittir 250 rd. í árlega launaviðbót fyrst um sinn, til þess að launin gætu náð þeirri upphæð, sem stungið hefir verið upp á að byrja skyldi með í embættum í frumvarpi því, sem lagt var fyrir 14. ríkisþingið. Samkvæmt grundvallarreglunum í þessu frumvarpi hefir assessor Benidikt Sveinssyni verið veitt launaviðbót tvisvar, 1864—5 og 1869—70, 200 rd. í hvort skipti. En launaviðbót um stundarsakir eptir lögum 19. jan. 1863, 4. gr., hefir ei verið með talin, þegar eptirlaun hafa verið reiknuð út hér á landi nema í einu eða tveimur tilfellum, þegar gamlir embættismenn hafa átt í hlut, sem lengi hafa í embættum verið. Þar eð þetta hefir ei átt sér stað hér, og þó eg leiði hjá mér að kveða hér upp álit mitt um það, hvort embættismaður þessi hafi drýgt neitt það, sem varði embættismissi, verð eg að vera því samþykkur, sem er fært til í ástæðunum fyrir frumvarpinu, að eptirlaun hans verði ákveðin að eins til $\frac{5}{10}$ af launum hans um hin síðustu 5 ár, sem að meðaltali hafa verið 1203 rd. 32 sk., eða til 601 rd. 64 sk.

Eg get sumsè ekki verið því samþykkur, að eptirlaun þessi verði sett niður í 450 rd., af því hann verði að borga lán, sem hann hefir fengið hjá lífsfjár- og framfærslustofnuninni, og það því síður, sem hann hefir fengið lán þetta til þeirra tilrauna í landbúnaði, sem gætu orðið öðrum til fyrirmyndar.

Af þeim rökum, sem eg nú hef fært til, leyfi eg mér að ráða hinu heiðraða þingi til að leggja það til þessa máls, að hans háttign konungurinn veiti fyrverandi assessor Benidikt Sveinssyni 601 rd. 64 sk. í eptirlaun.

Alþingi, 14. ágúst 1871.

Pórarinn Búðvarsson.

Fylgiskjöl.

1.

Þér hafið, herra alþingismaður, í heiðruðu bræfi til mín dags. 11. þ. m. sem formaður nefndarinnar í málinu: Frumvarp til til-

skipunar um eptirlaun mín, sem annars yfirdómara og jústizsekri-
tera við hinn íslenska landsýfirrétt, skorað á mig, að láta nefnd-
inni í të öll þau skjöl og skýrteini í þessu máli, sem í mínum
vörzlum sèu, og látið um leið í ljósi, að nefndinni komi vel, að
fá skýrslu mína um þau atriði í ástæðum frumvarpsins, sem helzt
eru stýluð mër til áfellis. Loks hafð þér óskað að fá að vita,
hvernig á þeirri skuld standi, sem eg, samkvæmt ástæðum frum-
varpsins, er í við lífsfjá- og framfærslustofnuna.

Jafnframt og eg nú get þess, að eins og eg, sökum þing-
anna ekki hefi getað verið mër úti um *allar* þær upplýsingar í
þessu máli, sem eg hefði óskað, þannig verður það og eigi gjört
í *sjálfu sèr* á svo stuttum tíma, svo til *hlítar* sè. Og af þessu
leiðir þá, að skilríki mín og skýrsla getur eigi orðið svo úr garði
gjörð, sem þau ella hefðu verið, hefði nægur tími og tækifæri verið
fyrir hendi.

Í ástæðunum fyrir frumvarpinu bls. 1—3 eru nú að vísu taldar
margar sakir mër til áfellis, en eg ætla að *engum*, sem les þenn-
an kalla frumvarpsins með rannsakandi réttartilfinningu og mann-
úðlegu hugarfari, muni geta blandast hugur um það, að hær ræðir
yfir höfuð að tala 1. um *ósannaðar* sakargiptir, sem 2. í *eðli* sínu
og eptir hinum gildandi lögum eru léttvægari en svo, að þær eigi
að varða embættistöpun, þar sem þær hver um sig, ef þær að
öðru leyti væru sannar, hafa allar aðrar lögákveðnar afleiðingar,
og 3. eru saman tíndar og samsettar með þeim kalablæ og ómann-
úðleikans einkenni, að maður skyldi heldur hafa vænzt, að þær
svona lagaðar hefðu komið frá *óvildarfullum einstökum manni*,
en frá *umboðslegri stjórn* gagnvart *dómara*, sem fullnægjandi á-
stæður til embættismissis *án dóms og laga*.

Eg skal nú, áður en eg kem til hinna einstöku kæruatriða í
frumvarpinu, geta þess, að eg þegar hefi gefið hinni heiðruðu nefnd
tækifæri á að kynna sèr *prentað* nefndarálit *fólksþingsins í Dan-*
mörku ásamt með *fylgiskjöllum* þeim, sem þetta mál snerta; því
er ver og miður, að eg á þessum stutta tíma ekki hefi getað snú-
ið við að láta leggja út og prenta *þessi* skjöl, sem í heild sinni
öll til samans tekin, lýsa svo einkennilega ekki að eins þeim *með-*
öllum, sem *sumpart* justitiarius Th. Jónassen, *sumpart* sýslumað-
urinn í Kjósar- og Gullbringusýslu Clausen, og *sèr í lagi stipt-*
amtmaður Hilmar Finsen hefir við haft til að *koma* stjórninni til
þess, að víkja *mèr* frá dómaraembætti mínu á þann hátt, sem

orðið er, heldur líka því, hvernig þessi síðast nefndi háttsetti herra lýsir yfir höfuð embættismannastéttinni og lýðnum hér á landi, er hann t. a. m. segir í kæruskjali sínu yfir mér, bls. 23: «og þar sem maður (þ: á Íslandi) hvorki finni hjá landslýðnum eður embættisstéttinni þann aga (Disciplin) eða virðingu fyrir lögunum og úrskurðum umbodsstjórnarinnar, sem annarstaðar», og á bls. 24: «undir áhrifum þeirrar tíðarspillingar (Demoralisation), sem liggur hér (þ: á Íslandi) svo að segja í loptinu», og setur þessa lýsingu eður vitnisburð fram sem sterka hvöt fyrir stjórnina til að víkja mér frá embætti, enda liggur það í augum uppi, að þessi áfellisástæða, að eg þannig yrði að deyja fyrir lýðinn, sem menn segja, ber þess ljósastan vott, að stiptamtmaðurinn hefir ekki treyst þeim sakargiptum eingöngu, sem hann gat heimfært undir minn eiginn tilverknað.

En, að eg nú eigi dvelji við þá eptirtektaverðu bendingu fyrir oss Íslendinga, sem liggur í þessu og þvílíku um það, hvernig oss Íslendingum er borin sagan til stjórnarinnar í Danmörku, þegar svo ræður við að horfa, og að eg nú gangi fram hjá því, að leiða hér í ljós hið ósanna innihald, ómannúðlega blæ, og ærumeiðandi stefnu, sem þetta og hin önnur kæruskjöl bera með sér, þá skal eg leyfa mér að taka það sterklega fram:

1. Að eg, eins og sjá má af fylgiskjali 1, frv. bls. 28—29, jafn-skjótt sem eg vissi, að stiptamtmaðurinn ætlaði sér að senda alvarlega klögun um mig til stjórnarinnar, óskaði þess, að mál mitt yrði lagt fyrir dómstólana, og
2. Að eg enn fremur ritaði beinlínis dómsmálastjórninni sjálfri bónarbréf um, að mega fá að sjá kærutíðni stiptamtmannsins yfir mér, svo að mér gæfist kostur á, að gefa um þau skýrslu mína, áður en hún ákvarðaði sig mér til áfellis.

Eg tek það sterklega fram, að hvorugt af þessu er mér veitt af stjórninni, enda er eg alveg sannfærður um, að eg fyrir guðs náð heldi embætti mínu enn þann dag í dag, hefði eg fengið tækifæri til að bera nokkuð hönd fyrir höfuð mér, og eg gæti unnið því dýran eið, að mér kom það sízt til hugar, að sú stjórn, Dana-stjórn, sem jafnharðan nú í meir en tvo tugi ára hefir barið það blákalt áfram, að hin dönsku grundvallarlög frá 5. júní 1849 væru gildaandi hér á landi, og sem þar að auki hefir þrivesis 1867 og 1869 og nú 1871 lagt fyrir alþingi frumvarp til stjórnarskrár fyrir Ísland, sem yfir höfuð, auk þess sem hún er nauðsynlegt

skilyrði fyrir því, að dómsvaldið sé óháð *annarlegum* áhrifum og geti þannig gefið *pegnunum óhulta tryggingu fyrir rétti þeirra*, eins og grundvallarlög Dana, hefir þá beinu ákvörðun inni að halda, að *dómurum eigi* verði vikið úr embætti *nema* með *dómi*, — mér kom það sízt til hugar, segi eg, að *þessi* stjórn mundi neita mér um þá *lagavernd*, sem á svo *djúpa* rót í hlutarins eigin *edli*, að hún, að mínu viti, er alveg *óaðgreinanleg* frá *hugmyndinni* um *réttiláta stjórn*, og eg verð sannarlega að biðja menn að *fyrirgefa* mér, þó eg væri *eigi* svo *getspakur*, að mér hugkvæmdist, að sá háttvirti herra *stiptamtmaðurinn* yfir Íslandi mundi eptir *umræður* sínar á alþingi, sem konungsfulltrúi, um þetta mál bæði 1867 og 1869, verða til *þess* að *ráða stjórninni frá því*, að veita mér þetta í hið minnsta sem *nád*, sem þó er eigi önnur en sú, sem hver *stórglæpamaður* á að *sjálfsögðu*, enda bið eg *þess vel* gætt, að svo framarlega sem grundvallarsetningar grundvallarlagna í Danmörku sem *slíkar* eiga eður geta í nokkru tilliti að heimfærast upp á Ísland, þá er það *einmitt í þeim atriðum*, sem snerta *sambandið milli hins opinbera og hinna sérstaklegu þjóna þess, embættismannanna*, hvar á móti *skuldbindandi kraptur* þeirra fyrir *pegnana* er allt *öðrum efnis- og form-skilyrðum* bundinn.

Það atriði, að eg heldur ekki einu sinni fèkk *þá nád*, að mega sjá kærnu stiptamtmannsins, gefur að öðru leyti svo ljósa hugmynd um þann framgangsmáta, sem eg hef orðið fyrir af yfirboðurum mínum, að eg hef ekki ástæðu til að segja annað um það, en biðja hvern einn, sem þetta skjal heyrir eður sér, að *þreifa í sinn eigin barm*.

Eg skal með fáum orðum víkja að hinum einstöku kærutríðum; þau eru þessi:

1. (frv. 1. bls.) er mér gefið að sök, að landsyfírrétturinn hafi ekki verið haldinn á tilteknum tíma. Hér við athugast, að fyrst er það, að það er enginn tími dags lögákveðinn, enda aldrei tilfært á hverri klukkustund rétturinn sé haldinn; hér ræðir því að eins um venjulegan tíma. Að eg nú einlægt hafi komið upp á mínútu í réttinn kl. 10, segi eg ekki, en hitt segi eg, að það gjörðu hvorki meðdómendur mínir né málspartarnir þau ár, sem eg var dómari í réttinum. Þetta geta þeir borið sjálfir vitni um að er satt, eins og líka hitt, að síðan landsyfírrétturinn fyrst var stofnaður, hefir þessari venju aldrei stranglega verið fylgt, enda hefir það tíðum skeð,

að boð hafi verið send bæði eptir málsfærslumönnunum og dómurunum sjálfum hér á staðnum, hafi koma þeirra þótt dragast í það og það skiptið, eins og málsfærslumenn umtölu-
laust jafnan hafa fengið frest allt að kl. 12, hafi þeir beiðzt þess, til afgreiðslu mála sinna, og furðar mig því stórlega á því, að jústitiarius skuli (sjá hið prentaða skjal, Bilag 12, bls. 14) svo ranglega hafa slegið skuldinni mestmegnis upp á mig einan, þar sem hann veit þó sjálfur, að meðan hann var assessor í tíð Sveinbjörnsens sál. lét sig þráfaldlega vanta í réttinn, svo að sækja varð hann út í bæ, án þess nokkuð væri til þess tekið. Í þessu tilliti skal eg að öðru leyti vitna til meðfylgjandi skýrslu frá málsfærslumanni Jóni Guðmunds-
syni.

2. (frv. 1. bls.) að eg hafi brotið á móti tilsk. 3. júní 1796 um, að flýta tilbærilega fyrir málunum. Í þessu tilliti skal eg vitna til hins prentaða nefndarálits bls. 1. 1. atr. Af því sèst, þegar það er borið saman við fylgiskjal nr. 1 bls. 10, að hér ræðir um afgreiðslu fjöggra dómsgjörða í sakamálum, hvar af þrjú áttu að afgreiðast af núverandi sýslumanni L. Blöndal, sem stiptamtið hafði sett í minn stað, er eg sigldi 1867, og hvorki jústitiarius eða eg tók eptir því fyr en nokkru eptir alþingis-
lok, að nefndum sýslumanni hafði eptirlátizt að gefa út dóms-
gjörðirnar. Og er þá ekki nema eitt einasta mál eptir, sem eg að vísu engan veginn vil neita að dregizt hafi hjá mèr að gefa út dómsgjörðir á, enda áleit eg, að það ekki yrði kall-
aður dráttur yfir höfuð, þó afgreiðsla dómsgjörðanna biði eptir þeirri næstu póstferð, sem fèll eptir að dómar í þeim voru upp kveðnir, því hið opinbera getur þó ekki heimtað, að málin gangi fljótar nm landið, en hinar opinberu póstferðir leyfa, en allir vita, hvað þèttar þær hafa verið hingað til, eða réttara, hvað margar vikur og hvað margir mánuðir hafa getað orðið póstferða í millum; og sè nú enn fremur haft tillit til þess, hve ósameinanlegt það er hröðum úrslitum sakamála yfir höfuð á Íslandi, að þau gangi úr landi burt 300 mílur til hæstarèttar, þá verður þetta kæruatriði eitt af þeim, sem tékur sig skritilega út frá sjónarmiði Danastjórnar.
3. (frv. 1. bls.) enn er talið mèr til áfellis, að eg, þegar eg hafi fatlazt frá að mæta í réttinum, hafi *annadhvort* leitt það með öllu hjá mèr að segja til forfalla minna, eða þá gjört það í

síðustu lög. Hið síðara af þessu er satt, og eptir minni meiningu alveg saklaust, þar sem stiptamtið er svo að segja hjá landsyfirrættarhúsinu, en hið fyrra blátt áfram ósatt. Í það eina skipti, sem eg ekki sagði til forfalla minna og talað er um í frv. bls. 2. neðst og 3. efst, nefnilega 1. marz 1869, þá get eg notið vitna minna að því, að maður var sendur frá mér til að tilkynna forföll mín, en sökum blindbyls og ófærðar varð maðurinn nokkuð um seinan, en kom þó fyrir hádegis hingað til bæjarins, enda gjörði það lítið, því 1. assessor réttarins var veikur þann dag, og tjáði einnig forföll, svo þó eg hefði komið, hefði rétturinn samt eigi orðið haldinn, þar sem enginn kvalificeraður maður eptir kringumstæðunum hefði orðið settur í hans stað, og hvað því viðvíkur, að eg hafi ekki tilkynnt formanninum í réttinum, að stefnt væri til að mál felli í rétt þann dag, svo það ekki hafi verið fyrir á réttarskránni, þá er það að vísu svo, að eg hafði ekki gjört það skriflega, heldur að eins munnlega, en það gjörði eg í svo mörgum öðrum málum án þess að jústitiarius fyndi nokkuð að því, en viðvíkjandi réttarskránni, þá get eg ekki annað en stórlega undrazt yfir því, að hún skuli vera nefnd á nafn, þar sem það getur ekki annað en verið kunnugt stiptamtmaninum að hún hefir svo opt og mörgum sinnum verið óáreiðanleg, og ekki á henni talin einu sinni ætíð þau mál, sem komin hafa verið fyrir réttinn, og eg get ekki sleppt í þessu tilliti þegjandi fram hjá mér skýrslu þeirri, sem málaflutningsmaður Jón Guðmundsson, sem vonlegt var, sá sig knúðan til að setja í Þjóðólf, sjá XXIII. árg. nr. 31—32 um það, hvað olli því, að hann, sem málafræslumaður minni í hinu svonefnda stórkostlega Elliðaáa-máli, eður málinu, um afnot vatnsins í Elliðaánum, og hinar lögforboðnu *þvergirðingar veiðimáta* kaupmanns Thomsens í þeim, gat ekki mætt í landsyfirréttinum þann 1. febrúar þ. á. fyrir en kl. 10¹/₂, nfl. það að hann átti að incaminera barndrápsmálið að norðan eptir skipun sjálfs jústitiarii þann dag, og eptir skriflegu bréfi málsfræslumannsins, sem hann sendi í réttinn, hvar hann hæt, eins og hann gjörði, að mæta kl. 10¹/₂, þó stóð þetta sakamál ekki á réttarskránni, en afleiðingin fyrir mitt mál varð sú, að því var frá vísað, enda hefir það eigi heyrzt, að stiptamtmaðurinn hafi kært sig um þetta óskiljanlega, og í afleiðingum sínum, óþolandi atriði

fyrir mál mitt, þar sem eg get sannað, að í hinu tilfellinu, sem mér er gefið að sök, enginn rættarmissir varð fyrir hlutaðeiganda, með því mótparturinn, sem var hér á staðnum, og vissi allar kringumstæður, gaf fúslega samþykki sitt til, að málið, sem var öldungis privat-eðlis, tækist fyrir næsta réttardag, sem og líka varð.

4. (frv. bls. 2) Þá er eg enn sakfelldur fyrir, að eg hafi ekki í fardögum árið 1870 eptir skipun stiptamtmannsins flutt til Reykjavíkur. Þetta er dagsanna. En að það hafi verið *viðbárur* (Udflugtur), að eg ekki flutti frá Elliðavatni, eru *hrein og bein ósannindi*; því mér var það í alla staði ómögulegt, eins og eg skýrði glögg og greinilega frá í bræfi mínu til stiptamtmannsins 13. júní 1870, og sem eg skýrskota til að öllu leyti; sjá hið prentaða skjal Litr. A, bls. 24 til 25. Eg skal að eins samkvæmt því, sem eg þar áskildi mér rétt til að sanna, láta hér með fylgja, hinni heiðruðu nefnd til íhugunar, afstöðumálverk og tvö álitsskjöl frá hinum danska engjameistara Jørgensen frá 23. des. 1869, og 3. marz 1870, enn fremur álitsgjörð Sverris Runólfssonar steinhöggvara, dags. 29. júlí 1870, og vitnisburð landlæknis dr. Hjaltalíns, og fel eg það óhræddur hinni heiðruðu nefnd, að meta málstað minn í þessu tilliti. Að öðru leyti skal eg geta þess, að eins og eg verð að álíta það ranga og öfuga aðferð af stiptamtmanninum, að hann ekki, áður en hann fór því á flot, að konungsúrskurðurinn frá 14. maí 1808 væri upp hafinn, leitaði álits landsyfrrættarins um það mál, þannig stend eg fast á því, að hvorki hann né stjórnin sé bær um að skera úr því, hvort eg að lögum hafi verið skyldur til, og það án þess að mér væri gefið nokkuð heiti um, að mér skyldi verða endurgoldinn sá gifurlegi skaði, sem það hefði orðið að hafa í för með sér, að flytja frá Elliðavatni til Reykjavíkur, eður eigi, heldur að eins dómstólarnir, og að eg get þannig ekki álitid skipun stiptamtmannsins um fardagaflutning minn neitt annað en hreint gjöræði frá hans hálfu. Hvað viðvíkur skrifstofu landsyfrrættarins, þá skýrskota eg að öllu leyti til þessa bréfs, og þeirra tilboða frá minni hálfu, sem eg þar gjörði, og get eg eigi betur séð, en að eg með þeim hafi gefið stiptamtmanninum kost á því fyrirkomulagi, sem spursmál gat verið um að mér væri skylt að haga mér eptir.

5. Enn er mér gefið að sök, að jeg hafi í 9 seinustu árin ekki fært atkvæðabók réttarins, og eins að hirðulauslega hafi verið gengið frá dómsmálabókinni.

Hvað hið fyrra atriði snertir, vísa eg til bréfa minna, er sinnast í hinu prentaða skjali, fylgisk. Littr. C. 25—26 og Littr F. bls. 28—29, hvar af meðal annars sèst, að eg heiddi um fjórtán daga frest til að bæta úr þessu, án þess mér væri veittur hann. Þar að auki skal eg geta þess, að við réttinn í Danmörku er hætt að færa slíkar atkvæðabækur, og eru þó sömu ákvarðanir í yfirrættartilskipuninni þar um þetta, sem í landsyfirréttar-tilskipuninni 11. júlí 1800, og hefi eg þó ekki heyrt, að nokkrum dómsmálaskrifara hafi verið hegnt fyrir það. Hvað færslu dómsmálabókarinnar snertir, þá leyfi eg mér að benda nefndinni á það, að hefði hún verið hirðulauslega færð, hefði jústiliarius réttarins orðið að verða var við það, sem í hvert skipti undirskrifar hana, en umkvartana hans í því efni minnst eg ei; annars sýnir þetta bezt, hve smásmuglega stiptamtmaðurinn hefir leitað að sökum gegn mér.

Þá byggir stiptamtmaður embættismissi minn á því, að eg tvisvar seinasta árið hafi verið sektaður af hæstarétti fyrir drátt á útskriptum í sakamálum, en eg hefi miklu fremur ástæðu til að álíta, að hæstiréttur hafi sökum klögunar stiptamtmannsins yfir mér áður í privátmáli, sem stiptamtmannum kom ekki við, beitt þessum strangleika gegn mér, en að þessir dómar gætu haft aðra afleiðing fyrir mig en hinar ídæmdu sektir.

6. Þar sem stiptamtmaðurinn enn fremur gefur mér að sök, að eg hafi of lengi dregið að gefa atkvæði í máli nokkru, er þá var fyrir hæstarétti, þá skal eg geta þess, að eg veit ekki til, að hæstiréttur hafi álitit mig vítaverðan fyrir þann drátt, auk heldur afsetningarverðan.

7. Þá er sjöunda kæruefnið, að stiptamtmaður ekki hefði verið búinn að fá frá mér, er hann reit klögunina, í fyrirskipuðu formi, skýrslu um þau mál, sem hefðu verið fyrir landsyfirréttinum 1868. En þessu verð eg að svara, að stiptamtmaðurinn allt í einu 1869 gjörði ræka skýrslu þá, er eg hafði gefið honum fyrir árið 1868 öldungis eins lagaða, eins og, ekki einasta eg, heldur einnig formenn mínir höfðu aðfönn-ingarlaust einlægt gefið hana, hvar á móti hann heimtaði af

mér skýrslu eptir eyðublaði, sem mér af justitiarii tilstyrk var ómögulegt að út fylla, eins og það form hefir án efa verið álitíð ekki að eiga við, þegar hinar fyrirskipuðu sessionir rættarins einnig við venjuna féllu niður, en sem þó voru fyrirskipaðar með því sama lagaboði, sem þetta úrelta skýrsluform.

8. Þeim ákærupósti stiptamtmannsins, að eg einu sinni ekki hafi komið í réttinn, án þess að segja til löglegra forfalla, hefi eg svarað, og
9. eins því kæruatriði, að eg hafi átt að fella undan að tilkynna formanninum í réttinum að stefnt væri til að mál felli í rétt á vissum degi, svo að málið ekki hafi verið á rættarskránni fyrir þann dag, og vona eg að nefndin áliti þessar ákætur þannig lættvægar.

Við þessa ákærupósta sína hefir stiptamtmaðurinn enn bætt:

10. Að eg við undirrættinn hafi verið dæmdur í 50 rd. sekt fyrir það, að eg hefði tekið *rætt minn sjálfur*, svo hneyksli hafi orðið að. Það er að vísu satt, að sýslumaður Clausen dæmdi mig í 50 rd. sekt fyrir það, að eg í votta-viðurvist bannaði kaupmanni Thomsen að hlaða garð í mínu landi, eða jarðarinnar Árbæjar landi, svo hann hætti við það. Hvort þetta er hneykslanleg breytni af mér, eptirlæt eg nefndinni óhult að dæma um, eins og líka yfirdomurinn dæmdi mig sýknan, og vil eg þó geta þess,
 - a, að í yfirrættardóminum er byggt á því, sem vissu, að eg hafi *vitað af því*, að garðurinn var hlaðinn með samþykki lögreglustjórans (er eg að öðru leyti, eptir minni skoðun, verð að álíta að ekki hafi haft meiri ráð yfir mínu landi en Thomsen sjálfur), þar sem hið gagnstæða, að minni hyggju, nefnilega, að hvorki eg, sem var fjærverandi, og heldur ekki menn mínir vissu af að lögreglustjórinn var nokkuð viðriðinn garðhleðsluna.
 - b, Eitt af vitnum og vökumönnum lögreglustjórans var maður, sem hafði illt orð á sér fyrir þjófnað, eins og hann og seinna varð uppvís að þjófnaði.
 - c, Læt eg hær með fylgja annan landsyfirrættardóm, árinu áður, er garðurinn eptir skipan minni var risinn, og þar sem hinn opinberi málarekstur um þetta var dæmdur *ex officio* ómerkur. Til ítarlegri upplýsningar læt eg hær með

fylgja afskript af kaupbréfi Thomsens og tvo vitnisburði viðvíkjandi landamerkjum Árbæjarins, sbr. afstöðu-mál-verkið.

11. Þá er sú ákærugrein að endingu, að eg á að eiga í sífelldum málaferlum, bæði sökum þrætugirni minnar og þess, að efna-hagur minn sé kominn í ólag, og að eg þá hafi ósæmilega málsfærslu og undanbrögð, t. d. um hve hneigður eg hafi verið, til að lögsækja aðra, og aðrir aptur hneigðir til að ganga á rétti mínum, get eg ekki leitt hjá mér í þessu sam-bandi að geta þess, að sýslumaðurinn í Kjósar- og Gull-bringusýslu hefir sem yfirvald án nokkurs réttarúrskurðar gefið manni heimild til, að taka til byggingar og yrkingar hálfa jörð, nýbýlið Lækjarbotn í Seltjarnarneshreppi, *þrátt* fyrir það, þó eg hefði í höndum afsalsbréf frá sjálfum nýbyggjar-anum, nóterað af honum sjálfum til þinglesturs, án þess getið sé um neina þinglesturshindrun fyrir eignarrétti mínum, og þrátt fyrir það, þó eg vitanlega og vottanlega óheimilaði hlut-aðeiganda landið, enda hefir sýslumaður þessi *neittað* mér skriflega um mótt borgun, að fá afskript af þessu leyfi hans og lofi yfir eign minni. Þó hefi eg enn eigi hafið mál um þetta, en sýslumaðurinn hefir klagað mig fyrir þrætugirni! Hér að lútandi skjöl ljæ eg og nefndinni til yfirlits að því leyti sem það getur látið sig gjöra.

Það er að sönnu satt, að eg hefi neyðzt til að *verja* mig í nokkrum málum, sem aðrir hafa höfðað móti mér, eins og eg í einu þessara mála var dæmdur í sekt fyrir það, að eg sendi annan mann í minn stað á forlíkunina, og gat eg þó um það í fullmakt-inni, að eg væri forfallaður þá að mæta, en hvernig stiptamtmaður-inn í þessu hefir getað fundið ástæðu til að klagga mig fyrir þrætu-girni, er mér óskiljanlegt, því hans krafa til dómaranna er víst ekki sú, að þeir eigi megi verja sig fyrir ójöfnuði annara og að réttur þeirra standi fyrir utan dómstólana og vernd laganna, en hvað það snertir, að eg hafi við haft í málum þeim, sem eg hefi átt í, ó-sæmilega málsfærslu og undanbrögð (í danska textanum stendur «usømmelig temerær Procedure»), þá verð eg að álíta mig ofgóðan til að nefna þennan með öllu ástæðulausa óhróður stiptamtmanns-ins um mig sínu rétta nafni, en lýsi hann hrein og bein *ósann-indi*. Að endingu skal eg geta þess, að jústitiarius í landsyfírrétt-inum hefir hnýtt við þessar ákæru stiptamtmannsins því vottorði

sínu, að eg með hegðan minni hafi rýrt mannorð mitt og traustið á mér sem dómara, svo það væri ekki að eins æskilegt, heldur einnig nauðsynlegt, að breyting yrði á þessu, en án þess að virða þetta fleiri orða, þá skal eg skjóta því óhræddur til hinnar heiðruðu nefndar og Íslendinga yfir höfuð, að bera samvirkusamlega saman traust þeirra og álit á mér sem manni og dómara við álit og traust þeirra á hinum *háa formanni yfir dómsins sjálfum* bæði sem manni og sem dómara.

Fylgiskjölin biðjast mér endursend.

Reykjavík, 3. ágúst 1871.

Benidikt Sveinsson.

2.

Um það, hvort Íslands konunglegi landsyfirréttur hafi fyr og síðar jafnan verið «settur» kl. 10 f. m. á slaginu, sem kallað er, ber eg undirskrifaður, — sem nú er á 64. aldurs ári, er fæddur og uppalinn hér í Reykjavík, og hefi jafnaðarlega haft málsfærslu á hendi við yfirréttinn, fyrst á tímabilinu 1832—36 incl., þá aptur árin 1847—48, og enn aptur að staðaldri um næstliðin 20 ár, einkum síðan eg var constitueraður sem procurator við réttinn 1858 — þetta, sem nú skal greina:

Á tímabilinu, sem confenzráð Magnús Stephensen var réttarins jústitiarius, voru engir meðlimir yfirréttarins búsettir í Reykjavík, og eigi svo nærri, að neinn þeirra væri innan sóknar, nema conferenzr. M. St. einn, er bjó í Viðey, annexu, er þá var frá Reykjavík, til dauðadags (1833), heldur á Kjalarnesi (secretèri Björn Stephensen), í Mosfellssveit, og á Álptanesi, þ. e. sinn í hvor-um hreppnum á alla vegu. Þeir yfirréttarins dómendur allir þrír, og dómsskrifari réttarins hinn 4. (víst fram til 1826—27 að «surnumerair jústizsecretèri» var settur) áttu því einkum á veturna svo langan og erfiðan veg að sækja til réttarins hingað til Reykjavíkur, að þeim var það einatt ómögulegt, að vera hér komnir svo tímanlega, að rétturinn yrði settur kl. 10. Það dróst optast fram á 11. og einnig eigi sjaldan fram á 12. tímann. Einmitt þess vegna, hvað tíminn fyrir byrjun réttarins varð að vera svona á reiki, þá var setning yfirréttarins á þessu tímabili í hvert skipti boðuð með trumbuslætti eptir aðalgötum bæjarins, jafnframt og yfirréttarþjónninn, er trumbuna sló — en hann byrjaði aldrei trumbusláttinn, fyr en jústitiarius, eptir að hafa fengið vissu fyrir því, að allir væru komnir, skipaði það — úthrópaði: «Den kon-

gelige Islandske Landsoverret begynder strax»; og fyr en setning rættarins væri þannig boðuð, fóru hvorki dómendurnir nè mál-færslumennirnir eitt fet til rættarins.

Á því næsta tímabili, sem etazráð Ísl. Einarsson var jústitiarius, eður árin 1833—36, og aptur eptir að konferenzráð Þórður Sveinbjörnsson kom í hans sæti um byrjun ársins 1837 til þess hann (Th. Sv.) dó 1856, ætla eg, að setning rættarins hafi máské verið eigi fyllilega eins á reiki fyrir þessar sakir, með því líka, að frá því þeir tveir nýju assessórar voru útnefndir 1834 og tóku við þeim embættum sínum — þá var dómskrifara-embættið við rættinn jafnframt upphafið, og fengið í hendur yngri assessor — hafa rættarins assessores jafnan verið búsettir í Reykjavík, nema Sveinbjörnssen sem assessor 1835—1837, og sem dómsforseti til 1849? þar til assessor Benidkt Sveinsson tók sér samkvæmt konungsursk. 1808 bústað á eignarjörð sinni Elliðavatni, hér innan sóknar vorid 1860.

Á öllu þessu tímabili, eptir lát M. Stephensens í Viðey hefir víst setning rættarins verið eigi eins hvikul, og rætturinn víst mjög sjaldan settur seinna, en einhvern tíma á 11. tímanum; boðun rættarsetningarinnar með trumbuslætti mun og hafa verið látin falla niður þegar á fyrstu jústitíarii árum Ísl. Einarssonar. En það er mér persónulega kunnugt, að rætturinn á hans dögum og Sveinbjörnssens, á meðan bústaður hans var að Nesi, var jafnvel aldrei settur á slaginu 10, þótt hann væri víst flestalla dagana kominn hingað inn eptir um það leyti, eður nokkrum mínútum fyr, — og eigi fyr en hann hafði flutt bústað sinn hingað, var fyrir alvöru farið að fylgja því, sem fastri reglu, að jústitiarius væri jafnan sjálfur kominn í rættinn á slaginu 10.

Dómsforseti rættarins, sá sem nú er, og hefir verið síðan 1856, hefir haldið uppi þeirri reglu, að rætturinn væri settur kl. 10 hvern rættardag, og með fastari reglu, heldur en var til þess tíma. En hann hefir jafnframt sýnt sig mjög mannúðlegan einnig í því, að senda þjón rættarins bæði eptir assessórunum og málspörtunum, væru þeir eigi komnir allir svona úr því fyrsti $\frac{1}{4}$ hins 11. tíma væri liðinn, og hefðu þá eigi tjáð forföll sín fyrir fram, og eins í því, að veita þeim procuratornum, sem þess hefir farið á leit fyrir fram — en það hefir langoptast verið mín megin, það skal eg játa — frá $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ tíma frestun á að setja rættinn, eptir kl. 10, þegar hann hefir fengið þá beiðni svo tímanlega, að gefið hafi

orðið hinum dómendunum til kynna fyrir kl. 10. En um lengri frestun á fyrirtekt nokkurs máls, heldur en undir lok 11. tímans, hefi eg aldrei beðið, og veit eigi til að hafi verið veittur eður liðinn á þessum árum, síðan 1857. Heldur ekki veit eg til þess nè man, að assessor B. Sveinsson, væri hann forfallaður, kæmi eigi boðum til dómsforsetans um slík forföll á 11. tímanum, væru þau eigi fyr komin.

Reykjavík, 14. dag Ágústmán 1871.

Jón Guðmundsson,
est. procurator við landsyfirrættinn.

3.

Ár 1870, mánudaginn 12. septembermán., var í hinum konunglega yfirdómi á Íslandi,

Í málinu: nr. 21/1870: Hið opinbera gegn assessor B. Sveinssyni,
E. Markússyni, P. Bjarnasyni, M. Ólafssyni

Kveðinn upp svo látandi

Dómur:

Tildrög máls þessa eru þau, að hinn 27. maí seinastliðinn um morguninn, er kaupmaður Thomsen hær í bænum með nokkrum verkamönnum ætlaði að fara að hlaða upp stíflugarð til að veita vatni úr norðurkvísl Elliðaánna, er hann hefir fram borið að árlega sè hlaðinn, þá er setja eigi þar niður og taka upp laxakistu þá, er hann hefir þar í kvíslinni, og til þess að geta því betur veitt laxinn, öðru hverju á sumrin, þegar mikið sè gengið af honum upp í ána, með því að þurrka hana upp, komu hinir ákærðu til hans, Eyólfur bóndi Markússon á Árbæ, Þorsteinn Bjarnason á Klapparholti og yfirrættardómari B. Sveinsson, sem á hálfa jörðina Árbæ, og bönnuðu þeir honum að hlaða garðinn lengra en út í miðjan ársrauminn, og fór þá meðal annars yfirdómari B. Sveinsson út í ána, staðnæmdist þar og lýsti því yfir, að meðan hann væri lifandi, skyldi hleypigarðurinn ekki verða hlaðinnn upp. Hætti þá kaupmaður Thomsen við að hlaða garðinn, enda hurfu þá og hinir ákærðu frá, en kaupmaður Thomsen sendi eptir sýslumanninum til aðstoðar, ef á þyrfti að halda til að koma garðinum upp; síðan kom sýslumaður þangað eptir þessum boðum kaupmanns Thomsens, og var þá garðurinn, meðan hann var þar, hlaðinn upp, án þess nokkur kæmi þangað á meðan eða ónáðaði þá. En seinna um kveldið, þá kom hinn ákærði Eyólfur Markússon þangað og

reif stykki úr garðinum. Eptir tillögum sýslumannsins lét nú kaupmaður Thomsen 3 menn vaka um nóttina við stíflugarðinn, og er lægst var orðið, urðu vökumenn þess varir, að hinir ákærðu, Eyjólfur Markússon, Þorsteinn Bjarnason og Magnús Ólafsson komu að garðinum, og reif Þorsteinn þá úr garðinum einn stein og eina torfu. Vökumennirnir gáfu sig þá í ljós og hönnuðu þeim að rífa garðinn, og hættu hinir þá við og fóru burtu. Fyrir aðfarir þessar höfðaði sýslumaðurinn opinbert politímál gegn hinum ákærðu, og voru þeir með dómi pólitirættar Gullbringu- og Kjósarsýslu þann 7. júní þ. á. dæmdir, yfirdómari B. Sveinsson til 50 rd. sektar, Eyjólfur Markússon, Þorsteinn Bjarnason og Magnús Ólafsson, fyrstnefndi til 10 rd., en síðar nefndu til 5 rd. sektar hver, auk þess sem þeim er gjört að borga málskostnað og skaðabætur til kaupmanns Thomsens með 13 rd. in solidum.

Að því leyti það spursmál, sem hreift hefir verið undir málinu, hvort málið geti álitizt réttilega höfðað sem opinbert pólitímál, snertir, virðist að þessu spursmáli, eins og málið hér liggur fyrir, beri að svara játandi, þar sem garðurinn var hlaðinn í viðurvist lögreglustjórans, sem kaupmaður Thomsen hafði til kallað, þegar yfirdómari B. Sveinsson bannaði að hlaða garðinn, og hann því má álitast hlaðinn ef ekki beinlínis, þó með hans samþykki, og öll hin fyrri atvik málsins lágu að því, að lögreglustjórinn varð að veita garðhleðslunni og því, er fram fór, nokkur afskipti. Mál þetta ber því að dæma í aðalefninu.

Að því leyti þá fyrst áhrærir framgöngu yfirdómara B. Sveinssonar, þá er ekki sannað, að þegar hann fyr um daginn nam staðar í ánni, hafi haft það í frammi, er kynni að gefa grundvallaða ástæðu til að álíta, að hann mundi neyta ólöglegra athafna til þess að hindra þá hleðslu á hleypigarðinum, er hann ei sjálfur gat viðkennt sem rétta. Þegar yfirdómari B. Sveinsson þarnaest síðar um kveldið eða nóttina þar á eptir sendi mennina til þess að rífa garðinn, þá er það að vísu svo, að þessir menn fóru til að rífa garðinn eptir skipun hans, en með því að menn þessir hættu strax, eptir að þeir höfðu rífið einn stein og eina torfu úr garðinum, þegar þeim var bannað það, þá fyrir liggur ekki hegningarvert, gjörræðislegt tiltæki á eignum annara, þar sem ekki er ástæða til að álíta eða sannað, að verulegur skaði, sein nemi uppbótum, hafi verið gjörður með þessu lítilræði, og ber því hina ákærðu, yfir-

dómara B. Sveinsson, Eyjólf Markússon, Þorsteinn Bjarnason og Magnús Ólafsson að frífinna að þessu fyrir ákæru.

Að því leyti þar næst hinn ákærða Eyjólf Markússon áhrærir, þá hefir hann við kannazt, að hann þar á undan hafi rífið stíflu-garð þann, sem kaupmaður Thomsen hafði látið byggja að norðan-verðu út af klöppinni í ánni, og fyrir liggur þar í, að hann hafi sjálfur tekið sér rétt sinn á ólöglegan hátt, með því að það málít-ast upplýst, að garður þessi um mörg undanfarin ár hefir verið hlaðinn á þessum stað, og hinn tilkallaði lögreglustjóri ekki hafði fundið neitt að athuga við, að garðurinn í þetta skipti væri hlaðinn. Ákærði Eyjólfur Markússon ber því samkvæmt hegningarlaganna 117. gr. að sæta sekt, sem hæfilega virðist metin til 5 rd., er til-fellur Seltjarnarneshrepps fátækra sjóði; svo ber honum og, að því teknu til greina, að enginn sérlegur skaði, er nemi uppbótum, muni hafa verið gjörður síðar á garðinum með því að rífa einn stein og eina torfu úr honum, að svara kaupmanni Thomsen í skaðabætur 10 rd., en honum sjálfum og hinum öðrum ákærðu ber in solidum til kaupmanns H. Th. A. Thomsens að svara 3 rd. sem vökulaunum til 3 manna. Hinum ákærðu ber að greiða allan afsök þessari leiddan eða löglega leiðandi málskostnað, þar af sem laun til hins skipaða sækjanda og verjanda, yfirrættarmálsfærslumanna P. Melsteðs og J. Guðmundssonar 6 rd. r. m. hvorum, þannig að Eyjólfur Markússon greiði helming alls málskostnaðarins, en hann og hinir ákærðu hinn helminginn in solidum.

Málið hefir við báða rétti verið rekið og flutt forsvaranlega.

Því dæmist rétt að vera.

Hinn ákærði Eyjólfur Markússon á að greiða í sekt 5 rd. — ömm ríkisdali — r.m., er tilfalla Seltjarnarneshrepps fátækra sjóði, en hinir ákærðu, assessor B. Sveinsson, Þ. Bjarnason og M. Ólafsson eiga fyrir ákærum hins opinbera í sök þessari frjír að vera. Í skaða-bætur til kaupmanns H. Th. A. Thomsens ber Eyjólf Markússyni að greiða 10 rd. r. m., svo ber honum og hinum ákærðu B. Sveins-syni, Þ. Bjarnasyni og M. Ólafssyni að greiða til kaupmanns H. Th. A. Thomsens einum fyrir alla og öllum fyrir einn 3 rd. r. m. Hinum ákærðu ber að greiða allan af sök þessari löglega leiðandi kostnað, þar á meðal til hins skipaða sækjanda og verjanda, yfir-rættarmálsfærslumanna Jóns Guðmundssonar og P. Melsteðs 6 rd. hvorum, þannig, að Eyjólfur Markússon greiði helming alls máls-

kostnaðarins, en hann og allir hinir ákærðu hinn helming máls-
kostnaðarins einn fyrir alla og allir fyrir einn.

Hið ídæmda að greiða og dóminum að fullnægja innan 8 vikna
frá löglegri birtingu hans undir aðför að lögum.

Pórdur Jónasson.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu : konunglegt frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á
Íslandi.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «Íslands» komi: «á Íslandi»,
(orðabreyting). (Samþ. án atkvæðagr. eins og aðrar orðabr.
á þessari atkvæðaskrá).
2. *Nefndin*: fyrir orðin «einu sameinuðu amtsráði» komi: «og
amtsráði í hverju amtí». (Samþ. með 23 atkv.).
3. 1. gr. frumvarpsins (með breyting). (Samþ. með 23 atkv.).

A. Hreppsnefndir.

Frumvarpsins 2. grein.

4. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir orðið «sem (samkv. því)» komi:
«er (samkv. því)» (Orðabreyting).
5. orðin «fer fram» eiga að vera «fram fer».
6. *Páll Pálsson*: að fyrir orðin: «vel metinna manna þar» komi:
«hlutaðeigandi sýslumanna». (Fellt með 15 atkv. gegn 3).
7. *Davíð Guðmundsson*: að orðin: «eða samþykkir það» (í síðari
kafla greinarinnar) falli burt. (Fellt með 17 atkv. gegn 2).
8. 2. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 3. grein.

9. *Nefndin*: að fyrir orðin í upphafinu: «Rett til þess . . . verða
kosinn» komi: «kosningarrétt og kjörgengi til hreppsnefndar»
(á hver) o. s. frv. (Orðabreyting).
10. *Jón Pétursson*: að eptir orðið «stendur» verði sett: «þar».
(Fellt með 17 atkv. gegn 6).
11. 3. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.)

Frumvarpsins 4. grein.

12. *Nefndin*: að fyrir «afkomendum» komi: «niðjum» (Orða-
breyting).
13. 4. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 5. grein.

14. *Nefndin*: að fyrir orðin: «skal hin stærri helft . . . og geti» o. s. frv. komi: «skulu að 3 árum liðnum 2, 3, 4, ganga úr nefndinni, eptir því hvort tala nefndarmanna er 3, 5, 7, samkvæmt 2. grein. Geti» o. s. frv. (Samþ. með 23 atkv.).
15. *Helgi Hálfðánarson*: fyrir: «og geti nefndarmenn . . . hin helftin skal» komi: «þeir skulu úr ganga, er fæst atkvæði höfðu fengið, þá er þeir voru kosnir; en sèu jöfn atkvæði, vikur hinn yngri fyrir hinum eldri. Hinir skulu fyrst fara frá». (Fellt með 15 atkv. gegn 7).
16. *Nefndin*: að fyrir «hin helftin» komi: «hinn hlutinn». (Orðabreyting).
17. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir orðin í síðara kafla greinarinnar: «og tekur hann . . . skyldur til» komi: «og er hann þá nefndarmaður hin næstu sex ár. Þó er sá, er verið hefir í nefndinni 3 ár eða lengur, ekki skyldur til» o. s. frv. (Fellt með 13 atkv. gegn 7).
18. *Nefndin*: að orðin: «og tekur hann þá sæti . . . kosningu» fellist úr. (Samþ. með 19 atkv. gegn 1).
19. 5. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 6. grein.

20. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir orðin: «á stað» í öðrum kafla greinarinnar komi: «á þeim stað». (Orðabreyting).
21. 6. gr. frumvarpsins. (óbreytt), (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 7. grein.

22. *Jón Pétursson*: að orðin: «dag og stund . . . 8 dögum áður» falli burt. (Tekið aptur af uppástungumanni).
23. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir orðin: «ræður hlutkesti» («skal hlutkesti ráða», «skal hlutkesti fram fara», o. s. frv. bæði hér og síðar í frumvarpinu), komi: «skal aldur ráða». (Fellt með 16 atkv. gegn 2).
24. *Nefndin*: að í stað orðanna: «skal segja þá kjörna . . . ræður hlutkesti» komi: «Ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti. Að því búnu kveður formaður kjörstjórnarinnar upp, hverjir sèu kjörnir hreppsnefndarmenn». (Samþ. með 22 atkv.).

25. 7. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 8. grein.

26. *Nefndin*: að fyrir orðin: «Færist sá . . . kosningu»

komi : «Skorist sá, sem fyrir kosningu hefir orðið». (Orðabreyting).

27. *Sama*: að eptir orðin «í fyrsta skipti» komi: «er». (Orðabreyting).

28. *Sama*: að fyrir orðið »gefni» komi: «felldir» og fyrir »gjörður» komi: «felldur». (Orðabreytingar).

29. *Sama*: að fyrir «ógild» komi: «ólögmæt». (Orðabreyting).

30. 8. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 9. grein.

31. *Nefndin*: að fyrir orðin: «komist hreppsnefndarmaður hún hverfur» komi: «Missi hreppsnefndarmaður kosningarrétt eða kjörgengi, samkvæmt 3. grein, skal hann þegar víkja úr nefndinni. Missi hann að eins um hríð réttindi þessi, má víkja honum um stundarsakir frá nefndarstörfum». (Orðabreyting).

32. *Halldór Kr. Friðriksson*: að orðin: «eða í öllu falli sýslunefndin» falli úr. (Fellt með 14 atkv. gegn 6).

33. *Nefndin*: að orðin: «hún eða í öllu falli» verði felld úr. (Samþ. með 22 atkv.).

34. *Halldór Kr. Friðriksson*: að bætt verði við fyrra kafla greinarinnar: «en vilji hreppsnefndin eigi veita honum lausn, er honum frjálst að leita úrskurðar sýslunefndar í því efni». (Fallinn við 33. tölul.).

35. *Nefndin*: að fyrir orðin: «setja annan í hið auða rúm» komi: «skipa annan í hans stað». (Orðabreyting).

36. 9. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþykkt með 23 atkv.).

Frumvarpsins 10. grein.

37. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «oddviti» kom «formaður» alstaðar í frumvarpinu; — fyrir «nýja helft» komi «nýja deild»; — fyrir «kosningu sem oddviti» komi «formannskosningu». Var þá fyrst leitað atkvæða um orðin: að fyrir «oddviti» komi «formaður» alstaðar í frumvarpinu, og var það fellt með 17 atkv. gegn 4; síðan var leitað atkvæða um fyrir «nýja helft» komi «nýja deild», og var það samþykkt með 15 atkvæðum; en þriðja breytingin var fallin frá atkvæðum.

38. *Helgi Hálfðánarson*: að í staðinn fyrir: «Þó skal þessi kosning . . . á fyrsta fundi sínum» (í fyrsta kafla greinarinnar) komi: «Þó skal þessi kosning á þeim árum, er kjósa skal

annan hluta nefndarinnar, ekki fram fara, fyr en kosningu hins nýja nefndarhluta er lokið, og hin nýja nefnd heldur sinn fyrsta fund». (Tekið aptur af uppástungumanni).

39. *Nefndin*: að í stað orðanna: «Nái heldur ekki þá nokkur . . . atkvæða» (í 3. kafla greinarinnar) komi: «Fái þá ekki heldur neinn meira en helming atkvæða». (Orðabreyting).
40. *Sama*: að orðið «beggja» verði fellt úr. (Samþ. með 20 atkv.).
41. 10. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 24 atkvæðum).

Frumvarpsins 11. grein.

42. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir orðin «rita í gjörðabókina og sjá um» verði sett: «sjá um, að ritað sé í gjörðabókina, og að», o. s. frv. (Orðabreyting).
43. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «nema svo verði . . . um einstök mál» komi: «Ef hreppsnefndin ákveður ekki sérstaklega um einstök mál». (Orðabreyting).
44. 11. grein frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 12. grein.

45. *Nefndin*: að fyrir orðin: «Hreppsnefndin . . . og ella» komi: «Hreppsnefndin skal að minnsta kosti eiga tvo fundi með sér á ári hverju, vor og haust, og auk þess» o. s. frv. (Samþykkt með 22 atkv.).
46. *Sama*: að fyrir «helmingur» komi «meiri hluti». (Orðabreyting).
47. *Sigurður Gunnarsson*: að í niðurlag 2. kafla fyrir: «þó má hreppsnefndin . . . dyrum» komi: «þó má hver hreppsnefnd álykta, er henni þykir ástæða til þess, að ræða einstök mál innan luktra dyra». (Orðabreyting).
48. 12. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 24 atkvæðum).

Frumvarpsins 13. grein.

49. *Nefndin*: að í stað orðanna: «Enga ályktun . . . við staddur» komi: «Hreppsnefnd getur enga ályktun gjört, nema meiri hluti hennar sé viðstaddur». (Orðabreyting).
50. 13. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 14. grein.

51. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir: «einum eða tveimur» komi: «einum eða fleirum». (Fellt með 12 atkv. gegn 9).

52. *Nefndin*: að fyrir orðin (í enda 1. kafla): «tölu nefndarmanna» komi «sínnum flokki». (Orðabreyting).
53. 14. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).
54. a, *Jón Sigurðsson*: að fyrir «landshöfðingi» (í tölulið 54 b og alstaðar í frumv.) komi «landstjóri». (Samþ. með 15 atkv. gegn 2).
54. b, *Nefndin*: að á milli 14. og 15. greinar komi ný grein, sem verði 15. grein, þannig orðuð:
- «Hreppsnefndirnar skulu, hver í sínum hreppi, hafa gætur á heilbrigðis-ásigkomulaginu í hreppnum, og gjöra ráðstafanir þær, sem komið verður við, til að bæta það samkvæmt valdi því, sem þeim verður veitt til þess af amtsráðinu eða landshöfðingja». (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 15. [16.] gr.

55. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «tilskipun 15. marz 1861» komi: «vegabótalögunum», og svo alstaðar í frumvarpinu. Fellt með 11 atkv. gegn 10. Þótti sú atkvæðagreiðsla óglögg, og var því við haft nafnakall og sögðu:

já:

nei:

Halldór Kr. Friðriksson.

Eiríkur Kúld.

Davíð Guðmundsson.

Benidikt Sveinsson.

Guðmundur Einarsson.

Bergur Thorberg.

Hallgrímur Jónsson.

Erlendur Gottskálksson.

Jón Kristjánsson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Pétursson.

Jón Sigurðsson.

Ólafur Pálsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Þórður Jónasson.

Jón Hjaltalín var eigi við, en Egill Egilson, Grímur Thomsen Helgi Hálfðánarson og Pétur Pétursson greiddu eigi atkvæði, og var þannig töluliðurinn fallinn með 12 atkv. gegn 8).

56. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir «einum eða tveimur» komi: «einum eða fleirum». (Fellt með 12 atkv. gegn 9).
57. *Sigurður Gunnarsson*: að niðurlagsorðum greinarinnar: «Vegabóttagjaldi því, sem hvílir á hreppssjóði eptir vegabótalögum,

skal nefndin jafna niður og verja eins og ákveðið er í þeim lögum». (Fellt með 19 atkv. gegn 2).

58. *Nefndin*: að í staðinn fyrir: «og skal þar með . . . ráð fyrir», komi: «og skal þar með fylgja áætlun hennar um störfin sjálf og um kostnað þann, er af þeim leiðir». (Samþ. með 23 atkvæðum).
59. 15. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 23 atkvæðum).
60. *Pórarinn Böðvarsson*: að skotið verði hér inn tveimur nýjum greinum [17. og 18. grein] þannig hljóðandi:
(17. gr.). «Hreppsnefndin skal gegna skyldum þeim, sem hvílt hafa á hreppstjórum, um að sjá um notkun afrétta, fjallskil, fjárheimtur og ráðstafanir til að eyða refum, og jafna niður gjöldum, sem af því leiða. Fela má nefndin einum nefndarmanna, að framkvæma það, sem að þessu lýtur». (Samþ. með 24 atkv.).
(18. gr.). Hreppsnefndin skal og gegna þeim skyldum, sem hvílt hafa á hreppstjórum, að gangast fyrir að veita hjálp í voðatilfellum, að efla sparsemi, hyggni og framsýni, og atorkusemi í aðalvinnuvegum hreppsins». (Samþ. með 21 atkv.).
Frumvarpsins 16. grein. (17. grein, 19. grein).
61. *Helgi Hálfdánarson*: að orðið «aðrar» falli burt. (Samþ. með 15. atkv. gegn 5).
62. *Nefndin* (orðabreyting): að fyrir «tilbærilegur» komi: «tilhlýðilegur».
63. *Jón Pétursson*: að við greinina (16. gr. frumv.) verði bætt:
«Hreppsnefndin skal og hafa umsjón með grenjaleitum þar í hrepp, fjallskilum og öllu öðru, er hreppinn varðar sem félag». (Fallið við 60. tölul.).
64. 16. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24. atkv.).
Frumvarpsins 17. grein. [18. gr., 20. gr.].
65. *Nefndin*: að fyrir «eða aðrar» komi «og aðrar». (Orðabreyting).
66. *Sama*: að orðið «alla» og «öllum» falli úr. (Samþ. með 19 atkv.).
67. *Páll Pálsson*: að fyrir «hreppsþúa» komi «gjaldþegna». Fellt með 11. atkv. gegn 8. En með því sú atkvæðagreiðsla þótti óglögg, var við haft nafnakall og sögðu:

já:	nei:
Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Davíð Guðmundsson.
Benidikt Sveinsson.	Egill Sveinb. Egilson.
Hallgrímur Jónsson.	Erlendur Gottskálksson.
Helgi Hálfánarson.	Grímur Thomsen.
Jón Kristjánsson.	Guðmundur Einarsson.
Ólafur Pálsson.	Hjálmur Pétursson.
Páll Pálsson.	Jón Hjaltalín.
Pétur Pétursson.	Jón Pétursson.
Stefán Eiríksson.	Jón Sigurðsson.
Þórarinn Böðvarsson.	Stefán Jónsson.
	Torfi Einarsson.
	Þórður Jónasson.

Sigurður Gunnarsson greiddi ekki atkvæði; var þanig töluliðurinn felldur með 13 atkv. gegn 11.

Samí: til vara: að þar komi: «þá sem telja fram fê til tíundar». (Fellt með 16 atkv. gegn 3).

68. *Nefndin:* að eptir orðin: «efnum og ástandi» verði bætt við: «og ákveða, hve nær hver gjaldþegn skal hafa lokið útsvari sínu». (Tekið aptur af nefndinni.).
69. *Páll Pálsson:* að eptir orðin (hjá nefndinni): «efnum og ástandi» komi: «og ákveða, hve nær gjaldþegnarnir skulu hafa lokið útsvörum sínum». (Tekið aptur af uppástungumanni).
70. *Jón Pétursson:* að eptir viðauka-atkvæði nefndarinnar: «og ákveða . . . útsvari sínu» (nr. 68) verði bætt inn í: «en eigi má taka það lögtaki hjá neinum fyrir Marteinsmessu». (Fellt með 16 atkv. gegn 2).
71. *Jón Pétursson:* að greinirnar: «Sömuleiðis er hverjum heimilt . . . einnig gjöra skriflega» (þ. e. síðari málsgrein í 2. kafla og fyrri málsg. í 3. kafla) verði felldar úr. (Fellt með 14 gegn 5).
72. *Nefndin:* að greinin: «Sömuleiðis er hverjum heimilt . . . niðurjöfnunina» (þ. e. síðari málsgrein í 2. kafla) verði felld úr. (Samþ. með 17 atkv.).
73. *Þórarinn Böðvarsson:* að annar kafli greinarinnar verði þannig orðaður: «Heimilt er hverjum, sem sveitartillagi er jafnað niður á, að bera sig upp um það, hvernig skatturinn er lagður á sjálfan hann og aðra, svo og, ef honum virðist einhverjum

ranglega sleppt við niðurjöfnunina. Allar aðfinningarvið niðurjöfnunina skal bera upp skriflega innan þriggja vikna frá þeim fresti, sem nefndur var, fyrir oddvita hreppsnefndarinnar, en hann skal á næsta fundi leggja þær fyrir alla nefndina til úrslita». (Fellt með 14 atkv. gegn 7).

74. *Sigurður Gunnarsson*: að síðari málsgrein í öðrum kafla greinarinnar verði þannig orðuð: «Hverjum er heimilt, sem sveitartillagi er jafnað niður á, að bera sig upp um það, hvernig útsvarið er lagt á aðra, og um það, ef einhverjum er sleppt við niðurjöfnunina». (Tekið aptur af uppástungumanni).
75. *Davíð Guðmundsson*: að fyrir orðin: «skal gefa bæði kæranda tækifæri» verði sett: «skal gefa kæranda tækifæri til». (Fellt með 17 atkv. gegn 2).
76. *Nefndin*: að fyrir: «2 daga fresti» komi: «4 daga fresti». (Samþ. með 20 atkv.).
77. *Eiríkur Kúld og Hallgrímur Jónsson*: «Gjaldþegn skal skyldur að hafa lokið útsvari sínu svo, að á Marteinsmessu sé að minnsta kosti greitt $\frac{2}{3}$ þess, og þriðjungur í seinasta lagi um miðjan maímánuð næsta ár á eptir». (Fellt með 19 atkv. gegn 2).
78. *Halldór Kr. Friðriksson*: að fyrir aptan 3. kaflann bætist inn í: «Allir gjaldendur skulu hafa greitt gjöld sín til sveitar-sjóðs innan 31. dags desembermánaðar hvert ár; nema hreppsnefndin gefi lengri frest». Um þennan tölulið var þannig leitað atkvæða, að fyrst var leitað atkvæða um: «Allir gjaldendur hvert ár», og var það fellt með 15 atkv. gegn 8, en um orðin: «nema hreppsnefndin gefi lengri frest», var fyrst leitað atkvæða eptir tölulið 80, og var það samþykkt með 14 atkv. gegn 6, að þessum orðum væri bætt þar aptan við.
79. *Pórarinn Böðvarsson*: að fjórði kafli greinarinnar byrji þannig: «Síðasti gjalddagi allra hreppsgjalda skal vera 31. desember ár hvert». (Tekið aptur af uppástungumanni).
80. *Nefndin*: að sett verði fyrir framan breytingaratkvæðið fremst í 4. kafla (nr. 81): «Eindagi á sveitargjöldum er 31. desembermánaðar». (Samþ. með 23 atkv.).
81. *Sama*: að fyrir orðin: «á þeim tíma, sem hreppsnefndin hefir á skilið» (í nr. 82), komi: «í ákveðinn gjalddaga». (Samþ. með 17 atkv.).

82. *Nefndin*: að í staðinn fyrir: «Enginn, sem skattskyldur er . . . hinn skattskyldi» (upphaf á 4. kafla) komi: «Enginn sá, er gjald á að greiða, getur með því, að skjóta upphæð gjaldálögunnar undir úrskurð sýslunefndarinnar, komið hjá þeirri skyldu, að greiða gjaldið á þeim tíma, sem hreppsnefndin hefur á skilið. Ef sýslunefndin breytir upphæðinni, skal endurgjalda það, sem gjaldþegninn» (sem í hlut á, o. s. frv.). (Samþ. með 23 atkv.).
83. 17. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 18. grein. (19. gr., 21. gr.).
84. *Nefndin*: að í staðinn fyrir: «Oddviti — reikningsmaður» komi: «Oddviti hreppsnefndarinnar skal einnig hafa á hendi fjárgæzlu þá og reikninga, sem nefndinni við koma». (Orðabr.)
85. *Sama* (orðabreyting): fyrir «reikningamaður» komi: «fèhirðir», og fyrir «reikningamannsins» komi: «fèhirðis».
86. *Páll Pálsson*: að fyrir orðin (í 2. kafla gr.): «taka einhvern til þess», komi: «kveðja einhvern úr sínum flokki til þess». (Samþ. með 12. atkv. gegn 9).
87. 18. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 19. grein (20. gr., 22. gr.).
88. *Nefndin*: að fyrir «hið sameinaða amtsráð» komi: «amtsráðið». (Orðabreyting samkvæmt 1. grein).
89. 19. gr. frumvarpsins (breytt) og
90. 20. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 21. grein (22. gr., 24. gr.).
91. *Helgi Hálfðánarson*: að við endann á fyrri kafla greinarinnar bættist: «Þó skulu slíkar uppástungur og bænarskjöl fyrst send sýslunefndinni (og síðan amtmanni) til álita». (Fellt með 15 atkv. gegn 7).
92. *Páll Pálsson*: að í upphafi 2. kafla, fyrir: «hreppsskiptingu» komi «hreppaskipun»; fyrir «nefndar» komi «nefnda»; fyrir «þeirrar» komi «þeirra», og fyrir «á» komi «eiga». (Orðabreytingar samþykktar af nefndinni).
93. 21. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 22. gr. [23. gr., 25. gr.].
94. *Nefndin*: fyrir «að fá til . . . sveitarinnar» komi: «að fá nauðsynjaverk framkvæmd í þarfir sveitarinnar». (Samþ. með 22 atkv.).
95. 22. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 23. grein [24. gr., 26. gr.].

96. *Páll Pálsson*: að eptir orðið «sendiferða» verði bætt inn í: «í sveitarþarfi». Samþ. með 10 atkv. gegn 7, en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, og var því við haft nafnakall og sögðu:

já:

nei:

Eiríkur Kúld.

Halldór Kr. Friðriksson.

Benidikt Sveinsson.

Bergur Thorberg.

Davíð Guðmundsson.

Grimur Thomsen.

Egill Sveinb. Egilson.

Guðmundur Einarsson.

Erlendur Gottskálksson.

Hjálmur Pétursson.

Hallgrímur Jónsson.

Jón Sigurðsson.

Helgi Hálfðánarson.

Stefán Jónsson.

Jón Hjaltalín.

Torfi Einarsson.

Jón Kristjánsson.

Þórður Jónasson.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Páll Pálsson.

Pétur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Þórarinn Böðvarsson greiddi eigi atkvæði, og var tölulíðurinn þannig samþykktur með 15 atkvæðum gegn 9.

97. *Sigurður Gunnarsson*: að á eptir orðið «endurgjalda» verði bætt við: «úr sveitarsjóði». (Samþ. með 14 atkv. gegn 1).

98. *Páll Pálsson*: að aptan við greinina verði bætt: «og sem hreppsnefndin hefir samþ.» (Samþykkt með 12 atkv. gegn 2).

99. 23. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 25 atkv.).

Frumvarpsins 24. grein (25. gr., 27. gr.).

100. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir orðin í fyrstu málsgrein: «í þeim tilfellum . . . greina» komi: «í þeim greinum, sem nú skal telja». (Orðabreyting).

101. *Nefndin*: að í stað 3. kaflans: «til þess að nokkuð . . . kjörinn til þess» komi: «til þess að nokkuð verði borgað úr sveitarsjóðnum fyrir sveitarstjórnarstörf, sem einhverjum ber að leysa af hendi, af því hann er kjörinn til þess». (Samþ. með 24 atkv.).

102. *Nefndin*: að í stað 4. kaflans: «til þess að á . . . meðaltölu» verði sett: «til þess að á nokkru ári verði að samtöldu lögð á hreppsþúa meiri útgjöld en svo, að nemi þriðjungi fram yfir útgjalda-upphæð sama hrepps að meðaltölu

um næstu 3 ár á undan. Upphæð sú, sem eitthvert ár kann að verða lögð á með samþykki sýslunefndarinnar fram yfir þetta, má ekki teljast með, þegar siðarmeir skal finna áðurgreinda meðaltals-upphæð». (Samþ. með 24 atkv.).

103. *Nefndin*: að í 5. kafla fyrir: «til þess að selja . . . veði» komi: «til þess að selja megi eða veðsetja fasteignir sveitarinnar». (Samþ. með 24 atkv.).
104. *Nefndin*: að í 4. kafla fyrir: «lok næsta árs» verði sett: «lok næsta reikningsárs». (Samþ. með 22 atkv.).
105. 24. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 24 atkv.).
Frumvarpsins 25. grein (26. gr., 28. gr.).
106. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir orðin: «að skorast undan» komi: «til að koma sèr hjá». (Orðabreyting).
107. *Nefndin*: að fyrir orðin seint í greininni: «sem aptur kemur . . . á málið», komi: «og leggur amtsráðið síðan úrskurð á málið». (Tekið aptur af nefndinni).
108. 25. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 24 atkv.).

B. Sýslunefndir.

Frumvarpsins 26. gr. (27. gr., 29. gr.).

109. *Helgi Hálfðánarson*: að fyrir «6 til 10» í breytingaratkvæði nefndarinnar (nr. 110) verði sett: «6, 8 eða 10». (Fellt með 16 atkv. gegn 3).
110. *Nefndin*: að grein þessi verði þannig orðuð: «Í hverri sýslunefnd skulu, auk sýslumanns, sem er oddviti nefndarinnar, vera 6 til 10 menn, sem til þess eru kjörnir.
Í Vestmannaeyjasýslu er sýslumaðurinn og 4 menn kjörnir í nefndinni». (Samþ. með 13 atkv. gegn 9).
111. a. *Páll Pálsson*: viðauki við 1. kafla 26. gr. frumv.: «Prófasti skal og heimilt að fá einhvern af prestum sínum til að mæta í sýslunefndinni sín vegna». (Tekið aptur af uppástungumanni, og var það þá tekið upp af varaforseta, og var það þá felld með 16 atkv. gegn 5.)
111. b. 26. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 18 atkv.).
Frumvarpsins 27. grein (28. gr., 30. gr.).
112. *Jón Pétursson*: að í uppástungu nefndarinnar (nr. 114) verði þannig breytt:
fyrir: «á hinum árlegu manntalsþingum» verði sett: «á vorhreppaskilapingum». (Fellt með 13. atkv. gegn 4).
fyrir: «sýslumaðurinn og tveir . . . af sýslunefndinni» verði

- sett: «oddviti hreppsnefndarinnar og tveir aðrir úr henni, er nefndin kys til þess». (Fallið).
113. *Sami*: til vara, að ef fyrra atriðið fellur, verði sett í stað orðanna: «á hinum árlegu manntalsþingum», þannig: «á manntalsþingaferðum sýslumannsins». (Fellt með 15 atkv. gegn 4).
114. *Sigurður Gunnarsson*: (samþykkt af nefndinni) að aptan við fyrra lið í breytingu nefndarinnar bætist: «að lokinni kosningu kveður kjörstjórinn upp, hver verði sýslunefndarmaður». (Samþ. með 18 atkv.).
115. *Sami*: að aptan við síðara liðinn verði bætt: «Og má hann hafa á hendi erindi beggja þeirra hreppa, er mann senda á víxl (eða til skiptis) í nefndina». (Fellt með 14 atkv. gegn 2).
116. *Nefndin*: að greinin verði þannig orðuð:
 «Hver hreppur er kjördæmi út af fyrir sig og kys mann til sýslunefnda. Kosningin skal fara fram á hinum árlegu manntalsþingum með óbundinni atkvæðagreiðslu, er kjörstjórnin skipar fyrir um. Í kjörstjórninni er sýslumaðurinn og 2 nefndarmenn, sem í fyrsta skipti eru til þess kjörnir af amtmanni, en síðan af sýslunefndinni».
 «Í sýslum þeim, sem fleiri en 10 hreppar eru í, skulu hinir fjölmennari hreppar ávallt senda mann á fundinn, en hinir fámennari mann á víxl annaðhvort ár að rætti tiltölu. (Samþ. með 19 atkv. gegn 1, og var það síðan samþ. með 17 atkv., að þessi grein skyldi koma í staðinn fyrir 27. grein.
117. 27. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
 Frumvarpsins 28. grein (29. gr., 31. gr.).
118. *Nefndin*: að fyrir orðin: «um kosningarrétt... kosinn» komi: um kosningarrétt og kjörgengi til sýslunefndar». (Orðabreyting).
119. *Sama*: að fyrir orðin: «hinu sameinaða amtsráði», komi: «amtsráðinu». (Sjálfsögð breyting eptir 1. grein).
120. 28. gr. frumvarpsins (breytt). Samþ. með 23 atkv.).
 Frumvarpsins 29. grein (30. gr., 32. gr.)
121. *Nefndin*: að fyrir orðin: «hins sameinaða amtsráðs», komi: «amtsráðsins». (Breyting samkvæmt 1. grein).
122. 29. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Samþ. með 23. atkv.).
 Frumvarpsins 30. grein (31. gr., 33. gr.).
123. *Sigurður Gunnarsson* (samþykkt af nefndinni): að fyrir orðin «meiri hlutinu» (tölulið 124.), komi: «meiri hlutinn, ef á

stöku stendur, eða annars helmingur». (Samþ. með 13 atkv.).

124. *Nefndin*: fyrir «stærri helftin» komi: «meiri hlutinn». (Orðabreyting).

125. 30. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 31. grein (32. gr., 34. gr.).

126. *Hjálmur Pétursson* og *Stefán Eiríksson*: að upphaf greinarinnar verði þannig orðað: «Sýslunefndin skal eiga að minnsta kosti einn fund reglulegan á ári hverju að vorinu, eptir því sem oddviti ákveður. Þar að auki má hann» o. s. frv. Var leitað atkvæða um þennan tölulið þannig, að orðunum «að vorinu» var sleppt úr, og var hann þá samþykktur með 12 atkvæðum gegn 11, en sú atkvæðagreiðsla þótti ónóg, og var því við haft nafnakall og sögðu :

já :

nei :

Eiríkur Kúld.

Halldór Kr. Friðriksson.

Benidikt Sveinsson.

Bergur Thorberg.

Davíð Guðmundsson.

Grímur Thomsen.

Egill Sveinb. Egilson.

Jón Hjaltalín.

Erlendur Gottskálksson.

Jón Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Jón Kristjánsson.

Páll Pálsson.

Jón Sigurðsson.

Pétur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Stefán Eiríksson.

Þórður Jónasson.

Stefán Jónsson.

Hallgrímur Jónsson.

Torfi Einarsson.

Guðmundur Einarsson og Helgi Hálfðánarson greiddu eigi atkvæði, og var hann þannig samþykktur með 12 atkvæðum gegn 11. Síðan var leitað atkvæða um orðin «að vorinu» og voru þau felld með 12 atkvæðum gegn 6.

127. *Páll Pálsson*: að aptan við fyrsta kafla greinarinnar verði bætt: «komi einhver sýslunefnd sér saman um, að eigi sé þörf á að halda nema einn fund á árinu, þá skal henni það heimilt, en til þess verður hún þó að fá samþykki amtsráðsins». (Fallinn).

128. *Nefndin*: að 3. kafla greinarinnar verði þannig orðaður: «Í þóknunarskyni fyrir fæðispeninga og í ferðakostnað skulu nefndarmenn fá 1 rd. fyrir hvern dag frá því að þeir byrja

ferð sína á sýslufund og til þess að þeir eru komnir heim aptur, eptir þeim reikningi, sem hver þeirra þar um gjörir, er sýslumaður leggur úrskurð á, og sem greiðist úr sjóði sýslunnar í von um væntanlegt samþykki amtsráðsins».

«Oddviti skal eptir reikningi hans endurgjalda það, sem hann hefir kostað til skrifæra, gjörðabóka, bréfaburðar, sendiferða m. fl., og sömuleiðis skal hann fá borgun fyrir eptirrit þau, sem ráð er gjört fyrir í 39. (40.) grein».

«Nefndin ávísar honum féð úr sjóði sýslunnar eptir það, að hún hefir yfirskoðað reikninginn og fallizt á hann, þó með væntanlegu samþykki amtsráðsins». (Samþ. með 17 atkv.).

129. 31. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 22 atkv.).

Frumvarpsins 32. grein. (33. gr., 35. gr.)

130. *Jón Sigurðsson*: að fyrir: «nefndarmenn» komi: «hinir kjörnu nefndarmenn» (samþykkt af nefndinni), samþ. með 17 atkvæðum, og með 15 atkvæðum að þessi töluliður kæmi inn í 128. tölulið.

131. *Nefndin*: að fyrir «að minnsta kosti . . . nefndarmönnum» komi: meiri hluti allra nefndarmanna». (Samþ. með 18 atkv.)

132. 32. gr. frumvarpsins (breytt), og

133. 33. gr. frumvarpsins (34. gr., 36. gr.) óbreytt. (Samþ. með 23 atkv.)

Frumvarpsins 34. grein (35. gr., 37. gr.)

134. *Nefndin*: að í stað orðanna: «skal honum heimilt að ónýta» o. s. frv. til enda greinarinnar komi: «skal honum heimilt að fella ályktunina úr gildi, og skal hann tafarlaust senda amtmanni skýrslu um það. Jafnframt skal hann senda sýslunefndinni eptirrit af skýrslunni. Ef amtmaður er á sömu skoðun sem sýslumaður, skal hann leggja það undir úrskurð landshöfðingja. Áliti amtmaður hins vegar, að ályktun nefndarinnar skuli óröskuð standa, má hann staðfesta hana með úrskurði sínum». (Samþ. með 21 atkv.)

135. 34. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 22 atkv.)

Frumvarpsins 35. grein (36. gr., 38. gr.)

136. *Sigurður Gunnarsson*: fyrir orðin: «í þeim tilfellum sem nefnd» komi: «í því sem nefnt (er)». (Orðabreyting).

137. *Nefndin*: fyrir «með næsta pósti» komi: «með næstu póstferð»; fyrir «endurrit» komi: «eptirit». (Orðabreyting).

138. 35. gr. frumvarpsins (óbreytt), og

139. 36. gr. frumvarpsins (37. gr., 39. gr.) (óbreytt). (Samþ. með 22 atkv.)
- Frumvarpsins 37. grein [38. gr., 40. gr.]
140. *Sigurður Gunnarsson*: að í staðinn fyrir «tilskip. 15. marz 1861» (í 1. kafla), komi: «vegabótalögunum». (Fallið).
141. *Sami*: að í staðinn fyrir «fjárheimtur» (í II. kafla) komi: «fjársöfn», «réttir». (Samþ. með 10 atkv. gegn 2).
142. *Jón Pétursson*: að í staðinn fyrir «afretta» «fjárheimtur» (í II. kafla) komi: «almennunga» (Fellt með 13 atkv. gegn 6); fyrir aptan «refum» verði við bætt «á fjöllum». (Fellt með 14 atkv. gegn 1).
143. *Sami*: að orðið «hreppstjóri» breytist alstaðar í «lögregluþjón». (Fellt með 12 atkv. gegn 4).
144. *Nefndin*: að í staðinn fyrir: «hið sameinaða amtsráð (í fyrsta kafla) komi: «amtsráðið»; fyrir «opinberan ferjustað amtsráðs» komi: «lögferju má eigi leggja niður nema amtsráðið leyfi». (Orðabreyting).
145. *Sama*: fyrir «5. hvert ár» (í II. kafla) komi: «þegar henni þykir þörf á». (Samþ. með 14 atkv.).
146. *Sama*: fyrir «Hún stingur upp á fengizt á annan hátt» (í III. kafla) komi: «Hún stingur upp á, hvort hreppstjórar skuli vera 1 eða 2 í einhverjum hreppi, og leggur amtsráðið síðan á það fullnaðar-úrskurð». (Samþ. með 18 atkv.).
147. *Sama*: að 4., 5. og 6. kafli fellist úr, en í stað þeirra komi: «4. Nefndin skal hafa eptirlit með bólusetningum, skipun ljósmæðra, framkvæmdum heilbrigðisnefnda, og sérstaklegri stofnun þeirra». (Samþ. með 14 atkv. gegn 4).
(*Sigurður Gunnarsson*: vill halda 4., 5. og 6. kafla með nauðsynlegum orðabreytingum).
148. *Halldór Kr. Friðriksson*: að 4. töluliður (IV. kafli) orðist þannig: «Eptir samkomulagi við landsstjórnina jafnar nefndin niður, ásamt öðrum útgjöldum sýslunnar, kostnaði til bólusetningar í sýslunni, og endurskoðar hún þá reikningana um útgjöldin til þessa». (Fallið).
149. *Sami*: að 5. töluliður (V. kafli) orðist þannig: «Eptir uppástungu nefndarinnar skal hið sameinaða amtsráð (eða amtsráðið) skipta sýslunni í ákveðin ljósmæðrahæruð. Þá er þessi skipting er gjörð, skal sýslan greiða kostnaðinn við kennslu ljósmæðra, og við að útvega þeim hin nauðsynlegu verkfæri,

- og skal hún þá einnig veita tillag til hinna föstu ljósmæðra, ef þess þarf við». (Fallið).
150. *Nefndin*: að sjöundi kafli óbreyttur verði fimmti kafli. (Sjálf-sögð breyting).
151. 37. gr. frumv. (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 15 atkv.).
- Frumvarpsins 38 gr. (39. gr., 41. gr.).
152. *Páll Pálsson*: að orðin: «á þann hátt» — «fullgildan» í uppá-stungu nefndarinnar (153) falli burt. (Fellt með 13 atkv. gegn 2).
153. *Nefndin*: að greinarinnar fyrri kafli verði þannig orðaður; «Sýslunefndin skal semja áætlun fyrir hvert reikningsár frá 1. jan. til 31. des. yfir allar tekjur og útgjöld sýslunnar, og jafna niður því, sem þarf til lúkningar gjaldanna. Að því leyti sem ekki er heimild fyrir greiðslu einstakra gjalda með niður-jöfnun á annan hátt, skal jafna því, er með þarf, niður á hreppa sýslunnar eptir samanlagðri tölu allra tíundarbærra lausafjárhundraða og allra jarðarhundraða, eptir hinni nýju jarðabók, í hverjum hreppi, eptir rétttri tiltölu. Það, sem hverj-um hreppi ber þannig að greiða, verður bein útgjaldagrein í reikningi hans, er hlutaðeigandi oddviti stendur sýslumanni skil á, á þann hátt, sem sýslumaður tekur fullgildan, ekki síðar en á næsta sýslufundi, eptir það að gjaldið var lagt á». (Samþ. með 17 atkv.).
154. *Sigurður Gunnarsson*: (samþykkt af nefndinni): að seinni kafli greinarinnar verði tekinn með fyrra kaflanum, en þó svo, að fyrir orðin: «hið sameinaða amtsráð» komi: «amts-ráðið». (Samþ. með 14 atkv.).
155. Frumvarpsins 38. gr. (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 17 atkv.).
- Frumvarpsins 39. grein (40. gr., 42. gr.).
156. *Nefndin*: að fyrir orðin: «hins sameinaða amtsráðs» komi: «amtsráðsins». (Sjálf-sögð orðabreyting).
157. *Sama*: að fyrir orðin: «að það sé til sýnis fyrir hreppsþúa» komi: «að hreppsþúar fái að lesa það». (Orðabreyting).
158. *Sama*: að fyrir «endurrit» (í tveim stöðum) komi: «eptirrit». (Orðabreyting).
159. Frumvarpsins 39. gr. (með áorðnum breytingum). (Samþ. með 18 atkv.).

Frumvarpsins 40. grein (41. gr., 43. gr.).

160. *Nefndin*: að fyrir: «hinu sameinaða amtsráði» komi: «amtsráðinu». (Sjálfsögð orðabreyting).

161. Frumvarpsins 40. grein (með áorðinni breytingu). (Samþ. með 19 atkv.).

Frumvarpsins 41. grein (42. gr., 44. gr.).

162. *Nefndin*: að fyrir: «hins sameinaða amtsráðs» komi: «amtsráðsins». (Sjálfsögð breyting).

163. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «tilfellum» komi: «greinum». (Orðabreyting).

164. Frumvarpsins 41. grein (með áorðinni breytingu). (Samþ. með 20 atkv.).

C. Hið sameinaða amtsráð.

(fyrir það kemur að sjálfsögðu amtsráð).

Frumvarpsins 42. grein (43. gr., 45. gr.).

165. *Nefndin*: að í staðinn fyrir frumvarpsins 42. grein komi ný grein, þannig hljóðandi:

«Í hverju amtsráði eiga sæti amtmaðurinn, sem forseti, og tveir kjörnir menn». (Samþ. með 19 atkv.).

166. 42. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).

Frumvarpsins 43 grein (44. gr., 46. gr.).

167. *Sigurður Gunnarsson*: að í upphafi í uppástungu nefndarinnar fyrir «3 ár í senn» komi «6 ár í senn». (Fellt með 13. atkv. gegn 1).

168. *Sami*: að fyrir: «1 mann» komi «2 menn». (Fellt með 14 atkv. gegn 3).

169. *Nefndin*: að í staðinn fyrir frumvarpsins 43. grein komi ný grein, þannig hljóðandi:

«Kosningar til amtsráðsins gilda fyrir 3 ár í senn, og skal þeim haga þannig, að hver sýslunefnd í amtinu kys að tilhlutun amtmannsins í fyrsta skipti, er hún kemur saman, og síðan á hverjum 3 ára fresti til amtsráðsins 2 menn búsetta í amtinu, og þar að auki 1 mann til vara. Að öðru leyti fer kosningin fram á sama hátt og er bundin sömu skilyrðum og kosningar til alþingis. Að lokinni kosningu sendir hver sýslumaður amtmanni eptirrit af kosningargjörðinni, telur hann síðan atkvæðin saman og gefur þeim, sem kjörnir eru, ávísun um kosningu þeirra. Fáir tveir eða fleiri jafnmörg atkvæði, skal aldur ráða. Deyi eða gangi nefnd-

- maður úr ráðinu á árabílinu milli hinna lögskipuðu kosninga, kemur varamaður í staðinn; verði enn autt sæti, skipar amtmáður mann í það til bráðabirgða, uns ný kosning getur farið fram». (Samþ. með 19 atkv.).
170. Frumvarpsins 43. grein (óbreytt). (Fallin).
Frumvarpsins 44. grein [45. gr., 47. gr.].
171. *Nefndin*: að í staðinn fyrir frumvarpsins 44. grein komi ný grein svo hljóðandi:
«Amtsráðið skal halda einn fund á ári hverju í öndverðum júnímánuði, eptir því sem forseti ákveður. Auk þessa getur hann kvatt til aukafundar, þegar honum þykir brýn nauðsyn til bera». (Samþ. með 19 atkv.).
172. Frumvarpsins 44. grein (óbreytt). (Fallin).
Frumvarpsins 45. gr.
173. *Nefndin*: að þessi grein frumvarpsins verði felld úr. (Samþ. með 17 atkv.).
174. 45. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
Frumvarpsins 46. gr. [48. gr.].
175. *Nefndin*: (orðabreytingar): að fyrir orðin «gangi út yfir» komi: «fari fram yfir»; — að fyrir «landið eða einstakt amt» komi «amtið»; — að fyrir «endurrit» komi «eptirrit»; — að fyrir «hið sameinaða amtsráð» komi «amtsráðið».
176. 46. grein frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 19 atkv.).
Frumvarpsins 47. gr. [49. gr.].
177. *Nefndin*: að grein þessi verði þannig orðuð:
«Hinir kjörnu menn í amtsráðinu skulu í þóknunarskyni fyrir fæðispeninga og ferðakostnað fá 2 ríkisdali um hvern dag, sem þeir vegna amtsráðs-fundarins verða að vera frá heimili sínu, eða gegna störfum í amtsráðinu, eptir reikningi, sem hver nefndarmaður gjörir, en amtmáður leggur úrskurð á og ávísar.
Ráðið kýs annanhvorn hinna kjörnu manna fyrir skrifara sinn, ritar hann í gjörðabókina og sèr, í sameiningu með forseta, um, að gjörðir ráðsins verði birtar samkvæmt 52. grein.
Allan kostnað, sem leiðir af fundum amtsráðsins, ritstörfum þess, og af því, er framkvæma þarf samkvæmt fyrirsmælum 52. greinar, skal greiða úr jafnaðarsjóði amtsins». (Samþ. með 17 atkv.).

178. 47. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
179. *Nefndin*: að grein þessi verði felld úr. (Samþ. með 18 atkvæðum).
180. 48. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
Frumvarpsins 49. grein. (50. gr.).
181. *Nefndin*: að 4. kafla greinarinnar verði þannig orðaður:
«Það skal hafa yfirumsjón um, að sem bezt skipulag og framkvæmdir sé á öllu því, sem tilgreint er í 2., 3. og 4. kafla 38. greinar. Sömmuleiðis skal það segja álit um frumvarp til reglugjörðar handa breppstjórum, er landshöfðingi lætur semja». (Samþ. með 17 atkv.).
182. *Nefndin*: að í 5. kafla í stað «landsins» komi: «amtsins». (Sjálfsögð breyting).
183. *Sama*: að í stað orðanna: «annaðhvort fyrir ömtin . . . ýmsum ömtum» komi: «annaðhvort fyrir amltið eða einstakar sýslur í því». (Samþ. með 15. atkv.).
184. *Sama*: að bætt verði aptan við 5. kafla frumvarpsins («verði útvegað») þessum orðum: «eptir þeim ákvörðunum, sem þar um verða settar». (Samþ. með 16 atkv.).
185. *Sigurður Gunnarsson*: að svo verði breytt í 6. kafla greinarinnar: fyrir «amtsfátækra sjóði» komi: «amtsfátækra sjóði»; — fyrir «sjóðs þessa» komi: «sjóð þennan»; — og fyrir «þeim» komi: «honum». (Orðabreytingar).
186. 49. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 18 atkv.).
Frumvarpsins 50. grein. (51. gr.).
187. *Nefndin*: að grein þessi verði þannig orðuð: «Amtsráðið skal á ári hverju semja áætlun um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins, samkvæmt reglum þeim, sem amtsráðið leggur til að fylgt sé, en landshöfðingi samþykkir, og eptir skýrslum þeim og reikningum, sem amtmaður leggur fram í hvert skipti». (Samþ. með 19 atkv.).
188. 50. grein frumvarpsins. (Fallin).
Frumvarpsins 51. grein. (52. gr.).
189. *Nefndin*: að í staðinn fyrir allan 2. kafla og framan af 3. kafla greinarinnar, frá «Amtmaður skal . . . og til: «amtsráðinu var slitið» komi:
«Amtmaður skal fyrir hvert reikningsár frá 1. jan. til 31. desembermán. semja reikning um tekjur og útgjöld jafnað-

arsjóðsins, og senda fyrir lok febrúarmánaðar eptirrit af honum hinum tveimur, er í amtsráðinu sitja. Þegar amtsráðið kemur næst saman, skal það í sameiningu endurskoða reikninginn og senda hann því næst, ásamt athugasemdum þeim, sem gjörðar kunna að hafa verið við hann, til landshöfðingja innan 4 vikna frá því amtsráðs-fundi var slitið», (verði hann o. s. frv.). (Samþ. með 20 atkv.).

190. 51. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 21 atkv.).

Frumvarpsins 52. grein (53. gr.)

191. *Nefndin*: að fyrir «umræðum» komi «gjörðum». (Samþ. með 17 atkv.).

192. *Sama*: að fyrir «jafnaðarsjóðanna» komi «jafnaðarsjóðsins». (Orðabreyting).

193. 52. grein frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 21 atkv.).

Frumvarpsins 53. gr. (54. gr.)

194. *Nefndin*: að fyrir «jafnaðarsjóðanna» komi «jafnaðarsjóðsins». (Sjálfsögd orðabreyting).

195. *Sama*: að fyrir orðin: «fyrir lok þess reiknings-tímabils, sem fer í hönd» komi: «innan tveggja ára frá lántökudegi». (Samþ. með 18 atkv.).

196. *Sama*: að fyrir orðin: «eða gefið að veði fasteignir amtanna», komi: «eða veðsett fasteignir amtsins». (Orðabreyting).

197. *Sama*: að fyrir «ömtunum» komi: «amtinu». (Sjálfsögd breyting).

198. *Sama*: að í stað orðanna: «en að það nemi að fjórða parti við bættum, komi: «en að það nemi fjórða hluta fram yfir það, sem verið hefir að meðaltali á næstliðnum þrem árum». (Orðabreyting).

199. 53. grein frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 21 atkv.).

Frumvarpsins 54. grein. (55. gr.).

200. *Nefndin*: að í stað orðanna «ráðstöfunum þeim til bráðabirgða» komi: «þeim bráðabirgða-ráðstöfunum». (Orðabreyting).

201. 54. grein frumvarpsins. (Samþ. með 21. atkv.).

202. *Nefndin*: milli 54. og 55. greinar frumvarpsins komi inn ný grein (56. grein) svo látandi:

«Nú greinir tvö amtsráð á um eitthvert mál, sem bæði eiga hlut að, skal þá hvert þeirra fyrir sig senda landshöfðingja álit sitt um málið, og leggur hann síðan úrskurð á það».
(Samþ. með 20 atkv.).

Frumvarpsins 55. grein [57. gr.].

203. *Nefndin*: að í stað orðanna: «goldin úr jafnaðarsjóðnum» komi: «goldin hingað til úr jafnaðarsjóðnum». (Samþ. með 14 atkv.).

204. 55. gr. frumvarpsins. (Samþ. með 20 atkv.).

Frumvarpsins 56. gr. [58. gr.].

205. *Nefndin*: að grein þessi verði þannig orðuð:
«Dómsmálastjórnin skipar svo fyrir, að tilskipun þessi sé komin í fullt lagagildi 1. janúarmánaðar 1874». (Samþ. með 16 atkv.).

206. 56. grein frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).

207. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samþ. án atkvæðagreiðslu).

208. Frumvarpið allt í heild sinni með áorðnum breytingum (hvort alþingi vill hafa það þannig í lög leitt). (Samþ. með 21 atkv.).

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: konunglegt frumvarp til tilskipunar um eptirlaun handa yfirdómara Benidikt Sveinssyni.

Uppástunga *meiri hluta nefndarinnar* (Jón Sigurðsson og Egill Egilsson):

1. «að alþingi ráði hans hátígn konunginum *frá*, að gjöra frumvarpið að lögum, eins og það nú liggur fyrir, en að það (þingið) ráði *til*, að þær sakir, sem urðu þess olandi, að yfirdómara Benidikt Sveinssyni var vikið frá embætti, verði lagðar undir rannsókn og úrslit dómstólanna. (Samþ. með 14 atkv. gegn 2).
2. að eptirlaun yfirdómara Benidikts Sveinssonar verði fyrst um sinn, og meðan á málinu stendur, ákveðin eptir þeim reglum, sem gilda um eptirlaun þeirra embættismanna, sem vikið er frá um stundar sakir». (Samþ. með 15 atkvæðum gegn 3).

Minni hlutinn (Þórarinn Böðvarsson):

«að þingið leggi það til þessa máls, að hans hátígn konungurinn veiti fyrirverandi assessor Benidtk Sveinssyni 601 rd. 64 sk. í eptirlaun». (Við það fallinn, og sömuleiðis frumvarpið).

NEFNDARÁLIT

í málinu um stofnun læknaskóla.

Alþingi hefir fengið oss, er hér ritum nöfn vor, uppástungu þingmanns Barðstrendinga um stofnun læknaskóla hér á landi, og verðum vèr um sama leytið, og vèr gefum álit vort um þessa uppstungu, að æskja þess af þinginu, að það veiti áheyrn ástæðum þeim, er liggja til grundvallar fyrir þeim mörgu bænarskrám, er komið hafa til þingsins um þetta mál nú í hin seinustu 20 ár. Oss sýnist nefnilega, að það sè hin alvarlegasta og fyllsta ástæða til, bæði fyrir stjórnina og þingið, að yfirvega þetta mál með hinni mestu alvörugefni og samvirkusemi, því þar sem um líf og heilsu margra þúsunda er að gjöra, þar köllum vèr mikla hættu á ferðum, hættu, sem eigi má fresta að ráða bætur á, og sem ætti að vera eitt af því fyrsta, er hið fyrirætlaða nýja fyrirkomulag á landsstjórninni kippir í lag.

Þegar vèr yfirvegum þær mörgu og alvarlegu bænarskrár, er komið hafa til alþingis um læknamál vort um tvö hin síðustu tíuárabil, þá er mjög grátlegt til þess að vita, hversu skammt það er á veg komið og hve línlega hingað til hefir verið tekið undir það, þar sem það þó má liggja hverjum heilvita manni í augum uppi, að það alls enga bið þolir, og er, eins og vèr nú skulum sýna fram á, landsins mesta velferðarmál, en til þess, að vèr færum ástæður fyrir því, er nú sögðum vèr, hljótum vèr að gefa þinginu stutt ágríp af því, er fram farið hefir í þessu máli um hinn tiltekna ára-tíma, því það þykir oss miklu varða, að þingið hafi ljósa hugmynd um, hvernig því nú er komið, og hver úrræði heillavænlegust mundu til að leiða það til lykta á þann hátt, sem öllum Íslendingum er geðfelldastur og náttúrlegastur virðist eptir hlutarins eðli og ástæðum landsins.

Árið 1855 kom almenn bænarskrá frá Þingvallafundi þeim, er

þá var haldinn, þess efnis, að kvarta yfir því, «hvílk vandræði að væri að læknaleysinu á landi hér», og segir þar meðal annars: «oss nefndarmönnum eru kunnug hin almennu vandræði á lækna-skipuninni hér, og hver vandræði hér almennt leiða af læknaleys-inu», og var þá á alþingi ákvarðað, að biðja skyldi hans hátign konunginn um, að hér sem allra-fyrst yrði stofnuð 7 ný lækna-embætti. Þessari bænarskrá var af stjórninni í hinn konunglegu auglýsingu frá 27. maí 1857 svarað á þá leið, «að málið um betri lækna-skipun væri nú svo vel á veg komið, að líkindi væru til, að því yrði ráðið til lykta áður langt liði, og mundi stjórnin róa að því öllum árum.

Þegar menn þrátt fyrir þetta loforð stjórnarinnar 1857 urðu þess varir, að lækna-skipunarmáli voru gekk ekkert áfram í þá stefnu, er menn höfðu um beðið, var hans hátign konunginum enn á ný send bænarskrá, og er þar í meðal annars á ný beðið um, að hans hátign vildi skipa svo fyrir, að ffrumvarp yrði lagt fyrir næsta þing (sem sè alþingi 1859), um að stofna spítala og lækna-skóla í Reykjavík. Nú var aptur tekið heldur dauflaga í þetta mál, og kveður stjórnin í auglýsingunni til alþingis 1859 svo að orði, að konungsfulltrúi hafi verið á því máli, að lækna-skóli yrði ekki settur í Reykjavík, og að stjórninni virtust ástæður hans á fullum rökum byggðar.

Svona stóð þetta mál 1861, en þá komu aptur bænarskrár með mörgum undirskriptum um að stofnaður yrði þjóðlegur lækna-skóli innlendur og spítali í Reykjavík. Í einni af þessum bænarskrám stendur meðal annars: «Það gjörist ekki þörf, þótt vèr sem fáorðlegast vildum reyna til að lýsa fyrir yður, heiðruðu fulltrúar, tilfinningum vorum og þjóðar vorrar um það, hversu huggunar- og hjálparlaust föðurland vort nú er sökum þeirrar stórkostlegu lækna-fæðar».

Út af þessum bænarskrám var aptur sett nefnd í málinu á alþingi, og var samin bænarskrá til konungs 11. ágúst. 1861, en í endanum á henni segir svo: «að lyktum getur þingið eigi leitt hjá sér, að bera það fram fyrir yðar hátign, að landsmenn allir eru mjög áhugafullir um þetta mál, og óska og vona, að úr því verði ráðið hið allra-bráðasta að skeð getur, og að til bráðabirgða verði ár-lega greiddir úr hinum almenna læknasjóði til lækna-kennslu hjá landlækninum 600 rd.» Árangurinn af þessari bænarskrá var konungsúrskurðurinn 29. ágúst 1862, sem leyfði, að taka mætti 600 rd.

úr hinum íslenzka lækna sjóði til kennslu í læknisfræði hjá landlækni, og var dómsmálastjórninni falið á hendur, eptir þar um að hafa fengið álit heilbrigðisráðsins, að ákveða nákvæmar, hversu yfirgripsmikil kennslan skyldi vera. Í skýrslu dómsmálastjórnarinnar til konungs 28. maí 1863, og sem lesa má í alþingistíðindunum fyrir 1865, viðbætir bls 7., sèst ljósast, hvernig heilbrigðisráðið og dómsmálastjórnin hafa farið í þetta mál, og hvernig það hefir orðið öldungis af hreinum vandræðum, að dómsmálastjórnin leyfði þessa bráðabirgðarkennslu, því eptir að dómsmálastjórnin er búin að taka fram meiningu sína um það, hvað ófullkomin þessi kennsla hlyti að verða, segir hún: «að vísu gat það ekki dulizt dómsmálastjórninni, að hin vísindalega og verklega menntun, sem í læknisfræðinni fengist á Íslandi, ef farið væri eptir uppástungum alþingis, yrði mjög svo ófullkomin, en þar sem eins er ástatt og nú er á Íslandi, að helmingur af læknaembættum landsins (en þá voru þau alls átta) eru óveitt fyrir þá sök, að enginn sækir um þau, og ekki verður við því búizt, að þau verði skipuð vísindalega menntunum læknum frá háskólanum, þá getur dómsmálastjórnin eigi betur sèð, en að ástæða sè til að fara í aðalatriðunum eptir uppástungu alþingis í máli þessu, þó svo, að þetta fyrirkomulag ber að eins að álita sem bráðabirgðaráðstöfun, er gjörð sè, vegna sérstaklegra kringumstæða».

Saman beri maður nú áðursögð orð stjórnarinnar við 18. gr. í frumvarpinu um hina sèrstöklegu stöðu Ísland í ríkinu frá 1869, staflað e, hvar talað er um kosningarrétt og kjörgengi og hvar þetta er bundið við þá, sem tekið hafa lærdómspróf við háskólann eða embættispróf við prestaskólann í Reykjavík, hjá landlækninum eða við læknaskólann eða lagaskólann, þegar þeir skólar kynnu að verða stofnsettir, þá sèr maður, að stjórnin hefir enn þá hina sömu skoðun á þessu máli. Þess vegna kemur hún og líkt fram í því núverandi nýja stjórnarfrumvarpi, þar sem hún í ástæðunum fyrir því, hvernig kosningarrétti til alþingis sè skipað undir staflað e segir svo, að það þyki eiga miður vel við, að gjöra beinlínis ráð fyrir því í stjórnarskrá, að stofnunum verði komið á fót, sem eptir öllum atvikum, að minnsta kosti um þann tíma, sem næst fer í hönd, er svo mikill efi um, hvort komist á, eins og um sérstaka skóla á Íslandi fyrir læknisefni og lagamenn».

En þrátt fyrir þetta góða, sem stjórnin, ef lil vill, sýnist ætlast til að að eins vari um stundarsakir, þurfum vèr engum orðum um

það að fara, hvaða tilfinningu slíkt vekur í brjóstum Íslendinga, sem nú bráðum í heilan mannsaldur aptur og aptur hafa beðið um það, að verulegur læknaskóli yrði stofnsettur hér á landi.

Hinn mikli manndaði, sem svo að segja allt af á sér stað hér á landi, bendir ljóst á það, hve brýn nauðsyn beri til, að læknaskipuninni sé án tafar, eða svo fljótt, sem framast er unnt, hrundið í betra fyrirkomulag og að læknakennslan hér á landi sé aukin og studd á þann hátt, sem Íslendingar sjálfir eptir æskja, en alls eigi eptir þeim erlendu tillögum, sem stjórnin hingað til virðist hafa farið mest eptir. Samkvæmt stjórnarstöðulögunum 2. jan. þ. á. eru læknamálefni Íslands talin meðal innlendra málefna, og virðist oss það eðlilegast, að stjórnin taki sérstaklegt tillit til ítrekaðra tillaga alþingis í þessu máli.

Vér getum eigi annað en álitid það hina mestu vorkunn, þó Íslendingar séu fyrir löngu orðnir sárleiðir á því, hvernig gengið hefir með þetta mál, þar sem manndaðinn á Íslandi nú um marga mannsaldra er svo hraparlegur, að hann auðsjáanlega stendur fólksfjölguninni stórum í vegi, og gjörir það að verkum, að þúsundir á þúsundir ofan falla í gröfina, eða verða heilsulausir á unga aldri landinu til niðurdreps og innbúum þess til sárustu hjartasorgar. Svo sem lítið dæmi upp á þetta viljum vér að eins drepa á hinn mikla barnadaða, er allt af hefir átt sér stað hér á landi, og sem auðsjáanlega beinlínis leiðir af læknaskortinum, og til sannindamerkis upp á þetta veri það oss leyft, að gjöra eptirfylgjandi athugasemdir.

Samkvæmt dauðralistum þeim, sem prentaðir finnast bæði í bók hr. jústizráðs Schleisners og víðar, einkum í landshagsskýrslunum, er það orðið augljóst, að meira en þriðjungur allra þeirra barna, er fæðzt hafa nú um meir en hálfa aðra öld, deyja á fyrsta aldursári, og er það því auðskilið hverjum heilvita manni, að fólksfjölguninni getur með slíku hruni ómögulega farið fram eins og vera mætti og fyllstu ástæður eru til að búast við, þegar rétt er að gáð. Eins og sjá má af landshagsskýrslum vorum, hefir dauðratala barna á þeirra fyrsta aldursári um hinn seinasta mannsaldur enn þá verið fjaraskaleg um allt land og opt náð allt að 40 á hverju hundraði eða 400 á hverju þúsundi.

Í skýrslu einni, sem landlæknirinn samdi og prentað var í ýmsum læknisfræðislegum ritum, sýndi hann og sannaði, að á 10 ára bilinu frá 1854—64 inclusive höfðu hér í sókninni að eins

dáið 19 börn af hverju hundraði eða 190 af hverju þúsundi, og hefði hið sama hlutfall þá átt sér stað um allt land, hvar dauðratán á 1. ári um þessi sömu ár hafði verið 39 %, eða meira en þriðji hluti allra hinna fæddu á öllu Íslandi, þá hefði sparast eigi færri en 3000 barna líf á þessu stutta tímabili, og er þó engin ástæða til að halda, að loptslag eða lifnaðarháttur sé yfir höfuð og hjá öllum almenningi betri í Reykjavík en annarstaðar á landinu.

Beri maður nú þessa reynslu, sem ómögulega verður rengd, saman við það, sem herra jústizráð Schleisner hefir ritað í hans «Forsög til en Nosographie af Island», Kaupmannahöfn 1849, hvar hann bls. 83 segir: «Þegar menn saman bera dauðra hlutföllin á Íslandi við þessi sömu hlutföll í Danmörku, sem útreiknuð hafa verið af prófessor Fenger, þá fellur maður í staði yfir þeim mikla mismun. Á Íslandi ná, sem sè, af hverju 1000 fæddra af báðum kynferðum að eins 569 börn því fjórtánda aldursári, en í Danmörku þar á móti ná af hverju þúsundi fæddra drengja 569 38. aldursári, og af hverju þúsundi meybarna ná 569 aldri sem svarar til einn um fertugt. Hér af sèst það þá, að í Danmörku er hinn vanalegi mannsaldur tvöfalt hærri en á Íslandi». Á öðrum stað í þessu riti, sem sè á bls. 73, hvar þessi sami rithöfundur um talar þá, er dáið hafa frá 1750 til 1846 og hverra tala er eigi minni en 47622, sem sè 25938 fyrir hinn síðari helming fyrri aldar, og 21684 fyrir þau 46 ár, sem þá voru liðin af þessari öld, fer hann um það svofelldum orðum: «Á meðal þeirra 47622 dáiðna eru 8462 dánir af landfarsóttum, sem aðfluttar hafa verið», og rétt á eptir segir hann, að þetta leiði til þeirrar sorglegu reynslu, að hér um bil $\frac{1}{5}$ partur af öllum þeim, er dáið hafa af umgangsveikjum (Epidemier) eru dánir af þeim orsökum, sem *vel mátti* koma í veg fyrir, hefði læknaþátturinn verið í réttu lagi. Enn fremur segir sami rithöfundur á bls. 81: «Verkanir þær, sem landfarsóttirnar hafa á fólksfjölgunina og fæðingarnar, eru þó, hversu skaðvænar sem þær svo eru, samt sem áður eigi sú einasta ólukka, er þær meðfæra, heldur eru þær og þar á ofan skuld í þeim mikla fjölda krypplinga og heilsuleysingja, sem finnast á Íslandi. Þess utan hafa þær aðfluttu landfarsóttir þá miklu ólukku í för með sér, að þær opt koma að um sláttinn og heyannirnar og gjöra og svo á þann hátt óbærilegan skaða».

Af því, er nú var sagt, vonum vèr, að það megi verða hverjum einum augljóst, hve bráða nauðsyn beri til þess, að læknum

sé fjölgað hér á landi, og að reglulegur lækna-skóli verði sem fyrst stofnsettur hér í Reykjavík, hvaðan ný læknaefni geti fengið með tímanum. Reynslan er svo nægilega búin að sanna það, hversu illa Ísland sé farið með læknishjálpinu, þegar það á einungis að búa að þeim læknaefnum, er koma frá háskólanum eða þeim dönsku lækna-kandidötum, sem kynnu að sækja um læknaembætti hér á landi, því með þess háttar kandidötum hefir það enn þá, það sem af er þessari öld, aldrei lukkast, að fá næga embættismenn í þau sárfáu læknaembætti, sem fram yfir miðja þessa öld voru hér á landi, og af þessu hefir flotið stöðugur fjarskalegur manndauði og heilsuleysis-ástand um allt land, eins og bæði just-izráð Schleisner og landlæknirinn á Íslandi hafa nóg samlega sann- að með órækum ástæðum.

Undir þessum kringumstæðum getur það eigi annað en vakið harm og meгна óánægju hjá öllum landsmönnum, þegar þeir sjá, að stjórnin enn þá, þrátt fyrir hinar mörgu og ítrekuðu bænaskrár, þrátt fyrir hina brýnustu þörf landsmanna skuli álíta það vafa undir-orpið, hvort reglulegur lækna-skóli eigi að komast á hér á landi, allt að einu og þessi bráðabirgðarlækna-kennsla hér væri fullnóg og viðunandi bæði fyrir þá, sem að henni starfa og líka fyrir þarfir landsmanna.

Það flýtur beinlínis af því, sem að framan er sagt, að af þeim 2400 barna, sem að meðaltali fæðast hér á hverju ári, missir landið árlega sökum lækna-kortsins um 100, auk þeirra mörgu fullorðnu hjálparlausu, sem farast af ýmsum landfarsóttum, hverra brodd vel mætti lina, ef næg lækna-hjálp væri fyrir hendi, og það er sök- um þessa, að vèr getum eigi leitt oss í grun, að stjórnin heyri eigi bænir þeirra landsmanna, sem upp á þeirra eigin kostað vilja hrinda þessu í lag og reyna til að koma í veg fyrir þá seinu og óvissu fólksfjölgun, sem af þessu leiðir.

Nefndin viðurkennir, að það, sem gjört hefir verið af hálfu stjórnarinnar um undanfarinn ár, með því að hlynna að lækna- kennslunni hér í Reykjavík, hefir verið til mikilla bóta, bæði með því að hún hefir veitt 3 ölmusur hverja upp á 100 rd. sem og styrk fyrir lestrarstofu, og veitt landlækninum styrk til bókakaupa og ýmsra áhalda o. s. frv., svo nú þegar eru komnir af þeim mönn- um, er þannig hafa átt kost á að nema læknisfræði 6 út um landið, 4 þeirra sem héraðslæknar í hinum eldri læknaembættum landsins, en tveir settir í ný læknaumdæmi. En þegar vèr lítum

til þess, að við þessa tilhögun um svo langan tíma ei hefir fjölgað læknum nema að eins tveimur hér á landi, hvar læknafeðin er svo fjarskalega tilfinnanleg, og þess er enn fremur gætt, að sú læknakennsla, sem nú er bæði laus og ýmsum þeim kringumstæðum háð, sem gjöra hana, ef til vill, svo stopula, að alls eigi verður hún álitin fulltryggjandi skilyrði fyrir nauðsynlegri læknaþjölgun hér á landi, verður nefndin að álíta hana mjög svo ónóga til að ráða bót á hinum stórkostlega læknaskorti, sem enn á sér hér stað.

Þess vegna, þrátt fyrir það þótt nefndinni hafi ekki dulizt þeir erfiðleikar, og sá kostnaður, sem því eðlilega hlýtur að vera samfara, að fá því fram komið, er uppástungur bænaskrárinnar fara fram á, þá þegar vör apturlítum til hinnar miklu þarfar og brýnu nauðsynja, er bera til þess, að fá betri læknaskipun komið á á landi hér, þá verður nefndin að álíta óumflýjanlegt að fara fram á, að fastur læknaskóli sé, hið fyrsta ske má, stofnsettur hér á landi á sem líkastan hátt því, sem uppástungan fer fram á.

Eftir þeim upplýsingum, er landlæknirinn á Íslandi hefir gefið nefndinni, álitur nefndin ótílkæilegt, að ætla landlækninum, sem sjálfsagt ætti að verða fyrsti kennari við læknaskólann, nokkur skyldustörf sem héraðslækni, svo að ei misstist þess vegna tími frá kennslunni, sem væri ógjörlegt; þar að auki ætlar nefndin, að þar sem bænarskráin fer fram á, að auk hans séu 2 aðrir læknar, sem kenni í skóla þessum, þá sé það byggt á gildustu rökum, með því það virðist of mikið, að ætla landlækninum og að eins einum kennara til alla kennslu við skólann, með fram af því, að sá hinn sami hlýtur líka að verða bundinn næsta miklum læknisstörfum í mann-mörgu og erfiðu héraðslæknisumdæmi, sem betur ætti við að skipta ásamt kennslunni á 2 lækna, sem þannig hefðu vissulega næg störf á hendi.

Þegar litið er til þess, hve vandasöm og umfangsmikil störf landlækninum yrðu þannig fengin í hönd bæði sem landlækni og yfirkennara við skóla þennan, álitur nefndin hæfilegt að ætla honum sömu laun sem forstöðumanni prestaskólans auk þess, sem honum ber sem landlækni.

Laun hinna tveggja lækna, sem auk landlæknisins ættu að kenna við skólann, hyggur nefndin að væri hæfilegast að miða við laun kennaranna (docentanna) við prestaskólann, en þar eð þeir sem héraðslæknar hefðu á hendi kostnaðarmeira embætti, svo sem

hestahald, yrði meðfram að hafa tillit til þessa sérstaklega, svo að laun þeirra samtals sem héraðslækna og kennara við læknaskólann yrðu að því skapi nokkuð riflegri.

Loksins þykir nefndinni vert að geta þess, að henni virðist sá kennslutími, sem nú er ætlaður þeim, er hér nema læknisfræði, sè allt of stuttur og vill því lengja hann um eitt ár, einkum síðan það er orðið ákvarðað, að þeir kandidatar, sem hér útskrifast frá læknakennslunni, skuli hér eptir læra Logik og Psychologie við prestaskólann, og hafa þar í staðið próf fyrir kennurum prestaskólans og í hið minnsta fengið »karakterinn« gott; nefndin ræður því þinginu til, að biðja um, að lengja kennslutímann við læknaskólann, þegar hann kemst á, um eitt ár, svo að stúdentarnir verði að vera þar 4 ár, áður þeir tæki embættispróf.

Samkvæmt framangreindum ástæðum ráðum vör hinu heiðraða þingi til, að það nú að þessu sinni sendi hans hátign konunginum allraþegnsamlegasta bænarskrá um :

að stofnaður verði svo fljótt sem verða má reglulegur læknaskóli hér í Reykjavík með því fyrirkomulagi, sem nú skal greina :

a. að landlæknirinn á Íslandi sè forstöðumaður og yfirkennari þessa skóla, en sè undanþeginn öllum héraðslæknis skyldustörfum. Laun hans sèu jafnhá launum forstöðumanns prestaskólans, en að auk fái hann hæfileg laun sem landlæknir.

b, að tveir undirkennarar sèu skipaðir við skóla þennan, auk forstöðumannsins ; sè annar þeirra meðfram héraðslæknir í Reykjavík og í Seltjarnarness og Álptanesshreppum, en hinn (fyrst um sinn) í Kjósarsýslu og syðri hluta Gullbringusýslu. Laun þeirra sèu jafnhá launum undirkennaranna (docentanna) við prestaskólann, auk hæfilegrar viðbótar, sem samsvari því sem embætti þeirra verða kostnaðarmeiri en embætti prestaskóla-kennaranna.

c, að allir þessir kennarar sèu jafnan útlærðir kandidatar í læknisfræði frá Kaupamannahöfn.

d, að lærdómstími þeirra, sem á læknaskólann ganga, sè ákveðinn 4 ár fyrir hvern, áður en hann taki embættispróf.

e, að við læknaskólann sèu þrjár ölmusur, 100 rd. hver, og að hver lærisveinn fái sem húsaleigustyrk 40 rd. á ári. f, að ætlaðir verði 200 til 300 rd. árlega til húsaleigu fyrir skólann, og til að kaupa bækur og verkfæri. g, að allur sá kostnaður, sem af skólanum rís sè greiddur úr lækna sjóðnum að því leyti, sem þessi sjóður hrökkur til án þess höfuðstóll hans skerðist, en það, sem á vantar, sè greitt úr landssjóði.

Alþingi 11. ágústmánaðar 1871.

Jón Hjaltalín, Eiríkur Kúld, Pétur Pétursson,
framsögumaður. skrifari.

Sigurður Gunnarsson. Helgi Hálfdánarson:

NEFNDARÁLIT

í málinu: um samskotin til þjóðhátíðarinnar.

Vér undirskrifaðir, sem hið heiðraða þing hefir kvatt til að segja álit vort um málefnið viðvíkjandi samskotunum til þjóðhátíðar 1874 í endurminningu þess, að Ísland byggðist, höfum rætt málið með oss á fundum og erum komnir að þeirri niðurstöðu, er nú skal greina.

Eins og hinu heiðraða þingi er nóg samlega kunnugt, eru þau samskot, sem þegar hafa fengizt, öldungis ónóg, til þess að koma upp steinhúsi handa alþingi, og ekki lítur heldur út fyrir, að sá áhugi sè á þessu hjá Íslendingum, að búizt verði við nægilegu fè til svo stórkostlegs fyrirtækis.

Á hinn bóginn hefir nefndinni hugsazt, að á annan hátt, sem hefði minni kostnað í för með sèr, mætti ef til vill minnast þessa hátíðlega atburðar, ef gefendurnir, sem sjálfsagt yrðu að gefa til þess vilyrði sitt, vildu leyfa, að fènu væri öðruvísi varið, og hefir nefndinni þá komið saman um, að ráða hinu heiðraða þingi til, að skora á þá menn, sem fyrir samskotunum hafa staðið, að halda starfa sínum áfram, og ná inn þeim tillögum, sem lofað hefir verið, og mætti þá leita álits alþingis 1873 um, hvernig þessu fè skyldi verja, sjálfsagt með því skilyrði, að gefendurnir væru á það sáttir.

Samkvæmt því, sem á undan er farið, leyfir nefndin sèr, að ráða hinu heiðraða þingi til:

Áð skora á þá menn, sem þegar hafa staðið fyrir sam-
skotunum til þjóðhátíðarinnar 1874, að halda fram starfa
sínun og kalla inn þau tillög, sem lofað hefir verið, en
sem enn þá eru ógoldin, svo að alþing 1873, sjálfsagt með
því skilyrði, að gefendurnir seú á það sáttir, geti tekið á-
kvörðun um, hvernig þessu fè eigi að verja í endurminn-
ingu þess mikilvæga atburðar, sem hér ræðir um.

Alþingi, 14. ágúst 1871.

Jón Sigurðsson, Grímur Thomsen, Jón Kristjánsson,
formaður. framsögumaður. skrifari.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu: um konunglegt frumvarp til stjórnarskrár um hin sér-
staklegu málefni Íslands.

I.

Frumvarpsins 1. grein.

1. *Meiri hluti nefndarinnar* (Benidikt Sveinsson, Eiríkur Kúld,
Halldór Kr. Friðriksson, Hjálmur Pétursson, Jón Sigurðsson,
Stefán Jónsson): að greinin verði þannig orðuð :

«Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það
löggjöf, dóma og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt, að lög-
gjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, fram-
kvæmdarvaldið hjá konungi, og dómsvaldið hjá dómendum». Við þennan tölulið var við haft nafnakall og sögðu:

já :

nei:

Eiríkur Kúld.

Bergr Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Grímur Thomsen.

Benidikt Sveinsson.

Guðmundur Einarsson.

Davið Guðmundsson.

Helgi Hálfðánarson.

Egill Sveinb. Egilson.

Jón Hjaltalín.

Erlendur Gottskálksson.

Jón Pétursson.

Hallgrímur Jónsson.

Ólafur Pálsson.

Hjálmur Pétursson.

Pétur Pétursson.

Jón Kristjánsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Sigurðsson.

Þórður Jónasson.

Páll Pálsson.

já :

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

og var töluliðurinn þannig samþykktur með 15 atkvæðum gegn 10.

2. *Minni hluti nefndarinnar* (Guðmundur Einarsson, Þórarinn Bøðvarsson, Þórður Jónasson): að grein þessi verði þannig orðuð:

«Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það löggjöf sína og stjórn út af fyrir sig á þann hátt, að löggjafarvaldið er hjá konungi og alþingi o. s. frv.» (Fallin við 1. tölulið).

3. 1. gr. frumvarpsins. (Fallin við 1. tölulið).

4. *Meiri hluti nefndarinnar* (breytingaratkvæði við uppástungu meiri hlutans): að niðurlag 2. greinar (í nr. 5) orðist þannig: «Um sameiginleg mál Danmerkur og Íslands, og um hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstöku mála, skal ekkert ákveðið, sem sè skuldbindandi fyrir Ísland, eða leggi byrðar á það, nema alþingi samþykki». Við þennan tölulið var nafnakall við haft og sögðu:

já :

Eiríkur Kúld.

Halldór Kr. Friðriksson.

Benidikt Sveinsson.

Davíð Guðmundsson.

Egill Sveinb. Egilson.

Erlendur Gottskálksson.

Hallgrímur Jónsson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Kristjánsson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

nei :

Bergur Thorberg.

Grímur Thomsen.

Helgi Hálfðánarson.

Jón Hjaltalín.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Pétur Pétursson.

Þórarinn Bøðvarsson.

Þórður Jónasson.

Guðmundur Einarsson greiddi eigi atkvæði, og var þannig töluliðurinn samþykktur með 15 atkvæðum gegn 9.

5. *Meiri hluti nefndarinnar*: að eftir 1. gr. frv. komi ný grein (sem verði 2. grein) þannig orðuð:

«Hin sérstaklegu málefni Íslands eru sér í lagi þessi:

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzla.
2. Lögreglumálefni.
3. Kirkju- og kennslumálefni.
4. Lækna- og heilbrigðismálefni.
5. Sveita- og fátækramálefni.
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi og umhverfis það.
7. Landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir.
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis.
9. Þjóðeignir, opinberar stofnanir og sjóðir.
(Samþ. með 15 atkv. gegn 8).

Um hin almennu rikismál, eða hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstaklegu mála Íslands, skal ekkert ákveðið, að því er Ísland snertir, nema með samþykki alþingis. (Niðurlagið: «Um hin almennu . . . samþ. alþingis», tekið aptur af meira hluta nefndarinnar).

6. *Minni hluti nefndarinnar*: að 2. grein frumvarpsins verði þannig orðuð:

«Hin sérstaklegu málefni Íslands eru þessi:

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzlan, er hér að lýtur; þó verður engin breyting gjörð á stöðu hæstaréttar, sem æðsta dóms í íslenskum málum, án þess að hið almenna löggjafarvald rikisins taki þátt í því.
2. Lögreglumál;
3. Kirkju- og kennslumálefni;
4. Lækna- og heilbrigðismálefni;
5. Sveita- og fátækramálefni;
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi;
7. Landbúnaður, fiskiveiðar og verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir;
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis;
9. Þjóðeignir, opinberar stofnanir og sjóðir. (Fallin).

Frumvarpsins 2. grein (3. gr.).

7. *Meiri hluti nefndarinnar*, að greinin verði þannig orðuð:

«Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald, skipar konungur landsstjóra, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi». Við þennan tölulið var við haft nafnakall og sögðu:

já :

nei :

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grímur Thomsen.
Benidikt Sveinsson.	Guðmundur Einarsson.
Davíð Guðmundsson.	Helgi Hálfðánarson.
Egill Sveinb. Egilson.	Jón Hjaltalín.
Erlendur Gottskálksson.	Jón Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Ólafur Pálsson.
Hjálmur Pétursson.	Pétur Pétursson.
Jón Kristjánsson.	Þórarinn Bøðvarsson.
Jón Sigurðsson.	Þórður Jónasson.
Páll Pálsson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

og var töluliðurinn þannig samþykktur með 15 atkvæðum gegn 10.

8. *Minni hluti nefndarinnar*: að grein þessi orðist þannig:

«Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald, skipar konungur ráðgjafa og landshöfðingja, sem hefir aðsetur sitt á Íslandi».

«Undirskript konungs undir ákvarðanir þær, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, er ráðgjafinn ritar undir með honum, og ábyrgist ráðgjafinn þá ákvörðunina». (Fallinn).

9. 2. grein frumvarpsins. (Fallin).

10. *Meiri hluti nefndarinnar*: að ný grein (4. grein) verði sett inn, þannig látandi:

«Áður en konungur tekur við ríkisstjórn, skal hann vinna eið í ríkisráðinu að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð tvö samhljóða frumrit, og skal annað þeirra sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymt í leynd-

arskjalasafninu». Við þennan tölulið var við haft nafnakall og sögðu :

já:

Eiríkur Kúld.
Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.
Davið Guðmundsson.
Egill Sveinb. Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Hallgrímur Jónsson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Kristjánsson.
Jón Sigurðsson.
Páll Pálsson.
Sigurður Gunnarsson.
Stefán Eiríksson.
Stefán Jónsson.
Torfi Einarsson.

nei:

Bergur Thorberg.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Helgi Hálfðánarson.
Jón Hjaltalín.
Jón Pétursson.
Ólafur Pálsson.
Pétur Pétursson.
Þórarinn Böðvarsson.
Þórður Jónasson.

Og var töluliðurinn þannig samþykktur með 15 atkvæðum gegn 10.

11. *Meiri hluti nefndarinnar*: að ný grein [5. grein] verði sett inn, þannig látandi :

«Konungur er ábyrgðarlaus; hann er heilagur og friðhelgur. Landsstjórinn hefir alla ábyrgð á stjórninni. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

Undirskript konungs undir þær ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landsstjórinn hefir ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landsstjóra».

Við þennan tölulið var við haft nafnakall, og sögðu :

já:

Eiríkur Kúld.
Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.
Davið Guðmundsson.
Egill Sveinb. Egilson.
Erlendur Gottskálksson.
Hallgrímur Jónsson.
Hjálmur Pétursson.
Jón Kristjánsson.

nei:

Bergur Thorberg.
Grímur Thomsen.
Guðmundur Einarsson.
Helgi Hálfðánarson.
Jón Hjaltalín.
Jón Pétursson.
Ólafur Pálsson.
Þórarinn Böðvarsson.
Þórður Jónasson.

já :

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Pétur Pétursson var eigi við. Var töluliðurinn þannig samþykktur með 15 atkvæðum gegn 9.

12. *Minni hluti nefndarinnar*: að ný grein (4. gr. eptir uppástungu minni hlutans) verði sett inn, þannig látandi:

«Konungur er ábyrgðarlaus. Ráðgjafinn hefir ábyrgð á því, að stjórnarskipunarlögunum sé fylgt. Hann má ákæra fyrir stjórnarathafnir. Það skal ákveðið nákvæmar með lögum, hvernig alþingi eigi að koma þessari ábyrgð fram». (Fallinn).

13. *Meiri hluti nefndarinnar*: að ný grein [6. grein] verði sett inn, þannig látandi:

«Konungur skipar erindsreka fyrir Íslands hönd. Hann flytur, þegar með þarf málin fyrir konungi af hendi landsstjórans og í hans umboði». Við þennan tölulið var við haft nafnakall, og sögðu:

já :

Eiríkur Kúld.

Halldór Kr. Friðriksson.

Benidikt Sveinsson.

Davíð Guðmundsson.

Egill Sveinb. Egilson.

Erlendur Gottskálksson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Kristjánsson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

nei :

Bergur Thorberg.

Grímur Thomsen.

Guðmundur Einarsson.

Helgi Hálfðánarson.

Jón Hjaltalín.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Þórður Jónasson.

Og var töluliðurinn þannig samþykktur með 14 atkvæðum gegn 9. Hallgrímur Jónsson greiddi eigi atkvæði; en Pétur Pétursson var eigi viðstaddur.

14. *Minni hluti nefndarinnar*: (5. grein eptir uppástungu minni hlutans):

«Konungur fær landshöfðingja í hendur hið æðsta vald á Íslandi, innan þeirra takmarka, sem sett eru í stjórnarskrá þessari, og þar að lútandi lögum.» Landshöfðingja má ákæra fyrir stjórnarathafnir. Til þess að mál verði höfðað, þarf samþykki konungs. (Fallinn).

15. *Meiri hluti nefndarinnar*: að ný grein [7. grein] verði sett inn, þannig látandi: «Nú vill landsstjóri sjálfur bera mál upp fyrir konungi, og skal honum þá heimilt að skipa annan mann í sinn stað, er í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi, meðan hann flýtur málin fyrir konungi. Þó má landsstjóri eigi vera lengur utan, en nauðsyn krefur». Við þennan tölulið var við haft nafnakall, og sögðu:

já:

nei:

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Grimur Thomsen.

Benidikt Sveinsson.

Guðmundur Einarsson.

Davíð Guðmundsson.

Helgi Hálfðánarson.

Egill Egilson.

Jón Hjaltalín.

Erlendur Gottskálksson.

Jón Pétursson.

Hallgrímur Jónsson.

Ólafur Pálsson.

Hjálmur Pétursson.

Pétur Pétursson.

Jón Kristjánsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Sigurðsson.

Þórður Jónasson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Var þannig tölul. samþ. með 15 atkv. gegn 10.

16. 3. grein frumvarpsins. (Fallin).

Frumvarpsins 4. grein [8. gr., 6. gr.].

17. *Meiri hluti nefndarinnar*: að í stað orðsins «lagaboði» og «laga-ákvörðunum» verði sett: «lögum», samþ. sem orða-breyting án atkvæðagreiðslu.

18. 4. grein frumvarpsins, samþ. með 25 atkv. í einu hljóði.

Frumvarpsins 5. grein [9. gr., 7. gr.].

19. *Nefndin og Jón Pétursson*: að fyrir «6 vikur» komi: «8 vikur». (Samþ. með 20 atkv.)
20. 5. gr. frumvarpsins (með breyting). (Samþ. með 25 atkv.)
21. 6. gr. frumvarpsins (óbreytt) [10. gr., 8. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.)
22. 7. gr. frumvarpsins (óbreytt) [11. gr., 9. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.)

Frumvarpsins 8. grein [12. gr., 10. gr.].

23. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðið «leyst upp» komi «slitið». (Orðabreyting).
24. *Samí*: að felld verði aptan af greininni orðin: «að það var leyst upp». (Orðabreyting).
25. 8. gr. frumvarpsins (með orðabreytingum).
26. 9. gr. frumvarpsins (óbreytt) [13. gr., 11. gr.]
27. 10. gr. frumvarpsins (óbreytt) [14. gr., 12. gr.].
28. 11. gr. frumvarpsins (óbreytt) [15. gr., 13. gr.]. (Töluliðirnir 25—28 samþ. með 25 atkv.)

Frumvarpsins 12. grein [16. gr., 14. gr.].

29. *Meiri hluti nefndarinnar*: að þessu verði bætt aptan við greinina: «Landsstjórnin getur hann því að eins náðað fyrir brot á stjórnarskránni, að neðri deild alþingis samþykki». (Samþ. með 15 atkv. gegn 8).
30. 12. gr. frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 16 atkv. gegn 5).
31. 13. gr. frumvarpsins (óbreytt) [17. gr., 15. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.).

II.

Frumvarpsins 14. grein [18. gr., 16. gr.].

32. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir «30» komi «21». Við þennan tölul. var eptir beiðni uppástungumanns við haft nafnakall, og sögðu :

já :

Bergur Thorberg.
Egill Egilson.
Guðmundur Einarsson.
Pétur Pétursson.
Sigurður Gunnarsson.
Þórður Jónasson.

nei :

Eiríkur Kúld.
Halldór Kr. Friðriksson.
Benidikt Sveinsson.
Davið Guðmundsson.
Erlendur Gottskálksson.
Grímur Thomsen.

nei :

Hallgrímur Jónsson.

Helgi Hálfðánarson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Hjaltalín.

Jón Kristjánsson.

Jón Pétursson.

Ólafur Pálsson.

Páll Pálsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Sigurðsson greiddi eigi atkvæði; var þannig tölul. felldur með 18 atkv. gegn 6.

33. *Jón Pétursson*: að í stað orðanna: «fyrir hvert nýtt alþingi», komi: «fyrir hvern 6 ára tíma». (Fellt með 12 atkv. gegn 10).

34. a. *Meiri hluti nefndarinnar*: að greinin orðist þannig :
«Á alþingi eiga sæti 30 þjóðkjörnir alþingismenn og 6 alþingismenn, sem konungr kveður til þingsetu fyrir hvert nýtt alþingi. Þessu má breyta með lögum». (Samb. með 17 atkv. gegn 3).

34. b. 14. gr. frumvarpsins. (Fallin).

Frumvarpsins 15. grein [19. gr., 17. gr.].

35. *Sigurður Gunnarsson*: að þessi grein orðist þannig: «Alþingi ræðir mál sín í einu lagi. Þessu má breyta með lögum». (Fellt með 17 atkv. gegn 8).

36. *Sami* til vara (ef tölul. 35. fellur): að þá komi í þessari grein «9» fyrir «12» og «18» fyrir «24». En ef töluliðurinn fellur eigi, þá breytist orðin «þingdeild, deild» o. s. frv. í «alþingi», «þing» o. s. frv. alstaðar í frumvarpinu. (Fallinn við 32. tölul.)

37. *Meiri hluti nefndarinnar*:

«Alþingi skiptist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í efri þingdeildinni sitja 12 þingmenn, í neðri deildinni 24. Þessu má breyta með lögum». (Samb. með 16 atkv. gegn 6).

38. 15. gr. frumvarpsins. (Fallin).

Frumvarpsins 16. grein [20. gr., 18. gr.],

39. *Sigurður Gunnarsson*: að 16. gr. frumvarpsins falli burtu. (Fallinn).
40. *Sami*: til vara ef töluliður 35. fellur, að 16. grein frumvarpsins verði þannig orðuð:
 »Alþingi kys með óbundnum kosningum menn úr sínum flokki í hina efri þingdeild, hvert sinn er það kemur saman. Nú verður sæti laust í efri þingdeild um þingtímann, og kjósa þá báðar þingdeildir í sameiningu mann í það sæti úr neðri deild». (Fellt með 19 atkv. gegn 3).
41. *Meiri hluti nefndarinnar*: Hinir konungkjörnu alþingismenn eiga allir sæti í efri þingdeildinni. Hina þingmennina í efri deildinni kys alþingi með óbundnum kosningum úr flokki hinna þjóðkjörnu alþingismanna til 6 ára í fyrsta sinni, er það kemur saman eptir að nýjar kosningar hafa farið fram. Nú verður sæti þjóðkjörins þingmanns í efri þingdeild laust, á meðan á kjörtíma stendur, og kjósa þá báðar þingdeildir í sameiningu þingmann úr neðri þingdeildinni í sæti hans». (Samþ. með 19 atkv.).
42. 16. gr. frumvarpsins. (Fallin).
43. 17. gr. frumvarpsins óbreytt [21. gr., 19. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.).

Frumvarpsins 18. grein [22. gr., 20. gr.].

44. *Meiri hluti nefndarinnar*:
 »Kjörgengur til alþingis er hver sá, sem hefir kosningarrétt samkvæmt því sem nú var sagt, ef hann:
 1. ekki er þegn annars ríkis, eða að öðru leyti er í þjónustu þess;
 2. hefir að minnsta kosti í síðustu 5 ár verið í löndum þeim í norðurálfunni, sem liggja undir Danaveldi; og
 3. sé orðinn fullra 30 ára að aldri, þegar kosning fer fram.
 Kosningar þjóðkjörinna alþingismanna gilda um 6 ár. Hin-
 ar nákvæmari reglur um kosningar verða settar í kosningar-
 lögnum». (Samþ. með 21 atkv. gegn 2).
45. 18. gr. frumvarpsins. (Fallin).

III.

46. 19. gr. frumvarpsins (óbreytt) [23. gr., 21. gr.].
 47. 20. gr. frumvarpsins (óbreytt) [24. gr., 22. gr.].
 48. 21. gr. frumvarpsins (óbreytt) [25. gr., 23. gr.].

49. 22. gr. frumvarpsins (óbreytt) [26. gr., 24. gr.]. (Tölul. 46 —49 samþ. með 25 atkv.).

Frumvarpsins 23. grein [27. gr., 25. gr.].

50. *Davíð Guðmundsson*: fyrir «lagaboði» komi: «með lögum», og þannig alstaðar í frumvarpinu. (Orðabreyting, samþ. án atkvæðagreiðslu).

51. *Meiri hluti nefndarinnar*: að í staðinn fyrir «jarðeignum» (landsins) komi: «fasteignum». (Samþ. með 18 atkv.)

52. 53. gr. frumvarpsins (með breytingum). (Samþ. með 25 atkv.)

Frumvarpsins 24. grein [28. gr., 26. gr.].

53. *Meiri hluti nefndarinnar*: að í staðinn fyrir þessa grein frumv. komi ný gr. (28.) þannig orðuð:

«Fyrir hvert reglulegt alþingi skal leggja frumvarp til laga um fjárhag Íslands um tvö hin næstu árin, er í hönd fara, og skal í frumvarpinu vera áætlun um tekjur og gjöld landsins á þessu tímabili.

Fjárhagsáætlunina skal fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis».

Við þennan tölul. var nafnakall við haft, og sögðu:

já:

nei:

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Grímur Thomsen.

Benidikt Sveinsson.

Helgi Hálfðánarson.

Davíð Guðmundsson.

Jón Hjaltalín.

Egill Egilson.

Jón Pétursson.

Erlendur Gottskálksson.

Ólafur Pálsson.

Hallgrímur Jónsson.

Pétur Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Kristjánsson.

Þórður Jónasson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Guðmundur Einarsson og Sigurður Gunnarsson greiddu eigi atkvæði. Var tölul. þannig samþ. með 14 atkv. gegn 9.

54. 24. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).

Frumvarpsins 25. grein (29. gr., 27. gr.).

55. *Meiri hluti nefndarinnar*: að greinin verði þannig orðuð:

«Engan skatt má heimta, fyr en fjárhagsáætlunin er samþykkt.

- Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárhagslögnum». (Samþ. með 15 atkv. gegn 9).
56. 25. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
Frumvarpsins 26. grein (30 gr., 28. gr.).
57. *Meiri hluti nefndarinnar*: að í stað orðanna: «ekkert hafi verið út goldið «komi: «engu fè hafi verið varið». (Samþ. með 15 atkv. gegn 2).
58. 26. gr. frumvarpsins (með breytingu), og
59. 27. gr. frumvarpsins (óbreytt) [31. gr., 29. gr.]. (Samþ. með 24 atkv.).
60. *Sigurður Gunnarsson*: að á eptir 27. grein frumvarpsins komi ný grein svo hljóðandi:
»Alþingi má álykta að fresta lagamáli til næsta þings, þá búið er að ræða það á reglulegan hátt, og skal þá auglýsa það landsmönnum». (Tekið aptur af uppástungumanni).
Frumvarpsins 28. grein. (32. gr., 30. gr.).
61. *Sigurður Gunnarsson*: að þessi grein verði úr felld. (Fallinn).
62. 28. gr. frumvarpsins (óbreytt).
63. 29. gr. frumvarpsins (óbreytt). (33. gr., 31. gr.).
64. 30. gr. frumvarpsins (óbreytt). (34. gr., 32. gr.).
65. 31. gr. frumvarpsins (óbreytt). (35. gr., 33. gr.). (Töluliður 62.—65. samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 32. grein. (36. gr., 34. gr.).
66. *Meiri hluti nefndarinnar*: (orðabreyting) að í stað orðanna: «nema þingdeildin, sem í hlut á, leyfi» verði sett: «nema sú þingdeildin leyfi, sem hann á sæti í». (Orðabreyting).
67. 32. gr. frumvarpsins (með breytingu). (Samþ. með 25 atkv.).
Frumvarpsins 33. grein. (37. gr., 35. gr.).
68. *Meiri hluti nefndarinnar*: að greinin verði þannig orðuð:
«Missi nokkur alþingismaður kjörgengi, missir hann og rétt þann, er kosningu hans fylgir». (Samþ. með 22 atkv.).
69. 33. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
70. *Minni hluti nefndarinnar*: að á eptir 33. gr. frumvarpsins komi ný grein þannig látandi:
(36). «Ráðgjafa skal heimilt að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum, eins opt og hann vill, en gæta verður hann þingskapa». (Fallin).
Frumvarpsins 34. grein [38. gr., 37. gr.].
71. *Meiri hluti nefndarinnar*, að greinin verði þannig orðuð:

«Landstjóranum skal heimilt að sitja á alþingi, og á hann rætt á að taka þátt í umræðunum eins opt og hann vill, en verður að öðru leyti að gæta þingskapa.

Stjórnin getur einnig veitt öðrum manni umboð til að vera á þingi við hlið landstjóra, og að láta því í té skýrslur þær, sem virðast nauðsynlegar. Í forföllum landstjóra má annar mæta á þingi í umboði hans.

Atkvæðisrætt hefir landstjórinn eða sá, sem kemur í hans stað, því að eins, að þeir séu jafnframt alþingismenn. (Samþ. með 18 atkv. 5).

72. *Minni hluti nefndarinnar:* að í stað þessarar greinar frumvarpsins komi ný grein (37.) þannig orðuð :

«Landshöfðingja skal og heimilt að sitja á alþingi, og á hann rætt á að taka þátt í umræðunum eins opt og hann vill, en gæta verður hann þingskapa.

Í forföllum má hann veita öðrum umboð til að sitja á alþingi.

Atkvæðisrætt hefir landshöfðingi, eða sá, sem hann gefur umboð sitt, því að eins, að þeir séu jafnframt alþingismenn». (Fallin).

73. 34. gr. frumvarpsins. (Fallin).

74. 35. gr. frumvarpsins óbreytt [39. gr., 38. gr.]. (Samþ. með 23 atkv.).

Frumvarpsins 36. grein [40. gr., 39. gr.].

75. *Meiri hluti nefndarinnar:* að fyrir orðin «um neitt» komi: «um nokkurt mál». (Orðabreyting samþ. án atkv.).

76. 36. gr. frumvarpsins (óbreytt).

77. 37. gr. frumvarpsins (óbreytt) [41. gr., 40. gr.].

78. 38. gr. frumvarpsins (óbreytt) [42. gr., 41. gr.]. (Tölul. 76.— 78. samþ. með 25 atkv.).

Frumvarpsins 39. grein [43. gr., 42. gr.].

79. *Meiri hluti nefndarinnar:* að fyrir orðin «langshöfðingjans eða ráðgjafans» komi «landstjórans». (Samþ. án atkv. samkvæmt atkvæðagreiðslunni á undan).

80. 39. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 21 atkv. gegn 1).

Frumvarpsins 40. grein [44. gr., 43. gr.].

81. *Meiri hluti nefndarinnar:* að í staðinn fyrir: «heimuglegum fundi» komi: «fyrir lokuðum dyrum». (Orðabreyting).

82. 40. gr. frumvarpsins (breytt). (Samþ. með 25 atkv.).

83. 41. gr. frumvarpsins (óbreytt) [45. gr., 44. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.).

IV.

Frumvarpsins 42. grein [46. gr., 45. gr.].

84. *Meiri hluti nefndarinnar*: að greinin verði orðuð þannig :
«Skipun dómsvaldsins skal ákveðin með lögum». (Samþ. með 19 atkv.).
85. 42. gr. frumvarpsins (óbreytt). (Fallin).
86. 43. gr. frumvarpsins (óbreytt) [47. gr., 46. gr.].
87. 44. gr. frumvarpsins (óbreytt) [48. gr., 47. gr.]. (Tölul. 86. og 87. samþ. með 25 atkv.).
88. *Meiri hluti nefndarinnar*: að ný grein [49. gr.] verði sett hér inn, svo lálandi :
«Landsdómur dæmir þau mál, sem konungur eður neðri þingdeildin lætur höfða gegn landstjóranum. Svo skal það og á valdi konungs, ef neðri deild þingsins leyfir, að láta kæra aðra menn fyrir landsdóminum um glæpi þá, er konungi þykja hættulegir fyrir Ísland eða gjörvalt konungsríkið». Við þennan tölul. var við haft nafnakall, og sögðu :

já :

nei :

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grimur Thomsen.
Benidikt Sveinsson.	Helgi Hálfánarson.
Davíð Guðmundsson.	Jón Hjaltalín.
Egill Egilson.	Jón Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Ólafur Pálsson.
Guðmundur Einarsson.	Pétur Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Hjálmur Pétursson.	Þórður Jónasson.
Jón Kristjánsson.	
Jón Sigurðsson.	
Páll Pálsson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

Og var þannig tölul. samþ. með 16 atkv. gegn 9.

V.

89. 45.—48. grein frumvarpsins (óbreyttar) [50.—53. gr., 48.—51. gr.]. (Samþ. með 25 atkv.).

VI.

Frumvarpsins 49. grein [54. gr., 52. gr.].

90. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðin «sérhver sá» komi: «hver sá maður». (Orðabreyting).
 91. 49. grein frumvarpsins. (Samþ. með 24 atkv.)
 92. 50.—54. gr. frumvarpsins (óbreyttar) [55.—59. gr., 53.—57. gr.]. (Samþ. með 24 atkv.).

Frumvarpsins 55. grein [60. gr., 58. gr.].

93. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðið «innleiða» komi: «leyfa». (Orðabreyting).
 94. 55. gr. frumvarpsins (óbreytt).

Frumvarpsins 56. grein [61. gr., 59. gr.].

95. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðin «leysa upp» og «leyst upp» komi «rjúfa» og «rofla». (Orðabreyting).
 96. 56. gr. frumvarpsins (óbreytt).
 97. 57. gr. frumvarpsins (óbreytt) [62. gr., 60. gr.].

Frumvarpsins 58. gr. [63. gr., 61. gr.].

98. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðið «landsins» komi: «Íslands». (Orðabreyting).
 99. 58. gr. frumvarpsins (óbreytt).

Frumvarpsins 59. grein [64. gr., 62. gr.].

100. *Meiri hluti nefndarinnar*: að fyrir orðið «stjórnarinnar» komi «landstjórnarinnar».
 101. 59. grein frumvarpsins (óbreytt).
 102. 60.—61. gr. frumvarpsins (óbreyttar). [65.—66. gr., 63.—64.] (Förluliður 93.—102. samþ. með 23 atkv.).

VII.

Frumvarpsins 62. grein. (67. gr., 65. gr.).

103. *Sigurður Gunnarsson*: að fyrir orðin: «beggja þingdeildanna, skal leysa alþingi upp» komi: «alþingis, skal hætta því». (Fallin).
 104. *Davíð Guðmundsson*: (samþykkt af nefndinni): að fyrir orðin «leysa alþingi upp» komi: «slíta alþingi». (Orðabreyting).
 105. gr. frumvarpsins. (Samþ. með 25 atkv.).

Ákvarðanir um stundarsakir:

Frumvarpsins 1. gr.

106. *Sigurður Gunnarsson*: að ef breytt verður 14. grein (nr. 35) samkvæmt hans uppástungu, þá falli burt í fyrra hluta greinarinnar talan «14», og seinni hluti greinarinnar allur. (Fallinn).
107. 1. grein frv. (óbreytt). (Samþ. með 24. atkv.).

Frumvarpsins 2. gr.

108. *Meiri hluti nefndarinnar*: að 2. grein frumvarpsins (um fasta fjárhagsáætlun) verði felld úr. (Um hana var eptir uppástungu eins þingmanns leitað atkvæða þannig, að fyrst var leitað atkvæða um fyrri hlutann: «Þangað til . . . 90,000 ríkisdala», og var það samþykkt að þessi hluti felli úr með 16 atkvæðum gegn 4; og síðan um seinni partinn: «Að því . . . með lagaboði» og var það samþykkt að hann felli burt með 14 atkvæðum gegn 8).
109. 2. gr. frumv. (óbreytt). (Þannig fallin).
110. 3.—4. gr. frumvarpsins (óbreyttar). (Samþ. með 22 atkv.).
111. *Hallgrímur Jónsson*: að bætt verði við stjórnarskrána nýrri grein, þannig látandi:
«Þegar þrennar kosningar til alþingis hafa farið fram eptir stjórnarskrá þessari, og þrjú þing verið haldin eptir hverja kosningu, skal stjórnarskrá þessi verða endurskoðuð, og nýtt frumvarp til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands þá lagt fyrir næsta þing». (Fellt með 17 atkv. gegn 2).
112. Greinaskipunin og greinatalan í frumvarpinu (að henni verði breytt, eptir því sem samþykkt verður). (Samþ. án atkv.).
113. Fyrirsögn frumvarpsins. (Samþ. án atkvæða).
114. Frumvarpið allt í heild sinni (hvort alþingi vill hafa það þannig í lög leitt). Við þennan tölul. var nafnakall við haft, og sögðu:

já :

nei :

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grimur Thomsen.
Benidikt Sveinsson.	Jón Hjaltalín.
Davíð Guðmundsson.	Jón Pétursson.
Egill Egilson.	Ólafur Pálsson.
Erlendur Gottskálksson.	Pétur Pétursson.
Guðmundur Einarsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Hallgrímur Jónsson.	Þórður Jónasson.

já :

Helgi Hálfðánarson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Kristjánsson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Og var tölul. þannig samþ. með 17 atkv. gegn 8.

115. *Grímur Thomsen* (breytingaratkvæði til vara) :

«Að þingið allraþegnsamlegast biðji hans hátign konunginn um, þangað til stjórnarbótarmál Íslendinga kemst í kring með samverkun alþingis, að veita alþingi löggjafarvald í öllum þeim málum, í hverjum það nú hefir ráðgjafaratkvæði, og þar að auki samþykktaratkvæði um það, hvernig fæ landsins verði varið». Við þennan tölul. var við haft nafnakall, og sögðu :

já :

Egill Egilson.

Grímur Thomsen.

Hallgrímur Jónsson.

Helgi Hálfðánarson.

Jón Pétursson.

Pétur Pétursson.

Sigurður Gunnarsson.

Torfi Einarsson.

Þórarinn Böðvarsson.

Þórður Jónasson.

nei :

Halldór Kr. Friðriksson.

Benidikt Sveinsson.

Davíð Guðmundsson.

Erlendur Gottskálksson.

Hjálmur Pétursson.

Jón Hjaltalín.

Jón Kristjánsson.

Jón Sigurðsson.

Ólafur Pálsson.

Páll Pálsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Eiríkur Kúld, Bergur Thorberg og Guðmundur Einarsson greiddu eigi atkvæði, og var tölul. þannig felldur með 12 atkv. gegn 10.

116. *Pétur Pétursson* : uppástunga (ef minna hlutans tillögur verða samþykktar, eða frumvarpið) :

«Að þingið í álitsskjali sínu til konungs geymi landinu rétt til að fá þessu ábyrgðarfyrirkomulagi komið í fastara og full-

komnara horf, ef reynslan sýni, að það standi landinu fyrir sönnnum og verulegum framförum». (Fellur burt).

Vara-uppástungur frá meiri hluta nefndarinnar

117. *Meiri hluti nefndarinnar*: að uppástungur þessar verði settar sem vara-atkvæði þingsins, við 2.—14. gr. og 35. gr. eptir greinatölu meiri hlutans :

1. (2. gr.): «Konungur skipar jarl á Íslandi, sem hefir hið æðsta vald í landinu. Hann stjórnar í nafni og umboði konungs, eptir því sem konungur nákvæmar fyrir skipar, og hefir ábyrgð fyrir honum einum». Var þannig leitað atkv. um þessa grein, að fyrst var borið undir atkvæði: «Konungur skipar jarl — — hefir ábyrgð fyrir honum» og var það samþykkt með 16 atkv. gegn 6. Síðan var það borið undir atkvæði, hvort «einum» skyldi haldast, og var það samþ. með 10 atkv. gegn 5, en sökum þess að atkvæðagreiðslan varð ónóg, var við haft nafnakall og sögðu:

já :

nei :

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Grímur Thomsen.

Benidikt Sveinsson.

Guðmundur Einarsson.

Davíð Guðmundsson.

Jón Hjaltalín.

Egill Egilson.

Ólafur Pálsson.

Erlendur Gottskálksson.

Pétur Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Kristjánsson.

Þórður Jónasson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Hallgrímur Jónsson, Helgi Hálfðánarson og Jón Pétursson greiddu ekki atkvæði, og var það þannig samþykkt með 14 atkv. gegn 8 að «einum» hældist.

(«Konungur skipar jarl á Íslandi, er í umboði hans hefir hið æðsta vald í landinu, eptir því sem konungur nákvæmar ákveður», tekið aptur).

2. (3. gr.): «Til að framkvæma stjórnarstörfin, skulu skipaðir einn eður fleiri stjórnarherrar. Þeir hafa alla ábyrgð stjórn-

argjörðanna. Ábyrgð þessi verður nákvæmar ákveðin með lögum».

(«Jarlinn skipar í umboði konungs einn eða fleiri stjórnarherra á Íslandi, eptir því sem þykir við eiga, og hafa þeir á hendi alla stjórn landsins» tekið aptur).

3. (4. gr.) «Jarlinn hefur ábyrgð fyrir konungi einum.

Stjórnarherrarinnir hafa alla ábyrgð stjórnarinnar, bæði fyrir konungi og jarlinum, og fyrir alþingi. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum».

4. (5. gr. — sbr. 4. gr. frv.).

«Jarlinn veitir í umboði konungs öll embætti» o. s. frv.

«Jarlinn getur vikið þeim frá embætti» o. s. frv.

«Jarlinn getur og flutt embættismenn» o. s. frv.

«Undirskript jarlsins undir ákvarðanir þær» o. s. frv.

5. (6. gr. — sbr. 5. gr. frv.):

«Jarlinn stefnir saman alþingi» o. s. frv.

6. (7. gr. — sbr. 6. gr. frv.):

«Jarlinn getur stefnt saman» o. s. frv.

7. (8. gr. — sbr. 7. gr. frumv.):

«Jarlinn getur frestað», o. s. frv.

8. (9. gr. — sbr. 8. gr. frumv.):

«Jarlinn getur slitið alþingi» o. s. frv.

9. (10. gr. — sbr. 9. gr. frumv.):

«Jarlinn getur látið leggja» o. s. frv.

10. (11. gr. — sbr. 10. gr. frumv.):

«Samþykkis jarlsins þarf» o. s. frv.

11. (12. gr. — sbr. 11. gr. frumv.):

«Þegar brýna nauðsyn ber til, getur jarlinn gefið út», o. s. frv.

12. (13. gr. — sbr. 12. gr. frumv.):

«Jarlinn getur náðað menn» o. s. frv.

13. (14. gr. — sbr. 13. gr. frumv.):

«Jarlinn veitir sumpart sjálfur» o. s. frv.

14. (35. gr. — 34. gr. frumv.):

«Stjórnarherrunum skal heimilt að sitja á alþingi, og taka þátt í umræðum málanna, eins opt og þeir vilja, en verða að öðru leyti að gæta þingskapa. Atkvæðisrétt hafa þeir því að eins, að þeir jafnframt séu kjörnir alþingismenn».

Um þennan tölul. (1.—14.) var leitað atkvæða í einu lagi og við haft nafnakall og sögðu:

já;	nei:
Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Guðmundur Einarsson.
Benidikt Sveinsson.	Helgi Hálfðánarson.
Davíð Guðmundsson.	Jón Hjaltalín.
Egill Egilson.	Jón Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Ólafur Pálsson.
Grimur Thomsen.	Pétur Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Hjálmur Pétursson.	Þórður Jónasson.
Jón Kristjánsson.	
Jón Sigurðsson.	
Páll Pálsson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

Og var tölul. þannig samþ. með 16 atkv. gegn 9.

Yfirlýsing eptir uppástungum meiri hluta nefndarinnar:

118. *Meiri hluti nefndarinnar:* að alþingi taki upp í álitsskjal sitt til konungs svo látandi yfirlýsing:

1. »Þingið getur ekki viðurkennt, að lög 2. janúar 1871 sæu bindandi fyrir Ísland, eins og þau liggja fyrir.»

Um þessa grein var við haft nafnakall, og sögðu:

já:	nei:
Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grimur Thomsen.
Benidikt Sveinsson.	Hallgrímur Jónsson.
Davíð Guðmundsson.	Helgi Hálfðánarson.
Egill Egilson.	Jón Hjaltalín.
Erlendur Gottskálksson.	Jón Pétursson.
Hjálmur Pétursson.	Ólafur Pálsson.
Jón Kristjánsson.	Pétur Pétursson.
Jón Sigurðsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Páll Pálsson.	Þórður Jónasson.
Sigurður Gunnarsson.	

já :

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Guðmundur Einarsson greiddi eigi atkvæði, og var greinin þannig samþ. með 14 atkv. gegn 10.

(«Þingið lýsir því yfir, að lög 2. janúar 1871 séu eigi gildandi eða skuldbindandi fyrir Ísland, eins og þau nú liggja fyrir», tekið aptur af nefndinni).

2. «Þingið tekur fyrir Íslands hönd á móti þeim 30,000 + 20,000 rd., sem eptir lögum 2. janúar 1871 eiga að greiðast úr ríkissjóði Danmerkur í hinn íslenska landssjóð, en getur þar á móti ekki viðurkennt, að öll skuldaskipti milli ríkissjóðsins og Íslands séu þar með enda kljád». Um þessa grein var við haft nafnakall, og sögðu :

já :

nei:

Eiríkur Kúld.

Bergur Thorberg.

Halldór Kr. Friðriksson.

Grimur Thomsen.

Benidikt Sveinsson.

Helgi Hálfðánarson.

Davíð Guðmundsson.

Jón Hjaltalín.

Egill Sveinb. Egilson.

Jón Pétursson.

Erlendur Gottskálksson.

Ólafur Pálsson.

Hallgrímur Jónsson.

Pétur Pétursson.

Hjálmur Pétursson.

Þórarinn Böðvarsson.

Jón Kristjánsson.

Þórður Jónasson.

Jón Sigurðsson.

Páll Pálsson.

Sigurður Gunnarsson.

Stefán Eiríksson.

Stefán Jónsson.

Torfi Einarsson.

Guðmundur Einarsson greiddi eigi atkvæði, og var þannig greinin samþ. með 15 atkv. gegn 9.

- («2. Þingið mótmælir því, að með lögum 2. janúar 1871 sé öll skuldaskipti ríkissjóðsins og Íslands útkljáð.

3. Þingið lýsir yfir, að þeir 30,000 + 20,000 rd., sem eptir lögum 2. janúar 1871 eru greiddir úr ríkissjóði til sérstakra þarfa Íslands, séu að eins afborgun skulda-kröfu þeirrar, sem Ísland hefir á hönd ríkissjóði Dana,

og áskilur Íslandi óskertan rétt þess í þessu efni». Tekið aptur af nefndinni).

3. »Jafnframt og þingið þannig geymir Íslandi rétt þess óskertan um framangreind atriði, ræður það allraþegnsamlegast til, að um þau verði leitað (eptir nauðsynlegan undirbúning) samkomulags við Íslendinga á sèrstöku þingi hér á landi, er hafi fullt samþykktaratkvæði fyrir þjóðarinnar hönd». Um þessa grein var við haft nafnakall, og sögðu :

já :

nei :

Eiríkur Kúld.	Bergur Thorberg.
Halldór Kr. Friðriksson.	Grímur Thomsen.
● Benidikt Sveinsson.	Helgi Hálfðánarson.
Davíð Guðmundsson.	Jón Hjaltalín.
Egill Egilson.	Jón Pétursson.
Erlendur Gottskálksson.	Ólafur Pálsson.
Guðmundur Einarsson.	Pétur Pétursson.
Hallgrímur Jónsson.	Þórarinn Böðvarsson.
Hjálmur Pétursson.	Þórður Jónasson.
Jón Kristjánsson.	
Jón Sigurðsson.	
Páll Pálsson.	
Sigurður Gunnarsson.	
Stefán Eiríksson.	
Stefán Jónsson.	
Torfi Einarsson.	

Og var greinin þannig samþ. með 16 atkv. gegn 9.

4. («Þingið áskilur, að optnefnd lög verði lögð sem fyrst, eptir nauðsynlegan undirbúning, fyrir sèrstakt þing hér á landi með fullu samþykktaratkvæði, sem þá ráði málinu til lykta fyrir þjóðarinnar hönd». Tekið aptur af nefndinni).

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi.

Til konungs.

Fulltrúi yðar hátignar lagði fyrir alþingi að þessu sinni til álita frumvarp til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi.

Þingið kaus 7 manna nefnd til að íhuga mál þetta og kveða upp um það álit sitt, ræddi það síðan á tveim aðalfundum á lögskipaðan hátt, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra frá álitinu sínu um það, eins og nú skal greina.

Hið konunglega frumvarp, sem hér ræðir um, er vel hugsað og frjálst, og hefir í sér fólgnar þær réttarbætur, er munu verða affarasælar fyrir þjóðfélag vort. Niðurröðun þess er að mestu leyti samboðin fyrirkomulaginu, sem hjá oss er, á því í flestu vel við, og hefir því þingið með miklum atkvæðafjölda fallizt á, að halda fast aðalstefnu frumvarpsins viðvikjandi hreppsnefndum og sýslunefndum. Í þessum köflum leyfir þingið sér því að ráða að eins til nokkurra orða- og efnisbreytinga í einstöku atriðum. En þegar þingið tók til íhugunar þann kafla frumvarpsins, sem hljóðar um hið sameinaða amtsráð, varð það að mestu leyti samhuga álit þess, að hér þyrfti að breyta fyrirkomulaginu í hagfelldara form, eptir því sem nú er ástatt. Að vísu viðurkennir þingið, að það fyrirkomulag, sem í frumvarpinu er um hið sameiginlega amtsráð, sé mjög álitlegt og hafi þann aðalkost við sig, að úrslit allra þeirra mála, sem undir úrskurð þess legðist, gætu orðið í góðri samhljóðun. En allt um það álitur þingið yfirgnæfandi ástæður vera fyrir því, að þessu fyrirkomulagi sé breytt í hagfelldara form með því, að í hverju amti út af fyrir sig sé sett amtsráð með sama myndugleika fyrir amtið, eins og hinu sameinaða amtsráði var ætlað fyrir landið, en bæri tveimur amtsráðum eitthvað á milli í máli, er bæði ættu hlut að, eða yrðu þau yfir höfuð ekki á eitt mál sátta í einhverri grein, skyldi ályktarúrskurður landstjóra ráða málalyktum. Tilhögun þessi líkist mjög því fyrirkomulagi sem nú er, verður því eðlilegri og geðþekkari; en ósamhljóðun sú, sem menn geta hugsað sér að kæmi fyrir í úrslitum málanna fyrir þá skuld, að sína skoðunina geti hvert amtsráðið haft í samkynja máli og látið hana ráða málalyktum, hverfur að mestu eða jafnvel öllu, þegar litið er á það, að landstjóranum er ætlað að hafa yfirumsjón yfir allri sveitarstjórn og leggja ályktarúrskurð á hin helztu mál hennar; þar að auki má í þessu tilliti geta þess, að á stundum á það vel við, eins og til hagar hér á landi, að nokkuð frábrugðið fyrirkomulag sé við haft í hverjum landsfjórðungi fyrir sig, þó um líkt eða jafnvel samkynja málefni sé að ræða.

Af því að þinginu þykir það miklu máli skipta, að yðar konungl. hátign geti fallizt á þá aðalbreytingu, sem það hefir leyft sér

að gjöra á frumvarpinu með því að ráða frá hinu sameinaða amtsráði fyrir allt Ísland, vill það enn fremur allraþegnsamlegast geta þess máli sínu til styrkingar, er nú skal greina.

Þegar gjört er ráð fyrir því í frumvarpinu að þeir, sem í amtsráðinu eiga sæti, komi nokkru fyrir en alþing byrjar og fari nokkru seinna en því er slitið, þá flýtur þar af, að þeir, sem langt eiga til að sækja, verða að byrja heimanferð sína fyrri hluta júnímánaðar og heimanferðina að öllum jafnaði fyrir eða síðar í septemb.mán., og hljóta því optar á þessum ferðum að sæta aðrahvora leiðina eða jafnvel báðar ófærðum á vegum, illfærum vatnsföllum og óveðrum, því breytingin á færð og veðráttu verður hér á landi mjög snögg og oft stórkostleg, einkum þegar farið er að hausta. Þá er í annan stað hin mikla tímalengd fyrir búsetta menn og jafnaðarlega að auki embættum þjónandi, að vera heiman að nálægt þrem mánuðum, því samkomur hins sameinaða amtsráðs mundu auka burtuveru þeirra frá 14 til 20 daga, og um leið má geta þess, að væru amtmennirnir í vestur- eða norður- og austuramtinu gamlir menn eða heilsutæpir, yrðu þeir ekki færir um að fara ferðir þessar, né þyldu, ef til vill, að leggja á sig þá áreynslu eða þær breytingar, sem af þeim leiða. Í þriðja lagi er það, að kostnaðurinn, sem flýtur af því fyrirkomulagi, sem í frumvarpinu er ráðgjört, verður talsvert meiri en af hinu, sem þingið ræður nú til. Loks kemur í 4. máta aðalatriðið, að það er auðsætt, að þar eð hið sameinaða amtsráð á ekki að eiga fund nema annaðhvort ár, verður næsta óhagkvæmur og enda óþolandi dráttur á úrskurðum og úrslitum þeirra mála, sem þurfa fljótra aðgjörða, og þó að gjört sé ráð fyrir að hlutaðeigandi amtmaður geti ráðið á því nokkra bót, með bráðabirgðar-úrskurðum eða ráðstöfunum, þá hyggur þingið samt, að slík tilhögun ekki mundi reynast hagkvæm í framkvæmdinni.

Eftir að þingið hefir nú þannig tekið fram álit sitt um málið í heild sinni, leyfir það sér allraþegnsamlegast, að greina frá ástæðum sínum fyrir þeim helztu breytingum og viðauka - greinum, sem það hefir stungið upp á í hinum sérstöku atriðum, með hjárituðum atkvæðafjölda þeim, sem úrslitunum ræðu.

Við 1. grein.

Þar eð þingið hefir fallið á, að ráða til breytinga á hinu fyrirhugaða sameinaða amtsráði fyrir allt landið, af þeim ástæðum sem þegar eru taldar, leyfir það sér með 23 atkvæðum að stinga

upp á þeim breytingum við 1. grein, sem beinlínis leiða af þessu breytta fyrirkomulagi á amtsráðunum.

A. Hreppsnefndir.

Við 3. grein.

Þar eð orðið «kjörgengi» hefir nú þegar helgað sér rétt í málinu, stingur þingið upp á, að það sé haft í staðinn fyrir: «rétt til þess að verða kosinn» og greininni breytt eptir því. Samþykkt með 24 atkv.

Við 5. gr.

• Þinginu virtist að orðin «stærri helft» séu hvorki rétt í sjálfa sér, né lýsi meiningunni til hlítar; það ræður því til að taka hugsunina skýrara fram með því, að tilgreina tölu þeirra, sem í fyrsta skipti eiga að ganga úr nefndinni, eptir því sem færri eða fleiri eru í hverri nefnd. Af þessari breytingu flýtur, að orðin «hin helftin» verða að breytast í «hinn hlutinn». Í síðari kaflanum álitur þingið, að orðin: «og tekur hann — kosningu» séu óþörf og ræður því til, að þau fellist úr; því sé nefndarmaður endurkosinn, er sjálfsagt að hann heldur áfram störfum í nefndinni, og hefir ekki fremur öðrum rétt til að ganga úr henni fyrri en hann er búinn á ný að vera í henni hinn ákveðna tíma. Þingið ræður því til þeirra breytinga sem hér af leiða með 24 atkv.

Við 7. og 8. gr. ræður þingið að eins til breytinga á nokkrum orðum og málsgreinum með 24 atkv.

9. gr.

Auk nokkurra orðabreytinga í fyrri kafla þessarar greinar leyfir þingið sér að stinga upp á breytingu á þeirri ákvörðun, að hreppsnefndin geti sjálf lagt úrskurð á, hvort hreppsnefndarmaður megi losast úr nefndinni, og þannig friað einn eða fleiri úr sínum eigin flokki við skyldur þær, sem á þeim hvíla, með því þingið álitur að sýslunefndin ein eigi að hafa rétt til að veita slíka undanþágu. Samþ. með 23 atkv.

10. gr.

Í þriðja kafla greinarinnar kveður svo að orði: «Nái heldur ekki þá nokkur yfir helming atkvæða, skal fram fara bundin kosning milli beggja þeirra, sem við kosninguna á undan hafa fengið flest atkvæði». Þingið ræður til orðabreytingar í upphafi málsgreinarinnar og getur þess jafnframt, að þar eð svo getur að borðið, þegar kjósa skal oddvita í 7 manna nefnd, að þrír geti fengið

jafnmörg atkvæði, virðist orðið «beggja» geta valdið misskilningi, og er því stungið upp á að því sé sleppt. Samþ. með 24 atkv.

Við 12. gr.

Samkvæmt þessari grein er ætlazt til, að hreppsnefndin eigi með sér fjóra lögskipaða fundi á ári hverju, vetur, sumar, vor og haust. Þó að þessu að vísu sé skipulega niðurraðað, hlýtur þingið að ráða frá að þessari tilhögun sé haldið, einkum vegna þess, að miðsumars- og miðsvetrarfundirnir verða að öllum jafnaði bæði óþarfir, þar sem um það leyti árs sjaldnast þarf að ræða um sveitarmál, og líka óhagkvæmir sökum anna á sumrum, en veðuráttu og færðar á vetrum. Það eru því að eins 2 fundir árlega, sem þingið stíngur upp á, og því virðist nægja að lögskipaðir séu, nefnilega vor og haust, og það því fremur, sem ráð er fyrir gjört, að kveðja skuli til aukafundar, þegar þörf gjörist, eða þess er óskað. Samþ. með 24 atkv.

Í 6. tölulið 37. gr. er gjört ráð fyrir að sýslunefndin geti með samþykki landstjóra gjört ályktun um stofnun heilbrigðisnefnda í hreppunum. Þetta þótti þinginu vel til fallið, og til þess, að það fyrirkomulag gæti komið sem fyrst á, áleit þingið að réttast væri, að leggja það eins og almenna skyldu á hreppsnefndirnar, að hafa eptirlit með heilbrigðisástandinu í hreppnum, og styðja að því að það gæti orðið sem bezt. Væri nú svo í einhverjum hreppi ástætt um styttri eða lengri tíma, að þetta almenna eptirlit þætti ekki einhlítt, mætti eins fyrir það setja sérstaka heilbrigðisnefnd, samkvæmt 24. gr. í þingsins frumvarpi. Þingið er sem sé á þeirri skoðun, að vald hreppsnefndanna eigi að vera sem rýmst í öllu því, sem undir þær getur heyrt, og það eigi að komast sem mest hjá aukanefndum, sem í vissum atriðum geti staðið jafnhliða hreppsnefndunum, eða enda fremur. Þingið álitur réttast, að hafa þessa umræddu ákvörðun í sérstakri grein, og ræður því til, að á milli 14. og 15. greinar komi ný grein um þetta efni, sem verður hin 15. í frumvarpi þingsins. Samþ. með 22 atkvæðum.

Þar eð þingið áleit að ekki væri nógu skýrt tekið fram verkasvið hreppsnefndanna, og gæti því, þegar til framkvæmda kæmi, orðið spurn um ýms atriði, hvort hreppstjóri eða hreppsnefnd ætti að hafa þau á hendi, samdi það tvær nýjar greinir um það efni, hina 17. og 18. í frumvarpi því, er hér með fylgir, og samþykkti hina fyrri með 20 samhljóða atkvæðum, en hina síðari með 21 samhl-

Við 17. gr.

Þinginu er það kunnugt, að þó að Marteinsmessa, eður 11. nóvemberm., í sumum héraðum landsins sé venjulegur gjalddagi fyrir sveitarútsvör, þá er það engan veginn alstaðar, heldur er gjalldaginn mjög víða á reiki, og sumir vilja ekki viðurkenna neinn ákveðinn gjalddaga, dregst svo greiðslan hjá sumum hverjum árlangt eða lengur, svo hreppstjórar komast stundum við það í vandræði. Þinginu virtist því að þess væri full þörf, að um gjaldgreiðsluna væri eitthvað nákvæmar ákveðið en verið hefði, og varð sú skóðun ofan á í þinginu, að ráða skyldi til þess, að bætt væri inn í greinina ákvörðun um, að eindagi sveitargjalda skyldi vera 31. des., og var sú ákvörðun samþ. með 23 atkv.

Í 2. kafla greinarinnar virðist þinginu að hin síðari málsgrein megi fellast úr, af því að efni hennar sé fólgið í hinn fyrri, en eigi vill þingið með þessu raska neitt efni greinarinnar, og var þetta atriði samþ. með 17 atkv.

Hvað 3. kaflanum viðvíkur, leyfir þingið sér að ráða til þess, að frestur sá, sem þar er rætt um, og tekið er til að vera skuli 2 dagar, lengist til 4 daga, svo hlutaðeigendur hafi nægilegt svifarúm og umhugsunartíma í hinum víðlendar hreppum. Samþ. með 20 atkvæðum.

Í 4. kafla greinarinnar stingur þingið upp á nokkrum orðabreytingum, sem sumpart leiða af ákvörðuninni um fastan gjalddaga. Samþ. með 23 atkv. Öll greinin með áorðnum breytingum samþ. með 25 samhljóða atkv.

Við 22. gr.

Þingið álitur að setningarliðurinn: «að fá til verk og varning í þarfir sveitarinnar» sé ekki svo ljóst orðaður, sem skyldi, og stingur því upp á breytingum í niðurlagi greinarinnar til að skýra efni hennar og einnig gjöra ákvörðunina fyllri að efninu til, og var greinin þannig orðuð samþ. með 24 atkv.

B. Sýslunefndir.

Við 26. gr.

Þar eð þingið er á því máli, að það sé engin sérleg ástæða til þess að hafa héraðsprófastinn í hverri sýslu sjálfkosinn í sýslunefndirnar, og þessi skyldukvöð hins vegar gæti valdið prófasti á stundum mikillar fyrirhafnar, að fara ferðir þessar endurgjaldslaust ofan á önnur embættisstörf sín, þá ræður þingið frá því, að þeirri

ákvörðun, að héraðsprófasturinn sé sjálfkosinn, og þeim setningum, sem fylgja með, sé sleppt úr greininni. Tölu sýslunefndarmanna hefir þingið leyft sér að breyta samkvæmt því fyrirkomulagi, sem það ræður til í næstu grein. Í samhljóðan við þetta hefir þingið og breytt málsgrein þeirri, sem viðvíkur Vestmannaeyjum, og samþykkti því með 18 atkvæðum hina 29. grein hins nýja frumvarps.

Við 27. grein.

Þingið hefir komið til þeirrar niðurstöðu, að sú kjördæmskipting, sem í greininni er ráðgjörð, sé miður heppileg, því þegar tveimur hreppum, öðrum stærri en hinum minni, eins og optast má gjöra ráð fyrir, er slengt saman í eitt kjördæmi, þá má búast við, að nefndarmaðurinn verði jafnast kosinn úr hinum stærri hreppnum, og gæti það komið í bága við hagsmuni hins minna, og að minnsta kosti valdið óánægju, og þó bæri, ef til vill, enn meira á þessu, ef hinn kjörni nefndarmaður yrði kosinn úr minni hreppnum, en ætti að vera sýslunefndarmaður fyrir báða. En hvað sem um þetta er, verður þingið að álíta, að það eigi bezt við, að leyfa hverjum hrepp að vera kjördæmi út af fyrir sig og kjósa mann í sýslunefnd; en til þess að sýslunefndarmenn hvergi geti orðið fleiri en 10, ræður þingið til, að svo sé ákveðið, að hinir fámennari hreppar í þeim sýslum, sem hafa fleiri en 10 hreppa, sendi annaðhvort ár á víxl nefndarmann á sýslufund. Samkvæmt þessu samþykkti þingið með 17 atkvæðum að greinin skyldi orðast eins og hún stendur sem 30. grein frumvarpsins frá þinginu.

Við 31. grein.

Þingið greindi mjög á um það, hvort sýslunefndin skyldi eiga einn eða tvo reglulega fundi með sér á ári hverju. Nokkur hluti þingsins var á því máli, að 2 fundir væru nauðsynlegir sökum hinna allmörgu starfa, er sýslunefndinni eru falin til umsjónar og framkvæmda, og að á ýmsum ráðstöfunum og úrskurðum yrði of langur dráttur, væri ekki nema einn reglulegur fundur ákveðinn. Í annan stað áleit hinn hluti þingsins, að mjög margt mælti fram með því að ákveða ekki nema 1 ársfund reglulegan, því bæði var það, að ferðalög sýslunefndarmanna vor og haust yrðu mjög erfið og vandkvæðum bundin í hinum víðlendar sýslum sökum ófærðar, vatnavaxta og fleira, og þar að auki yrði kostnaðurinn helmingi meiri en hann þyrfti að vera, og það þyrfti að forðast, væri þess kostur, auk þessa myndu sumir nefndarmenn koma sér frem-

ur hjá að sækja fundina, þegar þeir væru 2; en hvað framkvæmd og afgreiðslu málanna áhrærði, þá mundu engin vandræði leiða af því, þó ekki væri nema einn lögákveðinn fundur á ári, því oddviti gæti stefnt til aukafundar þegar honum þætti þörf á. Þingið samþykkti því með 12 atkv. gegn 11 að ráða til, að ekki skyldi fyrirskipa á ári hverju nema 1 reglulegan sýslunefndarfund, og með 12 atkv. gegn 6, að oddviti skyldi ákveða, hvenær fundurinn skyldi haldast.

Hvað hinum 3. kafla greinarinnar viðvíkur leyfir þingið sér að taka fram, að það verður að álita, að það eigi betur við og sé líka réttara að ákveða nefndarmönnum daglaun, þótt lítil séu, heldur en þóknun að eins í ferðakostnað, og samþykkti því með 17 samhljóða atkvæðum, að hver hinna kjörnu nefndarmanna skyldi fá daglega 1 rd. í fæðis- og ferðakostnaðarskyni. Þar sem verið er að telja það upp, sem oddviti má gjöra reikning fyrir, og fá endurgoldið úr sýslusjóði, má gjöra ráð fyrir að fleira geti talizt til rættra útgjalda, en þar segir, og því þótti réttast að bæta við: »með fleira«. Loks er þingið á því máli, að þessir reikningar eigi að leggjast undir yfirskoðun og úrskurð amtsráðsins. Tillaga þingsins er því, að 3. kafli orðist þessu samkvæmt. Öll greinin, eins og hún stendur sem hin 34. í frumvarpi þingsins, er samþykkt með 22 atkvæðum.

Við 37. gr.

Auk þess sem þingið ræður til nokkurra orðabreytinga í 1. kafla greinarinnar og í 2. kaflanum með 14 atkv., að «5. hvert ár» falli úr, en í stað þess komi: «þegar henni (sýslunefndinni) þykir þörf á», leyfir þingið sér að taka það fram, að það verður að álita, að það sé eigi hentugt, að leggja nú þegar á sýslusjóðina gjöld þau, sem ráð er fyrir gjört í 3., 4. og 5. kafla greinarinnar. Þingið ræður því til með 14 atkv. móti 4, að þessum ákvörðunum sé sleppt, og að laun til bóluþjóna og styrkur til ljósmæðrakennslu greiðist á sama hátt og verið hefur, en laun til hreppstjóra, ef þess þykir þörf með hinu nýja fyrirkomulagi á sveitarstjórninni, verði ákveðin með sérstöku lagabóði, og hið sama er að segja um laun til ljósmæðra. Það virðist því nægja, að láta efni þessara þriggja kafla og hins sjötta sömuleiðis innihaldast í einum kafla, sem orðaður sé þessu samkvæmt. Greinin með áorðnum breytingum, eins og hún er rituð sem 40. grein frumvarpsins, er samþykkt með 15 samhljóða atkvæðum.

Við 38. gr.

Þó að það virðist í fyrsta áliti óbrotnast og ekki ósennilegt, að leggja gjöldin til sýslusjóðs á gjaldstofna þá, sem í greininni eru nefndir, þá virðist þinginu það þó mjög athugavert og enda vandkvæðum bundið, ef það yrði gjört beinlínis, og er það af þessum ástæðum. Lausafénu er nú þegar svo í þyngt, að það er neyðarkostur að bæta beinlínis nýjum álögum ofan á. Á afgjald jarða hvílir, eins og kunnugt er, alþingistollsgjaldið, og þar að auki er í mörgum hérudum haft sérstaklegt tillit til jarðarafgjalda við nið-urjöfnun sveitarútsvara, svo talsverð álaga er á jarðagózin komin. Enn fremur er nú ráðgjörður tollur, sem leggist á jarðirnar handa búnaðarskólum, og mundu þessar nýju álögur samhliða til búnað-skóla og sýslusjóðs þar að auki valda ágreiningi milli landsdrottna og leiguliða, og einnig verða næsta óvinsælar, því þær gætu leitt bæði til þess, að einstakar stéttir liði um of við þær, t. a. m. presta-stéttin, sem hefir mikinn hluta tekja sinna af jarðareignum, og líka til þess, að einstakir menn slyppu alveg undan gjaldinu, t. a. m. þeir, sem ekki eiga neinn gjaldskyldan stofn, en hafa þó að öðru leyti góðar ástæður. Hjá öllum þessum misföllum virðist mega komast, og halda þó grundvallarreglu gjaldstofnsins í frum-varpinu, með því að láta samanlagða tölu jarðarhundraða og lausa-fjárhundraða í hverjum hreppi ráða því, hversu hátt gjald hann á að greiða í samanburði við aðra hreppa sýslunnar, en heimta síðan gjaldið beinlínis úr hreppasjóðunum. Með því móti taka allir hreppsþúar tiltölulegan þátt í greiðslunni eptir efnahag og ástandi.

Sú mótbára gegn þessum gjaldmáta, að torvelt verði að fá gjald-ið greitt frá hinum fátækustu hreppum, hverfur að mestu leyti bæði þegar litið er til þess, að ekki mundi sýslumanni veita hægra, að tína það saman hjá hverjum einstökum fátæklingi, og að sýslumaðurinn með mestu sanngirni gæti krafist sjóttungs af gjaldinu ínnheimtu- og ábyrgðarlaun, og líka þegar þess er gætt, að með þeirri tilhögun, sem hér er gjört ráð fyrir, á sýslunefnd-armaður kost á eptir samkomulagi við sýslumann, að fría hreppinn að meira eða minna leyti við bein útgjöld í peningum, með því að taka daglaun sín heima í hreppnum, ef til vill, undir sjálfum sér, og hefir þingið viljað benda á þetta með þeirri ákvörðun að gjaldið skuli greitt á þann hátt, sem sýslumaður tekur fullgildan.

Greinin þannig orðuð, eins og hún er rituð í frumv. þingsins sem 41. grein, er samþykkt með 17 samhljóða atkvæðum.

C. Amtsráðin.

Eins og tekið er fram í inngangi þessa álitsskjals, ræður þingið til, að stofnuð sæu þrjú amtsráð, sitt í hverju amti. En hvað fyrirkomulaginu á amtsráðum þessum viðvíkur, álitur þingið að hær sæ minnst undir því komið, að þau sæu fjölskipuð, og heldur að málunum verði eins vel borgið, þó færri sitji í amtsráðinu en fleiri; það álitur og, að kosningin í amtsráðin eigi að vera sem óbrotuust, og að einn reglulegur fundur á ári mundi nægja. Þingið ræður því til, að í amtsráðinu sæu, auk amtmannsins, sem sæ formaður, að eins tveir þjóðkjörnir menn, er sæu kosnir af sýslunefndunum eptir þeim reglum, sem gilda um kosningarnar til alþingis.

Samkvæmt þessu ræður þingið til, að 42.—45. grein frumvarpsins verði úrfelldar, og að í þeirra stað verði settar nýjar greinir um fyrirkomulag amtsráðanna, og eru þær greinir í frumvarpi þingsins, sem fylgir, hin 45.—46. og 47., hver þeirra fyrir sig samþykkt með 19 samhljóða atkvæðum. Auk þess sem áður er tekið fram um þetta fyrirkomulag, leyfir þingið sér viðvíkjandi hinni straxnefndu 46. gr. að geta þess, að þar sem stungið er upp á, að kosningar til amtsráðsins einungis gildi til 3 ára, þá er að vísu þar með víkið frá aðalreglu frumvarpsins um sýslunartíma hinna kosnu meðlima í sveitarstjórnarnefndum, sem er 6 ár. En þinginu þótti eigi ráðlegt að láta kosningar til amtsráða gilda um svo langan tíma, einkum af þeirri ástæðu, að þar sem meðlimir amtsráðanna eru svo fáir, er því meir áriðandi, að sem fyrst kæmist leiðrétting á það aptur, ef kosning í eitthvert skipti hefði tekizt miður heppilega.

Við 47. gr.

Hvað launum til hinna kjörnu manna í amtsráðinu viðvíkur, ræður þingið til, að þau sæu einungis þóknun fyrir sæði þeirra og ferðakostnað. Enn fremur leyfir þingið sér að geta þess, að því þykir betur eiga við, að í niðurlagi þessarar greinar sæ tekið fram, hvaðan kostnaður sá eigi að greiðast, er amtsráðið þarf að hafa. Hær að lútandi grein, hin 49. í frumv. þingsins, er samþ. með 18 samhl. atkv.

Við 48. gr.

Eptir fyrirkomulagi því, sem þingið stingur upp á að á amtsráðunum verði, virðist þessi grein óþörf, og ræður þingið því til, að hún sé felld úr.

Við 49. gr.

Í athugasemdum þeim, sem gjörðar eru við 37. grein, er ráðið til efnisbreytinga við 2.—6. kafla nefndrar greinar, en af því leiðir, að ráða verður til samsvarandi breytinga við 4. kafla þessarar greinar. Í 5. kafla þarf og að gjöra orðabreytingar, og álitur þingið með 16 samhl. atkv. að nauðsynlegt verði, til þess að orðin: «og að það fè, sem með þarf til þess, verði útvegað», beri það skýrt með sér, hvað í þeim liggi, að bæta við: «eptir þeim ákvörðunum, sem þar um verða settar». Greinin öll, hin 50. í frumv. þingsins, er samþ. með 18 samhl. atkv.

Við 50. gr.

Þingið leyfir sér að leggja það til, að grein þessi verði löguð þannig, að hún komist í samhljóðun við það fyrirkomulag, sem þingið hefir stungið upp á á amtsráðunum, og er hún, hin 51. í frumvarpi þingsins, samþ. með 19 samhl. atkv.

Við 51. gr.

Hið sama kemur fram við 2. og 3. kafla þessarar greinar, að þeir verða að breytast í samhljóðan við það, sem á undan er komið. Hin 52. grein í frumv. þingsins þannig löguð, eins og hún þar stendur, samþykkt með 21 samhl. atkv.

Við 52. gr.

Hvað þessari grein viðvíkur leyfir þingið sér að geta þess, að því þykir nægja, að gjörðir amtsráðsins verði auglýstar á prenti, þó umræðunum sé sleppt, og ræður því til að orðinu: «umræður» sé breytt í: «gjörðir». Samþ. með 21 samhl. atkv.

Við. 56. gr.

Þar eð þinginu virðist greinin ekki sem heppilegast orðuð, ræður það til með 16 samhl. atkv., að henni sé breytt eins og hún stendur sem hin 58. gr. í frumvarpi þingsins.

Auk þeirra breytinga sem að framan eru taldar hefir þingið ýmist án atkvæðagreiðslu eða með meiri hluta atkvæða aðhyllt allmargar orðabreytingar við frumvarpið, en þar eð þær einungis snerta orðfæri og orða- og setningaskipun, en raska ekkert efninu, þykir ekki þörf á að taka þessar breytingar sérstaklega fram eður færa ástæður fyrir, hvers vegna þær á hverjum stað hafa þótt bet-

ur við eiga, heldur hefir þótt nægja að taka þær, ásamt hinum öðrum breytingum, upp í frumvarpið, eins og það nú fer frá þinginu sem fylgiskjal með þessu allraþegnsamlegasta álitsskjali.

Samkvæmt því, sem þannig hefir verið tekið fram, leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að heiðast þess með 21 samhljóða atkvæðum :

að yðar konungl. hátign mætti þóknast að löggilda tilskipun um sveitastjórn á Íslandi samkvæmt frumvarpi því, sem hér með fylgir.

Reykjavík 19. ágústmán. 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Guðmundur Einarsson.

Frumvarp

til tilskipunar um sveitastjórn á Íslandi.

1. grein.

Stjórn sveitamálefna í sveitum á Íslandi skal falin á hendur hreppsnefnd í hverjum hreppi, sýslunefnd í sýslu hverri og amtsráði í hverju amti.

A. Hreppsnefndir.

2. grein.

Í hreppsnefndinni skulu vera 3, 5 eða 7 menn eptir stærð hreppsins og fólkstölu; þeir skulu kosnir af þeim hreppsbúum, er samkvæmt því, sem síðar er mælt fyrir, hafa kosningarrétt.

Amtmaður ákveður, áður en kosning fram fer í fyrsta skipti, hve margir hreppsnefndarmenn skuli vera í hverjum einstökum hreppi, eptir að hann um það hefir leitað álits velmetinna manna þar. Ef hreppsnefndin fer þess á leit eða samþykkir það, getur sýslunefndin breytt þeirri tölu nefndarmanna, sem þannig hefir verið sett.

3. grein.

Kosningarrétt og kjörgengi til hreppsnefndar á hver búandi maður í hreppnum, sem hefir óflekkað mannorð, er 25 ára að aldri og er ekki öðrum háður sem hjú, ef hann síðasta árið hefir haft fast aðsetur í hreppnum og goldið til hans þarfa, stendur ekki í skuld fyrir þeginn sveitarstyrk og er fjár síns ráðandi.

4. grein.

Feður með niðjum mega eigi eiga setu í hreppsnefndinni í senn.

5. grein.

Nefndarmenn eru valdir fyrir 6 ár. Af þeim sem kosnir eru í fyrsta skipti, skulu að 3 árum liðnum 2, 3, 4 ganga úr nefndinni, eptir því hvert tala nefndarmanna er 3, 5, 7 samkvæmt 2. gr. Geti nefndarmenn ekki komið sér saman um, hverjir úr skuli ganga, ræður hlutkesti, en hinn hlutinn skal fyrst fara frá að 6 árum liðnum. Ef nefndarmaður deyr, eða fer frá sérlegra orsaka vegna, áður en þau 6 ár eru liðin, er hann var kosinn fyrir, skal sá, er kosinn er í hans stað (samanb. 9. gr. 2. atriði), að eins vera í nefndinni þann tíma af hinum 6 árum, sem enn er eptir.

Þann, sem gengur úr nefndinni, má kjósa á ný; en hafi hann verið í nefndinni í 3 ár eða lengur, er hann ekki skyldur til að taka við kosningu, fyr en að liðinn er jafnlangur tími og hann hafði verið í nefndinni. Eins skal sá, sem orðinn er sextugur, mega skorast undan kosningu. Sama rétt hefir sá, sem situr í sýslunefnd.

6. grein.

Kosningarnar skulu ávallt — nema þegar aukakosninga við þarf — fara fram á hreppskilabingum á vorin, eptir skrá, sem kjörstjórnin býr til; í kjörstjórninni eru í fyrsta skipti hreppstjórinn og tveir búsettir menn í hreppnum, sem hafa kosningarrétt, er sýslumaður tilnefnir, en upp frá því oddviti hreppsnefndarinnar og tveir nefndarmenn, sem hún sjálf kys til þess.

Skráin skal liggja öllum til sýnis um 3 vikur á undan kjördegi, á þeim stað, sem er hentugur öllum hreppsáum, eða eptir atvikum á fleiri slíkum stöðum.

Finni nokkur, að einhver er á skránni, sem ekki hefir rétt til þess, eða einhverjum sleppt, sem þar á að standa, skal hann í síðasta lagi á sjálfum kjördeginum koma fram með mótbárur sínar eða kröfur, sem kjörstjórnin þá leggur úrskurð sinn á, áður en atkvæðagreiðsla byrjar.

7. grein.

Dag og stund, þá kosningar skulu fram fara, skal auglýsa með þingboði um allan hreppinn að minnsta kosti 8 dögum áður. Kosningar skulu fram fara í heyranda hljóði og hver kjósandi, sem vill nota kosningarrétt sinn, skal sjálfur koma á fund og skýra munnlega frá, hverja hann kjósi, og skal það jafnóðum ritað í kosningarbókina. Þegar allir kjósendur, sem við eru staddir, hafa átt kost á, að greiða atkvæði sín og þau eru bókuð, skal

atkvæðagreiðslu lokið, þó ekki ekki fyrir en stund er liðin frá því að kosningargjörðin byrjaði. Formaður kjörstjórnarinnar skal þá lesa upp öll atkvæði, sem greidd eru, en hinir í kjörstjórninni skulu rita þau upp og telja þau saman. Ef fleiri hafa jafnmörg atkvæði, ræður hlutkesti. Áð því búnu kveður formaður kjörstjórnarinnar upp, hverjir sèu kjörnir hreppsnefndarmenn.

8. grein.

Skorist sá, sem fyrir kosningu hefir orðið, á einhvern hátt undan því, að taka við henni, skal kjörstjórnin skera úr því, hvort afsökun hans er gild. Ef kjörstjórnin tekur hana tilgreina, skal ný kosning fram fara; að öðrum kosti getur sá, sem kjörinn er, borið afsökun sína undir sýslunefndina; samt skal í fyrsta skipti, er kosningar fram fara, sýslumaður einn skera úr málinu. Kjörstjórnin skal skýra sýslunefndinni frá því, hvernig kosningar hafi farið.

Hver sá, sem nokkuð hefir að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram hefir farið, eða yfir úrskurðum þeim, sem felldir hafa verið, verður, ef kæran á að geta komið til greina, að hafa sent skriflega umkvörtun til formanns kjörstjórnarinnar innan 8 daga, eptir að úrskurðurinn er felldur, eða kosningargjörðinni er lokið. Kjörstjórnin skal síðan tafarlaust senda umkvörtunina með álit sínu til sýslunefndarinnar, til þess hún leggi úrskurð sinn á mál-ið. Úrskurði sýslunefndin, að kosningin sè ólögmæt, skal kjósa á ný.

9. grein.

Missi hreppsnefndarmaður kosningarrètt eða kjörgengi samkvæmt 3. grein, skal hann þegar víkja úr nefndinni. Missi hann að eins um bríð réttindi þessi, má víkja honum um stundar sakir frá nefndarstörfum. Hinir hreppsnefndarmennirnir eiga að skera úr ágreiningi þeim, sem kann að verða í þessum efnum eða af því, að nefndarmaður brjóti svo mjög á móti skyldum sínum, að nauðsyn beri til að víkja honum úr nefndinni. Þó skal hlutað-eiganda heimilt að skjóta úrskurði nefndarinnar til sýslunefndarinnar. Ef hreppsnefndarmaður af annari orsök þykist hafa til-efni til að beiðast lausnar úr nefndinni, áður en sá tími, er hann var kosinn fyrir, er liðinn, getur sýslunefndin veitt honum það.

Deyi nefndarmaður eða gangi úr nefndinni, skal kjósa á ný, nema nefndarmenn í einu hljóði komi sèr saman um, að fresta

megi að skipa annan í hans stað, þangað til almennar kosningar fara fram í næsta sinn.

10. grein.

Undir eins og kosningu nefndarmanna er lokið samkvæmt því, sem greint er hér að framan, skal hinn elzti af þeim, sem kjörnir eru, kveðja hreppsnefndarmennina til fundar til að velja oddvita; hann skal kosinn fyrir fardaga-árið, og skal því sá, sem hefir á hendi oddvitastörf, á síðasta ársfundi láta velja oddvita fyrir það ár, sem fer í hönd. Þó skal þessi kosning á þeim árum, er kjósa skal nýja deild í nefndina, og hinn kjörni oddviti fer frá án þess að verða kosinn aptur, að eins vera til bráðabirgða, þangað til nýja hreppsnefndin gettur látið hina endilegu kosningu fram fara á fyrsta fundi sínum.

Sérhver nefndarmaður er skyldur til, að taka við kosningu sem oddviti og framkvæma önnur sérstakleg störf, sem hreppsnefndin felur honum á hendur. Þó getur sá, sem að minnsta kosti hefir verið oddviti í 3 ár, skorast undan því að taka við kosningu til þess starfs um jafnlangan tíma, og hann hefir verið oddviti. Til þess að vera í oddvita stað í forföllum hans skal kjósa varaoddvita.

Til þess, að kosning oddvita og vara-oddvita sé gild, útheimtist, að sá sem kjörinn er hafi fengið yfir helminginn af þeim atkvæðum, sem hinir viðstöddu hreppsnefndarmenn hafa greitt. Verði þessum atkvæðafjölda ekki náð, skal kjósa á ný. Fáir þá ekki heldur neinn meira en helming atkvæða, skal fram fara bundin kosning milli þeirra, sem við kosninguna á undan hafa fengið flest atkvæði. Ef atkvæði eru jöfn við síðari kosninguna, ræður hlutkesti, um hverja tvo skuli velja, er hin bundna kosning fram fer. Sömuleiðis skal hlutkesti ráða, þegar atkvæði eru jöfn við hina bundnu kosningu.

11. grein.

Oddviti skal sjá um, að nefndarmenn verði kvaddir til fundar; hann skal stjórna umræðunum, sjá um, að ritað sé í gjörðabókina, og að ályktanir nefndarinnar verði nákvæmlega bókaðar. Ef hreppsnefndin ákveður ekki sérstaklega um einstök mál eða einstakar greinir mála, að einstökum nefndarmönnum skuli falið á hendur, að sjá um bréfagjörð um þessi efni og framkvæma einhverjar ályktanir, skal oddviti gjöra ráðstafanir til, að ályktanir nefndarinnar verði framkvæmdar, annast bréfagjörð og sjá um að reikningar,

sem meðþarf, verði samdir, og um aðra bókun. Sömu leiðis skal hann varðveita allar gjörðabækur og bréf og önnur skjöl eða skilríki, er snerta þau mál, sem eru lögð undir hreppsnefndina.

12. grein.

Hreppsnefndin skal að minnsta kosti eiga tvo fundi með sèr á ári hverju, vor og haust, og auk þess svo oft, sem oddvita þykir þörf á, eða þegar annaðhvort meiri hluti nefndarmanna, eða presturinn eða fátækra stjórnin krefjast þess, að því er snertir kennslu- eða fátækramál.

Hreppsnefndin ákveður sjálf, hve nær og hvar halda skuli aðalfundi, en aptur á móti skal það vera komið undir oddvita, að ákveða þetta um aukafundi. Birta skal fundina, ef því verður við komið, með þingboði, eða á annan hátt, sem tíðkanlegt er þar í hreppnum; fundi skal halda í heyranda hljóði; þó má hver hreppsnefnd álykta, er henni þykir ástæða til þess, að ræða einstök mál innan luktra dýra.

13. grein.

Hreppanefnd getur enga ályktun gjört, nema meiri hluti hennar sè viðstaddur. Þegar nefndarmenn eru ekki á eitt sáttir um eitthvert mál, skal farið eptir atkvæðafjölda. Ef að jafnmörg eru atkvæði, skal atkvæði oddvita ráða. Fái fleiri jafnmörg atkvæði við kosningar, skal hlutkesti fram fara (samanber þó 10. gr.). Sérhver nefndarmaður, sem er ekki hinum samdóma, má heimta, að ágreiningsálit hans verði ritað með fáum orðum í gjörðabókina, og skulu allir hreppsnefndarmenn, sem eru við, rita nöfn sín undir hana.

14. grein.

Hreppsnefndirnar, sem að því leyti koma í staðinn fyrir hreppstjórnana, sem nú eru, skulu eptirleiðis takast á hendur stjórn fátækramála hreppsins, samkvæmt því, sem fyrir er mælt í reglugjörð 8. janúar 1834 og seinni tilskipunum, sem gengið hafa út um þetta með þeim breytingum, sem leiðir af því, sem fyrir skipað er í þessari tilskipun. Hreppsnefndin getur falið á hendur einum eða 2 fátækra stjórn eitt ár í senn, að hafa hina nánari tilsjón um framsærslu þurfamanna, og skal hreppsnefndin sjálf kjósa fátækra stjórn úr sínum flokki.

Þá tilsjón, sem sóknarpresturinn eptir gildandi lögum á að hafa um uppfóstur og uppeldi barna, skal hann framvegis hafa á hendi, og hvort sem presturinn er í hreppsnefndinni eða ekki,

skal hún, þegar hún getur ekki orðið prestinum samdóma um þessi mál, án tillits til atkvæðafjölda taka uppástungu prestsins til greina, að minnsta kosti þangað til úrskurður sýslunefndarinnar fæst um ágreining þann, sem er milli prestsins og hreppsnefndarinnar um þessi mál.

15. grein.

Hreppsnefndirnar skulu hver í sínum hreppi hafa gætur á heilbrigðis-ásigkomulaginu í hreppnum, og gjöra ráðstafanir þær, sem komið verður við til að bæta það, samkvæmt valdi því, sem þeim verður veitt til þess af amtsráðinu eða landstjóra.

16. grein.

Sömuleiðis skal hreppsnefndin taka að sèr skyldur þær, sem hvíla á hreppstjórum samkvæmt tilsk. 15. marz 1861 með tilliti til viðhalds á aukavegum, og má hún fela einum eða tveimur nefndarmönnum á hendur hina nánari tilsjón um þetta. Að því, er snertir viðhald á þjóðvegum, skal hreppsnefndin fyrir árslok senda sýslunefndinni uppástungur þær, sem með þarf, um það, sem á næsta sumri þar á eptir skal vinna að þjóðvegum í hreppnum, og skal þar með fylgja áætlun hennar um störfin sjálf og um kostnað þann, er af þeim leiðir. Vegabótagjaldi því, sem samkvæmt tilskipun 15. marz 1861 hvílir á hreppssjóðnum, skal nefndin jafna niður, og skal það goldið til sýslumannsins.

17. grein.

Hreppsnefndin skal gegna skyldum þeim, sem hvílt hafa á hreppstjórum um að sjá um notkun afrétta, fjallskil, fjárheimtur og ráðstafanir til að eyða refum og jafna niður gjöldum, sem af því leiða. Fela má nefndin einum nefndarmanna að framkvæma það, sem að þessu lýtur.

18. grein.

Hreppsnefndin skal og gegna þeim skyldum, sem hvílt hafa á hreppstjórum, að gangast fyrir að veita hjálp í voðatilfellum, að efla sparsemi, hyggni og framsýni og atorkusemi í aðalatvinnuvegum hreppsins.

19. grein.

Hreppsnefndin skal hafa umsjón um þinghús hreppsins og fasteignir, sem hann á eða hefir not af (t. d. kristfjárjarðir) og sjá um, að þeim sè haldið í tilhlýðilegu standi. Ef meiri kostnaður útheimtist til þessa en svo, að hann geti borgazt

með hinni venjulegu árlegu niðurjöfnun, skal nefndin útvega samþykki sýslunefndarinnar til þess.

20. grein.

Hreppsnefndin skal á ári hverju gjöra áætlun um allar tekjur og útgjöld hreppsins, og að því leyti fátækraíundin og aðrar tekjur hreppsins hrökkva ekki fyrir útgjöldum, jafna niður því, sem á vantar, á hreppsþúa eptir efnum og ástandi. Áætlunina skal semja eptir fyrirmynd, sem sýslunefndin segir fyrir um — en í fyrsta skipti eptir fyrirmynd til bráðabirgða, sem amtmaður býr til — og skal hún ásamt niðurjöfnunarskránni liggja á hentugum stað, sem birtur hefir verið fyrir fram á venjulegan hátt, hreppsþúum til sýnis í 3 vikur á undan reikningsárinu. Um leið og áætlunin er lögð fram, skal senda sýslunefndinni eptirrit af henni.

Aðfinningar við niðurjöfnunina skal bera upp skriflega fyrir oddvita hreppsnefndarinnar, en hann skal á næsta fundi leggja þær fyrir alla nefndina til úrslita.

Áður en nefndin leggur úrskurð sinn á nokkra umkvörtun, skal gefa bæði kæranda og þeim, sem kært er yfir, tækifæri til ánefndarfundi, sem hann sè kvaddur til með 4 daga fresti, að segja álit sitt um umkvörtun þá, sem upp hefir verið borin, en það má einnig gjöra skriflega. Úrskurði þeim, sem hreppsnefndin leggur á umkvörtun þá, sem upp er borin fyrir henni, má innan 3 vikna frá því, að hann var birtur hlutaðeiganda, skjóta til sýslunefndarinnar, sem leggur endilegan úrskurð á málið á næsta fundi sínum.

Eindagi á sveitargjöldum er 31. desembermán., nema hreppsnefndin gefi lengri frest. Engin sá, er gjald á að greiða, getur með því að skjóta upphæð gjaldálögunnar undir úrskurð sýslunefndarinnar komizt hjá þeirri skyldu að greiða gjaldið í ákveðinn gjalddaga. Ef sýslunefndin breytir upphæðinni, skal endurgjalda það, sem gjaldþegninn, sem í hlut á, hefir greitt fram yfir það, sem honum bar, með því að borga honum það aptur, eða láta það ganga upp í þann hluta sveitartillags hans, sem greiða á næst þar á eptir.

21. grein.

Oddviti hreppsnefndarinnar skal einnig hafa á hendi fjárgæzlu þá og reikninga, sem nefndinni við koma, nema því að eins, að hreppsnefndin feli öðrum nefndarmanna þessi störf á hendur.

Reikningsárið nær frá fardögum til fardaga. Fèhirðir skal fyrir lok júnímanaðar gjöra reikning um tekjur og útgjöld hrepps-

ins á árinu sem leið, samkvæmt fyrirmynd þeirri, sem hina árlegu áætlun skal sníða eptir. Öll hreppsnefndin skal rannsaka reikninginn eða kveðja einhvern úr sínum flokki til þess að endurskoða hann. Athugasemdir þær, sem gjörðar eru við reikninginn, ásamt svörum fêhirðis, skal síðan leggja fram fyrir lok septembermánaðar hvers árs til sýnis hreppsbúum í 3 vikur á sama hátt, og mælt er fyrir í 20. grein um það, að leggja fram niðurlýðnunina. Í reikningnum skal telja upp allar eigur hreppsins og rita yfirlit yfir efni hans og skuldir.

Fyrir lok nóvembermánaðar skal senda sýslunefndinni reikninginn ásamt fylgiskjölum, athugasemdum og svörum; hún skal láta rannsaka reikninginn, og sker úr þeim athugasemdum, sem gjörðar hafa verið við endurskoðun hreppsnefndarinnar, eða þá, er hún sjálf lét yfirfara reikninginn.

22. grein.

Öll hreppsnefndin hefir ábyrgð á, að reikningurinn sé réttur. Hún skal og ábyrgjast innstæðufê, skuldabréf og aðrar eigur hreppsins.

Án samþykkis hreppsnefndarinnar má ekki borga nein útgjöld af hreppssjóðnum, sem lög eða tilskipun er ekki fyrir, eða sem sýslunefndin eða amtsráðið hefir ekki samþykkt samkvæmt þessari tilskipun.

23. grein.

Hreppsnefndin skal með hverju móti, sem hún getur, leitast við, að koma í veg fyrir húsgang og flakk, og að öðru leyti styðja að því, að góð regla eflist og við haldist í hreppnum.

24. grein.

Þar að auki skal héra undir hreppsnefndina önnur mál, sem snerta sveitina sjálfa, án þess að nefndin eigi að gjöra út um þau, að svo miklu leyti þeim er svo varið, að því verði við komið, til dæmis um stofnun heilbrigðisnefnda, um fyrirkomulag á þeim málefnum, er snerta yfirsetukonur, um varnir gegn hallæri o. fl., skal nefndin einnig hafa heimild til þess að gjöra uppástungur og senda bænarskjöl til stjórnarinnar um allt það, sem getur verið sveitinni til gagns.

Breytingar á hreppaskipun má ekki gjöra án samþykkis nefnda þeirra, sem í hlut eiga, hvort heldur breytingin er fólgin í því, að leggja saman tvo eða fleiri hreppa, eða skipta einum hreppi í tvær eða fleiri sveitir. Bænarskjöl frá hlutaðeigandi hreppsnefnd um

þess konar breytingar skal senda sýslunefndinni, sem skal láta álit sitt fylgja með bænarskjalinu, og þar á eftir skal amtmaður taka við því, og leggja það undir úrskurð landsstjóra.

25. grein.

Hreppsnefndin hefir heimild til án milligöngu sýslumanns að halda undirboðsþing á vegastörfum, og viðhaldi á þinghúsum og öðrum eignum hreppsins, og enn fremur á því, að fá nauðsynjaverk framkvæmd í þarfir sveitarinnar.

26. grein.

Útgjöld til skriffæra, gjörðabóka, til þess að borga undir bréf og til sendiferða í sveitarþarfir, skal endurgjalda úr sveitarsjóði oddvitanum eftir reikningi, sem hann gjörir um það og sem hreppsnefndin hefir samþykkt.

27. grein.

Samþykki sýslunefndarinnar útheimtist til þess, að ályktun hreppsnefndarinnar sé gild í þeim greinum, sem nú skal telja:

1. til þess á ári því, sem yfir stendur, að hækka upphæðir þær, sem eru á niðurgjöfnunarskránni;
2. til þess að sveitin takist á hendur nokkra skuldbinding til langframa, sem ekki heinlínis hvílir á henni samkvæmt lögum;
3. til þess að nokkuð verði borgað úr sveitarsjóðnum fyrir sveitastjórnarstörf, sem einhverjum ber að leysa af hendi, af því hann er kjörinn til þess;
4. til þess að á nokkru ári verði að samtöldu lögð á hreppsþúa meiri útgjöld en svo, að nemi þriðjungur fram yfir útgjaldaupphæð sama hrepps að meðaltölu um næstu 3 ár á undan. Upphæð sú, sem eitthvert ár kann að verða lögð á með samþykki sýslunefndarinnar fram yfir þetta, má ekki teljast með, þegar síðar meir skal finna áðurgreinda meðaltalsupphæð;
5. til þess að selja megi eða veðsetja fasteignir sveitarinnar, ellegar til þess að kaupa nýjar fasteignir handa sveitinni;
6. til þess að eyða innstæðufé sveitarinnar;
7. til þess að taka lán handa sveitinni, sem nemi meiru eða sé fyrir lengri tíma, en að það verði borgað aptur fyrir lok næsta reikningsárs, eða endurnýja slíkt lán, eða lengja þann tíma, er á að borga það aptur á.

28. grein.

Komist sýslumaður af áætlunum þeim og reikningum, sem honum hafa verið sendir, eða á annan hátt að raun um, að ein-

hver ályktun hreppsnefndarinnar fer fram yfir það, sem hún hefir myndugleika til, eða að öðru leyti er lögum gagnstæð eða miðar til, að gjöra einhverja ráðstöfun, sem sveitin getur haft tjón af, eða skorast undan að gegna skyldu þeirri, er á sveitinni hvílir, getur hann með bræfi til oddvita hreppsnefndarinnar fyrst um sinn ónýtt áklyktunina, ef ekki er enn búið að framkvæma hana, og skal hann þar á eptir, jafnskjótt og því verður við komið, senda skýrslu um þetta til amtmannsins, sem aptur kemur henni til landstjóra, og leggur hann úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslunni skal jafnframt sent hreppsnefndinni.

B. Sýslunefndirnar.

29. grein.

Í hverri sýslunefnd skulu auk sýslumanns, sem er oddviti nefndarinnar, vera sex til tíu menn, sem til þess eru kjörnir.

Í Vestmanneyjasýslu er sýslumaðurinn og fjórir menn kjörnir í nefndinni.

30. grein.

Hver hreppur er kjördæmi út af fyrir sig og kýs mann til sýslunefndar. Kosningin skal fara fram á hinum árlegu manntalsþingum með óbundinni atkvæðagreiðslu, er kjörstjórnin skipar fyrir um. Í kjörstjórninni er sýslumaðurinn og 2 nefndarmenn, sem í fyrsta skipti eru til þess kjörnir af amtmanni, en síðan af sýslunefndinni. Að lokinni kosningu kveður kjörstjórinn upp, hver verði sýslunefndarmaður.

Í sýslum þeim, sem fleiri en 10 hreppar eru í, skulu hinir fjölmennari hreppar ávallt senda mann á fundinn, en hinir fámennari mann á víxl annaðhvort ár að rætti tiltölu.

31. grein.

Um kosningarrétt og kjörgengi til sýslunefndar og um það, hvernig haga skuli kosningunni, gildir að öðru leyti hið sama, sem fyrir er mælt í þessu efni að framan um hreppsnefndirnar; sömuleiðis skal farið eptir hreppsnefndarkjörskránum, þegar kjósa á í sýslunefndirnar (samanber 3.—7. gr.)

Um það, hvernig kosningin fer, skal senda hlutaðeiganda amtmanni skýrslu, svo það verði tilkynnt amtsráðinu.

32. grein.

Sýslunefndin skal skera úr mótmælum gegn lögmæti kosningarinnar, en til þess þeim verði gaumur gefinn, skal bera þau upp

skriflega fyrir oddvita nefndarinnar innan 14 daga frá því, að kosningargjörðinni er lokið. Sýslunefndin skal sömuleiðis skera úr þeim málum, sem af því rísa, þegar einhver beiðist, að ganga úr nefndinni, og eins þegar spursmál er um, að víkja einhverjum úr nefndinni. Sè hlutaðeigandi óánægður með úrskurð nefndarinnar um þessi mál, má hann innan 4 vikna frá því, að úrskurðurinn er birtur honum, skjóta honum til amtsráðsins, sem þá leggur endilegan úrskurð á málin.

33. grein.

Nefndarmenn skal kjósa fyrir 6 ár. Af þeim, sem valdir eru í fyrsta skipti, skal meiri hlutinn, ef á stöku stendur, en annars helmingur ganga úr nefndinni að 3 árum liðnum, og skal einnig, að því snertir sýslunefndirnar, farið eptir því, sem fyrir er mælt í 5. grein um það, hvað lengi hreppsnefndarmenn hafa störf sín á hendi og um endurkosningar þeirra.

34. grein.

Sýslunefndin skal eiga að minnsta kosti einn fund reglulegan á ári hverju eptir því, sem oddviti ákveður, þar að auki má hann, ef honum þykir þörf á því, kveðja til aukafundar, og hann er skyldur til þess, þegar helmingur nefndarmanna heimtar það.

Í fyrsta skipti, sem nefndin á fund, ákveður oddviti, hvar hann skal haldinn; síðar ályktar nefndin sjálf, hvar fundir skuli vera.

Í þóknunarskyni fyrir fæðispeninga og í ferðakostnað skulu hinir kjörnu nefndarmenn fá 1 rd. fyrir hvern dag frá því að þeir byrja ferð sína á sýslufund og til þess að þeir er komnir heim aptur, eptir þeim reikningi, sem hver þeirra þar um gjörir, er sýslumaður leggur úrskurð á, og sem greiðist úr sjóði sýslunnar í von um væntanlegt samþykki amtsráðsins.

Oddvita skal eptir reikningi hans endurgjalda það, sem hann hefir kostað til skrifæra, gjörðabóka, bréfaburðar, sendiferða m. fl., og sömuleiðis skal hann fá borgun fyrir eptirrit þau, sem ráð er gjört fyrir í 42. grein.

Nefndin ávísar honum fæð úr sjóði sýslunnar eptir það, að hún hefir yfirskoðað reikninginn og fallizt á hann, þó með væntanlegu samþykki amtsráðsins.

35. grein.

Þegar gjöra skal einhverja ályktun, skal atkvæðafjöldi ráða, þó útheimtist til þessa, að við sè staddur meiri hluti allra nefndarmanna. Ef atkvæði eru jöfn, skal atkvæði oddvita ráða. Sèrhver

nefndarmaður hefir heimtingu á, að ágreiningsálit hans verði ritað með fám orðum í gjörðabókina, og skulu allir nefndarmenn, sem við eru, rita nöfn sín undir hana, þegar fundi er slitið.

36. grein.

Skyldur oddvita með tilliti til þess, að stjórn umræðum nefndarinnar, o. fl., eru sömu og tilgreindar eru viðvíkjandi hreppsnefndunum í 11. grein.

37. grein.

Þyki oddvita, að einhver ályktun nefndarinnar fari fram yfir það, sem hún hefir myndugleika til, eða að öðru leyti sæ lögum gagnstæð, eða að hún miði til, að gjöra einhverja ráðstöfun, sem sýslufélagið geti haft tjón af, eða skorast undan, að gegna skyldu, sem hvílir á því, skal honum heimilt, að fella ályktunina úr gildi, og skal hann tafarlaust senda amtmanni skýrslu um það. Jafnframt skal hann senda sýslunefndinni eptirrit af skýrslunni.

39. grein.

Sýslunefndin sker úr þeim málum og gjörir ráðstafanir þær, sem samkvæmt 2., 8., 9., 14., 19.—22., og 27. grein þessarar tilskipunar eru faldar henni á hendur með tilliti til hreppsnefndanna, og hefir hún almenna umsjón með því, að hreppsnefndirnar í stjórnarathöfnum sínum hegði sér eptir þeim boðum, sem fyrirskipuð eru. Virðist sýslunefndinni, að hreppsnefndin hafi látið greiða ólögmat útgjöld eða neitað að borga það, sem hún á að greiða, eða leitt hjá sér, að framkvæma nokkra aðra ráðstöfun, sem hún er skyld til, eða hún á annan hátt hafi farið fram yfir það sem henni er heimilt, skal hún gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf í þessu efni, og getur hún, ef nauðsyn ber til þess, beitt þvingunarsektum, til þess boðum hennar verði fram fylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð á hendur hinum einstöku hreppsnefndarmönnum við dómstólana.

Þegar sýslunefndin er búin að leggja úrskurð á reikninga allra hreppsnefndanna, býr hún til formlegt yfirlit yfir efnahag hreppanna og sendir amtmanni það áleiðis til landsstjóra.

40. grein.

Enn fremur stjórnar sýslunefndin öllum sveitarmálefnum sýslunnar, t. a. m.:

1. Hún hefir umsjón þá, sem hvílir á sýslumönnum samkvæmt tilskipun 15. marz 1861 um viðhald á þjóðvegum í sýslunni, og má til þess ráða því, hvernig verja eigi vegabótagjaldi því,

sem heimt er saman í sýslunni á hverju ári, þó þannig að amtsráðið hefir vald til þess, að ákveða, að verja megi allt að þriðjungi af hinu árlega vegabótagjaldi sýslunnar um skemmri eða lengri tíma til að starfa að þjóðvegum amtsins án tillits til, í hverri sýslu þeir eru. Eftir uppástungu nefndarinnar ákveður amtsráðið, hverjir vegir skuli vera þjóðvegir, og gjörir breytingar á reglugjörð þeirri, sem gildir um þetta. Enn fremur skal nefndin hafa umsjón um ferjur í sýslunni, brýr og lendingar, og gjöra ráðstafanir þær, sem með þarf í þessu tilliti. Lögferju má ei leggja niður, nema amtsráðið leyfi.

2. Hún skal semja reglugjörðir um notkun afrétta, fjársöfn, réttir, ráðstafanir til þess að eyða refum, o. fl. Sömmuleiðis skal hún annast um, að nákvæmar fjármarka-tölur fyrir sýsluna verði prentaðar, þegar henni þykir þörf á.
3. Nefndin tekur þátt í hreppstjóra- kosningu þannig, að hún stingur upp á 3 hæfum mönnum í hvert skipti, er á að velja hreppstjóra, og velur amtmaður þá einn af þeim. Hún stingur upp á, hvort hreppstjórar skuli vera 1 eða 2 í einhverjum hreppi, og leggur amtsráðið síðan á það fullnaðarúrskurð.
4. Nefndin skal hafa eptirlit með bólusetningum, skipun ljósmæðra, framkvæmdum heilbrigðisnefnda, og sérstaklegri stofnun þeirra.
5. Hún skal gjöra ráðstafanir til þess að afstýra hallæri í sýslunni, eptir að hafa leitað álita hlutaðeigandi hreppsnefnda. Ef meira þarf til þess, en að það verði borgað með helmingnum af öllum hinum venjulegu árstekjum sýslunnar (eptir meðaltölu fyrir 3 ár), verður að leita samþykkis amtsráðsins til þess, sem nefndin ræður af. Þegar á liggur, er amtmanni samt heimilt, að samþykkja að þau útgjöld verði greidd, sem ekki má fresta.

41. grein.

Sýslunefndin skal semja áætlun fyrir hvert reikningsár frá 1. janúar til 31. desember yfir allar tekjur og útgjöld sýslunnar og jafna niður því, sem þarf til lúkningar gjaldanna. Að því leyti, sem ekki er heimild fyrir greiðslu einstakra gjalda með niðurgjöf- un á annan hátt, skal jafna því, er með þarf, niður á hreppa sýslunnar eptir samanlagðri tölu allra tífundarbærra lausafjárhundraða og allra jarðarhundraða eptir hinni nýju jarðabók, í hverjum hreppi,

eptir rætti tiltölu. Það, sem hverjum hreppi ber þannig að greiða, verður bein útgjaldagrein í reikningi hans, er hlutaðeigandi oddviti stendur sýslumanni skil á, á þann hátt, sem sýslumaður tekur fullgildan, ekki síðar en á næsta sýslufundi eptir það að gjaldið var lagt á.

Áætlunina skal semja eptir fyrirmynd, sem amtsráðið ákveður, og í fyrsta skipti eptir fyrirmynd til bráðabirgða, sem amtmaður býr til.

42. grein.

Sýslumaður skal gjöra árlegan reikning um útgjöld og tekjur sýslunnar, og skal senda hann innan janúarm. loka endurskoðunarmanni, sem nefndin hefir kosið, skal hann aptur senda sýslumanni reikninginn fyrir lok febrúarm. með þeim athugasemdum, sem hann hefir fundið ástæðu til að gjöra við reikninginn. Síðan skal nefndin yfirfara athugasemdirnar ásamt svörum sýslumannsins og reikninginn með fylgiskjölum, og skal síðan senda amtmanni öll hér að lútandi skjöl; eptir að hann sjálfur hefir yfir farið þau, og heimað ýtarlegri skýrslur, sem honum þykir við þurfa, leggur hann reikninginn undir úrskurð amtsráðsins á næsta fundi þess. Reikninginn skal semja samkvæmt áætlun þeirri, sem nefnd er í næstu grein á undan, og skal honum fylgja skrá yfir eignir sýslunnar og yfirlitsreikningur um eigur og skuldir hennar. Fyrir lok maím. skal senda hverri hreppsnefnd í sýslunni eptirrit af reikningnum, og skal nefndin sjá um að hreppsþúar fái að lesa það. Fyrir það, að búa til þessi eptirrit, ber sýslumanni í þóknun 24 sk. fyrir hverja örk, og skal þetta borgað úr sýslusjóðnum.

43. grein.

Öll sýslunefndin hefir ábyrgð á, að reikningurinn sé réttur. Hún ábyrgist einnig innstæðufé, skuldabréf og aðrar eigur sýslufélagsins.

Ekkert gjald má greiða úr sýslusjóðum, nema heimild sé fyrir því í lögum eða tilskipun, eða það sé ákveðið af sýslunefndinni eða amtsráðinu.

44. grein.

Í hinum sömu greinum, er staðfesting sýslunefndarinnar samkvæmt 27. gr. úrtheimtist til ályktana hreppsnefndarinnar, úrtheimtist samþykki amtsráðsins til þess, sem sýslunefndin ályktar.

C. Amtsráð.

45. grein.

Í hverju amtsráði eiga sæti amtmaðurinn sem forseti og tveir kjörnir menn.

46. grein.

Kosningar til amtsráðsins gilda fyrir 3 ár í senn, og skal þeim haga þannig, að hver sýslunefnd í amtinu kys að tilhlutun amtmannsins í fyrsta skipti, er hún kemur saman, og síðan á hverjum 3 ára fresti, til amtsráðsins 2 menn búsetta í amtinu og þar að auki einn mann til vara. Að öðru leyti fer kosningin fram á sama hátt og er bundin sömu skilyrðum og kosningar til alþingis. Að lokinni kosningu sendir hver sýslumaður amtmanni eptirrit af kosningargjörðinni, telur hann síðan atkvæðin saman og gefur þeim, sem kjörnir eru, ávísun um kosningu þeirra.

Fái 2 eða fleiri jafnmörg atkvæði, skal aldur ráða.

Deyi eða gangi nefndarmaður úr ráðinu á árabílinu milli hinna lögskipuðu kosninga, kemur varamaður í staðinn; verði enn autt sæti, skipar amtmaður mann í það til bráðabirgða, uns ný kosning getur farið fram.

47. grein.

Amtsráðið skal halda einn fund á ári hverju í öndverðum júním. eptir því, sem forseti ákveður. Auk þessa getur hann kvatt til aukafundar, þegar honum þykir brýn nauðsyn til bera.

48. grein.

Finni forseti, að einhver ályktun amtsráðsins fari fram yfir myndugleika þess, eða að öðru leyti sé lögum gagnstæð, eða að hún miði til ráðstöfunar, sem amtið getur haft tjón af, eða til þess að skorast undan einhverri skyldu, sem hvílir á amts-sveitarfélaginu, getur hann um stund numið ályktunina úr gildi, og skal hann þá tafarlaust skýra landsstjóra frá þessu, og leggur hann þá úrskurð sinn á málið. Eptirrit af þessari skýrslu skal jafnframt leggja fram fyrir amtsráðið.

49. grein.

Hinir kjörnu menn í amtsráðinu skulu í þöknunarskyni fyrir fæðispeninga og ferðakostnað fá 2 rd. um hvern dag, sem þeir vegna amtsráðs-fundarins verða að vera frá heimili sínu, eða gegna störfum í amtsráðinu, eptir reikningi, sem hver nefndarmaður gjörir, en amtmaður leggur úrskurð á og ávísar.

Ráðið kys annarhvorn hinna kjörnu manna fyrir skrifara sinn;

ritar hann í gjörðabókina, og sèr í sameiningu með forseta um, að gjörðir ráðsins verði birtar samkvæmt 53. grein.

Allan kostnað, sem leiðir af fundum amtsráðsins, ritstörfum þess, og af því, er framkvæma þarf, samkvæmt fyrirmælum 53. gr., skal greiða úr jafnaðarsjóði amtsins.

50. grein.

Amtsráðið hefir þessi störf á hendi:

1. Það skal rannsaka og úrskurða alla reikninga sýslnanna, og yfir höfuð með tilliti til yfirstjórnar á sveitarmálefnum sýslunnar hafa á hendi það vald, sem getið er um í 31., 32., 40., 41., 42., 43. og 44. gr. hér að framan. Finni amtsráðið, að sýslunefnd hafi borgað ólöglegt útgjöld, eða skorast undan að greiða útgjöld, sem hún er skyld til, eða látið hjá líða, að gjöra einhverja aðra ráðstöfun, sem henni ber að framkvæma, eða á annan hátt farið fram yfir myndugleika sinn, skal það gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf í þessu skyni, og getur það, ef nauðsyn ber til þess, beitt þvingunar-sektum, til þess að boðum þess verði framfylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð við dómstólana á hendur sýslunefndarmönnum þeim, sem hafa tekið þátt í þessum ályktunum.

Þegar amtsráðið hefir úrskurðað alla sýslunefndareikninga, skal það semja formlegt yfirlit yfir fjárhag sýslnanna, eins og hann verður samkvæmt þessum reikningum, og senda það landsskjórá.

2. Amtsráðið skal takast á hendur stjórn opinberra stofnana og gjafafjár, sem stiptsyfirvöldin eða amtmennirnir einir hingað til hafa stjórnað, að dómsmálasjóðnum og læknaþjóðnum undanskildum, nema því að eins að stofnunarskránnar eða gjafa-bréfin eða aðrar sérstaklegar ákvarðanir sèu því til fyrirstöðu. Það skal sjá um, að fè stofnana þessara verði ávaxtað eptir þeim reglum, sem gilda um lán fjár þess, sem tilheyrir opinberum stofnunum, gjöra ályktun um, hvernig verja eigi hinum árlegu tekjum samkvæmt því, sem er fyrir mælt um þetta, og skal sjá um, að reikningar, sem á að gjöra fyrir hvert ár, verði endurskoðaðir og sendir til úrskurðar landsskjórá ásamt með þeim athugasemdum, sem gjörðar hafa verið við þá, og svörum reikningshaldarans.
3. Það skal endurskoða reglugjörðir þær um skiptingu vega í þjóðvegi og aukavegi, sem út gengnar eru samkvæmt tilsk.

15. marz 1861, og gjöra breytingar þær, sem með þarf, á reglugjörðum þeim, sem hingað til hafa verið í gildi. Það ákveður, hvort verja skuli nokkrum hluta af vegabótagjaldi því, sem heimtað er saman úr einstökum sýslum, til þess að gjöra vegabætur á þjóðvegum, sem eru utan sýslu; þó má ekki verja til þess fram yfir $\frac{1}{3}$ af hinni árlegu upphæð vegabótagjaldsins.

4. Það skal hafa yfirumsjón um, að sem bezt skipulag og framkvæmdir séu á öllu því, sem tilgreint er í 2., 3. og 4. kafla, 40. gr. Sömu leiðis skal það segja álit sitt um frumvarp til reglugjörðar handa hreppstjórum, er landsstjóri lætur semja.
5. Þegar er í ráði, að stofna fangelsi í einstökum héraðum amtsins, skal leita álits amtsráðsins, og svo um það, hvernig útvega skuli fæ það, sem með þarf til þessa; álits þess skal og leitað, þegar er í ráði, að gjöra aðrar almennar ráðstafanir, sem útheimta gjöld annaðhvort fyrir amtið eða einstakar sýslur í því, t. d. stofnun landbúnaðarskóla eða fyrirmyndarbús eða því um líkt. Þegar búið er að koma á fót þess konar byggingum eð stofnunum, skal amtsráðið hafa umsjón um þær og bera umhyggju fyrir því, að þeim sé haldið við, að þær séu hafðar til þess, sem ætlað er, og að það fæ, sem með þarf til þess, verði útvegað, eptir þeim ákvörðunum, sem þar um verða settar.
6. Það skal, eptir að hafa leitað álita sýslunefndanna, íhuga og gjöra uppástungur um það, hvort stofna skuli amtsfátækra-sjóði, annaðhvort til þess að veita einstökum hreppssjóðum eða sýslusjóðum styrk, þegar á þarf að halda, eða til þess að greiða kostnaðinn við kennslu heyrnar- og málleysingja og því um líkt, og svo um það, hverjar tekjur skuli renna í amtsfátækra-sjóð þennan, og hver útgjöld skuli greidd úr honum.

51. grein.

Amtsráðið skal á ári hverju semja áætlun um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins samkvæmt reglum þeim, sem amtsráðið leggur til að fylgt sé, en landsstjóri samþykkir, og eptir skýrslum þeim og reikningum, sem amtmaður leggur fram í hvert skipti.

52. grein.

Sýslumenn skulu heimta saman jafnaðarsjóðsgjaldið á hinum árlegu manntalsþingum, og senda það ásamt reikningi yfir gjöldin til amtmannanna, sem eru reikningshaldarar fyrir jafnaðarsjóðina.

Af þeim má ekki greiða nein útgjöld, án þess heimild sé til þess í gildandi lögum, eða í ályktunum amtsráðsins. Beri nauðsyn til að greiða nokkurt gjald, sem slík heimild ekki er fyrir, á því tímabili, sem er á milli funda amtsráðsins, getur amtmaður upp á samþykki ráðsins á eigin ábyrgð borgað þetta gjald úr sjóðnum.

Amtmaðurinn skal fyrir hvert reikningsár frá 1. jan. til 31. des. semja reikning um tekjur og útgjöld jafnaðarsjóðsins og senda fyrir lok febrúar eptirrit af honum hinum 2, er í amtsráðinu sitja. Þegar amtsráðið kemur næst saman, skal það í sameiningu endurskoða reikninginn, og senda hann því næst, ásamt athugasemdum þeim, sem gjörðar kunna að hafa verið við hann, til landsstjóra innan fjöggra vikna frá því amtsráðsfundi var slitið.

Verði hann þess áskynja, þegar hann fer yfir reikninginn, eða á annan hátt, að amtsráðið hafi greitt ólöglegt útgjöld eða neitað að borga þau útgjöld, sem eptir lögum hvíla á jafnaðarsjóðnum, eða á annan hátt farið fram yfir myndugleika sinn, skal hann gjöra þær ráðstafanir, sem með þarf út af þessu, og getur hann, ef nauðsyn ber til þess, beitt þvingunarsektum, til þess boðum hans verði framfylgt, og þar að auki komið fram ábyrgð við dómstólana á hendur þeim úr amtsráðinu, sem tekið hafa þátt í þessum ályktunum.

53. grein.

Amtsráðið skal sjá um, að stutt ágríp af gjörðum ráðsins, áætlun sú, sem það hefir samþykkt, og enn fremur ágríp af hinum árlegu reikningum jafnaðarsjóðsins, og þeirra sjóða, sem ráðið hefir stjórn yfir, verði birt á prenti og út býtt meðal allra sýslunefnda.

54. grein.

Amtsráðið getur ekki án samþykkis landsstjóra tekið stærri lán fyrir hönd jafnaðarsjóðsins eða fyrir lengri tíma, en að lánið verði borgað aptur innan tveggja ára frá lántökudegi, nè heldur ráðið yfir innstæðufé því, sem það hefir umsjón um, eða selt eða veðsett fasteignir amtsins, eða keypt aðrar fasteignir fyrir það. Samþykki landsstjóra útheimtist einnig til þess, að amtsráðið geti tekizt á hendur nokkra skuldbinding til langframa, sem ekki samkvæmt lögum hvílir á amtinu, og til þess að leggja á hærra jafnaðarsjóðsgjald að öllu samtöldu, en að það nemi fjórða hluta fram yfir það, sem verið hefir að meðaltali á næstliðnum þrem árum.

55. grein.

Á þeim tíma, sem er á milli funda amtsráðsins, skal amtmaður fyrir hönd þess hafa yfirlýðing þá, sem amtsráðinu ber yfir sýslunefndunum. Þær skulu því senda amtmanni öll þau mál, sem leggja skal fyrir amtsráðið, til þess hann geti séð um, að skýrslur þær, sem með þarf, verði útvegaðar, og einnig til bráðbirgða gjört þær ráðstafanir, sem eigi má fresta til næsta fundar ráðsins. Jafnskjótt og amtsráðið kemur saman, skal amtmaðurinn skýra því frá þeim bráðabirgðaráðstöfunum, sem hann hefir gjört fyrir hönd ráðsins.

56. grein.

Nú greinir tvö amtsráð á um eitthvert mál, sem bæði eiga hlut að, skal þá hvort þeirra fyrir sig senda landstjóra álit sitt um málið, og leggur hann síðan úrskurð á það.

57. grein.

Eptirleiðis skal Reykjavíkurbær ekki greiða neitt jafnaðarsjóðsgjald, en aptur á mót tekur bærinn sjálfur að sér þau útgjöld, sem fyrir hann hafa verið goldin hingað til úr jafnaðarsjóðnum.

Það skal ákveðið með konungsúrskurði, hvort kaupstaðirnir Akureyri og Ísafjörður í þessu tilliti skulu njóta sama sjálfræðis og Reykjavík, eptir að bæjarstjórn þessara kaupstaða og amtsráðinu hefir verið gefinn kostur á að segja álit sitt um það; með sama úrskurði skal einnig ákveðið, í hvaða hlutfalli tæð sveitarfélög skuli greiða jafnaðarsjóðsgjald, ef til þess kemur.

58. grein.

Dómsmálastjórnin skipar svo fyrir, að tilskipan þessi sé komin í fullt lagagildi 1. janúarm. 1874.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar á alþingi lagði að þessu sinni af hendi stjórnarinnar fyrir þingið til íhugunar frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

Þingið kaus fimm manna nefnd til að íhuga mál þetta og

kveða upp um það álit sitt, og ræddi það síðan, svo sem í lög-um er fyrir mælt, á tveimur aðalfundum, og leyfir sèr nú allraþegn-samlegast að skýra yðar konunglegu hátign frá skoðun sinni á frumvarpi þessu, og er það svo sem nú skal greina.

Enda þótt Reykjavíkurbúar sèu nú orðnir vanir ákvörðunum reglugjörðar 27. nóv. 1846, og þeir, sem rituðu bænarskrána til alþingis 1869 um breytingar á ýmsum ákvörðunum hennar, munu eigi hafa ætlað til, að henni væri að öllu leyti hafnað, þótt ýmis-legt í henni sè miður hagkvæmt, sumt næsta óviðfelldið, og sumt úrelt orðið eptir høgum og ástæðum bæjarins, þá er þó þingið ein-huga á þeirri skoðun, að Reykjavíkurbúar muni þakklátlega taka þessu frumvarpi, ef það verður lögleitt, með því að það er mjög frjálslegt, og eptir ætlun þingsins ákvarðanir þess í flestum grein-um eiga hér vel við. Að eins leyfir þingið sèr allraþegnsamleg-ast að beiðast fáeinna efnisbreytinga, sem þó í engu raska undir-stöðunni fyrir frumvarpinu, og sem þingið leyfir sèr að gjöra grein fyrir við greinarnar sjálfar auk ýmissa orðabreytinga, sem þingið einhuga óskar, að gjörðar verði í frumvarpinu, án þess að þess þætti þörf, að greidd væru atkvæði um hverja fyrir sig.

Að svo mæltu leyfir þingið sèr allraþegnsamlegast að gjöra grein fyrir breytingunum á hverri einstakri grein.

1. og 2. grein.

voru óbreyttar samþykktar með 23 atkvæðum hvor.

3. grein.

Þar sem svo er á kveðið í þessari grein, að bærstjórnin geti falið öðrum bæjarbúum, sem eiga eigi sæti í henni, að framkvæma ýms bærstörf, þá virðist þinginu réttast að fella þessa ákvörðun burtu, því að bæði var það, að þinginu þótti það alls eigi við-kunnanlegt nè eðlilegt, að bærjarfulltrúarnir gætu falið óviðriðnum mönnum framkvæmd þeirra starfa, sem bæjarbúar hefðu kosið þá sjálfa til að framkvæma, enda virtist þinginu það með öllu óþarft að veita þeim slíkan lætti í störfum sínum; því að eptir því, sem fyrir er mælt í 4. grein frumvarpsins, mundi bærstjórnin hëðan af aldrei skipuð færri mönnum en 9 auk bærjarfógetans, og væri þeim því alls eigi ofætlun, að skipta svo haganlega verkum með sèr, að eigi verði of hlaðið á neinn einstakan bæjarfulltrúa; en á hinn bóginn, ef bærstjórnin fer að fela öðrum bæjarbúum út í frá sèrstök bærstörf, gæti hæglega af því fyrirkomulagi leitt, og mundi að líkindum leiða, að bærstjórnin hafi eigi ávallt, sem

hún þó á og þarf að hafa, fullt og ljóst yfirlit yfir fjárhag bæjarins og hverja einstaka útgjaldagrein, og getur þannig þetta fyrirkomulag valdið ruglingi og óreglu í stjórn bæjarmálefna, enda er eigi örgrannt, að slíkt hafi leitt af hinu eldra fyrirkomulagi, sem í þessu efni er svipað því, sem eptir frumvarpinu mundi verða. Þetta fyrirkomulag mundi og eigi allhitið draga úr áhuga bæjarstjórnarinnar, að allt færi fram sem reglulegast og skipulegast, og að allt yrði sem hagkvæmast og ódýrast fyrir bæinn. Sökum þess vildi þingið fella þessa ákvörðun úr greininni, og því sleppa orðunum: «eða öðrum bæjarbúum út í frá, sem vilja takast það á hendur», með samhljóða 18 atkvæðum.

Auk þess æskir þingið þeirra orðabreytinga í þessari grein, að í staðinn fyrir: «myndugleika» komi «vald»; fyrir aptan: «Ef bæjarstjórninni þykir», bætist inn í «þess»; fyrir «sérstök», verði sett: «einstök»; fyrir: «þeir, sem eru í bæjarstjórninni» verði sett: «allir bæjarfulltrúar» og voru þessar orðabreytingar, og allar aðrar sem þingið ræður til í þessu frumvarpi, samþykktar án atkvæðagreiðslu, nema «einstök» fyrir «sérstök», með því í því þótti kunna að vera fylgið meira en eintóm orðabreyting, og var sú breyting samþykkt með 16. atkvæðum.

Með þessum breytingum, sem þegar er getið, var greinin samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum.

4. grein

var samþykkt í einu hljóði með 24 atkvæðum með þeirri einni orðabreytingu í upphafi greinarinnar, að fyrir: «Það skal ákveðið í samþykktinni», verði sett: «Í samþykktinni skal kveðið á um».

5. grein.

Þar sem í þessari grein svo er fyrir mælt, að minni hluti bæjarfulltrúanna skuli kosinn af öllum kosningarbærum bæjarbúum, en meiri hlutinn af fimmta hluta þeirra, sem kosningarrétt hafa og mest hafa greitt í bæjargjöld hið síðasta árið, og með þessum fimmtung skuli taka svo marga úr hinum $\frac{4}{5}$, að $\frac{2}{3}$ allra gjaldanna náist, þá getur þingið eigi fallið á þessa ákvörðun; því að þingið varð að telja það óviðkunnanlegt og óeðlilegt, að nokkur hluti kosningarbærra bæjarbúa skyldi kjósa meiri hlutann, en allir skyldu þeir í sameiningu kjósa að eins minni hlutann, enda þótt þeir gjaldi meiri hluta bæjargjaldanna. Ef þessi fimmtungur, sem hér ræðir um, ætti engan þátt að taka í hinum almennu kosningum, þá væri öðru máli að gegna.

En eptir frumvarpinu mundi hann ráða allt of miklu um kosningarnar, því að eptir því sem hér hagar til, mun hann og ávallt hafa talsverð áhrif á, hverjir fyrir kosningum yrðu, þegar um hin-
ar almennu kosningar er að ræða, og þá virðist nægilegt, að hann
einn ráði kosningum minni hluta fulltrúanna, enda er sú ákvörð-
un samkvæm lögum fyrir hina dönsku kaupstaði, dags. 26. dag
maímán. 1868, og samkvæmt þessu féllst þingið á með 13 atkv.
gegn 10 að heiðast þeirrar breytingar á greininni, að fyrir «minni
hlutinn» og «minni hluta» væri sett «meiri hluti» og «meiri hluta»,
og fyrir «meiri hluti» komi «minni hluti».

Önnur ákvörðun þessarar greinar, sem þingið verður að ætla
mjög óhagkvæma, og alls eigi sniðna eptir högum Reykjavíkur, er
sú, að kosningarrétturinn sé bundinn við 6 rd. bæjargjald. Þingið
verður reyndar að fallast á þá skoðun, að það sé óhæfilegt, að gjöra
mun á skilyrðunum fyrir kosningarréttinum til bæjarstjórnarinnar
eptir ólíkri stöðu kjósenda. En á hinn bóginn sér þingið enga
næga ástæðu til að gjöra skilyrðin fyrir kosningarrétti þessum
þrengri en fyrir kosningarrétti til alþingis. Þar sem kosningar-
rétturinn til alþingis er bundinn við 4 rd. gjald fyrir kaupstaðar-
borgara, þá getur þingið eigi ætlað, að alla þá eigi að útiloka
frá kosningarrétti til bæjarstjórnarinnar, sem gjalda eigi 6 rd. Og
á hinn bóginn hefir kosningarréttur tómthúsmanna verið hingað til
bundinn að eins við 2 rd. gjald, eptir reglugjörð 27. nóvemberm.
1846, og þá virðist kosningarrétti þeirra sett nægilega þröng tak-
mörk, er hann nú verður bundinn við 4 rd. gjald, enda er það
víst, að kaupstaðarborgarar og húseigendur hér í Reykjavík taka,
að fáeinum undanskildum, eigi fram öllum þorra tómthúsmanna.
Enn fremur verður og þess að gæta, að eptir undanfarinna ára
reynslu er fjöldi gjaldanda með öllu útilokaður frá kosningarrétti,
þótt 4 rd. séu settir sem skilyrði; þannig voru þeir, sem greiddu
undir 4 rd.

1867: 137, en gjaldendur alls 359; bæjargjöld 3230 rd.

1868: 229, — — — 410; — 3183 —

1869: 164, — — — 422; — 3628 —

1871: c. 185, — — — 449; — 4973 —

eða í þessi 4 ár altíð meir en $\frac{1}{3}$, og einu sinni yfir helming,
og virðist þá full trygging fengin fyrir því, að svo miklu leyti, sem
gjöldin gefa tryggingu í því efni, að þeir, sem eigi eru taldir hæf-
ir að neyta kosningarréttar, eigi geti komið að. Þess skal þing-

ið og leyfa sér að geta, að eptir því sem er þetta árið, yrðu þeir að eins 196, er kosningarbærir yrðu í bænum, ef 6 rd. gjaldi væri haldið sem skilyrði, og þessir 196 gyldu eigi fulla $\frac{2}{3}$ allra bæjargjalda, heldur að eins 3038 rd., þar sem þó bæjargjöldin öll eru 4973 rd. Sökum þessa leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að beiðast þess, með 15 atkv. gegn 4, að «6 rd.» í grein þessari mætti verða breytt í «4 rd.»

Auk þess leyfir þingið sér að æskja þeirrar orðabreytingar, að fyrir orðin «kjósa nokkurn af þeim» verði selt: «nokkur þeirra gangi til kosningar», og með þessum breytingum var 5. grein frumvarpsins samþykkt með samhljóða 22 atkv.

6. grein.

Í þessari grein óskar þingið einungis þeirra orðabreytinga, að fyrir orðin: «og skal þá, ef í hans stað er kosinn annar bæjarfulltrúi, kosning hans», komi: «og skal þá kosning þess, sem í stað hans er kosinn», og var greinin þannig samþykkt með 24 atkv.

7. grein.

Með þeirri einni orðabreyting, að fyrir orðið «ræður» verði sett «stýrir», var þessi grein óbreytt samþykkt með 24 atkvæðum.

8. grein.

Þar sem í öðrum kafla greinarinnar er svo kveðið á, að eigi skuli atkvæðagreiðslu lokið, fyr en 1 stundu frá því kosningin hófst, þá virðist þinginu þessi tími heldur stuttur; því að öllum jafnaði mundi þessi tími ganga til að bóka atkvæði þeira, sem kjörfundinn sækja, og þá gæti kjörstjórnin slitið fundinum þegar í stað, er þeir hafa kosið, er þá í svipinn eru viðstaddir; en þinginu virðist nauðsynlegt, að sem flestum gefist kostur á, að neyta kosningarréttar síns, og af þeim sökum ætti kjörstjórnin að biða svo sem $\frac{1}{2}$ stund, eptir að þeir hefðu greitt atkvæði, sem við eru staddir, ef fleiri kynnu að koma síðar, og af þeim sökum óskar þingið, að greinin verði þannig orðuð:

«Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir, og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biða $\frac{1}{2}$ stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, svo að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, geti neytt kosningarréttar síns, ef þeir koma innan tæðrar $\frac{1}{2}$ stundar», o. s. frv., og var þessi breyting samþ. með 21 atkv.

Önnur efnisbreyting, sem þingið óskar í þessari grein, er sú, að orðunum í enda greinarinnar: «en ekki fyr en að 8 daga fresti» verði breytt í: «að minnsta kosti innan 4 daga»; því að það virð-

rættast, að sem skemmstur tími liði milli þessara kosninga, og þær fari fram sem fyrst eftir nýárið, en 4 dagar virðist nægur tími til undirbúnings hinna síðari kosninga, þar sem kjörlistarnir eru löngu áður undirbúnir, og var þessi breyting samþykkt með 17 atkv., og greinin þannig breytt með samhljóða 24 atkv.

9. grein.

Í þessari grein óskar þingið einungis þeirra orðabreytinga, sem nú skal greina: 1. að aptan við fyrsta lið greinarinnar verði bætt: «og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi»; 2. að orðunum: «eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina», verði flutt aptur fyrir orðin: «farið fram»; 3. «almennar» verði breytt í: «vanalegar»; 4. fyrir «undanþaga» verði sett «undanfærsla», og 5. orðinu «er» verði bætt inn á milli orðanna «kosning» og «ónýtt, og þannig var greinin samþykkt með 24 atkv.

10. grein.

Með þeim orðabreytingum: að «endilegan úrskurð» verði breytt í «ályktarúrskurð», «almennu» í «vanalegu», og «á ný» í «að nýju», var þessi grein samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum.

11. grein.

Þessi grein var einnig samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum með þeim orðabreytingum, að fyrir «bókað» komi «ritað», fyrir: «akvæðisefnið» komi «málefnið», fyrir «almenna» komi «venjulega», og fyrir: «Allir þeir» verði sett: «Allir þeir bæjarfulltrúar».

12. grein

var óbreytt samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum.

13. grein.

Samkvæmt þeim ástæðum, sem talðar eru við 3. grein, beiðist þingið þess, með 21 atkvæði, að ákvörðun sú verði úr felld þessari grein, að mönnum, sem eigi eiga sæti í bæjarstjórninni, megi fela umsjón með fátækum og fátækraftofnunum, og með þessari breytingu var greinin samþykkt með 24 atkvæðum.

14. grein.

Samkvæmt því, sem þegar er tekið fram við 3. og 13. grein, vill þingið, að þeir tveir menn, sem sitja í skólanefndinni með sóknarprestinum, skuli vera úr flokki bæjarfulltrúanna, og þeir megi alls eigi fela það öðrum bæjarbúum, og því fellst þingið á með 20 atkvæðum að sleppa úr orðunum: «og skal að minnsta kosti . . . á hendur launalaust», en í stað þeirra komi: «úr sín-

um flokki», en samþykkti greinina þannig breytta með 23 atkvæðum.

15. grein.

Í samhljóðun við breytingar þær, sem þingið ræður til við 3., 13. og 14. grein, samþykkti þingið með 20 atkvæðum, að orðið «annan» væri felld burtu, og sem sjálfsagt samkvæmt því einnig orðin: «samkvæmt reglugjörð 15. maí 1856», og greinina þannig breytta samþykkti þingið með 23 atkvæðum.

16. grein.

Með þeim orðabreytingum að fyrir «eigin» komi «sínun», og fyrir: «úr kaupstaðnum» verði sett: «af öðrum bæjarbúum» var þessi grein samþykkt með 23 atkvæðum.

17. grein.

Þingið gat eigi aðhyllt þá ákvörðun í þessari grein, að bæjarfógeti geti veitt lögregluþjónum, næturvörðum og fangavörðum lausn upp á sitt eindæmi; því að þótt bæjarfógeti eigi mest saman við þessa sýslunarmenn að sælda, virðist þó eðlilegast, að bæjarstjórnin veiti þeim lausn, þegar þess þarf við, eins og hún skipar þá; enda virðist bæjarfógeta þar gefið óþarft vald, er hann getur veitt þessum mönnum lausn að bæjarstjórninni fornspurðri; því að þinginu virðist engin ástæða til að ætla, að þegar bæjarfógeti hafi nægar ástæður til, að vikja þessum sýslunarmönnum frá, þá muni bæjarstjórnin eigi taka ástæðum hans, og gefa samþykki sitt til, að þeir fái lausn, og þess vegna vildi þingið breyta orðunum: «en hann getur», og setja í staðinn: «enda getur hann eigi». Var þessi breyting samþykkt með 19 atkvæðum, og greinin með þessari breytingu með samhljóða 20 atkvæðum.

18. grein.

Þinginu virðist það of stuttur tími, er áætlunin á að liggja bæjarbúum til sýnis, er hún á að liggja að eins eina viku; enda virðist því engin þörf á, að hafa þann tíma svo stuttan; því að þótt áætlunin liggi hálfan mánuð, verður nægur tími til að jafna gjöldunum niður á gjaldendur, og láta þá niðurförnun liggja lögbodinn tíma öllum til sýnis fyrir árslok, og samþykkti því þingið með 22 atkvæðum, að «í eina viku» yrði breytt í: «um 14 daga», og greinina með þessari breytingu og sömuleiðis

19. grein

með 22 atkvæðum.

20. grein.

Í þessari grein verður þingið að óska þeirrar breytingar í samhljóðun við 5. grein, að allir bæjarbúar, er kosningarrétt hafa, kjósi meiri hluta niðurjöfnunarnefndarinnar, en minni hlutann að eins þeir, sem mest greiða í skatt, og var þessi breyting samþykkt af þinginu með 14 atkv. gegn 4, en greinin sjálf þannig breytt, og með þeirri orðabreytingu, að í staðinn fyrir: «Með tilliti til ályktana», yrði sett: «Um ályktanir», var samþ. með 20 atkv. gegn 1.

21. grein.

Með þeirri einni orðabreytingu, að fyrir orðið «minnst» yrði sett «að minnsta kosti», var greinin samþ. með 24 atkv.

22. grein.

Sökum þess, að þinginu virðist óljóst til orða tekið í byrjun greinarinnar, þar sem svo segir, að niðurjöfnunin skuli ná til allra, «sem eru búfastir í bænum», vildi þingið fá þessum orðum breytt þannig, að fyrir þau kæmi: «sem eiga með sig sjálfir, og eru búandi í bænum, eða hafa einhver bæjarmanna-réttindi»; með því að þingið varð að telja víst, að eigi væri til ætlað, að jafnað yrði bæjargjöldum niður á aðra bæjarbúa, en þá, sem ætlu með sig sjálfir, og á hinn bóginn varð þingið að ætla, að jafna mætti gjöldum á þá, sem nyttu einhverra réttinda í bænum, þótt eigi væru þeir sjálfir búsettir þar, en hvorugt þetta virtist þinginu vera ljóst eptir orðunum, og var þessi breyting samþ. með 21 atkvæði.

Eigi gat þingið heldur felld sig við þá ákvörðun, að hver sá, sem eigi hefir dvalið 4 mánuði í bænum, skuli vera laus við öll bæjargjöld; þinginu virtist það eðlilegast, að miðað væri við hálf tilmálsári, og vildi því með 19 atkvæðum breyta «4» í «3», og með þessum breytingum var greinin samþykkt með samhljóða 24 atkv.

23. grein.

Þinginu virtist með öllu nauðsynlegt, að það væri með herum orðum til tekið, hversu lengi bæjarstjórnin mætti lengst halda kær-
um manna yfir niðurjöfnuninni hjá sér, áður en hún legði úrskurð sinn á málið, því að annars gæti hún dregið úrskurð sinn mjög svo lengi, og þótti 14 daga frestur vera hæfilegur í því efni, eða sami frestur og niðurjöfnunarnefndinni er gefinn, og samþykkti því með samhljóða 20 atkvæðum að skjóta inn á eptir: «úrskurð sinn á málið», orðunum: «innan háls mánaðar».

Önnur ákvörðun þessarar greinar, sem þingið vildi eigi fallast á, var sú, að gjaldþegnum væri með þerum orðum heimilað, að kvarta yfir gjöldum þeim, sem jafnað hefir verið á aðra en sjálfa þá; því slíkt gæti valdið miklum og óþörfum deilum og tímatöf, og vildi því sleppa úr öðrum kafla greinarinnar: «ekki að eins», og «heldur einnig — eða bæjarstjórninni», og samþykkti þingið það með 11 atkv. gegn 8.

Með þessari breytingu og þeirri orðabreytingu: að í staðinn fyrir: «nema það reynist» verði sett: «nema svo reynist», var greinin samþykkt með samhljóða 24 atkvæðum.

24. grein.

Þar sem í þessari grein er svo fyrir mælt, að ef ágreiningur kemur milli Reykjavíkur og einhvers sveitarfélags í Danmörku, þá skuli hlutaðeigandi stjórnarráð skera úr þeim ágreiningi, þá getur þinginu eigi betur skilizt, en að slík ákvörðun sé óþörf, og að eins til tímatafar og dráttar á málinu, og verður þingið að ætla, að landsstjórninni á Íslandi sé réttast falið á hendur að skera úr þess konar ágreiningi, eins og öðrum, sem fyrir kann að koma milli Reykjavíkur og hvers annars sveitarfélags á Íslandi; því að landsstjórnin hefir alls enga ástæðu til að vera hlutdræg í þessum málum, og því vildi þingið fella úr orðið «íslenzks» með 18 atkv. gegn 1, og: «Verði þessi ágreiningur — úrskurð sinn á málið», með samhljóða 18 atkvæðum, og með þessum breytingum var greinin samþ. með 19 atkv.

25. grein.

Síðasta ákvörðun þessarar greinar: «Sá sem settur er — frá 1. júlí» virðist þinginu eigi verða að öllu leyti samrýmd við 22. grein, þar sem svo er fyrir mælt, að á þann, sem hafi verið 4 mánuði í bænum, megi gjald leggja til bæjarins, en auðsèð er, að með þessari ákvörðun slyppu allir þeir við gjald til bæjarins, sem flyttu inn í bæinn fyrri hluta ársins, enda þótt þeir hefðu dvalið þar meir en 4 mánuði, og vildi því þingið fella úr þessa ákvörðun með 16 atkvæðum, og var greinin þannig breytt og 26. grein óbreytt samþ. með samhljóða 24 atkvæðum.

27. og 28. grein

voru með þeim einum orðabreytingum, í 27. gr., að fyrir aptan upphafsorð greinarinnar »Fyrir» verði bætt inn í orðinu «öll»; og í staðinn fyrir: «á því, að útvega verknað og varning» komi: «eða

hverju öðru, sem vera skal», og : «o. fl.» verði úr fellt, samþykktar með samhljóða 24 atkvæðum.

29. gr.

Þinginu virtist eigi ástæða til vera, að bæjarstjórnin skyldi kjósa sér sérstaklega oddvita, þá er hún skyldi leggja úrskurð á ársreikning kaupstaðarins, heldur gæti bæjarfógeti eins verið oddviti bæjarstjórnarinnar þá eins og endrarnær, og samþykkti því með 17 atkvæðum, að fella úr greininni orðin: «sem sérstaklega til þessa er kjörinn».

Á hinn bóginn þótti þinginu réttast, að kveðið væri fast á um það, hversu lengi mætti fresta prentun á reikningi kaupstaðarins, þá er hann væri úrskurðaður, því að annars mætti draga hana mjög úr hófi, og taldi þingið 2 mánuði nægan frest til þess, og vill af þeim sökum með samhljóða 20 atkvæðum bæta aptan við greinina orðunum : «innan tveggja mánaða». Með þessum breytingum samþykkt þingið 29. greinina, 30. og 31. óbreyttar með 24 atkvæðum.

32. grein.

Þinginu þótti, að þetta frumvarp mundi verða svo mikil réttarbót, að það taldi æskilegast, að tilskipun þessi næði sem allra-fyrst fullu gildi; enda var því eigi ljóst, hvers vegna hún ætti að verða að lögum fyrst 1. dag aprílm. 1873. Því virtist eðlilegast, að gildi hennar byrjaði með árinu, og þá jafnframt hinum fyrstu kosningum, sem eptir henni færu fram, og æskir því, að í þessari grein verði í staðinn fyrir «1. aprílm.» sett «1. dag janúarmánaðar», og var sú breyting samþykkt með samhljóða 19 atkvæðum, og greinin þannig breytt með 23 atkvæðum.

Samkvæmt því, sem þegar er sagt, leyfir alþingi sér allraþegnsamlegast að beiðast þess (með samhljóða 23) :

Að yðar konunglegu hátign mætti þóknast, að löggilda með staðfestingu yðar hátignar frumvarp til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík, með þeim breytingum, sem þingið allraþegnsamlegast hefir ráðið til, eins lagað og meðfylgjandi frumvarp.

Reykjavík, 19. dag ágústm. 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Halldór Kr. Fríðriksson.

Frumvarp

til tilskipunar um bæjarstjórn í Reykjavík.

1. grein.

Málefnum kaupstaðarins skal stjórnað af bæjarstjórn; í hana

skulu kosnir bæjarfulltrúar, og er bæjarfógeti oddviti bæjarstjórnarinnar.

2. grein.

Framkvæmd ákvarðana þeirra, er bæjarstjórnin gjörir, og bæjarmálefna yfir höfuð er á hendi oddvitans.

3. grein.

Með samþykkt má ákveða, að hinum sèrstöku bæjarmálefnum sè beinlínis stjórnað af fóstum nefndum, og skal í samþykktinni til tekið nákvæmar, hverjir skuli vera í þeim og um vald þeirra. Ef bæjarstjórninni þykir við þurfa eða henni virðist það hagfellt, má hún fela einum eða fleiri úr sínum flokki, að framkvæma einstök bæjarstörf eptir þeim reglum, sem til skulu teknar í samþykktinni.

Þeir, sem eru í bæjarstjórninni, eru skyldir að taka að sèr hin einstöku bæjarstörf, sem þeim verða falin á hendur.

4. grein.

Í samþykktinni skal kveðið á um, hve margir hinir kjörnu bæjarfulltrúar skuli vera; skal tala þeirra ætíð standa á stöku, og mega þeir ekki vera færri en 7, og ekki fleiri en 13.

5. grein.

Með tilliti til kosninga skal bæjarfulltrúum skipt í tvo hluti, og skal annar þeirra vera einum fjölmennari en hinn. Meiri hlutinn skal kosinn af öllum þeim kaupstaðarbúum, sem kosningarrétt hafa til alþingis, ef þeir hafa verið búsettir í kaupstaðnum næsta ár frá nýári til nýárs á undan kosningunni og greitt í beinlínis bæjargjöld í minnsta lagi 4 rd. Minni hluti bæjarfulltrúa skal kosinn af $\frac{1}{5}$ hluta allra þeirra áður töldu bæjarbúa, er kosningarrétt hafa, og mest hafa greitt í bæjargjöld hið síðasta ár frá nýári til nýárs, ef þessi $\frac{1}{5}$ hluti hefir goldið minnst $\frac{2}{3}$ hluta allra gjalda-anna. Nái fimmtungurinn ekki þessari upphæð, skal svo mörgum við bætt af þeim, sem mest greiða úr hinum $\frac{4}{5}$ pörtunum, að þessari gjalda-upphæð verði náð. Hafi fleiri greitt jafnmikil gjöld á því ári, og það verður nauðsynlegt, að nokkur þeirra gangi til kosninga, til þess að ná hinum fyr nefnda fimmtung af kjósendum, eða $\frac{2}{3}$ pörtunum af gjalda-upphæðinni, skulu þeir allir ganga til kosninga.

Kjörgengur er hver, er kosningarrétt hefir til meiri hluta bæjarfulltrúa.

Feður og afkomendur mega ekki sitja í bæjarstjórninni í senn.

6. grein.

Vanalegar kosningar skulu fara fram einhvern hinn fyrsta dag eptir nýár, og gildir kosningin í 6 ár. Þriðja hvert ár skal á víxl kosinn meiri eða minni hluti bæjarfulltrúa. Þeir, sem nú eru í bæjarnefndinni, skulu ganga inn í bæjarstjórnina, og fara fyrst frá, er sá tími er liðinn, sem þeir voru kosnir fyrir. Nú gengur úr bæjarstjórn maður innan þeirra 6 ára, sem hann er kosinn fyrir, og skal þá kosning þess, sem í hans stað er kosinn, að eins gilda fyrir þann tíma, sem eptir er af hinum 6 árum.

7. grein.

Kosningum stýrir kjörstjórn, og eru í henni oddviti bæjarstjórnarinnar og tveir af bæjarfulltrúum kosnir af og úr bæjarstjórninni. Svo skal kosningu undir búna, að kjörstjórnin semur kjörskrá yfir kjósendur, og skal þá farið eptir skattgjaldaskránni bæjarins frá næsta ári, áður en kosning fer fram. Kjörskráin skal vera til sýnis á opinberum stað um 14 daga á undan kjördegi. Kæfur um, að nokkur sé oftalinna eða vantalinna á kjörskránni, á, ef þær eiga að vera teknar til greina, að leggja fyrir kjörstjórnina, að minnsta kosti þremur dögum á undan kjördegi, svo að kjörstjórnin geti rannsakað málið, og lagt úrskurð sinn á það, áður kosning fer fram.

8. grein.

Formaður kjörstjórnarinnar skal boða dag, stað og stundu, er kosningar skulu fram fara, að minnsta kosti 8 dögum á undan, og á þann hátt, sem almennur er í kaupstaðnum um opinberar auglýsingar. Skal kjörfundurinn haldinn fyrir opnum dyrum; skulu þá kjósendur allir, er neyta vilja kosningarréttar síns, koma sjálfir á kjörfund, og lýsa því yfir annaðhvort munnlega fyrir kjörstjórninni eða á opnum seðli, hvern þeir vilja kjósa. Atkvæði skulu greidd í einu um svo marga, sem kjósa skal.

Þegar þeir hafa greitt atkvæði, sem við eru staddir og allir kjósendur kallaðir fram, skal kjörstjórnin biðna enn hálfa stund, áður en hún slítur kosningarfundinum, svo að þeir, sem þá eru eigi enn komnir, geti neytt kosningarréttar síns, ef þeir koma innan tveðrar hálfrar stundar. Þegar öll atkvæði eru bókuð, les formaður kjörstjórnarinnar þau upp, en hinir tveir kjörstjórnarnir rita þau upp og telja saman; þar eptir skal nefna kosna sem fulltrúa þá, er flest hafa fengið atkvæði. Nú hafa 2 eða fleiri jafnmörg atkvæði og skal þá hlutkesti ráða.

Þá er í sama mund skal kjósa bæjarfulltrúa úr flokki allra kjósanda og úr flokki þeirra, er mest gjalda, skulu hinar almennu kosningar fram fara fyrst, og þar á eftir skal kjósa hinn hlutann, að minnsta kosti innan 4 daga.

9. grein.

Sérhver sá, sem er kjörgengur, er skyldur að taka á móti kosningu, nema hann sé sextugur að aldri, eða hann vegna heilsu-brests, anna, eða annars því um líks hafi sennilega ástæðu til þess, að skorast undan kosningu; kjörstjórnin skal skera úr þessu, og láti hann sér ekki lynda úrskurð hennar, skal skjóta málinu til bæjarstjórnarinnar. Sá, sem í minnst 3 ár í samfellu hefir verið bæjarfulltrúi, er eigi skyldur að taka á móti kosningu fyr en að jafnlangur tími er liðinn, og hann hefir áður verið bæjarfulltrúi.

Sá, sem hefir eitthvað að kæra yfir kosningargjörð þeirri, sem fram er farin, eða yfir úrskurðum kjörstjórnarinnar, verður að bera mál sitt skriflega undir bæjarstjórnina innan 8 daga eftir að kosningin hefir farið fram, eigi umkvörtun hans að verða tekin til greina. Innan 14 daga frá því, að kæruskjalið var fengið bæjarstjórninni, leggur hún úrskurð sinn á málið, og skal áður um það leitað álita kjörstjórnarinnar. Úrskurði bæjarstjórnarinnar má innan 14 daga frá því, hann er uppkveðinn, áfrýja til landshöfðingjans. Þegar vanalegar kosningar (3. hvert ár) hafa átt sér stað, fara bæjarfulltrúar þeir, er áður voru, þá fyrst úr bæjarstjórninni, er úrskurður bæjarstjórnarinnar á fyr nefndan hátt er lagður á kærur þær, er kunna að hafa komið fram um hinar nýju kosningar. Sé undanfærsla undan kosningu tekin til greina eða kosning er ónýtt, skal ný kosning fara fram sem fyrst, og skal til þess nota hinar síðustu lagfærðu kjörskrár.

10. grein.

Nú vill bæjarfulltrúi ganga úr bæjarstjórn, áður en sá tími er liðinn, er hann er kosinn fyrir, og skal þá bæjarstjórnin ákveða, hvort beiðni hans skuli taka til greina. Bæjarstjórnin ákveður enn fremur, hvort bæjarfulltrúi skuli fara frá, eða honum skuli vikið úr bæjarstjórninni um stund, sökum atvika, sem svipta hann kjörgengi. Hið sama skal og gilda, ef bæjarfulltrúi vanrækir eða færir undan að gjöra það, sem hann er skyldur til sem bæjarfulltrúi, þannig að nauðsyn ber til, að hann fari frá; þó má sá, sem fyrir þessu verður, bera kærur sína undir landshöfðingja, sem leggur ályktar-úrskurð á málið. Þegar einhver fulltrúi fer úr bæjarstjórn,

skal kosið á ný, nema allir þeir, sem eptir eru, fallist á í einu hljóði, að því megi fresta til hinna næstu vanalegu kosninga. Fari tveir eða fleiri úr bæjarstjórn misreitis, skal jafnan, svo fljótt sem verða má, skilmálalaust kosið að nýju í stað þeirra, er frá hafa farið, eptir endurskoðaðri kjörskrá.

11. grein.

Oddviti bæjarstjórnarinnar stjórnar umræðum á fundum, og sèr um, að það, sem ályktað er, verði rétt ritað í gjörðabókina.

Til þess lögmæt ákvörðun sè gjörð, verður, auk oddvita, minnst helmingur bæjarfulltrúa að vera á fundi. Atkvæðafjöldi skal ávallt ráða. Sèu jafnmörg atkvæði með og móti, fellur málefnið, nema við kosningar, því þá ræður hlutkesti. Fundir bæjarstjórnarinnar skulu fara fram í heyranda hljóði. Einstök mál má þó ræða innan luktra dyra, þegar bæjarstjórnin ályktar það.

Það skal kunnngjört bæjarbúum, hve nær og hvar bæjarstjórnin heldur vanalega fundi. Aukafundi má halda, þegar oddvita þykir nauðsyn bera til, eða minnst helmingur bæjarstjórnarinnar æskir þess.

Oddviti skal á undan fundum, að svo miklu leyti sem unnt er, skýra bæjarfulltrúum frá því, hver málefni komi fyrir. Allir þeir bæjarfulltrúar, sem eru á fundi, skulu rita nöfn sín undir gjörðabókina við fundarlok, og á sérhver í bæjarstjórninni rétt á, að fá ágreiningsatkvæði sitt stuttlega bókað. Að öðru leyti ákvarðar bæjarstjórnin sjálf þingsköp sín, en landshöfðingi samþykkir þau.

12. grein.

Virðist bæjarfógeta, að ákvörðun bæjarstjórnarinnar gangi út fyrir vald hennar, eða að hún sè gagnstæð lögum, eða skaðleg fyrir kaupstaðinn, eða að hún miði til að færast undan skyldum þeim, er á kaupstaðnum hvíla, má hann fella ályktunina úr gildi að sinni með því að rita atkvæði sitt í gjörðabókina. Um þetta skal hann svo fljótt, sem verða má, senda landshöfðingja skýrslu, og leggur hann þá úrskurð sinn á málið. Eptirrit af skýrslu þeirri, er bæjarfógeti sendir til landshöfðingja, skal ávallt jafnframt senda bæjarstjórninni.

13. grein.

Fátækranefnd sú, er stofnuð er samkvæmt reglugjörð 27. nóvbr. 1846, skal upphafin, og skulu störf hennar falin bæjar-

stjórninni á hendur. Í samþykkt bæjarstjórnarinnar skulu tilteknar nákvæmari reglur um stjórn fátækramálefna.

Sóknarpresturinn skal taka þátt í umræðunum um þau mál, er snerta uppeldi og kennslu fátækra barna, og hafa atkvæði í þeim. Fallist bæjarstjórnin ekki á álit hans um það, hvar koma eigi þessum börnum fyrir, má hann skjóta þeirri ályktun, sem gjörð hefir verið, til landshöfðingja.

14. grein.

Stjórn á tekjum og gjöldum skólamálefna skal bæjarstjórnin hafa á hendi, og yfir höfuð alla umsjón um skólasjóði og reikninga. Til þess að hafa umsjón með skólakennslunni og embættisverkum kennara skólans, skal sett skólanefnd, og eru í henni sóknarpresturinn og minnst tveir menn aðrir, sem bæjarstjórnin kýs til þess úr sínum flokki. Nefnd þessi velur sjálf formann sinn. Skólakennara kaupstaðarins má eigi kjósa í skólanefndina.

15. grein.

Bæjarstjórnin skal kjósa 2 menn úr sínum flokki til hafnarnefndarinnar.

16. grein.

Bæjarstjórnin kýs 2 menn úr sínum flokki til að taka sæti í byggingarnefndinni samkvæmt opnu bréfi 29. maí 1839, 1. gr., og skal hún einuig kjósa hina 2 aðra menn af öðrum bæjarbúum, sem í nefndinni eiga að vera.

Enn fremur kýs bæjarstjórnin einn mann úr sínum flokki í heilbrigðisnefndina.

17. grein.

Bæjarstjórnin setur embættismenn og sýslunarmenn bæjarins. Lögregluþjóna, næturverði og fangaverði setur bæjarstjórnin eptir uppástungu lögreglustjóra, enda getur hann eigi veitt þeim lausn án samþykkis bæjarstjórnarinnar.

18. grein.

Innan 1. dag októbermán. ár hvert skal samin áætlun yfir tekjur og útgjöld kaupstaðarins fyrir hið næsta ár, samkvæmt fyrirmynd þeirri, er landshöfðingi hefir samþykkt. Skal áætlun þessi rædd í bæjarstjórninni á tveimur fundum með 8 daga millibili. Við aðra umræðu skal bæjarstjórnin íhuga áætlunina grein fyrir grein, og greiða atkvæði um hverja grein út af fyrir sig, og skal áætlunin í þeirri mynd, sem bæjarstjórnin þá samþykkir hana, vera regla, sem farið verður eptir, fyrir upphæð bæjargjalda og fjár-

stjórn næsta árs, án þess að æðra samþykkis þurfi við, nema í því tilfelli, sem getið er um í 19. gr. Áætlun þessa skal leggja fram innan 1. dag nóvbrm., og vera öllum til sýnis um 14 daga.

Komi síðar til útgjalda, sem eigi eru á áætlun, eða verða eigi greidd af þeirri upphæð, sem til tekin er í áætluninni í útgjalda-grein þeirri, sem við á, og gjald þetta er ekki beinlínis lagt á með lögum, eða ef upphæðin í áætluninni auðsjáanlega einungis hefir verið sett upp á óvissu, má bæjarstjórnin því að eins gjöra ályktun því viðvikjandi, að hún hafi haft málið til íhugunar 8 dögum fyrir þann fund, er ályktun er gjörð. Sè eigi efni fyrir höndum, til að standa straum af því, sem útgjöldin hafa aukizt, ákvarðar bæjarstjórnin, hvort það, er á vantar, skuli útvega með láni, eða með því að hækka að því skapi skatta þá, sem búið er að jafna niður. Samþykkis landshöfðingja til þessa skal því að eins við þurfa, ef farið verður út fyrir takmörk þau á valdi bæjarstjórnarinnar, sem sett eru í 19. grein, með því að taka nýtt lán eða heimta stærri skatta. Reikningsár kaupstaðarins er frá nýári til nýárs, eins og hingað til hefir verið.

19. grein.

Án samþykkis landshöfðingja má bæjarstjórnin eigi nokkurt ár leggja hærri bæjargjöld á til samans, en sem nemur meðaltali af öllum bæjargjöldum fyrir hin síðustu 3 ár, að fimmtugi við bættum, og þegar seinna á að reikna meðalgjaldið fyrir hin 3 síðustu ár, má ekki telja með það skattgjald, sem á einhverju ári hefir með samþykki landshöfðingja verið lagt á fram yfir þetta. Bæjarstjórnin má heldur ekki án samþykkis landshöfðingja taka af innstæðufé kaupstaðarins, selja eða veðsetja fasteignir hans, eða kaupa nokkra nýja fasteign, taka stærri lán, eða lán upp á lengri tíma, en að þau verði borguð aptur af tekjum þess árs, sem fer í hönd, nè heldur endurnýja slík lán eða fresta borgunartímanum. Sömu-leiðis útheimtist samþykki landshöfðingja til þess, að kaupstaðurinn geti gengið í samfélag við aðrar sveitir um þinghús, fangelsi, sjúkrahús og aðrar þess háltar stofnanir. Eptir uppástungu bæjarstjórnarinnar getur landshöfðingi samþykkt breytingar á reglum þeim, sem farið er eptir, þegar jafnað er niður útgjöldum í þarfir bæjarins, ef þau verða ekki borguð með öðrum tekjum.

20. grein.

Niðurföfnunarnefnd skal jafna niður gjöldum eptir efnum og

ástandi; tala nefndarmanna skal ákveðin í samþykktinni; skal standa á stöku, og mega nefndarmenn eigi vera færri en 5, nè fleiri en 9. Með tilliti til kosningar, skal nefndarmönnum skipt í tvo hluti, annan stærri og annan minni; meiri hlutann kjósa allir bæjarbúar, er kosningarrétt hafa samkvæmt 5. gr., minni hlutann þeir, er greiða mest í skatt. Niðurjöfnunarnefndin skal kosin í ágústmán- uði. Að því, er snertir rétt til þess að verða kosinn, og um það, hvernig haga skuli kosningum o. fl., gilda hinar sömu reglur, og um kosning bæjarfulltrúa. Nefndarmenn þessir skulu gegna starfa sínum í 6 ár, og fer minni hlutinn fyrst frá, og þar á eptir til skiptis. Um ályktanir niðurjöfnunarnefndarinnar og atkvæðagreiðslu hennar skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 11. gr., og kýs nefndin sér oddvita úr sínum flokki.

21. grein.

Að þeim undanteknum, sem eru í bæjarstjórninni, getur enginn, sem er skyldur að taka móti kosningu í hana, skorast undan að taka á móti kosningu í niðurjöfnunarnefndina, nema hann að minnsta kosti í 3 ár samfleytt hafi haft þetta starf á hendi. Skal hann þá undanþeginn starfa þessum í jafnlangan tíma, og hann hefir verið við.

22. grein.

Niðurjöfnun eptir efnum og ástandi nær til allra, sem eiga með sig sjálfir og eru búandi í bænum eða hafa einhver bæjar- manna réttindi. Þeir skulu greiða þar fullt gjald eptir öllum efna- hag sínum, nema þeir á gjaldárinu hafi líka haft fastan bústað ann- arstaðar; sè svo, þá má eigi leggja hærra gjald á þá, en samsvari þeim tíma, sem þeir hafa haft bústað í kaupstaðnum. Ef einhver hefir verið búfastur í bænum skemmri tíma en 3 mánuði, þá kem- ur það ekki til greina. Landshöfðinginn skal úr því skera, hvort erlendir menn, sem ekki stunda neina borgaralega atvinnu, en hafa aðsetur í kaupstaðnum, sèu gjaldskyldir.

23. grein.

Niðurjöfnunarnefndin jafnar niður hinum árlegu gjöldum í nóvemberm. Niðurjöfnunarskráin skal, þegar búið er að bæta við hana annari skrá yfir það, sem hver gjaldandi að öðru leyti skal greiða í skatt til bæjarins, leggja öllum til sýnis í 14 daga fyrir árslok annaðhvort í bæjarþingstofunni eða á öðrum hentugum stað, eptir að búið er að birta það á venjulegan hátt. Bæjarstjórn- in má ákveða, að aukaniðurjöfnun skuli fram fara í síðari hluta

júním. hvert ár, og skulu skattar þá lagðir á þá, sem flutt hafa sig til kaupstaðarins eptir að aðalniðurjöfnunin fór fram, og skyldir eru að greiða skatt samkvæmt 22. gr. Þessi aukaniðurjöfnun skal liggja öllum til sýnis í 14 daga, eins og sagt er að framan.

Kærur gegn hinni framlögðu niðurjöfnun skulu innan 14 daga frá því niðurjöfnunarskráin hefir verið til sýnis, sendar skriflega niðurjöfnunarnefndinni. Innan 14 daga þar á eptir skal nefnd þessi skriflega tilkynna kærandanum, hvort nokkur, og þá hver breyting orðið geti á niðurjöfnuninni. Ályktun þá, sem niðurjöfnunarnefndin hefir gjört, má svo innan 14 daga þar á eptir bera upp fyrir bæjarstjórninni, sem leggur úrskurð sinn á málið innan hálfes mánaðar. Mótmæli, sem koma fram eptir hinn ákveðna tíma, verða eigi tekin til greina.

Sérhverjum, sem settur er í bæjargjald, er heimilt að kvarta yfir skattgjaldi því, sem lagt hefir verið á hann sjálfan.

Ekkert bæjargjald má bæjarstjórnin lækka eða hækka, nema svo reynist, að það hafi verið sett að minnsta kosti 10% annaðhvort of hátt eða of lágt. Eigi má bæjarstjórnin heldur jafna gjaldi á neinn mann, sem sleppt hefir verið úr niðurjöfnunarskránni, nema gjald hans geti numið í hið minnsta því lægsta gjaldi, sem þegar hefir verið lagt á einhvern annan á niðurjöfnunarskránni.

Enginn getur með því, að bera sig upp við bæjarstjórnina um skattgjald sitt, komizt hjá því, að greiða þann hluta skattsins, sem kominn er í gjalddaga; en verði gjaldinu breytt, skal það, sem of galdið er, greiða aptur úr bæjarsjóði.

24. grein.

Ef ágreiningur verður milli Reykjavíkur og annars sveitarfélags um, hvernig skipta eigi milli þeirra skattgjaldi einhvers manns, skal landshöfðingi skera úr því. Ef nokkur þykist ekki vera skattskyldur í bænum, má hann leita um það dóms og laga.

25. grein.

Bæjargjöld skal heimta á hverju missiri, eða hálfu missiri, í þeim mánuði, sem bæjarstjórnin ákveður í samþykkt sinni; séu gjöld eigi greidd fyrir lok næsta mánaðar þar á eptir, skal gengið að þeim með lögtaki eptir löglegan undirbúning.

Skattskyldur maður, sem ekki hefir fastan bústað í kaupstaðnum, á að til nefna fyrir bæjarstjórninni mann, búsettan þar, sem greiði gjöld hans.

Flytji skattskyldur maður sig úr bænum innan nýárs, fellur allt það gjald burt, sem lagt er á hann sjálfan fyrir ár það, er fer í hönd. Sá, sem flytur sig úr kaupstaðnum einhvern tíma á árinu, er að eins skyldur, að greiða skatt til loka þess fjórðungs árs er hann flytur sig.

26. grein.

Bæjarstjórnin og sérstaklega bæjarfógeti skulu hafa nákvæmar gætur á fjárstjórn kaupstaðarins, og því sjá um, að skattar og aðrar tekjur séu rétt heimtar og í tækan tíma, og teknar lögtaki, ef þess þarf við, enn fremur gæta þess, að geymt sé og eptir atvikum ávaxtað fê bæjarins, þangað til á því þarf að halda, til þess að borga útgjöld hans. Bæjarstjórnin skal hafa ábyrgð á innstæðum, skuldabréfum og öðrum eignum kaupstaðarins.

27. grein.

Fyrir öll opinber undirboðsþing, sem bærinn lætur halda á vegavinnu, aðgjörðum á skólum og fátækrahúsum eða hverju öðru sem vera skal í þarfir bæjarins, skal ekki goldið neitt.

28. grein.

Bæjarstjórnin er skyld að útvega og láta stjórninni í tæ skýrslur þær, er hún kann að æskja, svo sem um fólktal, skepnuhald, alvinnuvegi og annað ástand kaupstaðarins.

29. grein.

Ársreikning kaupstaðarins ber að semja, sem frekast unnt er, samkvæmt fyrirmynd þeirri, sem sett er fyrir áætluninni, og skal semja reikning þann innan loka febrúarm. á því reikningsári, sem í hönd fer. Skal reikning þennan síðan leggja fram til sýnis í 14 daga á þingstofu bæjarins, eða öðrum hentugum opinberum stað. Þar á eptir skulu tveir endurskoðunarmenn rannsaka vandlega reikninginn ásamt fylgiskjölum. Menn þessa skal venjulega kjósa fyrir 6 ár af öllum staðarþúum, sem kosningarrétt hafa, og á þann hátt, sem fyrir skipað er um kosningu bæjarfulltrúa. Bæjarstjórnin er skyld að láta endurskoðurum í tæ allar þær skýrslur, er við þurfa til þess að geta dæmt um tekju- og útgjaldagreinir reikningsias. Eptir að reikningshaldara hefir verið skýrt frá athugasemdum endurskoðunarmanna, svo að hann geti svarað og gjört grein fyrir þeim, skulu hinir kjörnu bæjarfulltrúar á fundi og undir stjórn oddvita leggja úrskurð sinn á athugasemdir þær, er gjörðar hafa verið, og veita hlutaðeiganda kvittun; þó má enginn taka þátt í úrskurði á athugasemd, sem snertir þær framkvæmdir, er hann hefir tekið

þátt í, sem kvaddur í fasta nefnd, eða fyrir þá sök, að honum hefir sérstaklega verið falið eitthvert starf á hendur í þarfir bæjarins. Vilji reikningshaldari eða aðrir, er hlut eiga að máli, ekki viðurkenna, að úrskurður sá, sem fallinn er, sé réttur, má hann, ef úrskurðurinn leggur honum á herðar peninga-ábyrgð, heimta, að málið gangi til dóms og laga. Aðalreikning kaupstaðarins skal, eftir að hann er úrskurðaður, auglýsa á prenti innan tveggja mánaða.

30. grein.

Innan 30. septemberm. ár hvert skal senda landshöfðingja reikning fyrir hið liðna reikningsár, með athugasemdum endurskoðunarmanna og úrskurðum á þeim. Komist landshöfðingi að því, þá er hann yfirfer reikninginn eða á annan hátt, að bæjararstjórnin hafi við haft ólögmat útgjöld, neitað að greiða þau gjöld, sem löglega hvila á kaupstaðnum, eða á annan hátt beitt ranglega valdi sínu, skal hann gjöra þær ráðstafanir, er við þarf, og ef nauðsyn ber til, getur hann með lögsoðna komið ábyrgð á hendur þeim bæjarfulltrúum, er hafa átt þátt í þessum ályktunum.

31. grein.

Bæjarstjórnin, sem nú er, skal semja frumvarp til samþykktar þeirrar, er getið er um hér að framan í 3., 4., 13., 20., og 25. gr., og skal senda hana landshöfðingja til staðfestingar.

Auk þess, sem fyrir er mælt í nefndum greinum, skal í samþykktinni sagt fyrir um tölu embættis- og sýslunarmanna bæjarins, veiting embættanna og lausn frá þeim, laun og störf embættismanna, og skal samþykktin enn fremur hafa inni að halda nákvæmari reglur um, hvernig semja eigi hina árlegu áætlun yfir tekjur og útgjöld kaupstaðarins, um tilhögun á fjárstjórn og reikningum kaupstaðarins, og um endurskoðun og úrskurð reikningsins. Enn fremur má í tæðri samþykkt setja nákvæmari reglur um niðurgjöfnina eftir efnum og ástandi, og yfir höfuð um sérhvert atriði í málefnum bæjarins, sem þykir æskilegt að til haga nákvæmar samkvæmt grundvallarreglum þeim, sem tilskipun þessi hefir inni að halda.

Samþykktina ber að auglýsa á prenti, eftir að landshöfðingi hefir staðfest hana. Henni má síðar breyta, og sömuleiðis auka hana eftir uppástungu bæjarstjórnarinnar, sem landshöfðingi hefir samþykkt.

32. grein.

Dómsmálastjórnin gjörir nákvæmari ráðstöfun til að koma þessari tilskipun í verk, svo hún geti öðlazzt fullt gildi 1. janúar 1873.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp um friðun á laxi.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar lagði fyrir alþingi «frumvarp til tilskipunar handa Íslandi um friðun á laxi». Þingið kaus 5 manna nefnd til að íhuga málið, og ræddi það síðan á tveim aðalfundum sínum á lögskipaðan hátt, og skal nú leyfa sér að segja þegnlegt álit sitt um það á þessa leið :

Þess má geta fyrir fram, að árið 1867 kom til alþingis bænarskrá úr Borgarfirði með því nær hálft annað hundrad áskrifendum undir, er beiddi, að þingið vildi sjá til þess, að lög kæmu sem fyrst út, er friðuðu laxinn fyrir óskynsamlegri og stjórnláusri veiði einstakra manna. Þingið tók þá fúslega fyrir málefni þetta, því það þóttist ljóslega sjá fram á, að eigi mætti lengur við svo búið standa, með því eigi væri annað sýnna, en að laxveiðin af tæðum ástæðum væri þegar á förum í sumum hinum beztu laxám landsins, og með því þingið áleit, að eigi væri að eins nauðsyn á slíkum lögum, heldur og á því, að þau kæmu sem fyrst út, og það á hinn bóginn vissi, að sumum þingmanna var fullkunnugt um alla laxgöngu og laxveiðar hér á landi, og að varla mundi geta fengizt um það áreiðanlegri skýrslur en þingmenn sjálfir gætu gefið, þá samdi það frumvarp til tilskipunar um málefni þetta, og óskaði, að það allramildilegast mætti verða gjört að lögum. En þrátt fyrir þetta áleit stjórn yðar konunglegu hátignar það henta, að fresta málinu, uns hún fengið hefði skýrslur um það bæði frá embættismönnum hér á landi og eins fiskifróðum mönnum í Danmörku, og á fyrnefndu frumvarpi þingsins 1867 og skýrslum nefndra embættismanna er frumvarp þetta byggt.

Hvað nú hinar einstöku greinir frumvarpsins snertir, þá leyfir þingið sér þegnsamlegast að stinga upp á breytingum þeim í því, er nú skal greina.

Við 1. gr.

Þessi grein er, eins og segir í ástæðunum, að mestu samhljóða 1. grein alþingisfrumvarpsins 1867, nema hvað í stað orðanna: «vatnaósum, stöðuvötnum, tjörnum, lónum», er þar stóðu, er sett: «eða öðrum straumvötnum», og er í ástæðunum skýrt svo frá, að þetta sé gjört til að gjöra greinina einfaldari; svo er og gjörð þar sú athugasemd, að orðinu «stöðuvötnum» hafi verið sleppt sökum þess, að lax og sjávarurriði að eins gangi í vötn þau, sem ná til hafs. En þessi athugasemd er, sem allir sjá, er nokkuð þekkja til laxgöngu hér á landi, miður rétt. Orðið «stöðuvötn» er í íslenzku máli haft um vötn þau, er vatnið stendur kyrrt í, eða sem ómerkjanlegur straumur er í, eins þó í og úr því renni lækir eða ár, og í mörg þess háttar vötn vita allir að lax gengur, svo sem Húnavatn, Miðhóp og Vesturhóp í Húnavatnssýslu, o. fl. Eins er það alkunnugt hér á landi, að nýrunnir sjóbirtingar opt veiðast í stöðuvötnum þeim eða stórum tjörnum, sem hvorki rennur úr eða í, enda eru stöðuvötn og tjarnir nefndar í norsku laxalögunum. Og loks gengur opt lax og sjóbirtingur í sjávarlón, þar sem fellur út og inn, og er þá hlaðinn garður opt fyrir framan lónið og látið vera autt op á, sem net er sett í um flóðið; með aðfallinu gengur þá laxinn inn í lónið, en er út fjarar úr lóninu, verður laxinn annaðhvort þar eptir á þurru eða festist í netinu, er hann leitar út. Það er þannig auðséð, að hin umrædda breyting á 1. gr. alþingisfrumvarpsins 1867 er fram komin af þeirri miður réttu skoðun, að lax gangi eigi nema í straumvötn. En þrátt fyrir þetta álitur þingið samt, að einu gildi, þótt sleppt sé þessum orðum: «vatnaósum, stöðuvötnum, tjörnum, lónum», er stóðu í frumvarpi alþingis 1867, ef orðunum í frumvarpi því, er hér ræðir um: «öðrum straumvötnum» er breytt í: «öðrum vötnum», því þar við má þá skilja bæði þau vötn, er straumur er í, og eins hín, sem enginn straumur er í, en sem lax eða sjóbirtingar þó ganga í.

Við 2. gr.

Hér er sagt í ástæðunum, að betra muni vera að heimta færri op og stærri, en þingið 1867 hafði stungið upp á, þar sem vatnið rynni þá með meiri hraða og laxinn yrði fúsari á að ganga gegnum opin, og er þar því álitid, að bezt væri, að hvert op á vélinni væri 2 álnir á breidd, en eigi fleiri en eitt op fyrir hverjar 20 álnir af lengd vélarinnar. Þingið verður nú að aðhyllast þá skoðun frumvarpsins, að opin ættu að vera 2 álnir á breidd, því við

það getur laxinn betur gengið gegnum vèlina, því breiðara sem opið er; en hitt þykir þinginu ófært, eptir því sem hér hagar til, að hafa opin svo fá, sem ráðgjört er í frumvarpinu. Aðalreglan er sú, sem bæði frumvarpið og þingið hefir aðhyllzt, að taka beri föstu vèlina upp á þeim tímum, sem nefndir eru í 2. gr., einmitt til þess, að laxinn þá tálmunarlaust geti runnið eptir ánni eða vatninu, og það er að eins af hlífð við eiganda vèlarinnar, að honum er leyft að hafa vèlina kyrra, ef hún eigi verður tekin upp án stórskemmda; en þessi hlífðarsemi má þó eigi vera svo stór, að vèlin, með því að vera kyrr, aptri nokkuð laxinum að ganga eptir ánni, en bæði er það auðsèð, að hún gjörir það því meir, því stærra svæði það er, sem laxinn getur eigi ótálmað gengið um, og svo þegar vèlin er löng, er langtum verra, að hafa gát á því, að eigi sèu hvolf nein í vèlinni, er laxinn eigi komist út úr. Þingið álitur því, að eigi megi opin vera færri en svo, að tveggja álna op sè á hverjum 6 álnum af vèlinni. Í ensku laxalögnum er og ákveðið, að op skuli vera á hverjum laup í vèlinni. Þingið álitur og að betra væri, að orða nokkuð öðruvísi seinni kafla grein-
ar þessarar, svo að hún siður misskiljist.

Við 3. gr.

Í fyrri hluta greinar þessarar er bannað að veiða smálax eða við hafa þau veiðarfæri, er náð verði með jafnt smáum laxi sem stórum; og í seinna hlutanum er bannað, að við hafa nokkrar veiðivèlar, er hamlað geti laxinum að ganga upp í veiðiár eða eptir þeim; en þegar gætt er að efninu í 4. og 5. grein, sem á eptir koma, þá þykir þinginu það skipulegra, að seinni hluti 3. greinar væri gjörður að grein sèr, er sett yrði fyrir aptan 4. grein og sem þá yrði 5. grein í frumvarpinu. Við þetta sýnist þráðurinn að verða betri í frumvarpinu; 3. grein kæmi þá sem sagt að hljóða um að banna að veiða smálax, og því við hafa þau veiðarfæri, er jafnt væri lögð til að ná með smáum laxi sem stórum og til að skemma riðblettina. 4. greinin lýtur að því, að banna að við hafa hin vanalegu laxaveiðarfæri svo til búin, að náð verði smáum laxi með þeim, og lýtur líka að því, að aptra veiði á smálaxi. 5. greinin kæmi þá til að innihalda almennt bann, að aptra laxi frá að ganga upp í ár eða eptir þeim og spilla laxgöngunni yfir höfuð, en frumvarpsins 5. grein, er þá yrði hin 6., gefur reglur fyrir því, hvernig veiðigarðar og veiðivèlar í ám skuli vera, til þess að þeir eigi aptri laxinum að ganga upp og ofan ána ótálmað; það

yrði því eptir þessu fyrirkomulagi nákvæmari útlíðun í vissum tilfellum af því, sem sagt væri í 5. grein. Þingið áleit, að eigi ætti að banna veiðarfæri þau, er nefnd eru í fyrri hluta greinar þessarar, nema þar sem laxveiðin væri aðalveiðin.

Við 4. gr.

Að vísu var niðurstaðan í þinginu 1867, að smálax ætti að telja að eins þann lax, er væri 8 þumlungar ummáls, þar sem hann væri gildastur, og þaðan af minni, og þessi ákvörðun er tekin upp í frumvarpið, en þingið verður samt að halda fast við það, að réttara og betra muní vera, gjörsamlega að friða allan lax, sem er 9 þumlungar ummáls og þaðan af minni, eins og líka margir þingmenn voru aðhlyntir 1867, og að möskvinn því ætti að vera á hverja hlið af fjórum $2\frac{1}{4}$ þuml., og bilið milli rimanna mætti því eigi vera minna en 2 þumlungar; þetta er og samkvæmt hinum norsku laxalögum. Þingið áleit og, að þessi grein að eins ætti að gilda um þær ár og vötn, þar sem laxveiði væri aðalveiðin.

Við 5. grein.

Ákvörðun sú, sem er í grein þessari, er mjög áþekk því, er stendur um það efni í laxaveiðalögnum ensku; en við það er aðgættandi, að þau leyfa eigi, að krókanet eða nokkrar aðrar veiðibrellur gangi ofan úr görðunum, en slíkt er eigi bannað í þessu frumvarpi. Það virðist og liggja í augum uppi, að því minna svæði sem autt er af ánni, því meiri tálmanir eru fyrir laxinn að ganga upp eptir henni, og þessar tálmanir margfaldast við það, ef krókanet eða jafnvel önnur net eða veiðibrellur eru látin ganga niður frá görðunum, því þau aptra þá laxinn, sem kemur að garðinum fyrir innan netin, frá að komast fram í strauminn, og það mætti svo reikna, að mestum þeim laxi mundi verða náð, er þar kæmi að görðunum. Þingið áleit nú, að eigi bæri að leyfa að girða lengra út í ár frá öðrum bakkanum en yfir þriðjung vatnsfarvegarsins, og ef girt væri frá hinum bakkanum líka, þá yrði sá garður að vera 60 föðnum ofar eða neðar, en hinn; því í flestum ám, einkum hinum smærri, mundi svo til haga, að það væri skaðlegt fyrir fiskiförina, ef lengra væri girt út, en þingið aðhyllist fyllilega þá grundvallarreglu hinna nú gildandi laga, að engar þær veiðibrellur megi við hafa, er fæli laxinn frá að ganga eptir ánum. En svo skaðlegt sem það er, að girt sé langt út í ár, svo er þó hitt eigi skaðminna, ef krókanet eða aðrar veiðibrellur eru látnar ganga ofan frá görðunum, sem fyrr er á vikið,

og þingið áleit því, að fyllilega ætti að banna þetta, eins og gjört er í hinum ensku laxveiðilögum; sé þetta og eigi bannað, er auðsætt, að setja mætti frá endanum á efra garðinum net, er næði ofan að endanum á neðra garðinum, og festa það þar, og þannig þvergirða ána, svo enginn lax gæti komizt þar í gegn. Að vísu mundi nú sem optast verða ráðin bót á þessu, ef sú uppástunga þingsins yrði tekin, er síðar verður nefnd, og sem lýtur að því, að upptækar skuli veiðivælar þær, er eptir 6 kunnugra manna eidsvörnu áliti tálma verulega laxför eptir einni á, en það virðist þó auðsætt, að þrátt fyrir þessa ákvörðun ætti þó í lagabodinu að banna allar þær veiðivælar, sem eru þess kyns, að þær fyrirsjáanlega hljóta að vera skaðlegar, hvernig sem á stendur. Af því sem sagt svo getur stundum á staðið, að veiðivæl sé skaðleg fyrir laxgöngu, þó hún eigi geti heimfærzt undir neina þá veiðivæl, sem með berum orðum er bönnuð í lögnum, áleit þingið, að banna ætti slíkar veiðivælar, ef sex kunnugum og óvilhöllum mönnum, löglega af réttinum útnefndum, þætti þær verulega tálma fiskförinni, og að ný grein ætti að koma um þetta efni eptir þessa grein frumvarpsins.

Við 6. grein.

Þingið álitur, að eigi ætti að banna að selja eða kaupa annan lax en þann, sem bannað er að veiða, en allan þann lax, sem bannað er að veiða, ætti og að banna að selja og kaupa, og samkvæmt þessu álitur það, að breyta ætti ákvörðuninni í þessari grein um það, hvern lax eigi megi selja eða kaupa undir sektir. Það er að vísu svo, að það kann vera hægra, eins og stendur í ástæðunum fyrir grein þessari, að gizka sèr til við augnasjón um lengd eins hlutar, en ummál hans, en þetta álitur þingið að hær ætti eigi að ráða úrslitum málsins. Það virðist að ekki ætti að eins að banna að hafa þann lax á boðstólum, er eigi má veiða, heldur og að selja hann, eins og bannað er í ensku laxalögnum. Þingið áleit enn fremur, að sökum þess að sumstaðar hagar svo til hær á landi, að þær er mikil veiði af sjóbirtingi eða sjósilungi, en engin laxveiði, og að sjóbirtingsveiði þessi byrjar fyrst í septembermánuði, þá ættu lög þessi eigi að ná til áa og vatna þeirra, þær sem að eins væri sjóbirtingsveiði, en engin laxveiði, og að ný grein ætti að koma um þetta aptan við þessa grein frumvarpsins.

Við 7. gr.

Af því veiðivælar geta verið af trè eða öðru, er verði nem-

ur, og þingið álitur, að þær og ættu að vera upptækar, virðist því nauðsynlegt að um þetta sé hér tekin upp ákvörðun, eins og gjört var í frumvarpi þingsins 1867.

Við 8. gr.

Eptir danska textanum vantar hér inn í eptir orðin: «stungið upp á» orðin «í stefnunni».

Við 9. gr.

Við grein þessa fann þingið ekkert athugavert.

Samkvæmt þessu óskar þingið þegnsamlega, að frumvarp þetta megi koma út sem lög með eptirfylgjandi breytingum (16 atkv. gegn 3):

Í 1. gr.

Að fyrir «straumvötnum» komi: «vötnum» (18 atkv., greinin samþ. með 21 samhl. atkv.).

Í 2. gr.

Síðari hluti greinarinnar til enda: «nema þær sé þannig festar — — fram í vatnið» verði orðaður þannig: «nema þær séu fastar og verði eigi teknar upp án stórskemmda; en þá skulu vera auð op á þeim í hið minnsta 2 álna breið, eitt á hverjum 6 álnum af lengd vèlarinnar, og gangi frá botni og upp úr vatni» (samþ. með 16 atkv. gegn 2; greinin öll með 21 atkv.).

Í 3. gr.

Fyrir orðin í upphafi greinarinnar: «hvergi þar sem lax gengur» setjist: «hvergi þar sem laxveiði er aðalveiði» (samþ. með 16 atkv. gegn 2).

Síðasta málsgrein til enda «Í fjörðum — upp eptir þeim» verði sérstök grein og sett aptur fyrir 4. grein (samþ. með 15 atkv. Fyrri hlutinn samþ. með 24 samhl. atkv. Hinn síðari með 23 atkv.).

Í 4. gr.

Orðin «þar sem laxveiði er» breytist í: «Hvergi þar sem laxveiði er aðalveiði». Fyrir: «til veiðiskapar» komi: «til veiðiskaparins». Fyrir: «2 þuml.» komi: «2¹/₄ þuml.». Fyrir: «8 þuml.» komi: «9 þuml.» Fyrir: «1³/₄ þuml.» komi: «2 þuml.» (samþ. með 16 samhl. atkv. Greinin öll með 23 samhl. atkv.).

Í 5. gr.

Fyrir: «helming vatnsfarvegarins» setjist: «þriðjung vatnsfarvegarins (14 atkv. gegn 3). Málsgreinin: «skulu vera opin göng — — mjórri en 3 fet» breytist þannig: «skal annar þeirra vera eigi

skemmra en 60 fœðmum ofar enn hinn» (14 atkv. gegn 1). Aptan við greinina bætist: «Eigi má setja grindur eða leggja net niður frá garðendunum eptir straum (13 atkv. gegn 12; greinin öll samþykkt með 15 samhl. atkv.). Aptan við grein þessa komi ný grein þannig hljóðandi: «Nú álíta sex kunnugir og óvilhallir menn, sem rétturinn löglega kveður, að veiðivél, sem eigi er bönnuð í lögum þessum, tálmi þó, eptir því sem til hagar, verulega laxförlinni upp eptir eða niður eptir ánni, og skal þá veiðivél sú upptæk» (samþ. með 16 samhl. atkv.).

Í 6. gr.

Eptir «boðstólum» setjast: «selja (samþ. með 13 atkv.). Í stað orðanna: «styttri en 8 þumlungar» komi: «níu þumlungar ummáls eða minni» (samþ. með 15 atkv. Öll greinin með 17 atkv.). Aptan við þessa grein komi ný grein, þannig hljóðandi:

«Lög þessi ná eigi til þeirra áa eða vatna, þar sem sjósílungur gengur, og eigi lax» (samþ. með 18 atkv.).

Í 7. gr.

Fyrir aptan orðið: «veiðarfæri» verði bætt inn í: «og veiðivælar»; og eptir «veiðarfæra» orðunum: «og veiðivæla» (greinin öll samþ. með 22 samhl. atkv.).

Í 8. gr.

Eptir orðin «stungið upp á» verði bætt inn í: «í stefnunni» (greinin samþ. með 22 samhl. atkv.).

9. gr.

(samþykkt með 20 samhljóða atkvæðum).

Reykjavík 19. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Jón Pétursson.

Frumvarp

til tilskipunar handa Íslandi um friðun á laxi.

1. grein.

Frá 1. septbm. til 20. maím. má ekki veiða eða deyða á nokkurn hátt lax í ám, árósum eða öðrum vötnum, fjörðum, eða fyrir sjávarströndum, nè heldur við hafa, leggja eða liggja láta veiðivælar fyrir lax.

2. grein.

Á öðrum tíma árs skal það enn fremur bannað frá náttmálum á laugardegi til miðnættis sunnudagskveldið næsta eptir að við

hafa eða leggja veiðarfæri eða veiðivélar fyrir lax, eða láta vélarnar liggja, nema þær séu fastar, og verði eigi teknar upp án stórskemmda; en þá skulu vera auð op á þeim, í hið minnsta tveggja álna breið, eitt á hverjum 6 álnum af lengd vélarinnar, og gangi frá botni og upp úr vatni.

3. grein.

Hvergi, þar sem laxveiði er aðalveiði, má við hafa lóðir, eða önnur þess konar veiðarfæri, er náð verði með smálaxi. Ennfremur skal það bannað, að hafa til laxveiðar stingi, krókstjaka, slaghnalla, snörur, voð með járnfesti, til að halda henni niðri, eða neins konar blys.

4. grein.

Þar sem laxveiði er aðalveiði, má ekki hafa til veiðiskaparins net eða önnur riðin veiðarfæri með minni möskvum en svo, að $2\frac{1}{4}$ þumlungar séu milli hnúta, og möskvinn allt í kring 9 þumlungar, og sè mælt, er möskvinn er votur, og heldur ekki leggja netin á þann hátt, að laxinn komist ekki gegnum möskvana.

Á laxakistum og öðrum föstum veiðivélum fyrir lax skulu grindurnar vera með spelum, sem standa beint upp og niður, og skal millibilið milli spelanna vera að minnsta kosti 2 þumlungar.

5. grein.

Í fjörðum og fyrir framan árósa má ekki við hafa nokkra veiðivél, sem geti hindrað laxinn frá að ganga upp í árnar, eins og það hvervetna er bannað, á nokkurn hátt að fæla lax frá að ganga upp í ár eða önnur straumvötn, eða upp eptir þeim.

6. grein.

Í ám, árkvíslum, árósum, eða vatna-ósum, eða öðrum straumvötnum, sem lax gengur í, má ekki við hafa lagnet nè aðra fasta veiðivél, nè garða, sem nái lengra út frá bakkanum en yfir þriðjung vatnsfarvegarins, þegar vatn er sem minnst í honum. Ef settir verða garðar eða þess konar veiðivélar frá báðum hökkum, skal annar þeirra vera eigi skemmra en 60 föðmum ofar en hinn. Botninn í göngunum skal vera jafnlágur vatnsfarveginum, eins og hann er ofan og neðan stíflu, og skulu hliðarnar á göngunum liggja jafnlínis með straumstefnunni í ánni, þar sem stíflan er.

Eigi má setja grindur, eða leggja net niður frá garðendunum eptir straum.

7. grein.

Nú álíta sex kunnngir og óvilhallir menn, sem rétturinn lög-

lega kveður, að veiðivél, sem elgi er bönnuð í lögum þessum, tálmi þó, eptir því sem til hagar, verulega laxförlinni upp eptir eður niður eptir ánni, og skal þá veiðivél sú upptæk.

8. grein.

Enginn má hafa á boðstólum, selja, kaupa eða taka á móti laxi, sem hann veit að veiddur er á friðunartíma þeim, sem ákveðinn er í 1. grein. Eigi heldur má nokkur, hvort sem það er á friðunartímanum eður ei, hafa á boðstólum, selja, kaupa eða taka á móti laxi, sem er 9 þumlungar ummáls, eða minni.

9. grein.

Lög þessi ná eigi til þeirra áa eða vatna, þar sem sjósílungur gengur, og eigi lax.

10. grein.

Brot gegn þessari tilskipun skal varða sektum frá 1--50 rd., og skal sá, sem sekur er, þar að auki hafa fyrirgjört veiðinni eða andvirði hennar. Ólögleg net og önnur veiðarfæri og veiðivælar skulu upptæk, og ólöglegir garðar eða þess háttar vælar óhelgar fyrir broti. Hafi hlutaðeigandi að auk spillt veiðinni fyrir þeim, er fyrir ofan búa, skal hann bæta þeim skaðann eptir óvilhallra manna mati. Þriðjungur af sektunum og af andvirði hinnar ólöglegu veiðar, eða veiðarfæra og veiðivæla skal falla til uppljóstrar-mannsins, en hitt, sem eptir er, rennur í landsþjóð.

11. grein.

Með mál um afbrigði gegn tilskipun þessari skal farið sem opinber lögreglumál. Sök skal niður falla, þegar sá seki við birtingu stefnunnar undirgengst að borga sekt þá, er dómariinn hefir stungið upp á í stefnunni innan takmarka þeirra, sem sett eru í 10. gr., og greiðir sekt þessa og málskostnað að auki áður 3 sól-arhringar líði.

Gjörð þessa skal dómari bóka í dómabókinni svo fljótt sem verður, um leið og stefnan er lögð fram.

12. grein.

Um sakarfyrning skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 67. grein í hinum íslenzku hegningarlögum.

ATKVÆÐASKRÁ

í málinu um þjóðhátíð í minningu byggingar Íslands.

I. Þórarinn Böðvarsson og Sigurður Gunnarsson (breytingar- atkvæði við uppástungu nefndarinnar):

1. Að alþingi skori á þá menn, sem þegar hafa staðið fyrir samskotunum til þjóðhátíðarinnar 1874, að kalla inn þau tillög, sem lofað hefur verið, og reyna að safna meiri gjöfum í minningu Íslands byggingar.
2. Fáist ei nægt fê til þess að byggja alþingishús, að hún (samskotanefndin) þá útvegi leyfi þeirra, sem þegar hafa gefið til þess, að því fê, sem fæst, verði varið til að semja og gefa út sögu Íslands frá byggingu landsins til 1874. Um þennan tölulið var eigi þegar leitað atkvæða, og féll því burtu, er annar tölul. var samþykktur.

II. Nefndin:

»að alþingi skori á þá menn, sem þegar hafa staðið fyrir samskotunum til þjóðhátíðarinnar 1874, að halda fram starfa sínum, og kalla inn þau tillög, sem lofað hefur verið, en sem enn þá eru ógoldin, svo að alþingi 1873, sjálfsagt með því skilyrði, að gefendurnir seu á það sáttir, geti tekið ákvörðun um, hvernig þessu fê eigi að verja í endurminningu þess mikilvæga atburðar, sem hér ræðir um». Samþ. með 16 atkv. með því skilyrði, að nefndinni yrði ritað, að menn féllust á, að nefndin gæti í boðsbréfi sínu um uppástungur þær, sem fram væru komnar, og þar á meðal, að fênu væri varið til að semja sögu Íslands.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um konunglegt frumvarp til tilskipunar um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekretera í hinum konungl. íslenska landsyfirrètti Benidikt Sveinssyni.

Til konungs.

Fulltrúi yðar hátignar lagði fyrir þetta þing frumvarp til tilskipunar um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekretera í hinum konunglega íslenska landsyfirrètti, Benidikt Sveinssyni. Þingið

kaus 3 manna nefnd til að yfirvega þetta frumvarp, og ræddi það síðan á 2 aðalfundum, eins og lögákveðið er, og leyfir sér nú attraðegnsamlegast, að skýra yðar hátígn frá áliti sínu um málið, svo sem nú skal greina.

Nefndin, sem þingið fól á hendur að meðhöndla þetta mál, þóttist eigi geta komið hjá, að afla sér fleiri upplýsinga um það, en þeirra, sem fólgnar eru í ástæðum frumvarpsins. Þess vegna sneri hún sér að hlutaðeiganda sjálfum og skoraði á hann að láta þinginu í té allar þær upplýsingar, er hann mætti veita og málinu gætu til skýringar orðið. Þetta hefir hann góðfúslega gjört, og skal hér getið þeirra skjala, er hann sendi þinginu.

1. Skýrsla frá honum sjálfum, eður svar upp á hin helztu kæruatriði, sem komið hafa fram gegn honum.
2. Álitsskjal (Betænkning) nefndar þeirrar, sem skipuð var í fólksþinginu 10. janúar 1871 til að rannsaka þetta mál, með mörgum fylgiskjölum.
3. Vottorð málaflutningsmanns við yfirdóminn, Jóns Guðmundssonar, sem helzt lýtur að því, að færa rök fyrir því, að engin meiri óregla hafi átt sér stað við yfirdóminn í embættistíð yfirdómara B. Sveinssonar en um 20—30 ára tímabilið næst á undan.
4. Dómur yfirrættarins 12. september 1870, með hverjum Benedikt Sveinsson er frifundinn fyrir þeirri 50 rd. fæsekt, sem hann hafði verið dæmdur í við undirrætt fyrir það hann átti að hafa tekið rétt sinn sjálfur.

Eftir því, sem fram er komið í málinu, virðist mega heimfæra kærur þær, sem færðar hafa verið gegn yfirdómara B. Sveinssyni, undir þessi 3 höfuðatriði:

1. Að hann hefir eigi hlýðnast skipun stiptamtsins að flytja bústað sinn frá Elliðavatni að Reykjavík í fardögum 1870.
2. Að hann á að hafa valdið ýmsri óreglu við yfirrættinn, svo sem með því, að hann hafi látið sig vanta í réttinum á tilteknum tímum, án þess að tilkynna forfölli sín í tækan tíma, og að bókfærsla hans sem dómsskrifara í réttinum hafi ekki verið í réttu lagi.
3. Að hann á að hafa með hegðun sinni utan rættarins rýrt mannorð sitt og traustið á sér sem dómara, og allt háttalag hans á að hafa komið í bága við hina ábyrgðarmiklu og mikilsvarðandi stöðu hans.

Með því nú þingið verður að álíta, að það sé komið undir saknæmi þessara kæru-atríða, hve há, eða hvort nokkur, eptirlaun yfirdómari B. Sveinsson á að fá, getur það eigi leitt hjá sér að fara um þau nokkrum orðum, og skal þá, hvað fyrsta kæru-atríðið snertir, þess getið, að með konungsbr. 14. maí 1808 var dóm-endunum í yfirrættinum veitt leyfi til fyrst um sinn að búa utan við Reykjavíkurbæ. Samkvæmt þessu leyfi tók þá yfirdómari B. Sveinsson sér aðsetur á eignarjörð sinni Elliðavatni, hverja jörð hann hefir stórum endurbætt, og lagt þar í mikinn kostnað. Nú er þetta leyfi samkvæmt tillögum dómsmálastjórnarinnar, tekið aptur með allrahæstum konungsráðgjafi 25. júní 1869, og samkvæmt því bauð stiptamtið yfirdómara B. Sveinssyni að flytja bústað sinn að Reykjavík, svo sem áður er sagt. Eptir þeim upplýsingum, sem fram hafa komið í málinu, gat nú yfirdómari B. Sveinsson ekki yfirgefið Elliðavatn, nema með stórum skaða sínum, en þess sèst hvergi getið, að honum væri gjörður kostur á, enn síður boðið að bæta honum þennan skaða að einu né neinu leyti. Hér liggur því sú spurning fyrir, hvort yfirdómari B. Sveinsson var skyldur til, að taka þennan kostnað upp á sig endurgjaldslaut, þar sem að honum var veitt yfirdómara-embættið með þeim hagsmunum, sem kgsbr. 14. maí 1808 veitir. En úr þessari spurningu ætlar þingið sig eigi bært um að leysa.

Hvað annað kærutríðið snertir, þá er þingið í vafa um, hvort svo mikið hafi kveðið að þeirri óreglu, sem yfirdómari B. Sveinsson á að hafa verið valdur að við yfirrættinn, eða hvort þær sakir út af fyrir sig hafi verið þess eðlis, að valda mættu embættistöpun, og að minnsta kosti á vottorð málafutningsmanns Jóns Guðmundssonar að sanna hið gagnstæða.

Hið þriðja kærutríðið um hegðun yfirdómara B. Sveinssonar utan réttarins virðist þinginu svo yfirgripsmikið og óákveðið, að mjög varúðarvert sè, að kveða upp á rökum byggt álit um það. Þingið hefir orðið þess vart af skjólum þeim, sem fram hafa verið lögð í málinu, að hér hafa komið fram nokkuð einhliða skoðanir yfirdómara B. Sveinssyni í óhag, og sem þinginu virðast þannig lagaðar, að vart sè á þeim byggjandi, eins og þær liggja fyrir, þar sem nægar sannanir vanta fyrir því, að þær sèu á rökum byggðar. Þingið verður þar hjá að telja það óheppilegt, að yfirdómara B. Sveinssyni var eigi gefinn kostur á að bera hönd fyrir höfuð sér,

eða svara til saka þeirra, er honum voru bornar, áður en honum var vikið frá embætti.

Þar sem nú þinginu virðist, svo sem á er vikið hér að fram-
an, að það hljóti að vera komið undir saknæmi þeirra sakargipta,
sem yfirdómara B. Sveinssyni eru bornar, hversu mikil eptirlaun
hann á að fá, og þar sem hann hefir sjálfur þess utan óskað, að
mál þetta yrði rannsakað við dómstólana, þá leyfir þingið sér allra-
þegnsamlegast :

1. með 14 atkvæðum á móti 2, að ráða yðar hátign frá, að
gjöra frumvarpið að lögum, eins og það nú liggur fyrir;
en þar á móti vill þingið ráða til, að þær sakir, sem urðu
þess olliandi, að yfirdómara B. Sveinssyni var vikið frá
embætti, verði lagðar undir rannsókn og úrslit dómstól-
anna.
2. með 15 atkv. á móti 3, að eptirlaun yfirdómara Benidikts
Sveinssonar verði fyrst um sinn, og á meðan á málinu
stendur, ákveðin eptir þeim reglum, sem gilda um eptir-
laun þeirra embættismanna, sem vikið er frá um stund-
arsakir.

Reykjavík, 21. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Halldór Kr. Friðriksson,
skrifari þingsins.

BÆNARSKRÁ TIL KONUNGS

viðvíkjandi nokkrum atriðum í fjárhagsáætlun Íslands

Til konungs.

Til alþingis kom að þessu sinni uppástunga frá nokkrum þing-
mönnum, þess efnis, að þingið kysi nefnd manna til þess að rann-
saka fjárhagsáætlun Íslands, safna þeim skýrslum, sem fáanlegar
væru viðvíkjandi henni, og gjöra þær athugasemdir og uppástungur
um fjárhagsmálið og áætlanir og reikninga landsins frá 1. aprílm.
1872 til 31. marzm. 1873 og frá 1. aprílm. 1873 til 31. marzm.
1874, sem þurfa þætti.

Þingið tók þessa uppástugu til greina, og sú nefnd, sem kosin
var, fækk hjá fulltrúa yðar hátignar allar þær upplýsingar, sem auðið

var, til að glöggva sig á málinu, sem því næst á lögskipaðan hátt var tvívegis rætt. Þannig komst þingið að þeirri niðurstöðu, sem það hér með leyfir sér allraþegnsamlegast að bera upp fyrir yðar konunglegu hátign.

Eins og það ekki getur virzt öðruvísi, en bæði eðlilegt og þarflegt fyrir þingið, að kynna sér áætlun þá um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu frá 1. apr. 1871 til 31. marz. 1872, sem byggð er á úrskurði yðar hátignar, eins gat þingið ekki heldur ef-azt um, að því væri skylt að taka þau atriði fram í þessari áætlun, sem því annaðhvort þegar fyrir yfirstandandi reikningsár eða með tilliti til síðari áætlana kynni að þykja athugaverð. Og með þeirri djörfung, sem jafnan á að vera þegnholustunni samfara, leyfir þingið sér nú allraþegnsamlegast að til nefna þau atriði, sem því þykja athugaverð í tæðri áætlun.

Það er þá í fyrsta lagi þingsins sannfæring, að í 1. kap. 4. gr. (sbr. 2. gr. 9.) sæ fölginn reikningshalli fyrir landið, sem leiðréttingar þurfi við, þar ekkert gjald er lagt á *póstferðirnar* milli Íslands og Danmerkur til hins sérstaklega sjóðs Íslands, og landinu því í þessu skyni ekki ber að endurgjalda neitt til ríkissjóðsins. Því þó pósthúsfúskipið, eins og hvert annað verzlunarskip, gjaldi hér lestagjald að svo miklu leyti, sem það gefur sig við vöru- (en vel að merkja ekki póstsendinga-) flutningi, þá virðist Ísland ekki skylt að missa neins í af sínum réttu tekjum þar fyrir. Því hefði pósthúsfúskipið engin afskipti af vöruflutningum, en gæfi sig að eins við bréfum og póstsendingum, þá væri það eptir hinum gildandi lögum lestagjaldi undanþegið hér á landi, og skilyrði það, sem fram er tekið í 6. gr. laganna 2. jan. 1871: »ef gjald er lagt á pósthúsfúskipið til hins sérstaka sjóðs Íslands o. s. frv.», á sér þá fyrst stað, ef pósthúsfúskipið, sem pósthúfskip, yrði fyrir þessu gjaldi, sem þess utan, eins og kunnugt er, að uppruna sínum til, miklu heldur er vörutollur (Vareafgift), en skipagjald (Skibsaafgift). Þingið fær því ekki betur sæð, en að þeir 994 rd., sem í fjárhagsáætluninni I, 4. eru dregnir frá tillaginu úr ríkissjóði, sæ óréttlega reiknaðir Íslandi til útgjalda, eins og þeir einnig að réttu lagi ættu að vera tilfærðir beinlínis í I, 2, 9. undir »gjöldum af verzlun á Íslandi», og ekki settir sér á bandi »sem gjöld af pósthúsfúskipinu». Þingið hefir því þá traustu von til yðar hátignar, að þessi reikningshalli þegar í þessa árs áætlun verði leiðrættur, og að hans sjáist eigi vottur í seinni áætlunum.

Því næst virðist þinginu betur fara, að í þeim reikningsgreinum, þar sem útgjöldin eru meiri en tekjurnar, svo sem því, er snertir póstgöngur og dómsmál, séu tekjurnar bæði af póstgöngunum og dómsmálasjóðnum tilfærðar í tekjudálkinum, af því þetta þykir reglulegri og greinilegri reikningsfærslu samboðnara.

Framvegis varð það ofan á í þinginu, að þar eð landið með sínum litlu efnum nauðsynlega þyrfti þess við, að allur mögulegur sparnaður væri við hafður í öllum útgjöldum landsins, virtist öll nauðsyn á, að endurskoða vandlega útgjaldagreinina í II, 7. gr. D («önnur útgjöld í þarfir hins lærða skóla»).

Enn fremur gat þingið ekki aðhyllt þá skoðun, sem fram kemur í áætluninni, að af Íslands litlu efnum væri á ári hverju tept sú upphæð (5000 rd.), sem til er greind í 10. útgjaldagrein, því það þótti því síður gjörandi, að draga svo mikið frá árlegu eyðslufé landsins, sem landið þegar á annan «styrktarsjóð» (hinn forna kollektusjóð), er réttast virðist að flytja hingað, gjöra hér arðberandi, og ekki snerta nema í ýtrustu nauðsynjum landsins, þar sem aptur á móti þeim umgetnu 5000 rd. mætti verja til hinna mörgu árlegu þarfa landsins, er heldur munu aukast en minnka, þegar litið er til, hve mjög atvinnuvegirnir bæði til lands og sjávar þurfa uppreisnar við, því það biður engra svara, að 11. útgjaldagrein («til ýmislegra óvissra útgjalda») geti brokkið til þessa, enda væri óhyggilegt, að setja um skör fram á það fé, sem til þessa er ætlað.

Loksins, þó að í þessu atriði kæmi mismunandi skoðanir fram bæði í nefndinni og þinginu, varð þó meiri hluti nefndar og þings á því, að biðja yðar hátign um, allramildilegast að vilja skipa nefnd manna jafnmörgum Dönum og Íslendingum, til að rannsaka reikninga-viðskipti Dana og Íslendinga fram á þennan dag, og að láta síðan leggja þá reikninga fyrir alþingi til yfirskoðunar. Það var í þessu skyni sér í lagi lögð áherzla á það, að hvorki fengi Ísland úr rikissjóði það árstíllag, sem þingið fleirum sinnum hefir til nefnt sem hið minnsta, er það geti látið sér nægja, nè heldur hafi þinginu gefizt tækifæri til í samvinnu við stjórn yðar hátignar að rannsaka, hversu mikið fé Íslandi bæri að rétту eptir undanförunum viðskiptum Íslands og Danmerkur, og eptir því hve mikið fé hefði runnið beinlinis af landinu í rikissjóð.

Samkvæmt því, sem á undan er farið, urðu þau úrslit þessa

máls í þinginu, að það með 16 atkv. gegn 4 ályktaði að senda yðar hátign allraþegnsamlegasta bænarskrá þess efnis:

1. (með 20 samhljóða atkvæðum) að yðar hátign allramildilegast vilji láta laga þann reikningshalla Íslandi í óhag, sem fölginn virðist vera í áætlun um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu 1871, I. kap. 4. gr. (sbr. I, 2. gr., 9.).
2. (með 20 samhljóða atkv.) að yðar hátign sömuleiðis í seinni áætlunum allramildilegast vilji taka til greina, að tekjur af póstgöngunum og af dómsmálasjóðnum séu tilteknar í tekjudálkinum.
3. (með 20 samhljóða atkv.) að útgjaldagreinin í II, 7. gr. D («önnur útgjöld í þarfir hins lærða skóla») sé nákvæmlega endurskoðuð.
4. (með 19 samhljóða atkv.) að 10. útgjaldagrein (5000 rd. til að stofna hjálparsjóð) sé af numin, en styrktarsjóður sá, sem Ísland þegar á, settur í hennar stað, og
5. (með 12 atkv. gegn 8) að yðar hátign allramildilegast vilji skipa nefnd manna, jafnmörgum Dönum og Íslendingum, til að rannsaka reikningaviðskipti Dana og Íslendinga fram á þennan dag, og þeir reikningar síðan verði lagðir fyrir alþingi Íslendinga til yfirskoðunar.

Reykjavík 21. ágúst 1871.

Allraþegnsamlegast

Jón Sigurðsson. Halldór Kr. Friðriksson.

ÁLITSSKJAL TIL KONUNGS

um frumvarp til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands.

Til konungs.

Fulltrúi yðar konunglegu hátignar lagði fyrir alþingi að þessu sinni til álita frumvarp til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands.

Þingið kaus 9 menn í nefnd til að íhuga málið, og kveða upp álit sitt um það, og ræddi það síðan á lögboðinn hátt á aðalfundum, og leyfir sér nú allraþegnsamlegast að skýra yðar konunglegu hátign frá skoðun sinni á þessu mikilsvarðanda málefni.

Það er eitt aðalatriði í máli þessu, sem þinginu og Íslend-

ingum þykir mest varðandi að verði haganlega fyrir komið, og það er að hinni æðstu stjórn landsins verði svo fyrir komið, að hún hafi fulla ábyrgð allra stjórnarathafnanna fyrir alþingi Íslendinga; en þinginu getur eigi virzt, að þetta geti átt sér stað með því fyrirkomulagi, sem fram á er farið í frumvarpi því, sem hér ræðir um, þar sem hin æðsta stjórn landsins er fyrirhuguð dönskum ráðgjafa, sem hefir fulla lagaábyrgð allra sinna stjórnarathafna fyrir hinu danska ríkisþingi, því að með því er útilökuð öll ábyrgð fyrir alþingi; en hvernig sem með svofelldu móti landsstjórninni er hagað, verður hún að þingsins ætlun í öllum greinum að vera háð þessum ráðgjafa, þar sem allt fer fram á hans ábyrgð, og landsstjórinn verður þannig settur á bekk með öðrum embættismönnum umboðsvaldsins.

Þar sem hið æðsta framkvæmdarvald þannig verður í 300 mílna fjarlægð frá landinu, og sá, sem það hefir á hendi, aldrei getur á alþingi komið og alls eigi í neinu við þingið samið, en landstjórinn verður að vera meðalgöngumaður millum hans og þingsins, getur þingið eigi betur séð, en að með því séu lagðar þær tálmanir í veginn, sem verði framsförum landsins til óbætans hnekkis; en við það bætist og, að hinn danski ráðgjafi mundi allajafna verða ókunnugur landsháttum vorum, þjóðerni og hugsunarhætti; við þetta fyrirkomulag mundi og vakna tortryggni og rígur milli framkvæmdarstjórnarinnar og þingsins, þar sem ætti að vera traust og eining í allri samvinnu og samverkun þings og stjórnar; enda mundi í reyndinni, að þingsins ætlun, munurinn verða næsta lítill á því stjórnar-fyrirkomulagi, sem ráðgjört er í frumvarpinu, og því sem nú er.

Þingið viðurkennir fyllilega þá örðugleika, sem á því eru, að koma æðstu stjórn landsins haganlega fyrir, og sem leiðir af afstöðu þess og fjarlægð frá háseti yðar hátignar, en með því að það er þingsins ætlun, að framfarir landsins séu að öllu leyti undir því komnar, að hin æðsta framkvæmdarstjórn sé í landinu sjálfu, með fullri ábyrgð fyrir alþingi, og annars komi löggjafarvald og fjárforræði þingsins landinu eigi að sönnnum notum, þá verður þingið allraþegnsamlegast að beiðast þess, að yðar hátign allra-mildilegast vilduð skipa þessu máli svo, að allt framkvæmdarvaldið verði í landinu sjálfu og hafi þar aðsetur sitt. Þetta getur að þingsins áliti því að eins orðið, að annaðhvort sé hingað skipaður landstjóri, er hafi æðstu stjórn landsins á hendi með fullri lagaábyrgð fyrir alþingi, og erindsreki eða umboðsmaður í Kaupmannahöfn, sem á

ábyrgð landstjórans og í hans umboði flytji þau mál fyrir yðar konunglegu hátign, sem liggja undir staðfestingu eða úrskurð hátignar yðvarrar, eða þá að hér sè skipaður einhver sá maður, ábyrgðarlaus fyrir alþingi, sem hafi umboð konungsins til að ráða flestum eða öllum þeim málum til lykta, sem undir konungsúrskurð liggja, eða þurfa konunglegrar staðfestingar, og jafnframt sèu hér skipaðir stjórnarherrar, 1 eða fleiri, með fullri ábyrgð fyrir alþingi, og virðist þinginu, að sú skipun á stjórnarfyriðkomnlaginu mundi verða hin þjóðlegasta og affarasælasta fyrir land og lýð; ætlar þingið og, að með því eina móti muni verða rýmt burtu til hlítar öllum þeim annmörkum, sem afstaða lands vors leggur fyrir happa-sæla samvinnu alþingis á annan bóginn og hins æðsta stjórnarvalds á hinn.

En allt um það ræð þó þingið af, til þess að fjarlægjast sem minnst því fyrirkomulagi, sem ráð er fyrir gjört í hinu konunglega frumvarpi, að gjöra þetta hið síðar nefnda fyrirkomulag að eins að vara-uppástungu, en gjöra það að aðaluppástungu sinni, að hér yrði skipaður landsstjóri með fullri lagalegri ábyrgð bæði fyrir yðar konunglegu hátign og alþingi, og eptir því hefir þingið breytt 2. og 3. grein frumvarpsins, en hinar aðrar breytingar á því eru annaðhvort beinlínis afleiðing af þessu fyrirkomulagi, eða þá að eins orðabreytingar, sem þinginu þóttu betur fara, og leyfir þingið sèr svo allra-þegnsamlegast að gjöra grein fyrir tæðum breytingum við hinar einstöku greinir í frumvarpi því, sem hér fylgir með.

1. grein.

Þar sem í þessari grein er vitnað til laga 2. janúar 1871 um það, hver mál að varði Ísland sèrstaklega, þá virðist þinginu að þessi tilvitnun bæði sè óþörf, þar sem það verður að ætla, að upptalning hinna sèrstöku mála eigi að standa í stjórnarskrá Íslands, enda getur það eigi litið svo á, að lög þessi sèu bindandi fyrir Ísland, heldur sèu þau að eins yfirlýsingarlög frá hinu danska ríkisþingi, og vill því þingið fella úr þessi orð: «samkvæmt lögum 2. janúar 1871». Sömuðeiðis vildi þingið bæta inn á eptir «lög-gjöf» orðinu: «dóma», því að þá fyrst virtist því greinin fullljós, og með þessum breytingum var greinin samþ. með 15 atkvæðum gegn 10.

Við 2. grein, sem er ný gr.

Þar sem hér er að eins að ræða um stjórnarskrá um hin sèrstaklegu málefni Íslands, þótti þinginu með öllu nauðsynlegt, að

talin væru upp þau mál, er varða Ísland sérstaklega. Reyndar verða slík mál eigi talin svo upp, að ágreiningur geti eigi um það orðið, hvort eitthvert mál sé sérstaklegt eða sameiginlegt, og þá virðist réttast, að úr slíkum ágreiningi sé skorið með lögum, sem ríkisþing Dana og alþingi samþykki. En þar sem Íslandi að minnsta kosti fyrst um sinn eigi er ætlað að taka neinn þátt í hinum sameiginlegu málum, þá er það sjálfsagt, að Ísland getur eigi heldur tekið neinn þátt í byrðum þeim, sem af þeim leiðir, og virtist réttast, að taka ákvörðun um þetta atriði upp í stjórnarskrána, og væri hún réttast sett aptan við upptalningu hinna sérstaklegu mála; vildi því þingið orða þessa grein þannig:

«Hin sérstaklegu málefni Íslands eru sér í lagi þessi:

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzla.
2. Lögreglumálefni.
3. Kirkju- og kennslumálefni.
4. Lækna- og heilbrigðismálefni.
5. Sveita- og fátækramálefni.
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi og umhverfis það.
7. Landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir.
8. Skattamál beinlínis og óbeinlínis.
9. Þjóðvegir, opinberar stofnanir og sjóðir.

Um sameiginleg mál Danmerkur og Íslands og um hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstöku mála skal ekkert ákveðið, sem sé skuldbindandi fyrir Ísland, eða leggi byrðar á það, nema alþingi samþykki».

Og var fyrri hluti þessarar greinar samþykktur með 15 atkv. gegn 8, en síðari hlutinn með 15 atkv. gegn 9.

3. grein, — frv. 2. og 3. gr.

Eins og áður er frá skýrt, getur þingið eigi séð, að eftir ákvörðunum 2. og 3. greinar hins konunglega frumvarps geti hið æðsta stjórnarvald hinna sérstaklegu málefna Íslands orðið falið dönskum ráðgjafa, er hafi aðsetur sitt í Danmörku, án þess að það verði til mikils hnekkis framförum landsins, eða sú samvinna milli þingsins og stjórnarinnar geti átt sér stað, sem nauðsynleg er. Því að þótt hér verði skipaður landsstjóri, sem á að standa undir ráðgjafanum, og hafa ábyrgð stjórnarathafna sinna fyrir honum, en eigi fyrir alþingi, þá er það tvennt auðsætt, að hann er að eins umboðsmaður ráðgjafans, sem enga ábyrgð hefir gjörða

sinna fyrir alþingi, og verður því landsstjórinn eigi þýðingarmeiri, en hver annar embættismaður landsins, að því er stjórn þess snertir; þá er það enn, að sökum þess að hann verður í öllu háður ráðgjafanum, getur hann alls eigi komið fram á alþingi sem sá, er nokkurt úrskurðarvald hafi, að minnsta kosti ekki í þeim málum, er snerta löggjöf og stjórn, og hann gæti heldur enga vissu gefið þinginu um það, hversu eða hvort það fái tillögum sínum framgengt. Af þeim sökum breytti þingið greininni þannig, að ákvörðuninni um hinn danska ráðgjafa var alveg sleppt, en í þess stað stungið upp á, að landsstjóri skyldi skipaður hér á landi, til að framkvæma hið æðsta stjórnarvald, og samkvæmt þessu var þessi 3. grein samin þannig hljóðandi :

«Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald, skipar konungur landsstjóra, sem hefir það settur sitt á Íslandi». Greinin samþykkt með 15 atkvæðum gegn 9.

4. gr. (ný grein).

Þá þótti það réttast, að taka hér upp nýja grein þess efnis, að konungur skyldi vinna eið að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands, áður hann tekur við ríkisstjórn, eins og var í frumvarpinu 1867, og er þessi grein þannig hljóðandi :

«Áður en konungur tekur við ríkisstjórn, skal hann vinna eið í ríkisráðinu að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð tvö samhljóða frumrit, og skal annað þeirra sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymt í leyndarskjalasafninu» (samþykkt með 15 atkvæðum gegn 10).

5. grein (ný grein).

Sömu leiðis þótti þinginu það rétt og eðlilegt, að í stjórnarskránni væri það með berum orðum tekið fram, að konungur væri ábyrgðarlaus og friðhelgur, en öll ábyrgð á stjórninni lægi á landsstjóranum, og sú ábyrgð skyldi ákveðin með lögum, og enn fremur svo sem að sjálfsögðu, að undirskript landsstjórans ásamt konungs undir þær ákvarðanir, er snerti löggjöf og stjórn, veitti þeim fullt gildi, og samkvæmt þessu er 5. grein frumvarpsins samin þannig hljóðandi :

«Konungur er ábyrgðarlaus, hann er heilagur og friðhelg-

ur. Landsstjórinn hefir alla ábyrgð á stjórninni. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

Undirskript konungs undir þær ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landsstjórinn hefir ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landsstjóra». Greinin samþ. með 15 atkv. gegn 9.

6. og 7. gr. (nýjar greinir).

Þar sem nú landsstjórinn verður að hafa aðsetur sitt á Íslandi, og getur því eigi allajafna flutt sjálfur málin fyrir konungi, þá virðist þinginu eigi verða hjá því komizt, að einhver sá maður væri skipaður í Kaupmannahöfn, er flytti málin fyrir konungi af hendi landsstjóra og í hans umboði. Leggur það sig sjálfst, að á þessum manni getur engin eiginleg stjórnarábyrgð legið; en á hinn bóginn er það auðvitað, að hann hefir ábyrgð gjörða sinna, eins og hver annar embættismaður landsins. Þessi maður ætlazt þingið til að sé Íslendingur, er hafi traust bæði landsstjórans og alþingis. En allt um það vill þó þingið, að landsstjóranum sé heimilt sjálfum að flytja mál fyrir konungi, er honum þykir það máli skipta, og er þá sjálfsagt, að hann verður að skipa annan mann í sinn stað til að hafa stjórn landsins á hendi á meðan, en þó svo, að ábyrgðin hvílir allt að einu á honum, og raskist að engu, og samkvæmt þessu eru 6. og 7. grein í meðfylgjandi frumvarpi samdar þannig hljóðandi:

6. gr. «Konungur skipar erindsreka fyrir Íslands hönd. Hann flytur, þegar með þarf, málin fyrir konungi af hendi landsstjórans og í hans umboði» (samþ. með 14 atkv. gegn 9).

7. gr. «Nú vill landsstjóri sjálfur bera mál upp fyrir konungi, og skal honum þá heimilt að skipa annan mann í sinn stað, er í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi, meðan hann flytur málin fyrir konungi. Þó má landsstjóri eigi vera lengur utan, en nauðsyn krefur» (samþykkt með 15 atkv. gegn 10).

Við 8. gr. — frv. 4. gr.

Þinginu þótti betur fara, að orðunum í þessari grein »laga-boð« og »lagaákvörðunum, sé breytt í »lög« og »lögum«, og var það samþykkt án atkvæða.

Við 9. gr. — frv. 5. gr.

Með því sá í 5. gr. frumv. ákveðni 6 vikna tími, sem alþingi er ætlað að eiga setu í hvert skipti, mundi reynast of naumur,

einkum þegar gjört er ráð fyrir tvískiptu þingi, þótti þinginu nauðsynlegt, að hann yrði lengdur til 8 vikna. Samþ. með 20 atkv.

Frumvarpsins 6. og 7. grein voru samþykktar óbreyttar í einu hljóði.

Við 12. gr. — frv. 8. gr.

voru þær orðabreytingar samþykktar án atkvæða, að fyrir orðin «leyst upp» í greininni, verði sett «slitið», og að aptan af greininni verði felld orðin: «að það var leyst upp».

Frumv. 8.—11. greinar

samþykktar óbreyttar í einu hljóði.

16. gr. — frumv. 12. gr.

Þar sem nú þingið hefir allraþegnsamlegast leyft sér, að stinga upp á þeim breytingum við 2. og 3. grein frumvarpsins, sem miða til þess, að öll ábyrgð af stjórnarstörfunum skuli hvíla á landsstjóranum einum, þá leiðir þar af, að bæta verður nýrri ákvörðun inn í þessa grein um það, að yðar hátign megi því að eins náða landsstjórnann fyrir brot á stjórnarskránni, að neðri deild alþingis samþykki, og var þessi ákvörðun samþykkt með 15 atkv. á móti 8.

17. gr., frumv. 13. grein., samþ. óbreytt í einu hljóði.

II.

18. gr. — frumv. 14. gr.

Í þessari grein er svo ákveðið, að tölu þjóðkjörinna þingmanna megi breyta, en þinginu virtist nauðsynlegt, að hið sama ætti að gilda um konungkjörna þingmenn, og er greininni breytt samkvæmt þessu með 17 atkv. gegn 3.

19. gr. — frumv. 15. gr.

Hér er sömuleiðis ákveðið, að tölu þingmanna í hverri þingdeild um sig megi breyta með lögum, en þetta þykir þinginu eigi nægilegt, með því það álitur, að í stjórnarskránni eigi að vera bein heimild til, að breyta skipun alþingis gjörsamlega, ef tvískipting þingsins skyldi reynast miður hagfelld, og er greininni breytt samkvæmt þessu, samþ. með 16 atkv. gegn 6.

20. gr. — frumv. 16. gr.

Við þessa grein eru gjörðar nokkrar orðabreytingar, til að gjöra meininguna ljósari, og var greinin samþ. með 19 atkv.

21. gr., frumv. 17. grein, samþ. óbreytt í einu hljóði.

22. gr. — frumv. 18. gr.

Í öðrum kafla þessarar greinar er ákvörðun um, að kjósa megi þann til alþingis, sem á heima utan kjördæmis, eða hefir

búið þar skemur en 1 ár. Þessi ákvörðun virðist óþörf, þar sem hún í raun og veru felst í fyrsta kafla greinarinnar, og ræður þingið þess vegna til, að henni sé sleppt. Aftur á móti hefir þinginu þótt nauðsynlegt, að tekin væri upp í þriðja kafla greinarinnar ákvörðun um, hvað langan tíma kosningar þjóðkjörinna þingmanna skuli gilda í hvert skipti, og er hin fyrri breytingin samþ. með 21 atkv. gegn 2, en hin síðari í einu hljóði, og greinin í heild sinni með 21 atkv. gegn 2.

III.

19.—22. grein frv. samþ. óbreyttar í einu hljóði.

Við frv. 23. grein er að eins stungið upp á orðabreytingum.

28.—29. gr. — frumv. 24.—25. grein.

Þessar greinir innihalda þá ákvörðun, að ákveðin skuli föst fjárhagsáætlun með lögum. Þinginu gátu nú eigi dulizt þeir annmarkar, sem í þessari ákvörðun eru fólgnir, þar sem hún beinlínis miðar til að takmarka og skerða um of fjárveitingarétt þingsins. Hér virðist nú því síður ástæða til, að hafna óbundinni fjárhagsáætlun, þar sem skipun alþingis eftir frumvarpinu gefur næga tryggingu fyrir því, að þingið muni ekki misbrúka þetta vald sitt. Samkvæmt þessu leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að beiðast þess, að fyrir 24. og 25. grein frumv. komi 2 nýjar greinir svo hljóðandi:

«Fyrir hvert reglulegt alþingi skal leggja frumvarp til laga um fjárhag Íslands fyrir næstu 2 árin, er í hönd fara, og skal í frumvarpinu vera áætlun um tekjur og gjöld landsins á þessu tímabili. Fjárhagsáætlunina skal fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis». Samþ. með 14 atkv. gegn 9.

«Engan skatt má heimta fyr, en fjárhagsáætlunin er samþykkt. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárhagslögum». Samþ. með 15 atkv. gegn 9.

Við frumv. 26.—33. greinar er að eins stungið upp á fáum orðabreytingum, til að gjöra meininguna ljósari og málið íslenzkulegra, en flestar þessar greinir eru samþykktar óbreyttar í einu hljóði.

38. gr. — frumv. 34. gr.

Í öðrum kafla þessarar greinar er svo ákveðið, að veita megi öðrum manni en landsstjóranum umboð til að sitja á alþingi við hlið hans, til að láta þinginu í tæ þær skýrslur, sem nauðsyn krefur. Það er nú hvorttveggja, að því lík ákvörðun sem þessi mun

vera næsta fágæt í stjórnarskrám, enda ællar þingið, að hún mundi reynast miður hagfelld, og miða til þess að draga úr þeim góðu áhrifum, sem nálægð landshöfðingjans á þinginu mætti hafa á hagfelld úrslit málanna. Aptur er það vitaskuld, að í forföllum landsstjórnans verður einhver, sem yðar hátign eða hann sjálfur tilnefnir, að mæta á þinginu í umboði landsstjóra og á hans ábyrgð. Þær breytingar sem þingið hefir leyft sér að stinga upp á í þessa stefnu við frumvarpsins 34. gr., voru samþ. með 18 atkv. gegn 5.

Frumvarpsins 35.—44. gr. eru allar samþykktar óbreyttar í einu hljóði. En fyrir þeim fáu orðabreytingum, sem gjörðar hafa verið við tæðar greinir, virðist eigi þörf á að gjöra sérstaka grein, með því þær eru að eins til skilningsauka, og hafa flestar verið samþykktar án atkvæða.

Við 49. gr., sem er ný grein.

Eftir því fyrirkomulagi, sem þingið hefir stungið upp á að yrði á hinn æðstu stjórn landsins, hefir virzt þörf á, að taka upp í frumvarpið sérstaka ákvörðun um landsdóm, svo sem gjört var 1867. Aptur hefir þinginu eigi þótt nauðsynlegt, að neitt væri ákveðið sérstaklega í stjórnarskránni um fyrirkomulag landsdómsins, með því það álitur, að það eigi að gjörast með sérstökum lögum. Samkvæmt þessu leyfir þingið sér að stinga upp á nýrri grein svo hljóðandi :

«Landsdómur dæmir þau mál, sem konungur eða neðri þingdeildin lætur höfða gegn landsstjóranum. Svo skal það og á valdi konungs, ef neðri deild þingsins leyfir, að láta kæra aðra menn fyrir landsdóminum um glæpi þá, er konungi þykja hættulegir fyrir Ísland eða gjörvallt konungsríkið», samþ. með 16 atkv. gegn 9.

Við V., VI., VII. kafla frumvarpsins er að eins stungið upp á einstöku orðabreytingum, sem eigi virðist þörf á að gjöra grein fyrir.

Ákvarðanir um stundarsakir.

Samkvæmt þeirri breytingu, sem þingið hefir stungið upp á við 24. og 25. grein frumvarpsins, leyfir það sér með 16 atkv. gegn 4 og 13 atkv. gegn 8, að stinga upp á, að 2. grein í ákvörðunum um stundarsakir verði úr felld, en hinar aðrar greinir hefir þingið samþykkt óbreyttar.

Þegar þingið þannig hefir gört grein fyrir breytingum þeim, sem það óskar að gjörðar verði á frumvarpinu, og það álitur

með öllu nauðsynlegar að gjörðar verði, ef þeirri stefnu skal fylgja, að landsstjóri hafi alla stjórn landsins á hendi, leyfir það sér með fáum orðum að gjöra grein fyrir þeirri uppástungu, sem það þegar í upphafi lét í ljósi að mundi verða hin affarabezta og happasælasta fyrir land vort og mest samsvarandi þörfum vorum og réttindum, og sem það vill gjöra að varauppástungu sinni, ef yðar konunglega hátign eigi getið fallizt á það fyrirkomulag, sem í frumvarpi þingsins er farið fram á, sem þingið gjörði af þeim einum ástæðum, að það vildi fara sem næst frumvarpinu og eigi víkja frá því meira en nauðsyn krafði. En vara-uppástungan er sú, sem í öndverðu var fram tekin, að yðar konungleg hátign allramildilegast viljið skipa jarl hér á landi, og stjórninni hann í nafni og í umboði yðar hátignar, eptir því sem yðar hátign nákvæmar fyrir skipar. Jarlinn ætti, að þingsins áliti, að hafa að eins ábyrgð fyrir konungi einum, en aptur ætti að skipa hér í eða fleiri stjórnarherra, sem séu jarlinum undirgefnir, hafi öll stjórnarstörfin á hendi og fulla ábyrgð gjörða sinna fyrir alþingi.

Samkvæmt þessu samdi þingið 2 greinir, sem ættu að koma í staðinn fyrir ákvarðanirnar í 3., 5., 6. og 7. grein frumvarps þingsins um landsstjóra, vald hans og ábyrgð, og flutning mála fyrir konungi, með þeim breytingum á hinum öðrum greinum frumvarpsins, einkum 35. grein, sem nauðsynlegar eru. Greinir þessar eru þannig hljóðandi.

1. gr.

«Konungur skipar jarl á Íslandi, sem hefir hið æðsta vald í landinu. Hann stjórnar í nafni og umboði konungs, eptir því sem konungur nákvæmar fyrir skipar, og hefir ábyrgð fyrir honum einum».

2. gr.

«Til að framkvæma stjórnarstörfin skulu skipaðir einn eða fleiri stjórnarherrar. Þeir hafa alla ábyrgð stjórnargjörðanna. Ábyrgð þessi verður nákvæmar ákveðin með lögum», og var vara-uppástunga þessi í heild sinni samþykkt með 16 atkvæðum gegn 9.

Viðvíkjandi stjórnarskipunarmáli Íslands komu að þessu sinni 16 bænarskrár úr ýmsum kjördæmum landsins, og stefna þær allar að sömu niðurstöðu, sem þingið hefir komizt að, um fyrirkomulagið á stjórn hinna sérstöku mála Íslands.

En flestar þeirra fara þess utan fram á:

- 1, að alþingi mótmæli því, að lög 2. janúar þ. á. um stöðu Íslands í ríkinu sæu til orðin á formlegan hátt, ef þau geti verið bindandi fyrir Ísland, þar sem þau sæu að eins samþykkt af hinu danska ríkisþingi, en eigi af alþingi.
- 2, að þingið fylgi því fastlega fram, að hið fasta árstíllag til Íslands úr ríkissjóði Dana verði að minnsta kosti 60,000 rd.
- 3, að þingið beiðist þess, að málið um stöðu Íslands í ríkinu verði lagt fyrir sérstakt fulltrúafing á Íslandi með fullu samþykktarátkvæði.

Þetta er aðalatriði bænarskránna, þótt þær fari ólíkum orðum um þau, og þær fari sumar talsvert lengra í fjárkröfunum, og þetta ætlar þingið að sé álit alls þorra þjóðarinnar, og því hlýtur það að byggja á bænarskránum, sem það álitur órækan vott um almennan vilja og ósk þjóðarinnar.

Eins og kunnugt er, hét hinn hásemi konungur Friðrik hinn 7. með allrahæstu bréfi 4. dag aprílmán. 1848 öllum þegnum sínum stjórnarþót, og með bréfi 23. septemberm. 1848 hét hans hátign Íslendingum því sérstaklega, að ekkert skyldi verða af ráðið um stöðu Íslands í ríkinu, fyr en leitað hefði verið um það álits sérstaks þings í landinu sjálfu, og þetta heitorð var endurtekið í auglýsingu konungs til alþingis 1849, og enn aptur í auglýsingu til Íslendinga 12. maí 1852. Þetta heitorð hafa menn ávallt skilið svo, að hinn hásemi konungur hafi ætlað oss Íslendingum jafnan atkvæðisrétt við samþegna vora í Danmörku um öll vor mál, og að ekkert skyldi verða af ráðið um stöðu Íslands í ríkinu, nema með samþykki Íslendinga sjálfra. En þegar til þess er litið, sem fram hefir farið í þessu máli síðan, getur þingið eigi séð, að Íslendingar hafi í þessu efni notið þess jafnréttis, sem hinn hásemi konungur hafði þeim fyrirhugað; því að þegar af frumvarpi því, sem lagt var fyrir þjóðfundinn 1851, varð það ljóst, að málefni Íslands áttu að liggja undir atkvæði hins danska ríkisþings, og landið sjálft að verða að eins einn hluti úr Danmörku. Þjóðfundinum var nú, eins og kunnugt er, eigi gefinn kostur á, að koma fram með neinar uppástungur í þessu máli, eða bera bænir sínar fram fyrir hans hátign konunginn, og þrátt fyrir allraþegnsamlegastar bænir alþingis á flestum fundum þess síðan, hefir ekkert verið gjört til að þoka þessu máli áfram fyr en 1867, að lagt var fyrir alþingi frumvarp til algjörðrar stjórnarskrár handa Íslandi. Þingið gjörði sér allt far um, að breyta engu því í frumvarpi þessu, sem

því virtist eigi skerða þjóðrættindi Íslendinga, enda gjörði sér þá von um, að yðar konunglega hátign allramildilegast mundi staðfesta frumvarp þetta, eins og það fór frá þinginu, eða láta leggja það óbreytt fyrir nýtt þing, eins og þingið allraþegnsamlegast beiddist. En þessi von brást, því að þótt þingið væri leyst upp með opnu bræfi 26. febrúar 1869, og sama dag boðið að kjósa til þings að nýju, var fyrir þetta þing eigi lagt frumvarpið 1867, heldur tvö frumvörp, annað um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, en hitt um hin sérstaklegu mál landsins. En nú var og þinginu synjað um samkomulagsatkvæði í málinu, og sá það sér því eigi fært að stinga upp á neinum breytingum í frumvörpum þessum, eins og þau voru löguð, og þar sem auk þess frumvarpið um stöðu Íslands í ríkinu átti þar á eptir að leggja fyrir ríkisþing Dana, varð þingið að komast til þeirrar niðurstöðu, að ráða yðar hátign frá, að þetta frumvarp næði lagagildi, eins og það lá fyrir, en ræð þar á móti til, að málið í heild sinni yrði lagt fyrir þing hér á landi 1871 með fullu samþykktaratkvæði, en samþykkti þó til vara stjórnarskrána um hin sérstaklegu málefni Íslands, með þeim breytingum, sem það áleit allra-nauðsynlegastar. En allt um það lagði stjórn yðar hátignar fyrir hið síðasta ríkisþing frumvarp til laga um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, talsvert frábrugðið frumvarpi því, sem lagt var fyrir alþingi 1869; þetta frumvarp mátti því í raun og veru heita alveg nýtt, en engu að síður lagði ríkisþingið samþykki sitt til þess, að þetta frumvarp yrði að lögum gjört, og þannig eru lögin 2. janúar m. þ. á., um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, til orðin. Nú virðist þinginu auðsætt, að Íslendingar eigi hafi notið jafnrættis í þessu máli, þar sem alþingi 1869 hafði að eins ráðgjafaratkvæði gagnvart löggjafaratkvæði ríkisþingsins. Þegar þingið enn fremur lítur á ákvarðanir laga þessara, þá álítur það sumar þeirra óhagkvæmar og óaðgengilegar fyrir Íslendinga, og skal þingið allraþegnsamlegast leyfa sér að nefna sem dæmi eitt aðalatriði í lögum þessum, sem þinginu virðist eigi verða ráðið til fullra lykta nema eptir samkomulagi við Íslendinga; það er um upphæð árstillagsins til Íslands úr ríkissjóðnum. Í 5. grein er nefnilega þetta árstillag ákveðið 30,000 rd., og að auk 20,000 rd. um 10 ár, er úr því fari minnkandi um 1000 rd. árlega, unz það hverfur með öllu að 30 árum liðnum, og jafnframt er ákveðið, að öll skuldaskipti ríkissjóðsins og Íslands skuli hér með vera á enda kljáð.

Nú hafa Íslendingar leitt rök að því, að miklu meira fê hefir runnið beinlínis frá Íslandi í ríkissjóðinn en þessu árgjaldi nemi, og stjórn yðar hátignar hefir alls eigi móti því borið, og eins hefir alþingi sýnt ljóslega fram á, að þetta fê alls eigi er nóg til að bæta úr brýnustu þörfum landsins, enda æskt, að ef farið væri eptir ástandi landsins, eins og einn hluti nefndar þeirrar vildi, er hinn háæli fyrirrennari yðar skipaði í Kaupmannahöfn árið 1861, til að rannsaka og segja álit sitt um fjárhagssambandið milli Íslands og Danmerkur, að árstillagið yrði að minnsta kosti ákveðið til 60,000 rd. Þessum kröfum og óskum alþingis hefir stjórn yðar hátignar og ríkisþingið eigi sinnt, heldur ákveðið árstillagið úr ríkissjóðnum upp á sitt eindæmi, án þess að láta rannsaka, hvort Íslendingar ættu eigi rétta heimtingu á meira fê. Þingið getur nú eigi betur sæð, en að Íslendingar þá fyrst nytu jafnrættis, ef þetta mál væri lagt fyrir það þing í landinu sjálfu, er hefði fullt samþykktar- atkvæði til að ráða því til lykta af hendi sinnar þjóðar, og samkomulags væri þannig leitað millum Íslendinga og Dana.

Samkvæmt þessu leyfir þingið sér allraþegnsamlegast að lýsa því yfir :

- 1, að það getur eigi viðurkennt, að lög 2. janúar 1871 sæu bindandi fyrir Ísland, eins og þau nú liggja fyrir (samþ. með 14 atkv. gegn 10).
- 2, að það tekur fyrir Íslands hönd á móti þeim 30,000+20,000 rd., sem eptir lögum 2. janúar 1871 eiga að greiðast úr ríkissjóði Danmerkur í hinn íslenska landssjóð, en getur þar á móti ekki viðurkennt, að öll skuldaskipti milli ríkissjóðsins og Íslands sæu þar með á enda kljád (samþ. með 15 atkvæðum gegn 9).
- 3, að jafnframt og þingið þannig geymir Íslandi rétt þess óskertan um framangreind atriði, ræður það allraþegnsamlegast til, að um þau verði leitað (eptir nauðsynlegan undirbúning) samkomulags við Íslendinga á sérstöku þingi hér á landi, er hafi fullt samþykktaratkvæði fyrir þjóðarinnar hönd (samþ. með 16 atkv. gegn 9).

Minni hluti þingsins, Þórður Jónasson, Bergur Thorberg, Jón Hjaltalín, Jón Pétursson, Pétur Pétursson, Ólafur Pálsson, Grímur Thomsen, Helgi Hálfðánarson og Þórarinn Bóðvarsson, leyfir sér að neyta þess réttar, er 61. grein alþingistilskipunarinnar veitir, til

þess með fáum orðum allraþegnsamlegast að skýra yðar konunglegu hátígn frá ágreiningsáliti sínu um þetta mál.

Minni hlutinn álitur, að frumvarp það til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands, sem nú var lagt fyrir þingið, innihaldi mikilvæga réttarbót, sem geti eftir heill og framfarir þessa lands á ókomnum tímum. Það er minni hlutanum ljóst, að með frumvarpi þessu eru þjóð vorri og þingi boðin þau réttindi, sem þjóðunum hvervetna hefir þótt hið mesta hnoss að öðlast, það er löggjafar-atkvæði og fjárforræði; og þegar á hinn bóginn engar byrðar eru lagðar á landið, sem nú ekki hvíla á því, og engin réttindi frá því tekin, sem það nú hefir, þá gat minni hlutanum eigi blandast hugur um, að það væri sjálfsgöð skylda fyrir fulltrúaping þjóðarinnar, að hafna ekki þessu tilboði yðar hátignar, heldur taka á móti því með þakklátum hug, í fullu trausti þess, að það mundi verða til þess að efla framfarir landsins, og í vissri von um, að þær misfelltur, sem reynslan kynni að sýna að væri á því fyrirkomulagi, sem frumvarpið býður, t. a. m. með tilliti til ráðgjafa-ábyrgðarinnar, mundu fást lagaðar með tímanum, og annað hagfelldara sett í staðinn eptir því, sem þarfir landsins útheimtu.

Með því það er að ráða af ástæðunum fyrir frumvarpinu, að eigi muni verða gjörð nein breyting á valdi og verkahring alþingis, nema því að eins að þingið æski þess, og fulltrúi yðar hátignar á þinginu hefir lýst því yfir, að þingið að þessu leyti hefði samþykktarvald um málið, áleit minni hlutinn, að hver sú breytingaruppástunga við frumvarpið, sem yðar hátígn ekki gæti aðhyllt, mundi geta orðið þess ollið, að frumvarpið ekki yrði gjört að lögum, og landið ekki fengi þá stjórnarbót, sem yðar hátígn mildilegast hefir fyrirhugað því. Minni hlutinn áleit þess vegna frá því sjónarmiði, sem nú var á vikið, með öllu ógjörlegt, að fallast á sumar af þeim breytingaruppástungum, sem fram hafa komið á þinginu við frumvarpið, og skal í þessu tilliti sérstaklega leyfa sér að taka fram allmargar af breytingum þeim, sem samþykktar voru við 1. kafla frumvarpsins, t. a. m. um stöðu landshöfðingja með ábyrgðarlausum erindsreka; því næst breytingarnar við 3. kafla um fjárhagsáætlunina og við 4. kafla um landsdóm.

Minni hlutinn áleit frá sínu sjónarmiði, að annaðhvort bæri að fallast á frumvarpið óbreytt, eður þá með þeim einum breytingum, er líklegt væri að yðar hátígn gæti aðhyllt, og í því tilliti hefði minni hlutinn getað fallið á allflestar þær breytingaruppá-

stungur við frumvarpið, sem fram komu frá minni hlutanum í nefnd þeirri, er þingið skipaði í málið, en þessar uppástungur gátu eigi komið til atkvæða, þar sem uppástungur meiri hluta nefndarinnar fengu meiri hluta atkvæða, og hinar því urðu að falla burtu.

En þó minni hlutinn þannig sè meiri hluta þingsins ósamþykkur um þau úrslit, sem frumvarpið hefir fengið á þinginu, þá eru það samt sem áður einkum þær yfirlýsingar viðvíkjandi lög-unum um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu frá 2. janúar 1871, sem meiri hluti þingsins hefir sett í samband við þetta mál og með atkvæðafjölda samþykkt að bera upp fyrir yðar hátign, er knýja minni hlutann til að koma fram með þetta ágreinings-atkvæði sitt.

Eins og minni hlutinn er öldungis fráhverfur hinum röngu skoðunum, sem yfirlýsingar þessar eru byggðar á, og teknar eru fram í ástæðunum fyrir þeim, eins leyfir minni hlutinn sèr allra-þegnsamlegast að lýsa því yfir, að hann engan þátt á í yfirlýsing-unum sjálfum, og mótmælir þeim í heild sinni í fyllsta máta. Minni hlutanum þykir það sorglegt, að hið ráðgefandi fulltrúaping Íslendinga skuli vekja efa um gildi þeirra laga, sem yðar hátign hefir sett um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu, og lýsa því yfir, að það ekki geti viðurkennt, að slík lög sèu bindandi fyrir Ísland. Minni hlutanum þykir það gegna furðu, að meiri hluti þingsins ekki skuli hafa réttari hugmyndir um skuldbindandi krapt þeirra laga, er yðar konungleg hátign setur fyrir þetta land, en minni hlutinn verður að afsala sèr alla hlutdeild í þessu og ábyrgð af því, og sinnur einnig skyldu sína, að lýsa yfir því áliti sínu, að slíkar ískyggilegar skoðanir, sem hér hafa komið fram frá meiri hluta þingsins, ekki sèu samkvæmar hugsunum og vilja Íslend-inga yfir höfuð.

Samkvæmt því, sem þegar er sagt, leyfir þingið sèr allraþegn-samlegast að heiðast þess :

1. Að yðar hátign allra-mildilegast viljið staðfesta meðfylgjandi frumvarp til stjórnarskrár um hin sèrstaklegu málefni Ís-lands (samb. með 17 atkv. gegn 8).
1. Til vara : Að ef yðar hátign eigi getið samþykkt þetta frum-varp, eins og það nú kemur frá þinginu, að yðar hátign þá viljið allra-mildilegast skipa þann mann hér á landi, er hafð æðstu stjórn landins á hendi, og stjórnarherra með lagaábyrgð fyrir alþingi, og setja ákvarðanir um það

efni inn í stjórnarskrána, svo sem hér að framan er bent á (samb. með 16 atkv. gegn 1).

Reykjavík, 22. dag ágúst. 1871.

Allraþegnsamlegast.

Jón Sigurðsson. Halldór Kr. Friðriksson.

Frumvarp
til stjórnarskrár um hin sérstaklegu málefni Íslands.

I.

1. grein.

Í öllum þeim málum, sem varða Ísland sérstaklega, hefir það löggjöf, dóma og stjórn út af fyrir sig, á þann hátt, að lögjafarvaldið er hjá konungi og alþingi í sameiningu, framkvæmdarvaldið hjá konungi, og dómsvaldið hjá dómendum.

2. grein.

Hin sérstaklegu málefni Íslands eru sér í lagi þessi :

1. Borgaraleg lög, hegningarlög og dómgæzla;
2. Lögreglumálefni;
3. Kirkju- og kennslumálefni;
4. Lækna- og heilbrigðismálefni;
5. Sveita- og fátækramálefni;
6. Vegir og póstgöngur á Íslandi og umhverfis það;
7. Landbúnaður, fiskveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir;
8. Skattamál, beinlínis og óbeinlínis;
9. Þjóðeignir, opinberar stofnanir og sjóðir.

Um sameiginleg mál Danmerkur og Íslands, og um hin nákvæmari takmörk milli þeirra og hinna sérstöku mála, skal ekkert ákveðið, sem sé skuldbindandi fyrir Ísland, eða leggi byrðar á það, nema alþingi samþykki.

3. grein.

Konungur hefir hið æðsta vald yfir öllum hinum sérstaklegu málefnum Íslands, með þeim einum takmörkunum, sem settar eru í stjórnarskrá þessari. Til að framkvæma þetta vald, skipar konungur landstjóra, sem hafi aðsetur sitt á Íslandi.

4. grein.

Áður en konungur tekur við ríkisstjórn, skal hann vinna eið í ríkisráðinu að hinni sérstöku stjórnarskrá Íslands. Af eiðstaf konungs skulu gjörð tvö samhljóða frumrit, og skal annað þeirra

sent alþingi til geymslu, en hitt skal geymast í leyndarskjala-
safninu.

5. grein.

Konungur er ábyrgðarlaus; hann er heilagur og friðhelgur. Landsstjórinn hefir alla ábyrgð á stjórninni. Ábyrgð þessi skal ákveðin með lögum.

Undirskript konungs undir ákvarðanir, er snerta löggjöf og stjórn, veitir þeim fullt gildi, þá er landsstjórinn hefir ritað undir með honum, og er þá ákvörðunin á ábyrgð landsstjóra.

6. grein.

Konungur skipar erindsreka fyrir Íslands hönd. Hann flytur, þegar með þarf, málin fyrir konungi af hendi landstjórans og í hans umboði.

7. grein.

Nú vill landsstjóri sjálfur bera mál upp fyrir konungi, og skal honum þá heimilt að skipa annan mann í sinn stað, er í umboði og á ábyrgð hans annast um stjórnarstörfin á Íslandi, meðan hann flytur málin fyrir konungi. Þó má landsstjóri eigi vera lengur út-
an, en nauðsyn krefur.

8. grein.

Konungur veitir öll þess konar embætti, sem hann hefir veitt hingað til. Breytingu má á þessu gjöra með lögum. Engan þann, má skipa embættismann á Íslandi, sem ekki hefir hin almennu réttindi innborinna manna, og þar á ofan hefir fært sönnur á, að hann hafi fullnægt því, sem fyrir er mælt í lögum um kunnáttu í máli landsins. Sérhver embættismaður skal vinna eið að stjórnar-
skránni.

Konungur getur vikið þeim frá embætti, sem hann hefir veitt það. Eptirlaun embættismanna skulu ákveðin samkvæmt eptir-
launalögum.

Konungur getur flutt embættismenn úr einu embætti í annað, þó svo, að þeir missi einkis í af embættistekjum, og að þeim sé gefinn kostur á að kjósa, hvort þeir vilji heldur embættaskiptin eða þá lausn frá embætti með eptirlaunum þeim, sem almennar reglur ákveða.

Með lögum má undan skilja ýmsa embættismannaflokka auk embættismanna þeirra, sem nefndir eru í 48. gr.

9. grein.

Konungur stefnir saman reglulegu alþingi annaðhvort ár. Án samþykkis konungs má það eigi eiga setu lengur en 8 vikur.

Breyta má þessu með lögum.

10. grein.

Konungur getur stefnt alþingi saman til aukafunda, og ræður hann, hversu langa setu það þá skuli eiga.

11. grein.

Konungur getur frestað fundum hins reglulega alþingis um tiltekinn tíma, en samt ekki lengur en 4 vikur, nema alþingi samþykkist það, og ekki nema einu sinni á ári.

12. grein.

Konungur getur slitið alþingi, og skal þá stofnað til nýrra kosninga áður tveir mánuðir séu liðnir, og alþingi stefnt saman næsta ár eptir.

13. grein.

Konungur getur látið leggja fyrir alþingi uppástungur til laga og ályktana.

14. grein.

Samþykkis konungs þarf til þess, að nokkur ályktun alþingis geti fengið lagagildi. Konungur annast um, að lögin séu birt og að þeim verði fullnægt. Hafi konungur ekki staðfest eitthvert lagafrumvarp, sem alþingi hefir fallið á, á undan næsta reglulegu alþingi, er það niður fallið.

15. grein.

Þegar brýna nauðsyn ber til, getur konungur gefið út bráðabirgðalög milli alþinga; elgi mega slík lög samt koma í bága við stjórnarskrána, og ætíð skulu þau lögð fyrir næsta alþingi á eptir.

16. grein.

Konungur náðar menn og veitir almenna uppgjöf á sökum. Landsstjórnin getur hann því að eins náðað fyrir brot á stjórnarskránni, að neðri deild alþingis samþykki.

17. grein.

Konungur veitir sumpart beinlínis, sumpart með því, að fela það hlutaðeigandi stjórnarvöldum á hendur, leyfi þau og undanþágur frá lögum, sem tíðkæzt hafa eptir reglum þeim, sem farið hefir verið eptir hingað til.

II.

18. grein.

Á alþingi eiga sæti 30 þjóðkjörnir alþingismenn, og 6 alþingismenn, sem konungur kveður til þingsetu fyrir hvert nýtt alþingi. Þessu má breyta með lögum.

19. grein.

Alþingi skiptist í tvær deildir, efri þingdeild og neðri þingdeild. Í efri deildinni sitja 12 þingmenn, í neðri deildinni 24. Þessu má breyta með lögum.

20. grein.

Hinir konungkjörnu alþingismenn eiga allir sæti í efri þingdeildinni. Hina þingmennina í efri deildinni kys alþingi með óbundnum kosningum úr flokki hinna þjóðkjörnu alþingismanna til 6 ára í fyrsta sinn, er það kemur saman eptir að nýjar kosningar hafa farið fram. Nú verður sæti þjóðkjörins þingmanns í efri þingdeild laust, á meðan á kjörtíma stendur, og kjósa þá báðar þingdeildir í sameiningu þingmann úr neðri þingdeildinni í sæti hans.

21. gr.

Kosningarrétt til alþingis hafa:

- a, allir bændur, sem hafa grasnyt og gjalda nokkuð til allra stétta; þó skulu þeir, sem með sérstaklegu lagaboði kynnu að vera undan skildir einhverju þegnskyldugjaldi, ekki fyrir það missa kosningarrétt sinn;
- b, kaupstaðarborgarar, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 4 rd. á ári;
- c, þurrabúðarmenn, ef þeir gjalda til sveitar að minnsta kosti 6 rd. á ári;
- d, embættismenn, sem annaðhvort hafa konunglegt veitingarbréf, eða eru skipaðir af því yfirvaldi, sem konungr hefir veitt heimild til þessa;
- e, þeir, sem tekið hafa lærdómspróf við háskólann, eða embættispróf við prestaskólann í Reykjavík, eða eitthvert annað þess háttar opinbert próf, sem nú er eða kann að verða sett, þó ekki séu þeir í embættum, ef þeir eru ekki öðrum háðir.

Þar að auki getur enginn átt kosningarrétt, nema hann sé orðinn fullra 25 ára að aldri, þegar kosningin fer fram, hafi óflekkað mannorð, hafi verið heimilisfastur í umdæminu eitt ár, sé

ekki lagt af sveit, eða, hafi hann þáð sveitarstyrk, að hann þá hafi endurgoldið hann, eða honum hafi verið gefinn hann upp.

22. gr.

Kjörgengur til alþingis er hver sá, sem hefir kosningarrétt samkvæmt því, sem nú var sagt, ef að hann :

1. ekki er þegn annars ríkis, eða að öðru leyti er í þjónustu þess ;
2. hefir að minnsta kosti í síðustu 5 ár verið í löndum þeim í norðurálfunni, sem liggja undir Danaveldi ; og
3. sè orðinn fullra 30 ára að aldri, þegar kosningin fer fram.

Kosningar þjóðkjörinna alþingismanna gilda um 6 ár. Hinar nákvæmari reglur um kosningarnar verða settar í kosningarlög-unum.

III.

23. gr.

Hið reglulega alþingi skal koma saman fyrsta virkan dag í júlímánuði annaðhvort ár, hafi konungur ekki til tekið annan samkomudag sama ár.

24. gr.

Samkomustaður alþingis er jafnaðarlega í Reykjavík.

25. gr.

Hvor alþingisdeildin um sig á rétt á, að stinga upp á laga-boðum og samþykkja þau fyrir sitt leyti ; einnig má hvor þingdeildin fyrir sig senda konungi ávörp.

26. gr.

Hvor þingdeildin fyrir sig getur sett nefndir af þingmönnum til þess, meðan þingið stendur yfir, að rannsaka málefni, sem eru áriðandi fyrir almenning. Þingdeildin getur veitt nefndum þessum rétt á að heimta skýrslur, munnlegar og bréflugar, bæði af embættismönnum og einstökum mönnum.

27. grein.

Engan skatt má á leggja, nè breyta, nè af taka, nema með lögum; ekki má heldur taka lán, er skuldbindi Ísland, nè selja eða með öðru móti láta af hendi neina af fasteignum landsins, nema slíkt sè með lagaboði ákveðið.

28. grein.

Fyrir hvert reglulegt alþingi skal leggja frumvarp til laga um fjárhag Íslands um tvö hin næstu árin, er í hönd fara, og skal í

frumvarpinu vera áætlun um tekjur og gjöld landsins á þessu tímabili.

Fjárhagsáætlunina skal fyrst leggja fyrir neðri deild alþingis.

29. grein.

Engan skatt má heimta fyr en fjárhagsáætlunin er samþykkt. Ekkert gjald má greiða af hendi, nema heimild sé til þess í fjárhagslögnum.

30. grein.

Hvor þingdeild kýs yfirskoðunarmann, og skulu þeim veitt laun fyrir starfa sinn. Yfirskoðunarmenn þessir eiga að gagnskoða hina árlegu reikninga um tekjur og gjöld landsins, og gæta þess, að tekjur landsins séu þar allar taldar, og að engu fæ hæft verið varið án heimildar. Þeir geta krafist að fá allar skýrslur þær og skjöl, sem þeim þykir þurfa. Síðan skal safna þessum ársreiknum fyrir hvert tveggja ára fjárhagstímabil í einn reikning, og leggja hann fyrir alþingi ásamt með athugasemdum yfirskoðunarmanna, og skal því næst samþykkja hann með lögum.

31. grein.

Ekkert lagafrumvarp má samþykkja til fullnaðar, fyr en það hefur verið rætt þrisvar sinnum í hvorri þingdeildinni um sig. Lagafrumvarp, sem alþingi hefur fellt, verður ekki optar tekið til umræðu á því þingi.

32. grein.

Þegar lagafrumvarp er samþykkt í annarhvorri þingdeildinni, skal það lagt fyrir hina þingdeildina í því formi, sem það er samþykkt. Verði þar breytingar á gjörðar, gengur það aptur til fyrri þingdeildarinnar. Verði hér aptur gjörðar breytingar, fer frumvarpið að nýju til hinnar deildarinnar. Gangi þá enn eigi saman, ganga báðar deildirnar saman í eina málstofu, og leiðir alþingi þá málið til lykta eptir eina umræðu. Þegar alþingi þannig myndar eina málstofu, þarf til þess, að gjörð verði fullnaðarályktun á máli, að tveir þriðjungar þingmanna úr hvorri deildinni um sig séu á fundi og eigi þátt í atkvæðagreiðslunni. Séu ekki að minnsta kosti tveir þriðjungar atkvæða með frumvarpinu, er málið fallið.

33. grein.

Alþingi sker sjálft úr, hvort þingmenn þess séu löglega kosnir.

34. grein.

Sérhver nýr þingmaður skal vinna eið að stjórnskránni, undir eins og húið er að viðurkenna, að kosning hans sé gild.

35. grein.

Alþingismenn eru eingöngu bundnir við sannfæringu sína, en eigi við neinar reglur frá kjósendum sínum. Embættismenn þeir, sem kosnir verða til alþingis, þurfa ekki leyfi stjórnarinnar til þess að þiggja kosninguna.

36. grein.

Meðan alþingi stendur yfir, má ekki taka neinn alþingismann fastan fyrir skuldir án samþykkis þeirrar deildar, er hann situr í, nè heldur setja hann í varðhald eða höfða mál á móti honum, nema hann sé staðinn að glæp.

Enginn alþingismaður verður krafinn til reikningskapar utanþings fyrir það, sem hann hefir talað á þinginu, nema sú þingdeildin leyfi, sem hann á sæti í.

37. grein.

Missi nokkur alþingismaður kjörgengi, missir hann og rétt þann, er kosningu hans fylgir.

38. grein.

Landstjóranum skal heimilt að sitja á alþingi, og á hann rétt á að taka þátt í umræðunum eins opt og hann vill, en verður að öðru leyti að gæta þingskapa. Stjórnin getur einnig veitt öðrum manni umboð til að vera á þingi við hlið landstjóra og að láta því í té skýrslur þær, er virðast nauðsynlegar. Í forföllum landstjóra má annar mæta á þingi í umboði hans.

Atkvæðisrétt hefir landstjórinn eða sá, sem kemur í hans stað, því að eins, að þeir séu jafnframt alþingismenn.

39. gr.

Hvor þingdeildin um sig og eins hið sameinaða alþingi kys sjálft forseta sinn og varaforseta.

40. gr.

Hvorug þingdeildin má gjöra ályktun um nokkurt mál, nema að minnsta kosti tveir þriðjungar þingmanna séu á fundi og greiði þar atkvæði.

41. gr.

Heimilt er hverjum alþingismanni að bera upp í þeirri þingdeildinni, sem hann á sæti, sérhvert opinbert málefni, ef hún leyfir það, og beiðast þar um skýrslu.

42. gr.

Hvorug þingdeildin má taka við neinu málefni, nema einhver þingdeildarmanna taki það að sér til flutnings.

43. gr.

Þyki þingdeildinni ekki ástæða til að leggja úrskurð á eitt-
hvert málefni, þá getur hún vísað því til landstjórans.

44. gr.

Fundir beggja þingdeildanna og hins sameinaða alþingis skulu
haldnir í heyranda hljóði. Þó getur forseti, eða svo margir þing-
menn, sem til tekið er í þingsköpunum, krafzt, að öllum utanþings-
mönnum sé vísað burt, og skal þingið þá skera úr, hvort ræða
skuli málefnið í heyranda hljóði eða fyrir lokuðum dyrum.

45. gr.

Þingsköpin handa alþingi og báðum deildum þess skulu sett
með lögum.

IV.

46. gr.

Skipun dómsvaldsins skal ákveðin með lögum.

47. gr.

Dómendur skulu eiga rétt á að skera úr öllum ágreiningi um
embættistakmörk yfirvaldanna. Þó getur sá, sem þar um leitar úr-
skurðar, ekki komið sér hjá, að hlýða yfirvaldsboðinu í bráð með
því að skjóta málinu til dóms.

48. gr.

Dómendur skulu í embættisverkum sínum fara einuugis eptir
lögnum. Þeim dómendum, sem ekki hafa að auk umboðsstörf á
hendi, verður ekki vikið úr embætti nema með dómi, og ekki verða
þeir heldur fluttir í annað embætti á móti vilja þeirra, nema þegar
svo stendur á, að verið er að koma nýrri skipun á dómstólana.
Þó má veita þeim dómara, sem orðinn er fullra 65 ára gamall,
lausn frá embætti, en eigi skal hann missa neins í af launum
sínum.

49. gr.

Landsdómur dæmir þau mál, sem konungur, eður neðri þing-
deildin, lætur höfða gegn landstjóranum. Svo skal það og á valdi
konungs, ef neðri deild þingsins leyfir, að láta kæra aðra menn
fyrir landsdóminum um glæpi þá, er konungi þykja hættulegir
fyrir Ísland eða gjörvallt konungsríkið.

V.

50. gr.

Hin evangeliska lúterska kirkja skal vera þjóðkirkja á Íslandi,

og skal hið opinbera að því leyti styðja hana og vernda. Rættar-
ástandi hennar skal skipað með lögum.

51. gr.

Landsmenn eiga rétt á að stofna félög til að þjóna guði með
þeim hætti, sem bezt á við sannfæringu hvers eins, þó má ekki
kenna eða fremja neitt, sem er gagnstætt góðu siðferði og alls-
herjar reglu.

52. gr.

Kjör trúarbragðaflokka þeirra, sem á greinir við þjóðkirkjuna,
skulu nákvæmar ákveðin með lögum.

53. gr.

Enginn má neins í missa af borgaralegum og þjóðlegum rétt-
indum fyrir sakir trúarbragða sinna, nè heldur má nokkur fyrir
þá sök skorast undan almennri félagsskyldu.

VI.

54. gr.

Hver sá maður, sem tekinn er fastur, skal leiddur fyrir dóm-
ara svo fljótt sem auðið er. Megi þá eigi jafnskjótt láta hann
lausan aptur, ber dómaranum svo fljótt sem verður, og í seinasta
lagi áður en 3 dagar sæu liðnir frá því, að sá, sem tekinn er fast-
ur, var leiddur fyrir dómara, að leggja á úrskurð, er byggður sè
á tilgreindum ástæðum, um að hann skuli settur í varðhald; en
megi láta hann lausan móti veði, þá skal ákveðið í úrskurðinum,
hvert eða hversu mikið það skuli vera. Úrskurði þeim, sem dóm-
arinn kveður upp, má sá, sem í hlut á, þegar skjóta sèr í lagi til
æðra dóms. Engan mann má setja í gæzluvarðhald fyrir yfirsjón,
er að eins varðar fèsekt eða einföldu fangelsi. Engan mann má
draga frá löglegu varnarþingi hans.

55. grein.

Heimilið er friðheilagt. Ekki má gjöra húsleit, nè kyrretja
brèf og önnur skjöl og rannsaka þau, nema eptir dómsúrskurði,
ef lögin ekki gjöra sérlega undantekning.

56. grein.

Eignarrétturinn er friðhelgur. Engan má skylda til að láta af
hendi eign sína, nema almennings-þörf krefji; þarf til þess laga-
boð, og komi fullt verð fyrir.

57. grein.

Öll bönd þau, er hamla frelsi í atvinnuvegum og jafnrètti manna

til atvinnu, og eigi eru byggð á almenningsheillum, skal af taka með lögum.

58. grein.

Sá, sem ekki getur sæð fyrir sér og sínum, og sæ hann ekki skyldu-ómagi annars manns, skal eiga rétt á að fá styrk úr almennum sjóði, en þá skal hann háður vera skyldum þeim, er lögin áskilja.

59. grein.

Hafi foreldrar eigi efni á að fræða sjálf börn sín, eður sæu börnin munaðarlaus eða öreigar, er það skylda hins opinbera að sjá þeim fyrir uppfræðingu og framsæri.

60. grein.

Hver maður á rétt á að láta í ljósi hugsanir sínar á prenti; þó verður hann að ábyrgjast þær fyrir dómi. Ritskoðun og aðrar slíkar tálmanir fyrir prentfrelsið má aldrei leyfa.

61. grein.

Rétt eiga menn á að stofna félög í sérhverjum löglegum tilgangi, án þess leyfi þurfi að sækja til þess. Ekkert félag má rjúfa með stjórnarráðstöfun. Þó má banna félög um sinn, en þá verður þegar að höfða mál gegn þeim, til þess þau verði rofin.

62. grein.

Rétt eiga menn á að safnast saman vopnlausir. Lögreglustjórninni er heimilt, að vera við almennar samkomur. Banna má mannfundi undir berum himni, þegar uggvænt þykir, að af þeim leiði óspektir.

63. gr.

Sérhver vopnfær maður er skyldur að taka sjálfur þátt í vörn Íslands, eptir því sem nákvæmar kann að verða fyrir mælt þar um með lögum.

64. gr.

Rétti sveitarfélaganna til að ráða sjálf málefnum sínum með umsjón landstjórnarinnar skal skipað með lögum.

Ef það þykir henta, að fá efri þingdeild alþingis í hendur yfirstjórn í sveitarmálefnum fyrir allt land, má gjöra það með lögum.

65. gr.

Skattgjalda- og skattheimtumálum skal koma fyrir með lögum.

66. gr.

Öll sérstakleg réttindi, er lögin hafa bundið við aðal, nafnbætur og tign, skulu vera af tekin.

VII.

67. gr.

Uppástungur, hvort heldur er til breytinga eður viðauka á stjórnarskrá þessari, má bera upp bæði á reglulegu alþingi og auka-alþingi. Nái uppástungan um breytingu á stjórnarskránni samþykki beggja þingdeildanna, skal slíta alþingi þá þegar og stofna til almennra kosninga af nýju. Samþykki hið nýkosna alþingi ákvörðunina óbreytta, og nái hún staðfestingu konungs, þá hefir hún gildi sem stjórnarlög.

Ákvarðanir um stundarsakir.

1. gr.

Þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skulu kosningarlögin 6. janúarmán. 1857, sbr. tilskipun 8. marzmán. 1843, framvegis gilda um kosningarnar til alþingis, að öðru leyti en því, sem leiðir af 18., 21. og 22. grein í lögum þessum.

Þeirri tölu hinna þjóðkjörnu alþingismanna, sem ákvörðuð er í hinni fyrstu greininni, skal, þangað til öðruvísi verður fyrir mælt með lögum, skipt þannig niður, að þær sýslur, er nú skal greina: 1) Gullbringu- og Kjósar, 2) Árnes, 3) Rangárvalla, 4) Skaptafells, 5) Ísafjarðar ásamt Ísafjarðarkaupstað, 6) Húnavatns, 7) Skagafjarðar, 8) Eyjafjarðar ásamt Akureyrar-kaupstað, 9) Þingeyjar, 10) Norður-Múla, og 11) Suður-Múlasýslur kjósa tvo alþingismenn hver, en hinar aðrar sýslur á Íslandi og Reykjavíkur-kaupstaður kjósa 1 alþingismann hver.

2. gr.

Þangað til að þingsköp alþingis og beggja alþingisdeildanna verða ákveðin með lögum, áskilur konungur sér að ákveða þingsköpin til bráðabirgða.

3. gr.

Konungur gjörir ráðstafanir þær, sem með þarf, til þess að stjórnarskrá þessi geti öðlzt fullt gildi einhvern tíma á árinu 1873. Sér í lagi skal kjósa nýja alþingismenn, þótt umboð alþingismanna þeirra, sem nú eru, sé ekki á enda.

VIÐBÆTIR.

Lög handa Íslandi,

sem út hafa komið frá því alþingi var slitið 1869

til þess þing var sett 1871.

ÓPIÐ BRÉF

handa Íslandi, er nákvæmar ákveður um innheimtu á kröfum með forgangsrétti hjá þeim mönnum, sem hafa látið aðra fá sjálfsvörzluveð í lausafé sínu.

VÈR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að Vèr höfum meðtekið þegnlegt álitssjal Vørs trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt, til opins brèfs handa Íslandi, er nákvæmar ákveður um innheimtu á kröfum með forgangsrétti hjá þeim mönnum, sem hafa látið aðra fá sjálfsvörzluveð í lausafé sínu, bjóðum Vèr og skipum fyrir á þessa leið:

Forrèttindi þau, sem opið bréf 23. júlímán. 1819 veitir forgangs-kröfum þeim, sem þar er um rætt, fyrir sjálfsvörzluveði því í lausafé, sem fengið er eptir auglýsingu tæðs opins brèfs, skulu einnig koma til greina, þegar gjörð er aðför eða fjárnám til lúkningar slíkrar forgangs-kröfu, án þess nauðsynlegt sè til framkvæmdar greindra forrèttinda að heimta, að öllu búi skuldunautsins sè skipt sem gjaldþrota. Þó leiðir það af n. l. 1. —22.—28. (d. l. 1.—24.—26.), að ekki má með slíkri gjörð taka til veðsetts lausafjár, ef að og að svo miklu leyti sem til eru óveðsettir fjármunir, er taka má lögtaki til lúkningar forgangs-kröfunni. Eigi skal heldur, þá er heimt eru inn opinber gjöld, sem hvíla á fasteignum, byrja lögtakið á lausum aorum, ef engir eru til óveðsettir; en þegar svo er ástatt, skal þegar taka fasteignina lögtaki; en aptur skulu hin önnur gjöld til ríkis og sveitar, sem ekki hvíla á fasteignum, heldur að eins á gjaldendum sjálfum, talin með þeim kröfum, sem, eins og að ofan er sagt, má leita lúkningar á með lögtaki í lausafé, þó veðsett sè. Annars er það vitaskuld, að hvorki framangreind ákvörðun, nè heldur opið bréf 23. júlímán. 1819, gjörir neina breytingu á hlutfalli því, sem ákveðið er í lögunum

eða seinni tilskipunum meðal ýmsra flokka af forgangs-kröfum, hvers til annars, og skal þess sèr í lagi gætt, að gjöld til ríkissjóðsins ganga fyrir sveitargjöldum.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sèr þegnlega að hegða.

Gefið á Amaliuhöll 11. dag desembermánaðar 1869.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

C. Nutzhorn.

OPID BRÉF

handa Íslandi, um aðra skiptingu á lyfjavoginni en hingað til.

VÉR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slésvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að Vèr höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt, til opins brèfs handa Íslandi um aðra skiptingu á lyfjavoginni en hingað til, bjóðum Vèr og skipum fyrir á þessa leið:

1. grein.

Í stað lyfjavogar þeirrar, sem höfð hefir verið hingað til á Íslandi, skal við hafa hið frakkneska gram-kerfi, þegar lækna eða dýralækna segja fyrir um læknislyf, og þau eru af hendi látin frá lyfjabúðunum sem læknisdómar.

2. grein.

Konungur úrskurðar, hve nær þetta opna bréf skuli öðlast gildi, og skipar nákvæmar fyrir um það, sem með þarf útaf því.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sèr þegnlega að hegða.

Gefið á Amaliuhöll 11. dag desembermánaðar 1869.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

C. Nutzhorn.

AUGLÝSING

um, hvenær opið bréf handa Íslandi 11. desembermán. 1869, um aðra skiptingu á lyfjavoginni skuli öðlast gildi, og um að hin nýja lyfjaskrá skuli leidd inn á Íslandi.

Samkvæmt opnu bréfi handa Íslandi 11. desembermán. 1869 um aðra skiptingu á lyfjavoginni 2. grein hefir hans hátign konunginum þóknast eptir tillögum dómsmálastjórnarinnar að samþykkjast 2. þ. m., að tæð opið bréf skuli öðlast gildi 1. janúarm. 1871, og að lyfjaskrá sú, sem gefin var út í Kaupmannahöfn árið 1868 og samþykkt af konungi 13. júlímán. s. á. og heitir «Pharmacopoea, Regia auctoritate edita», skuli leidd inn á Íslandi frá sama tíma.

Fyrir því skal hið frakkneska gramkerfi frá ofan greindum tíma við haft, þá er læknar og dýralæknar segja fyrir um læknisdóma, og þeir eru af hendi látnir í lyfjabúðunum til lækninga, og má ekki nota neinar aðrar lyfjavogir en þær, sem heyra undir þetta kerfi, þegar læknis-fyrirsagnir eru afgreiddar.

Frá sama tíma eiga allar lyfjabúðir á Íslandi að hafa til alla þá læknisdóma, sem tilgreindir eru í ofan nefndri lyfjaskrá, og skal útvega, geyma og til búa læknisdóma þessa á þann hátt, sem fyrir er mælt í lyfjaskránni, og eiga þeir að standast þau próf, sem þar segir fyrir um.

Þetta birtist hér með öllum, sem hlut eiga að máli, til eptirbreytni.

Í dómsmálastjórninni 5. dag marzmanaðar 1870.

C. Nutzhorn.

Fr. Reinhardt.

Tilskipun

handa Íslandi, um eptirmyndun ljósmynda. o. fl.

VÉR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stór-mæri, Þèttmerski, Láinborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að vér höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið

lagt til tilskipunar handa Íslandi um eptirmyndun ljósmynda o. fl.,
hjóðum Vær og skipum fyrir á þessa leið :

1. grein.

Hver sá, sem á sjálfs síns kostnað býr til frumlega ljósmynd
eptir náttúrunni eða ljósmyndar eitthvert listaverk, sem enginn
hefir einkarétt á að eptirmynda, getur um 5 ára tímabil fyrirmun-
að öðrum að búa til til sölu ljósmynd eptir ljósmynd hans, með því
að auglýsa á þeim stað og með þeim hætti, sem dómsmálaráð-
herrann til tekur nákvæmar, að hann áskilji sér einkarétt, og með
því þar á ofan að setja nafn sitt og orðin «með einkarétti» á sér-
hverja ljósmynd, er hann lætur frá sér fara.

Sè ljósmynd gjörð eptir beiðni annars manns, þarf samþykkis
hans ekki einasta til þess að fá áður nefndan einkarétt, heldur
einnig til þess að mega selja eptirmynd af ljósmyndinni.

2. grein.

Hver sá, sem í nokkru skerðir réttindi þau, sem heimild er
fyrir í 1. grein, skal sektaður um 5 til 200 rd., og þar að auki
gjalda þeim, sem fyrir óréttinum hefir orðið, fullar skaðabætur.
Plötur og annað, sem eingöngu verður haft til hinnar ólöglegu
eptirmyndunar, og eins allar hinar eptirgjörðu ljósmyndir, sem
finnast og ællaðar eru til sölu, skal upptækt gjört og ónýtt, nema
að sá, sem fyrir óréttinum hefir orðið, krefjist, að sér se fengið
það í hendur, og skal þá andvirði þess koma upp í skaðabæturnar,
sem honum bera. Sama hegning og skaðabætur liggja við að
hafa slíkar myndir til sölu, og eins við því, að flytja til landsins
eptirmyndaðar ljósmyndir, sem gjörðar eru annarstaðar, og óleyfi-
legar eru samkvæmt þessari tilskipun.

3. grein.

Mál, sem rísa út af afbrigðum gegn tilskipun þessari, getur
sá einn höfðað, sem fyrir óréttinum hefir orðið, og verður þeim
málum því að eins gegnt, að þau seu höfðuð innan árs og dags.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér þegnlega að hegða.

Gefð á Amalíuhöll 11. dag desembermánaðar 1869.

Undir vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

C. Nutzhorn.

Auglýsing

fyrir Ísland um tilkynning um einkarétt til að eptirmynda ljósmyndir.

Samkvæmt tilskipun handa Íslandi um eptirmyndun ljósmynda og fl., dagsettri 11. dag desembermánaðar f. á., getur sá, sem á sjálfs síns kostnað hefir búið til frumlega ljósmynd eptir náttúr- unni eða ljósmyndar eitthvert listaverk, sem enginn hefir einkarétt til að eptirmynda, um 5 ára tímabil fyrirmanað öðrum að búa til ljósmynd til sölu eptir ljósmynd hans, með því að tilkynna á þeim stað og með þeim hætti, sem dómsmálaráðherrann til tekur nákvæmar, að hann áskilji sér einkarétt, og með því þar á ofan að setja nafn sitt og orðin «með einkarétti» á sérhverja ljósmynd, er hann lætur frá sér fara. Samkvæmt þessu skal gjört heyrum kunnugt, að tilkynning sú, sem að framan er um rætt, skal send stiptamtmaninum yfir Íslandi, og á hún að hafa inni að halda nafn ljósmyndasmiðsins, ritað fullum stöfum, nógu greinilega lýsingu á ljósmyndinni, er á skilinn er einkaréttur til að eptirmynda, og, ef ljósmyndin er eptirmyndun einhvers listaverks, þá nafn listasmiðsins. Þar að auki skal ávallt senda með tilkynningunni eina af ljósmyndum þeim, sem áskilinn er einkaréttur til að eptirmynda.

Í dómsmálastjórninni 10. dag febrúarmánaðar 1870.

C, Nutzhorn,

Fr. Reinhardt.

Opið bréf

handa Íslandi um, að þeir, sem senda inn bænarskrár og kæruskjöl, geti fengið álitsskjölin um málið.

VÉR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slæsvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að vèr höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vørs trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt, til opins bréfs handa Íslandi um að þeir, sem senda inn

bænarskrár og kæruskjöl, geti fengið álitsskjölin um málið, bjóð-
um Vër og skipum fyrir á þessa leið:

Sá, sem sent hefir bænarskrá til embættismanna eður til
bæjar- eða sveitarstjóra eður kæruskjal um þá, og málefnið varðar
sjálfan hann, skal, ef bæn hans eigi fær áheyrslu eða kæran eigi
er til greina tekin, eiga heimting á, er hann fer þess á leit, að
fá eptirrit einu sinni af álitsskjali því eða álitsskjölum þeim, sem
rituð hafa verið um málefnið, eða færi á að eptirrita þau.

Þetta á samt ekki við um bænarskrár um embætti eða sýsl-
anir eða um undanþágur undan ákæru, uppgjöf eða linu á refs-
ingu eptir dómi eða úrskurði, nè heldur um kæruskjöl embættis-
manna um yfirboðara sína.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sèr þegnlega að hegða.

Gefið á Amaliuhöll 12. dag marzmánaðar 1870.

Undir vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

C. Nutzhorn.

Tilskipun

fyrir Ísland um uppreist á æru o. fl.

VÈR KRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur kon-
ungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stórmæri,
Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Út af þegnlegri bænarskrá frá alþingi bjóð-
um Vër og skipum fyrir á þessa leið:

1. grein.

Með þeim skilmálum, sem hér á eptir segir, má veita þeim
manni, sem hefir með dómi verið dæmdur sekur um eitthvert það
verk, sem svívirðilegt er að almennings-áliti, uppreist æru sinnar, er
hann er búinn að út taka hegninguna, eður hegningin hefir verið
gefn honum upp. Þá er maður hefir fengið uppreist æru sinnar,
nemur hún af úr því og þangað til að hann að nýju er dæmdur
sekur um eitthvert það verk, sem svívirðilegt er að almennings-á-
liti, allar þær afleiðingar, sem að lögum eru bundnar við þá skerð-
ingu ærurættinda hans, er leiðir af dóminum.

2. grein.

Enginn getur fengið uppreist æru sinnar, fyr en liðin eru 5 ár

frá því að hegningin var út tekin eða gefin upp. Sá, sem vill fá uppreist æru sinnar, verður að færa sönnur á, að hegðun hans 5 síðustu árin hafi verið ólastanleg; skal það sannað með vottorði áreiðanlegra manna, sem hafa átt kost á, að taka vandlega eptir breytni hans.

3. grein.

Bænarskjal um uppreist á æru skal ásamt álitsskjali yfirvalds þess og bæjar- eða sveitarstjórnar, sem í hlut á, ef að beiðandinn á heima á Íslandi, sent til háyfirvaldsins og þaðan til dómsmálastjórnarinnar. Með bænarskjalinu eiga að fylgja skilríki þau, sem um er rætt í 2. grein, og sömuleiðis eptirrit af dómi þeim, sem kveðinn hefir verið upp yfir beiðandanum, og nákvæm skýrsla um verustaði hans frá því að hann var dæmdur. Hafi honum verið gjört, að gjalda bætur fyrir skaða þann, er hlotizt hefir af broti hans, ber einnig, eins og auðið er, að skýra frá, hvort skaðabæturnar hafi verið goldnar eða gefnar upp. Ef að dómsmálaráðherrann, er hann hefir leitað álits dómstóls þess, sem kveðið hefir upp dóminn yfir beiðandanum, þykist geta mælt fram með bænarskjalinu, skal málið borið upp fyrir konungi til úrskurðar. Fáir bænir eigi áheyrslu, má ekki endurnýja hana fyr en að 2 árum liðnum, og verður þá að útvega skýrslur þær, sem að framan eru nefndar, fyrir þann tíma, sem liðinn er frá síðustu synjun bænarinnar.

4. grein.

Hafi maður fengið uppreist æru sinnar, eptir að hann er orðinn 25 ára að aldri, og verði eptir það dæmdur sekur um eitt-hvert það verk, sem svívirðilegt er að almennings-áliti og framið er eptir veitingu uppreistarinnar, má ekki veita honum að nýju uppreist æru hans.

5. grein.

Hafi maður verið ákærður um eitthvert verk, sem svívirðilegt er að almennings-áliti, og að eins verið dæmdur sýkn af frekari ákærum, má að 5 árum liðnum, frá því að fullnaðardómurinn var upp kveðion, veita honum uppreist æru hans með þeim skilyrðum, sem að öðru leyti eru sett í tilskipun þessari um þá, sem hafa verið dæmdir sekir.

Eptirleiðis má ekki dæma neinn mann sýknan af frekari ákærum.

6. grein.

Eins og hegningardómar fyrir verk, framin af þeim, sem yngri eru en 15 ára, ekki hafa í för með sér neina skerðingu réttinda þeirra, sem komin eru undir óflekkuðu mannorði, eins skal hið sama eiga sér stað um hegningardóma, sem kveðnir eru upp eða kveðnir hafa verið upp yfir þeim, sem eru á aldursskeiði frá 15 til 18 ára, svo framarlega sem hegningarnar, er þeir eru dæmdir í, fara ekki fram úr hýðing með reyrþryki eða fangelsi við venjulegt fangaviðurværi. Fyrir því þarf engrar uppreistar á æru að því er slíka dóma snertir.

Eptir þessu eigi allir hlutaðeigendur sér þegnlega að hegða.

Gefið á Amaliuhöll 12. dag marzmánaðar 1870.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

C. Nutzhorn.

LÖG

um hina stjórnarlegu stöðu Íslands í ríkinu.

VÉR CHRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Ríkisþingið hefir fallizt á lög þessi, og Vèr staðfest þau með samþykki Voru:

1. grein.

Ísland er óaðskiljanlegur hluti Danaveldis með sérstökum landsrèttindum.

2. grein.

Á meðan að Ísland ekki hefir fulltrúa á ríkisþinginu, tekur það engan þátt í löggjöfinni um hin almennu málefni ríkisins, en aptur á mót verður þess ekki krafizt, að Ísland leggi neitt til hinna almennu þarfa ríkisins, á meðan að svo á stendur.

Um það, hvort Ísland eigi að hafa fulltrúa á ríkisþinginu, verður að eins ákveðið með lögum, sem bæði hið almenna löggjafarvald ríkisins og hið sérstaklega löggjafarvald Íslands samþykkir.

3. grein.

Hin sèrstaklegu málefni Íslands eru þessi:

1. Hin borgaralegu lög, hegningarlögin og dómsgæzlan, er hér að lýtur; þó verður engin breyting gjörð á stöðu hæsta réttar sem æðsta dóms í íslenskum málum án þess að hið almenna löggjafarvald ríkisins taki þátt í því;
- 2. lögreglumálefni;
3. kirkju- og kenslumálefni;
4. lækna- og heilbrigðismálefni;
5. sveita- og fátækramálefni;
6. vegir og póstgöngur á Íslandi;
7. landbúnaður, fiskiveiðar, verzlun, siglingar og aðrir atvinnuvegir;
8. skattamál beinlínis og óbeinlínis;
9. þjóðeygnir, opinberar stofnanir og sjóðir.

4. grein.

Öll gjöld til alþingis og landsstjórnar, er snertir þau málefni, sem nefnd voru í næstu grein á undan, og þar á meðal eptirlaun þau, sem nú eru goldin eða eptirleiðis verða veitt íslenskum embættismönnum, er hafa fengið lausn frá embætti, eða ekkjum þeirra eða börnum, skulu talin sèrstakleg gjöld Íslands.

5. grein.

Til hinna sèrstaklegu gjalda Íslands skal á ári hverju goldið úr ríkissjóðnum 30,000 rd. tillag, og í 10 ár 20,000 rd. aukatillag, sem á þeim 20 árum, sem þá fara í hönd, verður fært niður um 1000 rd. á ári, þannig að það sè alveg fallið niður að 30 árum liðnum.

Auk afrakstursins af þjóðeygnum Íslands og opinberum sjóðum, og af beinlínis og óbeinlínis skattgjöldum, sem nú eru heimt saman eða eptirleiðis verða innleidd á Íslandi, skal talið með hinum sèrstaklegu tekjum Íslands það endurgjald, vextir af láni og borgun upp í lán eða því um líkt, sem hvílir á íslenskum sveitarfélögum, stofnunum, embættum eða gjaldþegnum ríkissjóðnum til handa.

Öll skuldaskipti, sem verið hafa hingað til milli ríkissjóðsins og Íslands, eru hér með alveg á enda kljád.

6. grein.

Gjöldin til hinnar æðstu stjórnar hinna íslensku málefna í Kaupmannahöfn og sömuleiðis til póstferða milli Danmerkur og Íslands skulu greidd úr ríkissjóðnum.

Ef nokkurt gjald verður lagt á þessar póstferðir til hins sérstaklega sjóðs Íslands, verður jafnmikið dregið af árstíllagi því, sem ákveðið er handa Íslandi í 5. grein.

7. grein.

Þessi lög öðlast gildi 1. dag aprílm. 1871. Frá þessum tíma eru þau störf á enda, sem ríkisþingið hingað til hefir haft á hendi um fyrirkomulag á hinum sérstaklegu tekjum og útgjöldum Íslands. Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér að hegða.

Gefið á Amaliuhöll, 2. dag janúarmánaðar 1871.

Undir Vorri konúnglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Fr. Krieger.

Tilskipun

um byggingu hegningarhúss og fangelsa á Íslandi m. fl.

VÉR CHRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slèsvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að Vér höfum meðtekið þegnlegt á-titsskjal Vørs trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt, til tilskipunar um byggingu hegningarhúss og fangelsa á Íslandi, m. fl., bjóðum Vér og skipum fyrir á þessa leið:

1. grein.

Í kaupstaðnum Reykjavík skal byggja hegningarhús; í því skulu út teknar vinnuhegningar þær, sem menn eru dæmdir í fyrir afbrot, sem mál eru höfðuð út af á Íslandi.

2. grein.

Til þess að framkvæma fangelsishegningar skal fyrst um sinn byggja sjö fangelsi, sumsið eitt í sameiningu við hegningarhúsið handa Reykjavík og nokkrum hluta suðuramtsins, og sitt á hverjum stað, á Vestmannaeyjum, Stykkishólmi, Ísafirði, Akureyri, Húsavík og Eskifirði. Það skal falið á hendur stíptamtmanni, að setja hinar nákvæmari reglur fyrir því, úr hverjum þinghám skuli setja dæmda afbrota-menn í hvert einstakt fangelsi. Þar að auki skulu fangelsin vera varðhaldsfangelsi fyrir þá hinghá, þar sem hvert

einstakt fangelsi er, og ef stiptamtmaður segir svo fyrir, þá einnig fyrir þá eða þær þinghár, sem næstar eru.

3. grein.

Verði það í fleiri þinghám, en nú er, gjört sýslumönnum að skyldu, að hafa bólfestu á tilteknum stað innan sýslu, skal dómsmálastjórninni heimilt, að láta byggja fleiri fangelsi, þar sem sérstaklega er þörf á því, og skal þá byggja fangelsið á heimili þess sýslumanns, sem í hlut á.

4. grein.

Kostnaðurinn til þess að byggja hegningarhúsið í Reykjavík og halda því við, skal goldinn fyrst um sinn úr dómsmálasjóðnum íslenska; má til þessa á kostnað hans taka til láns fè það, sem með þarf, eptir því sem dómsmálastjórnin ákveður nákvæmar. Til byggingar og viðhalds á húsi því, sem, eins og áður er sagt, á að vera bæði hegningarhús og fangelsi handa Reykjavíkur kaupstað og ýmsum sýslum í suðuramtinu, greiðir tæður kaupstaður og jafnaðarsjóður suðuramtsins fyrir sýslurnar tillag. Þegar fengnar eru skýrslur þær, sem með þarf, frá yfirvölduum þar á staðnum, ákveður dómsmálastjórnin upphæð tillags þessa að tiltölu við stærð þeirra húsrúma, sem þinghám Reykjavíkur og sýslanna eru ætluð í húsinu.

5. grein.

Kostnaðurinn til byggingar og viðhalds á húsum þeim, sem einasta eiga að vera fangelsi, skal goldinn úr jafnaðarsjóði þess amts, sem í hlut á; til þessa skal á kostnað hans taka fè að láni, eptir því sem dómsmálastjórnin ákveður nákvæmar.

6. grein.

Kostnaðurinn til notkunar hegningarhússins sem hegningarhúss skal goldinn úr sjóði þeim, sem tekjur Íslands renna í, en kostnaðurinn til notkunar fangelsanna skal greiddur úr jafnaðarsjóði þess amts, sem í hlut á, og að því er Reykjavík snertir af kaupstaðnum.

7. grein.

Bæjarfógetinn í Reykjavík skal hafa á hendi stjórn yfir hegningarhúsinu og fangelsinu, sem er í sambandi við það, en stiptamtmaður yfirumsjónina. Við það skal setja fangavörð, er fái laun fyrst um sinn úr dómsmálasjóðnum. Hinum fangelsunum skal bæjarfógeti eða sýslumaður sá, sem í hlut á, stjórna með yfirtilsjón

amtmanns, og skal hann sjá um og hafa ábyrgð á gæzlu og viðurværi fanganna.

8. grein.

Dómsmálastjórnin skal setja nákvæmari reglur viðvíkjandi fyrirkomulagi og byggingu hegningarhússins og fangelsanna. Dómsmálastjórnin sér einnig um, að út verði gefnar þær reglugjörðir, sem með þarf handa þeim.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér þegnlega að hegða.

Gefð á Amaliuhöll, 4. dag marz mánaðar 1871.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Fr. Krieger.

Tilskipun,

er hefir inni að halda viðauka við tilskipun 5. janúarmán. 1866 um fjárkláða og önnur næm fjárveikindi á Íslandi.

VÉR CHRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slésvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Eptir að Vær höfum meðtekið þegnlegt álitsskjal Vors trúa alþingis um frumvarp, sem fyrir það hefir verið lagt, til tilskipunar, er hefir inni að halda viðauka við tilskipun 5. janúarmán. 1866 um fjárkláða og önnur næm fjárveikindi á Íslandi, bjóðum Vær og skipum fyrir á þessa leið:

1. grein.

Komi upp skæður næmur sjúkdómur í fènu á Íslandi, og svo sérstaklega stendur á, að aðskilnaði þeim á fènu og lækningum, sem skipað er fyrir um í tilskipun 5. janúarmán. 1866, verður ekki komið við að notum, skal hlutaðeiganda amtmanni heimilt, til þess að sporna við frekari útbreiðslu sjúkdómsins, að láta skera niður fèð á því eða þeim heimilum, þar sem hans hefir vart orðið, þó skal amtmaður, þar sem prófaður dýralæknir er, hafa hann og annars hlutaðeigandi lögreglustjóra, alþingismann og tvo bændur, er hreppsþúar kjósa, í ráðum með sér, áður látið sé skera niður á þennan hátt.

2. grein.

Þegar niðurskurður á fram að fara samkvæmt því, sem nú var sagt, þá skal hreppstjóri og aðstoðarmenn þeir, sem nefndir eru í tilskipun 5. janúarmán. 1866 2. grein, með umsjón hlutað-eigandi sýslumanns virða kindurnar, áður þeim sè slátrað. Þegar kindurnar eru virtar, skal fyrst setja á þær hverja um sig það verð, sem þær eru í eptir ásigkomulagi þeirra, þegar þær eru skornar, og eptir almennu gangverði á þeim stað og á þeim tíma árs, þó svo að ekki sè haft tillit til sjúkdóms þess, sem er orsök í niðurskurðinum, og þar næst það verð, sem ætla má að kindurnar hafi, þegar búið er að slátra þeim. Tvo þriðjunga af mismuninum af þessum tveim virðingarverðum skal bæta eigendunum.

3. grein.

Af endurgjaldi því, sem fundið er á þennan hátt, skulu allir fjáreigendur í þeim hrepp, þar sem látið hefir verið skera niður, greiða helminginn, nemi hann eigi meiru, en 100 rd., en ella skal hann greiddur af öllum fjáreigendum í þeirri sýslu, sem í hlut á; í báðum tilfellum skal jafna honum niður og heimta hann saman samkvæmt reglum þeim, sem settar eru í 3. grein tilskipunar 5. janúarmán. 1866 Hinn helminginn skal greiða úr jafnaðarsjóði þess amts, sem í hlut á, og skal borga hlutaðeigendum hann undir eins og búið er að heimta gjaldið til jafnaðarsjóðsins saman. Þó getur amtmaður, ef því verður við komið eptir ástandi jafnaðarsjóðsins, borgað fyrir fram upp í þennan helming endurgjaldsins til þess að útvega nýjan fjárstofn, að svo miklu leyti sem það verður álitid tiltækilegt að útvega hann í stað fjár þess, sem skorið hefir verið niður.

4. grein.

Fyrir virðingargjörð þá, sem um er rætt í 2. grein, má amtmaður veita hreppstjórunum og aðstoðarmönnum þeirra hæfilega borgun samkvæmt 3. grein tilskipunar 5. janúarmán, 1866, samt skal þóknun sú goldin á sama hátt og sá hluti endurgjaldsins til fjáreigandanna, sem fyrsta málsgrein næstu greinar á undan ræðir um.

5. grein.

Virðist sérlega hætt við, að sjúkdómurinn dreifist út til annara héraða, má amtmaður leyfa, að settir sèu verðir milli hinna heilbrigðu héraða og þeirra, þar sem sóttnæmið er, og, ef kringumstæðurnar mæla með því, greiða tillag úr jafnaðarsjóði amts-

ins til varðanna, en ekki má tillagið samt fara fram yfir helminginn af kostnaðinum til varðanna. Komi til að setja slíkan vörð til tryggingar fænu í öðrum ömtum en því, þar sem veikinnar hefir orðið vart, skulu amtmenn þeir, sem í hlut eiga, koma sér saman um, hvað gjöra skuli í því efni. Þegar vörður er settur á kostnað fleiri amta, þá skulu gjöldin til hans greidd á þann hátt, að hlutaðeigandi jafnaðarsjóðir gjalda helminginn eptir tölu lausafjórðundaðanna í hverju amti, en hinn helminginn greiða fjáreigendurnir í þeim sýslum, sem einkum og beinlínis á að tryggja með verðinum, og skal þeim helmingnum jafnað niður á þá samkvæmt 3. grein í tilskipun 5. janúar 1866.

6. grein.

Með yfirsjónir gegn þessari tilskipun skal farið eptir því, sem fyrir er mælt í 7. og 8. grein tilskipunar 5. janúarmán. 1866, og er hún að öðru leyti í fullu gildi eptir sem áður.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur þegnlega sér að hegða.

Gefið á Amalíuhöll 4. dag marzmánaðar 1871.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Fr. Krieger.

Tilskipun til bráðabirgða.

um eptirlaun handa öðrum yfirdómara og jústizsekretera í hinum konunglega íslenska landsyfrrétti, Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti.

VÈR CHRISTJÁN HINN NÍUNDI, af guðs náð Danmerkur konungur, Vinda og Gauta, hertogi í Slésvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þettmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gjörum kunnugt: Um leið og Vèr að öðru leyti áskiljum oss, áður en Vèr gjörum út um þetta mál að fullu og öllu, að bera það undir álit Vors trúa alþingis, bjóðum Vèr og skipum fyrir til bráðabirgða á þessa leið:

Öðrum yfirdómara og jústizsekretera í hinum konunglega íslenska landsyfrrétti, Benidikt Sveinssyni, sem hefir verið vikið frá embætti, skulu veittir 450 rd. úr hinum íslenska landssjóði í árleg eptirlaun frá 1. aprílm. þ. á.

Eptir þessu eiga allir hlutaðeigendur sèr þegnlega að hegða.

Gefið á Amaliuhöll 1. dag aprilmánaðar 1871.

Undir Vorri konunglegu hendi og innsigli.

Christian R.

Fr. Krieger.

Auglýsing

um endurskoðað brauðamat á Íslandi.

Samkvæmt þegnlegum tillögum kirkju- og kennslustjórnarinnar hefir hans hátign konunginum þóknazt 6. dag þ. m. allramildilegast að staðfesta hið endurskoðaða brauðamat á Íslandi, er hér er prentað á eptir, og samið hefir verið árið 1868 samkvæmt tilskipun 15. desembermán. 1865 1. grein, þannig að tæð brauðamat öðlist gildi 1. októbermán. næstkomandi.

Þetta skal hér með kunngjört til leiðbeiningar öllum þeim, er hlut eiga að máli.

Í kirkju- og kennslustjórninni 8. dag júlímánaðar 1870.

C. Hall.

Fr. Reinhardt.

ENDURSKOÐAÐ BRAUÐAMAT Á ÍSLANDI,

samið árið 1868 samkvæmt tilskipun 15. desembermánaðar 1865 1. grein og allramildilegast staðfest með konungsúrskurði dagsettum 6. dag júlímánaðar 1870.

A.

Brauðin eptir prófastsdæmum.

Norður-Múla-prófastsdæmi :		rd.	sk.
1.	Skeggjastaðir	430	12
2.	Hof í Vopnafirði	1545	53
3.	Hofteigur	499	67
4.	Kirkjubær í Tungu	722	32
5.	Valþjófsstaður	680	89
6.	Ás í Fellum	371	17

		ld.	sk.
7.	Hjaltastaður og Eyðar	599	9
8.	Desjarmýri	323	17
9.	Klyppstaður	269	1
	Suður-Múla-prófastsdæmi:		
10.	Dvergasteinn	520	39
11.	Vallanes	696	55
12.	Hallormstaður	411	47
13.	Þingmúli	340	58
14.	Skorrastaður	477	64
15.	Hólmar í Reyðarfirði	1119	»
16.	Kölfreyjustaður	836	93
17.	Stöð	217	1
18.	Heydalir í Breiðdal	824	4
19.	Berufjörður	441	93
20.	Hof í Álptafirði	637	33
	Austur-Skaptafells-prófastsdæmi:		
21.	Stafafell í Lóni	524	90
22.	Bjarnanes	353	18
23.	Einholt	240	27
24.	Kálfafellsstaður	223	16
25.	Sandfell	111	89
	Vestur-Skaptafells-prófastsdæmi:		
26.	Kálfafell á Síðu	118	41
27.	Kirkjubæjarklaustur	463	31
28.	Meðallandsþing	234	62
29.	Ásar	134	84
30.	Þykkvabæjarklaustur	227	20
31.	Reynisþing	323	86
32.	Sólheimasþing	302	61
	Rangárvalla-prófastsdæmi:		
33.	Eyvindarhólar	474	22
34.	Holt undir Eyjafjöllum	771	53
35.	Stóridalur	178	21
36.	Fljótshlíðarþing	283	39
37.	Breiðabólstaður í Fljótshlíð	1172	90
38.	Landeyja (Kross)-þing	549	69
39.	Keldnaþing	366	50
40.	Oddi á Rangárvöllum	1103	81

		rd.	sk.
41.	Stóruvellir á Landi	355	23
42.	Efriholtapíng	376	48
43.	Kálfholt	530	89
44.	Vestmannaeyjar	809	81
Árnes-prófastsdæmi:			
45.	Stóri-Núpur	203	44
46.	Hruni í Ytrahrepp	592	56
47.	Hrepphólar	274	72
48.	Ólafsvellir	282	1
49.	Hraungerði í Flóa	606	50
50.	Gaulverjabær í Flóa	569	53
51.	Stokkseyri	813	28
52.	Torfastaðir	423	83
53.	Miðdalur	221	70
54.	Mosfell í Grímsnesi	216	37
55.	Klausturhólar	320	76
56.	Þingvellir	324	65
57.	Arnarbæli í Ölfusi	718	83
58.	Selvogspíng	220	16
Gullbringu- og Kjósar-prófastsdæmi:			
59.	Staður í Grindavík	246	60
60.	Útskálar í Garði	689	89
61.	Kálfatjörn	596	26
62.	Garðar á Álptanesi	1007	86
63.	Reykjavík	1524	77
64.	Mosfell í Mosfellssveit	361	"
65.	Kjalarnesþíng	343	51
66.	Reynivellir	314	19
Borgarfjarðar-prófastsdæmi:			
67.	Saurbær á Hvalfjarðarströnd	414	14
68.	Garðar á Akranesi	583	48
69.	Melar í Melasveit	388	23
70.	Hestþíng	351	62
71.	Lundur	258	"
72.	Reykholt	598	7
Mýra-prófastsdæmi:			
73.	Gilsbakki	428	83
74.	Hvammur í Norðurárdal	426	81
75.	Stafholt	748	69
76.	Borg	526	11

		rd.	sk.
77.	Staðarhraun	252	27
78.	Hítardalur	1067	56
79.	Hítarnessþing	531	5
	Snæfellsness-prófastsdæmi:		
80.	Miklaholt	561	33
81.	Staðastaður	922	67
82.	Breiðavíkurþing	201	76
83.	Nesþing	399	17
84.	Setberg	493	63
85.	Helgafell	1090	87
86.	Breiðabólstaður á Skógarströnd	497	20
	Dala-prófastsdæmi:		
87.	Miðdalapíng og Kvenabrekka.	698	69
88.	Hjarðarholt í Laxárdal	442	62
89.	Hvammur í Hvammssveit	626	34
90.	Skarðsþing	401	58
91.	Saurbæjarþing	262	27
	Barðastrandar-prófastsdæmi :		
92.	Garpsdalur	211	94
93.	Staður á Reykjanesi	658	60
94.	Gufudalur	259	39
95.	Flatey	266	6
96.	Brjámslækur	312	68
97.	Sauðlauksdalur	400	69
98.	Selárdalur	621	19
99.	Otrardalur	148	28
	Vestur-Ísafjarðar-prófastsdæmi :		
100.	Rafnseyri	250	15
101.	Álptamýri	228	86
102.	Sandar í Dýrafirði	242	78
103.	Dýrafjarðarþing	335	24
104.	Holt í Önundarfirði	549	72
105.	Staður í Sögandafirði	129	57
	Norður-Ísafjarðar-prófastsdæmi:		
106.	Eyri við Skutulsfjörð	533	20
107.	Ögurþing	366	5
108.	Vatnsfjörður	815	3
109.	Kirkjubólsping	231	84
110.	Staður á Snæfjallaströnd	175	13
111.	Staður í Grunnvík	249	56
112.	Staður í Aðalvík	224	92

	rd.	sk.
Stranda-prófastsdæmi :		
113. Árnes	405	52
114. Staður í Steingrímsfirði	617	86
115. Tröllatunga	266	47
116. Prestsbakki í Hrútafirði	401	12
Húnavatns-prófastsdæmi:		
117. Staður í Hrútafirði	252	6
118. Staðarbakki	544	9
119. Melstaður	877	2
120. Tjörn á Vatnsnesi og Vesturhópshólar	410	19
121. Breiðabólstaður í Vesturhópi	756	25
122. Þingeyraklaustur	488	79
123. Undirfell	446	61
124. Hjaltabakki	174	38
125. Auðkúla í Svínadal	398	63
126. Blöndudalshólar	342	64
127. Bergstaðir	396	51
128. Höskuldstaðir	598	91
129. Hof á Skagaströnd	347	19
Skagafjarðar-prófastsdæmi :		
130. Hvammur í Laxárdal	231	18
131. Fagranes	250	19
132. Reynistaðar-klaustur	259	64
133. Glanmbær	793	31
134. Mælifell	517	41
135. Goðdalir	323	77
136. Miklibær í Blönduhlíð með Flugumýrarsókn	530	29
137. Hólar í Hjaltadal með Hofstaðasókn	480	48
138. Hofsping á Höfðaströnd	411	14
139. Fell í Sléttuhlíð	302	94
140. Barð í Fljótum	518	95
141. Knappstaðir	141	10
142. Rípur	193	14
Eyjafjarðar-prófastsdæmi :		
143. Hvanneyri	264	43
144. Kvíabekkur	371	69
145. Tjörn í Svarfaðardal og Upsir	569	30
146. Vellir í Svarfaðardal	496	7
147. Stærri-Árskógur	226	17
148. Möðruvallaklaustur	583	56

	rd.	sk.
149. Bægisá og Myrká	536	76
150. Glæsibær	423	47
151. Hrafnagil	922	39
152. Grundarþing	336	22
153. Mikligarður	254	56
154. Saurbær í Eyjafirði	420	60
155. Miðgarður í Grímsey	145	91
Suðar-Þingeyjar-prófastsdæmi:		
156. Laufás	586	28
157. Höfði	318	57
158. Þönglabakki	185	51
159. Háls í Fnjóskadal	437	88
160. Þóroddstaður í Köldukinn	366	83
161. Lundarbrekka	238	68
162. Mývatnsþing	277	38
163. Grenjaðarstaður.	1045	95
164. Múli og Nes í Aðalreykjadal	645	17
165. Helgastaðir	343	10
166. Húsavík	297	31
Norður-Þingeyjar-prófastsdæmi:		
167. Garður í Kelduhverfi	244	20
168. Skinnastaðir í Axarfirði	329	19
169. Presthólar	318	20
170. Svalbarð í Þistilfirði	481	23
171. Sauðanes	979	18

B.

Brauðin eftir upphæð tekjanna.

	rd.	sk.
1. Flokkur. Aðalbrauð.		
1. Hof í Vopnafirði	1545	53
2. Reykjavík	1524	77
3. Breiðabólstaður í Fljótshlíð	1172	90
4. Hólmur í Reyðarfirði	1119	»
5. Oddi á Rangárvöllum	1108	81
6. Helgafell	1090	87
7. Hítardalur	1067	56
8. Grenjaðarstaður	1043	95
9. Garðar á Álptnesi	1007	86

		rd.	sk.
10.	Sauðanes	979	18
11.	Staðastaður	922	67
12.	Hrafnagil	922	39
13.	Melstaður í Miðfirði	877	2
14.	Kolfreyjustaður	836	93
15.	Heydalir í Breiðdal	824	4
16.	Vatnsfjörður	815	3
17.	Stökkseyri	813	28
18.	Vestmannaeyjar	809	81
19.	Glaumbær	793	31
20.	Holt undir Eyjafjöllum	771	53
21.	Breiðabólstaður í Vesturhópi	756	25
22.	Stafholt	748	69
23.	Kirkjubær í Tungu	722	32
24.	Arnarbæli í Ölfusi	718	83
2. Flokkur. Betri meðalbrauð.			
1.	Miðdalapíng og Kvennabrekka	698	69
2.	Vallanes	696	55
3.	Útskálar í Garði	689	89
4.	Valþjófsstaður	680	89
5.	Staður á Reykjanesi	658	60
6.	Múli og Nes í Aðalreykjadal	645	17
7.	Hof í Álptafirði	637	33
8.	Hvammur í Hvammssveit	626	36
9.	Selárdalur	621	19
10.	Staður í Steingrímsfirði	617	86
11.	Hraungerði í Flóa	606	50
12.	Hjaltastaðir og Eyðar	599	9
13.	Höskuldsstaðir	598	91
14.	Reykholt	598	7
15.	Kálfatjörn	596	26
16.	Hruni í Ytrahrepp	592	56
17.	Laufás	586	28
18.	Möðruvallaklaustur	583	56
19.	Garðar á Akranesi	583	48
20.	Gaulverjabær í Flóa	569	53
21.	Tjörn í Svarfaðardal og Upsir	569	30
22.	Miklaholt	561	33

		rd.	kk.
23.	Holt í Önundarfirði	549	79
24.	Landeyja (Kross)-þing	549	69
25.	Staðarbakki	544	9
26.	Bægisá og Myrká	536	76
27.	Eyri við Skutulsfjörð	533	20
28.	Hítarnesþing	531	5
29.	Kálholt	530	89
30.	Miklibær í Blönduhlíð með Flugumýrar-sókn	530	29
31.	Borg í Borgarfirði	526	11
32.	Stafafell í Lóni	524	90
33.	Dvergasteinn	520	39
34.	Barð í Fljótum	518	95
35.	Mælifell	517	41
3. Flokkur. Lakari meðalbrauð.			
1.	Hofteigur	499	67
2.	Breiðabólstaður á Skógarströnd	497	20
3.	Vellir í Svarfaðardal	496	7
4.	Setberg	493	63
5.	Þingeyraklaustur	488	79
6.	Svalbarð í Þistilfirði	481	23
7.	Hólar í Hjaltadal með Hofstaðasókn	480	48
8.	Skorrastaður	477	64
9.	Eyvindarhólar	474	22
10.	Kirkjubæjarklaustur	463	31
11.	Undirfell	446	61
12.	Hjarðarholt í Laxárdal	442	62
13.	Berufjörður	441	93
14.	Háls í Fnjóskadal	437	88
15.	Skeggjastaðir	430	22
16.	Gilsbakki	428	83
17.	Hvammur í Norðurárdal	426	81
18.	Torfastaðir	423	83
19.	Glæsibær	423	47
20.	Saurbær í Eyjafirði	420	60
21.	Saurbær á Hvalfjarðarströnd , ...	414	14
22.	Hallormstaður	411	47
23.	Hofsping á Höfðaströnd	411	14
24.	Tjörn á Vatnsnesi og Vesturhópshólar . .	410	19

	rd.	sk.
25. Árnes í Trèkyllisvík	405	52
26. Skarðsþing	401	58
27. Prestbakki í Hrútafirði	401	12
28. Sauðlauksdalur	400	69
29. Nesþing	399	17
30. Auðkúla í Svinadal	398	63
31. Bergstaðir	396	51
32. Melar í Melasveit	388	23
33. Efri-Holtþing	376	48
34. Kvíabekkur	371	69
35. Ás í Fellum	371	17
36. Þóroddstaðir í Köldukinn	366	83
37. Keldnaþing	366	50
38. Ögurþing	366	5
39. Mosfell í Mosfellssveit	361	•
40. Stóruvellir á Landi	355	23
41. Bjarnanes	353	18
42. Hestþing	351	62
4. Flokkur. Fátæk brauð.		
1. Hof á Skagaströnd	347	19
2. Kjalarnesþing	343	51
3. Helgastaðir	343	10
4. Blöndudalshólar	342	64
5. Þingmúli	340	58
6. Grundarþing	336	22
7. Dýrafjarðar (Mýra)-þing	335	24
8. Skinnastaðir í Axarfirði	329	19
9. Þingvellir í Þingvallasveit	324	65
10. Reynisþing	323	86
11. Goðdalir	323	77
12. Desjarmýri	323	17
13. Klausturhólar	320	76
14. Höfði í Höfðahverfi	318	57
15. Presthólar á Slèttu	318	20
16. Reynivellir í Kjós	314	19
17. Brjánslækur á Barðaströnd	312	68
18. Fell í Stèttuhlíð	302	94
19. Sólheimarþing	302	61

		rd.	sk.
20.	Húsavík á Tjörnesi	297	31
21.	Saurbæjarþing	292	27
22.	Fljótshlíðarþing	283	39
23.	Ólafsvellir á Skeiðum	282	1
24.	Mývatnsþing	277	38
25.	Hrepphólar	274	72
26.	Klyppstaður	269	1
27.	Tröllatunga	266	47
28.	Flatey á Breiðafirði	266	6
29.	Hvanneyri í Siglufirði	264	43
30.	Reynistaðarklaustur	259	64
31.	Gufudalur	259	39
32.	Lundur	258	»
33.	Mikligarður	254	56
34.	Staðarhraun	252	27
35.	Staður í Hrútafirði	252	6
36.	Fagranes	250	19
37.	Rafnseyri	250	15
38.	Staður í Grunnavík	249	56
39.	Staður í Grindavík	246	60
40.	Garður í Kelduhverfi	244	20
41.	Sandar í Dýrafirði	242	78
42.	Einholt	240	27
43.	Lundarbrekka	238	68
44.	Meðallandsþing	234	62
45.	Kirkjubólþing	231	84
46.	Hvammur í Laxárdal	231	18
47.	Álptamýri	228	86
48.	Þykkvabæjarklaustur	227	20
49.	Stærri-Árskógur	226	17
50.	Staður í Aðalvík	224	92
51.	Kálfafellsstaður	223	16
52.	Miðdalur	221	70
53.	Selvogsþing	220	16
54.	Stöð í Stöðvarfirði	217	1
55.	Mosfell í Grímsnesi	216	37
56.	Garpsdalur	211	94
57.	Stóri-Núpur	203	44

		rd.	sk.
58.	Breiðavíkurbíng	201	76
59.	Rípur í Hegranesi	193	14
60.	Þönglabakki	185	51
61.	Stóridalur	178	21
62.	Staður á Snæfjallaströnd	175	13
63.	Hjaltabakki	174	38
64.	Otrardalur	148	28
65.	Miðgarður í Grímsey	145	91
66.	Knappstaðir í Stíflu	141	10
67.	Ásar í Skaptártungu	134	84
68.	Staður í Súgandafirði	129	57
69.	Kálfafell á Síðu	118	41
70.	Sandfell í Örafum	111	89

Auglýsing

til Íslands viðvíkjandi því, að tilskipun 4. maí 1803 um það, hvernig verzlunarmenn og farmenn eigi að haga sèr, þegar ófriður er milli útlendra sjóvelda, skuli nú hafa lagagildi.

Samkvæmt heimild þeirri, er hans hátign konungurinn hefir gefið stjórn utanríkismálanna í dag, auglýsist hér með, að vegna ófriðar þess, sem kominn er upp milli Frakklands og Prússaveldis, skal tilskipun 4. maí 1803 fá lagagildi á ný, þó með þeim nákvæmari ákvörðunum og breytingum, sem hér segir:

1. grein.

Samkvæmt tilskipun handa Íslandi um skrásetning skipa, dags. 25. júní 1869, skulu hin konunglegu-latínsku leiðarbréf, sem voru lögboðin í tilskipun 4. maí 1803, ei lengur við höfð fyrir skip þau, sem þegar hafa fengið ný þjóðernis- og skrásetniugar-skýrteini, og heldur ekki fyrir þau skip, sem enn hafa hin eldri lögboðnu skjöl og skal mælingarbréfið, ásamt hinum öðrum heimildarskýrteinum, álitið lögmæt sönnun fyrir þjóðerni skipsins.

2. gr.

Það, sem tilskipun 4. maí 1803 í 8. gr. kveður á um þjóðerni skipshafna, er nú nákvæmar ákveðið í opnu bræfi dags. 27. maí 1859. Eptir því skal leyft, þegar danskt skip er gjört út frá einhverjum stað á Íslandi, einnig að ráða á það útlenda menn;

þó skal þess gætt, að helmingur skipverja, auk skipstjóra og stýri manna, sèu menn, er eigi heima í hinu danska konungsveldi.

3. gr.

Samkvæmt yfirlýsingu þeirra tveggja þjóða, er þá áttu í stríði, og gjörð var í París 16. apríl 1856, og sem hans hátign konungurinn gekk að 25. júní næst á eftir, um rétt hlutlausra þjóða, meðan ófriður stendur milli útlendra sjóvelda, skal þess gætt, er hér segir:

1. Vikingsskapur er og skal bannaður sem áður;
2. Farmar óvinarþjóðar, nema það, sem ekki má selja á ófriðartímum þjóðum, sem eiga í stríði, eru friðhelgir undir flaggi hlutlausrar þjóðar;
3. Farm hlutlausra þjóða, nema það sem ekki má selja á ófriðartímum, má ekki hertaka, þó hann sè í óvinaskipum; og
4. Fyrirgirðingar hafna og stranda verða að vera gjörðar til hlítar, þ. e. þar verður að vera nægur liðsafl til að hindra allan aðgang til stranda óvinanna, annars er fyrirgirðingin ólögmæt.

4. gr.

Auk þess, sem talið er í tilskipun 4. maí 1803, 13. gr., skal enn fremur telja með þeim hlutum, sem óheimilt er að selja á ófriðartímum þeim þjóðum, er eiga í stríði, öll áhöld og allt það, sem beinlínis verður haft til hernaðar.

Skylði svo fara, að nauðsyn yrði að breyta eða bæta einhverju við, sem óheimilt sè að selja á ófriðartímum, eftir sérstaklegu samkomulagi milli hans hátignar konungsins og útlendra þjóða, geymir utanríkisstjórnin sèr rétt til að auglýsa það, sem þörf kynni að verða í því efni, eftir að hafa leitað úrskurðar hans hátignar konungsins.

5. gr.

Af því hans hátign konungurinn hefir ásett sèr, að veita hvorugum í ófriði þeim, er nú stendur yfir, er öllum þegnum konungs á Íslandi hér með bannað, yfir höfuð að ganga í nokkra herþjónustu, hvorki á sjó nè landi, hjá þjóðum þeim, er í stríði eiga, og sèr í lagi skal þeim bannað að leiðbeina herskipum eða flutningaskipum þessara þjóða út fyrir íslensk hafnsögunvið.

Þetta auglýsist hér með öllum hlutaðeigendum til eptirbreytni.

Utanríkisstjórnin, Kaupmannahöfn, 19. ágúst 1870.

O. D. Rosenörn-Lehn.

Bréf dómsmálastjórnarinnar til stiptamtannsins yfir Íslandi, um borgun fyrir kennslu heyrnar- og málleysingja á Íslandi, dagsett 29. september 1869.

Í bréfi dagsettu 8. þ. m. hafið þér, herra stiptamtmaður, skýrt frá, að þér hafið fengið vísbendingu frá konungsfulltrúa á alþingi um það, að til þingsins hafi komið bænarskrá um, að sèra Páli Pálssyni í Vestur-Skaptafellssýslu, sem samkvæmt bréfi kirkju- og kennslustjórnarinnar 4. septemberm. 1867 hefir verið trúað fyrir að kenna heyrnar- og málleysingjum, verði veittur styrkur til þess, og að þingið hafi rætt málefni þetta, og fallizt á með 15 atkvæðum gegn 9, að skora á stiptamtið að sjá um, að meðgjöf sú, sem sèra Páli Pálssyni er borguð með hverju barni, sem komið er fyrir hjá honum á opinberan kostnað, verði nú þegar til bráðabyrgða greidd úr jarðabókarsjóði Íslands fyrirfram fyrir hvert missiri. Þó að hin þegnlega bænarskrá, sem alþingi hefir fallizt á um málefni þetta, hefði ekki verið komin til konungsfulltrúa, áður en póstskipið var ferðbúið, og hann því ekki muni geta sent dómsmálastjórninni hana fyr. en með næsta póstskipi, hafið þér, herra stiptamtmaður, álitid yður skylt að bera þetta atriði nú þegar upp fyrir stjórnarráðinu, þar sem alþingi hefir vísað því til stiptamtsins til frekari framkvæmda. Þér hafið tekið fram í þessu efni, að með því að lík ívilnan er veitt að því er snertir þá heyrnar- og málleysingja frá Íslandi, sem komið er fyrir á hinum konunglega heyrnar- og málleysingjaskóla í Kaupmannahöfn, þá virðist yður sanngjarnt, að sú ívilnan, sem um er sótt, verði veitt heyrnar- og málleysingja-kennslu þeirri, sem komið hefir verið á stofn með framannefndu stjórnarráðs-bréfi 4. septemberm. 1867, og sem hefir miklu meiri þörf á slíkri hjálp, en skólinn í Kaupmannahöfn, af því að forstöðumaðurinn ekki er efnaður, og ekki má við að leggja til fyrirfram það, sem þarf til viðurværis handa hinum heyrnar- og mállausu börnum í hálfu eða heilt ár, því jafnaðarlega mun ekki líða skemmri tími áður en hlutaðeigandi amtmenn geta borgað ársmeðgjöfina, þar sem fyrst verður að jafna henni niður á hverja sýslu og hrepp í amtinu. Með því að stiptamtið hefir ekki heimild til að ávísa fè því, sem hér ræðir um — en það er fyrst um sinn 120 rd. á ári fyrir hvert barn — úr jarðabókarsjóðnum, hafið þér lagt fram með, að stjórnarráðið leyfi, þangað til málefni þetta verður útkljáð fyrir fullt og allt, að borga megi úr jarðabókarsjóði

Íslands fyrirfram, þegar hlutaðeigandi amtmaður biður um það, hina árlegu meðgjöf með hinum heyrnarlausu og mállausu börnum, sem komið er til kennslu á opinberan kostnað til sèra Páls Pálssonar, þannig, að borgunin verði greidd fyrirfram í hvert skipti fyrir hvert missiri eða hálf missiri, móti endurgjaldi sem fyrst eptir ráðstöfun hlutaðeigandi amtmanns.

Um þetta skal yður til vitundar gefið yður til leiðbeiningar, og til þess að þér kunngjörðið það og gjörðið þær ráðstafanir, sem með þarf, að stjórnarráðið fellst eptir málavöxtum á tillögur yðar fyrst um sinn, þó svo, að meðgjöfin verði að eins greidd fyrir hvert hálf missiri fyrirfram.

Bréf kirkju- og kennslustjórnarinnar til stiptamtmannsins yfir Íslandi, um styrk til að kenna mállausum og heyrnarlausum börnum, dagsett 28. febrúar 1870.

Í bænarskrá, sem þér, herra stiptamtmaður, sem konungsfulltrúi á síðasta alþingi Íslendinga hafið sent stjórnarráðinu, hefir alþingi farið fram á, fyrst og fremst að sóknarpresti Páli Pálssyni á Kálfafelli verði veittur 200 rd. styrkur úr ríkissjóðnum til þess að halda áfram málleysingja- og heyrnarleysingja-kennslu þeirri, sem hann hefir byrjað samkvæmt bréfi stjórnarráðsins 4. september 1867, og að þessi styrkur verði veittur honum á ári hverju, þegar hann sækir um hann, og hann sendir skýrslu um ástand og framgang kennslunnar, en ef þetta ekki fengist, að endurgjaldið fyrir kennslu og viðurværi hvers málleysings verði hækkað, svo það nái 140 rd. á ári, og að honum fyrir þetta ár verði veittir 50 rd. af því fê, sem ætlað er til óvissra útgjalda fyrir Ísland, fyrir hvert barn, sem hjá honum er til kennslu.

Út af þessu skal þess getið, að stjórnarráðið getur ekki átt við að til taka, hvað mikið eigi að borga fyrir kennslu og viðurværi málleysingja, þar eð þetta verður að vera komið undir samkomulagi við þá, sem í hlut eiga, og gefst yður jafnframt til vitundar, yður til leiðbeiningar og svo þér kunngjörðið það, að stjórnarráðinu þykir sèr ekki fært að útvega sèra Páli Pálssyni árlegan styrk úr ríkissjóðnum til málleysingjakennslu, en honum sèu veittir fyrir fullt og allt í einu 200 rd. í þóknunarskyni fyrir framkvæmdir

hans í þessu máli, og skal því við bætt, að landfógetanum er skipað nú í dag, að greiða yður þetta fê, þegar er þér heimtið það, svo að borgunin megi gjaldast á þessu fjárhagsári, með því að peningarnir eru til.

Að endingu skal þess getið, að húið er að skera úr öðru atriðinu í bænarskrá þeirri, sem um er getið, með bræfi dómsmálastjórnarinnar, dagsettu 29. septemberm. f. á., og að stjórnarráðið út af þriðja og fjórða atriðinu hefir leitað álits amtmannaanna í norður- og austur-umdæminu og vesturumdæminu.

Bréf kirkju- og keonslustjórnarinnuar til stiptamtannsins yfir Íslandi, um styrk til forngripasafnsins í Reykjavík, dagsett 5. marz 1870.

Í bænarskrá, sem þér, herra stiptamtmaður, sem konungsfulltrúi á alþingi Íslendinga með bræfi, dagsettu 21. septemberm. f. á., hafið sent dómsmálastjórninni, en hún hefir aptur sent hingað, hefir alþingi farið þess á leit, að 300 rd. styrkur á ári verði veittur til forngripasafnsins í Reykjavík og til þóknunar handa þeim mönnum, er hafa umsjón yfir safninu, fyrst um sinn úr ríkissjóðnum, þangað til fjárhagur Danmerkur og Íslands sé orðinn greindur í sundur, eða, ef þetta ekki fæst, að þá megi verja jafnmiklu fê í þessu skyni af þeim peningum, sem samkvæmt fjárhagslögum eru ætlaðir til óvissra útgjalda fyrir Ísland, og það verði falið á hendur stiptsyfirvöldum Íslands að til taka, hve miklu af styrknum megi verja til þóknunar handa umsjónarmönnum.

Stjórnarráðið treystir sér ekki til að koma því til leiðar, að árlegur styrkur verði veittur safninu úr ríkissjóðnum í fjárhagslögum; en yður er jafnframt hér með gefið til vitundar, til leiðbeiningar og frekari framkvæmda, að stjórnarráðið þykist eiga kost á, eptir því sem ástatt er, að veita fyrir eitt skipti án skuldbindingar eptirleiðis 500 rd. styrk handa forngripasafninu af því fê, sem veitt er með fjárhagslögum þessa árs 20. grein VI. C., og má verja þessum styrk til safnsins eptir því, sem þér, herra stiptamtmaður, ákveðið.

Því skal við bætt, að stjórnarráðið hefir í dag skrifað landfó-

getanum, að borga yður fæ þetta úr jarðabókarsjóðnum, þá er þér æskið þess.

Auglýsing um, hvenær opið bréf handa Íslandi 11. desember 1869 um aðra skiptingu á lyfjavoginni skuli öðlast gildi, og um, að hin nýja lyfjaskrá skuli leidd inn á Íslandi (á íslenzku og dönsku), dagsett 5. marz 1870.

Samkvæmt opnu bréfi handa Íslandi, 11. desember 1869, um aðra skiptingu á lyfjavoginni, 2. grein, hefur hans hátign konunginum þóknast, eptir tillögum dómsmálastjórnarinnar, að samþykkjast, 2. þ. m., að tæð opið bréf skuli öðlast gildi 1. janúarinnar 1871, og að lyfjaskrá sú, sem gefin var út í Kaupmannahöfn árið 1868 og samþykkt af konungi 13. júlí m. s. á. og heitir «Pharmacopea danica, Regia autoritate edita», skuli leidd inn á Íslandi frá sama tíma.

Fyrir því skal hið frakkneska grammkerfi frá ofangreindum tíma við haft, þá er lækna og dýralækna segja fyrir um læknisdóma, og þeir eru af hendi látnir í lyfjabúðunum til lækninga, og má ekki nota neinar aðrar lyfjavogir en þær, sem heyra undir þetta kerfi, þegar læknisfyrirsagnir eru afgreiddar.

Frá sama tíma eiga allar lyfjabúðir á Íslandi að hafa til alla þá læknisdóma, sem tilgreindir eru í ofan nefndri lyfjaskrá, og skal útvega, geyma og til búa læknisdóma þessa á þann hátt, sem fyrir er mælt í lyfjaskránni, og eiga þeir að standast þau próf, sem þar segir fyrir um.

Þetta birtist hér með öllum, sem hlut eiga að máli, til eptirbreytni.

Í dómsmálastjórninni, 5. dag marzmánaðar 1870.

C. Nutzhorn.

Fr. Reinhardt.

Bréf dómsmálastjórnarinnar til stiptamtmannsins yfir Íslandi, um fjárveiting til bráðabyrgða fyrir fjárhagsárið 1870—71, dagsett 30. apríl 1870.

Um leið og stjórnarráðið sendir yður, herra stiptamtmaður, eitt exemplar af lögum 29. f. m. um fjárveiting til bráðabyrgða fyrir fjárhagsárið 1870—71, ásamt útdráttar-epírítí af athugasemdum við frumvarp til fjárhagslaga fyrir tæð fjárhagsár, 20. grein VI. A 1, 2 og 3, verður yður hér með bent á, að lögin að eins leyfa nauðsynleg útgjöld, sem upp á koma, og á fyrirskipanir þær um útborgun embættismannalauna og fl., sem getið er um í bréfi stjórnarráðsins 20. febrúar 1866; skal þess enn framar getið, að síðar mun vísbending verða gefin bæði um útborgun launaviðbóta, sem embættismönnum ber á þessu fjárhagsári, samkvæmt lögum 26. f. m., og um hinar nýju gjaldagreinir, sem á að bæta inn í frumvarp til fjárhagslaganna, að svo miklu leyti sem snertir suðurumdæmið.

Um leið og stjórnarráðið mælist til þess, að þér kunngjörðið hlutaðeigendum það sem með þarf, samkvæmt þessu, skal þess getið, að landfógetanum hefir verið skrifað í dag um þetta mál, og vísbending gefin hinum amtmönnunum á Íslandi, að því leyti þá sjálfa snertir og þá embættismenn, sem eru í þeirra umdæmum.

Með því að sú heimild, sem með tæðum lögum er veitt stjórninni, ekki nær út yfir þennan mánuð, og ríkisþingið er ekki búíð að ræða frumvarpið til fjárhagslaga fyrir fjárhagsárið 1870—71, skal þess að endingu getið, að konungur hefir í dag staðfest lög, er láta þessa heimild stjórnarinnar ná til 31. maím. þ. á.

Bréf dómsmálastjórnarinnar til stiptamtmannsins yfir Íslandi, um mælingar og skrásetning skipa, dagsett 1. júní 1870.

Aðalskattastjórnin, er með konungsúrskurði 31. f. m. er falið á hendur að standa fyrir skipa-skrásetningum og mælingum á Íslandi, mun nú með þriðju póstskeipsferð senda yður, herra stiptamtmaður, yður sjálfum til leiðbeiningar og frekari framkvæmda, hér að lútandi reglur og allt það, sem með þarf, til þess að fram-

kvæma það, sem boðið er í tveimur tilskipunum handa Íslandi 25. júní f. á., um skipamælingar og skrásetning skipa.

Út af þessu mælumst vèr til, samkvæmt beiðni skattastjórnarinnar, að þèr, herra stiptamtmaður, takið að yður að rita aðalskrána fyrir Ísland, og skal um þetta vísað til skrásetningarinstrúxins, A. nr. 5, og jafnframt að þèr sjáið um og vakið yfir, að þeim lagaboðum, sem hèr koma við, verði framfylgt; í þessu skyni skal þess sèr í lagi getið, að það er mjög áriðandi í þjóðernislegu til-liti, að boðinu í skrásetningar-tilskipuninni 1. grein um skilríki, sem heimila manni að geta átt dönsk skip, sè framfylgt, þar eð allur hinn danski verzlunarfloti mundi hafa mikið tjón af því, ef slöku yrði slegið við í þessu máli, vegna þess að þar af mundi leiða, að traustið á skrásetningar-skýrteinum, sem hèr eru gefin út, mun þá rýrna, og allt það gagn ónýttast, sem ætlað er dönsk-um skipum með þessu lagaboði, einkum ef styrjöld hefst milli annara þjóða; leiðum vèr því jafnframt athygli yðar til þess, sem fyrir er sagt í skrásetningar-instrúxinu B og C. nr. 18.

Með því að nokkuð getur dregizt, þangað til verður farið með öll íslensk skip samkvæmt þessum lagaboðum, er það að tíu árum liðnum frá þeim tíma, er skrásetningar-tilskipunin öðlast gildi, 10. ágúst. þ. á., er skylda, að öll skip verði mæld upp á ný, hefir skattastjórnin stungið upp á því til bráðabyrgða, og álitíð það æski-legan viðbæti við hinar nýju skipaskrár, sem lögboðnar eru sam- kvæmt skrásetningar-tilskipuninni, að stiptamtmaður gangist fyrir á sama hátt eins og hèr í konungsríkinu, að útvega til bráðabyrgða aðalskrá yfir öll skip, sem eiga heima á Íslandi, þar sem skýrt væri frá nöfnum skipanna, tegund þeirra og lestarúmi, hver sè eigandi skipsins og hvar hann eigi heima, og nafn skipstjórans. Af þessari skrá, sem verður að halda áfram þangað til búið er að mæla á ný og skrásetja aptur öll skip, sem á skránni eru, mætti fá margt það að vita, sem eptir því, er reynzt hefir á aðalskrásetningar- og mæl- ingarskrifstofunni í Kaupmannahöfn, þar sem við höfð er aðalskrá til bráðabyrgða, mjög mundi efla öll skrásetningarverk, og koma í veg fyrir, að óþarfa-dráttur yrði fyrir skip þau, sem í hlut eiga. Með þessari skrá mun stiptamtmaður þannig geta skorið úr því, hvort lög leyfa, að sleppa megi nokkrum þeim skilríkjum, sem venjulega útheimtast til þess, að skrásetning geti fram farið, og mætti líka hafa þau not af henni, að hún yrði höfð til hliðsjónar og leiðréttingar, þá er gallar finnast á skýrslum embættismanna,

án þess þurfi að tefja sig á bréfaskriptum. Skattastjórnin hefir enn fremur álitid, að þeir sex embættismenn, sem hafa skrásetningu á hendi á þeim verzlunarstöðum, þar sem eiga að vera skrásetningar-skrifstofur, eigi að búa til sérstakar skipaskrár, og verði á þær rituð þau skip, sem eru á aðalskránni, og til fært, hvar þau eigi heima, samkvæmt því, sem stiptamtmaður segir til, en jafnframt má sleppa þeim skrá, sem ritaðar hafa verið hingað til samkvæmt bréfi dómsmálastjórnarinnar 9. maí 1857.

Samkvæmt beiðni aðalskattastjórnarinnar mælist stjórnarráðið enn fremur til þess, að þér, herra stiptamtmaður, búið til aðalskipaskrá til bráðabyrgða, og ritið framvegis í hana öll íslensk skip, sem eru mæld, og eftir mælingunni eru að stærð yfir 12 tons eða 6 danskar lestir, eða virðast vera svo stór, en sem enn er ekki búið að skrásetja samkvæmt tilskipun 25. júní f. á.; af þessari skrá verður að senda hingað eftirrit handa aðalskrásetningar- og mælingarskrifstofunni, og jafnframt mælumst vör til, að þér sjáið um, að ritaðar verði sérstakar skipaskrár til bráðabyrgða fyrir hvert af þeim sex skrásetningar-umdæmum á Íslandi. Til hlíðsjónar, þá er teð aðalskipaskrá til bráðabyrgða er til búin, sendum vör yður hér með bráðabyrgða-frumvarp til aðalskipaskrár handa Íslandi, sem aðalskrásetingar- og mælingaskrifstofan í Kaupmannahöfn hefir saman sett eftir þeim skipaskýrslum, sem embættismenn, er í hlut eiga, hafa smámsaman samið handa hverri sýslu út af fyrir sig og sent hingað. Samkvæmt fyrirætlun frá skrifstofunni á að rita á hina nýju skrá þau skip, sem eru á hinni, að svo miklu leyti sem þau eru enn við lýði, en það má ætla um þau öll, nema: 5, skonnortuskipið «Cathinca», 21 1/2 lest að stærð, og 18., jagtina «Karen Line», að stærð 13 1/2 lest. Samkvæmt því, sem sagt er að framan, verður einnig að rita á skrána öll þau skip, sem samkvæmt skýrslum embættismanna eiga heima á Íslandi og eru svo stór, sem getið var um að framan. Aðalskrásetningar-skrifstofan hefir enn fremur farið fram á, að stiptamtmanni sé gefin vísbending um, að skip, sem líka eru rituð á skipaskrá hér, og í raun rætti eru eign manna, sem eiga heima í konungsríkinu, sèu til færð á skýrslum þeim, sem áður hafa verið sendar frá Íslandi; en þar eð eigi verður álitid, að þessi skip eigi heima á Íslandi, má ekki rita þau á hinar íslensku skipaskrár, en aptur á móti á að draga þau út, þar sem þau eru til færð á sýsluskrá; sökum þessa hefir og aðalskrásetningar-skrifstofan sleppt þeim í

frumvarpinu. Aptur á hinn bóginn eru til færð skip á skipaskráum hér, sem danskir þegnar eiga, er búa á Íslandi. Um þessi skip, sem á skránni eru auðkennd með stöfunum N. B., rituðum með rauðu bleki, hefir skattastjórnin álitid, að það verði að vera komid undir eigandanum sjálfum, hvort hann vilji að skip hans verði rit- að á hinar íslenzku skipaskrár, eða á þær, sem eru hér, en þó á aðrahvora, þannig, að skipið verði dregið út á skránni hér, þeg- ar búið er að rita það á hina íslenzku skipaskrá.

Þar eð það er skipað þeim sex skrásetningar-embættismön- num í skrásetningar-instrúxinu, að senda stiptamtanni til frekari afgreiðslu skýrslur um smáskip og báta þá í héraði hvers um sig, er hvorki eru ritaðir í skrásetningarbækur eða á skrá þá, sem þar til heyrir, yfir skip, sem eru 30 registertons eða þaðan af minni, og heldur ekki á skipaskrá þá til bráðabyrgða, sem getið var um að framan, mælumst vèr til þess, herra stiptamtmaður, að þèr skipið öllum sýslumönnum í yðar umdæmi, að svo miklu leyti sem þeir eru skrásetningar-embættismenn, að senda skrásetningar-skrif- stofunum við árslok, fyrsta skipti við lok ársins 1870, þær skýrsl- ur um smáskip og báta í þeirra lögsagnarumdæmum, sem nauð- synlegar eru, en aptur á móti þarf ekki framar að senda þær skrár, sem fyrirskipaðar eru í bræfi dómsmálastjórnarinnar 9. maí 1857.

Til leiðbeiningar handa sýslumönnum um það, hvers inni- halds skýrslur þessar eigi að vera, sendum vèr yður til útbyt- ingar meðal þeirra nokkur exemplör af instrúxinu, sem getið hefir verið um, og eru í kaflanum A, nr. 8, b.¹ þær reglur, sem verður að fara eptir í þessu.

Að endingu mælumst vèr til þess, samkvæmt beiðni skatta- stjórnarinnar, að þèr, herra stiptamtmaður, skiptið milli þeirra tveggja skrásetningar-embættismanna, sem eru í yðar umdæmi,

¹⁾ Þessi grein í instrúxinu er svo hljóðandi:

Skrásetningarskrifstofurnar skulu við árslok senda stiptamtanni til frekari framkvæmda skýrslur um öll þau smáskip í hverju umdæmi, sem hvorki eru rituð í skrásetningarbókina nè þar til heyrandi skrá yfir skip, sem eru 30 registertons eða þaðan af minni, nè heldur á skipaskrá þá til bráðabyrgða, sem getið var um að framan; þessar skýrslur skal til búa, til þess að halda tölu á öllum skipum, og skal í þeim ekyrt frá: 1) er þilskip snertir, hve mörg þau sæu og hve stór eptir áætlun, til hvers þau sæu höfð, og hve margir menn sæu á hverju þeirra; en 2) er opna báta snertir, hve margir þeir sæu, hvort það sæu seglbátar eða ekki, og hve margar árar sæu á bátunum.

þeim exemplórum af hinum áðurgreindu tilskipunum 25. júní f. á., sem eru í vörzlum yðar, og jafnframt bjóðið þeim, að senda hingað þau mælingarverkfæri, sem þeim voru fengin í hendur samkvæmt bréfi dómsmálastjórnarinnar 22. marz 1856.

Því skal við bætt, að stjórnarráðið hefir í dag skrifað amt-mönnunum yfir vesturumdæminu og norður- og austurumdæminu um það, að þeir bjóði þeim sýslumönnum í þeirra umdæmum, sem ekki hafa umboð til skrásetninga, að gæta þess, sem fyrir skipað er í skrásetningar-instrúxinu A. 8. b., á líkan hátt og yður var skrifað um þetta hér að framan¹.

¹) Þetta bréf til amtmannanna er svo hljóðandi:

Tilskipunin um skrásetning skipa 25. júní f. á. mun öðlast gildi 1. ágúst. þ. á., og mun aðalskattastjórnin, er það er fallið á hendur með konungsúrskurði 31. f. m., að standa fyrir skrásetningum og mælingum skipa á Íslandi, senda hlutaðeigendum skrásetningar-embættismönnum þar, en það eru stiptamtmaður sem forstjóri allra mælinga og skrásetninga á Íslandi, bæjar-fúgetinn í Reykjavík, og sýslumennirnir á Vestmannaeyjum, í Snæfellsnes-, Ísafjarðar-, Eyjafjarðar- og Suður-Múlasýslum, þar að lútandi reglur og allt það, sem með þarf til að framkvæma það, sem boðið er í fyrnefndri tilskip-un, og í tilskipun 25. júní f. á. um skipamælingar.

Í instrúxinu um skrásetning skipa á Íslandi er það skipað skrásetningar-embættismönnum þar, að senda stiptamtmanni til frekari afgreiðslu skýrslur um smáskip og báta í umboði hvers um sig, sem hvorki eru ritaðir í skrá-setningarbækur né á skrá þá, sem þar til heyrir, yfir skip, sem eru 30 re-gistertons og þaðan af minni, og heldur ekki á þá skrá, sem stiptamtmanni með bréfi, dagsettu í dag, er skipað að setja saman.

Út af þessum skorum vör, samkvæmt tillögum aðalskattastjórnarinnar, á yður, herra amtmaður, að þér skipið þeim sýslumönnum í yðar umdæmi, sem ekki eru skrásetningar-embættismenn, að senda þessum embættismönnum við árslok, fyrsta skipti um lok ársins 1870, þær skýrslur um smáskip og báta í þeirra lögsagnarumdæmum, sem við þarf, en aptur á móti þarf ekki framfar að senda þær skrár, sem fyrirskipaðar eru í bréfi dómsmálastjórnar-innar 9. maí 1857.

Til leiðbeiningar handa sýslumönnum um það, hvers innihalds skýrslur þessar eigi að vera, sendum vör yður til útbýtingar meðal þeirra nokkrar ex-emplur af instrúxinu, sem getið hefir verið um, og eru í kaflanum A., nr. 8. b., þær reglur, sem verður að fara eftir í þessu.

Af instrúxinu A. nr. 2 sèst það, hverjar sýslur eru í hverju skrásetn-ingarumdæmi, en þess skal samt getið, að ein prentvilla er á 6. bla. 4. línu instrúxins, er stendur „skrifstofa Norður-Múlasýslu“, en á að vera: „skrifstofa Suður-Múlasýslu“.

Að endingu mælumst vör til þess, samkvæmt beiðni skattastjórnarinnar, að þér, herra amtmaður, skiptið milli þeirra tveggja skrásetningar-embættis-

Bréf dómsmálastjórnarinnar til fjárhagsstjórnarinnar, um skiptingu á sýslum í vesturamtinu, dagsett 19. júlí 1870.

Fjárhagsstjórninni mun kunnugt vera, að Snæfellsnessýsla í vesturumdæmi Íslands varð laus 12. septemberm. 1868, þá er Borgarfjarðarsýsla var veitt sýslumanni Böving. Þessu embætti hefir verið slegið upp og sýslan staðið laus síðan, en með því enginn hefir sótt um hana, er engin útsjón til, að nokkur hæfur maður fái til að taka hana, nema því að eins, að hlutast verði til um, að bættar verði tekjur þær, sem embættinu fylgja nú, og má álíta, að þær séu hér um bil 450 rd. á ári. Þar eð sýslumaðurinn í Barðastrandarsýslu, Gunnlaugur Blöndal, eins og fjárstjórninni einnig er kunnugt, hefir sótt um lausn, mun þetta embætti sömu leiðis losna, en með því tekjur þess eru enn minni en tekjurnar af Snæfellsnessýslu, það er að segja að eins hér um bil 400 rd. á ári hverju, eru jafnlitlar vonir um, að nokkur vilji taka þessa sýslu. Út af þessu lagði dómsmálastjórnin það þegar 15. aprílm. f. á. fyrir amtmanninn í vesturumdæminu, að íhuga, hvort ekki mætti, með því að breyta lögsagnarumdæmum, sem ná saman, bæta svo tekjur Snæfellsnessýslu og Barðastrandarsýslu, ef hún losnaði, að búast mætti við, að hæfir menn sæktu um þessi embætti.

Amtmaðurinn í vesturumdæminu stakk þá upp á því, að Hnappadalssýsla, sem hingað til hefir verið sameinuð Mýrasýslu í sama lögsagnarumdæmi, og er nú einnig laus, yrði lögð saman við Snæfellsnessýslu, þannig, að afgangið, sem af Mýra- og Hnappadalssýslu, báðum til samans, er 100 rd., yrði látið vera 80 rd. af Mýrasýslu einni, og af Snæfellsnes- og Hnappadalssýslum sameinuðum 40 rd., sem nú er galdið af Snæfellsnessýslu einni, eða til vara 60 rd., og að lögbingisskrifara- og lögrættumanns-launin, sem ganga í dómsmálasjóð Íslands, verði færð niður um 1 rd. 66 sk. og 1 rd. 48 sk. fyrir Mýrasýslu, en upp um jafnmikið fyrir Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu sameinaðar. Með þessu móti mundu tekjur sýslumanns í Mýrasýslu ganga niður í hér um bil 900 rd., en verða hér um bil 700 rd. eða 680 rd. í Snæfellsnes- og

manna, sem eru í yðar umdæmi, þeim exemplörum af hinum áðurgreindu tilskipunum 25. Júní f. á., sem eru í vörslum yðar, og jafnframt látið senda hingað þau mælingarverkfæri, sem þeim voru fengin í hendur samkvæmt bréfi dómsmálastjórnarinnar 22. marz 1856.

Hnappadalssýslu, eptir því hvort sýsluafgjaldið yrði látið vera 40 rd. eða 60 rd. Enn fremur hefir amtmaðurinn getið þess, að enn mætti hækka tekjur sýslumanns í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu um hér um bil 400 rd. á ári, ef sýslumaður fengi Arnarstapa- og Skógarstrandarumboð, þá er þau losna. Um Barðastrandarsýslu gat amtmaður þess, að fyrir þá sök, sem tekjurnar af þessari sýslu sæu rýrar, mundi varla vera annar vegur, en að skipta sýslunni milli Dalasýslu og Ísafjarðarsýslu, og hefir hann, eptir að búið var að leysa sýslumanninn í Barðastrandarsýslu frá embættinu, sótt um og fengið leyfi dómsmálastjórnarinnar til að skipta sýslunni til bráðabyrgða, þannig, að sýslumaðurinn í Dalasýslu er nú settur yfir fimm hina syðri hreppana í Barðastrandarsýslu, en sýslumaðurinn í Ísafjarðarsýslu yfir fimm hina nyrðri. Áður en endilegur úrskurður væri lagður á málið, bæði um skiptingu Barðastrandarsýslu og um breytingu á lögsagnarumdæmum Snæfellsnes- og Mýra- og Hnappadalssýslu, virtist dómsmálastjórninni réttast, að leggja fyrir alþingi til álita uppástungur amtmannsins í vesturamtinu, um leið og þess var getið, að ekki gæti verið um það að ræða, eins og nú stendur á, að útvega launabót af ríkissjóðnum handa hvoru þessara embætta sem væri.

Í álitsskjali sínu mælti alþingi á móti báðum uppástungunum; gat alþingi þess um skiptingu Barðastrandarsýslu milli Ísafjarðar- og Dalasýslu, að vegalengd og erfðleikar veganna mundu gjöra skiptinguna mjög óhæga bæði fyrir embættismanninn og íbúa sýslunnar, og þá einkum að því er snertir þann hluta Barðastrandarsýslu, er ætti að leggjast til Ísafjarðarsýslu, en um það, að taka Hnappadalssýslu frá Mýrasýslu og sameina hana við Snæfellsnessýslu, virtist alþingi, að sú viðbót við tekjur sýslumannsins í Snæfellsnessýslu, er fengist með þessu móti, mundi ekki jafnast að tiltölu við annir hans, og ganga til kostnaðarins, sem við bætist fyrir það að sýslan stækkar. Þingið sá því ekki önnur úrræði, en að stinga upp á, að til sýslumannsembættanna í Barðastrandarsýslu og Snæfellsnessýslu yrðu lögð föst árleg tillög úr ríkissjóði, að upphæð 300 rd. handa hvoru, en til vara lagði alþingi það til, að Stykkishólmi yrði veitt kaupstaðarréttindi, og sýslumaðurinn í Snæfellsnessýslu settur þar sem bæjarfógeti með 200 rd. launum, er gjalda skyldi úr ríkissjóði. Konungsfulltrúi sýndi fram á það í álitu sínu, að ekki ætti vel við, að hleypa upp nýjum kaupstað að eins til þess að útvega þeim, sem þar yrði bæjarfógeti, laun úr

ríkissjóðnum, er að öðru leyti væri engin ástæða til þess, en ekki þótti honum þörf á að láta uppi álit sitt um aðaluppástungu þingsins, þar sem dómsmálastjórnin hafði tekið það fram með berum orðum, að það væri ekki hægt, að útvega nokkra launaviðbót handa þessum embættum úr ríkissjóðnum. Aptur á móti drap konungsfulltrúi á, að það hefði komið til umræðu á alþingi, en verið aptur sleppt, að skipta Dalasýslu milli Barðastrandar- og Snæfellsnessýslu til þess að bæta þær, og hélt hann, að sýslumaðurinn, sem nú er í Dalasýslu, væri fáanlegur til að taka við þeirri nýju sýslu, sem þannig yrði búið til úr Snæfellsnessýslu og suðurhluta Dalassýslu, og ef svo væri, að hann með þessu móti missti nokkuð af tekjum þeim, er hann nú hefir, mætti setja hann um leið sem sýslumann í Hnappadalssýslu þangað til honum yrðu veitt umboð þau, sem getið var. Konungsfulltrúi stakk upp á, að leita álits hlutaðeigandi amtmanns um þetta, og að auki gefa honum færi á, að segja álit sitt um það, hvort ekki mætti um leið reyna að bæta tekjur sýslumannsins í Strandasýslu með skiptingunni á Dalasýslu.

Eptir þetta leitaði dómsmálastjórnin álits amtmannsins í vesturumdæminu, en hann ræður frá því í álitsskjali sínu, að skipta Dalasýslu, bæði af því, að sýslumaðurinn í Dalasýslu sé ekki fús á að ganga að því, sem konungsfulltrúi hafi stungið upp á, og af því, að ef nokkur hluti Dalasýslu yrði sameinaður við Snæfellsnessýslu, þá yrði það svo örðugt embætti, að varla mundi hægt að gegna því. Aptur á móti stendur amtmaður fastur á fyrstu uppástungu sinni, um að sameina Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, og er að eins í nokkrum efa um, hvort tekjurnar muni vera nógar til þess að geta verið viss um, að fá mann í embættið; heldur hann því, að ástæða sé til að gefa von um, þá er embættinu verður slegið upp, að Arnarstapa- og Skógarstrandarumboð verði veitt sýslumanninum í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu. Um Barðastrandarsýslu segir amtmaður, að bráðabyrgða-skiptingin á sýslunni milli Dala- og Ísafjarðarsýslu sé að eins neyðarúrræði, og eigi einungis að eiga sér stað um svo stuttan tíma, sem unnt er; er hann einkum hræddur um, að sýslumaðurinn í Ísafjarðarsýslu, sem hefir örðuga sýslu undir, eigi bágð með að gegna þar að auki sýslumannsstörfum í norðurhluta Barðastrandarsýslu eins og vera ber. Þar sem nú amtmaðurinn álitur, að það verði ekki hægt, að fá hæfilegan mann í Barðastrandarsýslu, án þess að ríkissjóðurinn óbeinlínis hafi nokkur útgjöld, stingur hann upp á, að

reynt verði til að bæta tekjur sýslumanns með því, að veita honum konungstíund af sýslunni gegn afgjaldi, eins og tíðkast í öllum hinum sýslunum í vesturamtinu nema Ísafjarðarsýslu; með þessu móti mætti bæta tekjurnar um hær um bil 210 rd., og jafnframt þessu ætti að færa afgjaldið af sýslunni niður frá 60 rd. til 20 rd., eða um 40 rd.

Samkvæmt því, sem þannig er komið fram frá ýmsum hliðum, verður dómsmálastjórnin að sleppa því, að hugsa til að skipta Barðastrandarsýslu milli Dala- og Ísafjarðarsýslu, og sömuleiðis því, að skipta Dalasýslu milli Snæfellsnes- og Barðastrandarsýslu, sökum þess, hvernig til hagar. Með því nú ekki verður búið við, að nokkur hæfilegur maður vilji taka sýsluna með svo litlum tekjum, sem nú fást af henni, og nauðsyn ber til, að útvega embættinu viðbót við tekjurnar, getur stjórnarráðið ekki séð annað, en að uppástunga amtmannsins í vesturumdæminu um það, að konungstíundin af sýslunni verði veitt sýslumanni gegn afgjaldi, og allt afgjaldið af sýslunni fært niður, sé það einasta úrræði, sem við verði komið, er það í sjálfu sér er ósamkvæmt, að sá sýslumaður, sem hefir minnst laun af öllum sýslumönnum á Íslandi, eigi að láta af hendi $\frac{3}{4}$ af konungstíundinni, þar sem hún gegn afgjaldi er veitt flestum embættisbræðrum hans í vesturumdæminu, sem búa við betri kjör en hann. Sömuleiðis verður dómsmálastjórnin að öllu leyti að fallast á uppástungu amtmannsins um það, að sameina Hnappadals- og Snæfellsnes-sýslu; þó virðist ekki vera næg ástæða til að gefa þegar nú vonir um, að Arnarstapa- og Skógarstrandarumboð, þá er þau losna, verði lögð við sýslumannsembættið í Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, þar eð með því móti mjög mikil peningaábyrgð yrði lögð sýslumanni á herðar, og ýms vandkvæði af leiða.

Áður en lengra verður haldið út í þetta mál, mælumst vör til, að fjárhagsstjórnin segi álit sitt um það, hvort hún í nokkru sé því mótfallin, að dómsmálastjórnin í frumvarpi til fjárhagslaga fyrir næsta fjárhagsár leiti samþykkis ríkisþingsins til:

1. að afgjaldið eptir Mýrasýslu verði látið vera 80 rd. á ári;
2. að afgjaldið af Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu sameinuðum verði ákveðið að skuli vera 40 rd. á ári, sem nú eru goldnir af Snæfellsnessýslu einni;

3. að konungstiundin af Barðastrandarsýslu verði veitt sýslumanni gegn afgjaldi, og
4. að afgjaldið af öllum gjaldheimtum, sem sýslumanninum í Barðastrandarsýslu er trúað fyrir, skuli vera 20 rd. á ári.

Öll skjölin í þessu máli fylgja með bræfi þessu, og mælumst vèr til, að fá þau aptur með svari fjárstjórnarinnar.

Bréf dómsmálastjórnarinnar til amtmannsins yfir vesturumdæminu um afgjald af nokkrum sýslum, dagsett 28. september 1870.

Eptir að stjórnarráðinu hefir borizt bréf yðar 7. maí þ. á., höfum vèr hlutazt til um, að tekið verði í fjárhagsáætlunina fyrir fjárhagsárið 1871—72 uppástunga um það, að afgjaldið eptir Mýrasýslu verði látið vera 80 rd., en af Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu 40 rd. á ári, einnig að konungstiundin af Barðastrandarsýslu gangi til sýslumannsins fyrir afgjald, þannig, að ákveðið verði, að allt afgjaldið af þessari sýslu skuli hëðan af vera 20 rd. á ári.

Um leið og þetta gefst yður til vitundar, yður fyrst um sinn til leiðbeiningar, skal því við bætt, að stjórnarráðinu þykir sèr ekki fært að gjöra neitt við þá bænarskrá, er barst hingað með bræfi yðar, 26. apríl þ. á., frá sýslumanninum í Dalasýslu Lárusi Blöndal, viðvikjandi því, að hann er settur sýslumaður í syðri hluta Barðastrandarsýslu.

Bréf dómsmálastjórnarinnar til stiptsyfirvaldanna á Íslandi um styrk handa lækni í Barðastrandar- og Strandasýslu, dagsett 12. október 1870.

Í bræfi 22. ágúst þ. á. hafið þér, herra stiptamtmaður og háæruverðugi herra, skýrt frá, að kandidat í læknisfræði Ólafur Sigvaldason hafi sótt um, þá er búið var að birta honum bréf dómsmálastjórnarinnar 4. desember f. á., að styrkur mætti verða veittur úr hinum íslenzka lækna sjóði, svo sem mælt er fyrir í konungsúrskurði 10. maí 1867, þegar hann sè seztur að og orðinn

þjónandi læknir í Barðastrandar- og Strandasýslu í vesturumdæminu; hafði þér enn fremur getið þess, að sökum þess, að mikil þörf er á lækni í þessum sýslum, sem eru svo mjög afskekktar, þá hafði þér veitt honum styrkinn í von um samþykki stjórnarráðsins, með þeim skilmálum, sem mælt er fyrir í auglýsingu 31. maí 1867, og þannig, að hann skuli vera skyldur til að setjast að á þeim stað í nefndu héraði, sem amtmaður í vesturumdæminu taki til; þér hafði enn fremur bætt því við, að fyrnefndur kandidat Ólafur Sigvaldason hafi skýrt frá, að hann sè seztur að sem þjónandi læknir í nefndum sýslum á Hríshóli í Reykhólasveit, og farið þess á leit, að stjórnarráðið samþykki ráðstafanir þær, sem þér hafði gjört í þessu efni.

Út af þessu gefst yður til vitundar, yður til leiðbeiningar, að stjórnarráðið hér með fellst á aðgjörðir yðar, sem áður er getið.

Auk þessara lagboða fyrir Ísland, og stjórnarbræfa, sem hér að framan eru prentuð, út af þeim málum, sem alþingi hafði til meðferðar 1869, ber enn að geta um:

AUGLÝSING,

sem hefir inni að halda áætlun um tekjur og útgjöld Íslands á reikningsárinu frá 1. aprílmánaðar 1871 til 31. marzmánaðar 1872;

en auglýsing þessi var af hendi stjórnarinnar eigi lögð fram á síðasta alþingi; en hún er prentuð hér á undan á bls. 414—420, sem fylgiskjal við álit nefndar þeirrar, sem þingið kaus til að íhuga fjárhagsáætlun Íslands.

Reikningur

yfir alþingiskostnaðinn 1869,

og

Yfirlit

yfir alþingiskostnaðinn 1871,

eptir

PÈTUR PÈTURSSON,

varaforseta á alþingi 1871.

Yfirlit

yfir alþingiskostnaðinn 1869.

Í alþingistiðindunum 1869 er talið af þess	rd.	sk.
árs alþingiskostnaði	10091	46
Þar við bætist:		
Fyrir prentun og pappír	375	19
— prófarkalestur og fleira	111	24
— forsetastörf frá 18. október 1869	20	„
— heptingu alþingistiðinda frá fyrri árum .	185	40
Allur alþingiskostnaðurinn 1869 er því samtals	10783	41

Yfirlit yfir alþingiskostnaðinn 1871.

1. Fæðispeningar og ferðakostnaður alþingismanna :

	Fæðis- peningar.	Ferða- kostnaður.	Til samans.
	rd.	rd. sk.	rd. sk.
A. Konungkjörnir :			
Pórður Jónasson	159	» »	159 »
Bergur Thorberg	195	113 80	308 80
Jón Hjaltalín	159	» »	159 »
Jón Pétursson	159	» »	159 »
Pétur Pétursson	159	» »	159 »
Ólafur Pálsson	174	56 »	230 »
B. Þjóðkjörnir :			
Benidikt Sveinsson	165	» »	165 »
Davíð Guðmundsson	216	70 »	286 »
Egill Sv. Egilson	192	91 »	283 »
Eiríkur Kúld	198	93 »	291 »
Erlendur Gottskálksson	258	122 »	380 »
Grímur Thomsen	165	» »	165 »
Guðmundur Einarsson	192	73 »	265 »
Halldór Kr. Friðriksson	159	» »	159 »
Hallgrímur Jónsson	171	16 »	187 »
Helgi Hálfðánarson	159	» »	159 »
Hjálmur Pétursson	183	35 »	218 »
Jón Kristjánsson	195	86 »	281 »
Jón Sigurðsson frá Kaupmannah.	324	150 »	474 »
Jón Sigurðsson frá Gaultlöndum	249	120 »	369 »
Páll Pálsson	213	110 »	323 »
Sigurður Gunnarsson	261	133 »	394 »
Stefán Eiríksson	249	142 »	391 »
Stefán Jónsson	216	76 »	292 »
Torfi Einarsson	213	64 »	277 »
Þórarinn Böðvarsson	165	» »	165 »
Samtals	5148	1550 80 flyt	6698 80

		Rd.	Sk.
	fluttur	6698	80
2. Annar kostnaður:			
Til innanþingsskrifara um þingtímann		648	»
Fyrir ýmisleg ritstörf um og eptir þingtímann . . .		624	26
— undirbúning alþingistiðindanna undir prentun og prófarkalestur		170	•
— danskar þýðingar		466	64
— pappír og önnur ritföng		76	87
Upp í prentunarkostnað alþingistiðindanna er greitt		1053	71
Til bókasafns alþingis:			
til bókakaupa	100 rd.		
fyrir bókavörzlu 18 ⁷⁰ / ₁₁ og 18 ⁷¹ / ₁₂ . .	40 —	140	»
Til þingsveina og húsgæzlumanns		159	»
Fyrir aðgjörð á ýmsu		19	44
— heptingu alþingistiðindanna		66	»
Samtals		10122	84

Hið helzta, sem enn er eptir að ávísa, er upp í kostnað við prentun alþingistiðindanna nálægt 900 rd., fyrir að búa þau undir prentun og lesa prófarkir 125 rd., fyrir heptingu þeirra hér um bil 30 rd., og fyrir forsetastörf frá 30. ágúst f. á. 39 rd.; þannig má gjöra ráð fyrir að alþingiskostnaðurinn 1871 verði samtals rúmir 11200 rd.

Reykjavík, 20. janúarm. 1872.

P. Pjetursson.

Reikningur

yfir alþingistollinn árin

1869 og 1870.

Yfirlit

yfir greiðslu alþingistollsins árin 1869 og 1870.

SÝSLUR.

a, af fasteignargjöldum:		1869		1870	
		rd.	sk.	rd.	sk.
1.	Borgarfjarðarsýslu	216	55	145	9
2.	Reykjavíkur-kaupstað	12	78	8	56
3.	Gullbringu- og Kjósarsýslu	294	91	198	16
4.	Árnessýslu	503	14	333	76
5.	Rangárvallasýslu	387	»	274	59
6.	Vestmannaeyjasýslu	39	92	31	24
7.	Skaptafellssýslu	155	13	100	22
8.	Mýra- og Hnappadalssýslu	219	69	153	19
9.	Dalasýslu	215	51	146	15
10.	Snæfellsnessýslu	163	39	109	10
11.	Barðastrandarsýslu	258	37	180	14
12.	Ísafjarðarsýslu	247	29	173	1
13.	Strandasýslu	96	77	66	49
14.	Húnavatnssýslu	380	23	252	84
15.	Skagafjarðarsýslu	454	90	299	64
16.	Eyjafjarðarsýslu	453	68	305	23
17.	Pingeyjarsýslu	363	46	243	50
18.	Norður-Múlasýslu	215	55	138	82
19.	Suður-Múlasýslu	135	»	86	22
b, af lausafé:					
	Suðुरamtsins	460	27	298	83
	Vesturamtsins	273	87	188	61
	Norður- og austuramtsins	765	78	512	48
Samtals		6,313	63	4,246	23

Íslands stiptamt Reykjavík, 14. d. desembermán. 1871.

Hilmar Finsen.